

**WOJEWÓDZTWO
MAŁOPOLSKIE**

2013

MAŁOPOLSKIE STUDIA REGIONALNE
DEPARTAMENT POLITYKI REGIONALNEJ
URZĄD MARSZAŁKOWSKI
WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

Województwo Małopolskie 2013

Urząd Marszałkowski
Województwa Małopolskiego
Kraków 2013

Opracował zespół pracowników Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego, Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie oraz Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Krakowie.

Opieka merytoryczna:

Joanna Urbanowicz – Zastępca Dyrektora Departamentu Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego

Redakcja:

Joanna Dobrzańska

Zespół autorski dziękuje:

Urzędowi Statystycznemu w Krakowie, Ministerstwu Spraw Wewnętrznych, Ministerstwu Finansów, Małopolskiemu Urzędowi Wojewódzkiemu, Izbie Skarbowej w Krakowie, Regionalnej Izbie Obrachunkowej w Krakowie, Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie, Kuratorium Oświaty w Krakowie, Inspekcji Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, Zarządowi Dróg Wojewódzkich, Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad Oddział w Krakowie, Przewozom Regionalnym Sp. z o.o., Międzynarodowemu Portowi Lotniczemu im. Jana Pawła II Kraków – Balice Sp. z o.o., Wojewódzkiemu Inspektoratowi Ochrony Środowiska, Izbie Celnej w Krakowie, Izbie Celnej w Warszawie, Coface Poland Credit Management Services Sp. z o.o. za udostępnienie zbiorów danych, informacji oraz pomoc w ich zebraniu.

Adres redakcji:

Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego
Departament Polityki Regionalnej
30–552 Kraków, ul. Wielicka 72
tel. (+48) 12 299 07 00, fax. (+48) 12 299 07 26
www.malopolskie.pl

Projekt okładki i skład publikacji:

Centralne Biuro Projektowe
www.cbprojektowe.pl

Druk:

Drukarnia Pasaż

ISSN:

1730–9301

Przy publikowaniu danych z raportu *Województwo Małopolskie 2013* prosimy o podanie źródła.

Szanowni Państwo,

z przyjemnością przekazuję w Państwa ręce cykliczny raport *Województwo Małopolskie 2013*, który przedstawia sytuację społeczno-gospodarczą naszego regionu.

Zamykamy obecną perspektywę finansową UE i przygotowujemy się do nowego okresu programowania. Wskaźniki ostatnich lat pokazują, w jaki sposób małopolskie inwestycje zrealizowane przy wsparciu funduszy unijnych przełożyły się na poprawę jakości i komfortu życia mieszkańców województwa.

Wystarczy wymienić wyższe dochody własne, zwiększony udział w dochodach z PIT i wydatkach majątkowych budżetów gmin. Sukcesywnie poprawia się też stan gospodarki wodno-kanalizacyjnej. Szczególnie dobrą informacją jest fakt, że coraz więcej dzieci w Małopolsce korzysta z wychowania przedszkolnego.

Niekorzystne procesy demograficzne są najważniejszym wyzwaniem, z jakim będziemy musieli się zmierzyć w najbliższych latach. Te procesy są silnie powiązane z otoczeniem społeczno-gospodarczym i będą w coraz większym stopniu wpływać na edukację i rynek pracy. Natomiast pozytywną tendencją, jaką można zauważyć w ostatnim czasie, jest wzrost wartości wytworzonego w Małopolsce produktu krajowego brutto, w przeliczeniu na mieszkańca i jako udział w całości PKB kraju.

W raporcie została zachowana struktura publikacji z lat poprzednich. Rozdział dotyczący infrastruktury energetycznej został poszerzony przede wszystkim o część dotyczącą odnawialnych źródeł energii, szczególnie istotnych z perspektywy ochrony środowiska.

Aneks na końcu publikacji przedstawia mapy zmian w ciągu ostatnich 10 lat w zakresie wybranych wskaźników.

Zachęcam Państwa do lektury,

Marek Sowa
Marszałek Województwa Małopolskiego

Spis treści

PODSUMOWANIE RAPORTU	9
ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE	11
I. Zagrożenie, zasoby i stan środowiska przyrodniczego	13
1. Obszary chronione	13
2. Gospodarka wodno-ściekowa	15
3. Zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego	18
4. Gospodarka odpadami	22
5. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie	25
ZAGADNIENIA SPOŁECZNE	29
I. Ludność	31
1. Stan ludności	32
2. Procesy demograficzne	33
3. Struktura wieku ludności	36
II. Ochrona zdrowia	39
1. Polityka zdrowotna Województwa Małopolskiego	39
2. Zasoby ochrony zdrowia	42
3. Inwestycje w ochronie zdrowia o wartości powyżej 10 mln zł	46
4. Działania Samorządu Województwa Małopolskiego na rzecz osób niepełnosprawnych	47
III. Pomoc społeczna	49
1. Wskaźniki ubóstwa dla regionu	50
2. Beneficjenci pomocy społecznej	51
3. Zasoby pomocy społecznej	57
IV. Oświata i wychowanie	67
1. Dane dotyczące ogólnej liczby uczniów i nauczycieli	67
2. Wychowanie przedszkolne	69
3. Szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne	70
4. Szkolnictwo ponadgimnazjalne	74
5. Szkolnictwo zawodowe w Małopolsce	79
6. Kształcenie osób niepełnosprawnych	84
7. Kształcenie ustawiczne	84
8. Finansowanie oświaty	86
9. System stypendialny	87
V. Nauka	88
1. Badania i rozwój	88
2. Szkolnictwo wyższe	91
VI. Kultura	96
1. Stan kultury w regionie – infrastruktura, oferta, aktywność kulturalna	96
2. Dziedzictwo kulturowe – stan zachowania, zarządzanie i wykorzystanie potencjału dziedzictwa	100
3. Finansowanie kultury	105

VII. Kultura fizyczna	110
1. Rozwój infrastruktury sportowej	110
2. Znaczące wydarzenia sportowe w Małopolsce	113
3. Finansowanie i organizacja kultury fizycznej	116
VIII. Bezpieczeństwo publiczne	119
1. Zagrożenie przestępczością	119
2. Bezpieczeństwo w ruchu drogowym	120
3. Działalność straży miejskich i gminnych	123
4. Ochrona przeciwpożarowa i zagrożenie pożarowe	123
5. Działalność Górskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego, Tatrzańskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego i Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego	124
IX. Trzeci sektor	125
1. Współpraca Województwa Małopolskiego z trzecim sektorem	125
2. Promocja organizacji pozarządowych	130
3. Integracja środowisk kombatanckich	131
GOSPODARKA	133
I. Potencjał gospodarczy	135
1. Produkt krajowy brutto	136
2. Przedsiębiorczość	140
3. Innowacyjność przedsiębiorstw	142
4. Instytucje otoczenia biznesu	145
5. Atrakcyjność inwestycyjna	149
6. Klimat inwestycyjny w Małopolsce	150
7. Handel zagraniczny	152
II. Rynek pracy	156
1. Nastroje pracodawców	157
2. Sytuacja na rynku pracy	157
3. Bezrobocie	158
4. Zapotrzebowanie na pracowników	159
5. Zatrudnienie	159
6. Wynagrodzenia	162
7. Pośrednictwo pracy	163
8. Usługi Informacji i poradnictwa zawodowego	164
9. Subsydiowane programy aktywizacji zawodowej	165
10. Wsparcie małopolskiego rynku pracy w Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki	167
III. Rolnictwo	169
1. Zasoby rolnictwa	169
2. Grupy producentów rolnych	171
3. Produkty Tradycyjne i Regionalne	172
4. Ochrona Gruntów Rolnych	172
5. Gospodarka łowiecka w Małopolsce	173
6. Retencjonowanie wód	174
IV. Przemysł	175
1. Produkcja sprzedana przemysłu	175
2. Rozmieszczenie przestrzenne podmiotów prowadzących działalność przemysłową	177
3. Wyniki ekonomiczne przemysłu	179
4. Inwestycje w przemyśle	179
V. Budownictwo	181
1. Sytuacja na rynku budowlanym	181
2. Budynek oddane do użytku	184

3. Mieszkalnictwo	185
4. Nowe inwestycje	187
VI. Turystyka	189
1. Ruch turystyczny w regionie	190
2. Baza hotelarska regionu	194
3. Organizatorzy turystyki i pośrednicy turystyczni	196
4. Przewodnicy turystyczni i piloci wycieczek	197
ŚRODOWISKO GOSPODARCZE	199
I. Baza podatkowa	201
II. Budżety jednostek samorządu terytorialnego	202
1. Budżety gmin	208
2. Budżety powiatów	234
3. Budżety miast na prawach powiatu	239
4. Budżet Województwa Małopolskiego	239
III. Projekty współfinansowane ze środków europejskich	246
1. Polityka spójności	246
2. Wspólna Polityka Rolna	250
IV. Współpraca i promocja	253
1. Współpraca międzynarodowa	254
2. Współpraca regionalna	256
3. Współpraca na forum ogólnopolskim	256
4. Nagrody i odznaczenia	257
5. Promocja	258
SYSTEMY TECHNICZNE	261
I. Transport	263
1. Infrastruktura drogowa	263
2. Transport kolejowy	266
3. Transport lotniczy	267
II. Infrastruktura energetyczna	269
1. Elektroenergetyka	270
2. Sieć ciepła	272
3. Gazownictwo	273
4. Odnawialne źródła energii	277
III. Infrastruktura sanitarna	282
1. Wodociągi	282
2. Kanalizacje	283
IV. Społeczeństwo informacyjne	286
1. Wybrane projekty w zakresie społeczeństwa informacyjnego realizowane w Małopolsce	286
2. Umiejętności i infrastruktura IT w Małopolsce	288
3. Łączność telefoniczna	293
ANEKS	295
Tabela I. Pozycja Małopolski na tle kraju i innych województw	297
Mapa I. Gęstość zaludnienia w gminach w 2002 roku	299
Mapa II. Gęstość zaludnienia w gminach w 2012 roku	299
Mapa III. Saldo migracji w gminach na 1 000 mieszkańców w 2002 roku	300
Mapa IV. Saldo migracji w gminach na 1 000 mieszkańców w 2012 roku	300
Mapa V. Przyrost naturalny na 1 000 mieszkańców w gminach w 2002 roku	301

Mapa VI. Przyrost naturalny na 1 000 mieszkańców w gminach w 2012 roku	301
Mapa VII. Korzystający z polityki społecznej na 100 mieszkańców w gminach w 2012 roku	302
Mapa VIII. Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat uczęszczających do przedszkoli w 2003 roku	303
Mapa IX. Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat uczęszczających do przedszkoli w 2012 roku	303
Mapa X. Wyniki sprawdzianu 6-klasisty w gminach w 2013 roku	304
Mapa XI. Średnie wyniki uczniów z egzaminów gimnazjalnych w gminach w 2013 roku	305
Mapa XII. Średnie wyniki egzaminów maturalnych w powiatach w 2013 roku – zdający maturę pierwszy raz w terminie głównym, jako przedmiot obowiązkowy, na poziomie podstawowym	306
Mapa XIII. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w relacji do średniej wojewódzkiej w 2002 roku	307
Mapa XIV. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w relacji do średniej wojewódzkiej w 2012 roku	307
Mapa XV. Podmioty zarejestrowane w REGON w 2012 roku na 10 tys. mieszkańców	308
Mapa XVI. Zarejestrowani bezrobotni na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2003 roku	309
Mapa XVII. Zarejestrowani bezrobotni na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2012 roku	309
Mapa XVIII. Dochody gmin z PIT na 1 osobę w wieku produkcyjnym w 2002 roku	310
Mapa XIX. Dochody gmin z PIT na 1 osobę w wieku produkcyjnym w 2012 roku	310
Mapa XX. Dochody własne budżetów gmin na 1 mieszkańca w 2002 roku	311
Mapa XXI. Dochody własne budżetów gmin na 1 mieszkańca w 2012 roku	311
Mapa XXII. Wydatki majątkowe gmin na 1 mieszkańca w 2002 roku	312
Mapa XXIII. Wydatki majątkowe gmin na 1 mieszkańca w 2012 roku	312
Mapa XXIV. Korzystający z wodociągów w 2002 roku	313
Mapa XXV. Korzystający z wodociągów w 2011 roku	313
Mapa XXVI. Korzystający z kanalizacji w 2002 roku	314
Mapa XXVII. Korzystający z kanalizacji w 2011 roku	314
Mapa XXVIII. Fundusze UE na mieszkańca w 2012 roku	315
Mapa XXIX. Odnawialne źródła energii w 2013 roku	316
Mapa XXX. Inwestycje sportowe dofinansowane z funduszu rozwoju kultury fizycznej w ramach wieloletniego programu rozwoju bazy sportowej województwa małopolskiego w latach 1999–2012 w podziale na powiaty	317

Podsumowanie raportu

W województwie notuje się corocznie systematyczny wzrost liczby ludności. W 2012 roku średnioroczne tempo wzrostu ludności wynosiło +0,22%. Od 2009 postępuje wzrost ludności zamieszkałej w miastach. Jednak tempo przyrostu ludności wiejskiej jest zdecydowanie szybsze. Dotyczy to głównie obszarów podmiejskich Krakowa, Tarnowa i Nowego Sącza oraz innych miast średniej wielkości. Po 7-letnim okresie wzrostu, pomimo że roczniki wyżu demograficznego lat osiemdziesiątych są w okresie najwyższej rozrodczości – w ostatnich dwóch latach nastąpił spadek liczby urodzeń.

Wynikiem sytuacji demograficznej był dalszy spadek ogólnej liczby uczniów we wszystkich typach szkół. W roku szkolnym 2012/13 łączna liczba uczniów wynosiła 474 233 osoby, co w porównaniu z rokiem poprzednim stanowi spadek o 3,13%. Zmniejszeniu uległa także liczba nauczycieli, która w przeliczeniu na etaty wynosiła 61,9 tys. i była niższa o 2,8% w porównaniu z rokiem poprzednim. Analiza wydatków na oświatę w latach 1999–2012 wskazuje na systematyczny wzrost środków finansowych przeznaczonych przez samorządy na zadania edukacyjne. W 2012 roku przeznaczono na oświatę 4,5 mld zł, tj. 197,5 mln zł więcej niż w roku poprzednim.

W roku akademickim 2012/2013 w województwie małopolskim studiowało 203,0 tys. studentów, tj. o 5,1 tys. osób (2,5%) mniej w stosunku do roku poprzedniego. Tendencja spadkowa, zauważalna od 2010 roku, spowodowana jest obserwowanymi w całym kraju zmianami demograficznymi. Należy przy tym zaznaczyć, że zjawisko to odczuwalne jest w województwie małopolskim w stosunkowo niewielkim stopniu.

W sferze badań i rozwoju pozycja Małopolski przedstawia się stosunkowo korzystnie na tle innych regionów Polski. Województwo małopolskie zajmowało w 2011 roku 2. miejsce w kraju zarówno jeśli chodzi o łączne nakłady poniesione na B+R, które wyniosły 1 210,5 mln zł, jak również na mieszkańca (362,3 zł). Małopolska jest jedynym regionem poza Mazowszem, gdzie wskaźnik GERD do PKB przekroczył w ostatnich latach 1%, wynosząc w 2010 roku 1,05%. Poziom 1% został osiągnięty w województwie wcześniej jedynie w 2005 roku. Niekorzystnie przedstawia się natomiast aktywność sektora przedsiębiorstw na rynku badań – poziom BERD do PKB plasuje województwo małopolskie dopiero na 4. miejscu w kraju.

W 2012 roku w regionie świadczeniami (pieniężnymi i niepieniężnymi) z pomocy społecznej objęto ponad 79 tys. rodzin, a w nich niemal 230 tys. osób – 6,9% ludności województwa. Wskaźnik ten jest niższy o 1,5% od średniej dla kraju i daje województwu małopolskiemu 4. pozycję w porównaniu do innych regionów (po województwach: śląskim, opolskim i dolnośląskim posiadających najniższy udział klientów pomocy społecznej w ludności województw w Polsce). Na przestrzeni ostatnich lat ciągle obserwowany jest niewielki spadek udziału ludności objętej pomocą społeczną.

Wartość wytworzonego w 2011 roku w województwie małopolskim produktu krajowego brutto w cenach bieżących wyniosła 113 948 mln zł, co oznacza wzrost o 9,5% w stosunku do poprzedniego roku. Udział w krajowym PKB wzrósł w stosunku do 2010 roku z 7,3 % do 7,5%. PKB na jednego mieszkańca wyniosło w Małopolsce 34 107 zł w cenach bieżących i wzrosło o 9,1% w porównaniu do 2010 roku. W zestawieniu wartości PKB na mieszkańca województwo zajmuje 7. lokatę, awansując w stosunku do 2010 roku o jedną pozycję, a w stosunku do 2007 o 3 miejsca.

W województwie małopolskim na koniec 2012 roku liczba zarejestrowanych w REGON podmiotów gospodarczych wyniosła 343,4 tys., czyli o 3,6% więcej w stosunku do roku poprzedniego. Małopolska znajduje się na 4. miejscu wśród wszystkich województw pod względem liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych. Stanowią one 8,6% wszystkich podmiotów w Polsce. Sektor prywatny liczył 335,3 tys. (97,6% ogólnej liczby),

Podsumowanie raportu

a sektor publiczny 8,1 tys. (2,4% ogólnej liczby) podmiotów. W rejestrze znalazło się 257,5 tys. przedsiębiorstw prowadzonych w formie jednoosobowej działalności gospodarczej, co stanowi 74,9% wszystkich jednostek.

Rok 2012 przyniósł podobnie jak w całym kraju ponowne pogorszenie sytuacji na małopolskim rynku pracy. Znacznie mniej korzystnie kształtowała się dynamika wskaźnika zatrudnienia, obserwowano też mocny wzrost liczby bezrobotnych i zwiększyła się liczba planowanych i zrealizowanych zwolnień grupowych. Spowolnienie gospodarcze w największym stopniu wpłynęło na kondycję branż tworzących największą liczbę miejsc pracy w Małopolsce: przetwórstwa przemysłowego, budownictwa, a w mniejszym stopniu handlu detalicznego i hurtowego. Najmniejsze konsekwencje pogorszenia koniunktury odczuwały branże usługowe.

Dane z 2012 roku potwierdzają zapoczątkowany w 2011 roku spadek dynamiki produkcji sprzedanej w Małopolsce. Pomimo wzrostu wartości nominalnej produkcji sprzedanej zarówno w kraju, jak i w województwie małopolskim, w 2012 roku nastąpił znaczny spadek dynamiki produkcji sprzedanej przemysłu w cenach stałych. Rok 2012 jest natomiast trzecim z rzędu, w którym wartość przychodów ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów wzrosła w stosunku do roku poprzedniego. Wyniosła ona 78 714 mln zł, co stanowi wzrost o 3% w stosunku do 2011 roku.

Małopolska była nadal najchętniej odwiedzanym regionem w Polsce, z szacowaną liczbą odwiedzających 12,1 mln, o 2,1% większą w stosunku do roku 2011. W tym samym czasie Kraków odwiedziło 8,2 mln osób, to jest o 2,2% więcej niż w roku poprzednim.

W roku 2012 w województwie małopolskim rozpoczęto realizację 1 160 projektów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej, o łącznej wartości ponad 3,7 mld zł. W wartości ogółem przeszło 1,3 mld zł zawarto w ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego, a ponad 378 mln w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Ze środków Unii Europejskiej wypłacono beneficjentom realizującym projekty na terenie województwa małopolskiego łącznie od 2007 roku prawie 9 mld zł, z tego ponad 3,1 mld zł dla beneficjentów realizujących projekty w ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego.

W 2012 roku, po raz pierwszy od 1999 roku, odnotowano ujemną dynamikę wzrostu zarówno dochodów, jak i wydatków wśród JST. Dochody spadły przeciętnie o 0,02% w ciągu roku, a wydatki o 3,04%. Pozytywnym aspektem jest stosunkowo niewielki (w porównaniu do ostatnich lat) deficyt sektora samorządowego.

**ŚRODOWISKO
PRZYRODNICZE**

Zagrożenie, zasoby i stan środowiska przyrodniczego

Opracowanie: Iwona Bąk, Marta Dębowska, Kinga Dudek, Magdalena Jasińska, Edyta Koziołek, Agnieszka Piątek, Anna Szymacha

— podsumowanie

- W województwie małopolskim utrzymuje się od kilku lat podobny ogólny poziom poboru wód przy niewielkim wzroście poboru do celów komunalnych, jak i do celów przemysłowych.
- W 2012 roku do polskich przepisów wprowadzony został średnioroczny poziom dopuszczalny pyłu zawieszonego PM_{2,5}, który od roku 2015 nie powinien przekraczać 25 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, natomiast od roku 2020 – 20 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. W Małopolsce poziom ten jest znacznie przekraczany na wszystkich stanowiskach pomiarowych.
- W Małopolsce od 2003 roku systematycznie wzrasta udział odpadów zebranych selektywnie w relacji do ogółu zebranych odpadów komunalnych. Ponadto odnotowano również pierwszy od lat spadek o 7,7% ilości zmieszanych odpadów komunalnych deponowanych na składowiskach w porównaniu z rokiem 2011.

1. Obszary chronione

Województwo małopolskie charakteryzuje duża różnorodność rzeźby terenu, budowy geologicznej, warunków klimatycznych, hydrologicznych i glebowych. Stwarza to dogodne warunki bytowania dla wielu gatunków roślin, zwierząt i grzybów o różnorodnych wymaganiach siedliskowych i decyduje o dużej, rzadko spotykanej w skali kraju różnorodności biologicznej.

Atrybutem województwa małopolskiego jest niespotykane w innych rejonach Polski zróżnicowanie środowiska przyrodniczego. Przestrzenny system ochronny przyrody tworzą tereny o zróżnicowanym statusie prawnym i różnych funkcjach. Ponad połowa powierzchni województwa małopolskiego objęta jest ochroną prawną.

System obszarów i obiektów chronionych tworzą:

- › parki narodowe (Małopolska zajmuje 1. miejsce w Polsce pod względem liczby parków narodowych) – 5 w całości: Babiogórski, Gorczański, Ojcowski, Pieniński, Tatrzański oraz Magurski położony na terenie województwa małopolskiego i podkarpackiego;
- › parki krajobrazowe – 11, wchodzące w skład Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego: Park Krajobrazowy Beskidu Małego (częściowo w województwie śląskim), Bielańsko-Tyniecki,

Ciężkowicko-Rożnowski, Dłubniański, Dolinki Krakowskie, Orlich Gniazd, Pasma Brzanki (częściowo w województwie podkarpackim z dyrekcją w województwie małopolskim), Popradzki, Rudniański, Tenczyński, Wiśnicko-Lipnicki,

- › obszary chronionego krajobrazu – 10, w tym 5 w całości: Bartucicki, Zachodniego Pogórza Wiśnickiego, Wschodniego Pogórza Wiśnickiego, Radłowsko-Wierzchosławicki, Południowomałopolski, oraz 5 częściowo: Wyżyny Miechowskiej, Koszycki, Doliny Wisły, Jastrzębsko-Żdżarski, Pogórza Ciężkowickiego,
- › rezerwy przyrody – 85,
- › obszary Natura 2000 – 11 obszarów specjalnej ochrony ptaków oraz 88 obszarów mających znaczenie dla wspólnoty,
- › zespoły przyrodniczo-krajobrazowe – 4,
- › użytki ekologiczne – 40,
- › pomniki przyrody – 2 254,
- › stanowiska dokumentacyjne – 80,
- › strefy ochronne wokół miejsc gniazdowania chronionych gatunków ptaków – 52.

Tabela 1. Formy ochrony przyrody w województwie małopolskim

Forma ochrony przyrody	Liczba	Powierzchnia obszarów prawnie chronionych (w ha)	% powierzchni województwa	Otuliny	
				(w ha)	% powierzchni województwa
Parki narodowe	6	38 114,2	2,51	42 456,2	2,80
Parki krajobrazowe	11	178 289,7	17,4	106 967,9	7,06
Obszary chronionego krajobrazu	10	573 080,0	37,7		
Rezerwy przyrody	85	3 397,17	0,22	485,05	
Obszary specjalnej ochrony ptaków Natura 2000	11	133 614,5	8,80		
Obszary specjalnej ochrony siedlisk Natura 2000 – mających znaczenie dla wspólnoty	88	149 147,17	8,82		
Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe	4	208,25	0,01		
Użytki ekologiczne	40	889,85	0,05		
Pomniki przyrody	2 254				
Stanowiska dokumentacyjne	80				

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Krakowie

więcej informacji

Na stronach internetowych: www.mylandscape.pl, www.zpkwm.pl zamieszczone są informacje o walorach turystycznych i przyrodniczych Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego (strony te są na bieżąco uzupełniane i aktualizowane). Można znaleźć na nich informacje dotyczące tras wycieczkowych, ciekawostek, ciekawych miejsc itp.

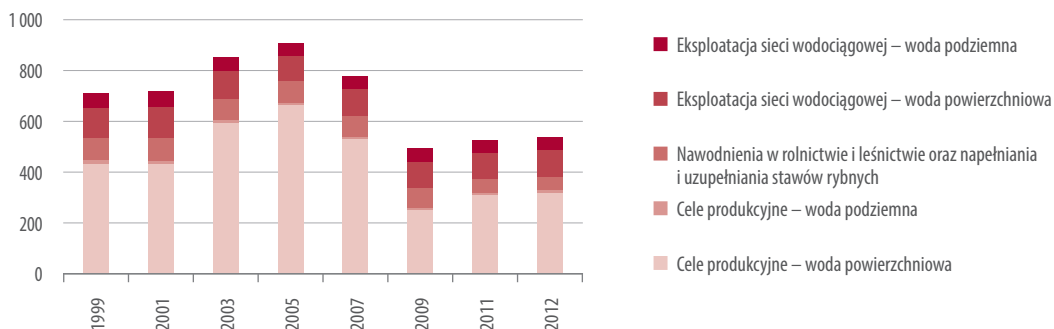

2. Gospodarka wodno-ściekowa¹

Zużycie wody

W województwie małopolskim wody powierzchniowe i podziemne ujmuje się do celów komunalnych jak i przemysłowych. W 2012 roku zaobserwowano wzrost poboru wody do celów komunalnych.

Wykres 1. Pobór wody (w hm³)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

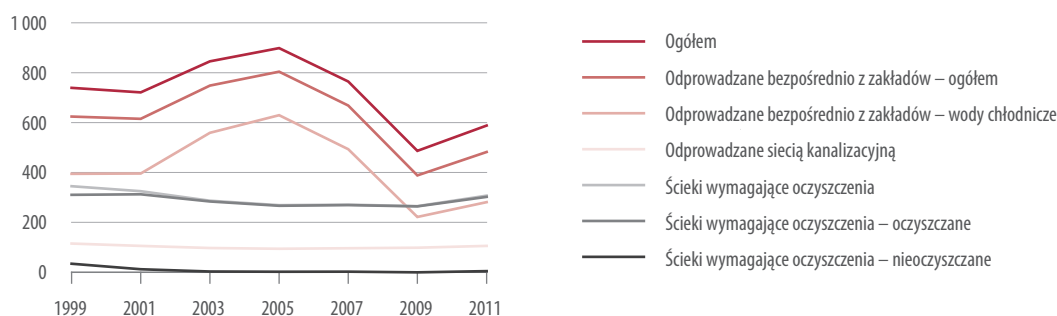
W latach 2005–2009 zaobserwowano znaczny spadek poboru wody, który od roku 2009 utrzymuje się na podobnym poziomie, wykazując tendencję wzrostową. W roku 2012 ilość wody ujmowanej przez przemysł wzrosła o 2,8%, przy czym dla wód powierzchniowych wzrost wyniósł 3,1%, natomiast w przypadku wód podziemnych pobór wody utrzymał się na tym samym poziomie.

Gospodarka komunalna województwa w 67,7% bazuje na wodzie powierzchniowej. Zatem bardzo ważna dla regionu jest ochrona wód zlewni powyżej ujęć wody pitnej. W 2012 roku zanotowano 2,1% wzrost poboru wód na cele eksploatacji sieci wodociągowej w stosunku do roku poprzedniego.

Główne źródła zanieczyszczeń wód powierzchniowych

W porównaniu z rokiem 2011 odnotowano 4,9% spadek ilości odprowadzanych ścieków przemysłowych i komunalnych do wód powierzchniowych. Największym źródłem zanieczyszczenia wód powierzchniowych w województwie małopolskim jest gospodarka komunalna, z uwagi na olbrzymi ładunek zanieczyszczeń, jaki odprowadza do odbiorników.

Wykres 2. Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzone do wód powierzchniowych lub ziemi (w hm³/rok)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

1. W bilansowaniu uwzględniono jednostki wnoszące opłaty za pobór z ujęć własnych rocznie 5 dam i więcej wody podziemnej albo 20 dam i więcej wody powierzchniowej lub za odprowadzenie rocznie 20 dam i więcej ścieków.

Stan zanieczyszczenia wód powierzchniowych²

Wyniki przeprowadzonej w 2012 roku oceny wód przedstawiają się następująco:

- › bardzo dobry stan/potencjał ekologiczny osiągają wody w ponad 3,4% monitorowanych jednolitych częściach wód (jcw),
- › stan dobry wystąpił w 47,5% wszystkich jcw,
- › stan umiarkowany stwierdzono w 22% jcw,
- › stan słaby wystąpił również w 22% jcw,
- › zły stan stwierdzono w 5,1% jcw.

Klasyfikacja stanu chemicznego jednolitych części wód

Stan chemiczny wód powierzchniowych określają stężenia substancji priorytetowych i innych substancji stanowiących zagrożenie dla środowiska wodnego. Stan chemiczny klasyfikowany jest jako dobry lub poniżej dobrego. W 2012 roku 92,1% badanych jednolitych części wód osiągnęło stan dobry, natomiast stan poniżej dobrego stwierdzono w 7,9% jcw.

Ocena stanu jednolitych części wód

Ocenę stanu jednolitych części wód powierzchniowych określa się jako wypadkową wyników klasyfikacji stanu /potencjału ekologicznego oraz wyników klasyfikacji stanu chemicznego jcw. W 2012 roku dobry stan jednolitych części wód stwierdzono w 36,5%, natomiast stan zły w 63,5% badanych jcw.

Ocena spełnienia wymagań w obszarach chronionych

Ocenie spełnienia wymagań dla obszarów chronionych poddano:

- › wszystkie monitorowane obszary chronione będące jednolitymi częściami wód przeznaczonymi do poboru wody na potrzeby zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia,
- › obszary ochrony siedlisk lub gatunków,
- › obszary gatunków ryb (wody przeznaczone do bytowania ryb),
- › obszary chronione będące jcw przeznaczonymi do celów rekreacyjnych, w tym kąpieliskowych,
- › obszary chronione wrażliwe na eutrofizację wywołaną zanieczyszczeniami pochodzącymi ze źródeł komunalnych.

Ocena spełnienia wymagań dla obszarów chronionych wykazała, iż wymagania te były spełnione w przypadku 47,5% jcw, natomiast 52,5% jcw nie spełniały wymagań dla obszarów chronionych.

Dodatkowo oceniono obszary chronione będące jednolitymi częściami wód przeznaczonymi do poboru wody na potrzeby zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia (33 jcw), które w 3% spełniały wymagania wód jakości kategorii A1, 39% jcw zaliczono do kategorii A2, 55% jcw to wody kategorii A3 wymagające zastosowania wysokosprawnego uzdatniania fizycznego i chemicznego, natomiast jcw nie spełniające kategorii A1, A2 i A3 stanowiły 3% monitorowanych wód.

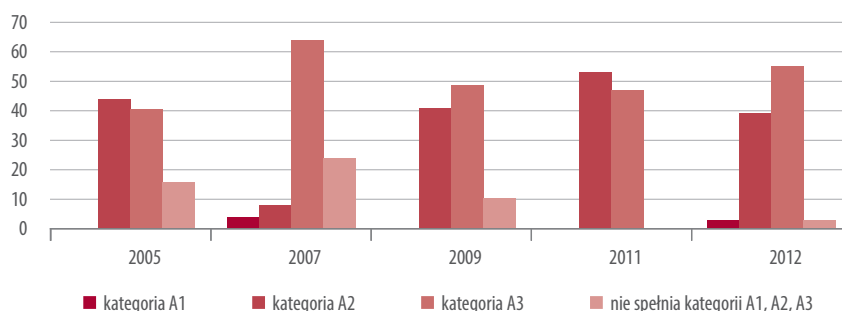
2. W 2012 roku wykonano ocenę stanu zanieczyszczenia monitorowanych jednolitych części wód (jcw), zgodnie z projektem nowelizowanego Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 9 listopada 2011 r. w sprawie sposobu klasyfikacji stanu jednolitych części wód powierzchniowych oraz środowiskowych norm jakości dla substancji priorytetowych, oraz wytycznych opracowanych przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska.

W celu określenia stanu zanieczyszczenia wód powierzchniowych wykonano następujące oceny wód:

- › ocenę stanu/potencjału ekologicznego, stanu chemicznego oraz stanu monitorowanych jednolitych części wód;
- › ocenę spełnienia wymagań dla obszarów chronionych.

Ocena stanu/potencjału ekologicznego jednolitych części wód.

Ocena wykonana została w oparciu o elementy biologiczne wspomagane przez elementy hydromorfologiczne i elementy fizykochemiczne. W klasyfikacji tej uwzględniono również wyniki monitoringu ichtiofauny przeprowadzone przez Instytut Rybactwa Śródlądowego w Olsztynie w latach 2011 i 2012.

Wykres 3. Jakość wód ujmowanych do celów zaopatrzenia ludności w wodę do spożycia w województwie małopolskim w punktach pomiarowo-kontrolnych (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WIOŚ w Krakowie

W ostatnich latach jakość wód ujmowanych do celów zaopatrzenia ludności w wodę do spożycia w województwie małopolskim utrzymuje się na podobnym poziomie.

Ochrona przeciwpowodziowa

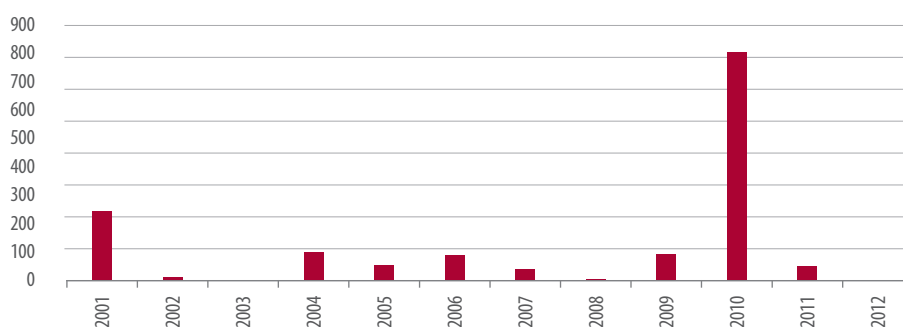
Obszar Małopolski należy w całości do dorzecza górnej Wisły. Górski charakter większości rzek Małopolski wpływa na nierównomierność przepływów. Z tego powodu województwo zaliczane jest do regionów o najwyższym zagrożeniu powodziowym, a poziom zagrożenia powodziowego w województwie jest o ok. 15% wyższy od średniego krajowego poziomu. Z hydrologicznego punktu widzenia największe zagrożenie powodziowe stwarzają dorzecza Soły i Dunajca, ale także Raby, Skawy, Skawinki i Uszwicy. W celu zmniejszenia zagrożenia powodziowego województwa pracuje 7 zbiorników zaporowych posiadających rezerwę powodziową – Tresna, Porąbka zlokalizowane na rzece Soła w województwie śląskim, Goczałkowice zlokalizowane na rzece Wisła w województwie śląskim, Dobczyce, Klimkówka, Czorsztyn-Niedzica, Rożnów zlokalizowane są na obszarze województwa małopolskiego. Zbiorniki te mogą zatrzymać obecnie około 8% rocznego odpływu wód z terenu województwa małopolskiego. W dalszym ciągu trwa budowa zbiornika Świnna Poręba na rzece Skawie. Termin zakończenia prac przesunięto na rok 2015. Poprzez retencję wód Skawy możliwe jest obniżenie kulminacji fali powodziowej w przekroju Krakowa do 40 cm.

więcej informacji

Więcej informacji o jakości i ilości wód oraz źródeł zanieczyszczeń dostępne na stronach:

- www.stat.gov.pl
- www.krakow.pios.gov.pl

W roku 2012 na ciekach wodnych i urządzeniach administrowanych przez Małopolski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Krakowie oraz Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Krakowie nie odnotowano szkód powodziowych.

Wykres 4. Szkody powodziowe na ciekach i urządzeniach wodnych administrowanych przez MZMIUW w Krakowie w latach 2001–2012 (w mln zł)

Źródło: MZMIUW w Krakowie

W 2012 roku w celu usunięcia szkód powodziowych powstałych w latach ubiegłych MZMiUW w Krakowie wykonał prace na ciekach i urządzeniach wodnych na łączną kwotę 76 774 572 zł, realizując 138 zadań, w tym m.in.:

- › likwidację szkód na 97 km wałów przeciwpowodziowych,
- › likwidację szkód na 124 km rzek i potoków,
- › odbudowę i remonty 8 szt. śluz wałowych i stopni wodnych,
- › likwidację szkód na 1 przepompowni melioracyjnej,
- › ekspertyzy i dokumentacje techniczne dla zadań inwestycyjnych.

Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Krakowie w 2012 roku na małopolskich rzekach i potokach wykonał 196 zadań w łącznej kwocie 22,6 mln zł. Zadania te związane były ze zwiększeniem bezpieczeństwa przeciwpowodziowego i utrzymaniem właściwego stanu technicznego m.in. obiektów hydrotechnicznych, tj. zbiorników wodnych Dobczyce i Klimkówka oraz stopni wodnych rzeki Wisły.

Program ochrony przed powodzią w dorzeczu górnej Wisły został przyjęty w dniu 9 sierpnia 2011 roku przez Radę Ministrów. Jego strategicznym celem jest sukcesywne podnoszenie bezpieczeństwa powodziowego w dorzeczu górnej Wisły.

Obszarowo Program obejmuje swym zasięgiem województwa: podkarpackie (odpowiednio 98,2% powierzchni województwa), małopolskie (odpowiednio 96,9% powierzchni województwa), świętokrzyskie (odpowiednio 64,4% powierzchni województwa), śląskie (odpowiednio 36,5% powierzchni województwa) oraz lubelskie (odpowiednio 11,2% powierzchni województwa), na których zarządzanie gospodarką wodną sprawują Regionalne Zarządy Gospodarki Wodnej w Krakowie i Gliwicach oraz Wojewódzkie Zarządy Melioracji i Urządzeń Wodnych w Krakowie, Katowicach, Kielcach, Lublinie i Rzeszowie.

Pełnomocnikiem Rządu do spraw Programu jest Wojewoda Małopolski. Termin realizacji Programu przewidziano na lata 2011–2030, a planowane koszty realizacji Programu do 2030 roku wynoszą 13 150,72 mln zł.

W ramach ww. Programu w 2012 roku MZMiUW w Krakowie zrealizował 5 zadań inwestycyjnych na łączną kwotę 11,1 mln zł (w tym 2 zadania kontynuowane będą w 2013 roku), obejmujących swym zakresem budowę, modernizację wałów przeciwpowodziowych, przebudowę pompowni melioracyjnej oraz zabezpieczenie koryt potoków.

RZGW w Krakowie w 2012 roku w ramach Programu rozpoczął opracowywanie dokumentacji i analiz zagrożenia powodziowego łącznie dla 7 zadań.

W ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego rozpoczęto roboty budowlano-montażowe zbiornika Skrzyszów na potoku Korzeń w gminie Skrzyszów oraz przygotowywania do realizacji zbiornika Joniny na potoku Wolninka w gminie Ryglice.

3. Zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego

Emisja zanieczyszczeń do powietrza

Źródłami zanieczyszczeń występującymi na terenie Małopolski są:

- › źródła powierzchniowe, które obejmują głównie indywidualne źródła spalania z sektora komunalno-bytowego oraz usługowego, a także rolnictwo, kopalnie odkrywkowe, żwirownie i hałdy oraz lotniska,
- › źródła liniowe obejmujące drogi krajowe i wojewódzkie z uwzględnieniem natężenia ruchu na poszczególnych odcinkach dróg w podziale na rodzaje pojazdów oraz drogi gminne i powiatowe uwzględniające lokalny ruch pojazdów,
- › źródła punktowe będące źródłami przemysłowymi, uwzględniającymi energetykę zawodową, przemysł wytwórczy, chemiczny i inne zakłady produkcyjne.

Ze względu na brak bezpośrednich źródeł danych o wielkości emisji powierzchniowej i liniowej, wielkości te są szacowane okresowo na potrzeby opracowania Programu ochrony powietrza dla województwa małopolskiego i jego aktualizacji.

Tabela 2. Zestawienie szacunkowych wielkości emisji zanieczyszczeń wprowadzonych do powietrza w Małopolsce w 2011 roku

	Źródła powierzchniowe	Źródła liniowe	Źródła punktowe
pył PM10 (w tys. Mg/rok)	26,7	2,5	2,7
pył PM2,5 (w tys. Mg/rok)	22,4	2,7	3,1
benzo(a)piren (w Mg/rok)	10,2	-	0,5
dwutlenek azotu (w tys. Mg/rok)	6,1	17,0	20,0
dwutlenek siarki* (w tys. Mg/rok)	31,9	1,9	27,7

* dane za rok 2012

Źródło: Inwentaryzacja emisji na potrzeby opracowania Programu ochrony powietrza dla województwa małopolskiego

Największa emisja pyłu PM10 i pyłu PM2,5 pochodzi ze źródeł powierzchniowych, głównie z sektora komunalno-bytowego.

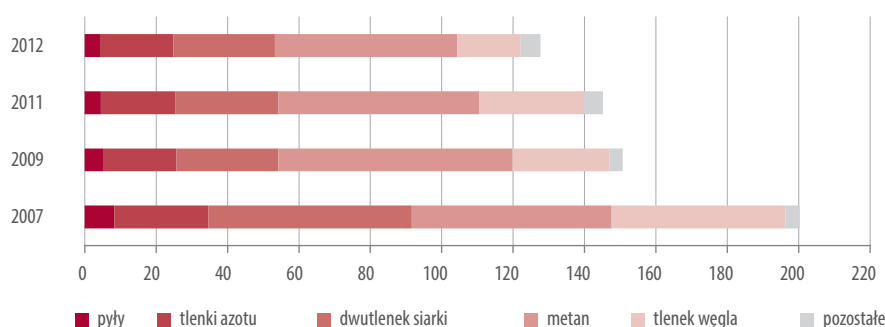
W wielkości emisji dwutlenku azotu największe znaczenie mają źródła przemysłowe oraz źródła liniowe.

Benzo(a)piren ze względu na specyfikację powstawania głównie ze źródeł powierzchniowych (95%) oraz źródeł punktowych (5%).

Emisja dwutlenku siarki w 2012 roku wyniosła 61,5 tys. Mg. Największy udział w emisji miały źródła powierzchniowe (ok. 52%) oraz źródła punktowe (45%).

Program ochrony powietrza dla województwa małopolskiego dostępny jest na stronie:
www.malopolskie.pl/srodowisko/powietrze.

Emisja zanieczyszczeń przemysłowych do powietrza (bez dwutlenku węgla) w województwie małopolskim w 2012 roku wyniosła 127,7 tys. Mg (wg danych z Wojewódzkiego Banku Zanieczyszczeń Środowiska – WBZŚ). W strukturze emisji w 2012 roku dominował metan (40%), dwutlenek siarki (22,2%), tlenki azotu (16,1%) oraz tlenek węgla (13,9%). Emisja ze źródeł przemysłowych systematycznie zmniejsza się, w stosunku do roku 2011 roku zanotowano spadek o 12%, co może świadczyć o unowocześnianiu instalacji przemysłowych.

Wykres 5. Wielkość i struktura emisji zanieczyszczeń do powietrza (w tys. Mg bez CO₂)**Źródło:** opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiego Banku Zanieczyszczeń Środowiska

W 2012 roku najwięcej zanieczyszczeń przemysłowych wyemitowanych zostało w powiecie oświęcimskim (41%), mieście Krakowie (24%), mieście Tarnowie (11%), powiecie chrzanowskim (10%), a także powiecie krakowskim (7%). Emisja zanieczyszczeń związana była przede wszystkim z działalnością zakładów: Kompania Węglowa S.A. KWK „Brzeszcze–Silesia” (37,1%), ArcelorMittal Poland S.A. Oddział w Krakowie (13,3%), Zakłady Azotowe w Tarnowie–Mościcach S.A. (9,7%), Elektrociepłownia Kraków S.A. (9,4%), PKE S.A. Elektrownia Siersza w Trzebini (7,9%) i Elektrownia Skawina S.A. (6,6%).

Emisja gazów cieplarnianych

Inwentaryzacja emisji zanieczyszczeń powietrza na potrzeby *Programu ochrony powietrza dla województwa małopolskiego* wykazuje, iż emisja dwutlenku węgla w Małopolsce w 2011 roku wyniosła 25,7 mln Mg CO_{2e}, co daje 7,66 Mg CO_{2e}/mieszkańca. Głównym źródłem emisji był przemysł – 42%, zaś 27% stanowiło mieszkalnictwo, a 21% emisji to transport.

W 2012 roku podmioty gospodarcze z terenu województwa małopolskiego wyemitowały 10,8 mln Mg dwutlenku węgla, 51,1 tys. Mg metanu, 2 tys. Mg podtlenku azotu. Oznacza to łączny potencjał tworzenia efektu cieplarnianego (GWP)³ w wysokości 12,7 mln Mg, który spadł o 3,05% w stosunku do roku 2011.

Najwięcej gazów cieplarnianych w 2012 roku zostało wyemitowanych w mieście Krakowie (40%) oraz w powiatach: chrzanowskim (17%) i oświęcimskim (14%), mieście Tarnowie (13%) oraz w powiecie krakowskim (11%). Zakłady przemysłowe, które wyemitowały największe ilości gazów cieplarnianych (przy uwzględnieniu współczynnika GWP) to: Elektrociepłownia Kraków S.A. (26,6%), ArcelorMittal Poland S.A. Oddział w Krakowie (25%), Zakłady Azotowe w Tarnowie–Mościcach S.A. (23,4%), PKE S.A. Elektrownia Siersza w Trzebini (20,1%) oraz Elektrownia Skawina S.A. (16,1%).

Stan jakości powietrza

Według oceny jakości powietrza w województwie małopolskim za rok 2012, dokonanej przez Małopolskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska, przekroczenia wartości dopuszczalnych pyłu PM₁₀, pyłu PM_{2,5} i docelowych benzo(a)pirenu wystąpiły we wszystkich strefach w województwie małopolskim. Ponadto w Aglomeracji Krakowskiej przekroczone zostały średnioroczne wartości dopuszczalne dla dwutlenku azotu, a w strefie małopolskiej dwutlenku siarki.

W 2012 r. najwyższe stężenia średnioroczne pyłu zawieszonego PM₁₀ pomierzone zostały na stacji monitoringu przy Al. Krasińskiego w Krakowie (stacja komunikacyjna) – 66 µg/m³ (77 µg/m³ w 2011 r.), w Nowym Sączu (stacja tła miejskiego) – 56 µg/m³, w Suchej Beskidzkiej (stacja tła miejskiego) – 55 µg/m³. W Krakowie przy Al. Krasińskiego średniodobowe poziomy dopuszczalne pyłu PM₁₀ przekraczane były w ciągu 132 dni w roku (200 dni w 2011 r.), natomiast przy ulicy Bulwarowej w 122 dni w roku, w Nowym Sączu w ciągu 121 dni w roku. W 2012 r. doszło do 82 sytuacji przekroczeń poziomów informowania stężenia pyłu PM₁₀ (200 µg/m³) oraz 4 przypadków przekroczenia poziomu alarmowego (300 µg/m³). Najwięcej takich sytuacji wystąpiło w Nowym Sączu oraz w Suchej Beskidzkiej (13), w Krakowie przy ulicy Bujaka (8) oraz w Tarnowie i Wadowicach (7). W 2011 roku sytuacji przekroczeń poziomów powyżej 200 µg/m³ było 37.

Pomierzone w 2012 roku stężenia średnioroczne pyłu PM_{2,5} mieszczą się w granicy od 32 µg/m³ (w Trzebini) do 47 µg/m³ (Al. Krasińskiego w Krakowie) i przekraczają poziom dopuszczalny – 27 µg/m³.

Najwyższe stężenie średnioroczne dwutlenku azotu wystąpiło na stacji komunikacyjnej przy Al. Krasińskiego w Krakowie – 71 µg/m³ (73 µg/m³ w 2011 r.) i przekroczyło poziom dopuszczalny wynoszący 40 µg/m³. Na pozostałych stacjach nie wystąpiły przekroczenia poziomów dopuszczalnych dwutlenku azotu. Najniższe stężenie odnotowano na stacji pomiarowej w Trzebini – 18 µg/m³.

Na stacji pomiarowej w Suchej Beskidzkiej zanotowane zostało najwyższe stężenie średnioroczne dwutlenku siarki – 29 µg/m³, z kolei najniższe stężenia wystąpiły na stacjach pomiarowych w Nowym Sączu oraz w Zakopanym (8 µg/m³). Ponadto, pomiary wskazały na wystąpienie w Suchej Beskidzkiej 16 dni ze stężeniem średniodobowym powyżej 125 µg/m³, podczas gdy normy dopuszczają przekroczenie przez jedynie 3 dni w roku.

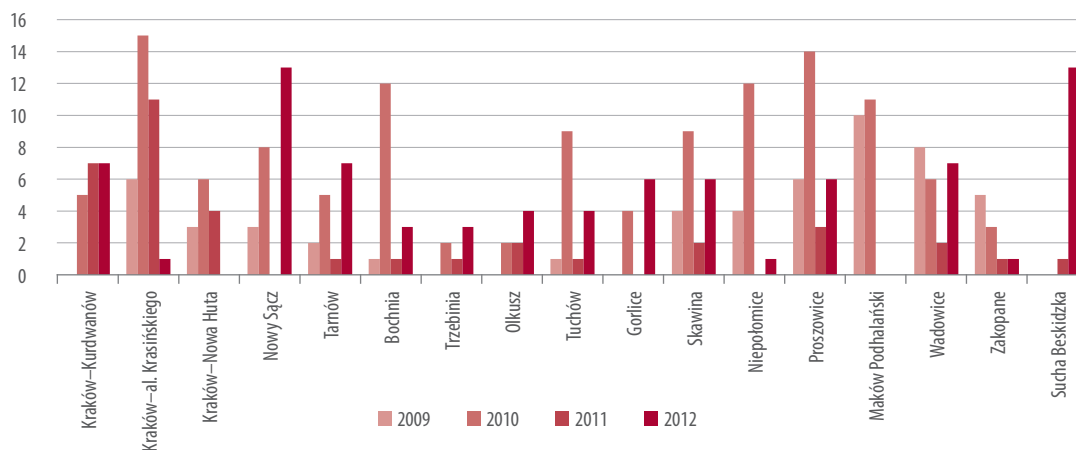
Roczna ocena jakości powietrza dostępna jest na stronie internetowej Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Krakowie:
www.krakow.pios.gov.pl

3. Potencjał tworzenia efektu cieplarnianego (GWP) w horyzoncie czasowym 100 lat przyjęty przez Międzyrządowy Zespół ds. Zmian Klimatu (IPCC) dla dwutlenku węgla wynosi 1, dla metanu 25, dla podtlenku azotu 298, natomiast dla heksafluorku siarki 22 800.

Maksymalne stężenia 8-godzinne ozonu wyniosły 151 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w Szymbarku, 132 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w Szarowie. W 2011 roku zanotowano 151 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w Szarowie, 145 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ w Szymbarku.

Wykres 6. Liczba dni, w których wystąpiły przekroczenia poziomów pyłu PM10 powyżej 200 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ dla wybranych lat

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Krakowie

Najwyższe stężenia średnioroczne benzo(a)pirenu pomierzone zostały w Suchoj Beskidzkiej (19,0 ng/m^3), w Wadowicach (13,6 ng/m^3) a także w Proszowicach (12,6 ng/m^3). W 2011 r. najwyższe stężenia wystąpiły w Nowym Sączu (13,2 ng/m^3) i w Proszowicach (10,4 ng/m^3). Poziom docelowy dla benzo(a)pirenu wynosi 1 ng/m^3 .

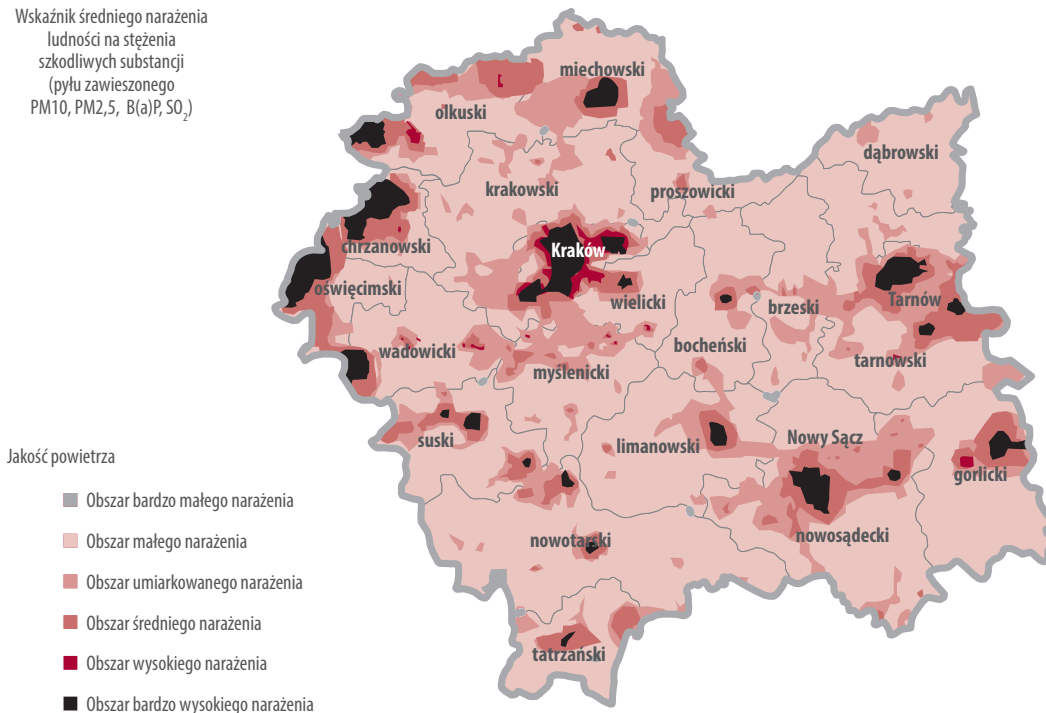
Tabela 3. Wielkości pomierzonych stężeń zanieczyszczeń powietrza w 2012 roku

Stacje pomiarowe	Stężenia średnioroczne pyłu PM10 (w $\mu\text{g}/\text{m}^3$)	Liczba dni z przekroczeniami dopuszczalnych poziomów średniodobowych pyłu PM10	Stężenie średnioroczne pyłu PM2,5 (w $\mu\text{g}/\text{m}^3$)	Stężenie średnioroczne dwutlenku azotu (w $\mu\text{g}/\text{m}^3$)	Stężenie średnioroczne dwutlenku siarki (w $\mu\text{g}/\text{m}^3$)	Stężenie średnioroczne pyłu benzo(a)pirenu (w ng/m^3)
Kraków – Kurdwanów	53	116	41	32	11	7,7
Kraków – Krasieńskiego	66	132	47	71	11	-
Kraków – Nowa Huta	51	122	38	29	10	5,7
Nowy Sącz	56	121	43	26	8	11,8
Tarnów	43	74	33	24	10	5,4
Bochnia	41	67	34	-	-	10,6
Trzebinia	38	68	32	18	17	4,7
Olkusz	38	78	-	22	13	-
Tuchów	45	69	-	-	-	2,9
Gorlice	34	50	-	-	-	5,3
Skawina	54	120	-	21	11	-
Niepołomice	38	51	-	-	-	6,5
Proszowice	51	120	-	-	-	12,6
Sucha Beskidzka	55	98	-	23	29	19,0
Wadowice	50	101	-	-	-	13,6
Zakopane	41	81	35	24	8	8,9
Wartości dopuszczalne	40	35	27	40	-	1,0

Źródło: Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Krakowie

Na stronie internetowej www.malopolska.pl/powietrze funkcjonuje serwis z prognozami jakości powietrza w województwie małopolskim. Serwis prezentuje informacje o ryzyku wystąpienia przekroczeń poziomów alarmowych i dopuszczalnych zanieczyszczeń w powietrzu wraz z komunikatami dla szczególnie wrażliwych grup mieszkańców.

Mapa 1. Mapa wskaźnikowych poziomów zagrożenia zanieczyszczeniem powietrza na obszarze województwa małopolskiego w 2011 roku

Źródło: Program ochrony powietrza dla województwa małopolskiego

4. Gospodarka odpadami

Odpady komunalne

W 2012 roku z terenu województwa małopolskiego zebranych zostało około 711,8 tys. Mg odpadów komunalnych (wg wstępnych danych US w Krakowie), w tym 396,9 tys. Mg pochodzących z gospodarstw domowych. Całkowita masa zebranych zmieszanych odpadów komunalnych w zależności od źródła pochodzenia przedstawia się następująco:

- › handel, mały biznes, biura i instytucje – 191,40 tys. Mg,
- › usługi komunalne – 20,4 tys. Mg,
- › gospodarstwa domowe – 396,9 tys. Mg.

Od 2003 roku wzrasta ilość selektywnie zebranych odpadów komunalnych, mimo to ich udział w ilości zebranych odpadów pozostaje niezadowalający. We-

więcej informacji

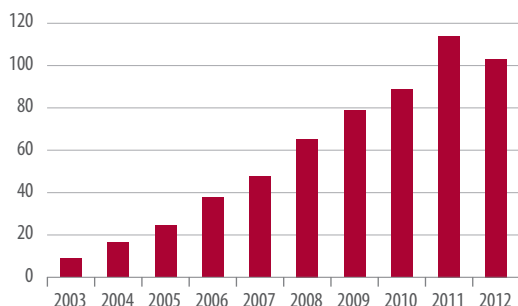
Ustawa z dnia 1 lipca 2011 r. o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw zobowiązała samorządy województw do aktualizacji wojewódzkich planów gospodarki odpadami. Dnia 2 lipca 2012 roku Sejmik Województwa Małopolskiego uchwałą Nr XXV/397/12 przyjął *Plan Gospodarki Odpadami Województwa Małopolskiego (PGOWM)* oraz uchwałą Nr XXV/398/12 w sprawie jego wykonania, będącą aktem prawa miejscowego.

Więcej na stronie:

www.malopolskie.pl/Srodowisko/Odpady

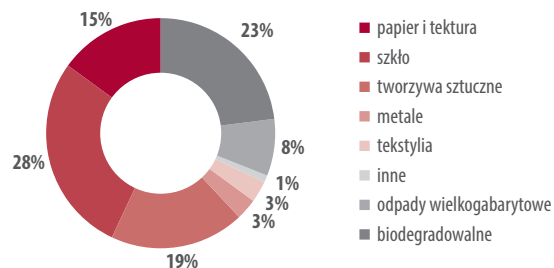
dług wstępnych danych US w Krakowie w 2012 roku selektywnie zebrano łącznie ok. 103 tys. Mg, co stanowiło 14,5 % masy wszystkich zebranych odpadów komunalnych.

Wykres 7. Wyniki selektywnej zbiórki odpadów komunalnych (w tys. Mg)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 8. Masa odpadów zebranych selektywnie w 2012 roku według rodzaju materiału (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wstępnych danych GUS

Głównym sposobem zagospodarowania odpadów komunalnych na terenie województwa małopolskiego pozostaje deponowanie na składowiskach, jednak ilość zmieszanych odpadów komunalnych nieszkodliwych na składowiskach zmalała w porównaniu z rokiem 2011 o 7,7%. Według wstępnych danych US w Krakowie w 2012 roku zagospodarowano w ten sposób 84,5% masy tych odpadów, procesom przekształcania mechaniczno-biologicznego poddano 9,4%, zaś 3,4% zostało wysegregowane z odpadów zmieszanych, a 2,7% odpadów nieszkodliwiono biologicznie.

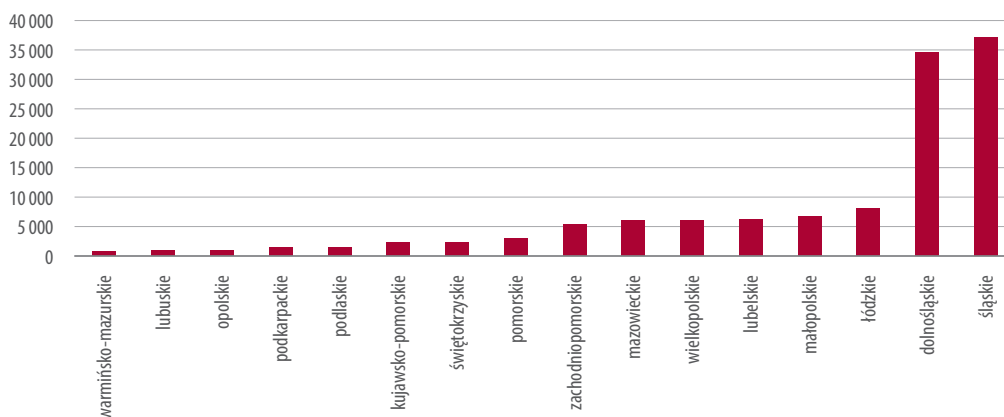
Na terenie województwa małopolskiego działało 26 składowisk odpadów komunalnych (stan na 31.12.2012), spośród których 1, tj. Składowisko Odpadów Komunalnych w Borku (Gmina Rzezawa) nie spełnia wymagań prawnych w zakresie budowy oraz eksploatacji i jest przewidziane do zamknięcia w 2013 roku.

Odpady przemysłowe

Odpady inne niż niebezpieczne powstające w poszczególnych branżach przemysłu, rolnictwie, rzemiośle czy usługach stanowią największy strumień wytwarzanych odpadów. Głównym sposobem zagospodarowania odpadów przemysłowych jest ich odzysk. W 2012 roku przekazano do odzysku 6,8 mln Mg odpadów przemysłowych.

W Polsce w roku 2012 wytworzono 123,1 mln Mg odpadów przemysłowych, z czego w Małopolsce powstało 5,5%. Najwięcej odpadów powstało w województwie śląskim, tj. 30%, natomiast najmniej powstało w województwie warmińsko-mazurskim – tylko 0,66%.

Wykres 9. Masa wytworzonych odpadów przemysłowych w 2012 roku w poszczególnych województwach (w tys. Mg)

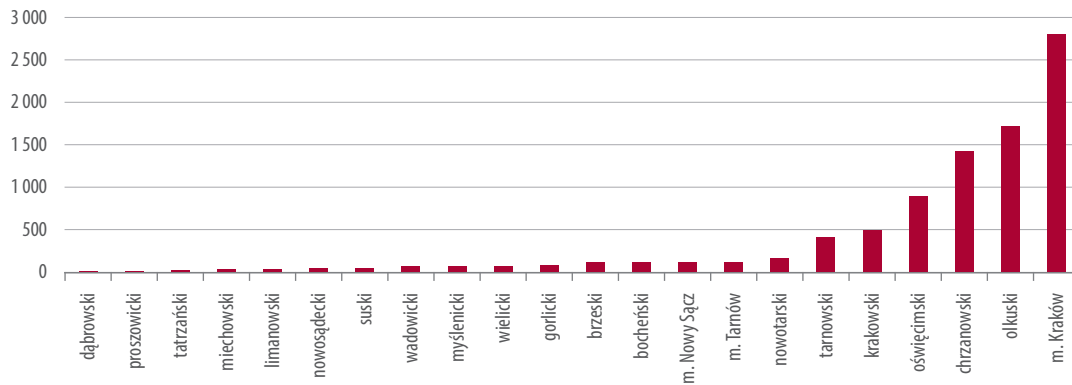

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych US

Rozdział I Zagrożenie, zasoby i stan środowiska przyrodniczego

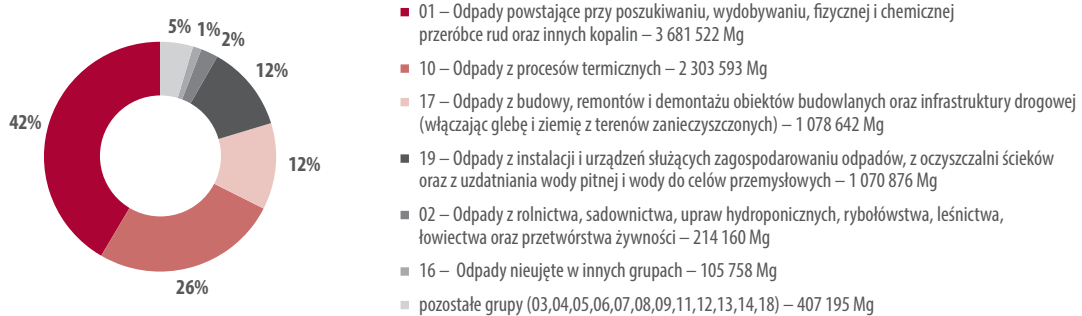
W województwie małopolskim w 2012 roku, w wyniku prowadzonej działalności gospodarczej wytworzono 8,8 mln Mg odpadów przemysłowych, z czego najwięcej wytworzono w powiecie: m. Kraków (31%), olkuskim (19%), natomiast w powiecie dąbrowskim 0,06%.

Wykres 10. Masa wytworzonych odpadów w powiatach województwa małopolskiego w roku 2012 (w tys. Mg)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wojewódzkiej bazy danych o odpadach

Wykres 11. Struktura wytworzonych w 2012 odpadów przemysłowych w podziale na grupy (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wojewódzkiej bazy danych o odpadach

Wykres 12. Przedsiębiorstwa, które wytworzyły największe ilości odpadów w 2012 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wojewódzkiej bazy danych o odpadach

case study

Marszałek Województwa Małopolskiego prowadzi wojewódzką bazę danych (WSO), dotyczącą wytwarzania i gospodarowania odpadami wraz z rejestrem udzielanych zezwoleń w zakresie wytwarzania i gospodarowania odpadami. Na podstawie danych z WSO corocznie sporządzany jest raport wojewódzki. Raporty za lata 2002–2012 można pobrać ze strony internetowej: www.malopolskie.pl/gospodarkaodpadami/.

5. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (WFOŚiGW) w Krakowie stanowi ważny instrument Samorządu Województwa Małopolskiego służący do finansowania przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska.

WFOŚiGW działa na zasadach określonych ustawą Prawo ochrony środowiska. Wojewódzki Fundusz jest samorządową osobą prawną, nie będącą wojewódzką samorządową jednostką organizacyjną.

Dochodami WFOŚiGW są głównie wpływy z tytułu opłat i kar pieniężnych, pobieranych na podstawie ustaw i odrębnych przepisów z tytułu gospodarczego korzystania ze środowiska.

Tabela 4. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie – wpływy środków – stan na 31.12.2012 (w tys. zł)

	Opłaty	Kary	Spląty pożyczek	Odsetki od pożyczek (w ujęciu kasowym)	Inne	Przychody finansowe	Razem
Stan środków na 01.01.2012	-	-	-	-	-	-	325 794,78
Plan	44 000,00	150,00	72 000,00	13 500,00	1 708,70	15 500,00	146 858,70
Wykonanie	44 133,77	41,93	71 792,34	13 582,35	1 708,73	20 097,55	151 356,66
% wykonania do planu	100,30	27,95	99,71	100,61	100,04	129,66	103,06

Źródło: WFOŚiGW w Krakowie

Ostatecznie planowane wpływy zostały wykonane w 103,06% i wyniosły 151 356,66 tys. zł, co dało łącznie ze stanem środków na dzień 01.01.2012 kwotę w wysokości 477 151,44 tys. zł.

Tabela 5. Finansowanie ochrony środowiska w podziale na dziedziny i formy finansowania przez WFOŚiGW w Krakowie w 2012 roku

Dziedziny	Forma finansowania		Ogółem
	Dotacyjne finansowanie ochrony środowiska (w tys. zł)	Pożyczkowe finansowanie ochrony środowiska (w tys. zł)	
Gospodarka ściekowa i ochrona wód	10 206,88	73 719,60	83 926,48
Ochrona powietrza atmosferycznego i klimatu	2 468,97	559,09	3 028,06
Gospodarka odpadami	1 589,14	18 428,60	20 017,74
Pozostałe	22 444,13	12 344,93	34 789,06
Razem	36 709,12	105 052,22	141 761,34

Źródło: WFOŚiGW w Krakowie

W 2012 roku WFOŚiGW w Krakowie udzielając pożyczek stosował preferencyjne oprocentowanie w odniesieniu do zmiany stopy redyskonta weksli określonej przez Prezesa Narodowego Banku Polskiego w wysokości 0,6 stopy redyskonta weksli, lecz nie mniej niż 4% rocznie. Pożyczki płatnicze były oprocentowane w wysokości 5% rocznie.

W 2012 roku pożyczki udzielane przez Fundusz mogły być częściowo umarzane do wysokości:

- 1) 45% kwoty wykorzystanej pożyczki na zadania związane z ochroną wód, dla których umowa została podpisana po 1 stycznia 2008 roku, a dla umów podpisanych do 31 grudnia 2007 roku 40% kwoty uzyskanej pożyczki,
- 2) 40% kwoty wykorzystanej pożyczki w przypadku realizacji zadań dotyczących odnawialnych źródeł energii,
- 3) 35% kwoty wykorzystanej pożyczki w przypadku realizacji pozostałych zadań inwestycyjnych i nieinwestycyjnych, pod warunkiem że: inwestycja została ukończona w terminie ustalonym w umowie; zostały osiągnięte zakładane i określone w umowie rzeczowe i ekologiczne efekty zadania.

W roku 2012 Rada Nadzorcza i Zarząd Funduszu podjęły łącznie 97 uchwał o częściowym umorzeniu pożyczek na łączną kwotę 17 136,79 tys. zł. Średnia wysokość umorzenia od udzielonych pożyczek wynosiła 30,14%.

W 2012 roku Wojewódzki Fundusz zawarł 96 umów pożyczek na łączną kwotę 124 378,45 tys. zł. Jednocześnie obsługiwał 626 umów pożyczek zawartych na kwotę umowną 692 738,57 tys. zł.

Z ogółu zadań inwestycyjnych i modernizacyjnych służących ochronie środowiska i gospodarce wodnej, ze środków Funduszu, dofinansowano w szczególności przedsięwzięcia związane z gospodarką wodną, ochroną powierzchni ziemi i powietrza atmosferycznego.

Ważniejsze inwestycje realizowane w 2012 roku z pomocą finansową WFOŚiGW w Krakowie przedstawiają poniższe tabele.

Tabela 6. Efekty ekologiczne wybranych zadań współfinansowanych ze środków WFOŚiGW w 2012 roku w zakresie budowy sieci kanalizacyjnych

Lp.	Wnioskodawca	Długość sieci kanalizacji (w mb)	Ilość ścieków odprowadzona do oczyszczalni (w m ³ /rok)
1.	Gmina Gorlice	18 404,96	22 690,59
2.	Gmina Bobowa	13 398,41	25 191,06
3.	Gmina Ochotnica Dolna	9 951,31	12 226,91
4.	Gmina Sułoszowa	3 414,25	11 506,73
5.	Gmina Zielonki	1 403,01	5 618,46

Źródło: WFOŚiGW w Krakowie

Ogółem w 2012 roku zostało zawartych 29 umów dotyczących budowy sieci kanalizacji sanitarnych. Przewidywane efekty ekologiczne z tytułu realizacji przedsięwzięć obliczone proporcjonalnie do środków Funduszu zaangażowanych w ich realizację: łączna długość kolektorów sanitarnych – 157 011,65 mb, ilość ścieków odprowadzona do oczyszczalni – 385 520,88 m³/rok.

Tabela 7. Efekty ekologiczne zadań współfinansowanych ze środków WFOŚiGW w 2012 roku w zakresie budowy oczyszczalni ścieków

Lp.	Wnioskodawca	Ilość ścieków (w m ³ /rok)	Redukowany ładunek BZT ₅ (w kg/rok)
1.	Gmina Nowy Targ	59 907,45	28 455,75
2.	Gmina Jabłonka	23 027,85	39 149,33

Lp.	Wnioskodawca	Ilość ścieków	Redukowany ładunek BZT ₅
		(w m ³ /rok)	(w kg/rok)
3.	MZWIK Sp. z o.o. Kęty	18 837,65	9 983,39
4.	Dunajec Sp. z o.o.	12 709,30	2 230,20

Źródło: WFOŚiGW w Krakowie

Pomoc udzielona przez WFOŚiGW w Krakowie w 2012 roku pozwoliła na realizację 9 zadań z zakresu budowy, rozbudowy i modernizacji 4 oczyszczalni ścieków. Przewidywane efekty ekologiczne z tytułu realizacji tych przedsięwzięć obliczone proporcjonalnie do środków pomocowych Funduszu zaangażowanych w ich realizację: przepustowość – 737,34 m³/rok, redukcja ładunku BZT₅ – 152 685,90 kg/rok.

W 2012 roku Fundusz podpisał 8 umów dotyczących zadań z zakresu ochrony powietrza na łączną kwotę 2 407,63 tys. zł (dotacje wyniosły 1 031,45 tys. zł, pożyczki 1 376,18 tys. zł).

Realizując Program Ograniczenia Niskiej Emisji na terenie województwa małopolskiego, Wojewódzki Fundusz podpisał umowę dotacji z Gminą Miejską Kraków na kwotę 852,88 tys. zł, z czego wypłacono 370,60 tys. zł.

W wyniku realizacji inwestycji z zakresu ochrony powietrza, przy wykorzystaniu środków finansowych Funduszu, oszacowano redukcję emisji zanieczyszczeń w przeliczeniu na środki Funduszu: pyły – 18,81 Mg/rok, SO₂ – 7,22 Mg/rok, NO_x – 0,96 Mg/rok, CO – 26,22 Mg/rok. Emisja równoważna – 77,66 Mg/rok.

Tabela 8. Zadania z zakresu odnawialnych źródeł energii realizowane z pomocą finansową WFOŚiGW w Krakowie w 2012 roku

Lp.	Wnioskodawca	Zadanie	Rodzaj i wielkość udzielonej pomocy (w tys. zł)
kolektory słoneczne			
1.	PEC Geotermia Podhalańska S.A.	Budowa odwiertu geotermalnego Bańska PGP-3 i włączenie go do systemu ciepłowniczego PEC Geotermia Podhalańska S.A.	19 892,33 [P]
2.	Miasto Gorlice	Kaskada kolektorów słonecznych dla krytej pływalni w Gorlicach	503,84 [P]
3.	Centrum Jana Pawła II „Nie lękajcie się” Kraków Łagiewniki	Poprawa jakości powietrza i zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii w Centrum Jana Pawła II „Nie lękajcie się” Kraków Łagiewniki	570,54 [D]
4.	Powiat Suski	Wykonanie instalacji wspomagania przygotowania c.w.u. z zastosowaniem układu kolektorów słonecznych w obiekcie Zespołu Opieki Zdrowotnej w Suchoj Beskidzkiej	365,19 [D]
5.	Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Hańczowej	Budowa kotłowni etap 2 – zakup nowego kotła c.o. i c.w.u. dla potrzeb ZSCKR w Hańczowej (kocioł na biomasę o mocy 200 kW)	185,00 [B]
6.	Fundacja Pomocy Osobom Niepełnosprawnym w Stróżach	Założenie instalacji solarnej na budynku hospicjum im. Chrystusa Króla w Stróżach	71,57 [D]
7.	Rzymskokatolicka Parafia pw. bł. Jana Pawła II w Nowym Targu	Zakup i montaż kotła na biomasę	21,20 [D]
Razem			21 609,67

P – pożyczka; D – dotacja; B – dofinansowanie zadań państwowych jednostek budżetowych

Źródło: WFOŚiGW w Krakowie

W zakresie odnawialnych źródeł energii w 2012 roku WFOŚiGW zrealizował 7 umów na łączną kwotę dofinansowania 21 609,67 tys. zł.

Tabela 9. Zadania z zakresu gospodarki odpadami realizowane z pomocą finansową WFOŚiGW w Krakowie w 2012 roku

Lp.	Wnioskodawca	udzielonej pomocy (w tys. zł)	Powierzchnia rekultywowana (w ha)
1.	Gmina Kalwaria Zebrzydowska	1 920,00 [Pożyczka]	3,11
2.	Miasto Tarnów	949,46 [Pożyczka]	1,14
3.	Gmina Lipnica Murowana	666,46 [Pożyczka]	1,03
Razem		3 535,92	5,28

Źródło: WFOŚiGW w Krakowie

W zakresie gospodarki odpadami w roku 2012 Fundusz dofinansował 3 zadania związane z rekultywacją terenu składowisk odpadów na łączną kwotę 3 535,92 tys. zł. W efekcie realizacji tych przedsięwzięć obliczonym proporcjonalnie do środków pomocowych Funduszu w roku 2012 zostało zrekultywowane 5,28 ha.

Ponadto w roku 2012 Fundusz udzielił dofinansowania m.in. na zadania z zakresu:

- ▶ wspomaganie ekologicznych form transportu – dofinansowanie z Funduszu 513,72 tys. zł,
- ▶ inwestycje w zakresie ochrony przeciwpowodziowej – dofinansowanie z Funduszu 435,33 tys. zł,
- ▶ przeciwdziałania klęskom żywiołowym i likwidowania ich skutków dla środowiska – dofinansowanie z Funduszu 157,31 tys. zł,
- ▶ zapobiegania i likwidacji poważnych awarii oraz ich skutków dla środowiska – dofinansowanie z Funduszu 2 748,65 tys. zł. Ponadto zostało udzielone dofinansowanie dla: gmin i jednostek OSP w ramach konkursu „Zapobieganie i likwidacja poważnych skutków dla środowiska – Bezpieczny Strażak” – 123,92 tys. zł; Komendy Państwowej Straży Pożarnej w Krakowie – 2 787,00 tys. zł; Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie – 1 062,50 tys. zł,
- ▶ monitoringu środowiska i systemu kontroli, wojewódzkich programów i planów służących ochronie środowiska – dofinansowanie z Funduszu 3 582,47 tys. zł,
- ▶ ochrony przyrody – dofinansowanie z Funduszu 1 851,52 tys. zł,
- ▶ edukacji ekologicznej – dofinansowanie z Funduszu 1 434,94 tys. zł,
- ▶ profilaktyki zdrowotnej dzieci zamieszkałych na obszarach, na których występują przekroczenia standardów jakości środowiska – dofinansowanie z Funduszu 263,45 tys. zł,
- ▶ państwowych jednostek budżetowych – dofinansowanie z Funduszu 7 010,45 tys. zł.

ZAGADNIENIA SPOŁECZNE

Ludność

Opracowanie: Joanna Urbanowicz

podsumowanie

- Nadal systematycznie zwiększała się liczba ludności województwa.
- Wzrósł wskaźnik gęstości zaludnienia z 214 osób/km² do 223 osób/km². Szczególnie wysoka i stale wzrastająca jest gęstość zaludnienia obszarów wiejskich – 125 osób/km² – pierwsze miejsce w kraju.
- Zahamowaniu uległ spadek ludności miast, a od 2009 roku postępuje nawet wzrost ludności zamieszkałej w miastach. Jednak tempo przyrostu ludności wiejskiej jest zdecydowanie większe. Dotyczy to głównie obszarów podmiejskich Krakowa, Tarnowa i Nowego Sącza oraz innych miast średniej wielkości.
- Po 7-letnim okresie wzrostu – pomimo że roczniki wyżu demograficznego lat osiemdziesiątych są w okresie najwyższej rozrodzności – w ostatnich dwóch latach nastąpił spadek liczby urodzeń.
- Zmniejszył się przyrost naturalny, a tempo jego spadku wyraźnie przyspieszyło w 2012 roku.
- Wydłużeniu uległ wskaźnik dalszego trwania życia.
- Małopolska od wielu lat jest drugim po Mazowszu regionem o wysokim dodatnim saldzie migracji. Jednak w 2012 roku nastąpiło wyraźne osłabienie mobilności mieszkańców, zarówno w zakresie zameldowań, jak i wymeldowań. Kierunki migracji wyznacza stała, wieloletnia tendencja odpływu ludności miast na obszary wiejskie. Stąd utrzymuje się ujemne saldo migracji dla miast i wysokie dodatnie saldo migracji na terenach wiejskich.
- W ostatnich 3 latach znacznemu zmniejszeniu uległy migracje zagraniczne, zarówno wyjazdy na pobyt stały, jak i powroty z zagranicy. Jednak saldo migracji zagranicznej stałej było dla Małopolski nadal dodatnie.
- Dynamika procesów demograficznych wykazywała znaczne zróżnicowanie przestrzenne. Szczególnie niekorzystnie (ujemny przyrost naturalny, ujemne saldo migracji) kształtowały się one w powiatach północnej i zachodniej części województwa. Powiaty położone na południu wykazywały znaczną prężność demograficzną (wysoki przyrost naturalny), natomiast gminy podmiejskie większych miast oraz położone w centralnej części województwa charakteryzował wysoki poziom salda migracji.

1. Stan ludności

Województwo małopolskie zamieszkiwało 3,3 mln osób (stan na 31.12.2012). Stanowiło to 8,7% ludności kraju i plasowało województwo na 4. miejscu po województwach: mazowieckim, śląskim i wielkopolskim.

W województwie notuje się corocznie systematyczny wzrost ludności. W 2012 roku średnioroczne tempo wzrostu ludności wynosiło +0,22%. Wyższy poziom wzrostu zanotowano jedynie w województwie mazowieckim (+0,31%) oraz województwie pomorskim (+0,29%). Niższy, lecz jednak wzrost ludności wystąpił ponadto jeszcze w 3 województwach (wielkopolskie, podkarpackie i lubuskie). W pozostałych 10 województwach występuje stały, pogłębiający się ubytek ludności. W Polsce po czterech latach wzrostu ludności, w 2012 roku nastąpił jej spadek – ubyło 5 tys. osób, tj. 0,01%.

W małopolskich miastach mieszkało 1 639,3 tys. osób. W stolicy województwa Krakowie mieszkało 758,3 tys. osób, czyli 23% ludności Małopolski. Od 2001 roku następował ubytek ludności miejskiej, który został zahamowany w 2009 roku, głównie dzięki zwiększonemu poziomowi urodzeń oraz nadaniu praw miejskich dla miejscowości Bobowa, Szczucin i Rańków. Od roku 2011 (spis powszechny 2011) notowany jest zdecydowanie wyższy poziom ludności miejskiej województwa, który jednak zmniejszył się już w 2012 roku.

Obszary wiejskie zamieszkiwało 1 714,7 tys. osób, tj. 11,3% ludności wiejskiej Polski. Dawało to województwu 2. miejsce w kraju po województwie mazowieckim. Ludność wiejska wzrastała systematycznie, głównie dzięki wysokim migracjom z miast oraz dodatniemu przyrostowi naturalnemu.

Tabela 10. Ludność województwa małopolskiego (w tys. os.)

	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2012	Dynamika 1999–2012
Województwo – ogółem	3 222,5	3 229,6	3 252,9	3 266,2	3 279,0	3 298,3	3 346,8	3 354,1	104,1
› mężczyźni	1 569,2	1 568,2	1 578,8	1 584,3	1 589,2	1 598,1	1 624,1	1 627,0	103,6
› kobiety	1 653,3	1 661,4	1 674,1	1 681,9	1 689,8	1 700,2	1 722,7	1 727,1	104,5
z tego:									
› miasta	1 624,2	1 626,7	1 623,0	1 619,4	1 619,7	1 624,8	1 641,8	1 639,3	100,9
› wsie	1 589,3	1 602,9	1 629,9	1 646,8	1 659,3	1 673,5	1 704,9	1 714,7	107,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Wskaźnik urbanizacji wynosił 48,9% i był znacznie niższy od średniego dla kraju – 60,6%. Jedynie cztery województwa: lubelskie, podlaskie, podkarpackie i świętokrzyskie – miały niższy wskaźnik urbanizacji niż Małopolska. Wskaźnik ten w województwie, pomimo otrzymania przez kilka miejscowości praw miejskich, ulegał w ostatnich latach stałemu, nieznacznemu obniżeniu, zmniejszając się z 50,8% w 1995 roku. Podobny proces zmniejszania wskaźnika urbanizacji dotyczył również całego kraju (od 2001 roku).

Średnia gęstość zaludnienia wynosiła 223 osób/km² i była znacznie wyższa od średniej dla kraju (123 osób/km²) – 2. miejsce po województwie śląskim. Wskaźnik ten wykazuje znaczne zróżnicowanie przestrzenne, najsilniej zaludniona jest centralna i zachodnia część województwa, najslabiej – północna i południowo-wschodnia. Małopolskę cechuje wyjątkowo wysoki i wzrastający poziom zaludnienia obszarów wiejskich – 125 osób/km² – 1. miejsce w kraju (średnia krajowa 52 osób/km²), co przy znacznym rozproszeniu osadnictwa stwarza wysoką presję na jakość zasobów środowiska i jest przyczyną wysokich kosztów realizacji infrastruktury technicznej.

Struktura ludności wg płci wykazywała nieznaczną przewagę kobiet – 51,5%. Współczynnik feminizacji wynosił 107 i utrzymywał się na podobnym poziomie od wielu lat. Podobnie jak w całym kraju uzależniony był od miejsca zamieszkania – na obszarach wiejskich na 100 mężczyzn przypadało 101 kobiet, natomiast w miastach 111.

2. Procesy demograficzne

W roku 2012 osłabło tempo przyrostu rzeczywistego ludności województwa – przybyło 9,3 tys. osób, wobec 12 tys. osób w 2010 roku. Było to wynikiem zmniejszenia zarówno przyrostu naturalnego (4,5 tys. osób, wobec 7,4 tys. osób w 2010 roku) jak i poziomu migracji (saldo migracji 3,5 tys. osób, wobec 4,5 tys. osób w roku 2010).

W porównaniu do średniej krajowej ludność województwa małopolskiego odznaczała się jednak nadal relatywnie wysokim poziomem przyrostu naturalnego – wskaźnik 1,4 na 1 000 mieszkańców jest znacznie wyższy od wskaźnika krajowego, który w latach 2002–2005 przybierał wartości ujemne – a od 2006 roku był nieznacznie dodatni z wyraźną tendencją spadkową w ostatnich dwóch latach, tak że w roku 2012 osiągnął poziom bliski zeru. W skali kraju wyższy poziom przyrostu naturalnego niż w województwie małopolskim notowany jest jedynie w województwie pomorskim i wielkopolskim.

Ten wyższy poziom przyrostu był efektem znacznego poziomu urodzeń (10,5‰ – w województwie, 10,0‰ – w Polsce) oraz niższego niż w innych województwach wskaźnika zgonów (9,1‰ – w województwie, 10,0‰ – w Polsce). Jednak również w Małopolsce wskaźnik ten w ostatnich 3 latach wyraźnie spada.

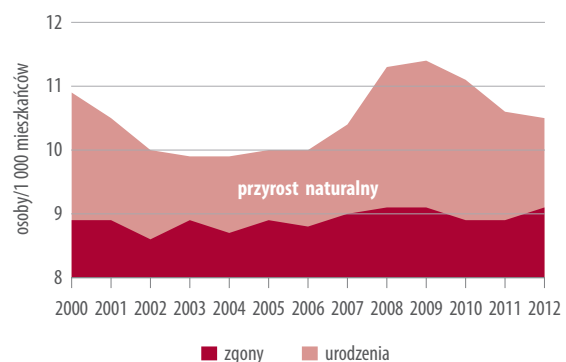
Wskaźnik urodzeń był wyraźnie wyższy na obszarach wiejskich – 11,2‰, gdzie po spadku trwającym nieprzerwanie do roku 2006, w latach 2007–2010 następował wyraźny wzrost o ok. 20 tys. urodzeń rocznie, by w ostatnich 2 latach zanotować nieznaczny spadek. W miastach poziom urodzeń wzrastał w latach 2004–2009 (8,7–10,8‰), natomiast już od 2010 roku notowano systematyczny spadek natężenia urodzeń do 9,7‰ w 2012 roku. W ostatnich 2 latach nastąpił więc niepokojący spadek liczby urodzeń, mimo wejścia w wiek wysokiej płodności dużej liczby kobiet z wyżu demograficznego lat osiemdziesiątych.

Współczynnik dzietności (wyrażający liczbę urodzeń na liczbę kobiet w wieku 15–49 lat) był w 2012 roku niski i wynosił 1,3, w tym zdecydowanie niższy był w miastach (1,2), niż na obszarach wiejskich (1,4). Są to wskaźniki dalekie od korzystnych, zapewniających prostą zastępowalność pokoleń (co najmniej 2,1).

Poziom zgonów utrzymuje się na podobnym (od 8,9 do 9,1‰), niewysokim, korzystnym poziomie od 2000 roku. Jest nieznacznie wyższy i wzrastający w miastach (9,5‰) oraz niższy na obszarach wiejskich (8,8‰).

Pomimo dość korzystnej sytuacji demograficznej, podobnie jak w całym kraju, w województwie małopolskim od połowy lat 90. do 2003 roku następował systematyczny spadek przyrostu naturalnego. W latach 1995–2003 przyrost naturalny zmniejszył się o 64%. Ten niekorzystny trend został zahamowany w roku 2004, w którym przy niewielkim wzroście urodzeń (o 0,3% więcej niż rok wcześniej) i znaczącym spadku liczby zgonów (o 1,7%), przyrost naturalny ukształtował się na poziomie 3,8 tys. osób i był wyższy od roku ubiegłego o 18,7%. Od roku 2005 nastąpił dalszy, bardziej dynamiczny wzrost urodzeń (o 1,5%, tj. o 0,5 tys. osób), ale towarzyszył mu również wzrost poziomu zgonów (o 2,6%, tj. o 0,7 tys. osób). Spowodowało to niewielki spadek przyrostu naturalnego w stosunku do poziomu z roku 2004. W latach 2006–2010 nastąpił powrót do wzrostu przyrostu naturalnego. Wyrażał się on dalszym wzrostem poziomu urodzeń do 37 tys. oraz utrzymywaniem się poziomu zgonów na podobnym poziomie ponad 29 tys. W 2011 roku tendencja ta uległa wyraźnemu zahamowaniu – poziom zgonów utrzymywał się na podobnym poziomie, zmniejszył się natomiast poziom urodzeń o 1,5 tys. osób. W 2012 roku sytuacja ta pogłębiła się – zmniejszyła się nadal poziom urodzeń przy równoczesnym wzroście poziomu zgonów.

Wykres 13. Przyrost naturalny

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Występowały wyraźne różnice pomiędzy miastami a obszarami wiejskimi, choć w ostatnich latach ulegały one zmniejszeniu, głównie poprzez zmniejszanie się poziomu urodzeń na obszarach wiejskich a wzrostu w miastach. Powoduje to zacieranie się różnicy poziomu urodzeń pomiędzy miastami a wsią. Poziom zgonów dla obszarów wiejskich jest nieznacznie niższy niż dla miast.

W miastach przyrost naturalny był do 2003 roku minimalnie ujemny, natomiast od 2004 roku przybrał niewielkie wartości dodatnie z wyraźnym wzrostem w latach 2008–2010 oraz spadkiem w ostatnich 2 latach. Wykazywał znaczne zróżnicowanie: od dość wysokiego w małych miastach południowej części województwa (Bobowa, Jordanów, Grybów, Piwniczna, Niepołomice) do wyraźnie ujemnego w zachodniej części: Trzebinia, Bukowno, Oświęcim, Chrzanów, ale także we wschodniej i południowej części: Krynica oraz Zakopane, w którym wskaźnik przyrostu jest od kilku lat ujemny. Dodatni poziom przyrostu naturalnego występował w największych miastach województwa, tj. Krakowie 0,01%, Nowym Sączu 2,1%, natomiast w Tarnowie nastąpił ubytek przyrostu naturalnego wynoszący -0,6%.

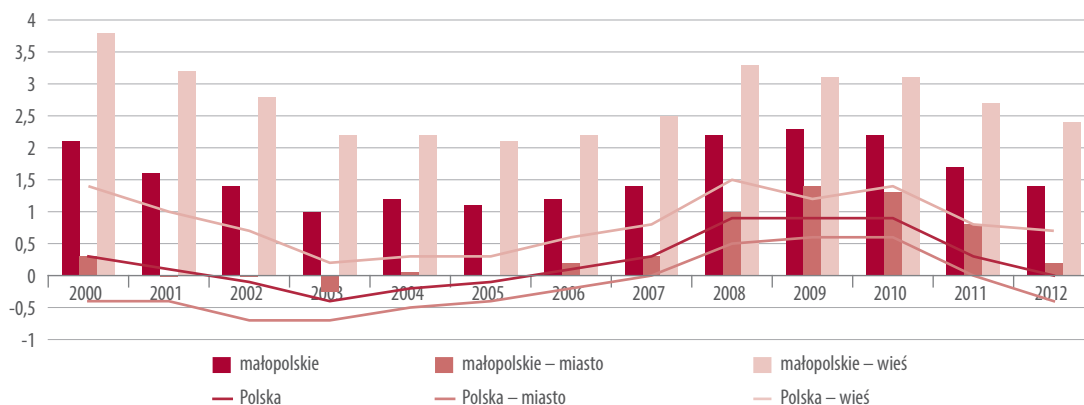
Tabela 11. Wskaźniki ruchu naturalnego

lata	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Urodzenia na 1 000 mieszkańców													
Województwo – ogółem	10,9	10,5	10,0	9,9	9,9	10,0	10,0	10,4	11,3	11,4	11,1	10,6	10,5
› miasta	9,2	8,9	8,6	8,7	8,8	9,1	9,3	9,6	10,4	10,8	10,4	9,8	9,7
› wieś	12,8	12,1	11,5	11,0	10,9	10,9	10,8	11,3	12,1	11,9	11,8	11,4	11,2
Zgony na 1 000 mieszkańców													
Województwo – ogółem	8,9	8,9	8,6	8,9	8,7	8,9	8,8	9,0	9,1	9,1	8,9	8,9	9,1
› miasta	8,8	8,9	8,6	8,9	8,8	9,1	9,1	9,3	9,3	9,4	9,1	9,0	9,5
› wieś	8,4	8,9	8,7	8,8	8,6	8,8	8,6	8,7	8,8	8,8	8,7	8,8	8,8
Przyrost naturalny na 1 000 mieszkańców													
Województwo – ogółem	2,1	1,6	1,4	1,0	1,2	1,1	1,2	1,4	2,2	2,3	2,2	1,7	1,4
› miasta	0,3	-0,02	-0,02	-0,26	0,05	0	0,2	0,3	1,0	1,4	1,3	0,8	0,2
› wieś	3,8	3,2	2,8	2,2	2,2	2,1	2,2	2,5	3,3	3,1	3,1	2,7	2,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Na terenach wiejskich w latach 2000–2005 następował znaczny spadek przyrostu naturalnego z 6 tys. osób (3,81%) do 3,5 tys. osób (2,13%). Tendencja ta została zahamowana w 2006 roku i do 2010 roku następował wzrost przyrostu (3,1%), by w ostatnich 2 latach znów nastąpił wyraźny spadek (2,4%). Cechował go dość wysoki, ale zmniejszający się dynamicznie do roku 2006 poziom urodzeń, o wyraźnym wzroście w latach 2007–2010, oraz niski, pozostający na podobnym poziomie od 2000 roku wskaźnik natężenia zgonów.

Najniższy poziom przyrostu naturalnego – przyjmujący wartości ujemne – występuje w gminach położonych w północnej, północno-wschodniej i zachodniej części województwa. Najgorsza sytuacja notowana jest w powiecie miechowskim (-4,5%), gdzie we wszystkich gminach występuje ujemny przyrost. Ujemny poziom przyrostu naturalnego występuje również w powiecie proszowickim, oświęcimskim i olkuskim. Obszary południowe województwa wyróżniają się wysokim przyrostem na terenach wiejskich, głównie na terenie powiatu limanowskiego – gminy: Słupnice (9,5%), Łukowica (7,0%) oraz powiatu nowosądeckiego – gminy: Łabowa i Nawojowa (po 8,4%), Muszyna (8,9%) oraz znacznie niższym na terenie miast. Zróżnicowanie przestrzenne wielkości przyrostu naturalnego wykazuje stałą niezmienną tendencję od kilku lat: niskiego lub nawet ujemnego przyrostu na obszarach północnych i zachodnich województwa oraz wysokiego przyrostu w części południowej. Pogłębia to corocznie wyraźne zróżnicowanie struktury wieku ludności na tych obszarach.

Wykres 14. Przyrost naturalny Małopolski na tle kraju (wskaźnik na 1 000 mieszkańców)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Procesem wpływającym wyraźnie na poziom zaludnienia województwa są migracje ludności. Małopolska jest od wielu lat drugim (1,1%) po Mazowszu (2,5%) regionem o wysokim dodatnim saldzie migracji. Podobna sytuacja, ale o niższym wskaźniku występuje jedynie w województwach: pomorskim, wielkopolskim i dolnośląskim.

W roku 2012, po kilku latach wzrostu, wyraźnemu zmniejszeniu uległa mobilność mieszkańców. Zameldowano o 6,8% osób mniej niż w 2011 roku, przy równocześnie mniejszym o 5,4% poziomie wymeldowań. Saldo migracji zmniejszyło się o 16,8% w porównaniu do 2011 roku.

W porównaniu do lat poprzednich, w ostatnim roku zmniejszeniu uległy migracje zagraniczne na pobyt stały, choć saldo migracji było dla województwa nadal dodatnie. Dotyczy to poziomu zameldowań z zagranicy, który zmniejszył się z 2 011 osób w roku 2011 do 1 831 osób w roku 2012. W tym samym czasie nastąpił wzrost wymeldowań za granicę z 1 494 osób do 1 608 osób. Stąd wyraźny spadek salda stałych migracji zagranicznych, który zmniejszył się z 735 osób w roku 2010 (najwyższy poziom do początku XXI wieku) do 223 osób w roku 2012.

Dla kraju saldo migracji było od wielu lat ujemne, w 2006 roku tendencja ta pogłębiła się i ubyło aż 36,1 tys. osób, tj. najwięcej od 1990 roku. W latach 2007–2010 emigracja uległa wyraźnemu zmniejszeniu i saldo migracji, chociaż nadal ujemne, było zdecydowanie niższe – ubyło odpowiednio 21 tys., 14,9 tys. i 2 tys. osób. W ostatnich dwóch latach nastąpił ponowny wzrost migracji za granicę, saldo migracji było ujemne i wynosiło: -4,3 tys. osób w 2011 roku oraz -6,6 tys. osób w 2012 roku.

Tabela 12. Migracje ludności (w tys.)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Zameldowania na pobyt stały													
Województwo – ogółem	29,8	28,3	30,2	34,2	33,9	32,4	35,4	38,2	30,6	32,8	33,8	34,2	31,9
› miasta	14,1	14,1	14,5	16,0	15,7	15,7	15,5	16,8	13,8	15,0	15,3	15,8	14,6
› wieś	15,7	14,2	15,7	18,2	18,2	16,7	18,7	21,4	16,8	17,8	18,5	18,4	17,3
Wymeldowania z pobytu stałego													
Województwo – ogółem	27,7	25,7	27,1	30,6	30,7	29,2	34,1	35,5	28,4	28,4	29,4	29,9	28,3
› miasta	14,7	13,8	15,1	17,5	17,5	16,6	17,1	19,7	16,3	16,0	17,2	17,9	16,1
› wieś	13,0	11,9	12,0	13,1	13,2	12,6	13,8	15,8	12,1	12,4	12,2	12,0	12,2

Saldo migracji

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Województwo – ogółem	2,1	2,6	3,1	3,6	3,2	3,2	1,3	2,7	2,2	4,4	4,4	4,3	3,6
› miasta	-0,6	0,3	-0,6	-1,5	-1,8	-1,0	-2,9	-2,1	-2,5	-1,0	-1,9	-1,3	-1,6
› wsie	2,7	2,3	3,7	5,1	5,0	4,2	4,2	5,6	4,7	5,4	6,3	6,4	5,1
Saldo migracji na 1 000 mieszkańców													
Województwo – ogółem	0,6	0,8	1,0	1,1	1,0	1,0	0,4	0,8	0,7	1,3	1,3	1,3	1,1
› miasta	-0,4	0,2	-0,4	-1,0	-1,1	-0,6	-1,8	-3,2	-1,5	-0,7	-1,2	-0,8	-0,9
› wsie	1,7	1,4	2,3	3,1	3,0	2,5	2,6	3,4	2,8	3,3	3,7	3,3	3,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Rozmieszczenie przestrzenne migracji jest bardzo nierównomierne. Saldo migracji – wskaźnik na 1 000 mieszkańców jest ujemne w 8 powiatach: gorlickim -2,3‰, olkuskim -1,5‰, dąbrowskim -1,3‰ oraz: chrzanowskim, oświęcimskim, suskim, brzeskim i nowotarskim, gdzie saldo migracji jest nieznacznie ujemne. Pozostałe powiaty wykazują dodatnie saldo migracji z najwyższymi wskaźnikami w powiatach: wielickim +10,0‰ i krakowskim +8,6‰.

Dodatnie, wysokie saldo migracji występuje od 10 lat na obszarach wiejskich. Szczególne natężenie napływu ludności na obszary wiejskie miało miejsce w szerokiej strefie podmiejskiej Krakowa, gdzie najwyższy poziom salda migracji wystąpił w gminach powiatu krakowskiego: Zielonki (+27,3‰), Zabierzów (+13,4‰), Michałowice (+15,7‰), Mogilany (+12,8‰), Wielka Wieś (+14,4‰), Kocmyrzów-Luborzyca (+12,5‰), ale również powiatu wielickiego: Wieliczka (+12,4‰), Biskupice (+12,2‰). Jedynie jedna gmina z najbliższego otoczenia Krakowa – Igołomia-Wawrzeńczyce – miała ujemne saldo migracji (-0,6‰). Obszar napływu ludności na obszary wiejskie aglomeracji krakowskiej ulega wyraźnemu poszerzeniu, głównie w kierunku południowo-wschodnim i północnym, lecz jego koncentracja wyraźnie zmniejszyła się w ostatnim roku. Niższy poziom salda migracji, ale również dodatni, występował na obszarach podmiejskich Tarnowa (w gminach: Tarnów +7,3‰, Skrzyszów +5,3‰, Lisia Góra +4,9‰) oraz Nowego Sącza (w gminach: Chełmiec +6,7‰, Kamionka Wielka +3,8‰ i Stary Sącz 3,4‰). Jednak w porównaniu do lat ubiegłych napływ ludności w otoczenie Nowego Sącza i Tarnowa uległ wyraźnemu zahamowaniu. Również większość gmin wiejskich będących w sąsiedztwie miast cechowała się wzrostem napływu ludności, szczególnie w zachodniej części województwa. Na pozostałych obszarach wiejskich, głównie powiatów rolniczych północnej części województwa (miechowski, dąbrowski) oraz obszarów górskich (powiat gorlicki, limanowski) obserwuje się przewagę odpływu ludności.

W ostatnim roku utrzymywało się nadal ujemne saldo migracji dla miast – ubyłoby ponad 1,5 tys. osób. Z 61 miast jedynie w 14 występowała przewaga napływu ludności nad wymeldowaniami. Wysoki dodatni poziom salda migracji występował w miastach otaczających Kraków, najwyższy w Niepołomicach (+22,6‰), Świątnikach Górnych (+21,9‰) i Wieliczce (+8,8‰). Z dużych miast tylko Kraków wykazywał przewagę napływu ludności (+738 osób, tj. 0,97‰). W Tarnowie ubyłoby 568 osób (-5,0‰), a w Nowym Sączu -299 osób (-3,6‰). Odpływ ludności obejmuje także miasta położone w północnej (poza nieznacznie dodatnim saldem w Miechowie i Skale) i południowej części oraz miasta przemysłowe zachodniej części województwa (poza Zatorem +4,6‰ i Trzebiną +0,2‰).

3. Struktura wieku ludności

Ludność województwa małopolskiego cechowała się nieznacznie młodszą strukturą wieku od średniej dla kraju. Charakteryzował ją wyższy udział ludności w wieku przedprodukcyjnym: 19,4% (kraj 18,3%), niższy w wieku produkcyjnym: 63,3% (kraj 63,9%) oraz niższy w wieku poprodukcyjnym: 17,3% (kraj 17,8%). Wyraźnie młodszą strukturę wieku wykazywała jednak tylko ludność obszarów wiejskich, która kształtowała się w odpowiednich grupach wiekowych na poziomie: 21,9%, 62,9% i 15,2%. Ludność miast Małopolski cechowała zdecydowanie starsza struktura wieku (odpowiednio: 16,7%, 63,8% i 19,5%).

Tabela 13. Struktura wieku ludności

	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2012
Ludność ogółem (w tys.), z tego w wieku:	3 240,9	3 252,9	3 266,2	3 279,0	3 298,3	3 346,8	3 354,1
› przedprodukcyjnym (0–17 lat)	792,2	751,2	713,6	681,9	659,9	655,9	649,8
› produkcyjnym (18–59 l. – kob., 18–64 l. – męż.)	1 965,1	2 008,1	2 046,6	2 076,7	2 099,4	2 126,2	2 124,9
› poprodukcyjnym (60 l. i w. – kob., 65 l. i w. – męż.)	483,7	493,7	506,0	520,4	539,0	564,7	579,4
Województwo – ludność (w %), z tego w wieku:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
› przedprodukcyjnym	24,4	23,1	21,9	20,8	20,0	19,6	19,4
› produkcyjnym	60,7	61,7	62,6	63,3	63,7	63,5	63,3
› poprodukcyjnym	14,9	15,2	15,5	15,9	16,3	16,9	17,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

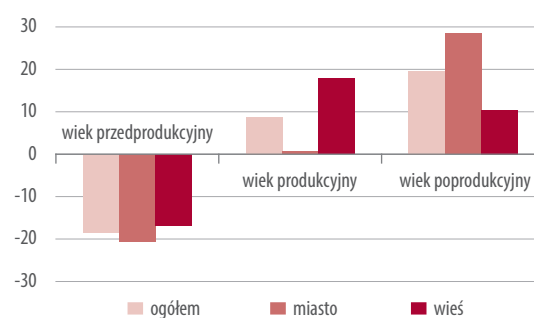
W ostatnich latach, podobnie jak w całym kraju, nastąpiły zmiany struktury w kierunku zmniejszania się liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym (z 28,4% w roku 1995 do 19,4% w roku 2012), oraz systematycznego wzrostu w wieku produkcyjnym (z 57,8% w roku 1995 do 63,3% w roku 2012) i poprodukcyjnym (z 13,8% w roku 1995 do 17,3% w roku 2012). Podstawowy wpływ na zmniejszającą się liczebność najmłodszej grupy wiekowej miała zmniejszająca się do roku 2003 liczba urodzeń, która następnie nieznacznie wzrastała, jednak nie było to w stanie polepszyć struktury wiekowej z powodu wejścia w wiek produkcyjny osób urodzonych w pierwszej połowie lat 80., tj. w okresie ostatniego wyżu demograficznego. Natomiast rosnąca liczba ludności w wieku poprodukcyjnym związana jest w znacznym stopniu z wydłużeniem trwania życia.

W okresie 2000–2012 wiek mężczyzn wydłużył się o 2,7 roku, a wiek kobiet o 3 lata. Różnica między trwaniem życia kobiet i mężczyzn nadal się więc pogłębiała. Przeciętne trwanie życia mieszkańców województwa małopolskiego jest zdecydowanie dłuższe niż średnie dla Polski – mężczyźni żyją dłużej o 1,3 roku, a kobiety o 0,9 roku.

Tabela 14. Przeciętne dalsze trwanie życia

Wyszczególnienie	2000	2002	2004	2006	2008	2009	2010	2011	2012
Małopolska									
› mężczyźni	71,3	72,1	72,0	72,5	72,0	73,1	73,7	73,9	74,0
› kobiety	78,8	79,6	80,3	80,5	80,0	81,1	81,4	81,7	81,9
Polska									
› mężczyźni	69,7	70,4	70,7	70,9	71,3	71,5	72,1	72,4	72,7
› kobiety	78,0	78,8	79,2	79,6	80,0	80,1	80,6	80,9	81,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Trwanie życia 2012*, GUS, Warszawa 2013

Wykres 15. Zmiany struktury wiekowej ludności województwa małopolskiego w latach 2001–2012 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

Podobnie jak pozostałe czynniki demograficzne, obraz struktury wiekowej ludności jest bardzo zróżnicowany przestrzennie. Najmłodszą strukturą wieku charakteryzują się obszary położone na południu województwa, gdzie udział ludności w wieku poprodukcyjnym kształtuje się na poziomie ok. 14% (powiaty: nowosądecki, limanowski i myślenicki). Natomiast największy udział ludności w wieku emerytalnym występuje w powiecie miechowskim (20,8%) oraz w Krakowie (20,5%) i Tarnowie (20,1%).

Zmiany struktury wieku ludności, tj. zmniejszenie udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym oraz zwiększenie ludności w wieku produkcyjnym niemobilnym oraz w wieku poprodukcyjnym obrazują postępujący proces starzenia się ludności województwa. Widoczne jest to głównie w zmianie wartości oraz wskaźnika obciążenia demograficznego. W 2000 roku na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 68 osób w wieku nieprodukcyjnym, przy czym 43 osoby były w wieku przedprodukcyjnym i 25 w wieku poprodukcyjnym. Natomiast w 2012 roku współczynnik ten uległ zmniejszeniu do 58, dotyczyło ono jednak tylko osób w wieku przedprodukcyjnym, gdzie obciążenie zmniejszyło się z 43 do 27 osób. Zwiększyło się natomiast obciążenie ludnością w wieku poprodukcyjnym z 25 do 31 osób. Obrazuje to wyraźnie postępujący proces starzenia się społeczeństwa.

Ochrona zdrowia

Opracowanie: Agnieszka Ciastoń, Kinga Karbarz, Jacek Malec, Monika Seweryn, Anita Woźniak

— podsumowanie

- 15 marca 2012 roku nastąpiło otwarcie Wojewódzkiego Szpitala Okulistycznego w nowej siedzibie – os. Na Wzgórzach 17b w Krakowie. W placówce prowadzone jest specjalistyczne leczenie pacjentów z wadami wzroku i chorobami oczu z zastosowaniem nowoczesnej diagnostyki, innowacyjnych metod leczenia oraz kompleksowej rehabilitacji. Budynek otrzymał nagrodę II stopnia w konkursie „Budowa roku 2011” kategoria: obiekty użyteczności publicznej.
- Podczas 98. Kongresu Radiologicznego Towarzystwa Północnej Ameryki (RSNA), największego i najważniejszego spotkania naukowego radiologów na świecie, wyróżniono jako jedną z najciekawszych prac krakowskich radiologów przedstawiającą wyniki przeprowadzonych za pomocą rezonansu magnetycznego badań mózgu dzieci, których matki spożywały alkohol w czasie ciąży. Badania przeprowadził zespół Katedry Radiologii Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Zakładu Diagnostyki Obrazowej Szpitala Uniwersyteckiego w Krakowie pod kierownictwem prof. dr hab. Andrzeja Urbanika.
- Tydzień Osób Niepełnosprawnych „Kocham Kraków z Wzajemnością” jest wydarzeniem o charakterze integracyjnym, które Samorząd Województwa Małopolskiego współorganizuje wraz z Gminą Miejską Kraków. Dzięki porozumieniu o współpracy podpisanemu w dniu 5 grudnia 2011 roku w realizowanym przez Gminę Miejską Kraków cyklicznym przedsięwzięciu – Tydzień Osób Niepełnosprawnych „Kocham Kraków z Wzajemnością”, możliwe było poszerzenie oferty kulturalnej dla osób niepełnosprawnych i uczestnictwo tych osób z całej Małopolski w wydarzeniach odbywających się w ramach Tygodnia.

1. Polityka zdrowotna Województwa Małopolskiego

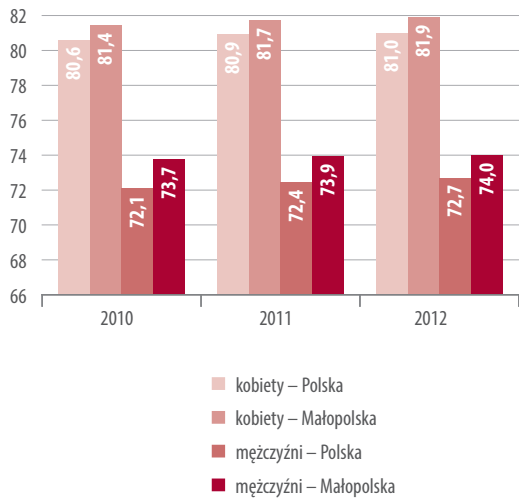
Sytuacja demograficzno-epidemiologiczna

Wskaźnik przeciętnego dalszego trwania życia dla mężczyzn w Małopolsce wynosił 74 lata (w Polsce 72,7), a dla kobiet w Małopolsce 81,9 (w Polsce 81). Dalsze przeciętne trwanie życia wolno aczkolwiek systematycznie ulega wydłużeniu. W Małopolsce wartości są wyższe niż średnia dla Polski. Przeciętne dalsze trwanie życia mężczyzny w Polsce jest krótsze od życia kobiety o około 8,3 lata, dalsze trwanie życia mężczyzny w Małopolsce jest krótsze od życia kobiety o około 7,9 lat.

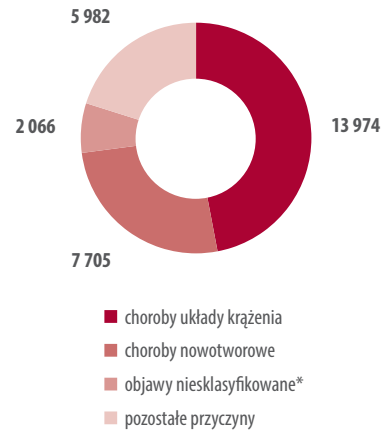
W Małopolsce, podobnie jak w innych regionach Unii Europejskiej, obserwuje się nadumieralność osób w wieku produkcyjnym spowodowaną głównie schorzeniami układu sercowo-naczyniowego, chorobami nowotwo-

rowymi, urazami i zatruciami. Zmiany demograficzno-społeczne, takie jak: wydłużenie przeciętnego dalszego trwania życia, coraz dłuższa ekspozycja na czynniki chorobotwórcze środowiska życia i pracy, podejmowanie zachowań ryzykownych itp. sprzyjają rozwojowi przewlekłych problemów zdrowotnych.

Wykres 16. Przeciętne dalsze trwanie życia w Polsce i w Małopolsce w latach 2010–2012

Wykres 17. Najczęstsze przyczyny zgonów w Małopolsce w 2011 roku (dane przed weryfikacją dostępne z opóźnieniem)

* Objawy, cechy chorobowe oraz nieprawidłowe wyniki badań klinicznych laboratoryjnych gdzie indziej niesklasyfikowane

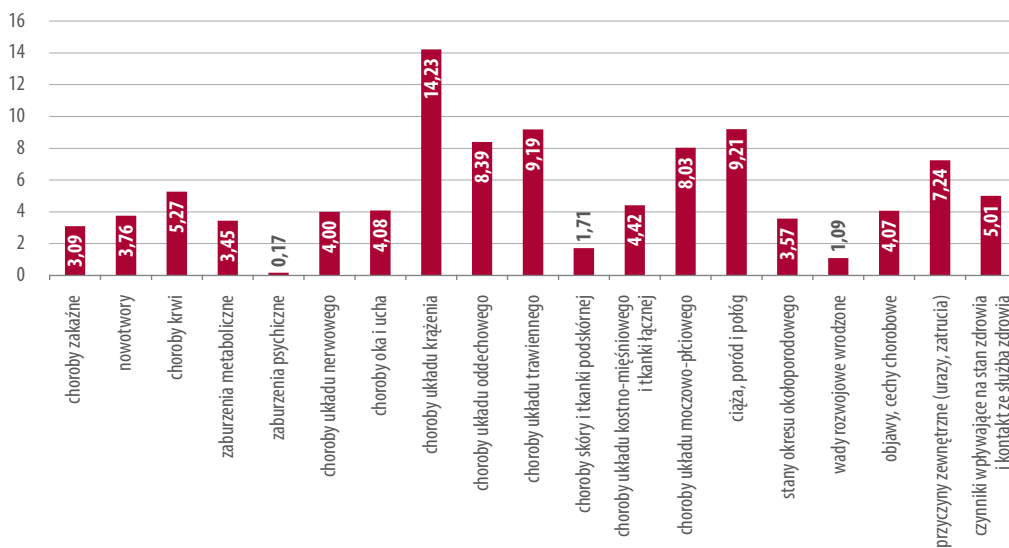
Źródło: opracowanie własne na podstawie tablic trwania życia GUS

Źródło: opracowanie własne Departamentu Zdrowia i Polityki Społecznej UMWM na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Najczęstsze przyczyny hospitalizacji w małopolskich szpitalach w latach 2010–2012 to w kolejności:

- 1) choroby układu krążenia (14% wszystkich hospitalizacji),
- 2) ciąża, poród i połów (9% wszystkich hospitalizacji),
- 3) choroby układu trawiennego (9% wszystkich hospitalizacji),
- 4) choroby układu oddechowego (8% wszystkich hospitalizacji),
- 5) urazy, zatrucia i inne zewnętrzne przyczyny (8% wszystkich hospitalizacji).

Wykres 18. Procentowy rozkład hospitalizacji według przyczyn w szpitalach ogólnych w latach 2010–2012 w województwie małopolskim

Źródło: Diagnoza epidemiologiczno-demograficzna, analiza stanu i potrzeb infrastrukturalnych podmiotów leczniczych, dla których organem założycielskim są jednostki samorządu terytorialnego oraz spółek powstałych z ich przekształcenia oraz analiza stanu i potrzeb w zakresie profilaktyki zdrowotnej w województwie małopolskim, MUW

W latach 2010–2012 w grupie wiekowej 0–17 lat zmalała liczba hospitalizacji o 3,4%, spadek liczby pacjentów o 2% nastąpił także w grupie wiekowej 18–67 lat. Jednocześnie w grupie wiekowej 68 lat i więcej zaobserwowano wzrost liczby leczonych o 2,4%.

Zdrowie w regionalnych dokumentach programowych

Zasadniczym zadaniem Samorządu Województwa

Małopolskiego w obszarze ochrony zdrowia jest stwarzanie warunków służących poprawie stanu zdrowia i jakości życia mieszkańców województwa małopolskiego poprzez oddziaływanie na czynniki kształtujące zdrowie, zmniejszanie różnic w zdrowiu i dostępie do świadczeń zdrowotnych oraz podnoszenie jakości i efektywności regionalnego systemu ochrony zdrowia, co zostało określone w *Małopolskim Programie Ochrony Zdrowia na lata 2006–2013*.

Bardzo istotnym dla poprawy stanu zdrowia populacji jest również rozwój lecznictwa onkologicznego w Małopolsce, zwłaszcza poprawa dostępu do radioterapii. Schorzenia nowotworowe wymagają leczenia systemowego, dlatego wysiłki zmierzające do poprawy tego segmentu opieki zdrowotnej koncentrują się na rozwijaniu sieci ośrodków diagnostyki i kompleksowej terapii, co zostało określone w *Małopolskim Programie Zwalczenia Chorób Nowotworowych na lata 2010–2013*.

Podstawowe założenia w zakresie poprawy dostępności do opieki psychiatrycznej i wynikające z tego tytułu obowiązki dla Województwa Małopolskiego, zostały sformułowane w *Małopolskim Programie Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2011–2015*.

Samorząd Województwa Małopolskiego realizując zapisy Ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi oraz Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii, opracował *Małopolski Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na lata 2008–2013* oraz *Małopolski Program Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2008–2013*. W 2012 roku Samorząd Województwa w ramach działań dotyczących przeciwdziałania uzależnieniom zakupił i przekazał w formie darowizny Małopolskiej Policji urządzenia jednorazowego użytku do wstępnego wykrywania alkoholu i substancji psychoaktywnych (łącznie wartość 251 566 zł). Urządzenia wykorzystywane są przez policjantów komórek i jednostek policji garnizonu małopolskiego w profilaktyce kryminalnej i prewencyjnej, którą zastała objęta młodzież szkolna i akademicka. Ponadto Województwo Małopolskie w ramach otwartego konkursu z dziedziny profilaktyki i przeciwdziałania uzależnieniom przekazało środki finansowe dla podmiotów prowadzących działalność pożytku publicznego w ramach konkursu ofert w obszarze przeciwdziałania narkomanii, problemom alkoholowym, paleniu tytoniu oraz HIV/AIDS.

W ramach profilaktyki antytytoniowej Województwo Małopolskie wraz z Małopolskim Państwowym Wojewódzkim Inspektorem Sanitarnym jest sygnatariuszem Listu Intencyjnego w ramach projektu pt. *Odświeżamy nasze miasta. TOB3CIT (Tobacco FreeCities)*.

Realizując założenia *Małopolskiego Programu Ochrony Zdrowia na lata 2006–2013*, *Małopolskiego Programu Zwalczenia Chorób Nowotworowych na lata 2010–2013* oraz *Małopolskiego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2011–2015*, w 2012 roku kontynuowano wieloletnie programy profilaktyczne mające na celu wczesne wykrycie schorzeń o istotnym znaczeniu społecznym w zakresie kardiologii i onkologii oraz psychiatrii. Realizo-

Małopolski Program Ochrony Zdrowia na lata 2006–2013. Dokument źródłowy oraz sprawozdania dostępne są pod adresem: <http://www.małopolskie.pl/> w zakładce „zdrowie”.

Małopolski Program Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2011–2015. Dokument źródłowy dostępny jest pod adresem: <http://www.małopolskie.pl/> w zakładce „zdrowie”.

Małopolski Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na lata 2008–2013 oraz Małopolski Program Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2008–2013. Dokumenty źródłowe dostępne są pod adresem: <http://www.małopolskie.pl/> w zakładce „zdrowie”.

wano w wersji pilotażowej 3 projekty wieloletnich programów zdrowotnych (opracowanych przez konsultantów wojewódzkich), podlegających obowiązkowemu opiniowaniu przez Agencję Oceny Technologii Medycznych. Ponadto kontynuowano działania z zakresu profilaktyki i promocji zdrowia, w szczególności szczepienia przeciwko pneumokokom dla dzieci z domów dziecka z terenu Małopolski oraz żłobków spoza terenu Miasta Krakowa. Jednocześnie zapoczątkowano realizację innowacyjnego w skali kraju przedsięwzięcia pn. Projekt edukacyjny w obszarze uzależnienia od Internetu – nowych technologii”, adresowany do dzieci klas 4–6 szkół podstawowych, oraz do ich wychowawców pn. „Zagrożenia w sieci – profilaktyka, reagowanie”.

Kontynuowano opracowywanie założeń do Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego do 2020 roku w zakresie zagadnień dotyczących obszaru zdrowia, czego wynikiem było przygotowanie projektu Programu Strategicznego Ochrony Zdrowia na lata 2014–2020. W projekcie Programu określono cel główny, jakim jest – Poprawa stanu zdrowia i jakości życia mieszkańców województwa małopolskiego poprzez oddziaływanie na czynniki kształtujące zdrowie, zmniejszanie różnic w zdrowiu i dostępie do świadczeń zdrowotnych oraz podnoszenie jakości i efektywności regionalnego systemu ochrony zdrowia.

2. Zasoby ochrony zdrowia

Zasoby i działalność lecznictwa stacjonarnego

W województwie małopolskim w ramach stacjonarnej opieki medycznej funkcjonuje: 14 wojewódzkich jednostek opieki stacjonarnej, w tym 13 szpitali (w tym 2 szpitale psychiatryczne) oraz 1 jednostka opieki długoterminowej, 19 szpitali powiatowych, 8 szpitali resortowych, ponadto działa także 36 niepublicznych zakładów opieki zdrowotnej (szpitale ogólne), 3 niepubliczne psychiatryczne zakłady stacjonarnej opieki zdrowotnej oraz 39 publicznych i niepublicznych zakładów opieki długoterminowej, tj. zakłady opiekuńczo-lecznicze, zakłady pielęgnacyjno-opiekuńcze, hospicja.

Broszura informacyjna nt. wojewódzkich podmiotów leczniczych, dla których podmiotem tworzącym jest Województwo Małopolskie pt. *Wojewódzkie podmioty lecznicze* (www.malopolskie.pl/Pliki/2012/wpl.pdf) opracowanie: Departament Zdrowia i Polityki Społecznej UMWM dostępna na stronie: www.malopolskie.pl

Tabela 15. Zestawienie liczby łóżek w publicznych i niepublicznych jednostkach opieki stacjonarnej oraz jednostkach opieki długoterminowej

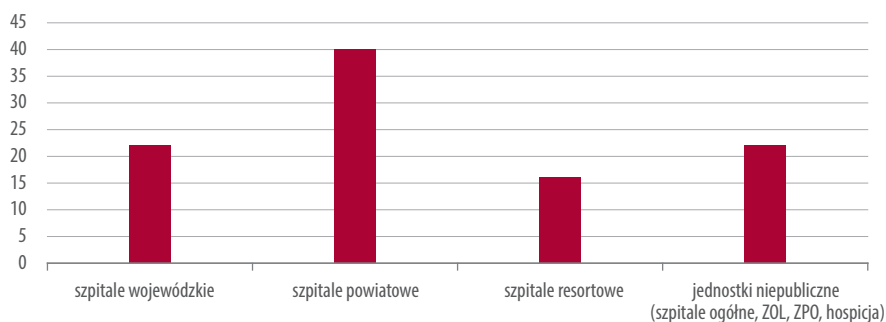
	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Ogółem liczba łóżek (A + B)	17 808	16 851	17 213	17 653	17 927	18 188
A. jednostki publiczne	15 635	15 599	14 889	14 306	14 262	14 235
wojewódzkie	4 725	4 798	4 735	4 118	4 102	4 098
› w tym łóżka op. długoterm. ZOL, ZPO	210	210	210	150	150	150
powiatowe	7 543	7 629	7 454	7 077	7 034	7 127
› w tym łóżka op. długoterm. ZOL, ZPO	663	711	774	907	704	1 084
szpitale resortowe	3 367	3 172	2 700	3 111	3 071	2 955
pozostałe łóżka*	-	-	-	-	55	55
B. jednostki niepubliczne	2 173	1 252	2 324	3 347	3 665	3 953
szpitale niepubliczne	843	brak danych	1 048	2 036	2 120	2 363
ZOL, ZPO, hospicja	1 330	1 252	1 276	1 311	1 545	1 590

* Śląskie Centrum Rehabilitacyjno-Uzdrowiskowe im. dr A. Szebesty Rabka-Zdrój, którego podmiotem tworzącym jest Województwo Śląskie

Źródło: opracowanie własne Departamentu Zdrowia i Polityki Społecznej UMWM na podstawie danych z Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego oraz rejestru zo

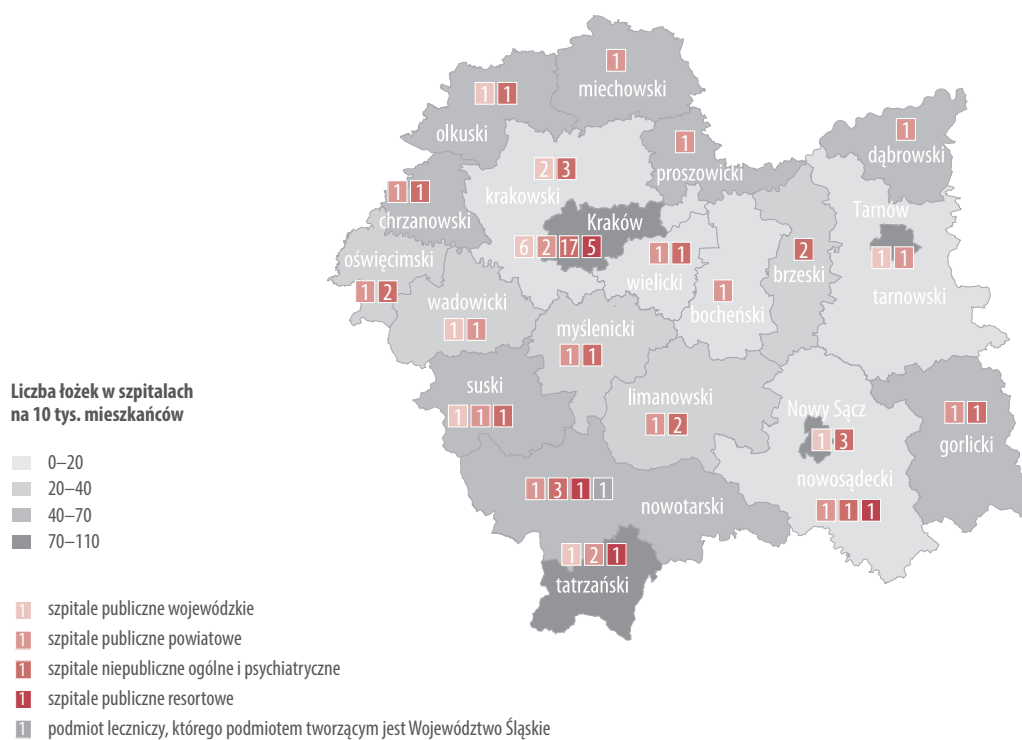
Wskaźnik liczby łóżek ogółem w jednostkach publicznych i niepublicznych na koniec 2012 roku wynosił 54,2/10 000 mieszkańców województwa (zakładany w MPOZ – 53,0/10 000).

Wykres 19. Struktura łóżek według podmiotów tworzących w 2012 roku (w %)

Źródło: opracowanie własne Departamentu Zdrowia i Polityki Społecznej UMWM na podstawie danych z Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego

Mapa 2. Rozmieszczenie i liczba publicznych i niepublicznych podmiotów leczniczych ogólnych oraz psychiatrycznych na terenie województwa małopolskiego (2012 r.)

Źródło: opracowanie własne Departamentu Zdrowia i Polityki Społecznej UMWM na podstawie danych z Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego

Według stanu na dzień 31.12.2011 roku liczba lekarzy uprawnionych do wykonywania zawodu na terenie województwa małopolskiego wynosiła 35,9 lekarzy na 10 tys. mieszkańców, dla Polski wskaźnik ten wynosił 35,3, co sytuuje Małopolskę na 8. miejscu w kraju, w grupie wiekowej 65 lat i więcej było 2 414 lekarzy, co stanowiło 20% ogółu lekarzy.

Województwo małopolskie posiadało ogółem 3 142 miejsca specjalizacyjne, w tym:

- › 3 024 – miejsca dla lekarzy cywilnej służby zdrowia,
- › 118 – miejsca dla lekarzy resortowej służby zdrowia oraz dla innych województw.

Więcej informacji nt. stacjonarnej opieki zdrowotnej na terenie województwa małopolskiego znajdziesz w: Raport Lecznictwo szpitalne w Małopolsce 2011 (www.malopolskie.pl/Zdrowie/Raporty)

W województwie małopolskim największa liczba lekarzy ubiegała się o uzyskanie tytułu specjalisty w dziedzinach: kardiologii, położnictwa i ginekologii, okulistyki, dermatologii, wenerologii, radiologii i diagnostyki obrazowej, medycyny paliatywnej, medycyny pracy, alergologii, nefrologii, angiologii i urologii¹.

Kontraktowanie świadczeń medycznych

Wysokość planowanych środków na pokrycie kosztów świadczeń opieki zdrowotnej dla ubezpieczonych finansowanych przez poszczególne oddziały wojewódzkie Narodowego Funduszu Zdrowia oblicza się zgodnie z algorytmem podziału środków pomiędzy oddziały wojewódzkie Funduszu.

Przy obliczaniu algorytmu podziału środków brane są pod uwagę m.in.: wskaźniki demograficzne, epidemiologiczne, wskaźnik świadczeń wysokospecjalistycznych.

Tabela 16. Plany finansowe NFZ w poszczególnych rodzajach świadczeń (w mln zł)

Rodzaj świadczenia	MOW NFZ – plan finansowy				Dynamika kol. 4/kol. 3
	2011 według stanu na 29.12.2011	2012 według stanu na 27.12.2012	2013 według stanu na 31.07.2013	2014 według stanu na 30.08.2013	
Ogółem:	4 746,8	5 175,0	5 301,7	5 301,7	100%
podstawowa opieka zdrowotna	619,8	643,9	648,6	656,5	101%
ambulatoryjna opieka specjalistyczna	347,4	437,1	450,4	465,6	103%
leczenie szpitalne	2 198,0	2455,1	2 526,9	2 537,6	100%
opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień	143,8	160,0	167,1	166,8	100%
rehabilitacja lecznicza	144,7	165,5	179,1	181,0	101%
świadczenia pielęgn. i opiekuńcze w ramach opieki długoterminowej	97,9	108,8	113,2	113,7	100%
opieka paliatywna i hospicyjna	24,3	28,0	31,1	33,7	108%
leczenie stomatologiczne	166,7	178,0	180,6	182,8	101%
lecznictwo uzdrowiskowe	43,3	46,4	49,5	49,5	100%
pomoc doraźna i transport sanitarny	1,7	1,7	1,7	1,7	100%
koszty profilaktycznych programów zdrowotnych finansowanych ze środków własnych Funduszu	9,0	11,0	11,7	12,4	106%
świadczenia zdrowotne kontraktowane odrębnie	125,8	142,0	145,0	141,8	98%
zaopatrzenie w sprzęt ortopedyczny, środki pomocnicze i lecznicze środki techniczne	54,2	64,2	66,3	59,0	89%
refundacja cen leków	769,0	684,2	718,0	686,6	96%
koszty świadczeń zdrowotnych z lat ubiegłych	1,3	49,2	12,5	13,1	104%

Źródło: opracowanie własne Departamentu Zdrowia i Polityki Społecznej UMWM na podstawie danych dostępnych na stronie www.nfz.gov.pl (plany finansowe NFZ)

1. *Diagnoza epidemiologiczno-demograficzna, analiza stanu i potrzeb infrastrukturalnych podmiotów leczniczych, dla których organem założycielskim są jednostki samorządu terytorialnego oraz spółek powstałych z ich przekształcenia oraz analiza stanu i potrzeb w zakresie profilaktyki zdrowotnej w województwie małopolskim, MUW.*

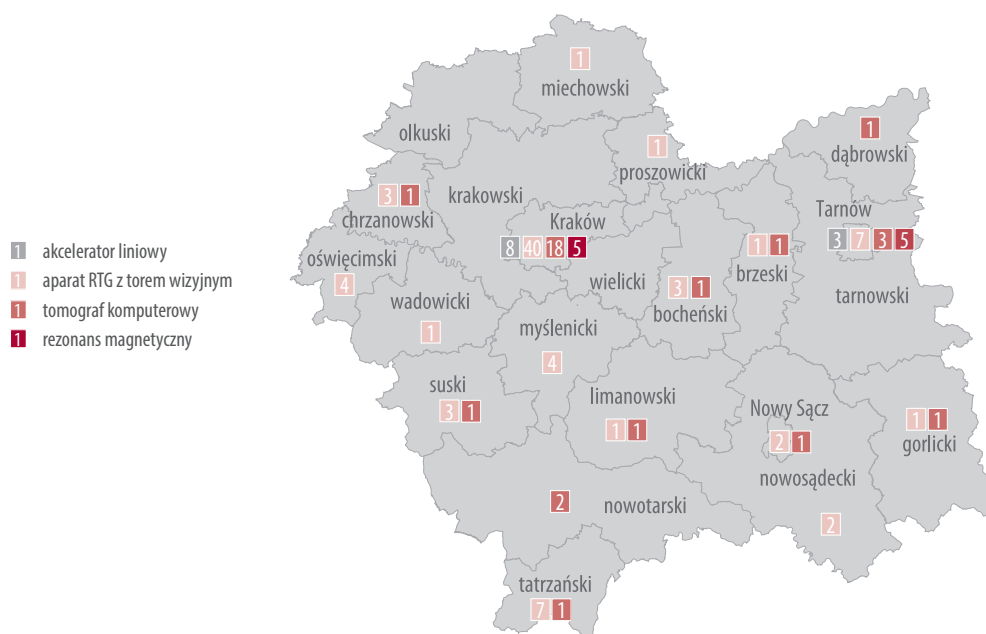

Rozmieszczenie sprzętu medycznego na terenie województwa małopolskiego według powiatów w publicznych podmiotach leczniczych w 2012 roku (szpitale wojewódzkie, powiatowe, resortowe)

Mapa 3. Rozmieszczenie sprzętu medycznego

Mapa 4. Rozmieszczenie sprzętu medycznego

Źródło: opracowanie własne Departamentu Zdrowia i Polityki Społecznej UMWM na podstawie danych z podmiotów leczniczych (MZ-29, MZ-30)

3. Inwestycje w ochronie zdrowia o wartości powyżej 10 mln zł

Tabela 17. Inwestycje o wartości powyżej 10 mln zł realizowane w podmiotach leczniczych w województwie małopolskim w 2012 roku

Lp.	Jednostka realizująca	Nazwa zadania	Całkowity koszt inwestycji
1.	Centrum Onkologii Instytutu im. M. Skłodowskiej-Curie Oddział w Krakowie	› Tomograf komputerowy Discover CT 750 HD	3,6 mln zł
		› Dostawa, montaż oraz uruchomienie urządzenia PET/CT dedykowanego do planowania radioterapii z opcją wirtualnej symulacji i gatingiem oddechowym wraz z zaprojektowaniem i przebudową pomieszczeń	16,5 mln zł
		› System Weryfikacji i Zarządzania Avia	1,8 mln zł
		› Akcelerator Unique	9,4 mln zł
2.	Krakowski Szpital Specjalistyczny im. Jana Pawła II w Krakowie	› Rozwój Krakowskiego Centrum Badań i Technologii Medycznych › Zintegrowane Centrum Specjalistycznej Medycyny Ratunkowej	73,7 mln zł 65,1 mln zł
3.	Szpital Specjalistyczny im. J. Dietla w Krakowie	› Rozbudowa Małopolskiego Centrum Reumatologii, Immunologii i Rehabilitacji Szpitala Specjalistycznego im. J. Dietla przy al. Focha 33 w Krakowie	33,5 mln zł
4.	Szpital Specjalistyczny im. J. Śniadeckiego w Nowym Sączu	› Ośrodek Onkologiczny Szpitala Specjalistycznego im. J. Śniadeckiego w Nowym Sączu wraz z przebudową pomieszczeń oraz zakupem wyposażenia dla potrzeb Bloku Operacyjnego – Indykatywny Plan Inwestycyjny MRPO	42,6 mln zł
		› Poprawa działania systemu radioterapii onkologicznej w Polsce – Dopuszczenie i modernizacja zakładów radioterapii w Szpitalu Specjalistycznym im. J. Śniadeckiego w Nowym Sączu	12,5 mln zł
5.	Szpital Uniwersytecki w Krakowie	› Zakup wraz z dostawą, montażem i uruchomieniem systemu PET/CT wraz z adaptacją pomieszczeń Oddziału Klinicznego Endokrynologii ul. Kopernika 17	1,4 mln zł
		› Modernizacja Oddziału Klinicznego Neurochirurgii i Neurotraumatologii Szpitala Uniwersyteckiego w Krakowie przy ul. Botanicznej 3	2,4 mln zł
		› Remont i przebudowa Oddziału Klinicznego Neonatologii Szpitala Uniwersyteckiego w Krakowie przy ul. Kopernika 23, celem dostosowania pomieszczeń oddziału do obowiązujących przepisów	1,9 mln zł
		› Przebudowa bloków operacyjnych II i III piętra wraz z wewnętrznymi instalacjami: elektryczną, wod.-kan., co, gazów medycznych, wentylacji, klimatyzacji i teletechniczną w budynku C dla potrzeb Oddziału Klinicznego Kliniki Chirurgii Ogólnej, Onkologicznej i Gastroenterologicznej przy ul. Kopernika 40 w Krakowie	3,6 mln zł
		› Budowa Centrum Urazowego Medycyny Ratunkowej i Katastrof z lądowiskiem dla helikopterów na dachu budynku, wraz z przebudową istniejących wjazdów w rejonie ul. Kopernika i Lubicz, budową nowego wjazdu w rejonie ul. Kopernika, budową łącznika, przebudową Domu Piltza, przebudową Pawilonu Diagnostyki Obrazowej, budową stacji trafo, budową agregatu prądotwórczego, budową tlenowi, montażem agregatu chłodniczego, budową podziemnych zbiorników wody pitnej, rozbiórką i zabezpieczeniem istniejących sieci uzbrojenia terenu, budową przyłącza wodociągowego, gazowego, tlenowego, ciepłowniczego, instalacji chłodniczej, kanalizacji deszczowej i sanitarnej, korektą istniejącej instalacji wodociągowej oraz budową nowych sieci: energetycznych, oświetlenia terenu, niskoprądowej i teletechniczne	45,1 mln zł
		› Prowadzenie prac konserwatorskich i restauratorskich w Domu Piltza w ramach umowy dobudowa CUMRIK z lądowiskiem dla helikopterów	2,2 mln zł
		› Dobudowa dźwigu szpitalnego wraz z klatką schodową w Oddziale Klinicznym Okulistyki i Onkologii Okulistycznej Szpitala Uniwersyteckiego w Krakowie przy ul. Kopernika 38	1,0 mln zł
		› PET Discovery 690 VCT	7,9 mln zł
		› Aparat do przygotowywania radiofarmaceutyków – PET Discovery wyposażenie	1,8 mln zł
6.	Wojewódzki Szpital Okulistyczny w Krakowie	› Przebudowa, rozbudowa i zmiana sposobu użytkowania budynku hotelowego typu LIPSK w Krakowie przy ul. Osieckiego 17b z przeznaczeniem na Wojewódzki Szpital Okulistyczny w Krakowie wraz z zagospodarowaniem terenu	33,8 mln zł

Źródło: opracowanie własne Departamentu Zdrowia i Polityki Zdrowotnej UMWM na podstawie danych przesłanych przez podmioty lecznicze

W powyższej tabeli wykazane zostały inwestycje realizowane w podmiotach leczniczych na terenie województwa małopolskiego wartości powyżej 10 mln zł. Są to inwestycje zarówno jednoroczne (realizowane w 2012 roku), jak również inwestycje wieloletnie. Kwoty podane w tabeli to całkowita wartość inwestycji w okresie finansowania. Inwestycje mają na celu dostosowanie obiektów ochrony zdrowia do rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia i urządzenia podmiotu wykonującego działalność leczniczą. Efektem prowadzonych inwestycji jest poprawa dostępności do świad-

czeń opieki medycznej, a także komfortu pobytu pacjenta w jednostce. Wartość dofinansowania inwestycji w 2012 roku prowadzonych w wojewódzkich podmiotach leczniczych wyniosła ponad 23 mln zł. Trzy spośród tych inwestycji obejmowały zadania przekraczające kwotę 1 mln zł, co dało dofinansowanie ponad 19 mln zł. Prace inwestycyjne obejmowały głównie przebudowę, rozbudowę i modernizację obiektów szpitalnych, jak również zakup aparatury medycznej.

4. Działania Samorządu Województwa Małopolskiego na rzecz osób niepełnosprawnych

Działania na rzecz osób niepełnosprawnych podejmowane przez Samorząd Województwa Małopolskiego w roku 2012 obecnie oparte są w głównej mierze na realizacji zadań ustawowych zawartych w art. 35 i 36 Ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych oraz *Wojewódzkiego Programu Dotyczącego Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych i Przeciwdziałania Ich Wykluczeniu Społecznemu oraz Pomocy w Realizacji Zadań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Województwie Małopolskim na lata 2007–2013*. Na realizację zadań ustawowych samorząd województwa otrzymuje środki finansowe z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. W roku 2012 była to kwota blisko 8 mln zł.

Dokument źródłowy dostępny jest pod adresem:
www.malopolskie.pl/PolitykaSpoleczna/Niepełnosprawni

Inwestycje w obiektach służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych

Tworzenie takich warunków lokalowych, które umożliwiają osobom niepełnosprawnym uczestnictwo w życiu społecznym i zawodowym takie samo jak osobom sprawnym, jest podstawą wszelkich działań kierowanych do tej grupy ludzi.

W celu zwiększenia dostępności osób niepełnosprawnych do wszystkich sfer życia społecznego samorząd województwa realizuje zadanie ustawowe pn. „Dofinansowanie robót budowlanych w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane, dotyczące obiektów służących rehabilitacji, w związku z potrzebami osób niepełnosprawnych, z wyjątkiem rozbiórki tych obiektów”. W roku 2012 samorząd udzielił dofinansowania 17 wnioskodawcom (w tym 3 na inwestycje wieloletnie), przyznając na to zadanie środki finansowe w wysokości ponad 3,5 mln zł.

Współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych

Organizacje pozarządowe są istotnym elementem instytucjonalnym, który wspomaga samorządy w realizacji zadań służących poprawie warunków życia osób niepełnosprawnych. Podejmowane, dzięki środkom publicznym działania, służą szeroko pojętej rehabilitacji społecznej i są nieodzownym czynnikiem w kompleksowej poprawie warunków życia osób niepełnosprawnych. Oznacza to, że są skierowane zarówno na osoby niepełnosprawne, na ich rodziny oraz środowisko lokalne.

W roku 2012 Zarząd Województwa Małopolskiego przyjął do realizacji 55 ofert na łączną kwotę blisko 1 mln zł.

Projekty dotyczyły między innymi:

- › organizacji kampanii informacyjnych na rzecz integracji osób niepełnosprawnych,
- › promowania aktywności osób niepełnosprawnych w różnych dziedzinach życia społecznego i zawodowego,
- › prowadzenia rehabilitacji osób niepełnosprawnych w różnych typach placówek,
- › organizowania regionalnych imprez kulturalnych, sportowych, turystycznych i rekreacyjnych dla osób niepełnosprawnych wspierających ich aktywność.

Integracyjny Kraków – Tydzień Osób Niepełnosprawnych „Kocham Kraków z Wzajemnością”

Osoby niepełnosprawne nie tylko zmagają się w swoim życiu z ograniczeniami spowodowanymi niepełnosprawnością, ale też muszą przełamywać negatywne stereotypy w społecznym odbiorze. Pokonywanie społecznych i psychicznych skutków niepełnosprawności przyczynia się do osiągnięcia optymalnego poziomu życia przez

osoby niepełnosprawne. Jest wiele inicjatyw, które na stałe wpisały się do kalendarza wydarzeń integracyjnych, wymienić należy znany w Polsce Festiwal Zaczarowanej Piosenki im. Marka Grechuty czy Międzynarodowy Festiwal Piosenki i Form Twórczych Osób Niepełnosprawnych w Podolanach oraz inicjatywę dwóch samorządów (Gminy Miejskiej Kraków i Województwa Małopolskiego) i organizacji pozarządowych – Tydzień Osób Niepełnosprawnych „Kocham Kraków z Wzajemnością”.

W dniach 25–31 maja 2012 roku na terenie miasta Krakowa i Małopolski odbywał się XIII Tydzień Osób Niepełnosprawnych „Kocham Kraków z Wzajemnością”. Rokrocznie podczas inauguracji Rynek Główny w Krakowie gromadzi blisko 3 tys. osób niepełnosprawnych i sprawnych. Płyta Rynku zapełnia się pracami rękodzielniczymi, takimi jak: obrazy malowane na szkle, płótnie, drzewie, grafiki, wyszywane obrusy, garncarstwo, figurki z drzewa, rzeźby itp., wykonanymi przez uczestników warsztatów terapii zajęciowej z całej Małopolski.

Wydarzenia odbywające się podczas Tygodnia były skierowane do środowiska osób niepełnosprawnych, umożliwiając im czynny udział w życiu kulturalnym miasta Krakowa, m.in.: zwiedzanie muzeów, rejsy statkiem po Wiśle, spektakle teatralne i operowe. Łącznie w roku 2012 Urząd Marszałkowski zapewnił osobom niepełnosprawnym blisko 3 tys. miejsc w placówkach kulturalnych Krakowa.

Rehabilitacja zawodowa osób niepełnosprawnych

Istotnym elementem włączającym osoby niepełnosprawne w rynek pracy jest rehabilitacja zawodowa w zakładach aktywności zawodowej. Aktywizacja zawodowa ma na celu przygotowanie osób niepełnosprawnych do podjęcia pracy na otwartym rynku pracy lub w Zakładzie Pracy Chronionej. W zakładzie aktywności zawodowej zatrudnia się osoby niepełnosprawne o znacznym i umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, jednocześnie zapewniając tym osobom pomoc w realizacji pełnego, niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia na miarę ich indywidualnych możliwości.

W Małopolsce działa 6 zakładów aktywności zawodowej, w których zatrudnienie znajduje 207 osób niepełnosprawnych.

Tabela 18. Zakłady aktywności zawodowej wraz z profilem prowadzonej działalności gospodarczej oraz liczba zatrudnionych w poszczególnych zakładach

ORGANIZATOR Zakładu Aktywności Zawodowej	Działalność usługowo-rehabilitacyjna	Liczba zatrudnionych osób niepełnosprawnych
Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe „Piast” ZAZ Zakład Produkcyjny w Woli Rzędzińskiej	produkcja osprzętu elektroinstalacyjnego, folii kablowej ostrzegawczej mającej zastosowanie w budownictwie	70
Stowarzyszenie Rodzin „Zdrowie Psychiczne” ZAZ „U Pana Cogito” Pensjonat i Restauracja ul. Bałuckiego 6, 30–318 Kraków	profil gastronomiczno-hotelarski	24
Konwent OO. Bonifratrów ZAZ przy Konwencie OO. Bonifratrów w Konarach Zielona 21, 32–040 Świątyniki Górne	pszczelarstwo (produkcja miodu i wyrobów pszczelarskich), ogrodnictwo, usługi w zakresie: pensjonatu dla koni, konnej jazdy rekreacyjnej, pakowanie i składanie półproduktów drobnego rzemiosła	31
Stowarzyszenie Pomocy „Szansa” ZAZ przy Stowarzyszeniu Pomocy „Szansa” w Witowicach 60A, 32–250 Charsznica	rękodzieło w zakresie: garncarstwa, ceramiki, decoupage, koszykarsko-plecionkarskiej, produkcja zniczy nagrobkowych i świec oraz działalność usługowa polegająca na: sprzątanii terenów, zdobieniu figur gipsowych	32
„Szansa” Stowarzyszenie Integracyjne Aktywizacji Zawodowej i Społecznej Osób Niepełnosprawnych siedzibą w Krakowie 31–721, os. Na Wzgórzach 44	profil gastronomiczno-hotelarski	30
Spółdzielnia Socjalna „OPOKA” ZAZ „Ogniw” w Kluczach, ul. Hutnicza 22, Chechło, 32–310 Klucze	gastronomia i catering	20

Źródło: opracowanie własne Departamentu Zdrowia i Polityki Społecznej UMWM na podstawie danych z ZAZ-ów

Pomoc społeczna

Opracowanie: Iwona Banasiewicz, Małgorzata Szlązak¹

— podsumowanie

- W roku 2012 w Małopolsce nastąpił wzrost wartości wskaźników zagrożenia ubóstwem. Jednak wartości charakteryzujące nasz region są ciągle korzystniejsze niż średnia krajowa i sytuują województwo na 8. pozycji w stosunku do innych regionów Polski.
- W 2012 roku w regionie świadczeniami (pieniężnymi i niepieniężnymi) z pomocy społecznej objęto ponad 79 tys. rodzin, a w nich niemal 230 tys. osób – 6,9% ludności województwa. Wskaźnik ten jest niższy o 1,5% od średniej dla kraju i daje województwu małopolskiemu 4. pozycję w porównaniu do innych regionów (po województwach: śląskim, opolskim i dolnośląskim posiadających najniższy udział klientów pomocy społecznej w ludności województw w Polsce). Na przestrzeni ostatnich lat ciągle obserwowany jest niewielki spadek udziału ludności objętej pomocą społeczną.
- Świadczenia pieniężne w 2012 roku dotyczyły średnio 74% klientów objętych pomocą społeczną.
- Najwięcej zasobów pomocy społecznej oraz największe ich zróżnicowanie obserwowalne jest w stolicy regionu, często też w północno-zachodniej jego części. Na pozostałych terenach Małopolski częściej infrastruktura pomocowa jest słabiej rozbudowana.
- Na udzielone świadczenia z zakresu pomocy społecznej, będące sumą zadań własnych i zleconych przez administrację rządową, małopolskie samorządy terytorialne – gminne i powiatowe – wydatkowały w 2012 roku łącznie ponad 252 mln zł.
- Sektor pomocy społecznej uczestniczy w realizacji projektów unijnych (systemowych) w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007–2013 – Poddziałanie 7.1.1 – „Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej”, Poddziałanie 7.1.2 – „Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez powiatowe centra pomocy rodzinie”. Na ww. projekty na lata 2008–2015 zakontraktowano w Małopolsce ponad 276,6 mln zł, w tym ponad 220 mln zł na zadania gminne i niemal 56,7 mln zł na zadania powiatów.

1. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej

1. Wskaźniki ubóstwa dla regionu

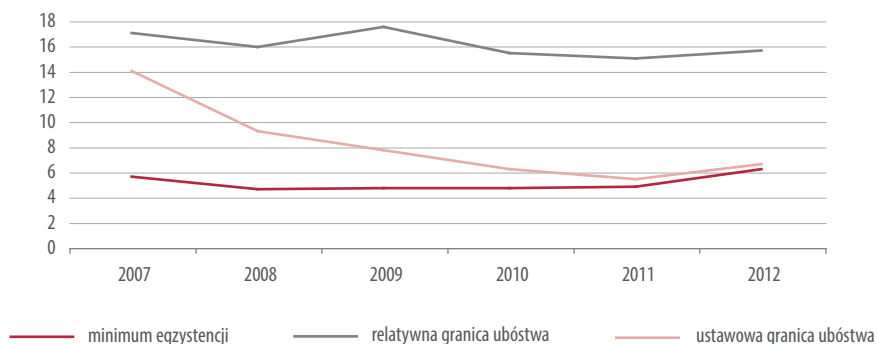
W 2012 roku wartości wszystkich trzech podstawowych wskaźników zagrożenia ubóstwem (minimum egzystencji, relatywnej granicy ubóstwa i ustawowej granicy ubóstwa) lokują nasz region na 8. pozycji wśród regionów Polski. Analizując poszczególne granice ubóstwa należy zauważyć, iż nastąpił znaczny wzrost wartości wskaźnika dotyczącego ludności żyjącej poniżej minimum egzystencji (po 4 latach pozostawania na zbliżonym poziomie): z 4,8% w 2011 roku do 6,2% w 2012 roku. Jego wartość dla Małopolski jest jednak wciąż niższa niż średnia dla kraju (6,8%). Biorąc pod uwagę pozostałe dwa wskaźniki (relatywną granicę ubóstwa i ustawową granicę ubóstwa), można również zauważyć wzrost liczby Małopolan żyjących poniżej tych granic (po spadkach zanotowanych w poprzednich latach). Poziom pierwszego plasuje Małopolskę także poniżej średniej dla kraju (15,6% w Małopolsce w stosunku do 16,3% w Polsce). Podobna sytuacja dotyczy odsetka osób żyjących poniżej ustawowej granicy ubóstwa. Wartość tego wskaźnika wynosi 6,6% (przy średniej dla Polski na poziomie 7,2%).

Należy dodać, iż w przypadku tzw. ustawowej granicy ubóstwa obserwowane do 2011 roku stałe zmniejszanie się odsetka osób w gospodarstwach domowych o dochodach poniżej tego progu wynikało częściowo z przyjętego mechanizmu ustalania kwot dochodu uprawniających do korzystania ze świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej w oparciu o próg interwencji socjalnej. Kryteria te do 2011 roku pozostawały bowiem na poziomie z roku 2006. Natomiast w 2012 roku kwoty te zostały zwiększone (dla osoby samotnie gospodarującej z 477 zł do 542 zł, dla osoby w rodzinie z 351 zł do 456 zł) – w związku z tym, jak można było przypuszczać, wskaźnik ustawowej granicy ubóstwa za rok 2012 wzrósł.

W Polsce dane dotyczące zasięgu ubóstwa regularnie prezentowane są przez Główny Urząd Statystyczny. Są one szacowane przy zastosowaniu różnych mierników, których podstawę stanowią wyniki badania budżetów gospodarstw domowych. Przy obliczaniu zasięgu ubóstwa GUS podaje następujące granice:

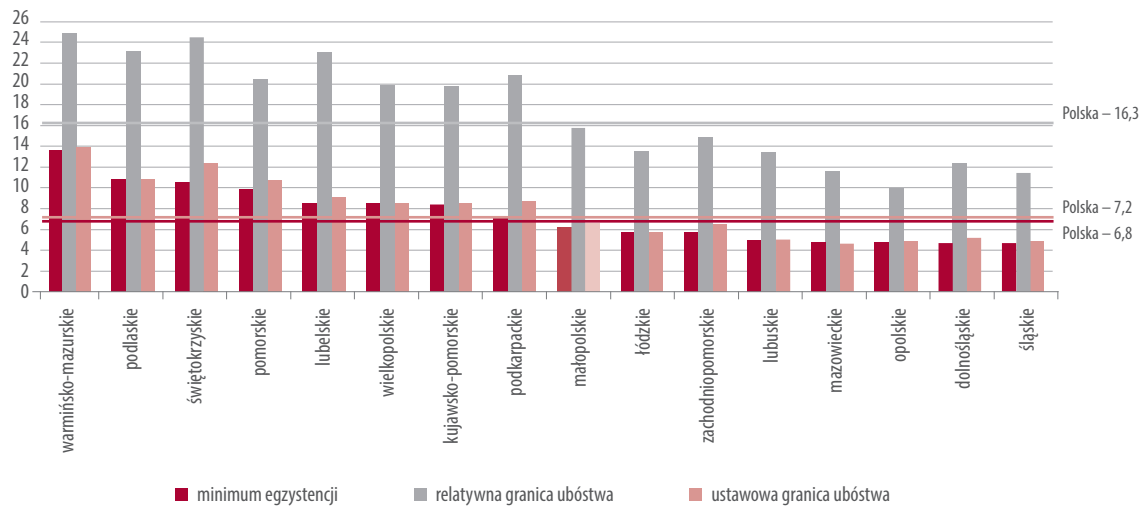
- **poziom minimum egzystencji, który uwzględnia jedynie potrzeby uznane w danych warunkach za podstawowe i których niezaspokojenie może powodować biologiczne zagrożenie życia oraz rozwoju psychofizycznego człowieka. W skład koszyka minimum egzystencji wchodzi potrzeby mieszkaniowe i artykuły żywnościowe. Łączny koszt nabycia (zużycia) tych dóbr określa wartość koszyka, która stanowi granicę ubóstwa skrajnego;**
- **50% średnich wydatków (ekwiwalentnych) ogółu gospodarstw domowych (relatywna granica ubóstwa);**
- **kryterium dochodowe, które zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z systemu pomocy społecznej (ustawowa granica ubóstwa).**

Wykres 20. Odsetek mieszkańców Małopolski żyjących poniżej minimum egzystencji, relatywnej granicy ubóstwa oraz ustawowej granicy ubóstwa w latach 2007–2012

* Szacunki GUS według skorygowanego w 2012 roku (w oparciu o Narodowy Spis Powszechny z 2011 roku) w stosunku do lat poprzednich koszyka minimum egzystencji.

Źródło: opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego – Bank Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl

Wykres 21. Odsetek mieszkańców Polski i regionów żyjących w 2012 roku poniżej minimum egzystencji, relatywnej granicy ubóstwa oraz ustawowej granicy ubóstwa

* Szacunki GUS według skorygowanego w 2012 roku (w oparciu o Narodowy Spis Powszechny z 2011 roku) w stosunku do lat poprzednich koszyka minimum egzystencji.

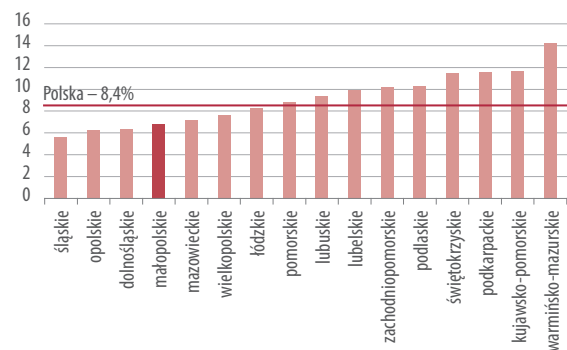
** Wartości wskaźników na wykresie posortowano wg kryterium minimum egzystencji.

Źródło: opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego – Bank Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl

2. Beneficjenci pomocy społecznej

W Małopolsce w 2012 roku pomocą społeczną objęto ponad 79 tys. rodzin, a tym samym ponad 230 tys. osób w tych rodzinach, co stanowi 6,9% (spadek o 0,5% w stosunku do poprzedniego roku) ludności regionu. Wskaźnik ten jest niższy o 1,5% od średniej dla kraju i daje województwu małopolskiemu 4. miejsce w porównaniu do innych regionów Polski (po województwach: śląskim, opolskim i dolnośląskim posiadających najniższy udział klientów pomocy społecznej w ludności województw w Polsce)². Zwraca uwagę stałe obniżanie się tego wskaźnika (od 2004 roku), mimo iż w październiku 2012 roku zostały podwyższone kryteria dochodowe uprawniające do świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej i w konsekwencji wzrósł (w porównaniu z poprzednimi latami) odsetek osób żyjących poniżej ustawowej granicy ubóstwa. Z drugiej strony należy pamiętać, iż od 2012 roku funkcjonuje ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, która obejmuje część zadań realizowanych do 2011 roku w oparciu o ustawę o pomocy społecznej.

Analiza struktury osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w poszczególnych powiatach

Wykres 22. Udział korzystających z pomocy społecznej w ludności Polski i regionów w 2012 roku (w %)

* Odsetek liczby osób w rodzinach świadczeniobiorców w liczbie mieszkańców (rzeczywista liczba osób i rodzin objętych pomocą społeczną – świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych i własnych bez względu na rodzaj, formę, liczbę oraz źródło finansowania).

Źródło: opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie: danych Sprawozdania MPiPS-03 (stan na dzień 31.12.2012) oraz danych Głównego Urzędu Statystycznego – Bank Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl

2. Według ogólnopolskich danych przekazywanych przez ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie: MPiPS-03. Sprawozdanie półroczne i roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach (MPiPS-03).

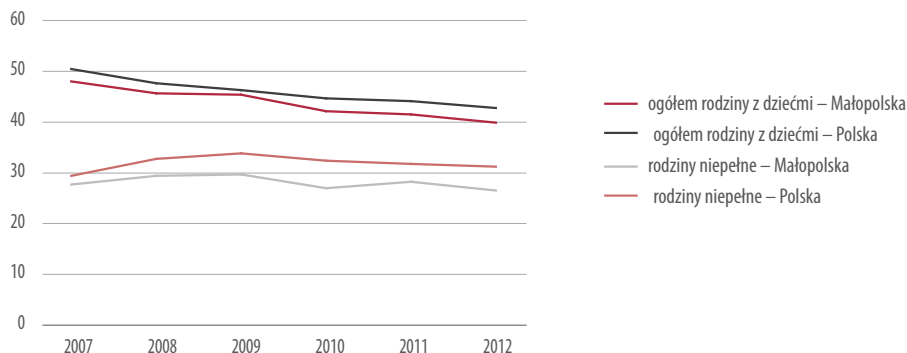

i gminach Małopolski pokazuje, jak odsetek mieszkańców korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w 2012 roku różni się od średniej dla województwa. Najmniejszy udział klientów pomocy społecznej odnotowano w Krakowie (3,4% ogółu mieszkańców) oraz powiecie krakowskim (4,5%). Natomiast powiaty: nowosądecki (14,2%), limanowski (13,5%), gorlicki (13,1%) i dąbrowski (12,9%) charakteryzowały się najmniej korzystnymi wskaźnikami w tym względzie³.

Wśród korzystających z pomocy społecznej w 2012 roku największą grupę stanowiły rodziny z dziećmi (39,5%), choć jest to tendencja spadkowa (5 lat wcześniej było to prawie 48%). Zdecydowaną większość rodzin stanowiły posiadające 1 i 2 dzieci – w 2012 roku łącznie ponad 60% wszystkich rodzin z dziećmi. Rodzin z 3 dzieci objętych pomocą było niecałe 21% (w stosunku do wszystkich rodzin z dziećmi objętych pomocą społeczną), rodzin z 4 dzieci 10%, rodzin z 5 dzieci nieco ponad 4%, a rodzin z 6 oraz 7 i więcej dzieci – po niecałe 2%. Na przestrzeni lat 2007–2012 zauważyć można generalnie zwiększanie się liczby rodzin z 1 i 2 dzieci, a zmniejszanie się liczby rodzin wielodzietnych (z 3 i więcej dzieci) korzystających z pomocy społecznej. Zbliżoną – choć już nie tak wyraźną – zależność można obserwować w przypadku rodzin niepełnych, którym przyznawana jest pomoc społeczna – w 2012 roku prawie 26% rodzin z dziećmi objętych pomocą społeczną stanowiły rodziny niepełne, co w stosunku do roku 2007 oznacza spadek o ponad 1%⁴.

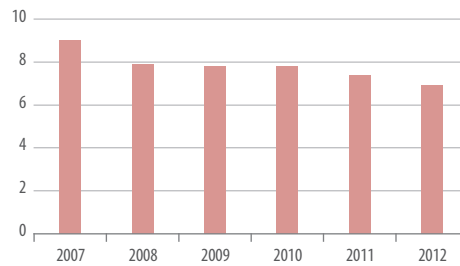
Natomiast rodziny emerytów i rencistów w roku 2012 stanowiły 21,5% ogółu rodzin korzystających z pomocy społecznej w Małopolsce (o 2,9% mniej niż przed rokiem, a 2,2% niż w 2010 roku).

Wykres 24. Rodziny z dziećmi objęte pomocą społeczną w Polsce i Małopolsce w latach 2007–2012 (w %)

Źródło: opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPiPS-03 za lata: 2007–2012

Wykres 23. Udział korzystających z pomocy społecznej w ludności Małopolski w latach 2007–2012 (w %)

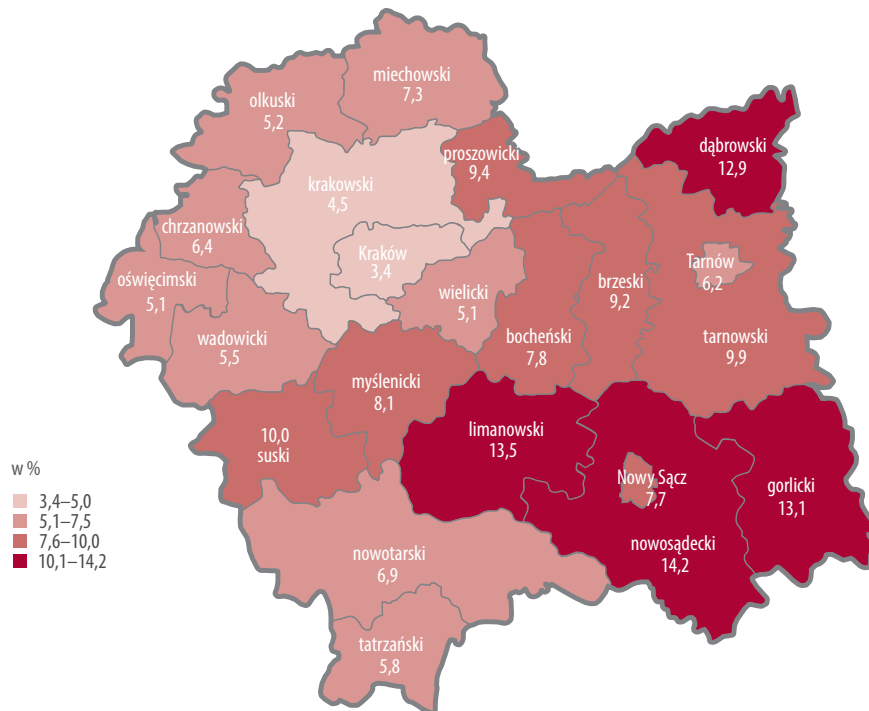

* Odsetek liczby osób w rodzinach świadczeniobiorców w liczbie mieszkańców Małopolski (rzeczywista liczba osób i rodzin objętych pomocą społeczną – świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych i własnych bez względu na rodzaj, formę, liczbę oraz źródło finansowania).

Źródło: opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie: danych Sprawozdania MPiPS-03 za lata: 2007–2012 oraz danych Głównego Urzędu Statystycznego – Bank Danych Lokalnych za lata 2007–2012 (www.stat.gov.pl)

3. Według ogólnopolskiego sprawozdania *Ocena zasobów pomocy społecznej* przekazywanego od 2012 roku przez ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie.
4. Według danych sprawozdania MPiPS-03.

Mapa 5. Udział osób w rodzinach świadczeniobiorców pomocy społecznej w liczbie ludności Małopolski w 2012 roku

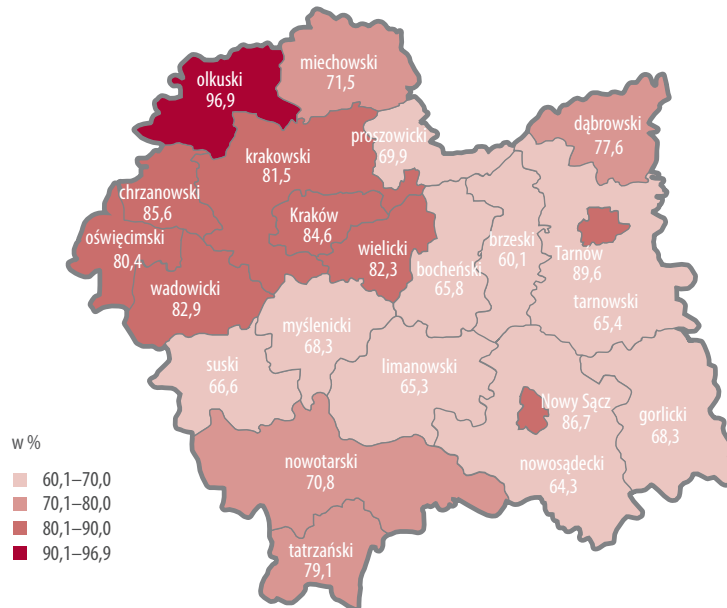
* Odsetek liczby osób w rodzinach świadczeniobiorców w liczbie ludności danego powiatu (liczba osób i rodzin objętych pomocą społeczną – świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych i własnych bez względu na rodzaj, formę, liczbę oraz źródło finansowania – uwzględniając zarówno pomoc, która udzielona jest w formie decyzji administracyjnej, bez decyzji oraz pomoc, która jest udzielana bez konieczności przeprowadzania wywiadu środowiskowego).

Źródło: opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych sprawozdania *Ocena zasobów pomocy społecznej*

Jednocześnie można zauważyć, iż świadczenia pieniężne w 2012 roku przyznano średnio 74% osób objętych pomocą społeczną. Tylko nieco rzadziej oferowano świadczenia niepieniężne – przeciętnie niewiele ponad 62% ludności objętej pomocą społeczną było ich beneficjentami. Między poszczególnymi powiatami istnieją jednak dość znaczne różnice w tym względzie. I tak, największy odsetek klientów pomocy społecznej objętych świadczeniami finansowymi był w powiecie olkuskim (96,9%), najniższy zaś w powiecie brzeskim (60,1%). Z kolei klientów wsparcia w postaci świadczeń pozafinansowych najwięcej było w powiecie limanowskim (73,0%), a najmniej – w powiecie oświęcimskim (44,4%)⁵.

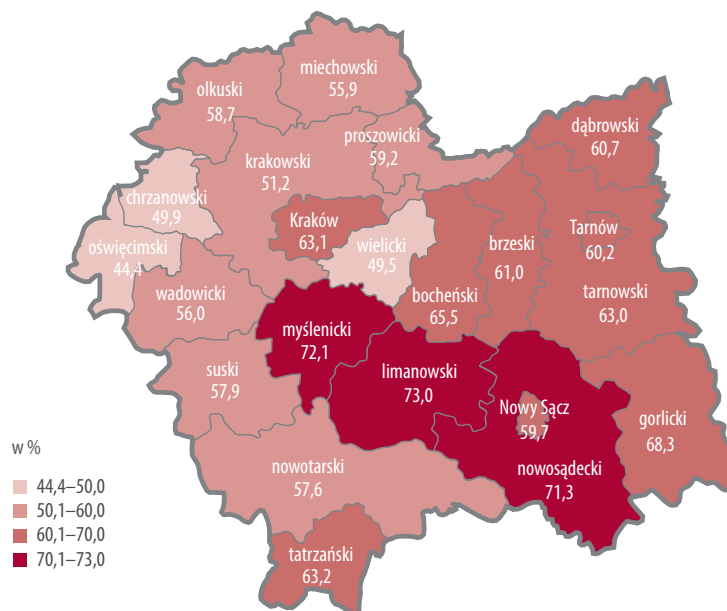
5. Według danych sprawozdania *Ocena zasobów pomocy społecznej*.

Mapa 6. Odsetek świadczeń finansowych w ogólnej liczbie świadczeń przyznawanych w ramach pomocy społecznej w Małopolsce w 2012 roku

Źródło: opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych sprawozdania Ocena zasobów pomocy społecznej

Mapa 7. Odsetek świadczeń pozafinansowych w ogólnej liczbie świadczeń przyznawanych w ramach pomocy społecznej w Małopolsce w 2012 roku

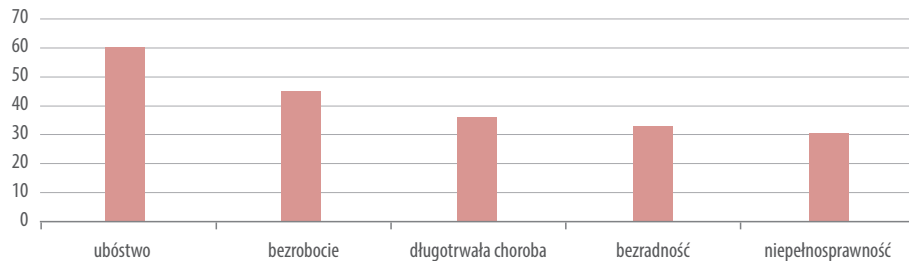

Źródło: opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych sprawozdania Ocena zasobów pomocy społecznej

Analizując problemy, które są najczęściej przesłanką udzielania świadczeń z pomocy społecznej w naszym regionie, można zauważyć pewne ogólne tendencje. Od wielu lat dominującą przesłanką udzielania pomocy społecznej jest ubóstwo. Jednocześnie w ciągu ostatnich lat obserwowany jest wzrost świadczeń związanych z długotrwałą

lub ciężką chorobą oraz odsetka klientów pomocy społecznej, którzy otrzymują wsparcie z tytułu bezrobocia. Również w przypadku bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego notowany jest niewielki, ale stały wzrost. Natomiast odsetek klientów pomocy społecznej, którzy otrzymują wsparcie z powodu niepełnosprawności od kilku lat utrzymuje się na podobnym poziomie⁶.

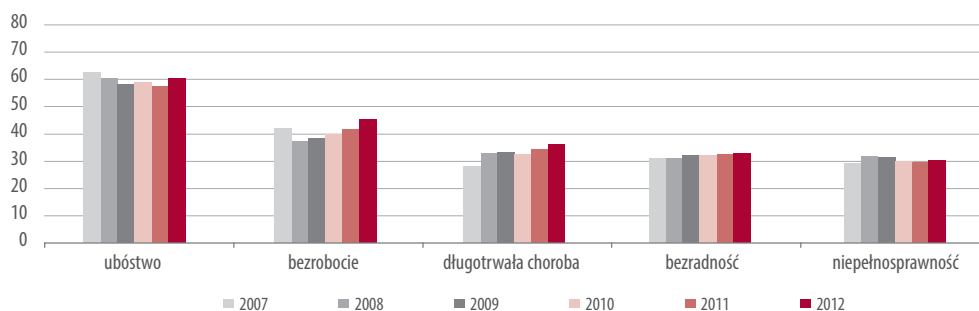
Wykres 25. Główne przyczyny korzystania z pomocy społecznej w Małopolsce w 2012 roku (w %)

* Odsetek klientów pomocy społecznej korzystających ze wsparcia z danej przyczyny w ogólnej liczbie klientów (l. osób w rodzinach świadczeniobiorców). Podane wartości nie sumują się do 100%, ponieważ sytuację wielu osób charakteryzuje występowanie kilku problemów jednocześnie.

Źródło: opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPiPS-03 (stan na dzień 31.12.2012)

Wykres 26. Główne przyczyny korzystania z pomocy społecznej w Małopolsce w latach 2007–2012 (w %)

* Odsetek klientów pomocy społecznej korzystających ze wsparcia z danej przyczyny w ogólnej liczbie klientów (l. osób w rodzinach świadczeniobiorców). Podane wartości nie sumują się do 100%, ponieważ sytuację wielu osób charakteryzuje występowanie kilku problemów jednocześnie.

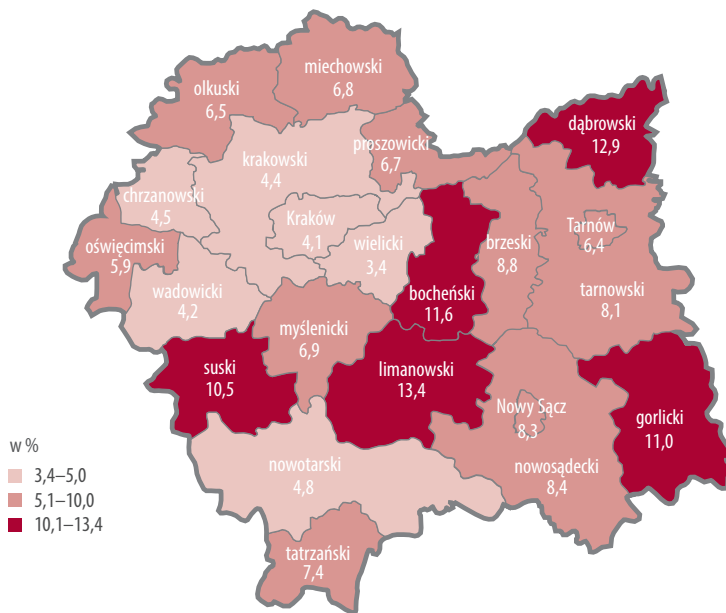
Źródło: opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPiPS-03 za lata 2007–2012

Kluczowym wsparciem, jakiego udzielają mieszkańcom pracownicy socjalni jest praca socjalna, oferowana niezależnie od dochodu i przyznawanych świadczeń. Wsparciem w postaci pracy socjalnej w 2012 roku w Małopolsce objęto ponad 84 tys. rodzin i ponad 218,6 tys. osób w tych rodzinach, co stanowi 6,5% ludności województwa⁷.

6. Według danych sprawozdania MPiPS-03.

7. Według danych sprawozdania *Ocena zasobów pomocy społecznej*.

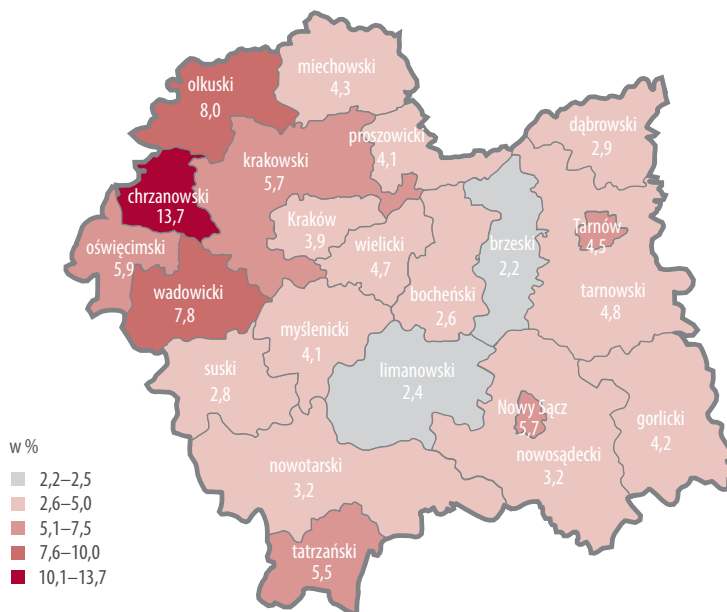
Mapa 8. Odsetek osób, którym udzielono wsparcia w postaci pracy socjalnej w liczbie ludności w Małopolsce w 2012 roku

Źródło: opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych sprawozdania Ocena zasobów pomocy społecznej

Jednym z podstawowych narzędzi pracownika socjalnego w pracy z klientem pomocy społecznej jest kontrakt socjalny. W 2012 roku małopolskie ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie zawarły łącznie 10 515 kontraktów socjalnych, z czego ponad 98% w gminach.

Mapa 9. Odsetek osób objętych kontraktami socjalnymi w liczbie osób, którym przyznano świadczenia z pomocy społecznej w Małopolsce w 2012 roku

Źródło: opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych sprawozdania Ocena zasobów pomocy społecznej

3. Zasoby pomocy społecznej

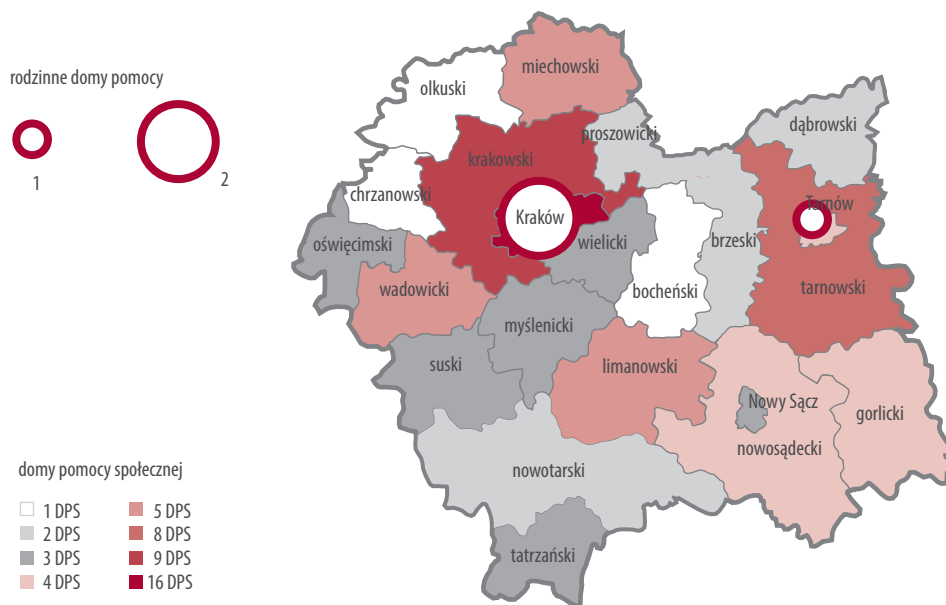
Infrastruktura wsparcia mieszkańców

W systemie pomocy społecznej funkcjonuje infrastruktura obejmująca usługi wspierające mieszkańców w przewyżczeniu trudnych sytuacji życiowych i rodzinnych. Owo wsparcie kierowane jest do osób, które ze względu na wiek, stan zdrowia czy sytuację życiową wymagają okresowego wsparcia lub stałej opieki. Ze względu na charakter świadczonych usług możemy wyróżnić jednostki zapewniające całodobową opiekę i pozostałe – głównie ośrodki wsparcia.

W 2012 roku wśród jednostek (prowadzonych lub finansowanych przez jednostki samorządu terytorialnego w ramach środków na pomoc społeczną) zapewniających całodobową opiekę w województwie małopolskim działało 89 domów pomocy społecznej (DPS), w tym 3 placówki prowadzone były przez gminy, a pozostałe przez powiaty. Łącznie w całym województwie DPS oferowały w 2012 roku 7 585 miejsc i skorzystało z nich w okresie rocznym 8 206 osób. Najwięcej takich domów, bo aż 16, zlokalizowanych było w Krakowie⁸.

Jednocześnie w 2012 roku funkcjonowały w województwie małopolskim 3 rodzinne domy pomocy: 2 w Krakowie i 1 w gminie Lisia Góra (powiat tarnowski). Łącznie starsi i niepełnosprawni mieszkańcy mieli dostęp do 20 miejsc w rodzinnych domach pomocy, a korzystali z nich w 2012 roku 22 osoby⁹.

Mapa 10. Domy pomocy społecznej i rodzinne domy pomocy w Małopolsce w 2012 roku

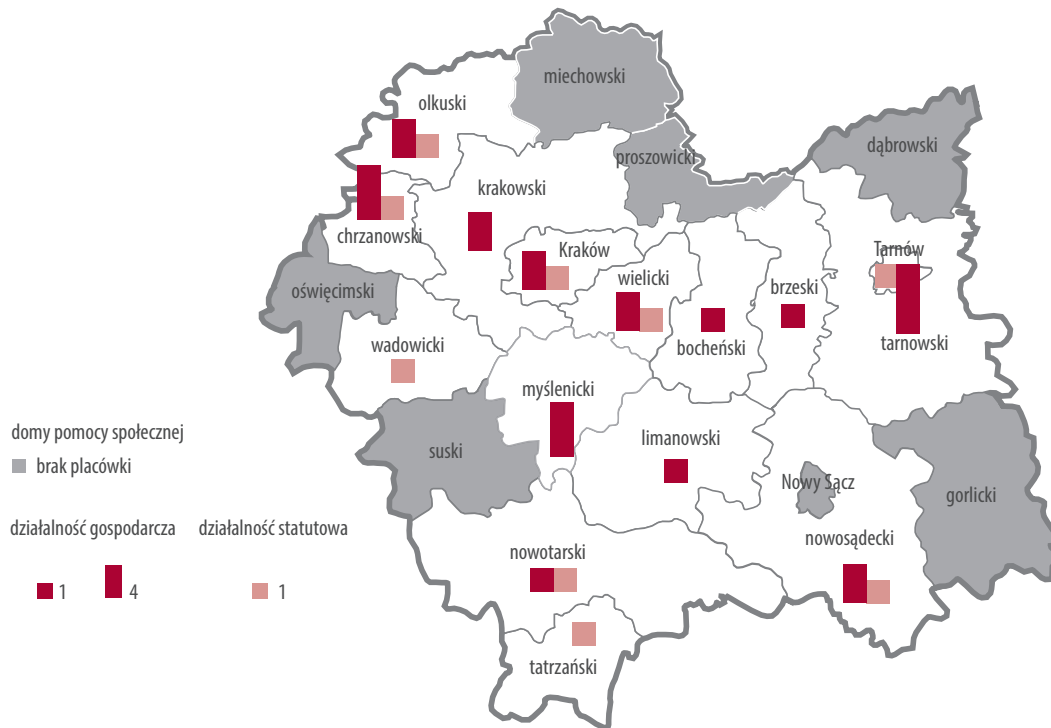
Źródło: opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych sprawozdania *Ocena zasobów pomocy społecznej i Oceny zasobów pomocy społecznej w Krakowie za rok 2012*

W Małopolsce funkcjonują również inne placówki zapewniające całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku. Według rejestru Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego obecnie funkcjonują w regionie 33 takie placówki, w tym 24 prowadzone w oparciu o działalność gospodarczą („domy opieki”, „domy seniora”, „pensjonaty”, „domy spokojnej jesieni”, „domy dla emerytów”) i 9 placówek prowadzonych w oparciu o działalność statutową (placówki prowadzone przez organizacje kościelne czy organizacje pozarządowe). Są one zlokalizowane na terenie 25 małopolskich gmin (w 15 powiatach).

8. Według danych sprawozdania *Ocena zasobów Pomocy Społecznej*.

9. Według danych sprawozdania *Ocena zasobów Pomocy Społecznej*.

Mapa 11. Placówki zapewniające całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku w Małopolsce w 2013 roku

Źródło: opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie (stan na 15.04.2013): http://www.malopolska.uw.gov.pl/default.aspx?page=sprawdz_placowke_w_rejestrze_wojewody

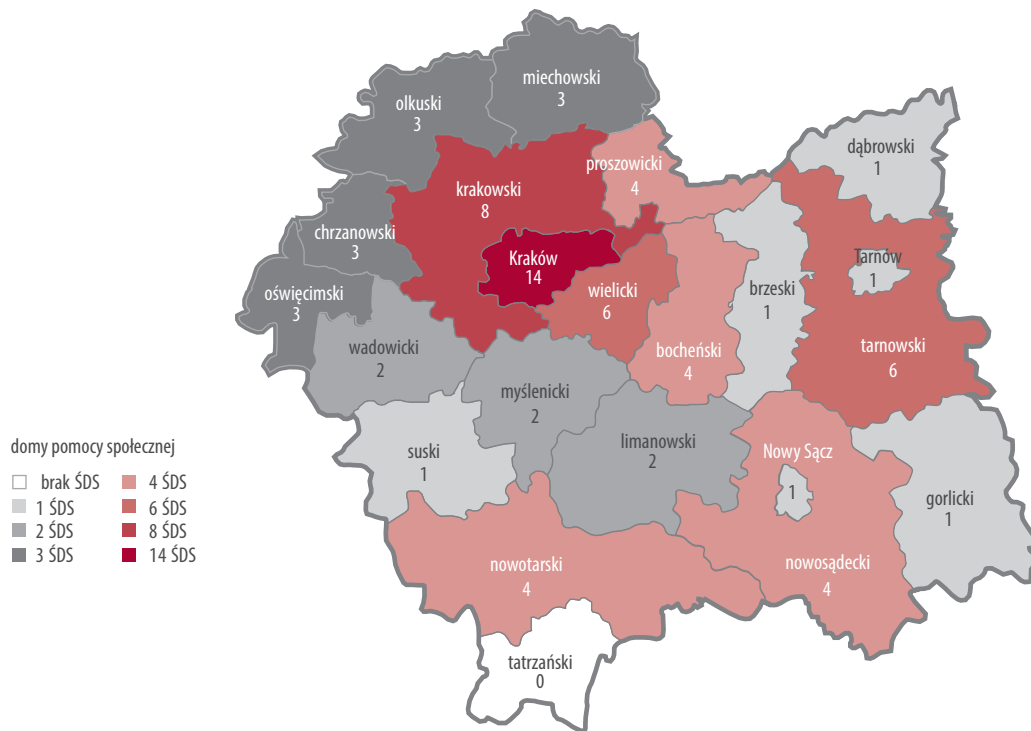
Wśród innych instytucji wspierających mieszkańców można wyróżnić m.in. ośrodki wsparcia, którymi mogą być: ośrodek wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi, klub samopomocy, dzienny dom pomocy, ale także schronisko, czy dom dla bezdomnych. W 2012 roku funkcjonowały w województwie małopolskim¹⁰:

- › 74 środowiskowe domy samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- › 7 dziennych domów pomocy, przeznaczonych głównie dla osób starszych,
- › 10 klubów samopomocy (1 powiatowy i 9 gminnych),
- › 18 placówek oferujących miejsca noclegowe dla osób bezdomnych (noclegownie, schroniska i domy dla osób bezdomnych),

prowadzone lub finansowane przez jednostki samorządu terytorialnego w ramach środków na pomoc społeczną.

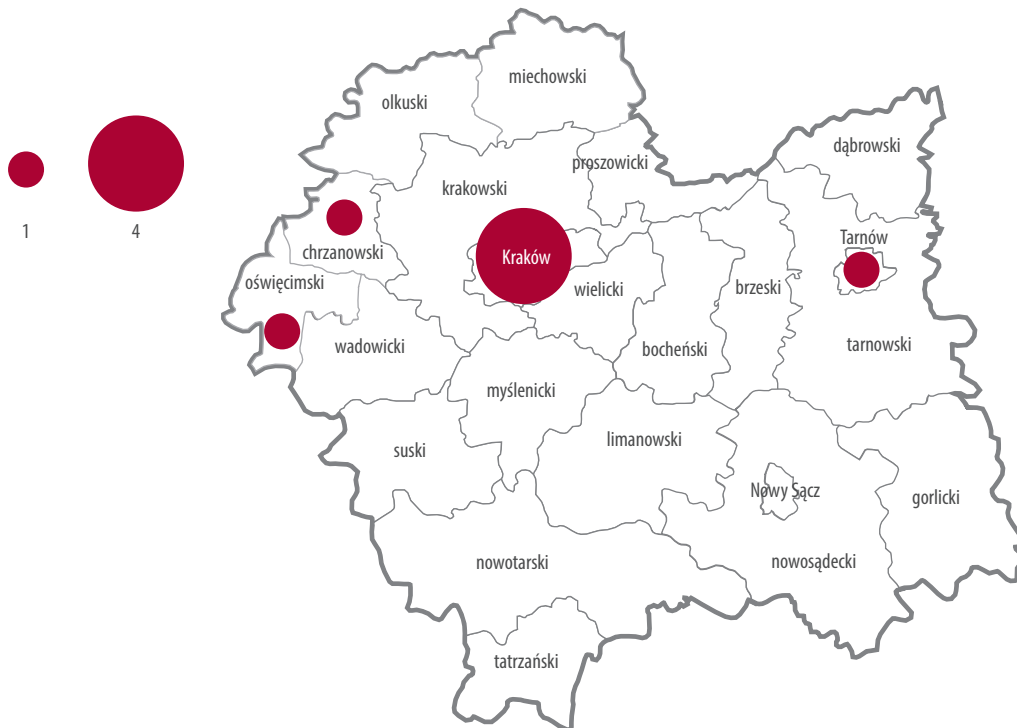
10. Według danych sprawozdania *Ocena zasobów Pomocy Społecznej*.

Mapa 12. Środowiskowe domy samopomocy w Małopolsce w 2012 roku

Źródło: opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych sprawozdania *Ocena zasobów pomocy społecznej i Oceny zasobów pomocy społecznej w Krakowie za rok 2012*

Mapa 13. Dzielne domy pomocy w Małopolsce w 2012 roku

Źródło: opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych sprawozdania *Ocena zasobów pomocy społecznej i MPiPS-3*

Mapa 14. Placówki zapewniające miejsca noclegowe w Małopolsce w 2012 roku

Źródło: opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych sprawozdania *Ocena zasobów pomocy społecznej i Oceny zasobów pomocy społecznej w Krakowie za rok 2012*

Ponadto w regionie funkcjonowały w 2012 roku 63 ośrodki wsparcia doraźnego dla bezdomnych, które świadczą pomoc bez udziału samorządu terytorialnego (np. poprzez działalność charytatywną). Wśród nich zdecydowana większość świadczyła pomoc w formie posiłków: 41 jadłodajni i 1 punkt wydawania paczek żywnościowych. Kolejnych 10 ośrodków udzielało osobom bezdomnym pomocy medycznej, a 9 ośrodków umożliwiało takim osobom skorzystanie z łaźni. Najwięcej ośrodków wsparcia doraźnego dla osób bezdomnych w 2012 roku funkcjonowało w Krakowie (18 ośrodków)¹¹.

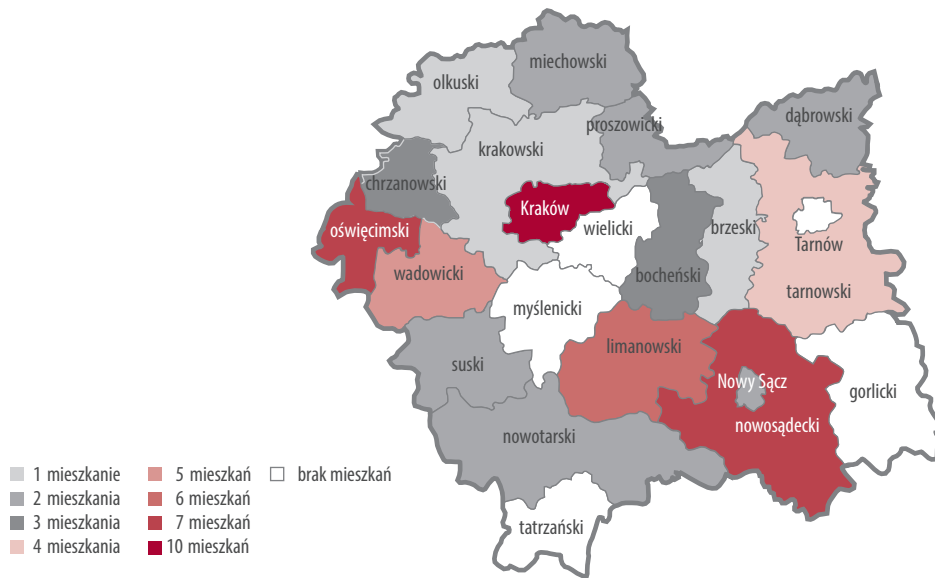
Należy dodać, iż – jak wynika z danych Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego – w ramach dotacji celowej przyznanej gminom utworzono w 2012 roku 26 ośrodków wsparcia funkcjonujących w formie klubów samopomocy, a dedykowanych jednocześnie osobom starszym i młodzieży.

Obok ośrodków wsparcia w Małopolsce organizowane są tzw. mieszkania chronione, pomagające w formie instytucjonalnej i pod opieką specjalistów w usamodzielnianiu się osób z zaburzeniami psychicznymi, opuszczających: rodzinę zastępczą, rodzinny dom dziecka, placówkę opiekuńczo-wychowawczą, młodzieżowy ośrodek wychowawczy, zakład dla nieletnich, a także cudzoziemców, który uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą. W 2012 roku w Małopolsce funkcjonowało 60 mieszkań chronionych. Dostęp do mieszkań chronionych w 2012 roku mieli na swoim terenie mieszkańcy 17 z 22 powiatów. Wśród wszystkich mieszkań chronionych dominują mieszkania gminne (46 z 60 mieszkań)¹².

11. Wykaz Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie dostępny na stronie: http://www.malopolska.uw.gov.pl/default.aspx?page=pomoc_dla_bezdomnych.

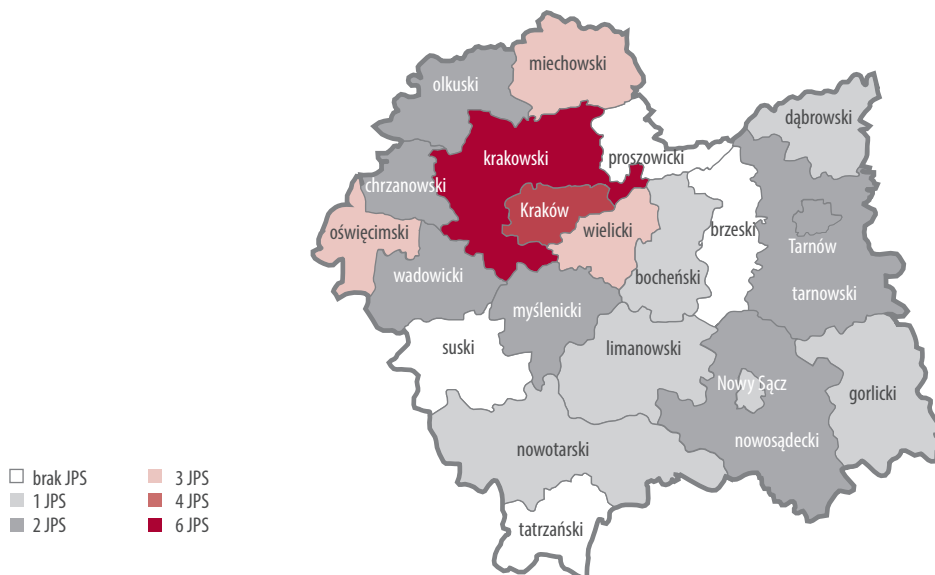
12. Według danych sprawozdania *Ocena zasobów pomocy społecznej*.

Mapa 15. Mieszkania chronione w Małopolsce w 2012 roku

Źródło: opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych sprawozdania *Ocena zasobów pomocy społecznej i MPIPS-03* (stan na 31.12.2012)

Inną formą wsparcia mieszkańców są w systemie pomocy społecznej jednostki specjalistycznego poradnictwa. W 2012 roku na terenie województwa funkcjonowało łącznie 38 jednostek poradnictwa specjalistycznego prowadzonych zarówno przez gminy (33 jednostki), jak i powiaty (5 jednostek). Zlokalizowane były one na terenie 17 z 22 małopolskich powiatów. Najwięcej, bo 6 jednostek poradnictwa specjalistycznego, funkcjonowało na terenie powiatu krakowskiego¹³.

Mapa 16. Jednostki specjalistycznego poradnictwa w Małopolsce w 2012 roku

Źródło: opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych sprawozdania *Ocena zasobów pomocy społecznej i sprawozdania MPIPS-03* (stan na 31.12.2012)

13. Według danych sprawozdania *Ocena zasobów pomocy społecznej*.

Zgodnie z danymi wykazanymi przez małopolskie ośrodki pomocy społecznej w 2012 roku w województwie funkcjonowało również 10 innych placówek zajmujących się udzielaniem poradnictwa specjalistycznego. Były to: punkty konsultacyjno-informacyjne dla osób uzależnionych i ich rodzin, dla osób dotkniętych przemocą oraz ośrodki poradnictwa i terapii rodzin lub młodzieży. Powyższe placówki zlokalizowane były na terenie 9 gmin (w 8 powiatach)¹⁴.

Jednocześnie w województwie małopolskim w 2012 roku funkcjonowało 14 ośrodków interwencji kryzysowej w 13 powiatach (w tym 2 w Krakowie), które dysponowały łącznie 150 miejscami hostelowymi. Z pomocy małopolskich ośrodków interwencji kryzysowej skorzystało w ciągu 2012 roku 7 911 osób (w tym 4 548 osób w Krakowie)¹⁵.

Mapa 17. Ośrodki interwencji kryzysowej w Małopolsce w 2012 roku

Źródło: opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych sprawozdania *Ocena zasobów pomocy społecznej i Oceny zasobów pomocy społecznej w Krakowie za rok 2012*

Kadra pomocy społecznej

Zapewnienie optymalnego poziomu usług i rozwój instrumentów wsparcia mieszkańców związane są z wielkością zatrudnienia w jednostkach pomocowych. Na koniec 2012 roku w małopolskich ośrodkach pomocy społecznej pracowały ogółem 4 182 osoby¹⁶, średnio w jednostce zatrudnionych było 23 pracowników. Najczęściej jednak do 10 pracowników (72 jednostki), rzadziej 11–20 pracowników (57 jednostek), w mniej licznych przypadkach więcej (53 jednostki). Między ośrodkami pomocy społecznej w Małopolsce istnieją duże różnice dotyczące wielkości zespołów. Istnieją ośrodki, gdzie zatrudnia się 4 lub 5 pracowników. Z drugiej strony funkcjonuje 19 dużych jednostek, zatrudniających powyżej 40 pracowników (od 41 do 90 osób). Zupełnie odrębnymi, jeżeli chodzi o wielkość zespołów pracowniczych jednostkami są miejskie ośrodki pomocy społecznej powiatów grodzkich (Kraków, Nowy Sącz, Tarnów), które zatrudniają największą liczbę pracowników. Należy jednak pamiętać, iż realizują one także powiatowe zadania z zakresu pomocy społecznej.

14. Według danych sprawozdania *Ocena zasobów pomocy społecznej*.

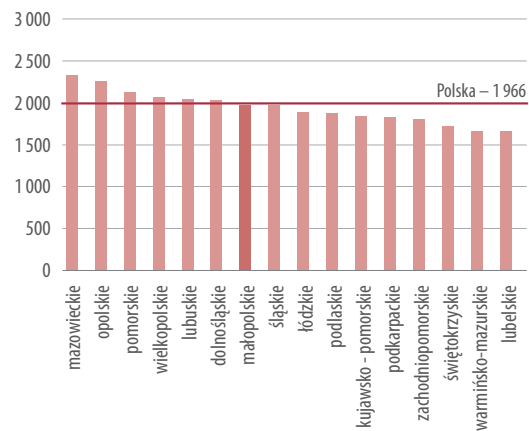
15. Według danych sprawozdania *Ocena zasobów pomocy społecznej*.

16. Według danych sprawozdania *Ocena zasobów pomocy społecznej*, uwzględniającego nie tylko umowy o pracę, ale także umowy na zastępstwo oraz umowy-zlecenia.

Jedną z największych grup pracowniczych w ośrodkach pomocy społecznej, do których należy jednocześnie organizowanie dużej części zadań zapisanych w ustawie o pomocy społecznej, zwłaszcza zaś prowadzenie pracy socjalnej stanowią pracownicy socjalni. W całym kraju w tego typu jednostkach było zatrudnionych w 2012 roku ponad 19,5 tys. pracowników socjalnych. Natomiast w małopolskich ośrodkach pomocy społecznej zatrudniano w tym czasie 1 703 pracowników socjalnych (o 28 więcej niż w 2011 roku). Taki poziom zatrudnienia pracowników socjalnych plasuje Małopolskę na 3. miejscu wśród regionów (po województwie śląskim i mazowieckim)¹⁷.

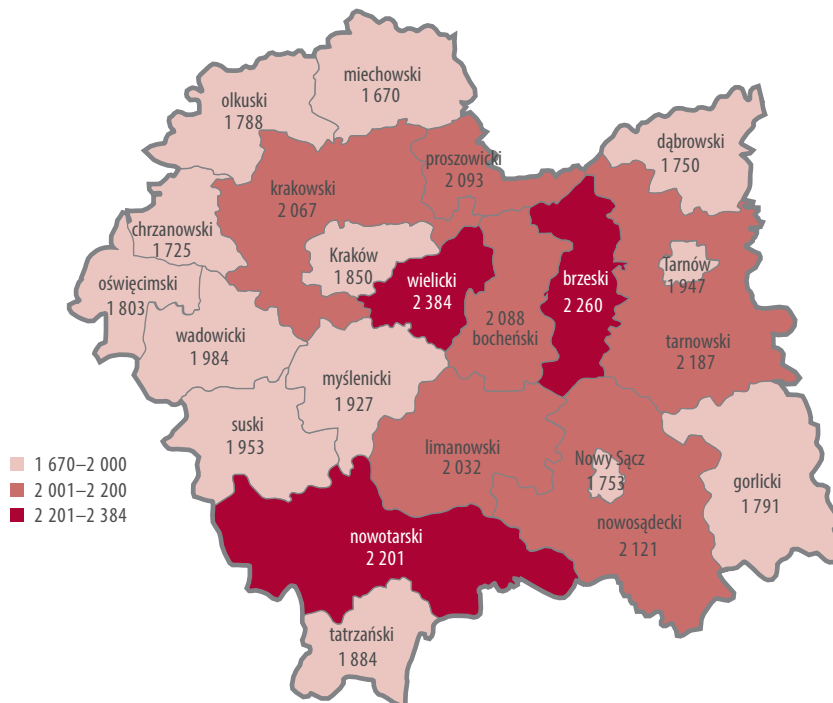
W Polsce na jednego pracownika socjalnego w gminie w 2012 roku przypadało średnio 1 966 mieszkańców, natomiast w województwie małopolskim – 1 970 mieszkańców. Przywołane wielkości tego wskaźnika wskazują na spełnienie wymogu ustawowego dotyczącego zatrudniania w ośrodku pomocy społecznej przynajmniej 3 pracowników socjalnych bez względu na wielkość gminy, przy czym przynajmniej jednego takiego specjalisty na 2 tys. mieszkańców gminy. Jednak sytuacja w gminach Małopolski jest dość różnorodna w tym zakresie¹⁸.

Wykres 27. Średnia liczba mieszkańców przypadających na 1 pracownika socjalnego zatrudnionego w ośrodku pomocy społecznej w Polsce i regionach w 2012 roku

Źródło: opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPiPS-03 (stan na 31.12.2012) oraz danych Głównego Urzędu Statystycznego – Bank Danych Lokalnych (www.stat.gov.pl)

Mapa 18. Średnia liczba mieszkańców Małopolski na 1 pracownika socjalnego w OPS w 2012 roku

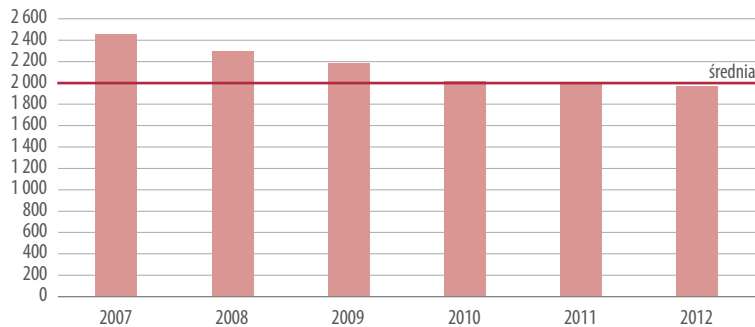

Źródło: opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych sprawozdania Ocena zasobów pomocy społecznej, sprawozdania MPiPS-03 (stan na 31.12.2012) oraz danych Głównego Urzędu Statystycznego – Bank Danych Lokalnych, www.stat.gov.pl

17. Według danych sprawozdania MPiPS-03.
18. Według danych sprawozdania MPiPS-03.

Poziom zatrudnienia pracowników socjalnych w regionie stale wzrasta. Ta tendencja została zachowana także w 2012 roku. Jednocześnie należy dodać, iż od 2011 roku średnia liczba mieszkańców przypadająca na 1 pracownika socjalnego zatrudnionego w ośrodku pomocy społecznej w Małopolsce osiąga ustawowy próg.

Wykres 28. Średnia liczba mieszkańców przypadających na 1 pracownika socjalnego zatrudnionego w ośrodku pomocy społecznej w Małopolsce w latach 2007–2012

Źródło: opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPIPS-03 za lata 2007–2011 oraz danych Głównego Urzędu Statystycznego – Bank Danych Lokalnych za lata 2007–2012, www.stat.gov.pl

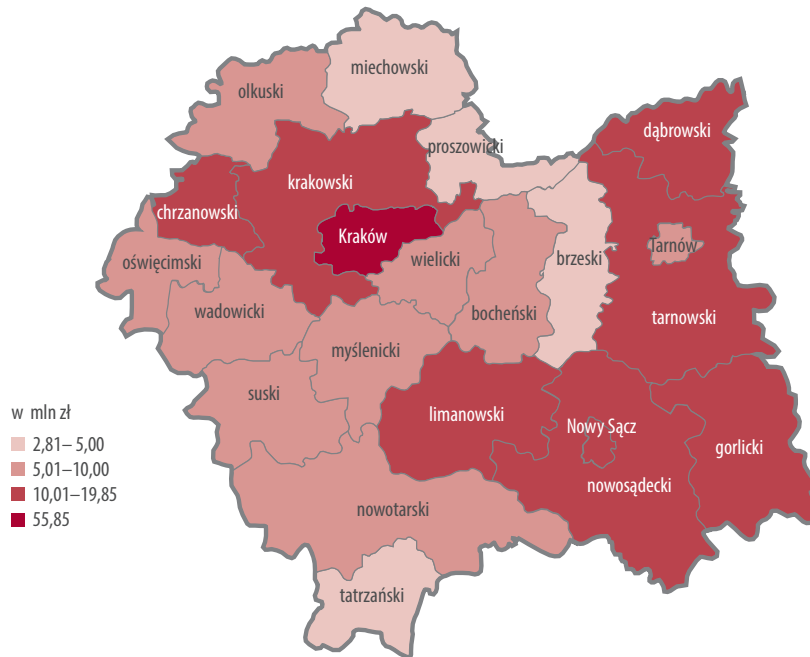
Wydatki na pomoc społeczną

Zasoby pomocy społecznej to – obok infrastruktury oraz kadry – środki finansowe, jakie są przeznaczane na udzielanie świadczeń. W 2012 roku w Małopolsce na udzielone świadczenia z zakresu pomocy społecznej, będące sumą zadań własnych i zleconych przez administrację rządową, samorządy terytorialne – gminne i powiatowe – wydatkowały łącznie ponad 252 mln zł. Zdecydowaną większość tych środków wydatkowały ośrodki pomocy społecznej (gminy), które na świadczenia udzielone w 2012 roku z tytułu zadań własnych i zleconych wydatkowały ponad 251,6 mln zł. Małopolskie powiatowe centra pomocy rodzinie na świadczenia z tytułu zadań własnych i zleconych z pomocy społecznej wydatkowały w 2012 roku ponad 578,5 tys. zł¹⁹.

Należy pamiętać także, że sektor pomocy społecznej uczestniczy w realizacji projektów unijnych (systemowych) w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007–2013 – Poddziałanie 7.1.1 – „Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej”, Poddziałanie 7.1.2 – „Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez powiatowe centra pomocy rodzinie”. Na ww. projekty na lata 2008–2015 zakontraktowano w regionie ponad 276,6 mln zł, w tym ponad 220 mln zł na zadania gminne i niemal 56,7 mln zł na zadania powiatów.

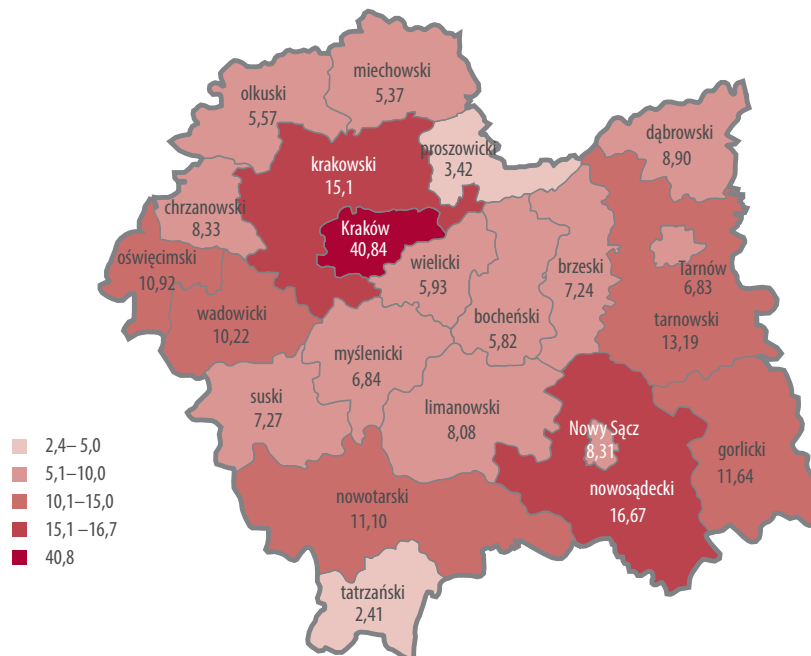
19. Według danych sprawozdania MPIPS-03.

Mapa 19. Środki finansowe przeznaczone na świadczenia z zakresu pomocy społecznej w ramach zadań własnych i zleconych w Małopolsce w 2012 roku (gminy)

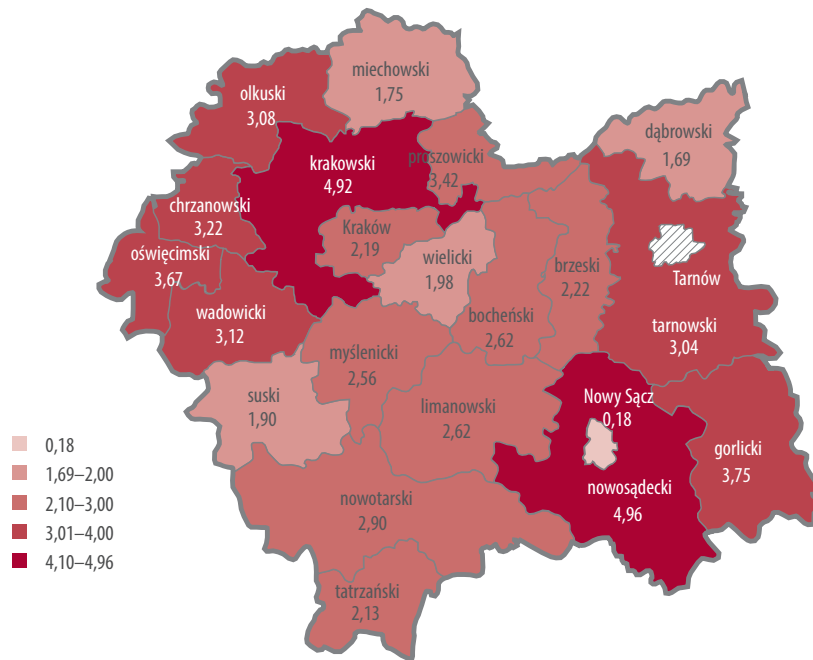
Źródło: opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Sprawozdania MPIPS-03 (stan na 31.12.2012)

Mapa 20. Wartość zakontraktowanego na lata 2008–2015 dofinansowania projektów PO KL w ramach Poddziałania 7.1.1 w Małopolsce (w mln zł)

Źródło: opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie (stan na 29.05.2013)

Mapa 21. Wartość zakontraktowanego na lata 2008–2015 dofinansowania projektów PO KL w ramach Poddziałania 7.1.2 w Małopolsce (w mln zł)

Źródło: opracowanie – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie „Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej – Etap I” na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie (stan na 29.05.2013)

Oświata i wychowanie

Opracowanie: Katarzyna Górka, Marek Jędrzejowski, Barbara Kaczyńska,
Katarzyna Niewidok, Małgorzata Palimąka, Gabriela Pawlik, Agnieszka Szpilka

podsumowanie

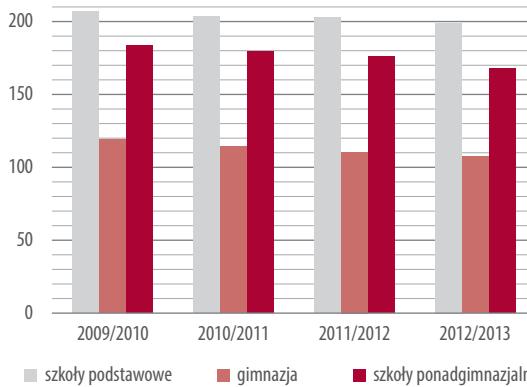
- Następowo dalsze zmniejszenie się ogólnej liczby uczniów, we wszystkich typach szkół, w województwie małopolskim w roku szkolnym 2012/2013. W porównaniu z rokiem szkolnym 2011/2012, liczba uczniów zmniejszyła się o 15 322 osób, to jest o 3,13%.
- Towarzyszyło temu zmniejszenie się liczby nauczycieli pełnozatrudnionych i niepełnozatrudnionych w roku szkolnym 2012/2013 we wszystkich rodzajach szkół i placówek w Małopolsce, w przeliczeniu na etaty stan zatrudnienia zmniejszył się o 1 786 etatów, to jest o 2,8%.
- Analiza wydatków na oświatę w latach 1999–2012 wskazuje na systematyczny wzrost środków finansowych przeznaczonych przez samorządy na zadania edukacyjne. W roku 2012 przeznaczono na oświatę 197,5 mln zł więcej niż w roku wcześniejszym.
- Na podstawie ustawy o systemie oświaty od dnia 1 września 2012 roku nastąpiła zmiana ustroju szkolnictwa ponadgimnazjalnego oraz wprowadzone zostały rozwiązania służące modernizacji kształcenia zawodowego i podniesieniu jego jakości. Zgodnie z tymi zmianami od dnia 1 września 2012 roku struktura szkolnictwa ponadgimnazjalnego obejmuje: trzyletnią zasadniczą szkołę zawodową, trzyletnie liceum ogólnokształcące, czteroletnie technikum, szkołę policealną dla osób posiadających wykształcenie średnie o okresie nauczania nie dłuższym niż 2,5 roku. W nowej strukturze szkół ponadgimnazjalnych nie przewiduje się funkcjonowania szkół prowadzących kształcenie zawodowe dla dorosłych, z wyjątkiem szkół policealnych. Dla osób dorosłych organizowane będą natomiast kwalifikacyjne kursy zawodowe.
- W celu popularyzacji oraz poprawy jakości szkolnictwa zawodowego Województwo Małopolskie realizuje projekt systemowy pn. „Modernizacja Kształcenia Zawodowego w Małopolsce”. W ramach projektu odbywają się dodatkowe zajęcia, które pozwalają uczniom na zdobycie nowych umiejętności potrzebnych na rynku pracy. Budżet projektu wynosi 147,6 milionów złotych i jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej.

1. Dane dotyczące ogólnej liczby uczniów i nauczycieli

W roku szkolnym 2012/2013 ogólna liczba uczniów w Małopolsce w szkołach publicznych i niepublicznych wraz ze szkołami specjalnymi, artystycznymi oraz szkołami dla dorosłych wynosiła 474 233 uczniów, w tym

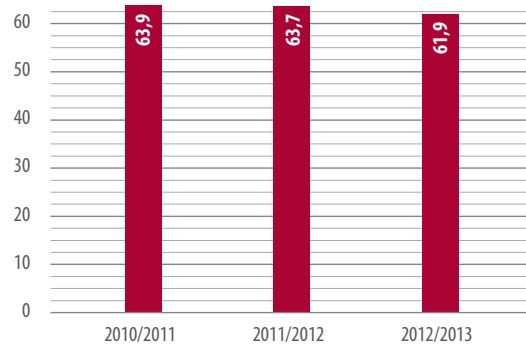
199 069 uczniów w szkołach podstawowych, 107 215 uczniów w gimnazjach, 167 949 uczniów we wszystkich typach szkół ponadgimnazjalnych. Nastąpił spadek ogólnej liczby uczniów we wszystkich typach szkół w porównaniu z rokiem szkolnym 2011/2012, łącznie o 15 322 uczniów, tj. o 3,13%.

Wykres 29. Liczba uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych, ponadgimnazjalnych (w tys.)

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie/Małopolski Ośrodek Badań Regionalnych *Edukacja w Województwie Małopolskim w roku szkolnym 2012/2013*, oraz Bank Danych Lokalnych

Wykres 30. Liczba nauczycieli pełnozatrudnionych i niepełnozatrudnionych w przeliczeniu na etaty w wybranych latach szkolnych (w tys.)

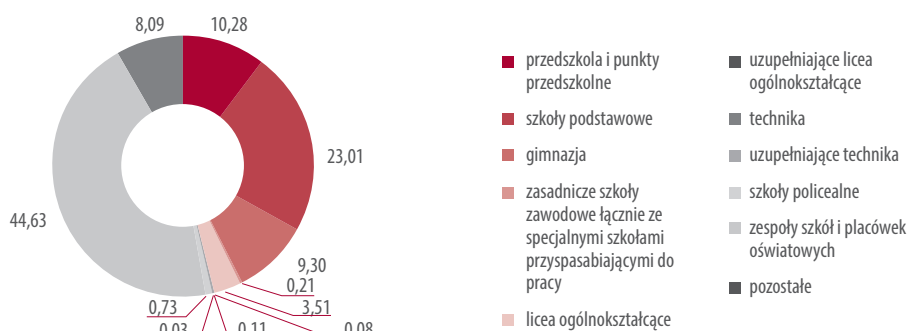

Źródło: Kuratorium Oświaty w Krakowie

Zmniejszenie się liczby uczniów wpływa również na zatrudnienie nauczycieli. W roku szkolnym 2012/2013, zgodnie z danymi otrzymanymi z Kuratorium Oświaty w Krakowie, liczba nauczycieli pełnozatrudnionych i niepełnozatrudnionych w przeliczeniu na etaty w szkołach i placówkach oświatowych wynosiła 61 927,19 etatów i była niższa o 1 786,2 etatów w porównaniu z rokiem szkolnym 2011/2012, to jest o 2,8%. Na podstawie danych z tego samego źródła możemy określić, że zmniejszenie zatrudnienia nauczycieli występowało również pomiędzy rokiem szkolnym 2010/2011 i 2011/2012, ale było mniejsze i różnica ta wyniosła 190,01 etatów, czyli 0,3%.

Spośród ogólnej liczby nauczycieli w roku szkolnym 2012/2013 w województwie małopolskim najwięcej było nauczycieli zatrudnionych w zespołach szkół i placówek oświatowych, tj. 27 639,77 etatów, co stanowi 44,63% ogólnej ich liczby, w szkołach podstawowych było 14 252,04 etatów, w przedszkolach – 6 366,02 etatów, w gimnazjach – 5 761,25 etatów, pozostali nauczyciele zatrudnieni byli w innych typach szkół i placówek.

Wykres 31. Struktura nauczycieli pełnozatrudnionych i niepełnozatrudnionych w roku szkolnym 2012/2013, w przeliczeniu na etaty według typu placówki (w %)

Źródło: Kuratorium Oświaty w Krakowie

2. Wychowanie przedszkolne

W ramach systemu wychowania przedszkolnego w roku szkolnym 2012/2013 w Małopolsce funkcjonowało 1 035 przedszkoli, 86 punktów przedszkolnych oraz 936 oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych. W porównaniu do roku szkolnego 2011/2012 oznacza to wzrost liczby przedszkoli o 60 placówek, zwiększenie liczby punktów przedszkolnych o 24, brak zespołów wychowania przedszkolnego oraz zmniejszenie liczby oddziałów przedszkolnych o 16. Wzrost liczby placówek wychowania przedszkolnego związany jest z wykorzystaniem funduszy unijnych. W roku szkolnym 2012/2013 łączna liczba dzieci z terenu województwa małopolskiego objętych wychowaniem przedszkolnym wynosiła 110 557, co stanowi wzrost o 6 318 osób w porównaniu do poprzedniego roku szkolnego. W ciągu ostatnich 2 lat nastąpił wzrost poziomu upowszechnienia edukacji przedszkolnej zarówno na wsi jak i w mieście (w stosunku do roku szkolnego 2011/2012 – w roku szkolnym 2012/2013 wzrosła liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego w miastach o 3 442 osoby, natomiast w placówkach wychowania przedszkolnego na wsiach nastąpił wzrost o 2 876 osób). Ogólna liczba nauczycieli zatrudnionych w placówkach wychowania przedszkolnego w roku szkolnym 2012/2013 wynosiła 8 135 osób (wzrost o 580 osób).

Tabela 19. Liczba placówek wychowania przedszkolnego oraz dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w województwie małopolskim (bez przedszkoli specjalnych)

Rok szkolny	Przedszkola		Punkty przedszkolne		Zespoły wychowania przedszkolnego		Oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych		Liczba placówek wychowania przedszkolnego ogółem	Liczba dzieci ogółem
	Liczba placówek	Liczba dzieci	Liczba placówek	Liczba dzieci	Liczba placówek	Liczba dzieci	Liczba placówek	Liczba dzieci		
2001/2002	786	56 034					1 006	20 042	1 792	76 076
2003/2004	784	56 254					1 007	19 242	1 791	75 496
2005/2006	782	57 941					1 022	18 960	1 804	76 901
2007/2008	785	61 332					957	17 032	1 742	78 364
2009/2010	860	68 762	39	775	1	10	953	19 223	1 853	88 770
2010/2011	913	73 029	51	1 087	1	10	947	20 484	1 912	94 610
2011/2012	975	77 541	62	1 397	1	5	952	25 296	1 990	104 239
2012/2013	1 035	83 832	86	1 972	0	0	936	24 753	2 057	110 557

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

case study

Inicjatywą wspomagającą proces wychowawczy dzieci w wieku przedszkolnym jest realizacja przez Samorząd Województwa Małopolskiego projektu „Przedszkolne wychowanie do wartości”. Jego celem jest m.in. podkreślenie znaczenia edukacji przedszkolnej dla kształtowania się osobowości dziecka oraz tożsamości i indywidualności, warunkujących jakość wypełniania ról społecznych w okresie dorosłości. Projekt wskazuje na znaczenie edukacji przedszkolnej dla rozwijania u dzieci postaw ciekawości świata, poczucia własnej wartości, samodzielności, wytrwałości i umiejętności współdziałania z innymi. W projekcie w latach 2009–2012 uczestniczyło ok. 2 600 osób. W roku 2013 ponad pół tysiąca najmłodszych Małopolan wzięło udział w zajęciach prowadzonych w ramach Akademii Przedszkolaka.

Akademia Przedszkolaka: http://malopolskie.pl/Edukacja/e_oferta/?id=2625

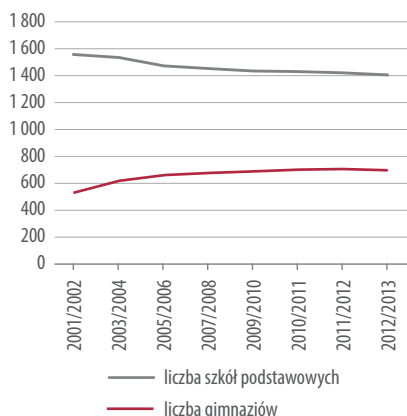
3. Szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne

Tabela 20. Liczba uczniów w poszczególnych typach szkół wraz z liczbą szkół (bez szkół specjalnych)

Rok szkolny	Szkoly podstawowe		Gimnazja	
	Liczba szkół	Liczba uczniów	Liczba szkół	Liczba uczniów
2001/2002	1 558	272 769	532	147 391
2003/2004	1 534	254 223	616	143 678
2005/2006	1 475	233 261	654	139 193
2007/2008	1 446	215 978	667	127 502
2009/2010	1 430	205 666	687	117 120
2010/2011	1 427	201 882	694	112 317
2011/2012	1 414	201 498	694	108 688
2012/2013	1 399	197 750	698	105 339

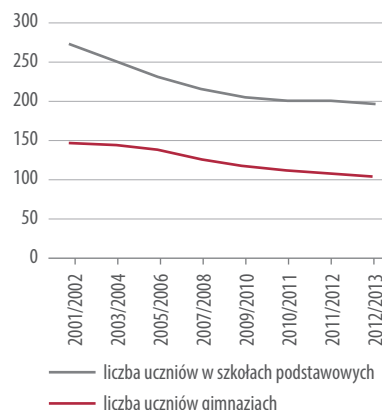
Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Wykres 32. Liczba szkół podstawowych oraz gimnazjów

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Wykres 33. Liczba uczniów w szkołach podstawowych i gimnazjach (w tys.)

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Szkolnictwo podstawowe

W roku szkolnym 2012/2013 w województwie małopolskim funkcjonowało 1 399 szkół podstawowych (bez szkół specjalnych), co oznacza, że nastąpiło zmniejszenie ogólnej liczby szkół o 15 w stosunku do poprzedniego roku szkolnego (spadek o 1,1%). Liczba niepublicznych szkół podstawowych w roku szkolnym 2012/2013 wynosiła 139, natomiast w roku poprzednim wynosiła 103, co oznacza zwiększenie liczby niepublicznych szkół podstawowych o 36 (wzrost o 34,95%).

Do szkół podstawowych na terenie województwa małopolskiego w roku szkolnym 2012/2013 uczęszczało ogółem 197 750 uczniów, z czego 96 932 stanowiły dziewczęta. Liczba uczniów w szkołach publicznych w roku szkolnym 2012/2013 wynosiła 188 003 osób, co oznacza spadek w stosunku do poprzedniego roku szkolnego o 5 396 uczniów, czyli o 2,79%. Liczba uczniów w roku szkolnym 2012/2013 w niepublicznych szkołach podstawowych wynosiła 9 747 uczniów, a w roku szkolnym 2011/2012 wynosiła 8 099 uczniów, co stanowi wzrost o 1 648 uczniów (wzrost o 20,35%).

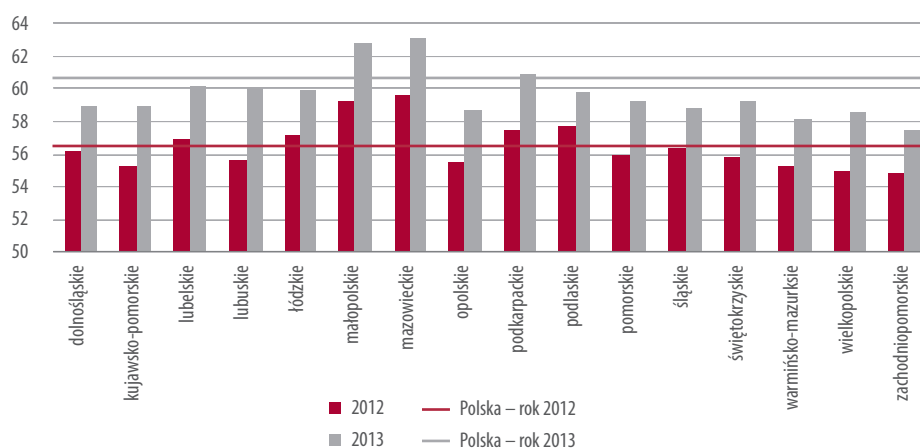
Sprawdzian na zakończenie szkoły podstawowej

Sprawdzian na zakończenie szkoły podstawowej jest powszechny i obowiązkowy. Weryfikuje takie umiejętności jak: czytanie, pisanie, rozumowanie, korzystanie z informacji oraz wykorzystywanie wiedzy w praktyce.

Na terenie województwa małopolskiego w 2013 roku do sprawdzianu przystąpiło 33 990 uczniów z 1 344 szkół (test w wersji standardowej rozwiązywało 33 530 uczniów).

Ogólnokrajowe wyniki sprawdzianu w 2013 roku były wyższe od wyników z roku poprzedniego. Średnie osiągnięcia uczniów wyniosły 60,07%. W porównaniu z rokiem 2012 jest to wynik lepszy o 3,2%.

Wykres 34. Wyniki sprawdzianu na zakończenie szkoły podstawowej w poszczególnych województwach w porównaniu ze średnią krajową w latach 2012 i 2013 (w %)

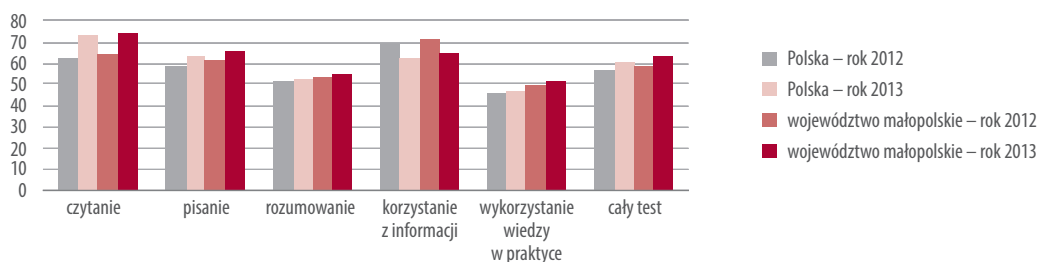

Źródło: Centralna Komisja Egzaminacyjna

W 2013 roku najwyższe wyniki w kraju osiągnęli uczniowie województwa mazowieckiego (63,05%). Małopolscy uczniowie osiągnęli 62,82% i plasują się na drugiej pozycji.

W sprawdzianie umiejętności, tak jak w ubiegłych latach, w skali kraju statystycznie lepsze wyniki osiągnęły dziewczęta, zdobywając średnio 5% więcej punktów niż chłopcy. Dziewczęta zdecydowanie lepiej od chłopców poradziły sobie z pisaniem, lepiej rozwiązały też część związaną z czytaniem. W 2013 roku uczniowie uczęszczający do szkół podstawowych na terenie województwa małopolskiego osiągnęli znacznie lepsze wyniki sprawdzianu niż w roku poprzednim. Przeciętny małopolski szóstoklasista w 2013 roku zdobył 25,13 punktów tj. 62,82% (w 2012 roku odpowiednio 23,66 punktów tj. 59,15%). Najwyższe wyniki (64,0–70,9%) osiągnęli uczniowie z Krakowa, Nowego Sącza oraz powiatu krakowskiego i wielickiego. Natomiast najniższe wyniki osiągnęli uczniowie szkół podstawowych zlokalizowanych w powiatach: dąbrowskim, brzeskim, gorlickim, nowotarskim oraz tatrzańskim (58,0–58,8%).

Wykres 35. Wyniki sprawdzianu na zakończenie szkoły podstawowej w Polsce i województwie małopolskim w latach 2012 i 2013 (w %)

Źródło: Centralna Komisja Egzaminacyjna

Wyniki w latach 2011–2012 wskazują, iż w województwie małopolskim uczniowie z terenów wiejskich uzyskali mniej punktów niż ich rówieśnicy z miast powyżej 100 tys. mieszkańców. Zjawisko to można zaobserwować również w 2013 roku. Statystyczny uczeń szkoły wiejskiej otrzymał 3,73 punktu mniej od swojego rówieśnika ze szkoły wielkomiejskiej.

Należy zauważyć, że wyniki uczniów z małopolskich niepublicznych szkół podstawowych również były lepsze, niż w roku poprzednim. W roku 2013 uczniowie szkół niepublicznych uzyskali średnio 68,7%, natomiast w roku 2012 średni wynik wynosił 67,8%.

Podobnie, jak w roku poprzednim – w 2013 roku zauważa się różnice w wynikach sprawdzianu ze względu na płeć uczniów. Dziewczęta, osiągając średni wynik 65,2% punktów, uzyskały na sprawdzianie wyniki wyższe niż chłopcy (60,6%) o 1,9 punktu, czyli o 4,6% punktów możliwych do uzyskania.

Szkolnictwo gimnazjalne

W roku szkolnym 2012/2013 w województwie małopolskim funkcjonowało 698 gimnazjów (z wyłączeniem gimnazjów specjalnych), co stanowi wzrost liczby szkół o 4 w stosunku do poprzedniego roku szkolnego. Liczba niepublicznych gimnazjów w roku 2012/2013 wynosiła 84, natomiast w roku 2011/2012 wynosiła 78, co oznacza zwiększenie liczby niepublicznych gimnazjów o 6 (wzrost o 7,7%). Do gimnazjów w województwie małopolskim w roku szkolnym 2012/2013 uczęszczało 105 339 uczniów, z czego 51 302 stanowiły dziewczęta. Liczba uczniów w gimnazjach publicznych w roku szkolnym 2012/2013 wynosiła 98 727 uczniów, co stanowi liczbę mniejszą w stosunku do poprzedniego roku szkolnego o 3 891 uczniów (spadek o 3,8%). Liczba uczniów w gimnazjach niepublicznych w roku szkolnym 2012/2013 wynosiła 6 612 uczniów, a w roku szkolnym 2011/2012 wynosiła 6 070 uczniów, co stanowi wzrost o 542 uczniów (wzrost o 8,92%). Ogólna liczba uczniów w roku szkolnym 2012/2013 we wszystkich gimnazjach spadła w stosunku do roku szkolnego 2011/2012 o 3 349 uczniów.

Egzamin gimnazjalny

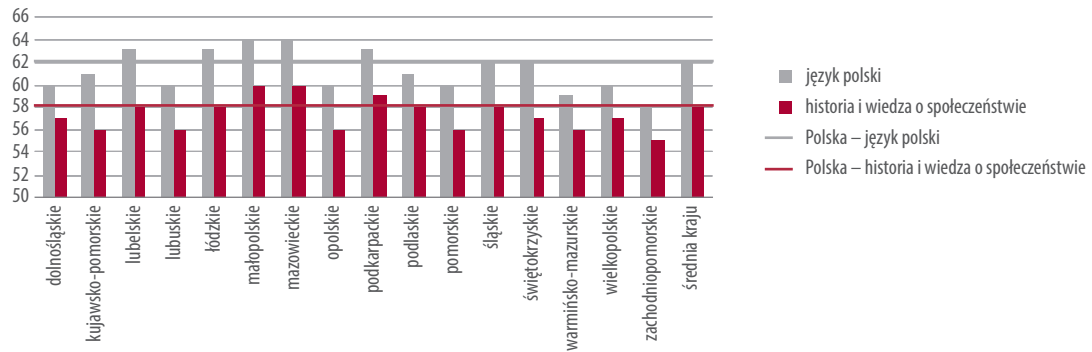
Egzamin gimnazjalny w 2013 roku przeprowadzony był po raz drugi na nowych zasadach. W części humanistycznej gimnazjaliści rozwiązywali odrębne zestawy zadań z języka polskiego oraz historii i wiedzy o społeczeństwie, a w części matematyczno-przyrodniczej – odrębne zestawy zadań z matematyki oraz przedmiotów przyrodniczych: biologii, chemii, fizyki i geografii. Trzecia część egzaminu gimnazjalnego mogła być zdawana z jednego z sześciu języków obcych: angielskiego, francuskiego, hiszpańskiego, niemieckiego, rosyjskiego i włoskiego.

W województwie małopolskim w kwietniu 2013 roku do egzaminu gimnazjalnego przystąpiło ponad 35 tys. uczniów z 730 gimnazjów. Pozostali uczniowie przystąpili do egzaminu gimnazjalnego w czerwcu br. albo byli zwolnieni z obowiązku przystąpienia do egzaminu.

W 2013 roku wynik egzaminu gimnazjalnego z części humanistycznej w zakresie języka polskiego w skali całego kraju był na poziomie zdawalności 62%, małopolscy uczniowie uzyskali lepszy wynik niż ten na poziomie całego kraju, tj. 64%. W 2012 roku średnia na poziomie całego kraju wynosiła 65%, natomiast średnia w Małopolsce 68%.

W części humanistycznej z historii i wiedzy o społeczeństwie małopolscy gimnazjaliści w 2013 roku osiągnęli wynik na poziomie 60%, natomiast średnia na poziomie całego kraju wyniosła 58%. W 2012 roku średnia ogólnokrajowa wynosiła 61%, natomiast średnia w Małopolsce 63%.

Wykres 36. Wyniki egzaminu gimnazjalnego w części humanistycznej w roku 2013 (w %)

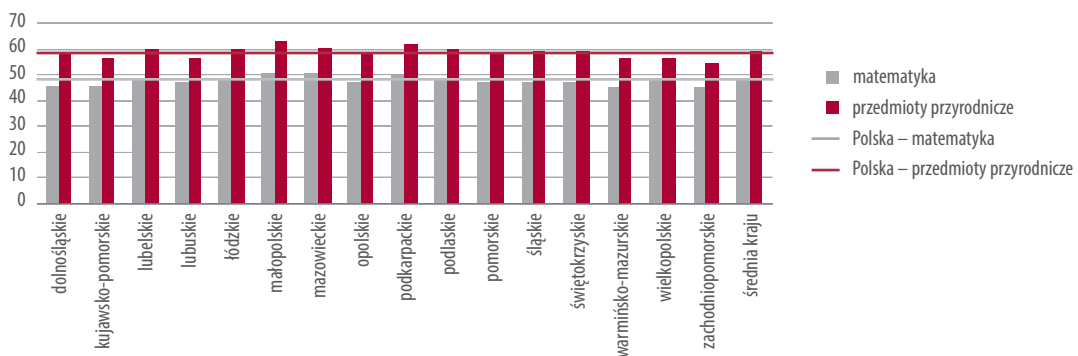

Źródło: Centralna Komisja Egzaminacyjna

W 2013 roku małopolscy gimnazjaliści uzyskali również wyniki powyżej średniej krajowej z części matematyczno-przyrodniczych, zarówno w zakresie matematyki (51% przy średniej kraju – 48%), jak i w zakresie przedmiotów przyrodniczych (63% przy średniej kraju – 59%). Podobnie jak w roku ubiegłym, w 2013 roku egzamin z języka obcego nowożytnego zdawany był na dwóch poziomach: podstawowym i rozszerzonym. Wśród małopolskich gimnazjalistów przystępujących do egzaminu z części językowej na poziomie podstawowym 89,5% uczniów wybrało język angielski, a 10% język niemiecki. Małopolscy gimnazjaliści w 2013 roku w zakresie języka angielskiego na poziomie podstawowym otrzymali wynik 64%, natomiast na poziomie rozszerzonym 45%.

Uczniowie małopolskich gimnazjów uzyskali również wyniki powyżej średniej krajowej z części matematyczno-przyrodniczej, zarówno w zakresie matematyki – 51% przy średniej kraju 48% (w 2012 roku – 50% przy średniej kraju 47%), jak i w zakresie przedmiotów przyrodniczych – 63% przy średniej kraju 59% (w 2012 roku – 51% przy średniej kraju 50%).

Wykres 37. Wyniki egzaminu gimnazjalnego w części matematyczno-przyrodniczej w roku 2013 (w %)

Źródło: Centralna Komisja Egzaminacyjna

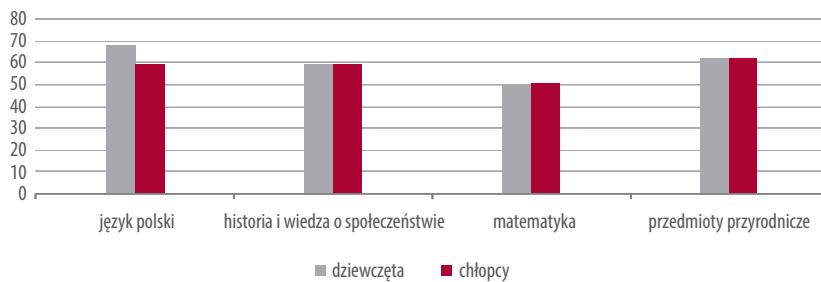
Można zaobserwować, iż po raz kolejny najczęściej wybieranym przez małopolskich gimnazjalistów językiem obcym był język angielski (89,5%). Na drugim miejscu znalazł się język niemiecki, który wybrało 10% uczniów.

Podobnie, jak w przypadku sprawdzianu na zakończenie szkoły podstawowej, analizując tegoroczne wyniki egzaminu gimnazjalnego należy zauważyć, że uczniowie uczęszczający do szkół zlokalizowanych na wsiach osiągnęli znacznie gorsze wyniki w porównaniu do uczniów z miast liczących powyżej 100 tys. mieszkańców. Zjawisko to jest obserwowalne niezależnie od przedmiotu, który zdawali uczniowie. W części humanistycznej z języka polskiego uczniowie uczęszczający do gimnazjów zlokalizowanych na wsiach osiągnęli wyniki na poziomie 62,17%, natomiast uczniowie z miast liczących powyżej 100 tys. mieszkańców – 68,95%. W przypadku egzaminu z historii i wiedzy o społeczeństwie uczniowie z gimnazjów zlokalizowanych w dużych miastach

osiągnęli wynik 64,69%, najniższe wyniki osiągnęli uczniowie szkół wiejskich – 58,28%. W części matematyczno-przyrodniczej w zakresie matematyki wyniki uczniów w miastach są również wyższe niż na wsiach (odpowiednio 58,29% i 49,05%). W przypadku przedmiotów przyrodniczych wyniki uczniów w szkołach miejskich są wyższe niż w szkołach wiejskich (odpowiednio 67,30% i 61,08%). Przyglądając się wynikom uczniów uzyskanym w części językowej na poziomie podstawowym najsłabsze wyniki uzyskali uczniowie ze wsi, natomiast wraz ze wzrostem wielkości miejscowości rosły też średnie wyniki uczniów. W przypadku języków zdawanych na poziomie rozszerzonym, analizując wyniki uczniów uzyskane w zakresie wiodących języków, tj. angielski, niemiecki, można zaobserwować, że im większa jest miejscowość, w której znajduje się szkoła, tym wyższe są wyniki uczniów. Różnica w średnich wynikach szkół z języków obcych na poziomie podstawowym pomiędzy szkołami zlokalizowanymi w wielkich miastach a szkołami wiejskimi waha się od 10% do 22,56% w zależności od języka, natomiast na poziomie rozszerzonym od 3,4% do 14,86%.

Podobnie jak w roku poprzednim, w 2013 roku zauważa się również różnice w wynikach z egzaminu przy podziale na płeć. Największe różnice widoczne są w części humanistycznej z języka polskiego, w której to dziewczęta uzyskały wyniki o prawie 9% punktów wyższe niż chłopcy. Wyniki egzaminu gimnazjalnego z matematyki są porównywalne dla dziewcząt i chłopców (odpowiednio 49,89% i 50,31%).

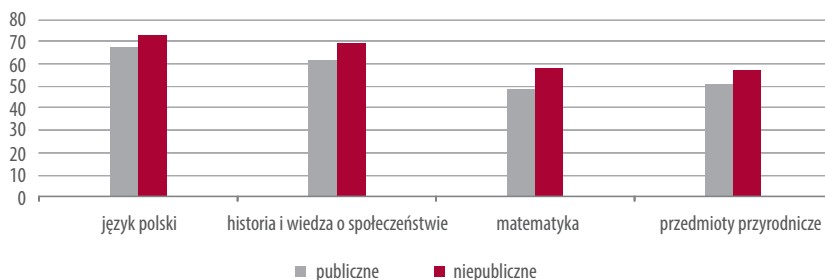
Wykres 38. Wyniki według podziału ze względu na płeć w województwie małopolskim w roku 2013 (w %)

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie

Należy również podkreślić różnice wynikające z typu szkoły, do której uczęszczali gimnazjaliści. Uczniowie ze szkół niepublicznych osiągają wyższe wyniki niż uczniowie ze szkół publicznych, podobnie jak ma to miejsce w przypadku sprawdzianu na zakończenie VI klasy.

Wykres 39. Wyniki według podziału na typ szkoły w województwie małopolskim w roku 2013 (w %)

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie

4. Szkolnictwo ponadgimnazjalne

Szkolnictwo ogólnokształcące oraz szkolnictwo zawodowe

Na podstawie zmiany ustawy o systemie oświaty od dnia 1 września 2012 roku wprowadzone zostały zmiany ustroju szkół ponadgimnazjalnych. Struktura ta obejmuje:

- › trzyletnią zasadniczą szkołę zawodową,
- › trzyletnie liceum ogólnokształcące,
- › czteroletnie technikum,
- › szkołę policealną, dla osób posiadających wykształcenie średnie, o okresie nauczania nie dłuższym niż 2,5 roku.

W związku z wprowadzonymi zmianami od dnia 1 września 2012 roku zaprzestano naboru do liceów profilowanych dla młodzieży i dorosłych, uzupełniających liceów ogólnokształcących dla młodzieży i dorosłych, techników uzupełniających dla młodzieży oraz zasadniczej szkół zawodowych i techników dla dorosłych. Od dnia 1 września 2013 roku nie jest prowadzona rekrutacja do techników uzupełniających dla dorosłych.

Organy prowadzące następujące typy szkół: uzupełniające licea ogólnokształcące dla młodzieży, technika uzupełniające dla młodzieży, licea profilowane dla dorosłych, uzupełniające licea ogólnokształcące dla dorosłych, technika uzupełniające dla dorosłych, technika dla dorosłych, zasadnicze szkoły zawodowe dla dorosłych, mogą je przekształcić w licea ogólnokształcące dla dorosłych. W nowej strukturze szkół ponadgimnazjalnych nie przewiduje się funkcjonowania szkół prowadzących kształcenie zawodowe dla dorosłych, z wyjątkiem szkół policealnych. Dla osób dorosłych organizowane będą kursy kwalifikacyjne.

W województwie małopolskim w roku szkolnym 2012/2013 istniały 534 szkoły ponadgimnazjalne (bez szkół specjalnych), do których uczęszczało łącznie 1 26 074 uczniów. W porównaniu z rokiem szkolnym 2011/2012 liczba szkół ponadgimnazjalnych jest mniejsza o 21, natomiast liczba uczniów uczęszczających do tych szkół zmniejszyła się o 5 322 osoby (tj. zmniejszenie o 4% w stosunku do roku 2011/2012). Tendencja spadkowa dotyczy większości typów szkół. Jedynie w szkołach policealnych dla młodzieży nastąpił wzrost liczby uczniów o 408 osób. Zmiany są zobrazowane w poniższym zestawieniu.

Tabela 21. Licea ogólnokształcące, zasadnicze szkoły zawodowe, licea profilowane, technika, technika uzupełniające, szkoły policealne dla młodzieży – liczba szkół i liczba uczniów

Rok szkolny	Licea ogólnokształcące		Zasadnicze szkoły zawodowe		Licea profilowane, technika, technika uzupełniające		Szkoły policealne dla młodzieży	
	Liczba szkół	Liczba uczniów	Liczba szkół	Liczba uczniów	Liczba szkół	Liczba uczniów	Liczba szkół	Liczba uczniów
2001/2002	183	59 139	166	29 711	475	64 752	80	6 201
2003/2004	207	64 333	152	16 854	481	69 638	78	7 294
2005/2006	200	65 111	138	20 809	324	64 692	64	5 426
2007/2008	195	64 395	135	21 728	273	60 541	31	1 823
2009/2010	192	61 442	133	22 166	216	55 538	32	2 029
2010/2011	189	59 173	134	21 448	207	53 717	35	2 872
2011/2012	187	56 374	133	20 400	199	51 428	36	3 194
2012/2013	187	53 326	129	19 108	181	50 038	37	3 602

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych, Urząd Statystyczny w Krakowie

Większość szkół ponadgimnazjalnych w Małopolsce stanowiły szkoły publiczne, przy czym należy zauważyć, że utrzymuje się tendencja nieznacznego zmniejszania się różnicy między liczbą szkół publicznych i niepublicznych. Wiąże się z faktem, iż liczba szkół ponadgimnazjalnych publicznych zmniejszyła się o 26, natomiast liczba niepublicznych szkół ponadgimnazjalnych zwiększyła się o 5. Z łącznej liczby 534 szkół ponadgimnazjalnych, szkoły publiczne stanowiły 79,4%, tj. 424 szkoły, natomiast liczba szkół niepublicznych wynosiła 110.

Do szkół ponadgimnazjalnych w województwie małopolskim w roku szkolnym 2012/2013 uczęszczało 126 074 uczniów, w tym 63 954 mężczyzn, co stanowiło 50,7% ogólnej liczby uczniów. W porównaniu z poprzednim

rokiem szkolnym nastąpił spadek ogólnej liczby uczniów o 5 322 osoby, tj. o 4,1%. W tej liczbie kobiety stanowiły 2 612 osób, a mężczyźni 2 710 osób.

W zasadniczych szkołach zawodowych uczyło się 19 108 uczniów, przy czym mężczyźni stanowili 72,6% tej populacji, tj. 13 874 osób. W tym typie szkół liczba uczniów w stosunku do poprzedniego roku szkolnego zmniejszyła się o 1 292 osoby (zmniejszenie o 6,3% uczniów w stosunku do roku 2011/2012).

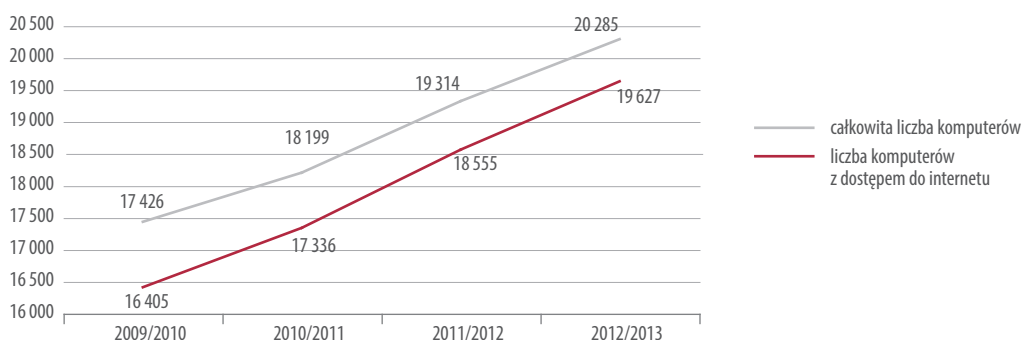
Do liceów ogólnokształcących w roku szkolnym 2012/2013 uczęszczało 53 326 uczniów, wśród których przeważały kobiety – 33 836 uczennic, co stanowi 63,5%. Liczba uczniów liceów ogólnokształcących w stosunku do roku szkolnego 2011/2012 zmniejszyła się o 3 048 uczniów (zmniejszenie o 5,4% uczniów w stosunku do roku 2011/2012).

Do techników w roku szkolnym 2012/2013 uczęszczało 49 048 uczniów, przy czym w tym typie szkół przeważali mężczyźni, stanowiąc 60%, tj. 29 447 uczniów. W technikach również nastąpił spadek uczniów w stosunku do roku szkolnego 2011/2012 o 532 osoby, przy czym jest to najmniejszy procentowy spadek liczby uczniów w porównaniu z innymi typami szkół i wynosi 1%. W roku szkolnym 2012/2013 do techników uzupełniających uczęszczało 29 uczniów, z czego 23 osoby stanowili mężczyźni. Do liceów profilowanych uczęszczało 961 uczniów, z czego kobiety stanowiły 66,1%, tj. 635 uczennic. Największy spadek procentowy uczniów zanotowano w liceach profilowanych, w których liczba uczniów zmniejszyła się o 811 osób, tj. 54,2%.

W roku szkolnym 2012/2013 do szkół policealnych uczęszczało 3 602 uczniów, z czego większość stanowiły kobiety, tj. 2 808 uczennic, czyli prawie 78% ogólnej liczby wszystkich uczniów tego typu szkół. Porównując rok szkolny 2011/2012 z rokiem szkolnym 2012/2013, w szkołach policealnych, jako jedynych szkołach ponadgimnazjalnych, nastąpił wzrost liczby uczniów o 408 osób.

Analizując komputeryzację szkół ponadgimnazjalnych należy zauważyć stały wzrost liczby komputerów pomimo zmniejszającej się ogólnej liczby szkół. W roku szkolnym 2012/2013 w szkołach ponadgimnazjalnych było 20 285 komputerów, w porównaniu z poprzednim rokiem szkolnym liczba ta zwiększyła się o 971 urządzeń, czyli o 5%. Najwięcej komputerów posiadały technika, tj. 10 174 sztuki, oraz licea ogólnokształcące, tj. 8 263 sztuki. Pozytywnym zjawiskiem jest również fakt zwiększania się dostępu do internetu w szkołach ponadgimnazjalnych. W roku szkolnym 2012/2013 – 96,8% ogólnej liczby komputerów we wszystkich typach szkół posiadało dostęp do Internetu, przy czym najmniejszy odsetek komputerów z dostępem do Internetu posiadały szkoły policealne – 89,5%, natomiast w każdym z pozostałych typów szkół ponadgimnazjalnych odsetek ten wynosił ponad 96%.

Wykres 40. Liczba komputerów w szkołach ponadgimnazjalnych w Małopolsce

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Urząd Statystyczny w Krakowie

Egzamin maturalny

Do egzaminu maturalnego w roku 2013 w województwie małopolskim przystąpiło 30 255 tegorocznych absolwentów liceów ogólnokształcących, liceów profilowanych, techników, liceów uzupełniających oraz techników uzupełniających, z czego 63% stanowili uczniowie liceów ogólnokształcących, 33% stanowili uczniowie

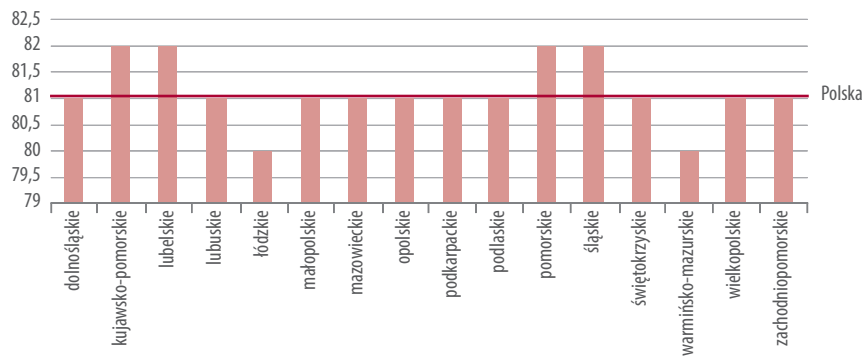
techników, natomiast uczniowie liceów uzupełniających, liceów profilowanych i techników uzupełniających stanowili w sumie ok. 4% przystępujących.

W województwie małopolskim w roku 2013 świadectwa dojrzałości otrzymało 81% tegorocznych absolwentów, co jest wynikiem na poziomie średniej zdawalności dla całego kraju.

Analizując wyniki poszczególnych powiatów województwa małopolskiego, zauważamy, iż w 4 powiatach województwa zdawalność egzaminu maturalnego wyniosła powyżej 85%. Najlepszy wynik został osiągnięty w powiecie wadowickim, w którym 89% maturzystów zdało egzamin maturalny. W 10 powiatach zdawalność egzaminu maturalnego osiągnęła poziom w granicach od 81% do 85%, w 6 powiatach zdawalność oscylowała w granicach od 76% do 80%.

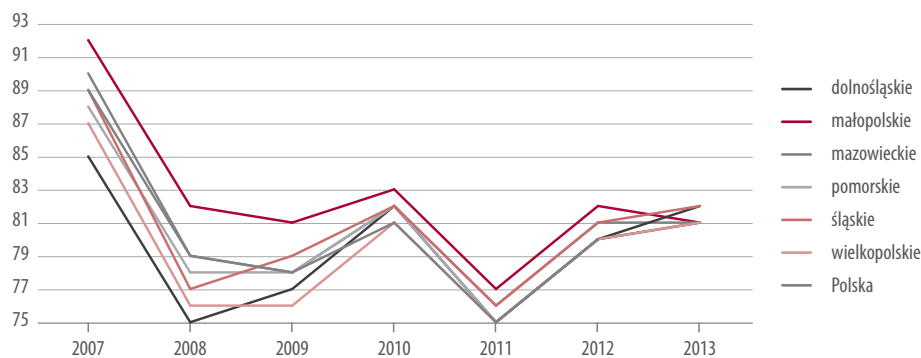
Najniższą zdawalność osiągnęły dwa powiaty: proszowicki, gdzie zdawalność matury wyniosła 75% oraz tarnowski, gdzie zdawalność matury wyniosła 74%. W obydwu tych powiatach poprawiła się zdawalność w stosunku do roku poprzedniego, kiedy to wyniosła w powiecie proszowickim 63%, a w powiecie tarnowskim 71%. Średnia zdawalność dla Małopolski wynosiła 84%.

Wykres 41. Zdawalność egzaminu w poszczególnych województwach wśród absolwentów z 2013 roku w porównaniu ze średnią krajową (w %)

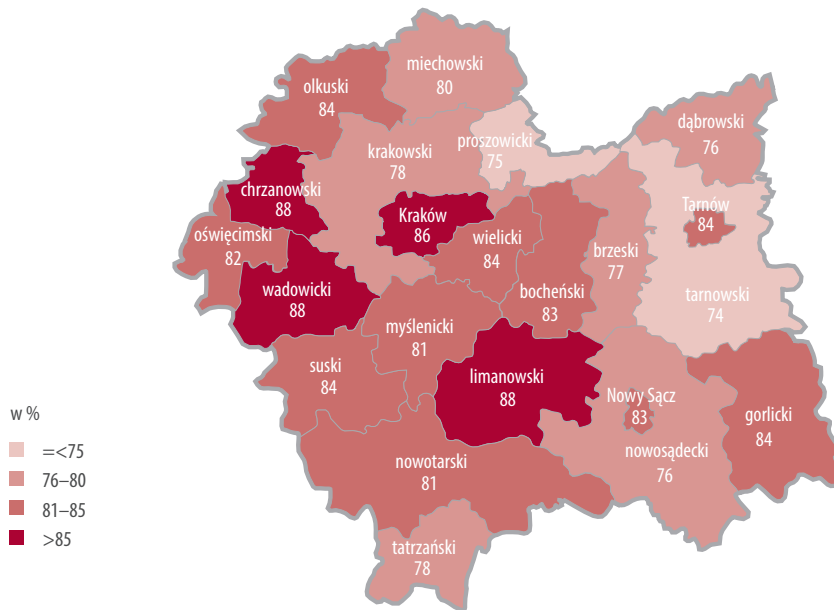
Źródło: Centralna Komisja Egzaminacyjna w Krakowie

Wykres 42. Zdawalność egzaminu maturalnego w poszczególnych województwach w latach 2007–2013 (w %)

Źródło: Centralna Komisja Egzaminacyjna

Mapa 22. Zdawalność egzaminu maturalnego w powiatach w województwie małopolskim w 2013 roku

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie

Najlepsze średnie wyniki egzaminów zdawanych jako obowiązkowe z uwzględnieniem typów szkół były w liceach ogólnokształcących, a najniższe w liceach uzupełniających i technikach uzupełniających.

Tabela 22. Średnie wyniki egzaminów zdawanych w Małopolsce jako obowiązkowe na poziomie podstawowym z uwzględnieniem typów szkół (w %)

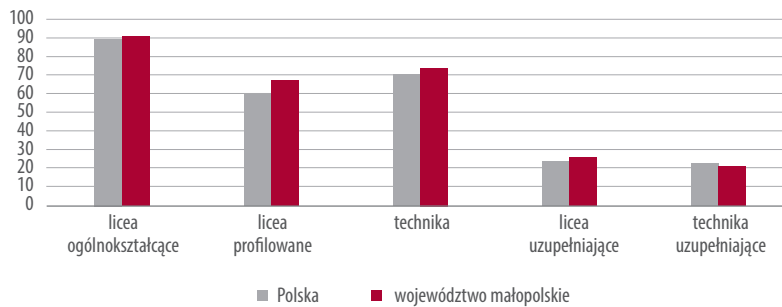
Przedmiot	Liceum ogólnokształcące	Liceum profilowane	Technikum	Liceum uzupełniające	Technikum uzupełniające	Ogółem
Język polski	61,6	53,6	52,0	40,2	37,9	57,7
Matematyka	67,8	44,7	50,5	25,1	23,0	60,6
Język angielski	77,9	60,5	59,7	41,9	40,7	71,0
Język niemiecki	70,1	50,4	49,4	38,4	31,4	59,6
Język rosyjski	71,3	75,0	50,8	52,4	39,4	56,7
Język francuski	86,2		53,5	43,0	28,3	78,7
Język hiszpański	91,2			52,0		90,3
Język włoski	78,9		83,3	88,8		81,3

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie

Absolwenci mogli również wybrać przedmioty dodatkowe w liczbie maksymalnie sześciu. Egzaminy z przedmiotów dodatkowych zdawane były na wybranym poziomie: podstawowym albo rozszerzonym.

W województwie małopolskim przedmioty dodatkowe zdawało 20 094 zdających. Wybierali oni najczęściej język angielski (26,3%), geografię (22,6%) oraz matematykę (18,9%).

Podobnie jak w ubiegłych latach, w 2013 roku w województwie małopolskim najwięcej uczniów zdało egzamin dojrzałości w liceach ogólnokształcących, w których pozytywny wynik otrzymało 91,3% zdających. Natomiast najslabiej poradzili sobie absolwenci techników uzupełniających, w których tylko 21,1% osób uzyskało świadectwo dojrzałości.

Wykres 43. Zdawalność egzaminu maturalnego według typów szkół (w %)

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie, Małopolski Ośrodek Badań Regionalnych, *Edukacja w województwie małopolskim w roku szkolnym 2012/2013*

Przedmiotem, który sprawił zdającym najmniej problemów był w województwie małopolskim język polski. Przedmiot ten zdało 97,2% absolwentów szkół wszystkich typów. Średni wynik egzaminów na poziomie podstawowym dla wszystkich typów szkół wyniósł 57,7%. Kolejnym przedmiotem na egzaminie dojrzałości była matematyka, którą 87,5% maturzystów zaliczyło z wynikiem pozytywnym. Średni wynik egzaminu z matematyki na poziomie podstawowym w województwie małopolskim dla wszystkich typów szkół wyniósł 60,6%. Trzeci przedmiot obowiązkowy stanowił język obcy nowożytny. W województwie małopolskim zdawano egzamin dojrzałości z następujących języków: angielskiego, niemieckiego, rosyjskiego, francuskiego, hiszpańskiego oraz włoskiego. Największa liczba absolwentów zdawała język angielski, natomiast najmniejsza włoski.

5. Szkolnictwo zawodowe w Małopolsce

Szkolnictwo zawodowe w roku szkolnym 2012/2013 w Małopolsce jest realizowane w 347 szkołach, tj. zasadniczych szkołach zawodowych, technikach, technicach uzupełniających, liceach profilowanych oraz w szkołach policealnych.

Egzamin zawodowy i egzamin z kwalifikacji¹

W czerwcu 2013 roku egzamin zawodowy (stara formuła egzaminu) został przeprowadzony dla absolwentów szkół ponadgimnazjalnych: zasadniczych szkół zawodowych w 65 zawodach oraz techników i szkół policealnych w 110 zawodach. W całym kraju do egzaminu zawodowego przystąpiło łącznie 231 258 absolwentów.

W roku szkolnym 2012/2013 odbył się również po raz pierwszy egzamin potwierdzający kwalifikacje w zawodzie (nowa formuła egzaminu) dla uczniów szkół zawodowych, eksternów oraz absolwentów kwalifikacyjnych kursów zawodowych. Egzamin przeprowadzono w 30 kwalifikacjach. Przystąpiło do niego 24 616 zdających.

Zdawalność egzaminu zawodowego w Małopolsce w 2013

Zasadnicza szkoła zawodowa

Etap pisemny egzaminu zawodowego przeprowadzony został w 153 szkołach województwa małopolskiego. Etap praktyczny egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe został przeprowadzony w 137 ośrodkach województwa małopolskiego.

Szczegółowe informacje dotyczące losów absolwentów szkół zawodowych oraz ilustrację, jak kształtuje się ich kariera edukacyjno-zawodowa znajdują się w raporcie z badania losów absolwentów szkół zawodowych Małopolskiego Obserwatorium Rynku Pracy i Edukacji pod adresem internetowym: <http://www.obserwatorium.malopolska.pl/pl/badania-i-analizy/badania-cykliczne/badanie-absolwentow.html>

Barometr zawodów – badanie wskazujące zawody, na które w kolejnych latach będzie zwiększone bądź zmniejszone zapotrzebowanie wśród małopolskich przedsiębiorców: <http://www.obserwatorium.malopolska.pl/pl/badania-i-analizy/badania-cykliczne/barometr-zawodow.html>

1. Opracowanie dotyczące egzaminów zawodowych oraz egzaminów z kwalifikacji zostało przygotowane na podstawie danych OKE w Krakowie i CKE udostępnionych na dzień 15.10.2013.

Do dwóch etapów egzaminu zawodowego (pisemny i praktyczny) w województwie małopolskim przystąpiło 3 998 osób, dyplom otrzymało 3 364 osób, co stanowi 84,1% spośród zdających egzamin.

Tabela 23. Liczba osób, które przystąpiły do poszczególnych etapów egzaminu wraz ze zdawalnością

Etap egzaminu	Przystąpiło		Zdało	
	Polska	województwo małopolskie	Polska	województwo małopolskie
Pisemny	43 502	4 452	33 848	3 684
Praktyczny	38 758	4 030	37 607	3 938
Dyplom otrzymało*			30 367 (79,6%)	3 364 (84,1%)

* Obejmuje tylko absolwentów, którzy mają wyniki z obu etapów egzaminu (pisemny + praktyczny).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Centralnej Komisji Egzaminacyjnej i Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie

Tabela 24. Zawody najczęściej wybierane na egzaminie w województwie małopolskim oraz w kraju w zasadniczych szkołach zawodowych wraz ze zdawalnością w 2013 roku

Lp.	Nazwa zawodu	Popularność (liczba zdających)		Zdawalność (w %)	
		Polska	województwo małopolskie	Polska	województwo małopolskie
1.	Kucharz małej gastronomii	10 359	1 137	75	82,4
2.	Sprzedawca	7 745	768	88	89,6
3.	Mechanik pojazdów samochodowych	4 610	597	85	88,4
4.	Technolog robót wykończeniowych w budownictwie	2 198	269	87	82,2
5.	Murarz	782	136	72	77,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Centralnej Komisji Egzaminacyjnej i Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie

Technika i szkoły policealne

W sesji letniej pisemny etap egzaminu zawodowego przeprowadzony został w 357 szkołach województwa małopolskiego. Etap praktyczny egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe został przeprowadzony w 868 ośrodkach województwa małopolskiego.

Do dwóch etapów egzaminu zawodowego (pisemnego i praktycznego) w województwie małopolskim przystąpiło 15 473 osób, dyplom otrzymało 10 965 osób, co stanowi 70,9% spośród zdających egzamin.

Tabela 25. Liczba osób, które przystąpiły do poszczególnych etapów egzaminu wraz ze zdawalnością

Etap egzaminu	Przystąpiło		Zdało	
	Polska	województwo małopolskie	Polska	województwo małopolskie
Pisemny	171 248	16 008	146 192	14 129
Praktyczny	180 626	16 669	122 936	12 146
Dyplom otrzymało*			107 242 (65,1%)	10 965 (70,9%)

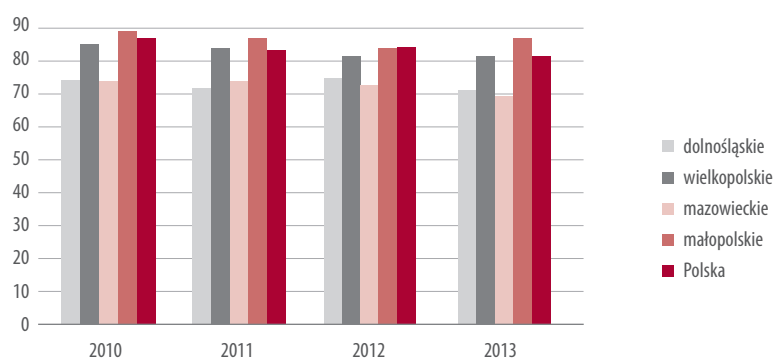
* Obejmuje tylko absolwentów, którzy mają wyniki z obu etapów egzaminu (pisemny + praktyczny).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Centralnej Komisji Egzaminacyjnej i Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie

Tabela 26. Zawody najczęściej wybierane na egzaminie w województwie małopolskim oraz w kraju w technikach i szkołach policealnych wraz ze zdawalnością w 2013 roku

Lp.	Nazwa zawodu	Popularność (liczba zdających)		Zdawalność (w %)	
		Polska	województwo małopolskie	Polska	województwo małopolskie
1.	Technik informatyk	16 724	1 444	57	65,7
2.	Technik ekonomista	11 684	1 138	75	84,5
3.	Technik budownictwa	7 027	1 036	62	69,7
4.	Technik hotelarstwa	8 848	1 033	75	79,8
5.	Technik mechanik	6 487	688	63	62,5

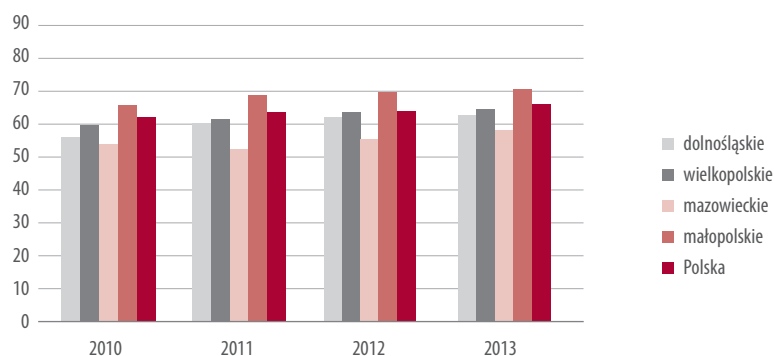
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Centralnej Komisji Egzaminacyjnej i Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie

Wykres 44. Zdawalność egzaminu zawodowego w zasadniczych szkołach zawodowych w odniesieniu do wybranych województw w latach 2010–2013 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Okręgowych Komisji Egzaminacyjnych w Krakowie, Wrocławiu, Warszawie, Poznaniu oraz Centralnej Komisji Egzaminacyjnej

Wyniki egzaminów zawodowych w zasadniczych szkołach zawodowych w województwie małopolskim w latach 2010–2013 utrzymywały się powyżej średniej krajowej.

W latach od 2010 do 2013 wyniki egzaminów zawodowych w technikach i szkołach policealnych w województwie małopolskim utrzymywały się znacznie powyżej średniej krajowej.

Wykres 45. Zdawalność egzaminu zawodowego w technikach i szkołach policealnych w odniesieniu do wybranych województw w latach 2010–2013 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Okręgowych Komisji Egzaminacyjnych w Krakowie, Wrocławiu, Warszawie, Poznaniu oraz Centralnej Komisji Egzaminacyjnej

Zdawalność egzaminu z kwalifikacji w zawodzie w Małopolsce w 2013 roku

Pisemny etap egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie przeprowadzony został w 88 szkołach i 2 innych placówkach województwa małopolskiego. Etap praktyczny odbywał się w 91 szkołach i 2 innych placówkach województwa małopolskiego.

Do dwóch etapów egzaminu zawodowego (pisemny i praktyczny) w województwie małopolskim przystąpiło 2 266 osób, świadectwo kwalifikacyjne otrzymało 1 441 osób.

Więcej informacji na temat egzaminów znajduje się na stronach:

- wyniki ogólnokrajowe – Centralna Komisja Egzaminacyjna: <http://www.cke.edu.pl/>
- wyniki w województwie małopolskim – Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie: <http://www.oke.krakow.pl/>

case study

W 2012 roku Województwo Małopolskie po raz jedenasty uczestniczyło w Targach Edukacyjnych pn. „Mundial Zawodów” w Lyonie (Francja) w ramach realizacji zadania: „Współpraca międzyregionalna w dziedzinie edukacji”, na mocy Porozumienia o współpracy pomiędzy Województwem Małopolskim a Regionem Rhône-Alpes w Republice Francuskiej zawartego w czerwcu 2001 roku.

„Mundial Zawodów” odbywa się w formie targów ekspozycyjnych, gdzie na poszczególnych stoiskach prezentowana jest oferta edukacyjna oraz projekty służące orientacji zawodowej młodzieży. W targach biorą udział specjaliści zajmujący się kształceniem zawodowym i przygotowaniem do wyboru zawodu.

Tabela 27. Liczba osób, które przystąpiły do poszczególnych etapów egzaminu wraz ze zdawalnością w województwie małopolskim i kraju

Etap egzaminu	Przystąpiło		Świadectwo kwalifikacyjne otrzymało*	
	Polska	województwo małopolskie	Polska	województwo małopolskie
Pisemny	24 616	2 336	14 427 (60,03%)	1 441 (63,6%)
Praktyczny	24 422	2 287		

* Obejmuje tylko absolwentów, którzy mają wyniki z obu etapów egzaminu (pisemny + praktyczny).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie i Centralnej Komisji Egzaminacyjnej

Tabela 28. Kwalifikacje zawodowe najczęściej wybierane na egzaminie w województwie małopolskim oraz w kraju wraz ze zdawalnością w 2013 roku

Lp.	Nazwa kwalifikacji	Popularność (liczba zdających)		Zdawalność (w %)	
		Polska	województwo małopolskie	Polska	województwo małopolskie
1.	Świadczenie usług opiekuńczych osobie chorej i niesamodzielnej	4 646	412	77	78,16
2.	Wykonywanie zabiegów kosmetycznych twarzy	5 393	389	48	55,01
3.	Wykonywanie działań ratowniczych	687	236	100	99,58
4.	Montaż i eksploatacja komputerów osobistych oraz urządzeń peryferyjnych	2 350	226	47	49,56

Lp.	Nazwa kwalifikacji	Popularność (liczba zdających)		Zdawalność (w %)	
		Polska	województwo małopolskie	Polska	województwo małopolskie
5.	Wykonywanie kompozycji florystycznych	2 337	216	58	62,04
6.	Asystowanie lekarzowi dentyście i utrzymanie gabinetu w gotowości do pracy	1 950	216	69	75,93

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Centralnej Komisji Egzaminacyjnej i Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie

„Modernizacja kształcenia zawodowego w Małopolsce”, Działanie 9.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Okres realizacji: styczeń 2010 – grudzień 2014

Podstawowe informacje o projekcie

Rok 2012 to już trzeci z kolei, kiedy realizowany jest systemowy projekt Województwa Małopolskiego pn. „Modernizacja kształcenia zawodowego w Małopolsce”. Partnerami projektu są: 22 powiaty, 3 gminy, 6 podmiotów niepublicznych – prowadzących szkoły zawodowe dla młodzieży na terenie województwa małopolskiego oraz (od września 2012 roku) 3 szkoły, dla których organem prowadzącym jest Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Projekt jest jednym z pierwszych i zarazem największych przedsięwzięć tego typu w skali całego kraju. Mając na uwadze potrzeby rynku i gospodarki w regionie, do głównych założeń projektu należy podniesienie atrakcyjności szkół zawodowych, rozszerzenie oraz poprawa jakości ich oferty edukacyjnej. W konsekwencji młodzi ludzie, absolwenci szkół zawodowych (w tym techników, techników uzupełniających, zasadniczych szkół zawodowych oraz szkół policealnych dla młodzieży) zostaną wyposażeni w szereg kompetencji i kwalifikacji, które ułatwią im start na rynku pracy, szczególnie w 7 branżach kluczowych dla rozwoju Małopolski: mechaniczno-mechatronicznej, budowlanej, informatyczno-elektronicznej, turystyczno-gastronomicznej, rolno-przetwórczej, społeczno-medycznej oraz usługowej. Budżet projektu to obecnie 147,6 mln zł.

Ogółem w 2012 roku projekt realizowały 263 szkoły i 6 centrów kształcenia, które wdrożyły programy rozwojowe. Łącznie w latach 2010–2012 w różnego typu formach wsparcia oferowanych uczestnikom projektu, udział wzięło 42 986 osób.

W wyniku prowadzonych działań, uczniowie objęci projektem otrzymali niemal 21 tys. certyfikatów i zaświadczeń potwierdzających nabyte uprawnienia i kwalifikacje, które zwiększą ich konkurencyjność na rynku pracy (między innymi prawo jazdy kat. B, uprawnienia elektryczno-energetyczne, operatora koparko-ładowarki, spawacza, operatora wózka widłowego, animatora czasu wolnego, barmańskie i wiele innych).

Poza wsparciem skierowanym bezpośrednio do młodzieży, o którym mowa powyżej, projekt to także szansa na wzmocnienie i poprawę infrastruktury małopolskich szkół zawodowych. Do końca 2012 roku w nowoczesny sprzęt techno-dydaktyczny, służący podniesieniu jakości i atrakcyjności kształcenia praktycznego, wyposażono 202 szkoły. Dotychczas na ten cel przeznaczono ponad 12 mln zł.

Współpraca z przedsiębiorcami

Kontynuując działania z zakresu budowania pozytywnych relacji szkół z sektorem gospodarki oraz przygotowania profesjonalnych kadr dla regionu, w roku 2012 realizowane były działania zmierzające do uruchomienia w kolejnych latach projektu miesięcznych staży w przedsiębiorstwach z możliwością wypłaty stypendium dla ucznia.

Na podstawie deklaracji złożonych przez przedsiębiorców powstała baza firm chętnych do przyjęcia uczniów na staż, w podziale na poszczególne branże. W roku 2013 podpisane zostały pierwsze porozumienia pomiędzy szkołami zawodowymi a przedsiębiorcami. Porozumienia są podstawą do przeprowadzania płatnych staży dla małopolskich uczniów w działających na rynku firmach.

Współpraca międzynarodowa

W 2012 roku podpisano umowę z niemieckim krajem związkowym Turyngia i przystąpiono do praktycznej realizacji działań we współpracy z partnerem niemieckim. Realizacja komponentu ponadnarodowego przy współpracy z Turyngią zmierza do wypracowania wspólnych rozwiązań w zakresie innowacyjnych form nauczania

w odniesieniu do wybranych branż zawodowych, zaś uczniowie małopolskich szkół zyskują możliwość poznania specyfiki kształcenia, nowych metod i wykorzystywanych technologii w Niemczech. W grudniu 2012 roku odbyła się pierwsza wizyta studyjna. Kolejne wizyty odbyły się wiosną i jesienią 2013 roku w Jenie i Erfurcie.

W roku 2012 uzgodniono ramy współpracy z Regionem Rhône-Alpes we Francji, w tym wybór szkół francuskich do przeprowadzenia wizyt studyjnych. Współpraca, podobnie jak w przypadku Niemiec, ma polepszyć dostęp szkół zawodowych do nowoczesnych technologii oraz innowacyjnych rozwiązań, stosowanych powszechnie od wielu lat w innych krajach europejskich.

Promocja projektu

W celu rozpowszechniania informacji o projekcie przeprowadzono kampanie promocyjne w radiu, telewizji, prasie, internecie oraz outdoorowe w przestrzeni miejskiej. W okresach rekrutacji do szkół w gazetach o zasięgu regionalnym ukazywały się artykuły sponsorowane z aktualną w poszczególnych powiatach ofertą kursów, szkoleń zawodowych oraz zajęć z kompetencji kluczowych i doradztwa zawodowego. W tych okresach przeprowadzono również bannerową kampanię internetową w lokalnych serwisach internetowych. W formie pokazów zawodowych odbył się również konkurs „Mam zawód. Mam fantazję”, obejmujący 11 konkurencji. Ponadto wydana została publikacja podsumowująca działania projektowe.

Więcej informacji na temat projektu:
www.zawodowamalopolska.pl

6. Kształcenie osób niepełnosprawnych

W województwie małopolskim, w ciągu ostatnich lat liczba przedszkoli i szkół specjalnych utrzymuje się na zbliżonym poziomie. Dzieci i młodzież uczęszczająca do przedszkoli i szkół specjalnych to osoby z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim, umiarkowanym, znacznym, z niepełnosprawnościami ruchowymi i chorobami przewlekłymi, niesłyszący lub słabosłyszący, niewidomi lub słabowidzący, niedostosowani społecznie lub zagrożeni niedostosowaniem, z zaburzeniami zachowania oraz z niepełnosprawnościami sprzężonymi. W latach 2001/2002–2012/2013 następuje ciągle spadek liczby uczniów w szkołach specjalnych, na co wpływ może mieć wczesne wykrywanie niepełnosprawności (np. wada słuchu) i co za tym idzie, wczesne rozpoczęcie rehabilitacji. Równie ważnym czynnikiem wpływającym na zmniejszanie się liczby uczniów w szkołach specjalnych, jest umieszczanie uczniów niepełnosprawnych w stopniu lekkim i umiarkowanym w szkołach ogólnodostępnych.

— case study

Otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych województwa małopolskiego z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych w 2012 roku.

Zwiększenie dostępu osób niepełnosprawnych do rehabilitacji zawodowej i społecznej.

Strona internetowa: http://www.wrotamalopolski.pl/root_BIP/BIP_w_Malopolsce/root_UM/przedmiotowe/Niepełnosprawni/Gdzie+i+jak+zalatwic+sprawe/zrzson.htm

7. Kształcenie ustawiczne

Kształcenie ustawiczne to proces ciągłego poszerzania wiedzy, zdobywania wykształcenia, stałego doskonalenia i rozwijania kwalifikacji. Kształcenie ustawiczne jako uczenie się przez całe życie (ang. *lifelong learning*), rozumiane jako wszelkie formy aktywności poznawczych podejmowane w ciągu życia, mające na celu zwiększenie

wiedzy, umiejętności i kompetencji z przyczyn osobistych, społecznych i zawodowych, odbywa się zarówno w szkolnych, jak i pozaszkolnych formach aktywności. Kształcenie ustawiczne w formach szkolnych obejmuje szkoły dla dorosłych. Na rozwój kształcenia ustawicznego wpływ ma konieczność ciągłego dostosowywania się do szybko zachodzących zmian we współczesnym świecie, np. postępu technologicznego. Niezbędne jest zatem dostosowywanie się do zmian zachodzących na rynku pracy poprzez ciągłe uaktualnianie wiedzy i doskonalenie umiejętności.

System kształcenia dorosłych

Tabela 29. Liczba szkół dla dorosłych wraz z liczbą uczniów

Rok szkolny	Gimnazja		Licea ogólnokształcące i uzupełniające licea ogólnokształcące		Licea profilowane		Szkoły policealne	
	Liczba szkół	Liczba uczniów	Liczba szkół	Liczba uczniów	Liczba szkół	Liczba uczniów	Liczba szkół	Liczba uczniów
2001/2002	5	319	105	11 157			148	12 762
2003/2004	6	321	129	12 554			201	16 535
2005/2006	5	325	193	13 149	2	102	228	19 869
2007/2008	4	247	190	13 082	2	127	224	22 185
2009/2010	4	243	182	13 882	3	60	215	20 866
2010/2011	3	230	190	14 230	2	44	193	20 473
2011/2012	4	231	193	14 233	3	37	184	23 583
2012/2013	6	260	190	12 879	2	9	172	22 435

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

Tabela 30. Liczba szkół zawodowych dla dorosłych wraz z liczbą uczniów

Rok szkolny	Technika		Technika uzupełniająca		Średnie szkoły zawodowe		Zasadnicze szkoły zawodowe	
	Liczba szkół	Liczba uczniów	Liczba szkół	Liczba uczniów	Liczba szkół	Liczba uczniów	Liczba szkół	Liczba uczniów
2001/2002					150	17 445	11	964
2003/2004					190	17 878	11	559
2005/2006	7	535	121	4 436	37	5 004	9	444
2007/2008	10	618	72	4 667	11	405	7	277
2009/2010	6	425	58	3 096			9	268
2010/2011	6	311	57	3 077			11	227
2011/2012	6	249	54	2 695			11	205
2012/2013	6	136	48	2 777			8	103

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

8. Finansowanie oświaty

W roku 2012 wysokość subwencji oświatowej przekazana jednostkom samorządu terytorialnego w Małopolsce wyniosła 3 831,8 mln zł. Z kolei wydatki samorządów na oświatę ukształtowały się na poziomie 4 530,7 mln zł. Różnica pokrywana przez samorządy wyniosła 698,9 mln zł.

Tabela 31. Dochody jednostek samorządu terytorialnego na zadania oświatowe z części oświatowej subwencji ogólnej i dotacji celowych (w mln zł)

Lata	Ogółem	Gminy	Powiaty	Miasta na prawach powiatu	Województwo
2001	1 926,9	959,5	389,2	576,1	38,1
2003	2 233,1	1 185,3	408,9	604,5	34,4
2005	2 464,2	1 268,2	466,4	680,6	49
2007	2 740,6	1 425,3	527,3	738,1	49,9
2009	3 239,7	1 653,1	636,2	893,6	56,8
2010	3 482,3	1 789,6	671,6	965,3	55,8
2011	3 634,3	1 863,4	708,5	1 002,3	60,1
2012	3 831,8	1 986,9	716,6	1 066,8	61,5

Źródło: Ministerstwo Finansów

Analiza wydatków na oświatę w latach 1999–2012 wskazuje na systematyczny wzrost środków finansowych przeznaczonych przez samorządy na zadania edukacyjne. W mijającym roku przeznaczono na oświatę 197,5 mln zł więcej niż w roku poprzednim. Pomimo tego wzrostu, wydatki na oświatę i wychowanie nadal były zdecydowanie większe niż część ogólna subwencji oświatowej i dotacji. Wydatki gmin przewyższały część oświatową subwencji ogólnej i dotacji o 370,4 mln zł, wydatki powiatu o 40,0 mln zł, wydatki miast na prawach powiatu o 287,3 mln zł; natomiast wydatki województwa przewyższały część oświatową subwencji ogólnej wraz z dotacją o 1,2 mln zł.

Tabela 32. Wydatki jednostek samorządu terytorialnego na zadania oświatowe finansowane z części oświatowej subwencji ogólnej i dotacji celowych (w mln zł)

Lata	Ogółem	Gminy	Powiaty	Miasta na prawach powiatu	Województwo	Różnica pomiędzy dochodami i wydatkami JST ogółem
2001	2 384,3	1 238,5	403,4	698,7	43,7	421,4
2003	2 625,2	1 402,7	420,4	762,7	39,4	392,1
2005	2 979,6	1 565,8	486,6	863,2	64	515,4
2007	3 424,8	1 801,3	562,8	993,7	67	684,2
2009	3 920,3	2 052,6	655,4	1 138,1	74,2	680,6
2010	4 246,9	2 225,9	711,3	1 246,2	63,5	764,6
2011	4 433,2	2 318,3	753,3	1 301,8	59,8	798,9
2012	4 530,7	2 357,3	756,6	1 354,1	62,7	698,9

Źródło: Ministerstwo Finansów

9. System stypendialny

W województwie małopolskim na poziomie regionalnym prowadzone są trzy programy stypendialne:

- 1) „Regionalny Program Stypendialny” realizowany przez organizacje pozarządowe w ramach otwartego konkursu ofert. W roku szkolnym/akademickim 2012/2013 wsparcie otrzymała „Sapere Auso” Małopolska Fundacja Stypendialna oraz Stowarzyszenie „Wspólnota Polska” Warszawa Oddział w Krakowie,
- 2) „Małopolski program stypendialny dla uczniów szczególnie uzdolnionych” wspierający uczniów uczących się w szkołach gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, uzdolnionych głównie w zakresie wiedzy matematyczno-przyrodniczej i technicznej,
- 3) „Doctus – Małopolski fundusz stypendialny dla doktorantów” – udzielający wsparcia dla doktorantów II roku studiów doktoranckich z zakresu dyscypliny naukowej wpisującej się w obszar strategicznego rozwoju określonego w Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Małopolskiego (RSI) 2008–2013.

„Małopolski Program Stypendialny” oraz program „Doctus” są realizowane w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007–2013 przez Małopolskie Centrum Przedsiębiorczości. W ramach trzech wskazanych programów o stypendia mogą starać się uczniowie, studenci oraz doktoranci. W roku 2012/2013 w ramach Małopolskiego Programu Stypendialnego zostało przyznanych 529 stypendiów dla uczniów szczególnie uzdolnionych, 108 stypendiów dla doktorantów oraz 282 stypendia dla uczniów i studentów w ramach Regionalnego Programu Stypendialnego. Łączna kwota przeznaczona dla stypendystów wyniosła 12 770 554 zł, z czego z budżetu województwa dofinansowano 1 818 046 zł.

— case study

W ramach „Regionalnego Programu Stypendialnego” realizowane były dwa zadania:

- „Małopolskie stypendium”, w ramach którego udzielano stypendiów uczniom i studentom za osiągnięcia naukowe, artystyczne i sportowe, ze szczególnym uwzględnieniem uczniów i studentów niepełnosprawnych,
- „Studiuje w Małopolsce”, w ramach którego udzielano stypendiów osobom pochodzącym z regionów partnerskich województwa małopolskiego oraz Polakom i osobom innej narodowości pochodzącym ze Wschodu, a także przedstawicielom Polonii z innych krajów, podejmującym studia na małopolskich uczelniach wyższych (stypendia przyznano osobom pochodzącym z Ukrainy, Białorusi, Mołdawii, Rosji, Słowacji i Iranu).

W roku szkolnym/akademickim 2012/2013 w ramach realizowanych zadań przyznano 282 stypendia. Samorząd Województwa Małopolskiego przeznaczył na dofinansowanie ww. zadań środki finansowe w łącznej kwocie 1,1 mln zł.

Więcej informacji na temat poszczególnych programów stypendialnych można znaleźć na stronach internetowych.

- Regionalny Program Stypendialny
<http://www.saperauso.org>
- Doctus oraz Małopolski Program Stypendialny
<http://www.stypendia.mcp.malopolska.pl>

Nauka

Opracowanie: Joanna Dobrzańska

— podsumowanie

- W sferze badań i rozwoju pozycja Małopolski przedstawia się stosunkowo korzystnie na tle innych regionów Polski. Województwo małopolskie zajmowało w 2011 roku 2. miejsce w kraju zarówno jeśli chodzi o łączne nakłady poniesione na B+R, które wyniosły 1 210,5 mln złotych, jak również na mieszkańca (362,3 zł).
- Małopolska jest jedynym regionem poza Mazowszem, gdzie wskaźnik GERD do PKB przekroczył w ostatnich latach 1%, wynosząc w 2010 roku 1,05%. Poziom 1% został osiągnięty w województwie wcześniej jedynie w 2005 roku.
- Niekorzystnie przedstawia się aktywność sektora przedsiębiorstw na rynku badań – poziom BERD do PKB plasuje województwo małopolskie dopiero na 4. miejscu w kraju.
- W roku akademickim 2012/2013 w województwie małopolskim studiowało 203,0 tys. studentów, tj. o 5,1 tys. osób (2,5%) mniej w stosunku w roku poprzedniego. Tendencja spadkowa, zauważalna od 2010 roku spowodowana jest obserwowanymi w całym kraju zmianami demograficznymi. Należy przy tym zaznaczyć, że zjawisko to odczuwalne jest w województwie małopolskim w stosunkowo niewielkim stopniu.

1. Badania i rozwój

Przyglądając się działalności badawczo-rozwojowej Małopolski nie sposób nie odnieść się do tego zagadnienia w kontekście rynku badań naukowych w kraju i pozycji Polski w światowych rankingach. Niewątpliwie bowiem polska gospodarka rozwija się konsekwentnie w oparciu o innowacje i wiedzę, jednak poziom zaawansowania procesów rozwoju GOW jest powszechnie uważany za zbyt niski.

Nakłady na B+R ponoszone w kraju (GERD) w 2011 roku wyniosły 11 687 mln zł. W relacji do PKB udział wydatków wyniósł 0,77% i należy do najniższych wśród krajów OECD (średnia 2,40%) oraz UE (średnia 2,04%), a także poniżej średniego poziomu w krajach wyszehradzkich (1%).

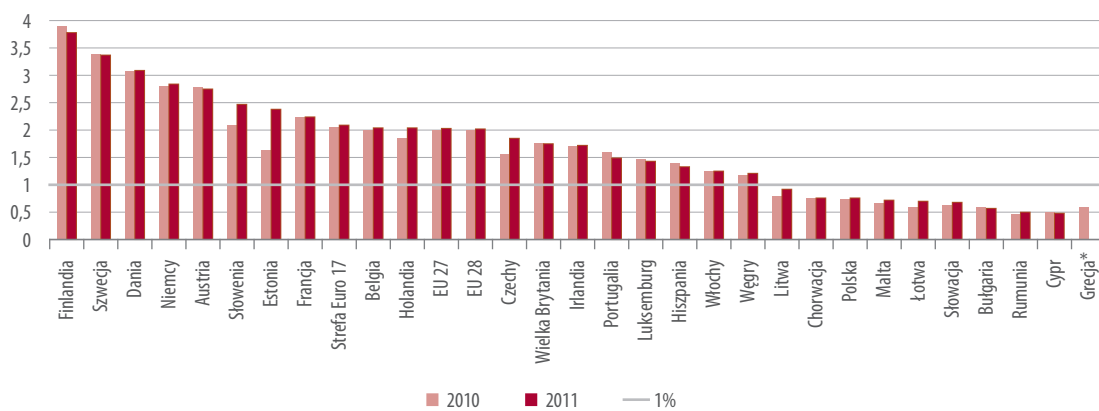
Przyczyny tak niskiej ogólnej skali wydatków na B+R upatrywać jednak należy przede wszystkim w bardzo małym zaangażowaniu sektora prywatnego, co przekłada się na stopień komercjalizacji i wykorzystania w praktyce wynalazków naukowych. Relacja wydatków gospodarki na B+R (BERD) do PKB przedstawia się znacznie gorzej niż całość wydatków i w 2011 roku wynosiła 0,23% – jest to 7 razy niższy poziom niż przeciętny w krajach OECD, 6 razy niższy niż w UE, 2 razy niższy niż w krajach V-4 oraz 3,5 razy niższy niż w krajach wyszehradzkich bez Polski.

Na tle kraju Małopolska prezentuje się stosunkowo korzystnie. Najwyższe wartości osiąga zazwyczaj co prawda województwo mazowieckie, w którym w 2011 roku znajdowała się blisko jedna czwarta wszystkich podmiotów sfery B+R i poniesionych zostało 40% z ogółu nakładów wewnętrznych, ale Małopolska plasuje się w ścisłej czołówce. W 2011 roku na obszarze województwa małopolskiego działalność badawczo-rozwojową prowadziło 208 jednostek, z czego 147 w sektorze przedsiębiorstw. Województwo małopolskie zajmowało w 2011 roku 2. miejsce w kraju zarówno jeśli chodzi o łączne nakłady poniesione na B+R, które wyniosły 1 210,5 mln złotych, jak również na mieszkańca (362,3 zł).

więcej informacji

Więcej informacji na temat sektora B+R w Polsce znajduje się w raporcie prof. Witolda Orłowskiego *Komercjalizacja badań naukowych w Polsce – bariery i możliwości ich przełamania*, PwC, Warszawa, lipiec 2013

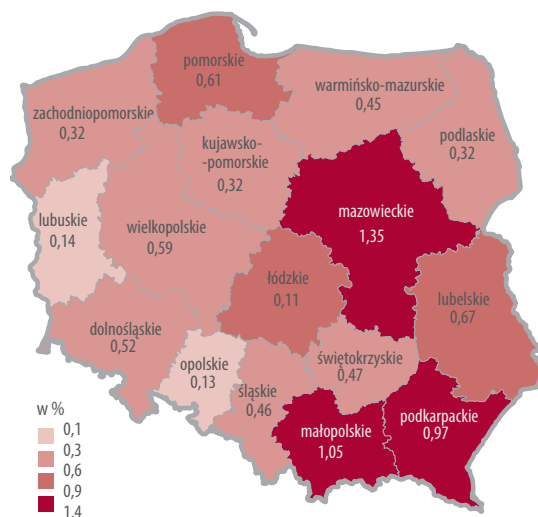
Wykres 46. Nakłady na działalność B+R w 2011 roku (w % PKB)

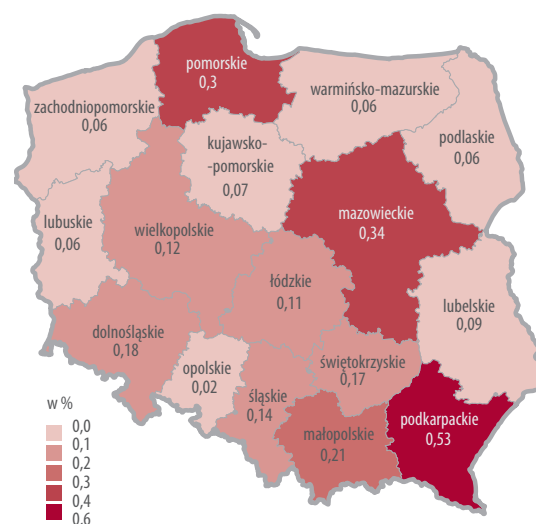
* Grecja – dane za 2007 rok

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat

Mapa 23. Mapa GERD/PKB w 2010 roku (w %)

Mapa 24. Mapa BERD/PKB w 2010 roku*(w %)

* Dane w odniesieniu do PKB w podziale na województwa dostępne są z dwuletnim opóźnieniem.

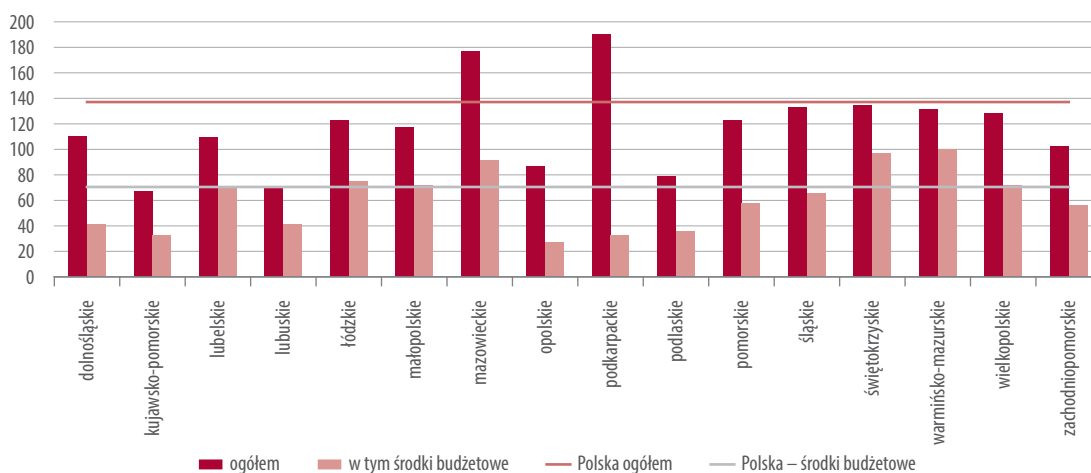
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Małopolska jest jedynym regionem poza Mazowszem, gdzie wskaźnik GERD do PKB przekroczył w ostatnich latach 1%, wynosząc w 2010 roku 1,05%. Poziom 1% został osiągnięty w województwie wcześniej jedynie w 2005 roku

Zatrudnienie w działalności badawczej i rozwojowej jest znacznie zróżnicowane w poszczególnych regionach. Wyróżniającym się w 2011 roku województwem było mazowieckie, gdzie pracowało 31,1% zatrudnionych w działalności B+R w Polsce (w EPC), w tym pracownicy naukowo-badawczy stanowili 28,3% wszystkich badaczy kraju. Małopolska znalazła się w kolejnej grupie zajmując 2. miejsce po Mazowszu obok województw: śląskiego, wielkopolskiego i dolnośląskiego. W województwie małopolskim pracowało 12,1% zatrudnionych w działalności B+R, w tym 13,3% badaczy. Podobnie kształtował się udział kobiet badaczy – najwięcej pracowało w województwie mazowieckim (27,3%), na 2. miejscu uplasowała się Małopolska (13,4%).

Wartość nakładów wewnętrznych na B+R na 1 zatrudnionego w B+R wynosiła w województwie małopolskim w 2011 roku 117,1 tys. zł (w EPC), w tym środków budżetowych 71,6 tys. złotych. Plasowało to Małopolskę dopiero na 9. miejscu.

Wykres 47. Nakłady wewnętrzne na B+R na 1 zatrudnionego w B+R w 2011 roku (w tys. zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Nakłady wewnętrzne poniesione na badania i prace rozwojowe przez sektor szkolnictwa wyższego wyniosły w Małopolsce w 2011 roku 560,4 mln złotych i stanowiły 13,7% wydatków tego sektora w kraju oraz 46,3% w skali województwa.

Małopolska, która jeszcze w 2008 roku zajmowała 2. miejsce jeśli chodzi o poziom wydatków na działalność badawczo-rozwojową sektora przedsiębiorstw w stosunku do PKB, spadła w 2009 roku na 4. miejsce, które również zajmowała w 2010 roku, plasując się po województwach: mazowieckim, podkarpackim i pomorskim.

Jednak rok 2011 przedstawia się już nieco lepiej jeśli chodzi o nakłady w liczbach bezwzględnych – wyniosły one 305,1 mln zł i były wyższe o 42% niż w roku poprzednim. Plasowało to województwo na 5. miejscu w kraju, co było lepszym wynikiem o 1 miejsce niż w roku 2010. Wyższe nakłady w sektorze przedsiębiorstw poniesione zostały w województwach: mazowieckim, śląskim, podkarpackim i dolnośląskim. Nakłady tego sektora w Małopolsce stanowiły 25% ogółu nakładów w województwie i 8,6% nakładów na ten sektor w kraju.

W 2012 roku po raz pierwszy wyłoniono 100 wybitnych studentów w ramach Programu Diamentowy Grant, którzy otrzymali środki na prowadzenie badań naukowych. Aż 19 spośród laureatów to osoby z Uniwersytetu Jagiellońskiego (w tym 4 z Collegium Medicum UJ) oraz 1 z Akademii Górniczo-Hutniczej.

Więcej na: www.nauka.gov.pl

W *Raporcie o największych inwestorach w badania i rozwój w Polsce w 2012 roku* najwyższe miejsce (4.) z małopolskich firm zajmuje Comarch S.A., wymieniony wśród wyodrębnionej grupy czterech przedsiębiorstw, które

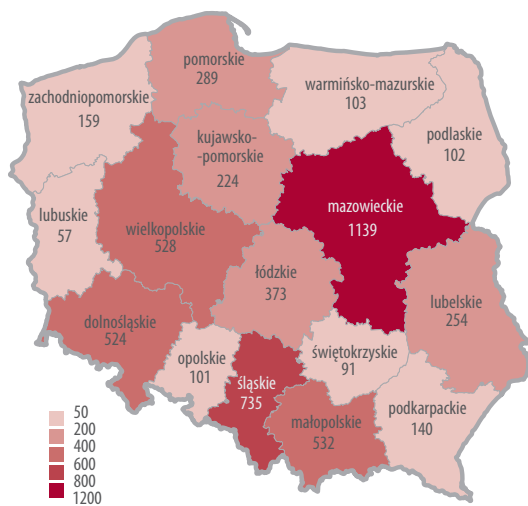
w 2011 roku przeznaczyły na działalność B+R powyżej 10% nakładów ogółem poniesionych przez wszystkich liderów regionalnych. W pierwszej dziesiątce znalazła się również firma Valeo Autosystemy sp. z o.o. ze Skawiny (na miejscu 7.).

Do Urzędu Patentowego RP w 2012 roku z terenu województwa małopolskiego wpłynęły 532 zgłoszenia wynalazków i wzorów użytkowych dokonane przez podmioty krajowe. Dla porównania, w roku poprzednim liczba ta wynosiła 440, tak więc widać utrzymujący się trend wzrostowy. Udzielone zostały 194 patenty i prawa ochronne, co plasuje Małopolskę na 5. miejscu po województwach: mazowieckim, dolnośląskim, śląskim i wielkopolskim. Spośród 20 podmiotów, które dokonały największej liczby zgłoszeń wynalazków i wzorów użytkowych do UPRP w 2012 roku, znalazły się dwa z Małopolski – Akademia Górniczo-Hutnicza na 2. miejscu ze 121 zgłoszeniami oraz Politechnika Krakowska z 27 zgłoszeniami na miejscu 19. Obie uczelnie znalazły się również w grupie 20 podmiotów o największej liczbie uzyskanych patentów i praw ochronnych na wzory użytkowe (AGH – 46, miejsce 8.; PK – 16, miejsce 18.).

W 2012 roku rozpoczęty został narodowy program wspierania najlepszych jednostek naukowych. Pierwsze Krajowe Naukowe Ośrodki Wiodące wyłonione zostały przez specjalną komisję zagranicznych ekspertów i polskich koordynatorów. Pośród 6 ośrodków, które otrzymały status KNOW znalazły się dwa z Małopolski: w dziedzinie nauk fizycznych – Krakowskie Konsorcjum Naukowe im. Mariana Smoluchowskiego „Materia – Energia – Przyszłość” oraz w dziedzinie nauk medycznych – Konsorcjum Naukowe Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego i Instytutu Farmakologii PAN.

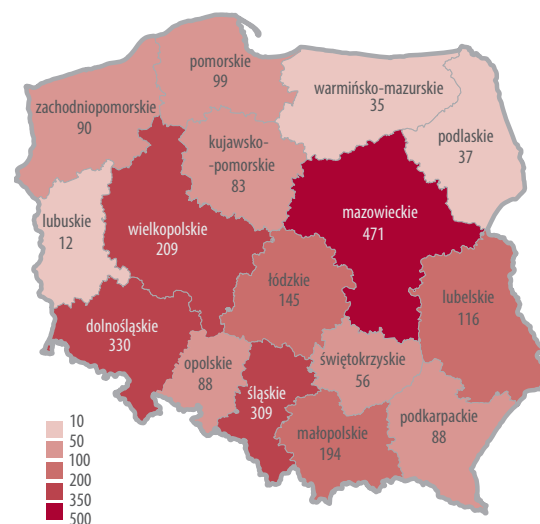
Więcej informacji na temat sektora B+R w Polsce, również w przekroju regionalnym, można znaleźć w publikacji *Nauka i technika w 2011* (www.stat.gov.pl)

Mapa 25. Liczba zgłoszeń wynalazków i wzorów użytkowych przez podmioty krajowe do UPRP w 2012 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UPRP

Mapa 26. Liczba patentów i praw ochronnych na wzory użytkowe udzielonych przez UPRP podmiotom krajowym w 2012 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UPRP

2. Szkolnictwo wyższe

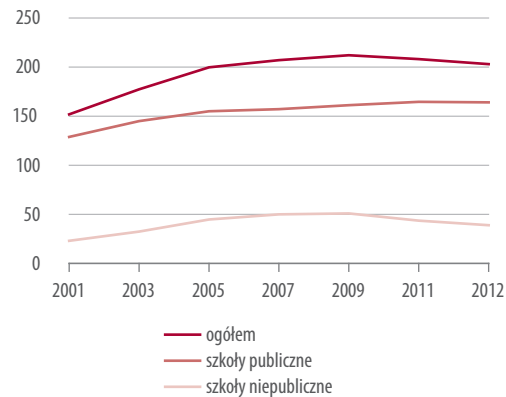
W roku akademickim 2012/2013 w województwie małopolskim studiowało 203 tys. studentów, z czego 2,6 tys. w zamiejscowych jednostkach organizacyjnych szkół wyższych z innych województw. Liczba ta była mniej-

sza o 5,1 tys. osób (2,5%) w stosunku w roku poprzedniego. Tendencja spadkowa, zauważalna od 2010 roku, spowodowana jest obserwowanymi w całym kraju zmianami demograficznymi.

Należy przy tym zaznaczyć, że zjawisko to odczuwalne jest w województwie małopolskim w stosunkowo niewielkim stopniu, bowiem w ciągu trzech lat liczba studentów zmniejszyła się jedynie o 4,2%, natomiast w całym kraju spadek wyniósł 7,8%, z czego na Śląsku i w zachodniopomorskim o blisko 13%. Korzystniej niż w Małopolsce sytuacja przedstawiała się jedynie w województwie mazowieckim i pomorskim, gdzie liczba studentów zmniejszyła się w tym samym okresie odpowiednio o 3,5% i 0,7%. Podkreślić też należy, że Małopolska od 4 lat wykazuje najwyższy w kraju wskaźnik studiujących na 10 tys. mieszkańców, który w 2012 roku wyniósł 605 osób.

Niewielki spadek ogólnej liczby studentów w Małopolsce ($\downarrow$ 2,5%) dotyczył przede wszystkim szkół niepublicznych (10,6%), które głównie tracą studentów studiujących wieczorowo i zaocznie ($\downarrow$ 13,6%), ale także studiujących w systemie dziennym ($\downarrow$ 3%). W publicznych szkołach wyższych również zanotowano, już trzeci rok z rzędu, systematyczny spadek na studiach niestacjonarnych ($\downarrow$ 6,8%), który jest jednak w pewnym stopniu rekompensowany utrzymującym się wciąż wzrostem studentów studiów dziennych ($\uparrow$ 2,4%). Jednak w 2012 roku po raz pierwszy od 2006 szkoły publiczne odnotowały spadek ogólnej liczby studentów ($\downarrow$ 0,3%).

Wykres 48. Liczba studiujących w Małopolsce (w tys.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

Tabela 33. Liczba studiujących według rodzajów szkół i studiów¹

	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2012
Studenci ogółem	151 863	177 361	199 717	207 062	212 049	208 113	202 978
Zmiana w %	9,7	16,8	12,6	3,7	2,4	- 1,8	-2,5
Studenci stacjonarni	84 985	100 231	111 975	117 253	121 240	128 745	131 137
Zmiana w %	11,5	18	11,7	4,7	3,4	2,9	1,9
Studenci niestacjonarni ²	59 665	70 104	81 259	89 809	90 809	79 368	71 841
Zmiana w %	8	17,5	16	10,5	1,1	- 8,6	-9,5
Studenci szkół publicznych	128 876	144 954	155 007	157 139	161 160	164 593	164 088
Zmiana w %	9,5	12,5	7	1,4	2,6	0,9	-0,3
Studenci szkół prywatnych	22 987	32 407	44 710	49 923	50 889	43 520	38 890
Zmiana w %	10,7	41	38	11,7	1,9	- 11,0	-10,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

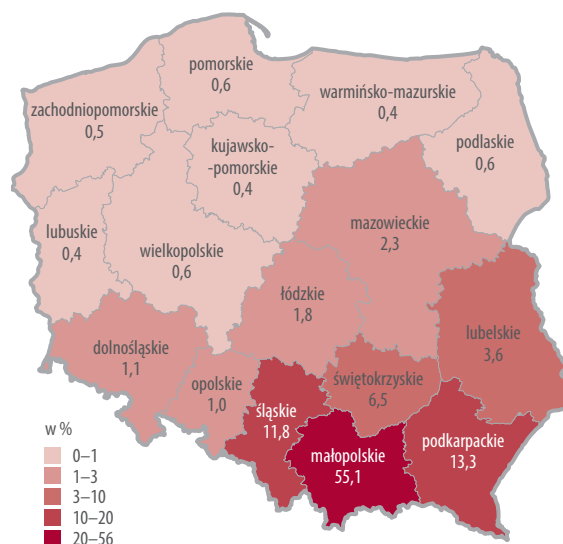
1. Zmiany procentowe podane są w stosunku do roku poprzedniego.
2. Do 2005 roku prezentowane były dane o studentach studiów zaocznych, natomiast od 2006 roku – na podstawie ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. Nr 164, poz. 1365) dane o studentach studiów zaocznych są zaliczane do szerszej kategorii – studia niestacjonarne, obejmującej dotychczasowe studia wieczorowe, zaoczne i eksternistyczne.

W 2012 roku na terenie Małopolski siedzibę miały 32 szkoły wyższe, z czego 14 to szkoły publiczne, a 18 to szkoły niepubliczne. Kształciło się w nich 202,4 tys. studentów (łącznie z filiami, zamiejscowymi podstawowymi jednostkami organizacyjnymi oraz zamiejscowymi ośrodkami dydaktycznymi położonymi w innych województwach).³

Większość, bo 55,1% osób, które rozpoczynały w 2012 roku studia na małopolskich uczelniach pochodziła z terenu województwa, 31,6% przyjechało z ościennych województw: podkarpackiego, śląskiego i świętokrzyskiego, natomiast 13,3% to mieszkańcy pozostałych regionów. Powyższe proporcje podobnie rozkładały się zarówno w przypadku szkół publicznych, jak i niepublicznych.

Mapa 27. Studenci pierwszego roku studiów według województwa pochodzenia

Źródło: *Tendencje i kierunki zmian na rynku usług szkolnictwa wyższego w Małopolsce*, Urząd Statystyczny w Krakowie na zlecenie Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie, w ramach projektu Małopolskie Obserwatorium Rynku Pracy i Edukacji, Kraków 2013

Z każdym rokiem wzrasta liczba studentów cudzoziemców. W 2012 roku na małopolskich uczelniach studiowało 3 334 obcokrajowców, tj. 26,1% więcej niż w roku poprzednim, z czego 40,1% wybrało Uniwersytet Jagielloński, 21%, Krakowską Akademię, a 15,2% Uniwersytet Ekonomiczny. Niemal wszyscy cudzoziemcy studiowali w trybie studiów stacjonarnych (92,4%).

Małopolskie uczelnie publiczne należą do ścisłej krajowej czołówki pod względem liczby zgłoszeń kandydatów na studia stacjonarne pierwszego stopnia i jednolite studia magisterskie. Pośród 10 szkół wyższych najczęściej wybieranych przez kandydatów (4 i więcej zgłoszeń na 1 miejsce) znalazły się 3 uczelnie z Małopolski: Uniwersytet Rolniczy – 6 osób/miejsce, Uniwersytet Jagielloński – 4,1 osób/miejsce oraz Uniwersytet Pedagogiczny – 4 osoby/miejsce.

W 2012 roku do najpopularniejszych kierunków na krakowskich uczelniach pod względem liczby kandydatów na jedno miejsce należały: kierunek lekarsko-dentystyczny (18,7), japonistyka (16,5), weterynaria⁴ (15,1) oraz zarządzanie mediami (14,8) na Uniwersytecie Jagiellońskim; budownictwo (8,2) na Akademii Górniczo-Hutniczej; a także gospodarka przestrzenna na Uniwersytecie Ekonomicznym (7,5) oraz na Politechnice Krakowskiej (7,1).

3. W 2012 roku zakończyła swoją działalność Wyższa Szkoła Handlowa w Krakowie, która przekształciła się w Krakowski Instytut Badań i Rozwoju Przedsiębiorczości.

4. Międzyuczelniane studia na kierunku weterynaria powstały w ramach Uniwersyteckiego Centrum Medycyny Weterynaryjnej, powołanego przez Uniwersytet Jagielloński oraz Uniwersytet Rolniczy.

Więcej informacji na temat szkolnictwa wyższego w Małopolsce w publikacji *Tendencje i kierunki zmian na rynku usług szkolnictwa wyższego w Małopolsce* opracowanego w Urzędzie Statystycznym w Krakowie, na zlecenie Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie w ramach projektu Małopolskie Obserwatorium Rynku Pracy i Edukacji.

Na studiach podyplomowych uzupełniało swoją wiedzę 14,1 tys. osób, co pokazuje dalszy spadek (↓22,1%) liczby słuchaczy w porównaniu do najwyższego stanu w 2009 roku. Prawie 70% uczestników studiów stanowiły kobiety. Najwięcej osób uzupełniało swoją wiedzę na studiach technicznych i ekonomicznych (25,5% i 22,1%).

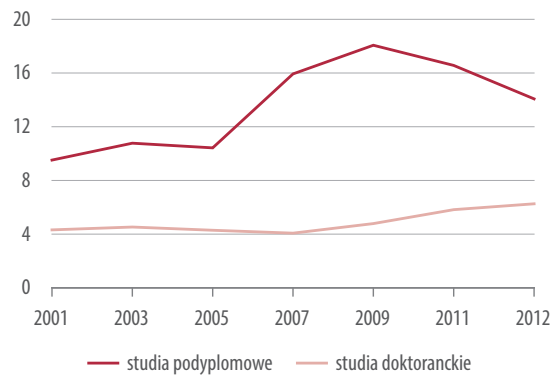
Systematycznie rośnie liczba uczestników studiów III stopnia – w 2012 roku na studiach doktoranckich uczyło się 6,3 tys. osób, tj. o prawie 7,5% więcej niż w roku poprzednim. Pod tym względem Małopolska zajmuje 2. lokatę w kraju po województwie mazowieckim.

W małopolskich szkołach wyższych zatrudnionych było 12,6 tys. nauczycieli akademickich – o 19 osób mniej niż w roku poprzednim. Jest to minimalny spadek, jednak pierwszy od ponad 10 lat, podczas których obserwowana była systematyczna tendencja wzrostowa.

Placówki publiczne zatrudniały 90% kadry nauczycielskiej.

W Małopolsce na 1 nauczyciela akademickiego przypadało średnio 16 studentów, z czego najwyższy wskaźnik zanotowano na uczelniach ekonomicznych (32,9), a najniższym charakteryzowały się szkoły artystyczne, gdzie na 1 nauczyciela przypadało 3,7 studenta.

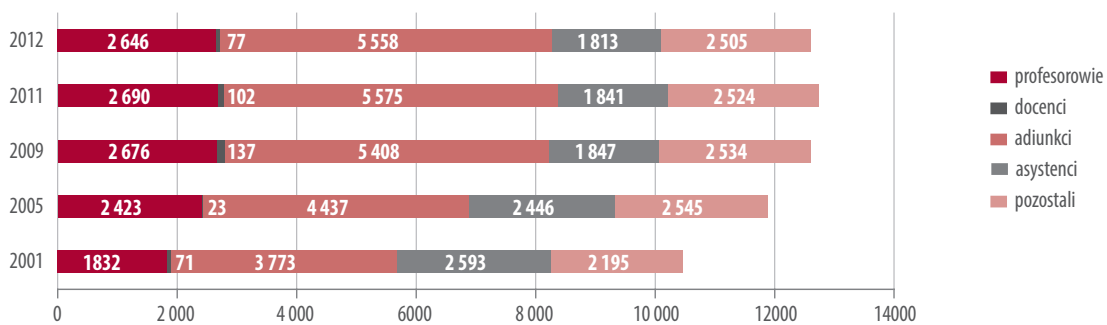
Wykres 49. Słuchacze studiów podyplomowych (w tys.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

W „konkursie na milion” MNiSW dla najlepszych programów studiów (edycja 2012/13) spośród 37 nagrodzonych uczelni najlepiej wypadł Uniwersytet Jagielloński – 5 nagrodzonych kierunków oraz Akademia Górniczo-Hutnicza – 4 nagrodzone kierunki (ex aequo z Politechniką Warszawską). Wśród pozostałych laureatów były także: Politechnika Krakowska – 2 kierunki oraz Uniwersytet Pedagogiczny i Uniwersytet Rolniczy – po 1 kierunku.

Wykres 50. Nauczyciele akademicki

Kategoria „pozostali” – starsi wykładowcy, wykładowcy, lektorzy, instruktorzy, dyplomowani bibliotekarze oraz dyplomowani pracownicy dokumentacji i informacji naukowej.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

Małopolskie uczelnie corocznie zajmują wysokie pozycje w rankingach szkół wyższych przygotowywanych przez „Perspektywy” i „Rzeczpospolitą”. W najnowszym rankingu najlepszą uczelnią uniwersytecką w kraju został ponownie Uniwersytet Jagielloński, który zdeklasował Uniwersytet Warszawski (różnice między tymi dwiema uczelniami są jednak niewielkie i na przemian walczą one o palmę pierwszeństwa). Wysokie, 5. miejsce, zajęła także Akademia Górniczo-Hutnicza. Należy zaznaczyć, że niektóre z pozostałych uczelni pomimo bardziej odległych miejsc w rankingu ogólnym, zajmują wysokie pozycje w rankingach dla danego typu szkół – ugruntowaną pozycję ma Uniwersytet Pedagogiczny – 1. miejsce wśród uczelni pedagogicznych, Collegium

Medicum UJ – 1. miejsce wśród uczelni medycznych (w rankingu ogólnym potraktowane łącznie z UJ nie występuje osobno), Akademia Wychowania Fizycznego – 2. miejsce wśród akademii wychowania fizycznego oraz Akademia Górniczo-Hutnicza – 2. miejsce wśród uczelni technicznych. W rankingu niepublicznych uczelni magisterskich na najwyższym, 13. miejscu, spośród małopolskich uczelni znalazła się Krakowska Akademia im. A. Frycza-Modrzewskiego. W rankingu Państwowych Wyższych Szkół Zawodowych spośród małopolskich szkół najwyżej uplasowała się Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Tarnowie – na 5. miejscu.

Tabela 34. Miejsca małopolskich uczelni w rankingu uczelni akademickich

Uczelnia	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Uniwersytet Jagielloński	2.	1.	1.	2.	2.	1.	1.
Akademia Górniczo-Hutnicza	7.	8.	5.	7.	6.	6.	5.
Politechnika Krakowska	32.	39.	35.	30.	36.	40.	39.
Uniwersytet Ekonomiczny	29.	40.	37.	41.	38.	36.	40.
Uniwersytet Papieski	21.	15.	33.	38.	39.	38.	38.
Uniwersytet Rolniczy	42.	33.	41.	39.	40.	33.	36.
Uniwersytet Pedagogiczny	59.	48.	52.	46.	42.	46.	45.
Akademia Wychowania Fizycznego	61.	81.	77.	65.	56.	66.	65.

Źródło: Rankingi uczelni akademickich „Perspektyw” i „Rzeczpospolitej”

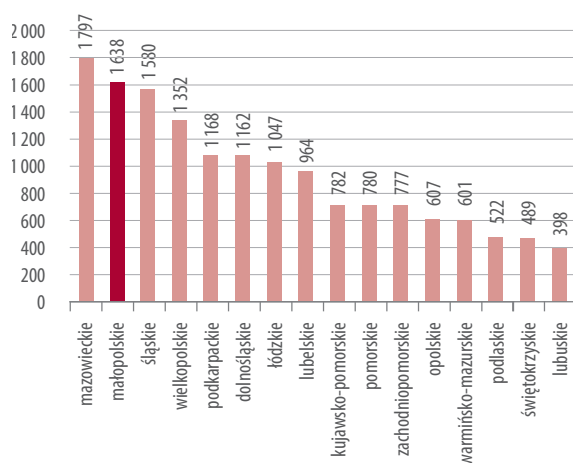
Kultura

Opracowanie: Agnieszka Majkowska,
Agnieszka Szpala, Mirosława Zięba

1. Stan kultury w regionie – infrastruktura, oferta, aktywność kulturalna

Pod względem liczby podmiotów prowadzących działalność kulturalną Małopolska znajduje się w ścisłej krajowej czołówce. Na koniec 2012 roku w ogólnej liczbie 1 638 tych podmiotów, największy odsetek stanowiły biblioteki i placówki informacyjno-biblioteczne (59,46%), domy i ośrodki kultury (15,38%), kluby i świetlice (10,86%), muzea (6,59%), galerie i salony sztuki (4,09%), kina (2,68%) oraz teatry i instytucje muzyczne (0,91%). W liczbie tej ujęto państwowe i samorządowe instytucje kultury oraz pozostałe podmioty działające w obszarze kultury, prowadzone przez osoby prawne, osoby fizyczne oraz jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej.

Wykres 51. Podmioty prowadzące działalność kulturalną w 2012 roku

Źródło: opracowanie własne Departamentu Kultury i Dziedzictwa Narodowego UMWM, na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

W 2012 roku, w porównaniu z rokiem poprzednim, zmniejszyła się liczba muzeów i oddziałów muzealnych,

podsumowanie

- Pod względem liczby instytucji kultury województwo małopolskie nadal znajduje się w ścisłej krajowej czołówce. Na koniec 2012 roku, z liczbą 1 638 instytucji kultury, Małopolska znalazła się na 2. miejscu w kraju (po Mazowszu).
- Różnorodność, bogactwo oraz unikatowość dziedzictwa kulturowego to główne źródła atrakcyjności Małopolski. W 2012 roku przeprowadzono ewaluację realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami za lata 2010–2011. Analiza wskazała na potrzebę stworzenia i wdrożenia mechanizmów włączających dziedzictwo kulturowe w obieg gospodarczy, przy jednoczesnym zachowaniu priorytetu ochrony dziedzictwa, oraz na potrzebę przemiany świadomości społeczeństwa w kwestii kulturowego i ekonomicznego znaczenia szeroko pojętej przestrzeni kulturowej oraz umiejętnego jej wykorzystania.
- System finansowania kultury w Polsce daje samorządom dużo swobody w zakresie wyboru instytucji, do których kierowane jest wsparcie. Samorządy dysponując wiedzą o potencjałach i deficytach w obszarze kultury na ich terenie, mogą skuteczniej reagować, podejmując decyzje o skoncentrowaniu wsparcia, tak aby zwiększyć jego efektywność. W 2012 roku z budżetów wszystkich jednostek samorządu terytorialnego z terenu województwa małopolskiego wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego wyniosły 544,24 mln zł i w porównaniu do roku poprzedniego spadły o 2,01%.
- Ważnym źródłem finansowania projektów z zakresu ochrony dziedzictwa, poprawy ładu przestrzennego, budowy nowej infrastruktury kultury oraz wydarzeń kulturalnych i artystycznych pozostają środki europejskie. Do końca 2012 roku na realizację projektów w obszarze kultury i dziedzictwa kulturowego beneficjenci z Małopolski otrzymali ponad 1 mld zł.

bibliotek oraz placówek informacyjno-bibliotecznych, kin, domów kultury i klubów, wzrosła natomiast liczba galerii i salonów sztuki, ośrodków kultury oraz świetlic.

Na przestrzeni 10 lat zauważalny jest powolny, ale systematyczny spadek liczby bibliotek wraz z filiami oraz placówek informacyjno-bibliotecznych. Natomiast w latach 2011–2012 nastąpił niewielki wzrost liczby domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic. Liczba muzeów wraz z oddziałami, teatrów i instytucji muzycznych, galerii i salonów sztuki oraz kin nie uległa znaczącym zmianom na przestrzeni ostatniej dekady.

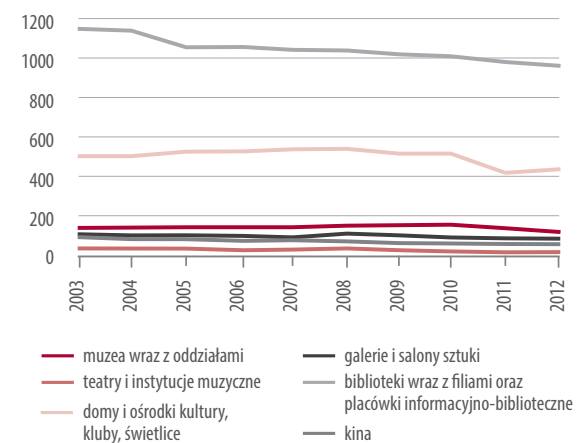
Zdecydowana większość podmiotów prowadzących działalność kulturalną w Małopolsce należy do sektora publicznego (rozumianego jako administracja rządowa i samorządowa). W 2012 roku do sektora publicznego należały wszystkie biblioteki i placówki informacyjno-biblioteczne oraz świetlice, 98,7% ośrodków kultury, 93,1% domów kultury, 89,3% klubów, 84,2% teatrów i instytucji muzycznych, 83,3% muzeów i oddziałów muzealnych oraz 72,7% kin stałych. Natomiast 52,2% galerii i salonów sztuki prowadzonych było przez jednostki sektora pozarządowego i prywatnego.

W 2012 roku w Małopolsce działało 108 muzeów (co stanowi 14,1% wszystkich muzeów w Polsce), najwięcej w Krakowie (44 instytucje). W stosunku do 2011 roku (w którym Małopolska zajęła pierwsze miejsce w Polsce pod względem liczby zwiedzających muzea: 8,221 mln osób, tj. o 27% więcej niż w roku 2010) liczba odwiedzających spadła o 8,2% i wyniosła 7,5 mln osób (jest to jednak nadal więcej niż w roku 2010 i latach poprzednich). Najwięcej osób odwiedziło muzea w Krakowie (49% wszystkich zwiedzających), Oświęcimiu (19,1%) oraz Wieliczce (14,1%). W 2012 roku muzea na terenie województwa małopolskiego zorganizowały 593 wystawy czasowe i 258 wystaw stałych.

W 2012 roku w województwie małopolskim działało 252 domów i ośrodków kultury oraz 178 świetlic i klubów (tj. 11,1% wszystkich tego typu instytucji w Polsce) – łącznie 430 instytucji (o 3,4% więcej niż w 2011 roku), z czego 68,4% zlokalizowanych było na wsi, a 31,6% w miastach. W wydarzeniach organizowanych przez te instytucje uczestniczyło 3,47 mln osób (o 1,04% mniej niż w 2011 roku).

W 2012 roku na terenie województwa małopolskiego działalność prowadziło 15 teatrów i instytucji muzycznych posiadających własny stały zespół artystyczny (9 teatrów dramatycznych, 2 teatry lalkowe, 1 opera, 2 orkiestry i chóry oraz 1 filharmonia), co stanowi 8,62% wszystkich tego typu instytucji w Polsce. W 2012 roku w 5 tys. przedstawień i koncertów (o 4,3% mniej niż w roku 2011) uczestniczyło 1 mln widzów i słuchaczy.

Wykres 52. Struktura podmiotów prowadzących działalność kulturalną w Małopolsce

Źródło: opracowanie własne Departamentu Kultury i Dziedzictwa Narodowego UMWM, na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

więcej informacji

Szczegółowe dane za 2012 rok w informacji sygnałowej *Kultura w województwie małopolskim w 2012 r.* Urzędu Statystycznego w Krakowie:
www.krakow.pios.gov.pl

case study

Bon kultury, inicjatywa Województwa Małopolskiego i regionalnych instytucji kultury, to system edukacji kulturalnej, której celem jest rozwój osobowości poprzez uczenie się uważnego spojrzenia na świat, umiejętnego odczytywania kodów i znaczeń. To warsztaty artystyczne, zajęcia z dziedzin humanistycznych, kreatywna zabawa, ciekawe wydarzenia kulturalne.

W 2012 roku, w pilotażowej edycji pod hasłem „80% zniżki, 100% kultury”, 7 regionalnych muzeów biorących udział w projekcie zrealizowało łącznie 1 017 zajęć, w których wzięło udział 21 246 osób.

Więcej na: www.bonkultury.pl

— case study

- Międzynarodowy Festiwal Teatrów Tańca „Scena Otwarta” w Tarnowie to innowacyjny projekt Centrum Sztuki Mościce, który, mimo iż zrealizowany po raz pierwszy w 2011 roku, wpisał się już w kalendarz najważniejszych imprez teatru tańca w Małopolsce. Projekt stanowi prezentację aktualnych trendów w sztuce teatrów tańca współczesnego i współczesnej sceny baletowej. Druga edycja festiwalu, poszerzona o nowe elementy i szerszy kontekst społeczny (spektakle festiwalowe grane w warunkach kameralnych, sprzyjających bezpośredniemu kontaktowi tancerz – widz, otwarte warsztaty i próby wybranych spektakli, wystawa outdoorowa czy wideo mapping) potwierdziła wysoką jakość i nowatorski charakter projektu. Światowymi gwiazdami edycji 2012 byli: Cullberg Ballet ze Szwecji, Companhia de Dança de Almada z Portugalii, Compagnie Jant-Bi z Senegalu czy wybitny choreograf i dyrektor artystyczny Batsheva Dance Company Ohad Naharin. W 18 wydarzeniach uczestniczyło ogółem ponad 39 tys. osób.

Projekt zrealizowano przy wsparciu środków europejskich w ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007–2013.

Więcej na: www.scenaotwarta.pl

- Letni Festiwal Opery Krakowskiej to cykliczny projekt Opery Krakowskiej. XVI edycja festiwalu (15.6–5.7.2012 roku) dzięki zastosowaniu technik multimedialnych zyskała nową jakość i poszerzyła grono odbiorców. Zorganizowano sympozjum merytoryczne na temat wykorzystania technik multimedialnych w operze, z pokazem fragmentów nagrań spektakli Opery Krakowskiej w 3D, fragmenty wydarzeń festiwalowych zostały umieszczone na youtube i stronie www. Nowością były także spektakle poza Krakowem: na dziedzińcu zamku w Suchej Beskidzkiej oraz w Zespole Pałacowo-Parkowym w Miłoszowej. Wydarzeniem była premiera *Wesela Figara* W.A. Mozarta w reżyserii Laco Adamika, z udziałem światowej sławy barytona Mariusz Kwietnia, solisty Metropolitan Opera w Nowym Jorku oraz *Grand Pas...!* – gala baletowa w międzynarodowej obsadzie, na Dziedzińcu Arkadowym Zamku Królewskiego na Wawelu. W 9 wydarzeniach uczestniczyło ogółem 8,5 tys. osób.

Projekt zrealizowano przy wsparciu środków europejskich w ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007–2013.

W 2012 roku w regionie działały 974 biblioteki oraz placówki informacyjno- biblioteczne (tj. 9,67% wszystkich tego typu instytucji w Polsce). W 2012 roku zasób zdigitalizowanych materiałów bibliotecznych powiększył się o 15,9% i na koniec roku wynosił 210,9 tys. obiektów. 92,8% bibliotek oraz placówek informacyjno-bibliotecznych było wyposażonych w komputery, z których 93,8% miało dostęp do Internetu. Liczba czytelników na koniec 2012 roku wyniosła 895,4 tys. (wzrost o 0,23% w stosunku do 2011 roku). Najliczniejszą grupą były osoby w wieku 25–44 lata (168,6 tys.) oraz 20–24 lata (112,6 tys.).

W 2012 roku na terenie województwa małopolskiego działało 67 galerii i salonów sztuki, tj. 19,5% wszystkich takich obiektów w Polsce. Galerie i salony sztuki zorganizowały 832 wystawy (o 12,0% więcej niż w 2011 roku). Dużym zainteresowaniem cieszyła się sztuka performance: w 2012 roku prezentowano 33 wydarzenia (w jednym wydarzeniu uczestniczyło przeciętnie około 1 tys. osób). Liczba zwiedzających galerie i salony sztuki zmniejszyła się o 10,3% w porównaniu z 2011 rokiem i wyniosła 500,1 tys. osób.

więcej informacji

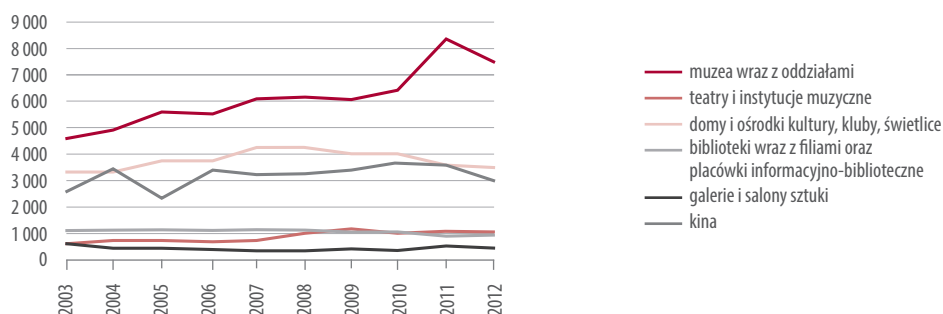
W ciągu ostatnich lat (między innymi w wyniku realizacji Programu Rozwoju Bibliotek oraz Programu Wieloletniego KULTURA+, Priorytet Biblioteka+) biblioteki w istotny sposób zmieniły swoją ofertę i sposób działania. Stają się naturalnymi miejscami społecznymi, pełniąc w coraz większym stopniu funkcję miejsca spotkań – przyjaznego, otwartego i wspierającego, łączącego zalety przestrzeni prywatnej i publicznej. Zmiany te są widoczne w czterech głównych wymiarach: przestrzeń, pracownicy, sposób funkcjonowania i organizacja pracy oraz oferta. Ta ostatnia stopniowo wzbogacana jest o działania związane z nowoczesnymi technologiami i animacją społeczną. Obserwuje się rosnące zainteresowanie ofertą bibliotek wśród seniorów, dzieci z gorzej sytuowanych rodzin i osób poszukujących pracy. Biblioteki odgrywają też znaczącą rolę w redukowaniu wykluczenia cyfrowego, szczególnie w małych miejscowościach, w których z bibliotek publicznych korzysta prawie 30% mieszkańców. Prawie 250 tys. mieszkańców małych miejscowości w bibliotece po raz pierwszy zetknęło się z komputerem, dla niemal 200 tys. osób to jedyne miejsce, gdzie mogą skorzystać z Internetu.

Więcej na www.biblioteki.org w raporcie podsumowującym trzy lata Programu Rozwoju Bibliotek: *Po co Polakom biblioteki?*, Pracownia Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia”, wrzesień 2012.

Także: raport *Europejskie badanie opinii użytkowników na temat korzyści wynikających ze stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych w bibliotekach publicznych*, praca zbiorowa na zlecenie Fundacji Billa i Melindy Gatesów, marzec 2013.

W Małopolsce na koniec 2012 roku działały 44 kina stałe (spadek o 2 w porównaniu do roku poprzedniego), co stanowi 9,8% kin stałych krajowych. 142,6 tys. seansów (o 11,4% mniej niż w 2011 roku) oglądnięto 3 mln osób (spadek o 15,3% w porównaniu z 2011 rokiem). Przeciętnie na 1 seans przypadało 21 widzów (mniej o 1 osobę w stosunku do roku poprzedniego). Liczba kin wyposażonych w cyfrowy system wyświetlania filmów w standardzie DCI nie zmieniła się od 2011 roku i na koniec 2012 roku wynosiła 21.

Wykres 53. Frekwencja w podmiotach prowadzących działalność kulturalną w Małopolsce (w tys. osób)

Źródło: opracowanie własne Departamentu Kultury i Dziedzictwa Narodowego UMWM, na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Na przestrzeni 10 lat, niezmiennie największą popularnością wśród zwiedzających cieszą się muzea. W ostatnich dwóch latach ustabilizowała się liczba odwiedzających domy i ośrodki kultury. Spadła natomiast liczba korzystających z usług małopolskich kin.

— case study

Wydarzeniem 2012 roku było otwarcie Małopolskiego Ogrodu Sztuki w Krakowie (19 października) – instytucji kultury w nowej formule: miejsca syntezy sztuk, otwartej i wielofunkcyjnej przestrzeni artystycznej dla działań w różnych dziedzinach sztuki. Miejsca, które ze względu na swój innowacyjny charakter i program od samego początku przyciąga uwagę znawców architektury oraz publiczności. Projekt ten stanowi także przykład udanej realizacji łączącej nowoczesność z elementami historycznymi, zrealizowanej w zwartej zabudowie centrum Krakowa. Wpisuje się on w imponującą listę obiektów służących kreowaniu i prezentowaniu sztuki, powstałych w Małopolsce w ostatnich latach przy udziale środków finansowych pochodzących z budżetu Unii Europejskiej. Nagroda im. prof. Janusza Bogdanowskiego za najlepszą architekturę Krakowa 2012 roku, nagroda „Building of the Year 2012” przyznawana przez internetowy serwis architektoniczny ArchDaily czy zwycięstwo w prestiżowym konkursie amerykańskiego portalu architektonicznego Architizer.com w kategorii projektów kulturalnych, to tylko niektóre wyróżnienia potwierdzające światowy poziom niezwykle udanej i efektownej architektury Małopolskiego Ogrodu Sztuki.

- Nazwa projektu: Budowa Małopolskiego Ogrodu Sztuki w Krakowie
- Beneficjent: Teatr im. Juliusza Słowackiego w Krakowie
- Wartość projektu: 41,2 mln zł
- Wartość dofinansowania z UE (MRPO 2007–2013): 33,4 mln zł

2. Dziedzictwo kulturowe – stan zachowania, zarządzanie i wykorzystanie potencjału dziedzictwa

Opieka nad regionalnym dziedzictwem

Województwo Małopolskie, zgodnie z nakazem ustawowym – ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.), opracowuje, podejmuje i wdraża wojewódzki program opieki nad zabytkami, rozwijający zapisy strategii rozwoju regionalnego w obszarze dziedzictwa kulturowego. Aktualny *Wojewódzki program opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2010–2013* został przyjęty uchwałą Nr LIII/843/10 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 8 listopada 2010 roku.

Wojewódzki program opieki nad zabytkami – i zapisy ustawy branżowej – obligują samorząd województwa do prowadzenia skutecznej polityki ochrony regionalnego dziedzictwa. W 2012 roku opracowano *Sprawozdanie z realizacji w latach 2010–2011 wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami pn. Wojewódzki program opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2010–2013*, przyjęte uchwałą nr XXX/508/12 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 17 grudnia 2012 roku.

Zarówno program opieki nad zabytkami, jak i jego ewaluacja powinny służyć realizacji ustawowych zadań jednostek samorządu terytorialnego, a tym samym społecznościom lokalnym, poprzez stworzenie ram dla aktywnego zarządzania zasobem tworzącym lokalne dziedzictwo kulturowe. Misja wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami realizowana jest poprzez dwa cele strategiczne: ochronę regionalnej przestrzeni kulturowej oraz zarządzanie regionalną przestrzenią kulturową.

Obszarami, które w 2012 roku poddane zostały sprawozdawczości były: poziom ochrony i zarządzania dziedzictwem kulturowym w Małopolsce, ujęte i określone w podziale na poszczególne gminne i powiatowe jednostki samorządu oraz 5 subregionów. By zbadać stopień realizacji osiągnięć programu, wykorzystano część wskaźników określonych w dokumencie oraz dane (wypełnione kwestionariusze ankiet) pozyskane w wyniku monitoringu stanu ochrony dziedzictwa kulturowego w gminach i powiatach województwa małopolskiego. Zmiany w obszarach poddanych sprawozdawczości określone zostały na podstawie 47 wskaźników.

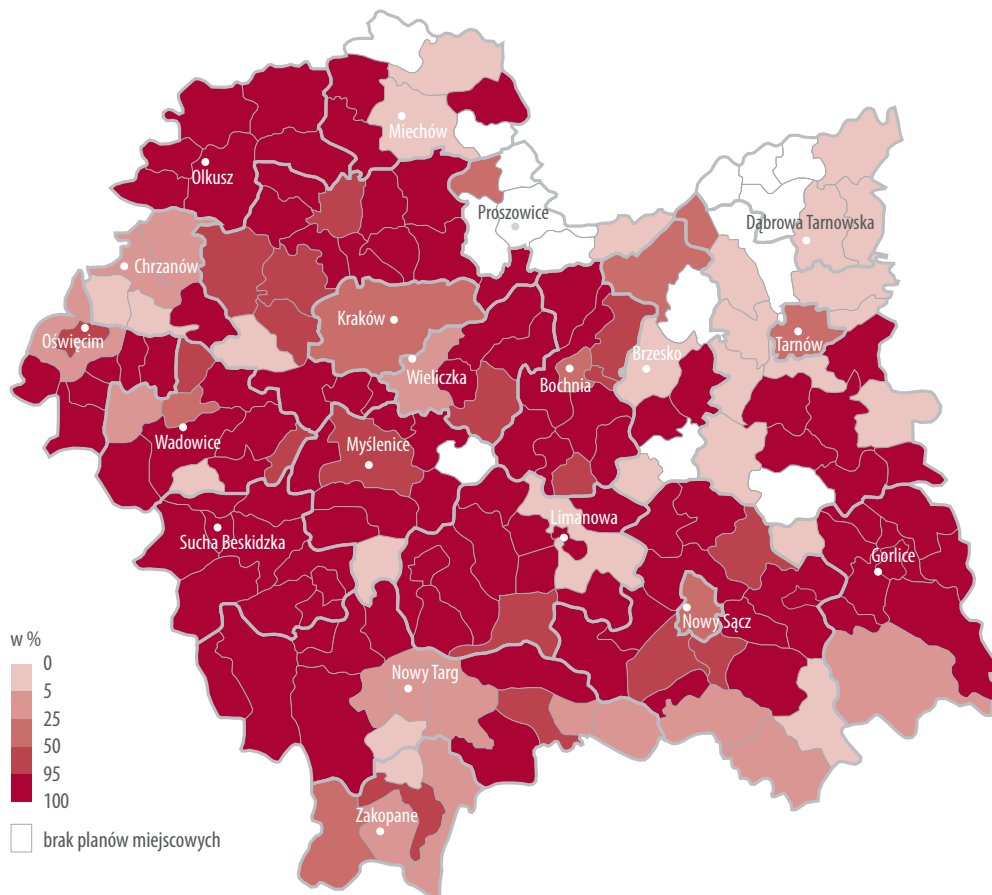

Ochrona historycznej ciągłości regionalnego dziedzictwa

Ochrona dziedzictwa kulturowego (zgodnie z zapisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami) polega na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu przede wszystkim zapewnienie warunków prawnych i organizacyjnych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie. Poziom zabezpieczenia dziedzictwa Małopolski wyznacza liczba obiektów ujętych ochroną prawną: wpisanych do wojewódzkiego rejestru zabytków oraz do wojewódzkiej i gminnych ewidencji zabytków, uznanych za pomnik historii lub park kulturowy oraz ujętych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Wojewódzka ewidencja zabytków na koniec 2012 roku liczyła 37 250 obiektów, w tym ujętych w wojewódzkim rejestrze zabytków nieruchomości 6 566 obiektów oraz w wojewódzkim rejestrze zabytków ruchomych 31 187 obiektów. Zauważalna jest tendencja stałego i cyklicznego powiększania wojewódzkiego rejestru zabytków i ujmowania w nim kolejnych wartościowych obiektów nieruchomości i ruchomych, które obejmuje ochrona ustawowa. Poza liczbą wpisów, w latach 2010–2011 zdecydowanie zmieniła się (zwiększyła) liczba obiektów skreślanych z wojewódzkiego rejestru zabytków nieruchomości oraz z wojewódzkiej ewidencji zabytków. Wynikało to z porządkowania rejestru i ewidencji oraz weryfikacji stanu zachowania obiektów w terenie – z rejestru skreślono kilkanaście zabytków, a z ewidencji około 3 tys. obiektów już nieistniejących, zdewastowanych lub trwale pozbawionych cech i wartości będących niegdyś podstawą do wpisu do rejestru lub ewidencji. Weryfikacja stanu zabytków w terenie i aktualizacja rejestru jest podstawą wiedzy o faktycznej liczbie i poziomie zachowania zasobów dziedzictwa w regionie, podlegających, poza ustawową ochroną prawną, przede wszystkim codziennej opiece sprawowanej przez właścicieli zabytków, których postawa często decyduje o utrzymywaniu kondycji tych obiektów lub zagrożeniu ich istnienia przez zaniedbanie i bierność.

Mapa 28. Pokrycie planami miejscowymi w województwie małopolskim – stan na 01.01.2012

Zapisy prawa umożliwiają ochronę zabytkowych obiektów i terenów poprzez utworzenie parku kulturowego, uznanie za pomnik historii lub ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. W regionie istnieją tylko dwa parki kulturowe. W 2010 roku w Krakowie utworzono *Park Kulturowy Stare Miasto*, nie ujęto natomiast żadnych nowych terenów i zespołów obiektów ochroną prawną w formie uznania za pomnik historii. Zmiany ustawy branżowej umożliwiają ochronę zabytków i wyznaczonych stref określonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego nie jest obowiązkowe, ale sprzyja porządkowaniu przestrzeni w gminach, wydawaniu właściwych decyzji administracyjnych i ochronie krajobrazu kulturowego. Obserwuje się ciągły wzrost liczby sporządzonych planów, co pozwala na utrzymanie się na czołowej pozycji w kraju w zestawieniach pokrycia planistycznego obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. Na początku 2012 roku w regionie obowiązywało 1 981 planów obejmujących 63,23% powierzchni województwa (średnia dla kraju wynosiła tylko 28,08%). Wielkość obszarów chronionych w miejscowych planach w regionie określona została jedynie szacunkowo – na blisko 9% powierzchni województwa ogółem. To dobra, zauważalna tendencja – im więcej planów, im większe pokrycie planistyczne, im więcej obszarów chronionych – tym lepsza i skuteczniejsza systemowa ochrona prawna zagospodarowania przestrzennego regionu, lokalnych typów i rodzajów zabudowy, tradycji ruralistycznych i urbanistycznych, historycznych materiałów; ochrona krajobrazu i wartościowych obiektów – zabytkowych i dóbr sztuki współczesnej.

Liczba wydanych pozwoleń i postanowień konserwatorskich oraz zaleceń i opinii konserwatorskich w latach poddanych sprawozdawczości utrzymywała się na podobnym poziomie – rocznie w sumie wydano ponad 2 tys. pozwoleń i postanowień oraz około 11 tys. zaleceń i opinii. Świadczy to o dużej aktywności właścicieli i użytkowników zabytków w celu pozyskiwania dokumentów będących podstawą podejmowania koniecznych do przeprowadzenia prac przy zabytkach, głównie zabezpieczających i konserwatorskich. W latach 2010–2011 Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Krakowie wydał 4 421 pozwoleń i postanowień konserwatorskich, w 2012 roku – 4681.

Ochrona tożsamości regionalnej i lokalnej oraz wielokulturowego bogactwa

Małopolskę wyróżnia bardzo wysoka aktywność twórcza mieszkańców oraz wielość i różnorodność amatorskich grup artystycznych i folklorystycznych. W badanym okresie w regionie działały 244 zespoły regionalne (to prawie 30% wszystkich działających takich grup w Polsce), ponad 440 kół gospodyń wiejskich oraz około 1 tys. artystów ludowych. To wielkie bogactwo, wsparcie i żywe pielęgnowanie tradycji regionalnej kultury niematerialnej, która charakteryzuje się dużą różnorodnością i wielokulturowym zasobem. W Małopolsce funkcjonowało także wiele organizacji i stowarzyszeń podtrzymujących miejscowy folklor, w tym ponad 160 podmiotów, które realizowały działalność na rzecz mniejszości narodowych, etnicznych oraz języka regionalnego. Działaniami wspierającymi tożsamość regionalną i lokalną były liczne imprezy folklorystyczne, festiwale i przeglądy zespołów.

W regionie podejmowane były inicjatywy i projekty wspierające ginące zawody i tradycyjne rzemiosło artystyczne, a także rozwój oferty produktów opartych na tradycyjnych recepturach. Na koniec 2012 roku w prowadzonym przez Komisję Europejską *Rejestrze Chronionych Nazw Pochodzenia i Chronionych Oznaczeń Geograficznych* zarejestrowanych było 11 produktów regionalnych z Małopolski (30,5% wszystkich zarejestrowanych produktów z Polski), w tym 1 produkt wpisany w 2012 roku. Na prowadzoną przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi listę produktów tradycyjnych wpisanych było 66 produktów z regionu (6,4% wszystkich produktów z Polski), w tym 16 produktów wpisanych w 2012 roku.

Ochrona zasobów kultury materialnej i niematerialnej województwa realizowana była przez rozwijający się proces digitalizacji zbiorów. Wiele podmiotów pozyskało środki na uruchomienie pracowni digitalizacyjnych i realizację projektów, które w kolejnych latach zaowocują dostępem do wielu wirtualnych kolekcji, a także spowodują utrwalenie w zapisie cyfrowym części zasobów: bibliotecznych, muzealnych, archiwalnych oraz zbiorów fonograficznych i materiałów audiowizualnych.

Aktywność społeczna i emocjonalne zaangażowanie w opiekę nad regionalnym dziedzictwem

W regionie ustanowiono tylko 55 społecznych opiekunów zabytków, z których aż 38 działało w powiecie oświęcimskim, natomiast w wielu powiatach nie było osoby pełniącej taką funkcję. Na terenie województwa działało jednak wielu pasjonatów, którzy wspierali działania podejmowane w celu ochrony i opieki nad małopolskim dziedzictwem. Odnotowano też istnienie organizacji pozarządowych działających w obszarze ochrony

zabytków i miejsc pamięci narodowej oraz podtrzymywania tradycji narodowych. Ponad 1 tys. podmiotów pozarządowych działających w regionie za główny obszar swojej działalności wskazało kulturę i sztukę.

Funkcjonalne zarządzanie regionalnym dziedzictwem kulturowym

O jakości zarządzania władz państwowych i samorządowych zasobami regionalnego dziedzictwa kulturowego świadczy przede wszystkim sposób sprawowania opieki nad posiadanym dziedzictwem (własnymi zabytkowymi zasobami) oraz poziom i jakość systemowego wsparcia ochrony pozostałych dóbr, będących w posiadaniu innych właścicieli i użytkowników zabytków.

Mapa 29. Miejscowości, w których w 2012 roku prowadzone były prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane, finansowane z budżetu Województwa Małopolskiego

Źródło: Departament Środowiska, Rolnictwa i Geodezji UMWM

W 2012 roku średnio tylko 35% małopolskich gmin wraz z miastami na prawach powiatu zagwarantowało środki w swoich budżetach w rozdziale 92120 – Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami. Zdecydowana większość gmin nie wydatkowała na ochronę zabytków w tym okresie żadnych środków, tym samym nie udzielała wsparcia właścicielom zabytków położonych na terenie danej gminy oraz nie remontowała swoich zabytkowych własności.

W latach 2010–2011 77 gmin (42,3% wszystkich gmin w regionie) miało przyjęte w formie uchwały zasady udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane zabytków, ale nie wszystkie z nich wydatkowały w tej formie środki z budżetu.

Samorząd województwa nadal wspierał aktywnych właścicieli zabytków i przeznaczał środki ze swojego budżetu na prace konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytkach. W latach 2010–2012 dotacje przekazane w konkursie pn. „Ochrona zabytków Małopolski” wyniosły odpowiednio: 5 mln zł, 3,55 mln zł oraz 3,53 mln zł i stanowiły łącznie 16,8%, 22,2% i 18,99% kwot oczekiwanego wsparcia. W porównaniu z wcześniejszymi edycjami konkursu – w głównej mierze na skutek kryzysu gospodarczego, który niekorzystnie odbił się także na stanie finansów publicznych – zmalały średnie kwoty udzielonych dotacji, co, zwłaszcza w przypadku podejmowania obszernych zadań inwestycyjnych, skutkowało podziałem wielu podjętych projektów na etapy rozłożone w czasie realizacji na kilka lat.

Małopolska w skali kraju jest jedynym regionem wyróżnionym specjalnym finansowym wsparciem przeznaczanym bezpośrednio z budżetu Kancelarii Prezydenta RP na ochronę dziedzictwa kulturowego stolicy regionu – Krakowa. To sytuacja, która ułatwia planowanie podziału środków – głównie z budżetu Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz samorządu województwa – i przeznaczanie ich na wsparcie zadań realizowanych w regionie, poza jego stolicą. Kraków, w ramach Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa, w latach 2010–2012 otrzymał w sumie około 126 mln zł. To ogromne wsparcie udzielane właścicielom zabytków położonych na terenie administracyjnym miasta Krakowa i wysokie średnie kwoty dotacji (w latach 2010–2012 odpowiednio: 334 tys. zł, 231 tys. zł i 253 tys. zł). Z budżetu Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w tym samym okresie na ochronę zabytków w regionie przeznaczono łącznie ponad 16 mln zł, z budżetu samorządu województwa ponad 12 mln zł, oraz taką samą kwotę z budżetu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (na całą Małopolskę). Dużym wsparciem dla regionu były także fundusze europejskie. Na dzień 31 grudnia 2012 roku wartość zawartych umów na dofinansowanie – w samym tylko Działaniu 3.2 Schemat A – „Dziedzictwo kulturowe i rewaloryzacja układów przestrzennych” MRPO 2007–2013 – wyniosła 206,03 mln zł, przy wartości dofinansowania 108,31 mln zł. Prace konserwatorskie, modernizacyjne i adaptacyjne małopolskich zabytków prowadzone były także przez prywatnych inwestorów. Nadal były to jednak szlachetne wyjątki od reguły, w której mobilizacją do podjęcia działań stawały się fundusze publiczne.

case study

Systemowe wsparcie dla Klasztoru OO. Bernardynów w Alwerni

W 2012 roku Klasztor otrzymał 3 dotacje na ratowanie zabytkowego zespołu po pożarze: 750 tys. zł ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, 140 tys. zł z budżetu Województwa Małopolskiego oraz 100 tys. zł od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Ekonomiczne zorientowanie regionalnego dziedzictwa kulturowego

O potencjale turystycznym regionu decyduje w znacznej mierze wyrazista unikatowość kulturowa regionu oraz jego walory przyrodnicze. Małopolskę można było zwiedzać, korzystając z około 100 szlaków turystyczno-kulturowych i turystycznych tras miejskich. Aktywizacja szlaków kulturowych sprzyja zachowaniu dziedzictwa kulturowego, budowaniu lokalnej tożsamości oraz wspiera rozwój turystyki kulturowej. Najbardziej aktywną trasą i najczęściej odwiedzanymi miejscami były zabytki położone na Szlaku Architektury Drewnianej, liczącym ok. 1500 km i obejmującym ponad 250 obiektów.

W 2011 roku w sektorze kultury i dziedzictwa narodowego w województwie małopolskim było zatrudnionych blisko 6,5 tys. osób, w branży kreatywnej funkcjonowało 17 713 przedsiębiorstw, instytucji i podmiotów należących do tzw. „trzeciego sektora”. Najwięcej podmiotów działało w: reklamie – 21,5% i wydawnictwach – 20,8%, najmniej zajmowało się rękodziełem artystycznym – 1,2%.

3. Finansowanie kultury

Różnorodność, bogactwo i unikatowość dziedzictwa, to główne źródła atrakcyjności regionu, tworzące jego przewagę konkurencyjną. Materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze to ważny element regionalnej szansy, warunkujący rozwój działalności opartej na przemysłach czasu wolnego. Nowe postrzeganie tych potencjałów powinno prowadzić do przypisania im roli istotnych czynników społeczno-ekonomicznego rozwoju regionu.

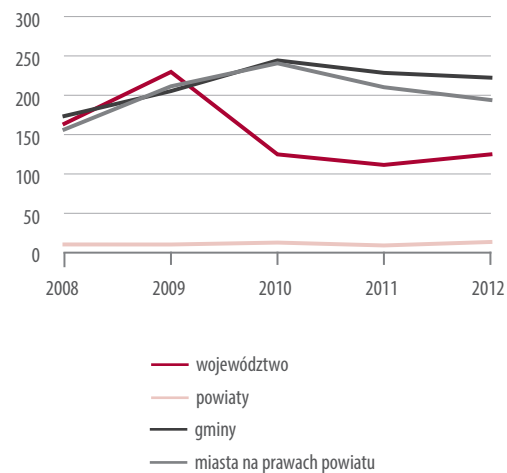
Nakłady na kulturę i ochronę dziedzictwa kulturowego stanowią corocznie znaczącą część budżetów jednostek samorządu terytorialnego. Równocześnie należy podkreślić znaczenie środków europejskich zasilaających budżety wielu przedsięwzięć i projektów kulturalnych. Fundusze europejskie pomagają modernizować infrastrukturę kultury, wspierają projekty w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, pozwalają na organizację wielu wydarzeń kulturalnych i artystycznych. W 2012 roku z budżetów wszystkich jednostek samorządu terytorialnego z terenu województwa małopolskiego wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa kulturowego wyniosły 544,24 mln zł i w porównaniu do roku poprzedniego spadły o 2,01%.

W porównaniu do 2011 roku wydatki samorządów gminnych (bez miast na prawach powiatu) spadły średnio o 3,35%, wydatki samorządów powiatowych wzrosły średnio o 23,09%¹. Z budżetu Województwa Małopolskiego w 2012 roku na kulturę i ochronę dziedzictwa kulturowego przeznaczono o 8,89% więcej niż w roku wcześniejszym. W Krakowie wskaźnik ten wyniósł 94,34%, w Tarnowie 73,88%, w Nowym Sączu 101,33%.

więcej informacji

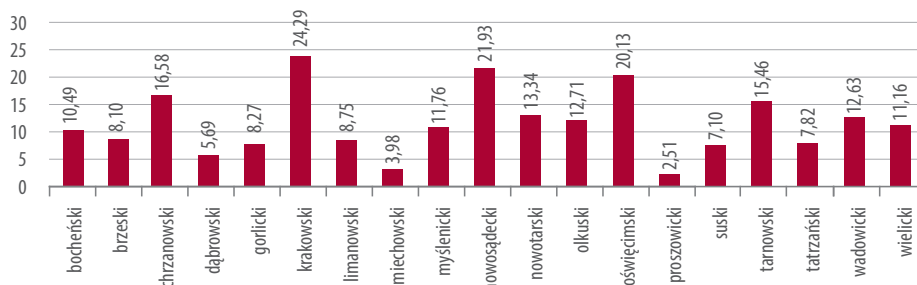
*Sprawozdanie z realizacji w latach 2010–2011 wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami pn. **Wojewódzki program opieki nad zabytkami w Małopolsce na lata 2010–2013, przyjęte uchwałą nr XXX/508/12 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 17 grudnia 2012 roku.***

Wykres 54. Wydatki jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa kulturowego (w mln zł)

Źródło: opracowanie własne Departamentu Kultury i Dziedzictwa Narodowego UMWM, na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

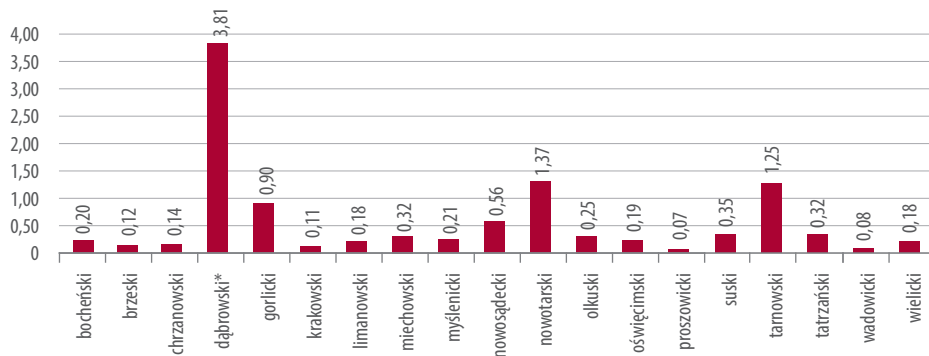
Wykres 55. Wydatki samorządów gmin (bez miast na prawach powiatu, w układzie powiatowym) na kulturę i ochronę dziedzictwa kulturowego w 2012 roku (w mln zł)

Źródło: opracowanie własne Departamentu Kultury i Dziedzictwa Narodowego UMWM, na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

1. Głównie na skutek skokowego wzrostu wydatków powiatu dąbrowskiego w dz. 921 – zob. komentarz do wykresu 57. *Wydatki samorządów powiatowych na kulturę i ochronę dziedzictwa kulturowego w 2012 roku.*

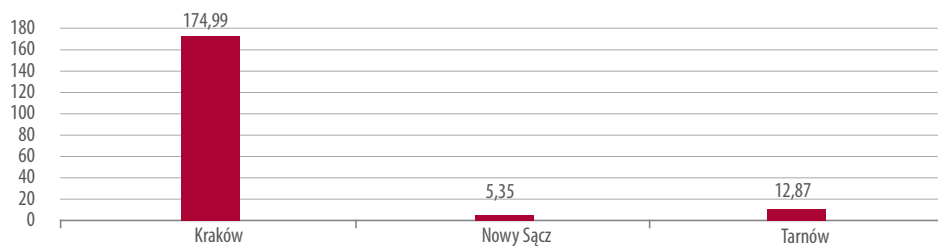
Wykres 56. Wydatki samorządów powiatowych na kulturę i ochronę dziedzictwa kulturowego w 2012 roku (w mln zł)

* Główne składniki wzrostu wydatków powiatu dąbrowskiego w dz. 921 w 2012 roku (w 2011 roku – 1,26 mln zł): dotacja celowa z NFOŚiGW z przeznaczeniem na rewaloryzację i konserwację zabytkowego zespołu dworsko-parkowego w Brniu – w 2012 roku 1 352 290 zł; promesa MKiDN na usuwanie skutków klęsk żywiołowych – 1 897 685 zł; wzrost dotacji dla powiatowych instytucji kultury – o 115 000 zł; wzrost wydatków na dofinansowanie prac konserwatorskich przy zabytkach – o 50 tys. zł.

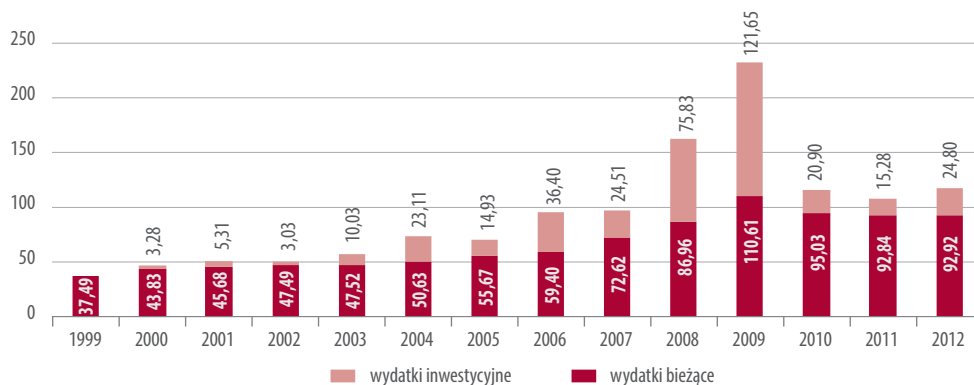
Źródło: opracowanie własne Departamentu Kultury i Dziedzictwa Narodowego UMWM, na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Wykres 57. Wydatki miast na prawach powiatu na kulturę i ochronę dziedzictwa kulturowego w 2012 roku (w mln zł)

Źródło: opracowanie własne Departamentu Kultury i Dziedzictwa Narodowego UMWM, na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Wykres 58. Środki przekazane z budżetu Województwa Małopolskiego na kulturę i ochronę dziedzictwa kulturowego (w mln zł)

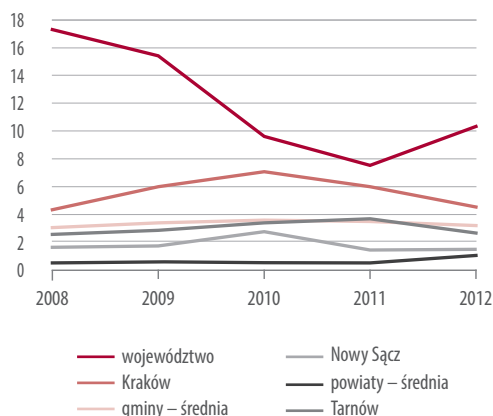
Źródło: opracowanie własne Departamentu Kultury i Dziedzictwa Narodowego UMWM

Pośród gmin, które w 2012 roku wydatkowały środki w dziale 921: „Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego” największe środki przeznaczyła na ten cel Gmina Miejska Kraków – 175 mln zł (prawie 42% łącznego

budżetu wszystkich gmin i miast na prawach powiatu). Znaczne kwoty uwzględniały też budżety Tarnowa, Skawiny i Chrzanowa. Jednak wydatki wielu gmin w tym zakresie były na niskim poziomie – kilkunastu, kilkudziesięciu tysięcy złotych.

Wykres 59. Udział wydatków na kulturę i ochronę dziedzictwa kulturowego w wydatkach ogółem jednostek samorządu terytorialnego (w %)

Źródło: opracowanie własne Departamentu Kultury i Dziedzictwa Narodowego UMWM, na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Dzięki funduszom europejskim w Małopolsce realizowane są projekty z zakresu ochrony dziedzictwa, poprawy ładu przestrzennego, budowy nowej infrastruktury kultury i szkolnictwa artystycznego oraz nieinwestycyjne przedsięwzięcia kulturalne i artystyczne.

W Małopolsce głównym źródłem współfinansowania projektów w obszarze kultury jest *Małopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007–2013 (MRPO)*. Na koniec 2012 roku w ramach MRPO zostało zrealizowanych lub było w trakcie realizacji 217 projektów w obszarze kultury i dziedzictwa kulturowego, które otrzymały wsparcie z MRPO (22,96% wszystkich projektów, które otrzymały wsparcie z MRPO). Ich łączna wartość wyniosła 1 766,14 mln zł (22,36% wartości wszystkich projektów realizowanych w ramach MRPO), a dofinansowanie z EFRR 826,13 mln zł (18,76% wysokości dofinansowania dla wszystkich projektów realizowanych w ramach MRPO).

Kolejne ważne źródła funduszy strukturalnych, w ramach których zapewniono możliwość wsparcia projektów w obszarze kultury to:

- › Program Infrastruktura i Środowisko (POIŚ) na lata 2007–2013, Priorytet XI „Kultura i dziedzictwo kulturowe”,
- › Program Operacyjny Współpracy Transgranicznej Rzeczpospolita Polska – Republika Słowacka 2007–2013 (EWT PL–SK), Działanie 2.1 „Rozwój współpracy transgranicznej w zakresie turystyki” oraz Działanie 2.2 „Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego”,
- › Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweski Mechanizm Finansowy 2004–2009 (MF EOG i NMF), Priorytet 3 „Ochrona kulturowego dziedzictwa europejskiego” oraz Me-

case study

Otwarcie nowej stałej wystawy w Muzeum Armii Krajowej w Krakowie

Wystawa, otwarta dla publiczności 28 września 2012 roku, to nowoczesna ekspozycja prezentująca historię Polskiego Państwa Podziemnego w okresie II wojny światowej na tle polskich tradycji niepodległościowych. Aranżacja wnętrza i wykorzystanie efektów multimedialnych w połączeniu z autentycznymi eksponatami z epoki przybliżają rzeczywistość tamtych czasów. Ekspozycja mieści się w odnowionym, także przy wsparciu środków europejskich, budynku koszarowo-magazynowym zabytkowego zespołu największej twierdzy monarchii austro-węgierskiej. Za najlepiej zmodernizowany i zaadaptowany obiekt w Polsce otrzymało pierwsze miejsce w kategorii „kultura” w konkursie „Modernizacja 2011”. Zostało także wyróżnione w konkursie Stowarzyszenia Architektów Polskich na najlepszy zrealizowany architektonicznie obiekt w Polsce w 2011 roku.

- Nazwa projektu: Rewaloryzacja i adaptacja budynku przy ul. Wita Stwosza 12 w Krakowie dla potrzeb Muzeum Armii Krajowej
- Beneficjent: Muzeum Armii Krajowej w Krakowie
- Wartość projektu: 29,3 mln zł
- Wartość dofinansowania z UE (MRPO 2007–2013): 24,6 mln zł

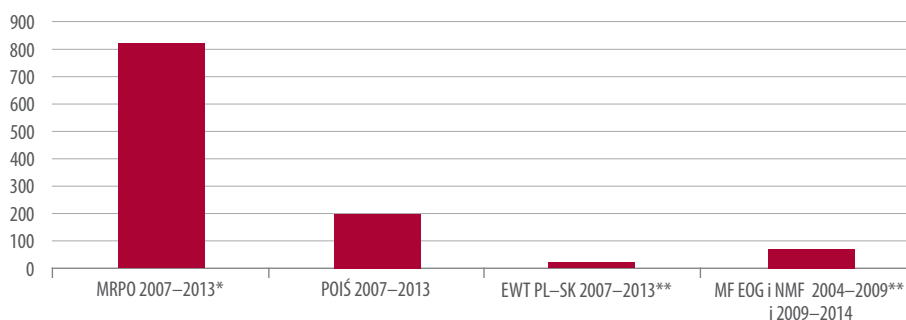
więcej informacji

- www.poiis.mkidn.gov.pl
- <http://pl.plsk.eu/index>
- www.eog2011.mkidn.gov.pl
- www.eog2016.mkidn.gov.pl

chanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweski Mechanizm Finansowy 2009–2014, Program „Promowanie różnorodności kulturowej i artystycznej w ramach europejskiego dziedzictwa kulturowego” (15 października 2012 roku zakończono pierwszy konkurs na projekty w ramach tego programu – na 128 złożonych wniosków 30 pochodziło z województwa małopolskiego) oraz Program „Konserwacja i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego”.

Z programów tych (MRPO, POIS, EWT PL–SK, MF EOG i NMF) na realizację projektów inwestycyjnych i tzw. „miękkich” w obszarze kultury i dziedzictwa kulturowego w Małopolsce do końca 2012 roku otrzymano wsparcie na poziomie 1 099,32 mln zł.

Wykres 60. Środki europejskie pozyskane w ramach MRPO, POIS, EWT PL–SK, MF EOG i NMF na kulturę i ochronę dziedzictwa kulturowego (w mln zł) – stan na 31.12.2012

* Uwzględniono działania 3.2.A, 3.3.A, 3.3.B, 6.1.A i 6.2.A w całości oraz działania 1.2, 3.1.C, 3.1.D, 5.2, 8.1 i 8.2 w części dotyczącej kultury i dziedzictwa kulturowego.

** Przyjęto kurs EBC z dn. 30.07.2013: 1 euro = 4,2252 zł.

Źródło: opracowanie własne Departamentu Kultury i Dziedzictwa Narodowego UMWM, na podstawie danych Departamentu Funduszy Europejskich UMWM, Ministerstwa Rozwoju Regionalnego oraz Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego

— case study

Inauguracja Dużej Sceny Teatru im. St. I. Witkiewicza w Zakopanem

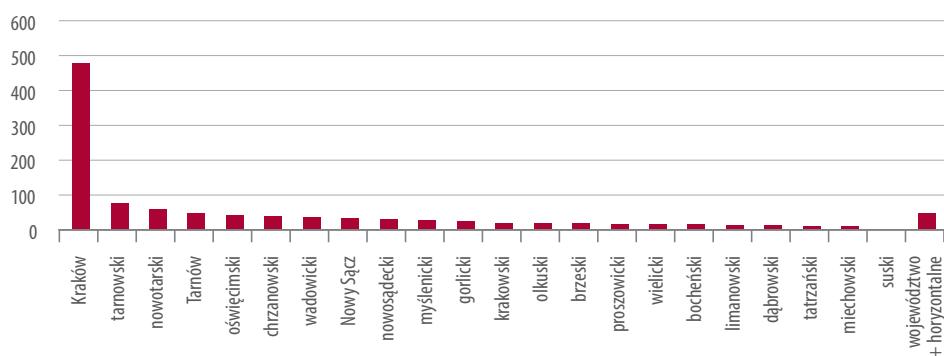
W dniach 6–8 grudnia 2012 roku odbyła się uroczystość inauguracji Dużej Sceny Teatru im. St. I. Witkiewicza w Zakopanem. Podczas otwarcia wystawiono polską prapremierę sztuki Félixa Lope de Vega *Na niby – naprawdę*, w reżyserii Andrzeja Dziuka, dyrektora Teatru. Otwarceniu sceny towarzyszyła wystawa obrazów St. I. Witkiewicza ze zbiorów prywatnych.

- **Nazwa projektu:** „Rewitalizacja w Zakopanem – przebudowa Teatru im. St. I. Witkiewicza”
- **Beneficjent:** Teatr im. St. I. Witkiewicza w Zakopanem
- **Wartość projektu:** 32,44mln zł
- **Wartość dofinansowania z UE (POIS, Priorytet XI):** 19,83 mln zł

Kraków utrzymuje pozycję lidera pod względem wartości realizowanych projektów w obszarze kultury i wysokości uzyskanego dofinansowania – beneficjenci z Krakowa pozyskali na realizację swoich projektów aż 44,21% łącznej wartości dofinansowania dla wszystkich projektów w obszarze kultury i dziedzictwa kulturowego w regionie.

Wykres 61. Środki europejskie pozyskane w ramach MRPO, POIS, EWT PL-SK, MF EOG i NMF na kulturę i ochronę dziedzictwa kulturowego według powiatów (w mln zł) – stan na 31.12.2012

Źródło: opracowanie własne Departamentu Kultury i Dziedzictwa Narodowego UMWM, na podstawie danych Departamentu Funduszy Europejskich UMWM oraz Ministerstwa Rozwoju Regionalnego

więcej informacji

Interaktywna mapa projektów realizowanych w gminach i powiatach Małopolski w ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007–2013 na stronie: <http://mapyfunduszy.umwm.pl/mapa/368>

Kultura fizyczna

Opracowanie: Andrzej Hyży

1. Rozwój infrastruktury sportowej

Wieloletni Program Rozwoju Bazy Sportowej Województwa Małopolskiego

Województwo Małopolskie systematycznie wspiera rozwój infrastruktury sportowej. Inwestorzy korzystają między innymi ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej w ramach *Wieloletniego Programu Rozwoju Bazy Sportowej Województwa Małopolskiego*.

Corocznie, w ramach tego programu, Sejmik Województwa Małopolskiego kieruje do dofinansowania zadania zgłoszone przez samorządy szczebla powiatowego i gminnego.

W roku 2012 do dofinansowania skierowano 19 zadań na kwotę 6 960 600 zł.

W latach 1999–2012 inwestorzy realizujący budowy, modernizacje i remonty 330 obiektów sportowych otrzymali wsparcie finansowe z Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej. Łącznie do dofinansowania skierowano budowę 16 kompleksów sportowych, 18 krytych pływalni, 25 hal sportowych, 67 małych hal sportowych, 179 sal gimnastycznych i 25 innych obiektów sportowych.

podsumowanie

- W ramach programu „Moje Boisko – Orlik 2012” na koniec 2012 roku w województwie małopolskim funkcjonowało 195 kompleksów, z czego 28 dofinansowano w 2012 roku.
- W roku 2012 z budżetów jednostek samorządów terytorialnych województwa małopolskiego na kulturę fizyczną wydatkowano kwotę w wysokości ok. 401,9 mln zł.
- W ramach *Wieloletniego Programu Rozwoju Bazy Sportowej Województwa Małopolskiego* w 2012 roku skierowano do dofinansowania 19 inwestycji na kwotę blisko 7 mln zł.

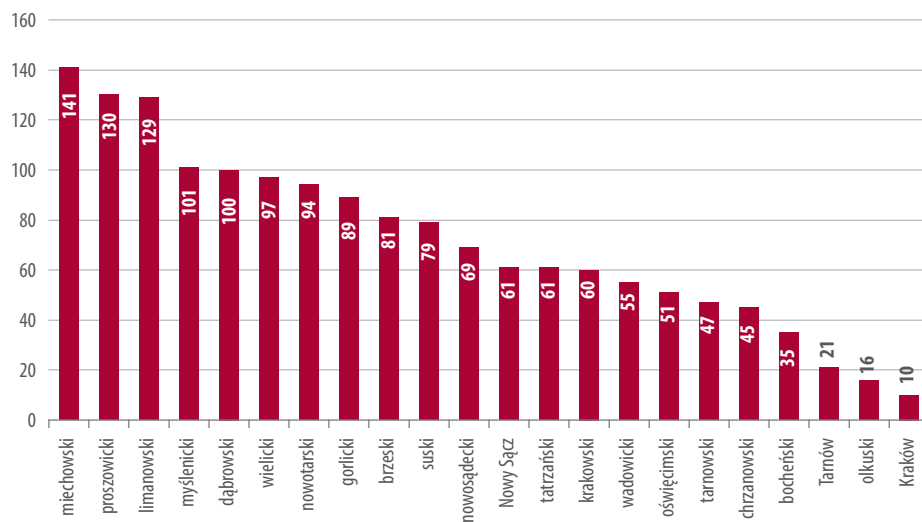
Tabela 35. Rodzaje obiektów dofinansowanych w ramach *Wieloletniego Programu Rozwoju Bazy Sportowej Województwa Małopolskiego* w latach 1999–2012

Powiat	Kompleksy sportowe	Kryte pływalnie	Hale	Małe hale	Sale	Inne obiekty	Razem
bocheński	0	0	0	1	12	0	13
brzeski	0	1	3	2	8	0	14
chrzanowski	2	1	1	1	3	0	8
dąbrowski	0	1	1	2	7	0	11
gorlicki	1	0	0	6	13	1	21
krakowski	2	3	2	3	15	2	27
limanowski	1	1	2	7	16	0	27
miechowski	0	1	1	3	1	1	7
myślenicki	1	0	1	6	9	2	19
nowosądecki	1	0	1	6	21	1	30
nowotarski	1	1	2	7	14	2	27
olkuski	1	0	0	1	3	0	5

Powiat	Kompleksy sportowe	Kryte pływalnie	Hale	Małe hale	Sale	Inne obiekty	Razem
oświęcimski	0	1	1	2	10	2	16
proszowicki	0	1	0	0	6	0	7
suski	0	1	1	2	8	1	13
tarnowski	3	0	1	7	14	0	25
tatrzański	0	0	0	2	5	1	8
wadowicki	0	1	2	5	7	0	15
wielicki	1	2	1	4	4	0	12
Kraków	2	2	4	0	0	6	14
Nowy Sącz	0	0	1	0	2	5	8
Tarnów	0	1	0	0	1	1	3
Ogółem	16	18	25	67	179	25	330

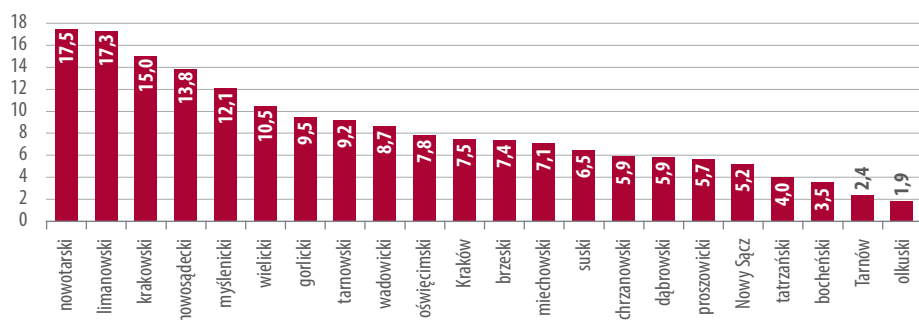
Źródło: opracowanie własne

Wykres 62. Środki z funduszu rozwoju kultury fizycznej przekazane jest w ramach *Wieloletniego Programu Rozwoju Bazy Sportowej Województwa Małopolskiego* w latach 1999–2012 (w przeliczeniu w złotych na jednego mieszkańca powiatu)

Źródło: opracowanie własne

Wykres 63. Środki z funduszu rozwoju kultury fizycznej przekazane jest w ramach *Wieloletniego Programu Rozwoju Bazy Sportowej Województwa Małopolskiego* w latach 1999–2012 (w mln zł)

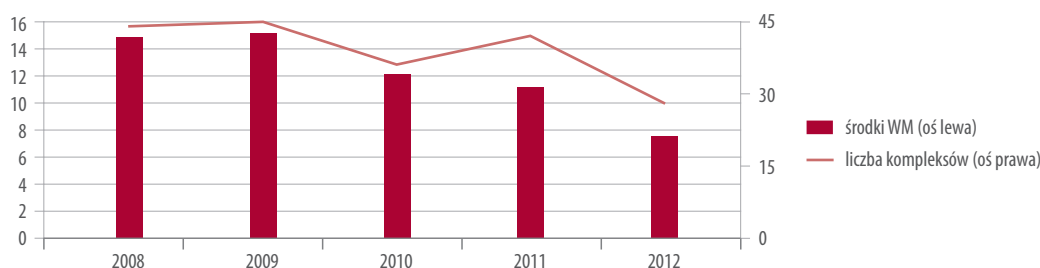
Źródło: opracowanie własne

Budowa wielofunkcyjnych boisk sportowych „Moje Boisko – Orlik 2012”

„Moje Boisko – Orlik 2012” jest Programem Ministerstwa Sportu i Turystyki realizowanym od 2008 roku, na terenie Małopolski wdrażanym we współpracy z Samorządem Województwa Małopolskiego.

Polega on na budowie kompleksów sportowych, składających się z dwóch boisk ze sztuczną nawierzchnią (do piłki nożnej i wielofunkcyjne) i budynku zaplecza sanitarno-szatniowego, wraz z ogrodzeniem i oświetleniem, umożliwiającymi uprawianie różnych dyscyplin sportowych przez wszystkie grupy wiekowe na bezpiecznych, nowoczesnych boiskach sportowych. Na montaż finansowy przedsięwzięcia składają się środki z Ministerstwa Sportu i Turystyki, Województwa Małopolskiego oraz środki własne inwestorów (czyli gmin, miast lub powiatów).

Wykres 64. Program „Orlik 2012” w Małopolsce w latach 2008–2012 – środki WM (w mln zł) oraz liczba kompleksów

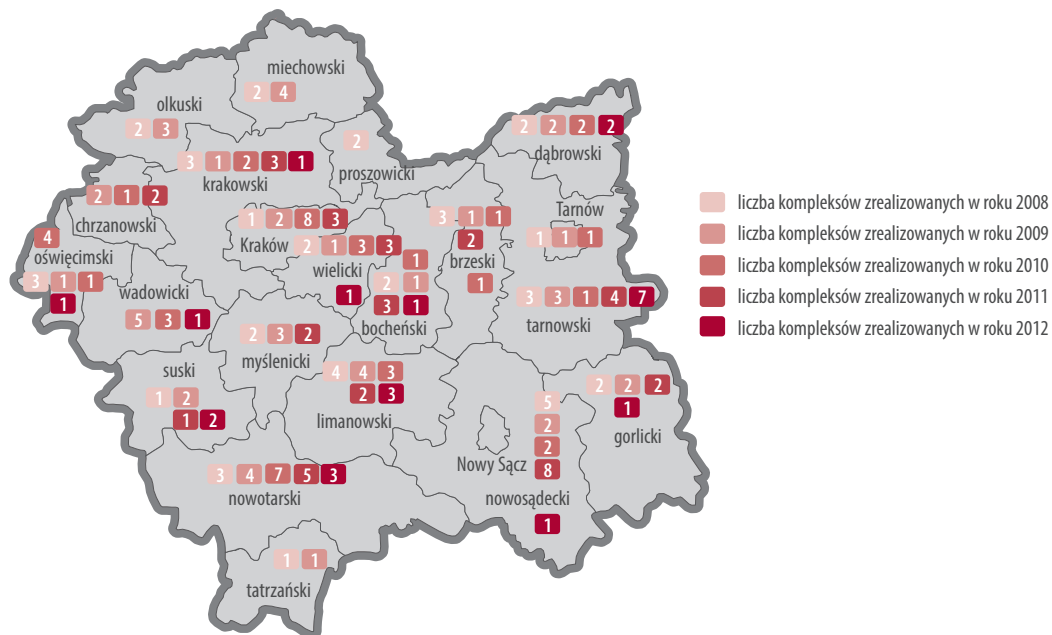

Źródło: opracowanie własne

Tabela 36. Liczba „Orlików” w Polsce wybudowanych w latach 2008–2012

Lp.	Województwo	Moje boisko – ORLIK 2012 w latach 2008–2012			
		liczba mieszkańców	liczba gmin	liczba „Orlików”	liczba mieszkańców przypadających na „Orlika”
1.	warmińsko-mazurskie	1 452 147	116	159	9 133
2.	zachodniopomorskie	1 722 883	114	179	9 625
3.	kujawsko-pomorskie	2 097 634	144	213	9 848
4.	wielkopolskie	3 447 441	226	299	11 530
5.	lubuskie	1 022 843	83	87	11 757
6.	podkarpackie	2 127 285	160	173	12 296
7.	łódzkie	2 538 677	177	179	14 183
8.	lubelskie	2 175 700	213	149	14 602
9.	pomorskie	2 276 176	123	154	14 780
10.	dolnośląskie	2 915 238	169	197	14 798
11.	podlaskie	1 202 365	119	77	15 615
12.	małopolskie	3 337 471	182	195	17 115
13.	opolskie	1 016 213	71	57	17 828
14.	mazowieckie	5 268 660	314	259	20 342
15.	świętokrzyskie	1 280 727	102	53	24 165
16.	śląskie	4 630 364	167	175	26 459

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Ministerstwa Sportu i Turystyki

Mapa 30. Program „Moje Boisko – Orlik 2012” w latach 2008–2012

Źródło: opracowanie własne

2. Znaczące wydarzenia sportowe w Małopolsce

Na arenach naszego regionu, krajowych i zagranicznych, przedstawiciele sportów indywidualnych i zespołowych walczyli o jak najlepsze wyniki, zdobywali medale, przyciągali uwagę kibiców i jednocześnie rozsławiali Małopolskę. W gronie najbardziej zasłużonych sportowców i klubów znaleźli się:

- › **Justyna Kowalczyk** – srebrna medalistka mistrzostw świata w biegu narciarskim na 10 km techniką klasyczną oraz w biegu łączonym na 15 km, brązowa medalistka na 30 km stylem dowolnym. Zdobyła po raz trzeci Kryształową Kulę za triumf w Pucharze Świata;
- › **Kamil Stoch** – reprezentant WKS Zakopane, wygrał dwa konkursy Pucharu Świata w Zakopanem i Predazzo, zajmując 5. miejsce w klasyfikacji generalnej. Dziesiąty zawodnik mistrzostw świata w lotach w norweskim Vikersund;
- › **Agnieszka Radwańska** – tenisistka Nadwiślanu Kraków, była w pewnym momencie drugą tenisistką świata. Wygrała trzy turnieje WTA i jako druga Polka w historii awansowała do finału Wimbledonu;
- › **Katarzyna Rogowiec** – paraolimpijka, biegaczka narciarska Startu Nowy Sącz, po raz pierwszy w karierze wygrała klasyfikację końcową Pucharu Świata;
- › **Tadeusz Błazusiak** – motocyklista Automobilklubu Krakowskiego, jest mistrzem świata oraz mistrzem Ameryki Północnej w enduro halowym;
- › **Łukasz Czapla** – zawodnik Wawelu Kraków, jest mistrzem świata w strzelaniu do ruchomej tarczy (30+30 strzałów z 50 metrów) oraz wicemistrzem świata w drugiej konkurencji (50+50 strzałów z 10 metrów);
- › **Rafał Wajda** – drużynowy mistrz świata w kata, wicemistrz świata w fuku-go, zdobywca Pucharu Polski;
- › **Anna Buda** – zawodniczka Krakowskiego Centrum Taekwondo, wywalczyła dwa tytuły mistrzyni Europy w light i semicontact;
- › **Urszula Radwańska** – zaczynała sezon, jako 105. tenisistka świata w rankingu WTA, a w trakcie roku awansowała na 29. miejsce;
- › **Michał Wieczorek** – pilot Aeroklubu, jest brązowym medalistą rajdowo-nawigacyjnym mistrzostw świata i jednocześnie drużynowym mistrzem świata w tych zawodach;
- › **Paweł Janusz** – indywidualny i drużynowy mistrz świata w karate tradycyjnym w konkurencji kata, reprezentuje Akademię Karate Tradycyjnego w Niepołomicach;

- › **Drużyna koszykarek Wisły Can-Pack Kraków** – zdobyła 22. tytuł mistrzyń Polski i awansowała do FinalEight Euroligi;
- › **Drużyna żużlowców Azotów Unii Tarnów** – po 7 latach przerwy zdobyła mistrzostwo Polski;
- › **Drużyna siatkarek BPS Muszynianki Fakro Muszyna** – wywalczyła tytuł wicemistrzyń Polski;
- › **Drużyna hokeistów Comarch Cracovii** – zdobyła wicemistrzostwo Polski.

Podczas Igrzysk Olimpijskich Londyn 2012 Małopolskę reprezentowało 12 sportowców z czterech klubów naszego regionu. Agnieszka Szwarnóg, Matylda Szlęzak, Grzegorz Sudoł, Rafał Sikora (lekkoatletyka) i Radosław Zawrotniak (szermierka) – AZS AWF Kraków; Natalia Pacierpnik, Marcin Pochwała i Piotr Szczepański (kajakarstwo górskie) – KKK Kraków; Katarzyna Kłys (judo), Beata Bartków-Kwiatkowska (strzelectwo sportowe) – TS Wisła; Agnieszka Radwańska i Urszula Radwańska (tenis) – Nadwiślan Kraków.

Sport niepełnosprawnych na londyńskiej paraolimpiadzie reprezentowała Marzena Łazarz (podnoszenie ciężarów) TZSN Start Tarnów. Małopolanie nie wywalczyli medalu w stolicy Anglii.

Województwo małopolskie kształci i wychowuje kolejne pokolenia sportowców. Niezwykle pomocny jest w tym system współzawodnictwa sportowego dzieci i młodzieży. Obejmuje on rywalizację w 4 kategoriach wiekowych: młodziaków (Międzywojewódzkie Mistrzostwa Młodziaków), juniorów młodszych (Mistrzostwa Polski Juniorów Młodszych – Ogólnopolska Olimpiada Młodzieży), juniorów (Mistrzostwa Polski Juniorów) i młodzieżowców (Młodzieżowe Mistrzostwa Polski).

W prowadzonej przez Ministerstwo Sportu i Turystyki klasyfikacji województw Małopolska utrzymała 5. miejsce w kraju. Wygrało Mazowsze przed Wielkopolską, Górnym Śląskiem i Dolnym Śląskiem.

W punktacji łącznej gmin, jak również powiatów – Kraków zajął 6. miejsce (1 088,25 pkt).

Natomiast w punktacji klubowej w pierwszej dziesiątce zabrakło naszych przedstawicieli. Trzynaste miejsce zajął AZS AWF Kraków (736,50), 19. był AZS Zakopane (577,67), a 23. – TS Wisła Kraków (557, 28).

Tabela 37. System współzawodnictwa sportowego dzieci i młodzieży – łączna punktacja województw

Lok.	Województwo	MMP	MPJ	MPJMł	MMM	Razem
1.	mazowieckie	5 612,66	5 311,85	4 839,63	2 769,01	18 533,15
2.	wielkopolskie	3 948,50	4 635,43	4 160,34	2 896,68	15 640,95
3.	śląskie	2 980,00	4 805,86	4 447,60	2 782,25	15 015,71
4.	dolnośląskie	3 174,88	3 721,34	3 539,43	2 875,36	13 311,01
5.	małopolskie	2 081,25	3 959,33	3 557,55	1 822,34	11 420,47
6.	pomorskie	2 923,49	3 254,58	3 062,42	1 908,66	11 149,15
7.	kujawsko-pomorskie	2 470,35	2 871,43	2 643,80	2 024,84	10 010,42
8.	zachodniopomorskie	2 074,87	2 257,78	1 979,16	1 527,25	7 839,06
9.	łódzkie	1 424,50	2 040,81	2 283,63	2 060,18	7 809,12
10.	lubelskie	1 562,38	1 461,41	1 898,00	2 013,62	6 935,41
11.	warmińsko-mazurskie	1 654,25	2 011,06	1 785,14	1 191,72	6 642,17
12.	podlaskie	1 399,38	1 469,17	1 369,38	1 329,71	5 567,64
13.	lubuskie	1 539,48	1 314,43	1 337,96	1 365,50	5 557,37
14.	podkarpackie	733,00	1 388,68	1 436,25	1 236,59	4 794,52

Lok.	Województwo	MMP	MPJ	MPJMł	MMM	Razem
15.	opolskie	910,25	789,74	885,82	1 206,50	3 792,31
16.	świętokrzyskie	466,87	868,54	683,87	749,25	2 768,53

LEGENDA:

MMP Międzywojewódzkie Mistrzostwa Młodzików,

MPJ Mistrzostwa Polski Juniorów,

MPJMł Mistrzostwa Polski Juniorów Młodszych,

MMM Młodzieżowe Mistrzostwa Polski

Źródło: dane Ministerstwa Sportu i Turystyki

W 2012 roku nie zabrakło prestiżowych zawodów sportowych w Małopolsce:

- › Puchar Świata w skokach narciarskich (20–21 stycznia – Zakopane);
- › 32. Międzynarodowy Turniej Piłki Ręcznej o Puchar Lajkonika (13–15 kwietnia – Kraków);
- › Mistrzostwa Świata gr. IB w hokeju na lodzie (15–21 kwietnia – Krynica-Zdrój);
- › XI Cracovia Maraton (22 kwietnia – Kraków);
- › XXII Światowe Igrzyska Młodzieży Salezjańskiej (28 kwietnia–3 maja – Kraków);
- › 50. Małopolski Wyścig Górski (9–12 maja – województwo małopolskie);
- › 82. Mistrzostwa Polski w podnoszeniu ciężarów (25–27 maja – Zakliczyn);
- › 69. Tour de Pologne – małopolskie etapy: V (14 lipca) Rabka-Zdrój – Zakopane, VI (15 lipca) Bukovina Terma Hotel Spa – Bukowina Tatrzańska, VII (16 lipca) Kraków – Kraków;
- › Mistrzostwa Europy w trialu (12 sierpnia – Miękinia);
- › III Festiwal Biegowy (7–9 września – Krynica).

Małopolska podczas Mistrzostw Europy w piłce nożnej – EURO 2012

Wprawdzie w Krakowie nie rozegrano żadnego meczu Euro 2012, ale pod Wawelem zamieszkały i trenowały aż 3 znaczące reprezentacje narodowe. Anglia i Holandia nie zmieniły zaplanowanego wcześniej ośrodka przygotowań mimo rozgrywania spotkań na Ukrainie. Holandia wybrała hotel Sheraton i stadion Wisły. Anglia mieszkała w Hotelu Starym i trenowała na obiekcie Hutnika. Włosi przebywali w hotelu Turówka w Wieliczce i przygotowywali się do meczów na stadionie Cracovii. Każda reprezentacja przeprowadziła po jednym otwartym treningu dla publiczności. Holendrzy wybudowali boisko ze sztuczną nawierzchnią przy Szkole Podstawowej nr 93 im. Lucjana Rydla w Krakowie. Anglicy wykonali całkowicie nową nawierzchnię trawiastą na stadionie Hutnika w Krakowie. Włosi dofinansowali remont murawy stadionu Górnika Wieliczka.

XVIII Ogólnopolska Olimpiada Młodzieży w sportach letnich MAŁOPOLSKA 2012

W dniach 28 czerwca – 16 sierpnia do naszego regionu przyjechało 6 300 zawodników, którym towarzyszyło 1500 trenerów i opiekunów, a rywalizację sportową oceniło 980 sędziów i przedstawiciele polskich związków sportowych.

W Olkuszu, Krakowie, Wieliczce, Michałowicach, Facimiechu, Bochni, Sieprawiu, Kłaju, Raciechowicach, Nowym Targu, Tarnowie, Proszowicach, Gorlicach, Oświęcimiu, Muszynie, Kasinie Małej, Mszanie Dolnej, Kryspinowie, Myślenicach i Frydmanie rywalizowali ze sobą w 49 blokach sportu najlepsi w kraju zawodnicy w kategorii wiekowej juniora młodszego i juniora.

W trakcie olimpiady rozdano 1 312 medali z różnych kruszców. W klasyfikacji województw 7. miejsce zajęła Małopolska zdobywając 1 821,98 pkt i 99 medali, w tym 39 złotych, 24 srebrne oraz 35 brązowych. Wygrało Mazowsze przed Wielkopolską i Śląskiem.

Wisła Kraków zajęła 7. miejsce na liście najlepszych klubów, zdobywając 161,56 pkt w gimnastyce sportowej, strzelectwie, boksie i judo. Triumfował Zawisza Bydgoszcz, wyprzedzając Śląsk Wrocław i AZS AWF Katowice.

Województwo Małopolskie nagrodziło najlepszych sportowców z naszego regionu, będąc współorganizatorem plebiscytu „10 Asów Małopolski”, zorganizowanego przez gazetę „Dziennik Polski”. W najlepszej dziesiątce znaleźli

się: 1. Justyna Kowalczyk, 2. Agnieszka Radwańska, 3. Tadeusz Błażusiak, 4. Rafał Wajda, 5. Łukasz Czapla, 6. Kamil Stoch, 7. Anna Buda, 8. Paweł Janusz, 9. Urszula Radwańska, 10. Michał Wieczorek.

3. Finansowanie i organizacja kultury fizycznej

Na terenie województwa małopolskiego w 2012 roku działało 2 790 stowarzyszeń kultury fizycznej, o 19 więcej niż w 2011 roku.

Tabela 38. Liczba stowarzyszeń kultury fizycznej w województwie małopolskim w układzie powiatowym (stan na dzień 31.12.2012)

Lp.	Powiat	KS	LKS	PKS	UKS	TKKF	INNE	RAZEM
1.	Kraków	166	6	6	143	78	171	570
2.	nowosądecki	40	29	2	133	3	9	216
3.	Krakowski	37	74	6	44	1	26	188
4.	tarnowski	28	54	1	88	2	8	181
5.	gorlicki	24	28	0	68	1	21	142
6.	nowotarski	28	19	0	82	1	11	141
7.	wadowicki	24	52	1	32	10	12	131
8.	limanowski	24	21	0	58	2	4	109
9.	Nowy Sącz	26	1	1	42	4	34	108
10.	wielicki	33	25	0	32	1	17	108
11.	brzeski	13	34	1	47	2	10	107
12.	myślenicki	18	34	2	39	2	10	105
13.	chrzanowski	26	14	4	32	5	21	102
14.	oświęcimski	21	28	29	0	0	24	102
15.	Tarnów	16	1	0	46	6	20	89
16.	bocheński	27	14	0	35	2	6	84
17.	tatrzański	28	6	1	35	2	10	82
18.	olkuski	7	12	1	41	3	9	73
19.	suski	12	16	0	27	0	3	58
20.	miechowski	5	7	0	23	0	1	36
21.	dąbrowski	2	10	0	17	0	4	33
22.	proszowicki	9	9	0	4	0	3	25
	Ogółem	614	494	55	1 068	125	434	2 790

LEGENDA:

KS – Klub Sportowy,

LKS – Ludowy Klub Sportowy,

PKS – Parafialny Klub Sportowy,

UKS – Uczniowski Klub Sportowy,

TKKF – stowarzyszenie Towarzystwa Krzewienia Kultury Fizycznej,

INNE.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z powiatów

Jednostki samorządu terytorialnego w województwie małopolskim w 2012 roku wydatkowały ze swoich budżetów na kulturę fizyczną kwotę ok. 401,9 mln zł, tj. o 58,3 mln zł mniej niż w roku 2011.

Tabela 39. Wydatki na kulturę fizyczną z budżetów jednostek samorządów terytorialnych w 2012 roku

Gminy/powiaty/ województwo	Wydatki na kf – dział 926			
	Wydatki ogółem	Razem	W tym inwestycyjne	% wydatków na kf
Gminy	7 243 223 998	198 513 541	145 878 247	2,74
Miasta na prawach powiatu	4 393 530 409	186 951 443	147 856 490	4,26
Powiaty	1 836 017 930	5 029 043	2 984 283	0,27
Województwo małopolskie	1 142 896 204	11 391 485	7 388 080	1,00
Ogółem	14 615 668 541	401 885 512	304 107 100	2,75

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z RIO w Krakowie

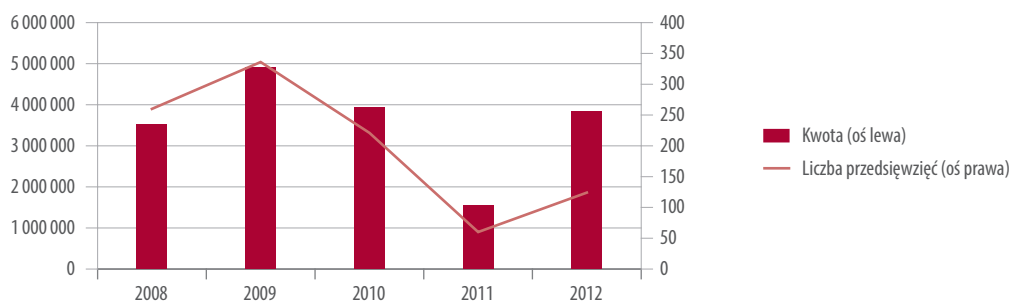
W roku 2012 województwo małopolskie ze swego budżetu wsparło kulturę fizyczną kwotą ok. 11,4 mln zł. Środki te skierowano na rozwój podstawowej bazy sportowej (Orliki) oraz dofinansowanie zadań z dziedziny kultury fizycznej, realizowanych przez organizacje pozarządowe oraz jednostki samorządu terytorialnego.

Otwarty konkurs ofert na realizację zadań województwa małopolskiego w dziedzinie kultury fizycznej

Wzorem lat ubiegłych, konkurs adresowany był do organizacji pozarządowych realizujących na terenie województwa małopolskiego następujące rodzaje zadań z dziedziny kultury fizycznej:

- › upowszechnianie kultury fizycznej (obejmujące: organizację wojewódzkich masowych imprez rekreacyjnych i sportowych w środowisku wiejskim, akademickim, osób niepełnosprawnych oraz organizację zawodów sportowych promujących Małopolskę o zasięgu wojewódzkim, ogólnopolskim i międzynarodowym);
- › współzawodnictwo i szkolenie sportowe dzieci i młodzieży (obejmujące: współzawodnictwo sportowe dzieci i młodzieży szkolnej – igrzyska młodzieży szkolnej, gimnazjadę, licealiadę oraz udział reprezentacji województwa w szkolnych zawodach ogólnopolskich; szkolenie i współzawodnictwo sportowe dzieci i młodzieży uzdolnionej sportowo – przygotowania i udział reprezentantów województwa w finałach ogólnopolskiego systemu sportu młodzieżowego; szkolenie najzdolniejszej sportowo młodzieży do 15. roku życia z naszego regionu w ramach tzw. kadry wojewódzkiej młodzików oraz szkolenie dzieci i młodzieży w sekcjach sportowych klubów punktujących w ogólnopolskim Systemie Sportu Młodzieżowego).

Wykres 65. Dotacje z budżetu województwa dla NGO realizujących zadanie z obszaru kultury fizycznej

Źródło: opracowanie własne

„Jeżdżę z głową” – małopolski projekt nauki jazdy na nartach i snowboardzie

Województwo małopolskie dostrzegając konieczność popularyzacji sportu oraz tworzenia warunków sprzyjających rozwojowi kultury fizycznej w regionie, m.in. dzięki istniejącej infrastrukturze narciarskiej z około

250 km tras narciarskich i prawie 300 wyciągami, podjęło się realizacji nauki jazdy na nartach (zjazd i biegi) oraz na snowboardzie (zjazd) dla uczniów III klas małopolskich szkół podstawowych.

Zadanie zostało zrealizowane przez wybrane gminy z terenu województwa małopolskiego, którym udzielono wsparcia finansowego dla tzw. „białej szkoły” w zakresie edukacji ekologicznej przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie. Główne zadania i kierunki działalności ustalono w oparciu o politykę ekologiczną państwa i program ochrony środowiska Małopolski.

Zadanie polegało na nabyciu podstaw poprawnej techniki jazdy na nartach i snowboardzie, wzroście bezpieczeństwa na stokach narciarskich, nawyku jazdy w kasku i zachęcenia młodzieży do aktywnych form spędzania wolnego czasu na świeżym powietrzu. Promowano przy tym ochronę środowiska, aktywność społeczną w zakresie ekorozwoju i poszerzano świadomość ekologiczną dzieci i młodzieży z terenu Małopolski.

Projekt skierowany do uczniów nieumiejących jeździć na nartach/snowboardzie zakładał zorganizowanie kursów w formie (do wyboru):

- 1) tzw. „białej szkoły” (7 – dniowy wyjazd, podczas którego dzieci pod okiem wykwalifikowanych instruktorów uczyły się jeździć na nartach i snowboardzie, w czasie od 15 do 20 godzin, w grupie od 10 do 12 osób, korzystając równocześnie z zajęć z edukacji ekologicznej);
- 2) szkolenia weekendowego (maksymalnie 8 jednodniowych wyjazdów, podczas których dzieci pod okiem wykwalifikowanych instruktorów uczyły się jeździć na nartach i snowboardzie, w czasie od 15 do 20 godzin, w grupie od 10 do 12 osób).

W roku 2012 z zakresu nauki jazdy na nartach / snowboardzie zostało przeszkolonych ok. 900 dzieci z 16 jednostek samorządu terytorialnego (miasto Nowy Targ, gminy: Andrychów, Czchów, Krynica-Zdrój, Łapanów, Mszana Dolna, Mucharz, Muszyna, Myślenice, Nowy Targ, Podegrodzie, Proszowice, Radłów, Uście Gorlickie, Wieprz, Zawoja), którym z budżetu województwa przekazano środki finansowe w łącznej wysokości ok. 138 tys. zł.

Bezpieczeństwo publiczne

Opracowanie: Joanna Mucha

1. Zagrożenie przestępczością

W 2012 roku w Polsce doszło do 1 119 803 przestępstw. Oznacza to spadek liczby przestępstw o 3,4% w stosunku do roku poprzedniego. W roku 2012 liczba przestępstw stwierdzonych była porównywalna z rokiem 2009. Średnie zagrożenie przestępczością w Polsce w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców w 2012 roku wyniosło 2 906 i co ważne, osiągnęło najniższy wynik od 4 lat. Wskaźnik wykrywalności ogólnej przestępstw wyniósł 67,8% i był tylko niewiele niższy od uzyskanego w roku 2011, kiedy to zanotowano najwyższą, jak dotąd, jego wartość (68,7%). Od roku 2003 do 2012 wskaźnik wykrywalności ogólnej wzrósł o 12,6 p.p.

W roku 2012 w porównaniu z rokiem wcześniejszym w województwie małopolskim wskaźnik zagrożenia przestępczością w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców zmniejszył się o 81. Na tle pozostałych województw Małopolska zajmuje 8. miejsce z wartością 2 893¹.

Zasadniczo najniższy wskaźnik zagrożenia przestępstwami kryminalnymi ogółem w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców występuje we wschodnich województwach: podkarpackim, podlaskim, świętokrzyskim, lubelskim i mazowieckim (wyłączając KSP)². Najwyższe wartości wskaźnika zagrożenia przestępstwami kryminalnymi ogółem w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców notowane są w województwach zachodnich. Ze względu na występujący w przypadku zabójstwa oraz przestępstwa udziału w bójce lub pobiciu „efekt małych liczb” nie da się też wyznaczyć wyraźnych trendów spadków lub wzrostów wskaźnika zagrożenia na 100 tys. mieszkańców poszczególnych województw. Zasadniczo najniższy wskaźnik zagrożenia przestępczością rozbójniczą ogółem w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców (poniżej 40) występuje w południowo-wschodnich województwach, szczególnie podkarpackim i lubelskim, a także w województwie opolskim. W roku 2012 wskaźnik zagrożenia powyżej 100 przestępstw kryminalnych na 100 tys. mieszkańców wystąpił w województwach: śląskim, dolnośląskim i małopolskim. Natomiast, w porównaniu z rokiem 2011 wskaźnik zagrożenia kradzieżami z włamaniem w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców w żadnym z województw znacząco nie wzrósł.

podsumowanie

- W roku 2012 w porównaniu z rokiem wcześniejszym w województwie małopolskim wskaźnik zagrożenia przestępczością w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców zmniejszył się o prawie 3%. Plasuje to Małopolskę na 8. miejscu w kraju.
- W 2012 roku w Małopolsce liczba wypadków drogowych była najmniejsza od 10 lat. Na drogach województwa zginęło 60 osób mniej niż w roku poprzednim. Odnotowano 19,2% spadek, który okazał się być większy od średniej krajowej (15,2%).
- W 2012 roku w porównaniu do 2011 roku nastąpił 7,5% wzrost ogólnej liczby zdarzeń z zakresu działań ratowniczo-gaśniczych. Według rodzaju zdarzenia wzrost odnotowano zarówno w przypadku pożarów, miejscowych zagrożeń, jak i fałszywych alarmów, przy czym w przypadku pożarów był on najbardziej znaczący (o ok. 20%).

1. Raport o stanie bezpieczeństwa w Polsce w 2012 roku, MSW 2013.

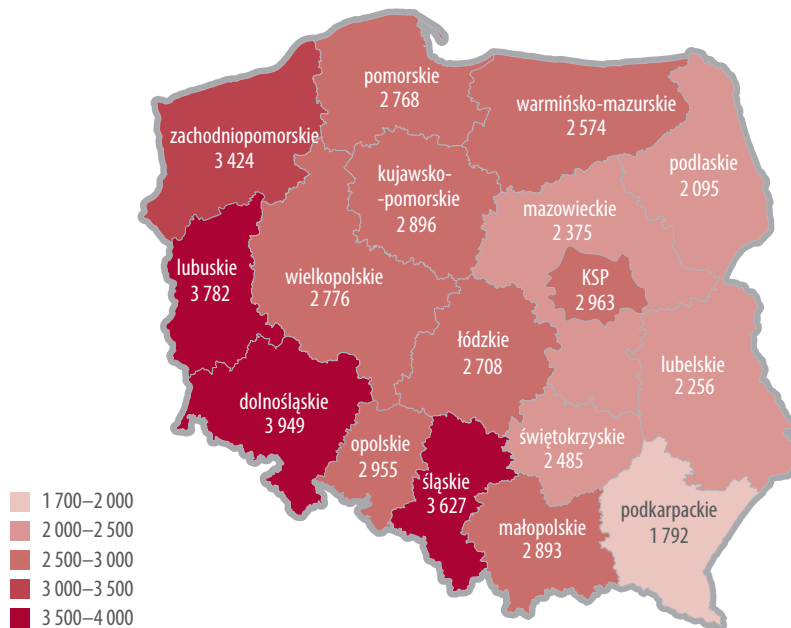
2. Zgodnie z podziałem terytorialnym Policji, Komenda Stołeczna Policji obejmuje obszar Miasta Stołecznego Warszawy i okolicznych powiatów podwarszawskich, natomiast Komenda Wojewódzka Policji z siedzibą w Radomiu – pozostałą część województwa mazowieckiego.

Tabela 40. Wskaźniki zagrożenia ogółem w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców w Małopolsce

	2010	2011	2012	Wskaźniki dla Polski	Miejsce Małopolski na tle województw w 2012 roku
Wskaźniki zagrożenia na 100 tys. mieszkańców przestępstwami kryminalnymi:	2 064	2 196	2 166	2 028	6.
› zabójstwem	1,3	1,2	1,5	1,5	8.
› bójkami lub pobiciami	27	25	20	30	16.
› zgwałceniem	10	4,1	2,9	3,7	14.
› spowodowaniem uszczerbku na zdrowiu	34	30	33	40	11.
› przestępstwami rozbójniczymi	118	106	91	64	3.
› przestępstwem kradzieży	537	560	552	599	9.
› kradzieżami z włamaniem	296	291	270	331	11.
› kradzieżami samochodów	31	26	25	42	11.
› przestępstwami uszkodzenia mienia	168	174	162	176	10.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Raportu o stanie bezpieczeństwa w Polsce w 2011 roku, MSW 2013

Mapa 31. Zagrożenie przestępczością ogółem w przeliczeniu na 100 tys. mieszkańców

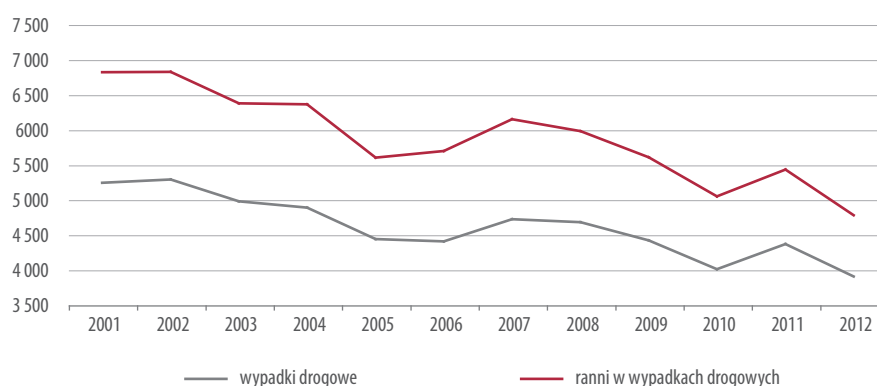
Źródło: Raport o stanie bezpieczeństwa w Polsce w 2011 roku, MSW 2013

2. Bezpieczeństwo w ruchu drogowym

W 2012 roku na terenie Polski doszło do 37 046 wypadków drogowych, w których śmierć poniosło 3 571 osób i ranne zostały 45 792 osoby. Do jednostek policji zgłoszono 339 581 kolizji drogowych. We wszystkich powyższych przypadkach nastąpił spadek tych wielkości w porównaniu z rokiem 2011 kolejno o: 7,5%, 14,8%, 7,6% oraz 7,3%.

Na terenie województwa małopolskiego w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2012 roku miały miejsce 3 902 wypadki drogowe (spadek o 10,9% w stosunku do roku ubiegłego), w których zginęły 253 osoby (spadek o 19,9% w stosunku do poprzedniego roku), natomiast 4 775 osób zostało rannych (spadek o 12%). Należy zaznaczyć, że od 2001 roku generalnie zaobserwować można w Małopolsce ciągły spadek liczby wypadków drogowych. Zgodnie z występującymi tendencjami, w 2012 roku odnotowano ich najmniej³.

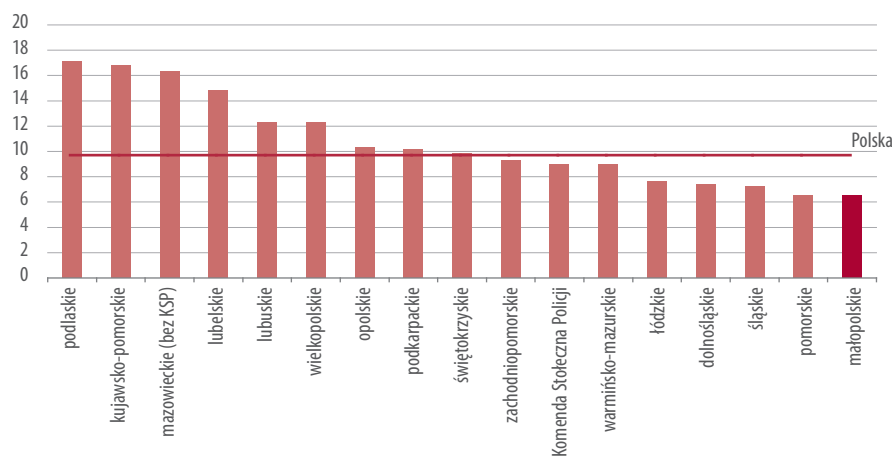
Wykres 66. Tendencja występowania wypadków drogowych w Małopolsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KGP *Wypadki drogowe w Polsce w 2012 roku*, Warszawa 2013

Porównując wskaźnik zabitych na 100 wypadków drogowych w Polsce w 2012 roku, należy podkreślić, że Małopolska wypada najlepiej na tle innych województw, *ex aequo* z województwem pomorskim zajmuje ostatnie miejsce.

Wykres 67. Wskaźnik zabitych na 100 wypadków drogowych w 2012 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KGP *Wypadki drogowe w Polsce w 2012 roku*, Warszawa 2013

Analizując poziom bezpieczeństwa wewnątrz województwa w 2012 roku, najwięcej wypadków (w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców) miało miejsce odpowiednio na terenach powiatów: brzeskiego, nowosądeckiego oraz myślenickiego. Ze względu na fakt, iż rejon miasta Krakowa jest najbardziej zagrożony, na jego terenie miało miejsce 28% wszystkich wypadków. Zjawisko wzrostu liczby wypadków zaobserwowano na terenie 13 powiatów. Największy na terenie powiatu nowotarskiego – 100,7% oraz powiatu oświęcimskiego – 32,3%⁴.

3. Na podstawie danych KGP *Wypadki drogowe w Polsce w 2012 roku*, Warszawa 2013.

4. Na podstawie danych Wydziału Ruchu Drogowego KWP w Krakowie *Ocena stanu bezpieczeństwa na drogach województwa małopolskiego w 2012 roku*.

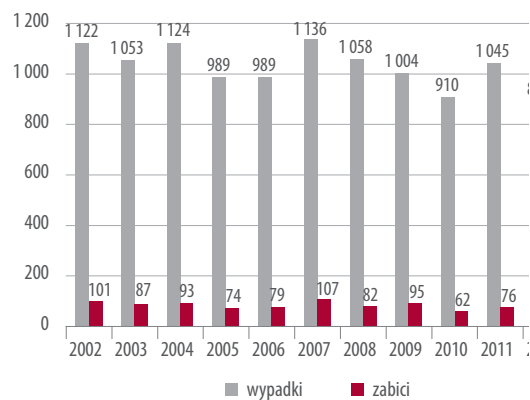
Badając stan zagrożenia na małopolskich drogach, w 2012 roku – podobnie jak rok wcześniej – do wypadków drogowych najczęściej dochodziło na jezdni (odnotowano 3 068 wypadków), gdzie zginęło 209 osób. Drugim najbardziej niebezpiecznym miejscem pod względem liczby wypadków drogowych okazały się przejścia dla pieszych (363 wypadki). Biorąc pod uwagę obszar, na którym dochodziło do zdarzeń drogowych, w 2012 roku niespełna pięć razy częściej odnotowywano wypadki drogowe na terenie zabudowanym (na ulicach miast zanotowano 1 718 wypadków drogowych, co stanowiło 44% wszystkich wypadków). Analizując stan drogi, najwięcej wypadków miało miejsce przy dobrych warunkach atmosferycznych, suchej nawierzchni i prostym odcinku drogi.

Do głównych przyczyn wypadków spowodowanych przez kierujących – podobnie jak w latach ubiegłych należało m.in.:

- › niedostosowanie prędkości do panujących warunków – 891 wypadków,
- › nieudzielanie pierwszeństwa przejazdu – 674 wypadki,
- › niezachowanie odległości między pojazdami – 324 wypadki,
- › nieudzielanie pierwszeństwa pieszemu – 250 wypadków,
- › nieprawidłowe przejeżdżanie przejść dla pieszych – 190 wypadków,
- › nieprawidłowe wyprzedzanie – 130 wypadków,
- › jazda po niewłaściwej stronie drogi – 89 wypadków,
- › wjazd przy czerwonym świetle – 76 wypadków,
- › oraz nieprawidłowe skręcanie – 74 wypadki⁵.

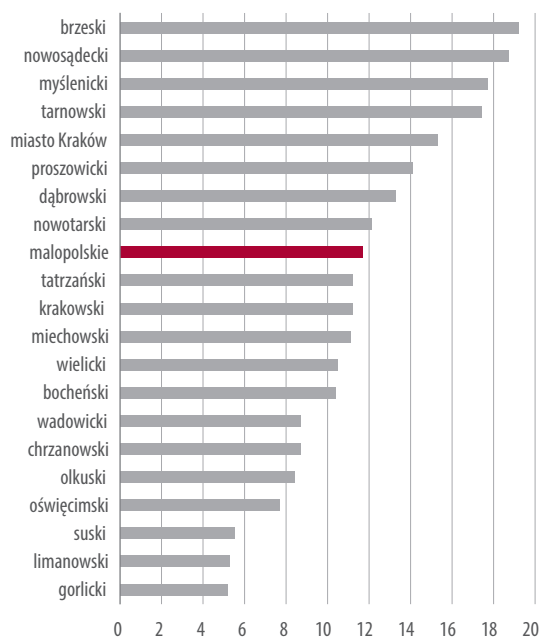
Od stycznia do grudnia 2012 roku nietrzeźwi kierowcy spowodowali 184 wypadki drogowe (w 2011 roku 278) oraz 663 kolizje (o 42 mniej niż w roku ubiegłym), w konsekwencji czego w wypadkach zginęło 14 osób a 231 zostało rannych (odpowiednio w 2011 roku 19 i 374). Z analizy wynika, że 4,7% wypadków na terenie województwa w 2012 roku zostało spowodowanych przez nietrzeźwego kierowcę (6,3% w roku ubiegłym), natomiast kolizji drogowych 2,5% (tak jak rok wcześniej). Powyższe dane dowodzą zatem, że w 2012 roku nietrzeźwi kierowcy mieli mniejszy udział w wypadkach drogowych, a co za tym idzie w ich skutkach⁶.

Wykres 68. Wypadki spowodowane przez kierujących na skutek nadmiernej prędkości

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Ruchu Drogowego KWP w Krakowie Ocena bezpieczeństwa na drogach województwa małopolskiego w 2012 roku

Wykres 69. Wypadki w poszczególnych powiatach i mieście Krakowie w 2012 roku w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Ruchu Drogowego KWP w Krakowie Ocena bezpieczeństwa na drogach województwa małopolskiego w 2012 roku

5. Tamże.
6. Tamże.

3. Działalność straży miejskich i gminnych

Według stanu na dzień 31 grudnia 2012 roku na terenie Polski funkcjonowały łącznie 593 oddziały straży gminnych i miejskich. W zdecydowanej większości prze-
 ważyły straże miejskie (477) nad gminnymi (119). Oddziały te w 2012 roku zatrudniały łącznie 11 479 osób. W liczbie tej mieści się 9 790 strażników gminnych (miejskich) oraz 1 689 pracowników zatrudnionych na stanowiskach urzędniczych albo stanowiskach pomocniczych i obsługi. Porównując powyższe dane do roku ubiegłego, należy wskazać, iż liczba oddziałów straży gminnych (miejskich) wzrosła o 22 oddziały, a zmalała liczba zatrudnionych strażników⁷.

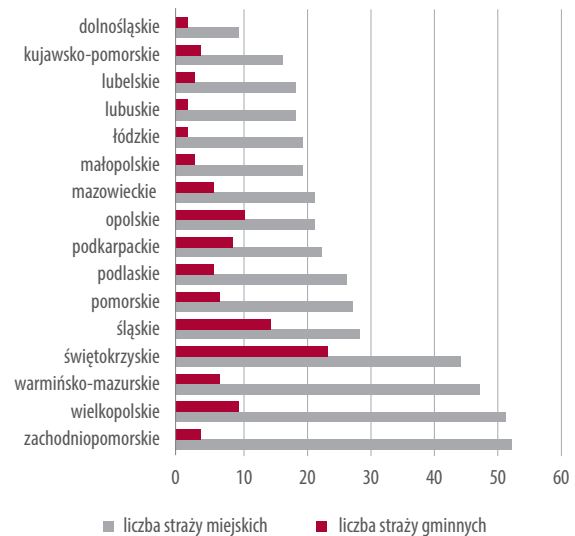
Na terenie województwa małopolskiego działa, tak jak w latach ubiegłych, 35 oddziałów straży, w tym 28 miejskich i 7 gminnych, co plasuje województwo małopolskie na 6. pozycji na liście województw pod względem liczby oddziałów⁸.

4. Ochrona przeciwpożarowa i zagrożenie pożarowe

W 2012 roku jednostki ochrony przeciwpożarowej brały udział w niespełna 440 tys. interwencji w całej Polsce, co stanowi spadek ogólnej liczby interwencji o 4% w stosunku do roku 2011. W ogólnej liczbie zdarzeń pożary stanowiły 40,2%, tj. 184 tys. zdarzeń (wzrost o 7% w stosunku do roku ubiegłego). Podobnie jak w latach ubiegłych, liczba pożarów małych stanowi zdecydowany odsetek ogólnej liczby pożarów (90,8%). Wśród regionów o najwyższej liczbie zdarzeń z zakresu działań ratowniczo-gaśniczych znajdują się, tak jak w roku ubiegłym, odpowiednio województwa: mazowieckie, śląskie, dolnośląskie oraz małopolskie.

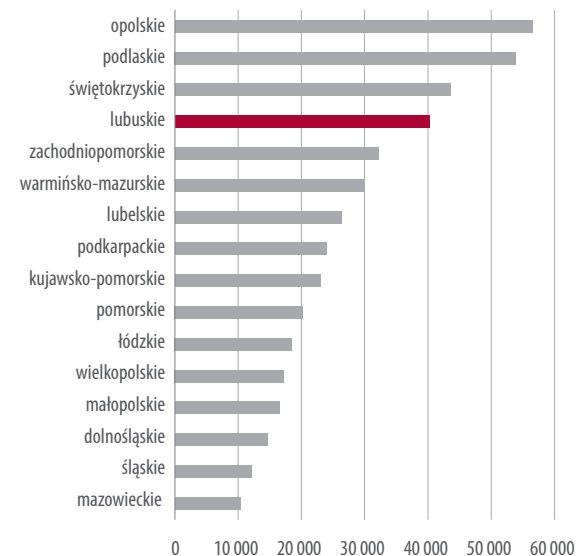
W 2012 roku na obszarze województwa małopolskiego miało miejsce ogółem ponad 40,3 tys. zdarzeń, w tym 15,3 tys. pożarów, 23,2 tys. miejscowych zagrożeń oraz 1,8 tys. fałszywych alarmów. Miejscowe zagrożenia stanowiły ok. 58%, pożary 38%, a fałszywe alarmy ok. 4% ogółu zdarzeń. W porównaniu do 2011 roku nastąpił wzrost ogólnej liczby zdarzeń o 7,5%. Według rodzaju zdarzenia wzrost odnotowano zarówno w przypadku pożarów, miejscowych zagrożeń, jak i fałszywych alarmów, przy czym w przypadku pożarów był on najbardziej znaczący (wzrost o ok. 20%). Najczęstszą przyczyną występowania pożarów, tak jak w roku ubiegłym, były podpalenia (umyślne) oraz nieostrożność osób dorosłych przy posługiwaniu się ogniem otwartym⁹.

Wykres 70. Liczba straży miejskich i gminnych w Polsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Informacja o działalności straży gminnych (miejskich) oraz ocena współpracy straży z Policją w 2012 roku, MSW

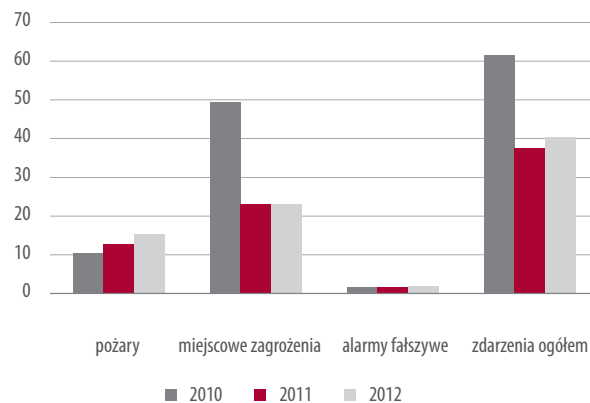
Wykres 71. Liczba zdarzeń z zakresu działań ratowniczo-gaśniczych w Polsce w 2012 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie Biuletynu Informacyjnego Państwowej Straży Pożarnej 2012 r.

7. Informacja o działalności straży gminnych (miejskich) oraz ocena współpracy straży z Policją w 2012 roku, MSW.
 8. Tamże.
 9. Na podstawie Biuletynu informacyjnego Państwowej Straży Pożarnej 2012 r.

Wykres 72. Liczba zdarzeń z zakresu działań ratowniczo-gaśniczych w Małopolsce w latach 2010–2012 według rodzaju (w tys.)

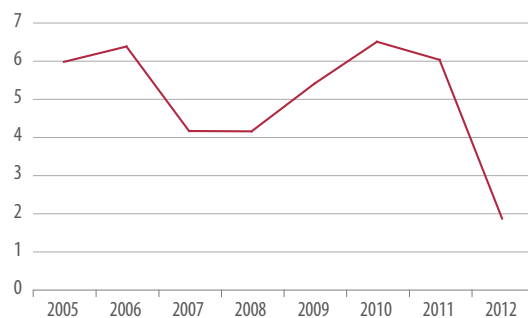
Źródło: opracowanie własne na podstawie *Biuletynu Informacyjnego Państwowej Straży Pożarnej 2012 r.*

5. Działalność Górskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego, Tatrzańskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego i Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego

Na terenie województwa małopolskiego działają 4 Grupy Regionalne Górskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego wykraczające swoją działalnością poza granice Małopolski, tj.: grupa beskidzka, jurajska, krynicka oraz podhalańska, a także Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe¹⁰. W 2012 roku liczba osób ratowanych znacznie spadła w stosunku do lat ubiegłych (niespełna 32% spadku w porównaniu z 2011 rokiem), a co za tym idzie, spadła także liczba interwencji, akcji i wypraw ratunkowych (w 2012 spadek rdr o ok. 31%)¹¹.

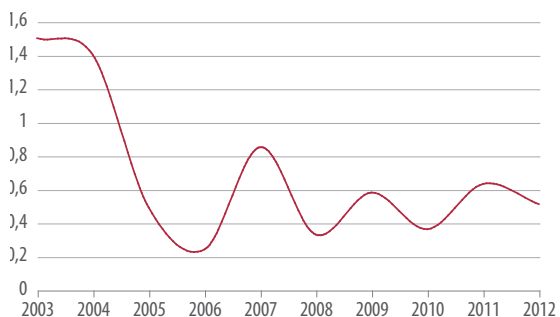
Na terenie województwa małopolskiego działa 7 jednostek terenowych Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego. Tendencja wzrostowa ostatnich lat pod względem liczby ratowników została utrzymana, w 2012 roku WOPR liczył 3 238 ratowników (2 819 w 2011 roku). Biorąc pod uwagę liczbę ofiar utonięć na 100 tys. mieszkańców, województwo małopolskie zajmuje przedostatnie miejsce w kraju (0,51)¹².

Wykres 73. Liczba interwencji, akcji i wypraw ratunkowych w latach 2005–2012 (w tys.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Rocznego sprawozdania z działalności GOPR w 2012 r.*

Wykres 74. Liczba ofiar utonięć w Małopolsce na 100 tys. mieszkańców w latach 2003–2012

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WOPR *Zagrożenia i działania*

10. Strona internetowa www.gopr.pl.

11. Na podstawie danych *Sprawozdanie z działalności GOPR 2012 – ratownictwo górskie*.

12. Strona internetowa www.wopr.pl/statystyka.

Trzeci sektor

Opracowanie: Monika Grzyb, Ewelina Rokita, Magdalena Zawada

podsumowanie

- Spośród ponad 80 tys. zarejestrowanych organizacji prawie 7,5 tys. z nich ma swoją siedzibę w Małopolsce.
- W sektorze pozarządowym zdecydowanie dominują organizacje opierające się przede wszystkim na pracy społecznej, nie tylko członków i władz organizacji, ale również wolontariuszy zewnętrznych, których zaangażowanie staje się coraz powszechniejsze.
- W 2012 roku Województwo Małopolskie przyjęło *Wieloletni program współpracy z organizacjami pozarządowymi na lata 2013–2017*, który jest dokumentem regulującym długofalowe kierunki współpracy Województwa Małopolskiego z organizacjami pozarządowymi w pięcioletnim horyzoncie czasowym. Jest również realizacją zapisów *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011–2020*.

1. Współpraca Województwa Małopolskiego z trzecim sektorem

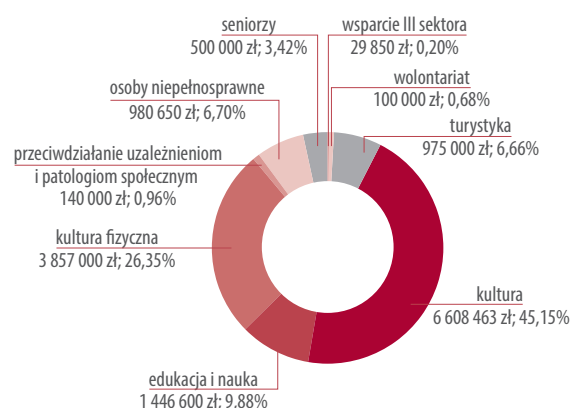
Współpraca finansowa

Zlecenie realizacji zadań własnych Województwa Małopolskiego w trybie otwartych konkursów ofert

Samorząd Województwa Małopolskiego zlecał realizację zadań publicznych w 2012 roku w ramach otwartych konkursów ofert w formie powierzenia (sfinansowanie realizacji zadania) oraz wsparcia (dofinansowanie realizacji zadania).

W 2012 roku w ramach 12 otwartych konkursów zostało złożonych 1469 ofert, dofinansowanie otrzymało 634 zadań na łączną kwotę 14 637 563 zł.

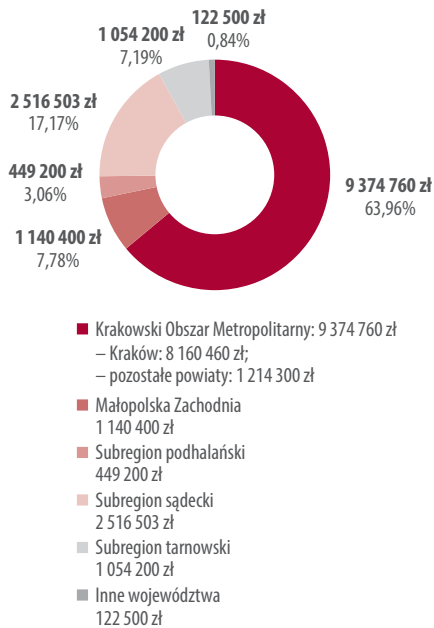
Wykres 75. Środki finansowe przyznane w ramach otwartych konkursów ofert ze względu na obszary współpracy w 2012 roku

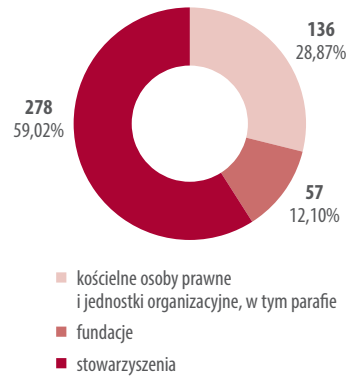
Źródło: opracowanie własne

Rozdział IX Trzeci sektor

Wykres 76. Środki finansowe przyznane w 2012 roku w ramach otwartych konkursów ofert – subregiony

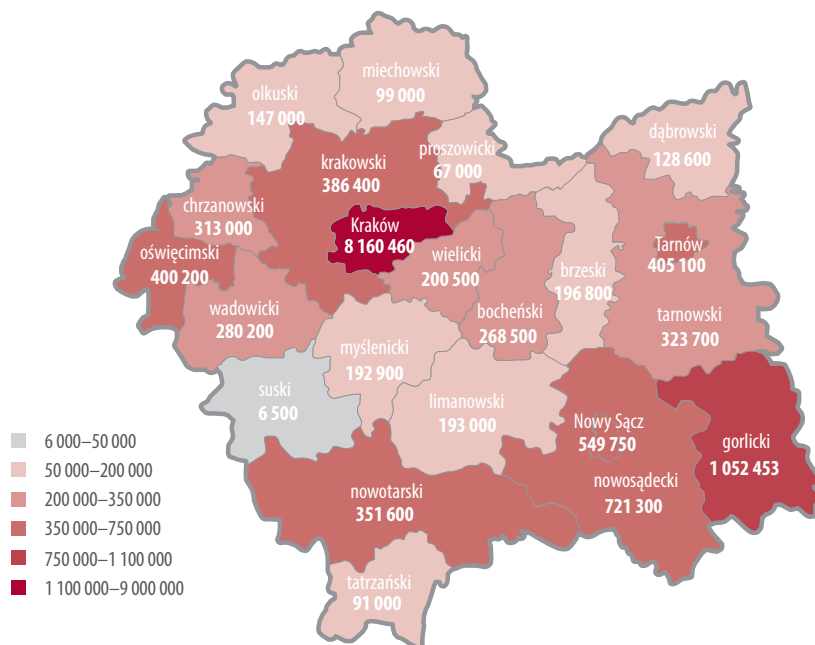
Wykres 77. Status prawny organizacji pozarządowych dofinansowanych w 2012 roku w ramach otwartych konkursów ofert

Źródło: opracowanie własne

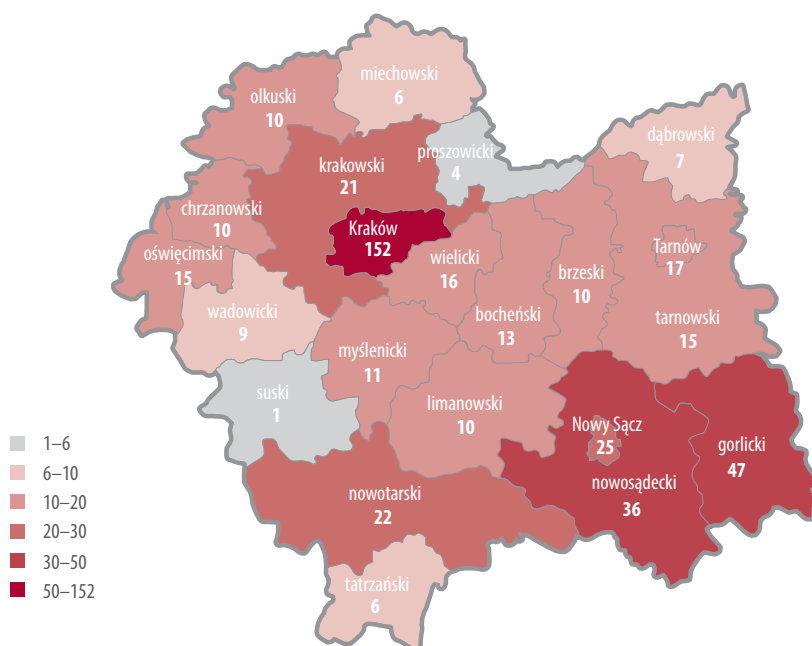
Źródło: opracowanie własne

Mapa 32. Środki finansowe przyznane w 2012 roku w ramach otwartych konkursów ofert (alokacja środków ze względu na miejsce zarejestrowania NGO)¹ (w zł)

Źródło: opracowanie własne

1. W ramach otwartych konkursów ofert zostało dofinansowanych również 10 zadań publicznych realizowanych przez 8 organizacji pochodzących z innych województw na łączną kwotę 122 500 zł.

Mapa 33. Liczba organizacji, które otrzymały dofinansowanie w 2012 roku**Źródło:** opracowanie własne**Tabela 41.** Zestawienie środków finansowych przekazywanych organizacjom pozarządowym w ramach otwartych konkursów ofert w 2012 roku

Lp.	Nazwa obszaru	Nazwa zadania	Edytcje	Planowane środki finansowe na 2012 r. (w zł)	Liczba podpisanych umów	Kwota przyznanej dotacji (na podstawie podpisanych umów) (w zł)
1.	Pomoc społeczna, w tym działania na rzecz osób starszych	zadania na rzecz osób starszych oraz UTW	1.	500 000	27	500 000
2.	Działalność na rzecz osób niepełnosprawnych	zadania na rzecz osób niepełnosprawnych	1.	1 000 000	55	980 650
3.	Przeciwdziałanie uzależnieniom i patologiom społecznym	przeciwdziałanie uzależnieniom i patologiom społecznym	1.	140 000	9	140 000
4.	Wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej i sportu	upowszechnianie kultury fizycznej	2.	3 900 000	124	3 857 000
		współzawodnictwo i szkolenie sportowe dzieci i młodzieży XVIII Ogólnopolska Olimpiada Młodzieży w sportach letnich MAŁOPOLSKA 2012				
5.	Nauka, szkolnictwo wyższe, edukacja, oświata i wychowanie	„Małopolska WIE – wiedza, innowacje, edukacja – wsparcie inicjatyw edukacyjnych”	1.	350 000	41	346 600
6.		Regionalny Program Stypendialny	1.	1 100 000	2	1 100 000

Lp.	Nazwa obszaru	Nazwa zadania	Edycje	Planowane środki finansowe na 2012 r. (w zł)	Liczba podpisanych umów	Kwota przyznanej dotacji (na podstawie podpisanych umów) (w zł)
7.	Kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury i dziedzictwa narodowego, w tym także w obszarze podtrzymywania i upowszechniania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej; działalności na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego	Mecenat Małopolski	2.	3 000 000	194	2 895 110
8.		Ochrona Zabytków Małopolski	1.	3 500 000	123	3 213 353
9.		Pro Memoria	1.	500 000	1	500 000
10.	Turystyka i krajoznawstwo	Małopolska Gościinna	2.	1 000 000	46	975 000
11.	Promocja i organizacja wolontariatu	zadania z dziedziny promocji i organizacji wolontariatu	1.	100 000	11	100 000
12.	Wsparcie III sektora	organizacja Małopolskiego Forum Organizacji Pozarządowych	1.	30 000	1	29 850
SUMA				15 320 000	634	14 637 563

Źródło: opracowanie własne

Zlecanie zadań publicznych z pominięciem otwartych konkursów ofert, na podstawie przepisów ustaw innych niż ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie w roku 2012

W 2012 roku na realizację zadań publicznych – poza otwartymi konkursami ofert – przekazano prawie 6 mln zł. Największą pulę środków przekazano w ramach *ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych*.

Tabela 42. Zlecanie zadań publicznych z pominięciem otwartych konkursów ofert, na podstawie przepisów ustaw innych niż ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie w 2012 roku

Ustawa	Wysokość przekazanych środków finansowych (w zł)	Program	Liczba podpisanych umów	Wysokość przekazanych środków finansowych (w zł)
ustawa prawo zamówień publicznych	742 100	Program „Małopolska Nasz region, nasza szansa”	85	412 000
		inne	11	330 100
ustawa prawo budowlane	654 067	Środki PFRON na dofinansowanie robót budowlanych dotyczących obiektów służących rehabilitacji	2	654 067
ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych	3 416 182	Środki PFRON na dofinansowanie kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej zgodnie z przepisami rozporządzenia MPIPS w sprawie zakładów aktywności zawodowej oraz ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych	6	3 416 182
ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej	711 900	Prowadzenie ośrodków adopcyjnych	3	711 900

Ustawa	Wysokość przekazanych środków finansowych (w zł)	Program	Liczba podpisanych umów	Wysokość przekazanych środków finansowych (w zł)
ustawa o bezpieczeństwie i ratownictwie w górach i na zorganizowanych terenach narciarskich	440 000	Umowy zawarte na podstawie ustawy z dnia 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie i ratownictwie w górach i na zorganizowanych terenach narciarskich	3	440 000
SUMA	5 964 249		110	5 964 249

Źródło: opracowanie własne

Wykorzystanie środków unijnych przez organizacje pozarządowe

Wysokość środków finansowych przekazanych w poszczególnych programach obrazuje poniższa tabela.

Tabela 43. Kwoty przekazane organizacjom pozarządowym w ramach środków unijnych w 2012 roku na podstawie umów wieloletnich

Program	Wysokość przekazanych środków finansowych (w zł)	Liczba podpisanych umów
Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007–2013	2 439 992,88	17
Małopolski Regionalny Program Operacyjny 2007–2013	19 644 697,25	9
Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007–2014	18 000 451,97	262

Źródło: opracowanie własne

Współpraca pozafinansowa

Wymiana informacji pomiędzy Samorządem Województwa Małopolskiego a organizacjami pozarządowymi:

- › Udostępnianie informacji na portalach
Na stronach internetowych Województwa (Wrota Małopolski, www.malopolskie.pl/ngo, Biuletyn Informacji Publicznej) oraz na profilu Pozarządowa Małopolska na portalu społecznościowym Facebook, na bieżąco publikowano informacje poświęcone współpracy Samorządu Województwa Małopolskiego z sektorem pozarządowym, zamieszczano aktualności dotyczące szkoleń, konkursów i konferencji, a także akty prawne dotyczące III sektora, wydawnictwa, poradniki i informatory adresowane do przedstawicieli NGO.
- › Tworzenie banku danych o organizacjach pozarządowych
Urząd Marszałkowski prowadzi bazę organizacji pozarządowych działających w regionie. Organizacje pozarządowe znajdujące się w bazie otrzymują „Newsletter NGO” zawierający informacje o bieżących działaniach Samorządu Województwa Małopolskiego adresowanych do III sektora.
- › Informowanie organizacji pozarządowych o źródłach pozyskiwania pozabudżetowych środków finansowych
- › Spotkania informacyjno-szkoleniowe
W 2012 roku odbyło się 15 szkoleń i spotkań dotyczących przygotowania i rozliczenia ofert oraz konsultacji społecznych w Tarnowie, Nowym Sączu, Oświęcimiu oraz Krakowie. W spotkaniach wzięło udział ponad 300 przedstawicieli organizacji pozarządowych.

Małopolska Rada Pożytku Publicznego

W 2012 roku tematem przewodnim posiedzeń był *Wieloletni program współpracy z NGO na lata 2013–2017*. W ramach Rady powstały zespoły zadaniowe ds. Wieloletniego programu współpracy, Komisji konkursowych i Wolontariatu. Ponadto przedstawiciele organizacji pozarządowych uczestniczyli również w pracach innych zespołów doradczych oraz inicjatywnych samorządu, m.in.: Małopolskiej Radzie ds. Społeczeństwa Informacyjnego, Małopolskiej Radzie Kombatantów i Osób Represjonowanych, Radzie ds. Produktów Tradycyjnych, Wojewódzkiej Społecznej Radzie do Spraw Osób Niepełnosprawnych, Małopolskiej Radzie Zdrowia Publicznego, Wojewódzkiej Radzie Zatrudnienia, Małopolskim Partnerstwie na rzecz Kształcenia Ustawicznego Małopolskiej Radzie Organizacji Młodzieżowych.

Konsultacje społeczne

W 2012 roku przeprowadzono konsultacje 46 projektów uchwał Sejmiku Województwa Małopolskiego. Konsultowano m.in.: *Wieloletni program współpracy Województwa Małopolskiego z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na lata 2013–2017*, *Program współpracy Województwa Małopolskiego z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na rok 2013*, *Tryb i szczegółowe kryteria oceny wniosków o realizację zadań publicznych w ramach inicjatywy lokalnej*, *Program Strategiczny Dziedzictwo i Przemysły Czasu Wolnego*, *Plan Gospodarki Odpadami Województwa Małopolskiego*. Konsultacjom zostały również poddane inne projekty, dotyczące m.in. wyznaczenia lub likwidacji aglomeracji, ustanowienia obrębów ochronnych na śródlądowych wodach powierzchniowych WM czy ustanowienia ogólnej powierzchni przeznaczonej pod uprawy maku i konopi włóknistych oraz rejonizacji tych upraw w WM.

Patronaty Marszałka Województwa Małopolskiego

W 2012 roku w ramach wzmocnienia wizerunku małopolskich organizacji pozarządowych Marszałek Województwa Małopolskiego objął patronatem prawie 300 przedsięwzięć i projektów z różnych dziedzin realizowanych przez organizacje pozarządowe, a także udzielił licznych rekomendacji.

2. Promocja organizacji pozarządowych

Nagroda dla najlepszych organizacji pożytku publicznego KRYSZTAŁY SOLI

W 2012 roku odbyła się kolejna – VIII edycja – Konkursu „Kryształy Soli”, którego głównym celem jest wzmocnienie wizerunku organizacji pozarządowych, promocja działań najlepszych organizacji i popularyzacja dobrych praktyk. Kapituła Nagrody wyłoniła 5 laureatów i 5 wyróżnionych.

Tabela 44. Laureaci Nagrody KRYSZTAŁY SOLI w 2012 roku

Laureat: GRAND PRIX	Fundacja na Rzecz Międzynarodowego Domu Spotkań Młodzieży w Oświęcimiu
Kategoria: POLITYKA SPOŁECZNA, ZDROWIE ORAZ DZIAŁALNOŚĆ NA RZECZ OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH	Laureat: Caritas Archidiecezji Krakowskiej Wyróżnienie: Polskie Towarzystwo Walki z Mukowiscydozą
Kategoria: OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	Laureat: Stowarzyszenie Gospodyń Wiejskich w Andrychowie Wyróżnienie: Stowarzyszenie „Na Rzecz Rozwoju”
Kategoria: EDUKACJA I NAUKA	Laureat: Fundacja na Rzecz Międzynarodowego Domu Spotkań Młodzieży w Oświęcimiu Wyróżnienie: Parafia Św. Jakuba Apostoła
Kategoria: SPORT, TURYSTYKA, REKREACJA, EKOLOGIA	Laureat: Klub Sportowy Akademickiego Związku Sportowego Akademii Wychowania Fizycznego Kraków Wyróżnienie: Sądecka Organizacja Turystyczna
Kategoria: AKTYWIZACJA GOSPODARZAI OBYWATELSKA	Laureat: Związek Centralny Dzieła Kolpinga w Polsce Wyróżnienie: Fundacja im. Hetmana Jana Tarnowskiego

Źródło: opracowanie własne

Nagroda dla osób działających na rzecz dobra innych AMICUS HOMINUM

Konkurs o Nagrodę Samorządu Województwa Małopolskiego dla Osób Działających na Rzecz Dobra Innych „Amicus Hominum” ma na celu wyróżnienie osób, które pomagają potrzebującym i swoją bezinteresowną aktywnością wspierają drugiego człowieka. Kapituła Nagrody uhonorowała w 2012 roku 10 osób.

Tabela 45. Laureaci Nagrody AMICUS HOMINUM – edycja VII w 2012 roku

Laureat: GRAND PRIX	Mieczysław Kaczwiński
Kategoria: POLITYKA SPOŁECZNA I PRORODZINNA	Laureat: Ewa Bielecka Wyróżnienie: Leszek Tytko
Kategoria: PROMOCJA I OCHRONA ZDROWIA	Laureat: Mieczysław Kaczwiński Wyróżnienie: Iwona Mazur

Kategoria: POMOC NIEPEŁNOSPRAWNYM	Laureat: Anna Szypuła Wyróżnienie: Janina Zachwieja
Kategoria: SPORT I EDUKACJA	Laureat: Zbigniew Janeczek Wyróżnienie: Andrzej Danek
Kategoria: DZIAŁALNOŚĆ FILANTROPIJNA	Laureat: ks. Ryszard Honkisz Wyróżnienie: Dorota Maria Ruśkowska-Misztal

Źródło: opracowanie własne

Kampania 1% – poświęcona popularyzacji mechanizmu odpisu 1% podatku na rzecz organizacji pożytku publicznego

W 2012 roku odbyła się V edycja kampanii popularyzującej ideę odpisu 1% podatku na rzecz małopolskich organizacji pożytku publicznego pod hasłem „Twój 1% to siła Małopolski”. W ramach Kampanii na terenie województwa eksponowane były plakaty i ulotki promocyjno-informacyjne, zachęcające do przekazania 1% podatku na rzecz OPP. Ponadto w Małopolskiej Sieci Kin Cyfrowych emitowane były spoty promujące Kampanię. W 2012 roku Małopolanie przekazali na rzecz OPP 38 935 391 zł, tj. ponad 4 mln zł więcej niż w roku ubiegłym. Na organizacje pożytku publicznego w regionie przekazano 18 604 288 zł.

3. Integracja środowisk kombatanckich

W 2012 roku Samorząd Województwa Małopolskiego aktywnie współpracował ze stowarzyszeniami kombatanckimi oraz innymi organizacjami społecznymi z terenu województwa małopolskiego, które w swoich zadaniach statutowych mają utrwalanie pamięci narodowej.

Przy współpracy Małopolskiej Rady Kombatanatów i Osób Represjonowanych 24 kwietnia 2012 roku na terenie jednostki 2. Korpusu Zmechanizowanego w Krakowie zorganizowano szkolenie dla pocztów sztandarowych organizacji kombatanckich, niepodległościowych oraz młodzieżowych.

Organizacja uroczystości patriotycznych

Przy współpracy z powołaną w 2010 roku Małopolską Radą Kombatanatów i Osób Represjonowanych zorganizowano następujące uroczystości:

- › 149. rocznicę powstania styczniowego,
- › 166. rocznicę wybuchu powstania krakowskiego i śmierci Edwarda Dembowskiego,
- › koncert charytatywny w ramach Krakowskich Obchodów II Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych,
- › 67. rocznicę Wyzwolenia Hitlerowskich Więzień i Obozów Koncentracyjnych,
- › 67. rocznicę zakończenia II wojny światowej w Europie,
- › Narodowy Dzień Pamięci Ofiar Nazistowskich Obozów Koncentracyjnych,
- › 73. rocznicę wybuchu II wojny światowej,
- › 182. rocznicę powstania listopadowego,
- › 94. rocznicę odzyskania niepodległości.

Święto Niepodległości w Krakowie

Województwo Małopolskie jest głównym organizatorem obchodów rocznicy odzyskania niepodległości w Krakowie. W uroczystościach rocznicowych w 2012 roku mieszkańcy Krakowa i Małopolski mogli razem z kawalerią konną przejść pochodem patriotycznym Drogą Królewską, spod Wzgórza Wawelskiego, ulicą Grodzką przez Rynek Główny, Bramę Floriańską obok Barbakanu przed Grób Nieznanego Żołnierza na placu Matejki. Zwieńczeniem uroczystości była defilada formacji reprezentacyjnych Wojska Polskiego i grup rekonstrukcyjnych.

GOSPODARKA

Potencjał gospodarczy

Opracowanie: Agnieszka Górniak, Tomasz Kwiatkowski, Rafał Poniewski, Marcin Wątor

podsumowanie

- Województwo małopolskie od lat zajmuje wysokie, 5. miejsce wśród województw w wartości wytworzonego PKB. W 2011 roku zwiększył się również jego udział w wartości tego wskaźnika dla całego kraju. Bardzo istotny wpływ ma tu Kraków (3% ogólnopolskiego PKB). W 2011 roku poprawie uległa w stosunku do lat ubiegłych dynamika PKB ogółem i PKB *per capita* na tle innych województw.
- W województwie małopolskim na koniec 2012 roku liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych wyniosła 343,4 tys., czyli o 3,6% więcej w stosunku do roku poprzedniego¹. Małopolska znajduje się na 4. miejscu wśród wszystkich województw pod względem liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych.
- Małopolskę charakteryzuje niekorzystna struktura nakładów na badania i rozwój (B+R), w której środki publiczne dominują wyraźnie nad wydatkami ponoszonymi przez przedsiębiorstwa. Mimo to działające w regionie przedsiębiorstwa – zarówno przemysłowe jak, i z sektora usług – ponosiły nakłady na działalność innowacyjną częściej niż firmy z reszty kraju.
- Działania innowacyjne firm finansowane są najczęściej ze środków własnych. Jednocześnie na przestrzeni ostatnich lat nakłady te są coraz częściej uzupełniane o środki pochodzące z funduszy europejskich, natomiast coraz rzadziej o kredyty bankowe.
- Wartość małopolskiego eksportu wyniosła niecałe 7,2 mld euro w 2012 roku. Rok ten w małopolskim wywozie to kontynuacja tendencji wzrostowej, rósł on w tym samym tempie (5%) co eksport w kraju. W 2012 roku po raz pierwszy wzrostowej dynamice eksportu towarzyszyła spadkowa tendencja importu, spadek wyniósł rok do roku 2% i małopolski import osiągnął wartość 7,7 mld euro. Kontrybucja małopolskiego importu zrównała się z kontrybucją eksportu, wkład regionu dla wywozu i przywozu wynosi 5,1%.
- W 2012 roku Małopolska spadła w rankingu atrakcyjności inwestycyjnej Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową o 1 pozycję i zajmuje 5. lokatę w kraju za województwami: śląskim, mazowieckim, dolnośląskim i wielkopolskim. Małopolskę „przeskoczyło” o 1 lokatę województwo wielkopolskie – z 5. na 4., zajmując tym samym utrzymywane przez poprzednie 3 edycje badania miejsce Małopolski. Czynnikiem, który zaważył w rankingu na spadku Małopolski jest obszar dostępności transportowej. W Wielkopolsce poprawiła się dostępność do stolicy i granicy zachodniej Polski.

1. Podmioty gospodarcze zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Urzędowym Podmiotów Gospodarki Narodowej (REGON).

1. Produkt krajowy brutto

Wartość wytworzonego w 2011 roku w województwie małopolskim produktu krajowego brutto w cenach bieżących wyniosła 113 948 mln zł, co oznacza wzrost o 9,5% w stosunku do poprzedniego roku. W cenach bieżących dynamika PKB dla województwa małopolskiego jest wyższa niż dla całego kraju (dynamika PKB w Polsce 107,9). Sytuacja województwa małopolskiego poprawiła się w porównaniu z rokiem 2009 i 2010, kiedy region odnotowywał dynamikę niższą niż przeciętna dla całej Polski. Udział w krajowym PKB wzrósł w stosunku do 2010 roku z 7,3% do 7,5%.

Tabela 46. PKB w Polsce i Małopolsce w latach 2007–2011

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011
PKB w cenach bieżących (w mln zł)					
Polska	1 176 737	1 275 508	1 344 505	1 416 585	1 528 127
Małopolska	86 974	95 020	99 610	104 089	113 948
Dynamika PKB w cenach stałych (w %) (rok poprzedni = 100)					
Polska	106,8	105,1	101,6	103,9	104,5
Małopolska	104,6	106,9	102,2	102,7	105,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Jeśli chodzi o globalną wartość produktu krajowego brutto (w cenach bieżących) w województwach, to Małopolska znajduje się niezmiennie na 5. miejscu za województwami: mazowieckim, śląskim, wielkopolskim i dolnośląskim.

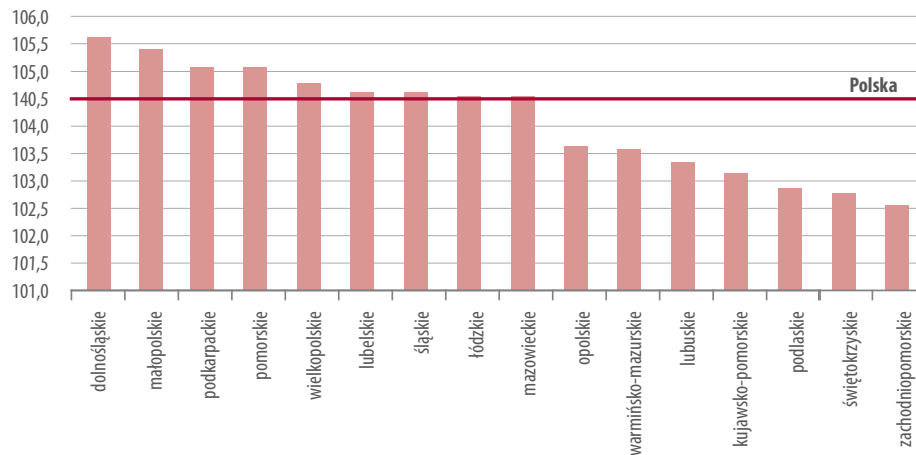
Tabela 47. Wartość PKB w województwach w latach 2010 i 2011 (ceny bieżące, w mln zł)

Lp.	Województwo	2010	2011
1.	mazowieckie	315 826	341 720
2.	śląskie	184 038	198 301
3.	wielkopolskie	131 885	142 445
4.	dolnośląskie	120 120	131 098
5.	małopolskie	104 089	113 948
6.	łódzkie	86 765	93 254
7.	pomorskie	79 577	86 206
8.	kujawsko-pomorskie	64 379	68 390
9.	lubelskie	54 042	58 544
10.	zachodniopomorskie	54 647	57 698
11.	podkarpackie	52 512	57 028
12.	warmińsko-mazurskie	38 871	41 609
13.	świętokrzyskie	35 681	37 831
14.	podlaskie	32 090	34 239
15.	lubuskie	31 684	33 552
16.	opolskie	30 380	32 266

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Dynamika PKB w ujęciu realnym (w cenach stałych) wyniosła 105,4 (rok 2010=100) i jest wyższa o 0,9% w stosunku do średniej dla całej Polski. Województwo małopolskie osiągnęło drugi najwyższy wynik wśród wszystkich regionów. Małopolska ustąpiła w tym zestawieniu tylko województwu dolnośląskiemu. Sytuacja taka to zdecydowana poprawa w stosunku do poprzednich 2 lat.

Wykres 78. Dynamika PKB w województwach w 2010 roku (ceny stałe; rok poprzedni = 100)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

PKB na jednego mieszkańca wyniosło w Małopolsce 34 107 zł w cenach bieżących i wzrosło o 9,1% w porównaniu do 2010 roku. W tym samym okresie PKB *per capita* dla Polski wyniosło 39 665 zł i wzrosło o 7,8%. W ujęciu realnym na mieszkańca wzrost PKB wyniósł 5,1% i był wyższy niż średnia krajowa wynosząca 4,5%. Najwyższe PKB na mieszkańca zanotowano w województwie mazowieckim: 64 790 zł. Województwo małopolskie w zestawieniu wartości PKB na mieszkańca zajmuje 7. lokatę wśród województw i awansowało w stosunku do 2010 roku o jedną pozycję (wyprzedziło województwo zachodniopomorskie). Najwyższą dynamiką przyrostu PKB może pochwalić się województwo dolnośląskie: 105,7%. Na tle całego kraju wyróżnia się województwo mazowieckie: wartość PKB na osobę wynosi tam 163,3% średniej w całym kraju. W województwie małopolskim PKB na mieszkańca wynosi 86% średniej krajowej.

Tabela 48. Wartość i dynamika PKB *per capita* w województwach

Lp.	Województwo	2010	2011	Dynamika PKB <i>per capita</i> w cenach stałych (w %)	PKB <i>per capita</i> (Polska = 100%)
1.	mazowieckie	60 359	64 790	104,3	163,3
2.	dolnośląskie	41 750	44 961	105,7	113,4
3.	śląskie	39 677	42 830	104,8	108,0
4.	wielkopolskie	38 629	41 285	104,6	104,1
5.	pomorskie	35 597	37 822	104,7	95,4
6.	łódzkie	34 180	36 750	104,9	92,6
7.	małopolskie	31 501	34 107	105,1	86,0
8.	zachodniopomorskie	32 268	33 485	102,7	84,4
9.	lubuskie	31 348	32 795	103,3	82,7
10.	kujawsko-pomorskie	31 107	32 596	103,2	82,2
11.	opolskie	29 498	31 771	104,0	80,1

Lp.	Województwo	2010	2011	Dynamika PKB <i>per capita</i> w cenach stałych (w %)	PKB <i>per capita</i> (Polska = 100%)
12.	świętokrzyskie	28 134	29 552	103,2 102,8	74,5
13.	warmińsko-mazurskie	27 228	28 635	103,6	72,2
14.	podlaskie	26 985	28 485	103,1	71,8
15.	lubelskie	25 079	26 919	105,0	67,9
16.	podkarpackie	24 973	26 801	105,1	67,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Dynamika PKB *per capita* w województwie małopolskim oznacza się wyraźnym wzrostem w porównaniu z rokiem poprzednim. Widoczne jest odwrócenie tendencji spadkowej z lat 2009–2010.

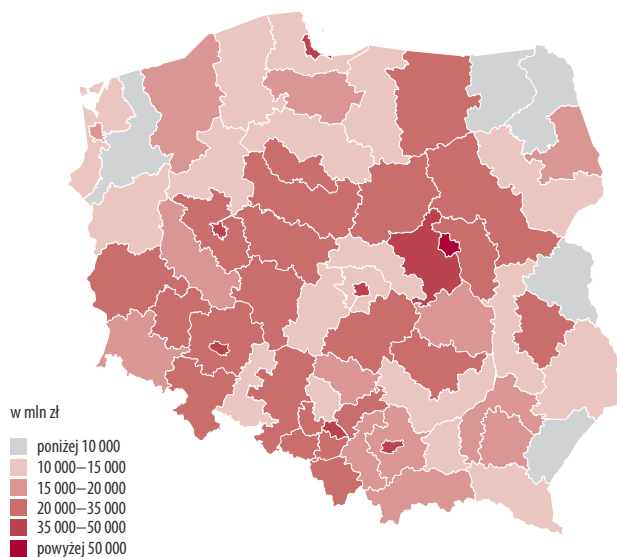
Wykres 79. Dynamika PKB *per capita* w województwie małopolskim w latach 2007–2011 (ceny stałe, rok poprzedni = 100)

Analiza danych dotyczących PKB w 2011 roku dla poszczególnych podregionów Małopolski zwraca uwagę na silne zróżnicowanie wewnątrzregionalne. Oczywiście centralną pozycję zajmuje Kraków, gdzie wytwarzane jest PKB o wartości 45 526 mln zł. Wśród wszystkich 66 subregionów w kraju, Kraków zajmuje 2. miejsce i ustępuje tylko Warszawie. Jeśli chodzi o inne małopolskie podregiony, ich udział w tworzeniu PKB regionu jest zbliżony: podregion oświęcimski 19 326 mln zł (33. miejsce w Polsce), podregion krakowski 19 688 mln zł (34. miejsce w Polsce) oraz podregion nowosądecki 17 912 mln zł (38. miejsce w Polsce). Nieco niższą wartość uzyskał podregion tarnowski: 12 435 mln zł (53. miejsce w Polsce).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

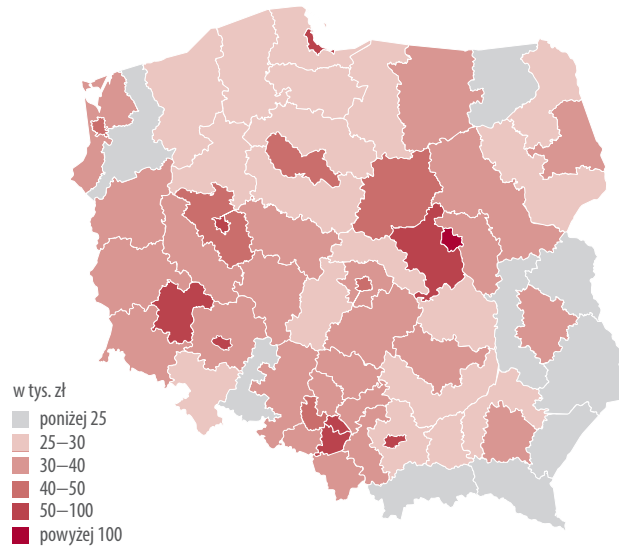
Mapa 34. PKB ogółem w 2011 roku wg podregionów (ceny bieżące; w mln zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Jeżeli chodzi o PKB na mieszkańca, Kraków zdecydowanie przewyższa średnią dla całej Małopolski. W zestawieniu wszystkich podregionów w Polsce zajął 5. lokatę z wartością 60 121 zł. Pozostałe podregiony znajdują się już poniżej przeciętnej dla województwa. Najwyższą wartość uzyskał subregion oświęcimski: 30 205 zł, najniższą podregion nowosądecki: 22 837 zł.

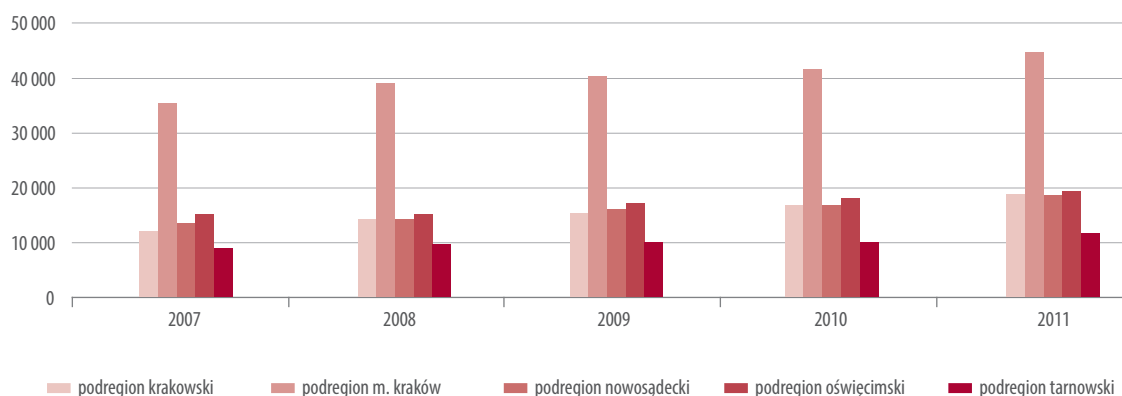
Mapa 35. PKB *per capita* w 2011 roku wg podregionów (ceny bieżące; w tys. zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Analiza trendów w zmianach w wytwarzaniu PKB przez podregiony w Małopolsce pokazuje, że są one w miarę trwałe. Wyraźnie zaznacza się dominująca rola ośrodka miejskiego – stolicy regionu. W tym miejscu wytwarzane jest 40% małopolskiego PKB. Widoczna jest również rola podregionu oświęcimskiego. W kolejnych latach zaobserwować można także znaczący wzrost PKB *per capita* dla podregionu krakowskiego.

Wykres 80. PKB *per capita* w subregionach województwa małopolskiego (ceny bieżące; w zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Znaczenie poszczególnych branż gospodarki regionalnej w kontekście wytwarzania PKB ocenia się przez wartość *dodaną brutto*. Wskaźnik ten przedstawia wartość wytworzonych produktów pomniejszoną o tzw. użycie pośrednie, czyli w uproszczeniu: koszty wytworzenia produktu. W stosunku do 2010 roku wystąpił wzrost o 0,9% udziału przemysłu (w tym przemysłu przetwórczego) w generowaniu wartości dodanej brutto.

Zaobserwowano natomiast spadek udziału jednostek prowadzących działalność w sekcji związanej z handlem; naprawą pojazdów; gospodarką magazynową; zakwaterowaniem i gastronomią; informacją i komunikacją oraz z sekcją pozostałych usług.

Wykres 81. Wartość dodana brutto w Małopolsce w 2010 i 2011 roku wg branż (w %)

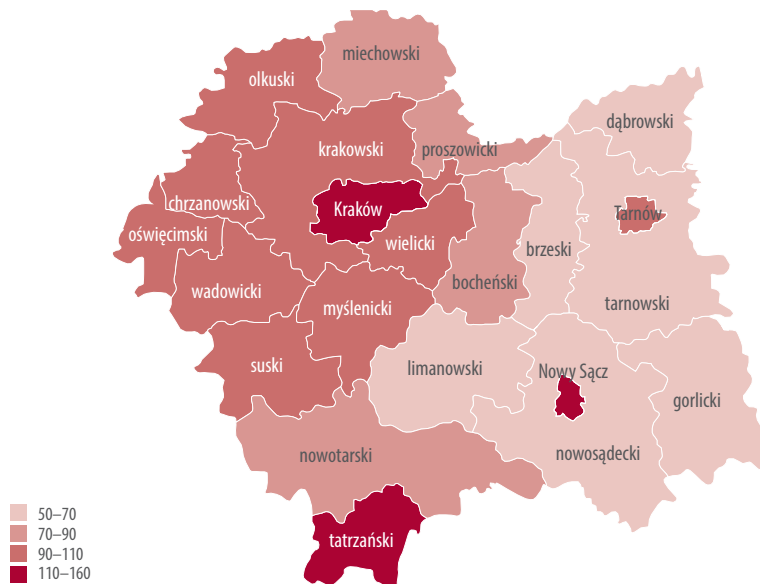

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

2. Przedsiębiorczość

W województwie małopolskim na koniec 2012 roku liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych wyniosła 343,4 tys., czyli o 3,6% więcej w stosunku do roku poprzedniego². Małopolska znajduje się na 4. miejscu wśród wszystkich województw pod względem liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych. Stanowią one 8,6% wszystkich podmiotów w Polsce. Sektor prywatny liczył 335,3 tys. (97,6% ogólnej liczby), a sektor publiczny 8,1 tys. (2,4% ogólnej liczby) podmiotów. W rejestrze znalazło się 257,5 tys. przedsiębiorstw prowadzonych w formie jednoosobowej działalności gospodarczej, co stanowi 74,9% wszystkich jednostek.

Mapa 36. Liczba podmiotów gospodarczych na 1 tys. mieszkańców wg powiatów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

2. Podmioty gospodarcze zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Urzędowym Podmiotów Gospodarki Narodowej (REGON).

Najwięcej podmiotów gospodarczych znajduje się na terenie Krakowa (powiat grodzki): 121,2 tys. (35,3% ogółu), a w następnej kolejności w powiatach: krakowskim 26,4 tys. (7,7%), wadowickim 15,9 tys. (4,6%), nowotarskim 14,4 tys. (4,2%) i nowosądeckim 14,2 tys. (4,1%). Najmniejszą liczbę podmiotów zanotowano na terenach powiatów: dąbrowskiego 3,0 tys. (0,9%) oraz proszowickiego 3,1 tys. (0,9%). Średnio dla całego województwa małopolskiego na 1 000 osób przypadają 102 podmioty gospodarcze. Najwyższy wskaźnik odnotowano w Krakowie (powiat grodzki) – 160 przedsiębiorstw – i w powiecie tatrzańskim – 144, a najniższy w powiatach: tarnowskim ziemskim (55) i dąbrowskim (51).

Najwięcej podmiotów zarejestrowanych w województwie małopolskim działa w sekcjach: handel i naprawa pojazdów samochodowych 89,3 tys. (26,0% ogółu); budownictwo 46,1 tys. (13,4%); przetwórstwo przemysłowe 33,9 tys. (10,4%); działalność profesjonalna, naukowa i techniczna 30,5 tys. (8,9%).

W 2012 roku w Małopolsce zarejestrowano 32,1 tys. nowych podmiotów gospodarczych. Liczba wyrejestrowanych jednostek to 20,2 tys. Najwięcej nowych podmiotów zarejestrowano w sekcjach: handel; naprawa pojazdów samochodowych 7,4 tys. (23,0% ogółu), budownictwo 5,2 tys. (16,3%), działalność profesjonalna, naukowa i techniczna 3,0 tys. nowych jednostek (9,2%). Największą liczbę zlikwidowanych podmiotów odnotowano w sekcjach: handel i naprawa pojazdów samochodowych – 6,2 tys. (30,9% ogółu wyrejestrowanych), budownictwo – 3,8 tys. (18,8%) oraz przetwórstwo przemysłowe – 1,8 tys. (9,0%).

Na terenie województwa małopolskiego działa 327,4 tys. mikroprzedsiębiorstw (do 9 zatrudnionych osób); 13,0 tys. małych przedsiębiorstw (10–49 zatrudnionych); 2,4 tys. średnich przedsiębiorstw (50–249 zatrudnionych) oraz 354 podmioty zatrudniające ponad 250 osób. W stosunku do 2011 roku w rejestrze znalazło się więcej o 13 037 mikroprzedsiębiorstw. Wzrosła także liczba średnich przedsiębiorstw. Jest ich o 72 więcej niż w poprzednim roku. Zmniejszyła się jednak o 1 316 liczba małych przedsiębiorstw. Spadek liczby podmiotów w tej sekcji jest jednak ogólnopolskim trendem. Sytuacja taka miała miejsce we wszystkich województwach.

Tabela 49. Podmioty gospodarki narodowej w województwie małopolskim w 2012 roku (stan na 31.12)

Wyszczególnienie	Liczba podmiotów w 2012 roku	Liczba podmiotów na 1 000 osób	Przedziały zatrudnienia			
			do 9	10–49	50–249	≥ 250
MAŁOPOLSKIE	343 375	102	327 483	13 083	2 455	354
Powiat bocheński	8 199	79	7 806	326	61	6
Powiat brzeski	6 032	65	5 738	254	39	1
Powiat chrzanowski	11 566	91	11 043	422	94	7
Powiat dąbrowski	3 009	51	2 836	156	15	2
Powiat gorlicki	7 521	69	7 143	312	60	6
Powiat krakowski	26 405	100	25 301	936	148	20
Powiat limanowski	8 787	69	8 350	377	54	6
Powiat m. Kraków	121 208	160	115 457	4 628	927	196
Powiat m. Nowy Sącz	9 454	112	8 924	394	122	14
Powiat m. Tarnów	11 140	99	10 477	496	147	20
Powiat miechowski	4 218	84	4 064	134	19	1
Powiat myślenicki	11 419	93	10 968	381	67	3
Powiat nowosądecki	14 179	68	13 488	602	83	6
Powiat nowotarski	14 564	77	13 878	594	84	8
Powiat olkuski	11 810	103	11 295	434	73	8
Powiat oświęcimski	14 003	90	13 447	445	98	13

Wyszczególnienie	Liczba podmiotów w 2012 roku	Liczba podmiotów na 1 000 osób	Przedziały zatrudnienia			
			do 9	10–49	50–249	≥ 250
Powiat proszowicki	3 162	72	2 997	140	24	1
Powiat suski	7 635	91	7 314	266	49	6
Powiat tarnowski	11 026	55	10 451	503	65	7
Powiat tatrzański	9 741	144	9 405	299	36	1
Powiat wadowicki	15 910	100	15 224	551	119	16
Powiat wielicki	12 387	106	11 877	433	71	6

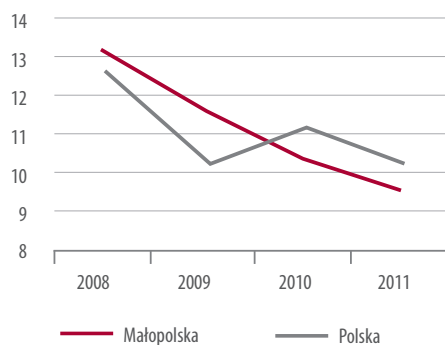
Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie

3. Innowacyjność przedsiębiorstw

Nakłady przedsiębiorstw na działalność innowacyjną maleją w Polsce systematycznie od kilku lat. Niekorzystny trend dotyczy zarówno firm usługowych, jak i przemysłowych. Warto natomiast zauważyć, że w ostatnim czasie Małopolska zatrzymała negatywną tendencję, dzięki czemu pierwszy raz od 2007 roku odnotowała lepszy od krajowego wskaźnik nakładów na innowacyjność. Wyższy od Małopolski odsetek przedsiębiorstw, które poniosły nakłady na innowacyjność, odnotowano w 2011 roku na Podkarpaciu, Lubelszczyźnie i Opolszczyźnie dla sektora usług, oraz na Mazowszu, Śląsku i Pomorzu dla przemysłu.

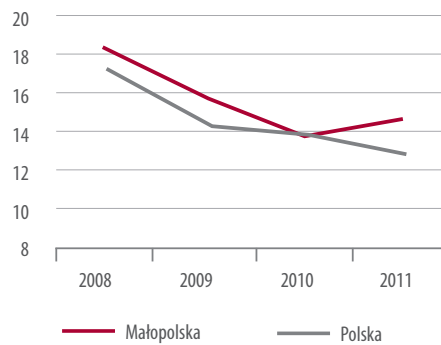
Działalność innowacyjna to całokształt działań naukowych, technicznych, organizacyjnych, finansowych i komercyjnych, które rzeczywiście prowadzą lub mają w zamierzeniu prowadzić do wdrażania innowacji. (...) Działalność innowacyjna obejmuje także działalność badawczo-rozwojową (B+R), która nie jest bezpośrednio związana z tworzeniem konkretnej innowacji (Źródło: GUS).

Wykres 82. Odsetek przedsiębiorstw sektora usług, które poniosły nakłady na działalność innowacyjną

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Wykres 83. Odsetek przedsiębiorstw przemysłowych, które poniosły nakłady na działalność innowacyjną

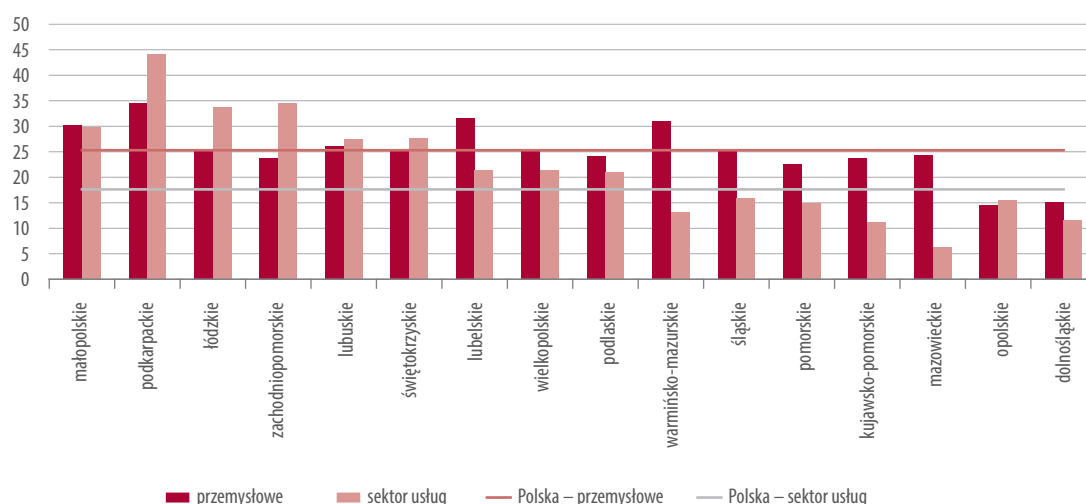
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL

Nakłady na działalność innowacyjną przypadające na jedno przedsiębiorstwo prowadzące działalność w przemyśle wyniosły w Małopolsce zaledwie niecałe 3 mln zł. W sektorze usług kształtowały się natomiast na poziomie ok 1 mln. W obu przypadkach wyniki te plasowały region wyraźnie poniżej średnich dla kraju (wynoszącej prawie 4 mln zł. zarówno dla usług, jak i przemysłu)³.

3. GUS, Urząd Statystyczny w Szczecinie, *Nauka i technika w 2011 r.*, Warszawa 2012, s. 133.

Zaangażowanie w innowację własnych nakładów zależy, między innymi, od wsparcia publicznego tego rodzaju działalności. W Małopolsce pomoc taką otrzymało w latach 2009–2011 blisko 30% firm – zarówno z sektora usług, jak i przemysłowych. Dla obu typów podmiotów był to czwarty w kolejności najwyższy wskaźnik, przy czym, jeśli wziąć pod uwagę zsumowaną wartość odsetek wspartych firm przemysłowych i usługowych, to okaże się, że lepszy wynik odnotowuje jedynie Podkarpacie. Jednocześnie wsparcie działalności innowacyjnej małopolskich firm jest wyraźnie szersze zakrojone niż w przypadku kraju, gdzie średnia dla przedsiębiorstw przemysłowych wynosi 25,5%, a dla usługowych 17,6%.

Wykres 84. Przedsiębiorstwa (sektora usług i przemysłowe), które w latach 2009–2011 otrzymały publiczne wsparcie na działalność innowacyjną – odsetek w gronie przedsiębiorstw (odpowiednio sektora usług i przemysłowych) aktywnych innowacyjnie (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2009–2011*, GUS, Urząd Statystyczny w Szczecinie, Warszawa 2012

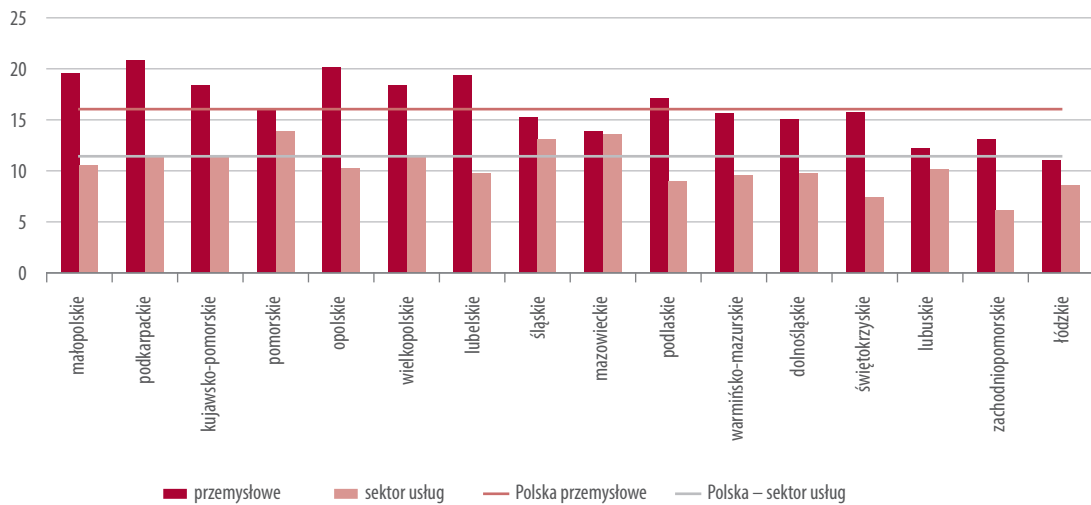
Wysokość nakładów na innowacyjność – zarówno ponoszonych z własnych środków, jak i dofinansowywanych – przekłada się ostatecznie na wskaźnik innowacyjności przedsiębiorstw. W przypadku Małopolski jest on niemal najwyższy w kraju – w latach 2009–2011 jako innowacyjne zakwalifikowano niemal 20% firm przemysłowych, czyli zaledwie o 1,5% mniej niż na dominującym pod tym względem Podkarpaciu (21,1%). Nieco mniej, bo tylko 11,1%, jest w Małopolsce innowacyjnych przedsiębiorstw usługowych. Odsetek taki dają regionowi – przy średniej dla kraju wynoszącej 11,6% – miejsce w połowie stawki, której przewodzą województwa: pomorskie i mazowieckie.

Subiektywna ocena innowacyjności przedsiębiorstw, dokonywana przez ich właścicieli jest zbliżona do danych GUS-u. Zgodnie z wynikami badania mikro i małych firm, przeprowadzonego w 2012 roku przez Bank Pekao⁴, 20% małopolskich podmiotów wprowadziło innowację procesową w przeciągu ostatnich 12 miesięcy. Jednocześnie aż 22% zamierza wprowadzić taką innowację w kolejnym roku. Większy odsetek w odniesieniu do przyszłego okresu odnotowano tylko w 3 regionach (maksymalnie 26% w kujawsko-pomorskim). Nieco wyższe wartości odnotowano dla innowacji produktowej małopolskich firm – odpowiednio 27% i 29% dla ostatnich i przyszłych 12 miesięcy. Obie wartości plasowały województwo blisko średniej krajowej.

Przedsiębiorstwo innowacyjne w zakresie innowacji produktowych i procesowych jest to przedsiębiorstwo, które w badanym okresie wprowadziło na rynek przynajmniej jedną innowację produktową lub procesową (...) (Źródło: GUS).

4. Bank Pekao, *Raport o sytuacji mikro i małych firm w roku 2012*, Warszawa 2013.

Wykres 85. Odsetek przedsiębiorstw innowacyjnych (sektora usług i przemysłowych) w latach 2009–2011

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2009–2011*, GUS, Urząd Statystyczny w Szczecinie, Warszawa 2012

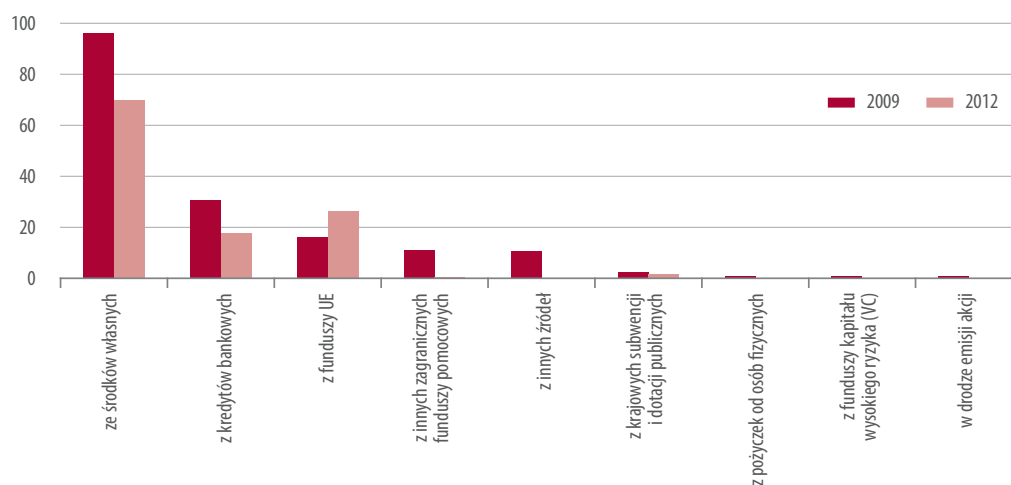
case study

Małopolski Inkubator Pomysłowości – 20 tys. zł dla autora najlepszego biznesplanu

Małopolski Inkubator Pomysłowości to konkurs skierowany do małopolskich doktorantów, w którym co roku do zdobycia są trzy nagrody finansowe: 20 tys. zł, 15 tys. zł i 10 tys. zł. Aby wystartować w konkursie, należy przygotować obiecujący biznesplan, który zawiera innowacyjne pomysły lub technologie mające szansę na wdrożenie, komercjalizację i sukces rynkowy. Pomysły na biznes muszą wpisywać się w Regionalną Strategię Innowacji, lecz niekoniecznie muszą być związane z obszarem badań prowadzonych przez doktoranta. Chodzi o pobudzenie kreatywności i zachęcenie szerokiego grona małopolskich doktorantów do spojrzenia na rzeczywistość z punktu widzenia przedsiębiorcy planującego rozpoczęcie działalności gospodarczej. Nabór biznesplanów w IV edycji konkursu wystartuje na przełomie 2013 i 2014 roku. Szczegóły zostaną podane na stronie www.imalpolska.eu. Organizatorem konkursu jest Województwo Małopolskie.

Na przestrzeni ostatnich kilku lat wyraźnie zmieniła się struktura źródeł finansowania działalności innowacyjnej małopolskich przedsiębiorstw. Akcent przesuwa się przede wszystkim ze środków własnych i kredytów bankowych do funduszy unijnych. Dodatkowo zauważyć można ograniczenie rodzajów wsparcia, z jakiego korzystają firmy i niższą niż kilka lat temu skłonność do montowania budżetu na innowacje z kilku źródeł.

Innowacyjność przedsiębiorstw to w dużej mierze efekt nakładówłożonych na działalność badawczo-rozwojową (B+R). Wartości wskaźnika BERD (czyli poziomu nakładów na B+R w sektorze przedsiębiorstw) do PKB kształtuje się w Małopolsce na poziomie 0,21% (dane za 2010 rok), co daje regionowi 4. miejsce, po województwach: podkarpackim (0,53%), mazowieckim (0,34%) i pomorskim (0,3%) – niemal na poziomie średniej dla kraju (0,2%). Małopolskę charakteryzuje przy tym niekorzystna struktura tych nakładów, w której środki publiczne (w przypadku wskaźnika GERD Małopolska jest obok Mazowsza liderem w skali kraju) dominują wyraźnie nad wydatkami ponoszonymi przez przedsiębiorstwa.

Wykres 86. Źródła finansowania działalności innowacyjnej małopolskich przedsiębiorstw innowacyjnych w latach 2009 i 2012 (w %)

Źródło: Ocena transferu wiedzy i powiązań sfery B+R oraz instytucji otoczenia biznesu z przedsiębiorcami w Województwie Małopolskim w 2012 roku, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2012

4. Instytucje otoczenia biznesu

Aktywność innowacyjna przedsiębiorstw oraz efektywne wykorzystanie przez nich wiedzy i wyników badań naukowych są kluczowymi czynnikami konkurencyjności gospodarki. Istotnym elementem wspierającym pojawianie się na rynku nowych, innowacyjnych podmiotów gospodarczych są instytucje otoczenia biznesu (IOB). Małopolskie IOB to bardzo ważny element systemu wspierania rozwoju gospodarczego, obejmującego zróżnicowane grupy niekomercyjnych instytucji, aktywnych w obszarze wspierania przedsiębiorczości, transferu i komercjalizacji technologii oraz poprawy konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw (MSP). Ponadto małopolskie IOB charakteryzują się wysokim potencjałem rozwoju, a ich rola w intensyfikacji procesów innowacyjnych stale rośnie.

Do kategorii IOB zaliczamy: agencje rozwoju regionalnego i lokalnego, izby gospodarcze, fundusze kapitału zaangażowanego, lokalne i regionalne fundusze pożyczkowe oraz fundusze poręczeń kredytowych. W skład IOB wchodzi także: sieci aniołów biznesu, ośrodki szkoleniowo-doradcze, klastry, a także Polskie Platformy Technologiczne. W związku z dynamicznym rozwojem nowych technologii i wzrostem roli innowacji jako czynnika rozwoju, coraz większego znaczenia nabiera działalność ośrodków innowacji i przedsiębiorczości, takich jak: centra transferu technologii, preinkubatory i inkubatory przedsiębiorczości, inkubatory technologiczne oraz parki technologiczne.

Tabela 50. Zestawienie małopolskich IOB

Parki technologiczne

- › Krakowski Park Technologiczny
- › Park Life Science (Jagiellońskie Centrum Innowacji Sp. z o.o.)
- › Park Technologiczny – Miasteczko Multimedialne (Miasteczko Multimedialne Sp. z o.o.)
- › Małopolski Park Technologii Informatycznych i Multimediiów (Krakowski Park Technologiczny)

Inkubatory technologiczne

- › Inkubator Technologiczny Krakowskiego Parku Technologicznego (Krakowski Park Technologiczny Sp. z o.o.)

Preinkubatory i Akademickie Inkubatory Przedsiębiorczości

- › Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości Akademii Górniczo-Hutniczej im. Stanisława Staszica (Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie)
- › Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości UJ (Jagiellońskie Centrum Innowacji Sp. z o.o.)
- › Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości (Krakowska Szkoła Wyższa im. Frycza Modrzewskiego)
- › Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości (Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie)
- › Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości (Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kołłątaja)
- › Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości (Wyższa Szkoła Europejska im. ks. Józefa Tischnera)
- › Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości (Politechnika Krakowska)
- › Inkubator Przedsiębiorczości Media 3.0 (Miasteczko Multimedialne)
- › Preinkubator przedsiębiorczości akademickiej UR/CTE (Centrum Transferu Ekotechnologii Sp. z o.o.)

Inkubatory przedsiębiorczości

- › Małopolski Inkubator Przedsiębiorczości (Urząd Miejski w Andrychowie)
- › Inkubator Przedsiębiorczości (Fundacja Promocji Gospodarczej Regionu Krakowskiego)
- › Nowosądecki Inkubator Przedsiębiorczości (Urząd Miasta Nowy Sącz)
- › Oświęcimski Inkubator Przedsiębiorczości (Centrum Biznesu Małopolski Zachodniej Sp. z o.o.)
- › Tarnowski Inkubator Przedsiębiorczości (Tarnowska Agencja Rozwoju Regionalnego SA)
- › Powiatowy Inkubator Przedsiębiorczości (Powiatowy Urząd Pracy w Dąbrowie Tarnowskiej)

Centra Transferu Technologii

- › Centrum Innowacji, Transferu Technologii i Rozwoju Uniwersytetu (CITTRU) (Uniwersytet Jagielloński)
- › Centrum Transferu Technologii AGH (Akademia Górniczo-Hutnicza im. St. Staszica w Krakowie)
- › Centrum Transferu Technologii (Politechnika Krakowska)
- › Centrum Transferu Technologii Medycznych Park Technologiczny Sp. z o.o.
- › Centrum Informacji Ekologicznej (Fundacja Partnerstwo dla Środowiska)
- › Centrum Transferu Technologii Uniwersytetu Rolniczego im. Hugona Kołłątaja w Krakowie
- › Centrum Innowacji, Transferu i Monitorowania Rozwoju Technologii Wytwarzania (Instytut Zaawansowanych Technologii Wytwarzania)
- › Centrum Transferu Technologii (Fundacja „Progres and Bussiness”)
- › Ośrodek Innowacji NOT
- › Branżowy Punkt Kontaktowy ds. Programów Unii Europejskiej Przy Platformie Technologicznej Odlewnictwa Polskiego

Fundusze Kapitału Załączkowego

- › Fundusz Kapitału Załączkowego SATUS (Spółka Zarządzająca Funduszami Kapitału Załączkowego SATUS Sp. z o.o. SK)
- › Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Aktywów Niepublicznych Venture Capital SATUS (Satus Venture Sp. z o.o. SK)
- › Małopolska Agencja Rozwoju Regionalnego (Małopolska Agencja Rozwoju Regionalnego)
- › MicroBioLab (MicroBioLab Sp. z o.o.)
- › JCI Venture (JCI Venture Sp. z o.o.)
- › IIF (IIF SA)
- › Nomad Fund (Nomad Management GmbH S.K.A.)
- › Fundusz Załączkowy KPT (Fundusz jest spółką celową)

› Innovation Nest (Innovation Nest)

Sieci Aniołów Biznesu

› Regionalna Sieć Inwestorów i Inwestycji Kapitałowych RESIK (Małopolska Agencja Energii i Środowiska Sp. z o.o.)

› Sieć Inwestorów Prywatnych SATUS (Spółka Zarządzająca Funduszami Kapitału Załączkowego SATUS Sp. z o.o. SK)

Lokalne i regionalne fundusze pożyczkowe

› Małopolski Fundusz Pożyczkowy Fundusz Pożyczkowy-Restrukturyzacyjny (Małopolska Agencja Rozwoju Regionalnego SA)

› Inicjatywa MIKRO Sp. z o.o.

› Fundusz Rozwoju Przedsiębiorczości (Fundacja Promocji Gospodarczej Regionu Krakowskiego)

› Fundacja Rozwoju Regionu Rabka

› Stowarzyszenie „Samorządowe Centrum Przedsiębiorczości i Rozwoju” w Suchej Beskidzkiej

Fundusze Poręczeń Kredytowych

› Małopolski Fundusz Poręczeń Kredytowych (Małopolska Agencja Rozwoju Regionalnego SA)

› Małopolski Fundusz Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o.

› Tarnowska Agencja Rozwoju Regionalnego SA

Ośrodki Szkoleniowo Doradcze

› Gorlicki Ośrodek Wspierania Przedsiębiorczości (Gorlickie Stowarzyszenie Wspierania Przedsiębiorczości)

› Małopolska Agencja Rozwoju Regionalnego

› FRDL Małopolski Instytut Samorządu Terytorialnego i Administracji

› Regionalny Ośrodek Europejskiego Funduszu Społecznego (FRDL Małopolski Instytut Samorządu Terytorialnego i Administracji)

› Enterprise Europe Network (Izba Przemysłowo-Handlowa w Krakowie)

› Ośrodek Wspierania Przedsiębiorczości (Fundacja Promocji Gospodarczej Regionu Krakowskiego)

› Centrum Szkoleniowo-Konsultacyjne (Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Społeczno-Gospodarczych – „Klub Sądecki”)

› Punkt Konsultacyjny (Małopolska Agencja Rozwoju Regionalnego)

› Regionalny Ośrodek Europejskiego Funduszu Społecznego (Stowarzyszenie Inicjatyw Społecznych i Oświatowych Cumulus)

› Lokalne Centrum Biznesu

› Ośrodek Wspierania Przedsiębiorczości (Stowarzyszenie Rozwoju Gminy i Wspierania Przedsiębiorczości)

› Agencja Rozwoju Małopolski Zachodniej SA

› Myślenicka Agencja Rozwoju Gospodarczego

› Stowarzyszenie Samorządowe Centrum Przedsiębiorczości i Rozwoju

Klustry

› Klaster LifeScience Kraków (Jagiellońskie Centrum Innowacji Sp. z o.o.)

› Małopolski Klaster Technologii Informacyjnych

› Klaster Kultury i Czasu Wolnego INRET (Fundacja Klaster Przemysłów Kultury i Czasu Wolnego INRET)

› Małopolsko-Podkarpacki Klaster Czystej Energii

› Klaster Multimediów i Systemów Informacyjnych

› Klaster Poligraficzny ITTP

› Klaster Medycyna Polska Południowy Wschód (Stowarzyszenie Medycyna Polska)

Polskie Platformy Technologiczne

- › PPT Odlewnictwa Polskiego (Instytut Odlewnictwa)
- › Polska Platforma Biotechnologii (Jagiellońskie Centrum Innowacji Sp. z o.o.)

Źródło: zestawienie własne UMWM opracowane w oparciu o typologię zastosowaną w: *Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości w Polsce, Raport 2012*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2012

Miernikiem skuteczności oraz efektywności działań podejmowanych przez instytucje otoczenia biznesu jest m.in. liczba innowacyjnych start-up'ów oraz małych i średnich przedsiębiorstw (MSP), które uzyskały wsparcie. Przykładem takiej instytucji jest Krakowski Park Technologiczny (KPT), który w 2012 roku udzielił wsparcia merytorycznego oraz infrastrukturalnego ponad 80 firmom. W roku 2012 w KPT działało 85 firm, co przekłada się na ponad 8,2 tys. miejsc pracy w branżach wysokich technologii oraz BPO/SSC. Krakowski Park Technologiczny wspiera firmy na każdym etapie ich rozwoju, od start-up'u, aż po dojrzałe, duże przedsiębiorstwa. Jest to możliwe dzięki różnym instrumentom, takim jak: fundusz załączkowy, inkubator technologiczny czy specjalna strefa ekonomiczna.

Tereny inwestycyjne Krakowskiego Parku Technologicznego – specjalnej strefy ekonomicznej – zajmują powierzchnię 628 ha i położone są w 25 podstrefach na terenie 23 gmin. W tym 86 ha to tereny zlokalizowane w Krakowie lub bezpośrednim sąsiedztwie, na których lokują się firmy *high-tech* oraz firmy BPO/SSC. Pomoc publiczna z tytułu inwestycji na terenie specjalnej strefy ekonomicznej zarządzanej przez KPT jest na najwyższym poziomie w Polsce. Dotychczas w specjalnej strefie ekonomicznej wydano 128 zezwoleń na działalność, utworzono 15 548 miejsc pracy, a wartość poniesionych nakładów wyniosła 1,87 mld zł.

Z myślą o rozwoju innowacyjnych przedsiębiorstw KPT realizuje strategiczne przedsięwzięcie – budowę Małopolskiego Parku Technologii Informatycznych w Pychowicach, w którym profesjonalne wsparcie znajdzie blisko 100 przedsiębiorstw działających w branży ICT.

Aktywność małopolskich IOB skupiona jest także w obszarze mechanizmów finansowego wsparcia przedsiębiorców. Małopolskie Centrum Przedsiębiorczości dofinansowało 14 projektów związanych z utworzeniem funduszy pożyczkowych i poręczeniowych przeznaczonych dla przedsiębiorstw. Łączna kwota przyznanego dofinansowania to ponad 175 mln zł. Konkursy zostały ogłoszone w ramach Działania 2.1 Schemat D MRPO – „Wsparcie funduszy zwrotnych, przeznaczonych dla przedsiębiorstw, w celu zapewnienia podmiotom gospodarczym alternatywnych, pozabankowych możliwości wsparcia działalności inwestycyjnej”.

Podmioty dofinansowane w ramach Działania 2.1. D MRPO udzieliły już 1 203 pożyczek i poręczeń na łączną kwotę 1 115 799 944,84 zł, co świadczy o dużej roli instrumentów inżynierii finansowej we wspieraniu rozwoju sektora MŚP w Małopolsce (dane na 30.06.2013 r.).

Małopolski Regionalny Fundusz Poręczeniowy Sp. z o.o. powstał w październiku 2010 roku, oferuje poręczenia kredytów i pożyczek dla MSP, którego udziałowcami są: Małopolska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. (13,6 mln zł), Bank Gospodarstwa Krajowego (8 mln zł) oraz Województwo Małopolskie (0,1 mln zł). Kapitał poręczeniowy na koniec roku 2011 wynosił 74 306 653 zł, a na dzień 30.06.2013 roku osiągnął wartość 77 485 012,32 zł. Widać zatem, że Fundusz systematycznie pomnaża posiadany kapitał poręczeniowy.

W 2012 roku Fundusz podpisał 1 umowę o współpracy, a w 2013 roku – 2 kolejne umowy, obecnie MRFP współpracuje z 11 bankami i 3 funduszami pożyczkowymi.

Od początku swojej działalności do dnia 30.06.2013 roku fundusz udzielił 207 poręczeń na łączną kwotę 41 112 004,57 zł (dane wg stanu na dzień 30.06.2013). Z oferty funduszu skorzystali zarówno przedsiębiorcy, którzy dopiero rozpoczęli działalność gospodarczą, jak również firmy działające na rynku od kilku lat.

5. Atrakcyjność inwestycyjna

Atrakcyjność inwestycyjna regionu to jego zdolność do przyciągania inwestycji krajowych i zagranicznych.

Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową (IBnGR) wyodrębnił kilka czynników określających atrakcyjność inwestycyjną województwa: dostępność transportową, zasoby i koszty pracy, rynek zbytu, infrastrukturę gospodarczą, infrastrukturę społeczną, bezpieczeństwo powszechne oraz aktywność województw wobec inwestorów.

Małopolska w dwóch poprzednich edycjach badania 2010–2011 zajmowała 4. pozycję wśród województw pod kątem atrakcyjności inwestycyjnej. W 2012 roku spadła w rankingu IBnGR o 1 pozycję i zajmuje 5. miejsce w kraju za województwami: śląskim, mazowieckim, dolnośląskim i wielkopolskim. Małopolskę „przeskoczyło” o 1 lokatę województwo wielkopolskie – z 5. na 4., zajmując tym samym utrzymywane przez 3 edycje badania miejsce Małopolski. Głównym czynnikiem, który zaważył w rankingu na spadku Małopolski i wzroście Wielkopolski jest obszar dostępności transportowej. W województwie wielkopolskim poprawiła się dostępność do stolicy i granicy zachodniej Polski.

W porównaniu z poprzednią edycją badania Małopolska spadła w rankingu w następujących obszarach: dostępność transportowa regionu (2 miejsca niżej w porównaniu z rankingiem z 2011 roku) oraz aktywność województwa wobec inwestorów (2 miejsca niżej w porównaniu z rankingiem z 2011 roku). Natomiast *in plus* oceniono infrastrukturę gospodarczą (1 miejsce wyżej w rankingu).

Jeśli przyjrzymy się wynikom badań atrakcyjności inwestycyjnej w perspektywie ostatnich 4 edycji to Małopolska w żadnym z kryteriów nie ulepszyła swojej pozycji, w przypadku kilku utrzymuje się w rankingu na tym samym miejscu. Niezmiennie za Śląskiem utrzymuje 2. lokatę w obszarze takich kryteriów jak: „zasoby i koszty pracy” oraz „infrastruktura społeczna”. Innym kryterium w którym nie ma zmian ani *in plus* ani *in minus* jest kryterium rynku zbytu – 5. lokata w rankingu. Dodatkowo w zakresie „bezpieczeństwa powszechnego” utrzymuje od 3 edycji badania słabą 9. lokatę.

więcej informacji

Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2012

Delikatne fluktuacje zauważalne są w przypadku „aktywności wobec inwestorów”, gdzie w 2009 Małopolska zajmowała 7. lokatę, w 2010 „wybiła się” 2 oczka w górę, by następnie odnotowywać systematyczne spadki, i tak w edycji 2011 zajęła ponownie 7. lokatę, a w edycji 2012 uplasowała się na 9. pozycji w rankingu województw. Wahanie w rankingu widać także w obszarze „infrastruktura gospodarcza”, gdzie w edycji 2011 Małopolska odnotowała spadek na 6. pozycję, by w edycji 2012 odbić się i osiągnąć lokatę analogiczną jak w edycjach 2009–2010 – 5. pozycja.

„Dostępność transportowa”, podobnie jak „bezpieczeństwo powszechne”, wydaje się być słabym ogniwem. W edycji 2010 Małopolska zajmowała 7. lokatę, w edycji 2011 spadła o 1 oczko, a w edycji 2012 uzyskała 10. lokatę, czyli 2 oczka niżej niż edycja 2011.

W przypadku małopolskich regionów odnotowano kilka zmian w rankingach. Pozytywne zmiany, czyli zajęcie wyższego miejsca w rankingu w obszarze „atrakcyjność dla działalności usługowej” w porównaniu z edycją badania z 2011 roku, odnotowały dwa podregiony: oświęcimski i tarnowski (oba wyżej w rankingu o 1 miejsce). Spadki lokat w zakresie atrakcyjności dla działalności zaawansowanej technologicznej dotyczą dwóch podregionów – nowosądeckiego oraz Krakowa. Oba spadły o 1 miejsce w rankingu. Kraków został wyprzedzony przez Poznań.

Tabela 51. Porównanie lokat województw w analizowanych kategoriach „Atrakcyjność inwestycyjna” województw w latach 2011 oraz 2012

Miejsce 2012	Województwa wg atrakcyjności inwestycyjnej	Lokata w rankingu ogólnopolskim w poszczególnych kryteriach													
		Dostępność transportowa		Zasoby i koszty pracy		Rynek zbytu		Infrastruktura gospodarcza		Infrastruktura społeczna		Bezpieczeństwo powszechne		Aktywność woj. wobec inwestorów	
		2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012
1.	śląskie	1.	↓ 6.	1.	— 1.	2.	— 2.	2.	— 2.	1.	— 1.	16.	— 16.	6.	↑ 5.
2.	mazowieckie	5.	↑ 1.	14.	↑ 12.	1.	— 1.	3.	— 3.	4.	— 4.	13.	↑ 12.	2.	↑ 1.
3.	dolnośląskie	2.	↓ 5.	5.	— 5.	4.	— 4.	1.	— 1.	3.	— 3.	15.	— 15.	1.	↓ 3.
4.	wielkopolskie	3.	↑ 2.	3.	— 3.	8.	↑ 7.	5.	↓ 6.	10.	— 10.	6.	↑ 5.	4.	— 4.
5.	małopolskie	8.	↓ 10.	2.	— 2.	5.	— 5.	6.	↑ 5.	2.	— 2.	9.	— 9.	7.	↑ 9.
6.	zachodniopomorskie	4.	— 4.	9.	— 9.	9.	↑ 8.	9.	↑ 7.	6.	— 6.	12.	↓ 13.	3.	↑ 2.
7.	pomorskie	11.	— 11.	8.	↑ 7.	3.	— 3.	11.	↑ 9.	5.	— 5.	14.	— 14.	5.	↓ 6.
8.	łódzkie	9.	↑ 7.	4.	— 4.	11.	↑ 9.	7.	↓ 8.	7.	— 7.	11.	↑ 10.	8.	↑ 7.
9.	kujawsko-pomorskie	10.	↑ 9.	6.	— 6.	6.	↓ 11.	16.	— 16.	8.	— 8.	8.	↑ 7.	9.	↑ 8.
10.	opolskie	7.	↓ 8.	12.	↑ 11.	10.	↑ 6.	4.	— 4.	15.	↑ 13.	7.	↓ 8.	12.	↓ 14.
11.	lubuskie	6.	↑ 3.	10.	↓ 13.	7.	↓ 10.	12.	— 12.	9.	↓ 14.	10.	↓ 11.	10.	↓ 11.
12.	podkarpackie	14.	↓ 16.	7.	↓ 8.	13.	↓ 14.	8.	↓ 10.	13.	↑ 12.	1.	— 1.	14.	↑ 13.
13.	lubelskie	15.	↑ 13.	15.	— 15.	16.	— 16.	10.	↓ 11.	16.	— 16.	3.	— 3.	13.	↑ 10.
14.	warmińsko-mazurskie	13.	↓ 15.	13.	↓ 14.	12.	↓ 13.	15.	↑ 13.	12.	↑ 11.	5.	↓ 6.	11.	↓ 12.
15.	świętokrzyskie	12.	— 12.	11.	↑ 10.	15.	— 15.	14.	— 14.	11.	↑ 9.	2.	— 2.	15.	↓ 16.
16.	podlaskie	16.	↑ 14.	16.	— 16.	14.	↑ 12.	13.	↓ 15.	14.	↓ 15.	4.	— 4.	16.	↑ 15.

Źródło: Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2011 i 2012, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2011 i 2012

6. Klimat inwestycyjny w Małopolsce

W latach 2006 i 2012 zostały zrealizowane badania *Klimat inwestycyjny w województwie małopolskim*.

Klimat inwestycyjny był każdorazowo rozumiany jako „zespół czynników wewnętrznych i zewnętrznych dotyczących regionu, mogących oddziaływać na decyzje inwestycyjne”. Badanie było realizowane na poziomie gmin.

W ramach badania przeprowadzono analizy klimatu inwestycyjnego i składających się nań mikroklimatów cząstkowych, tj.:

- › kapitał ludzki,
- › dostępność transportowa,
- › wyposażenie infrastrukturalne,
- › potencjał rynkowy, przedsiębiorczość,

— więcej informacji

Małopolskie Obserwatorium Gospodarki
<http://mog.małopolska.pl>

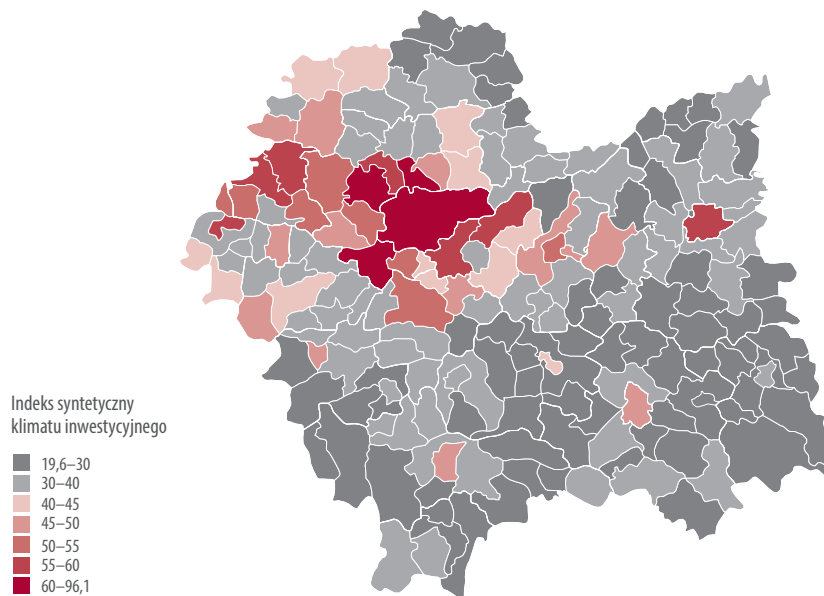
- › obecność firm zagranicznych,
- › poziom rozwoju otoczenia biznesu,
- › atrakcyjność rezydencjonalna i oferty inwestycyjne,
- › aktywność proinwestycyjna gmin.

Pozwoliły one na szczegółowe i wieloaspektowe poznanie zróżnicowań wewnętrznych w województwie.

Wyniki badania klimatu inwestycyjnego w 2012 roku

Według wyników z 2012 roku korzystna kombinacja „twardych” i „miękkich” czynników lokalizacji, m.in. cechy rynku pracy, dostępność komunikacyjna, bliskość wielkiego miasta (rynek zbytu, jakość życia, dostępność usług dla biznesu), sprawia, że najwyższa i wciąż umacniająca się atrakcyjność inwestycyjna cechuje gminy Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego, zwłaszcza Kraków i jego strefę podmiejską, a szczególnie gminy o korzystnym położeniu komunikacyjnym względem lotniska i autostrady oraz posiadające wysoką atrakcyjność rezydencjonalną (Wyżyna Krakowsko-Częstochowska, Pogórze Wielickie). Stabilny, dobry klimat inwestycyjny cechuje powiaty: oświęcimski i chrzanowski.

Mapa 37. Klimat inwestycyjny w województwie małopolskim – wskaźnik syntetyczny 2012

Źródło: *Klimat inwestycyjny w Małopolsce*, Małopolskie Obserwatorium Gospodarki, Kraków 2012

Najślabszy klimat inwestycyjny odnotowano (poza miastami powiatowymi i wybranymi gminami) w subregionach: tarnowskim, nowosądeckim i nowotarskim, przy czym w przypadku tego ostatniego widać znaczący postęp w porównaniu z poprzednią edycją badania, co wynika m.in. z jego silnego powiązania funkcjonalnego z Krakowem.

Najwyższe wartości syntetycznego wskaźnika klimatu inwestycyjnego w 2012 roku dotyczyły Krakowa i gmin położonych w jego bezpośrednim sąsiedztwie. Taki wynik jest potwierdzeniem i zarazem ilustracją procesów metropolizacji, gdyż klimat inwestycyjny – w szczególności czynniki słabo zależne od działań samorządu – w wielu wypadkach są funkcją odległości od centrum metropolii.

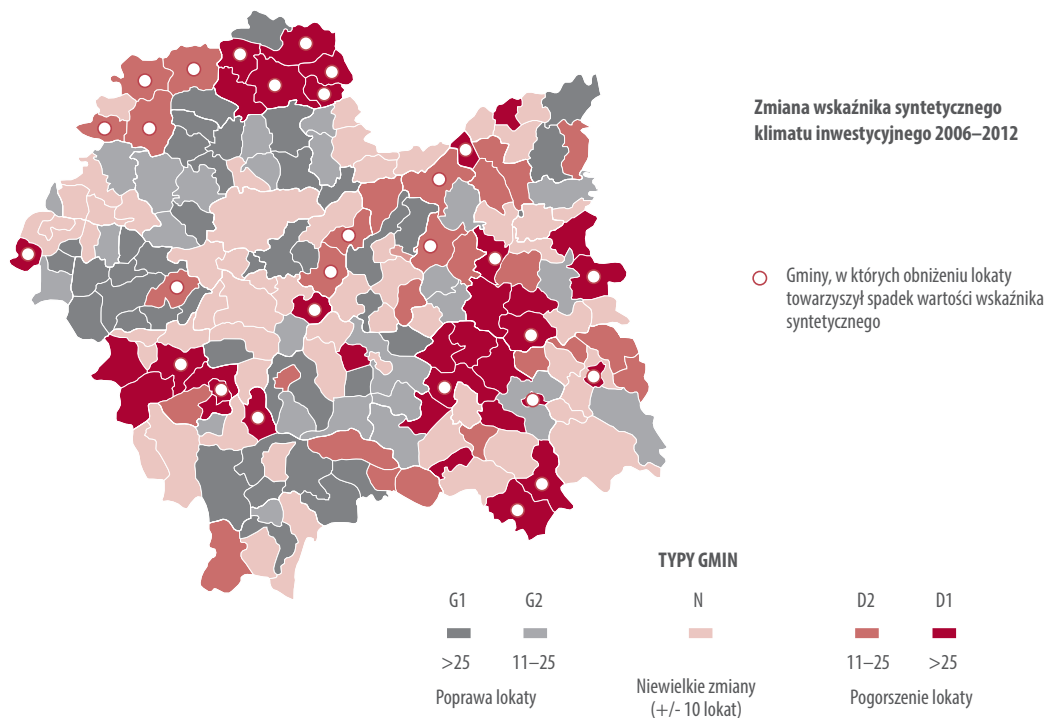
Spadek atrakcyjności od głównego bieguna wzrostu jest różny w zależności od kierunku w przestrzeni geograficznej. Dobry klimat inwestycyjny w zachodniej części województwa wynika tak samo z lokalnych zasobów, jak i z dobrej dostępności do Krakowa i konurbacji katowickiej. Wysokimi wartościami syntetycznego indeksu klimatu inwestycyjnego odznaczają się także pozostałe wiodące ośrodki miejskie w województwie, które niemal zawsze uwidaczniają się jako „wyspy” o dobrym klimacie inwestycyjnym (Tarnów, Nowy Sącz, Nowy Targ)

w otoczeniu mniej atrakcyjnych gmin. Inaczej niż w przypadku Krakowa, Tarnów i Nowy Sącz nie wytwarzają na tyle silnych impulsów wzrostowych, by istotnie podnieść atrakcyjność inwestycyjną otaczających je terenów wiejskich. Niskie wartości wskaźnika syntetycznego klimatu inwestycyjnego charakteryzują peryferyjnie położone gminy wiejskie, a także miejsko-wiejskie wokół małych miast. Najbardziej przyczyniła się do tego ich słaba dostępność komunikacyjna, niski poziom rozwoju usług dla biznesu, niska przedsiębiorczość oraz słabe wyposażenie infrastrukturalne. Większość z nich cechuje także niska atrakcyjność rezydencjonalna (poza gminami góorskimi) oraz słaby poziom kapitału ludzkiego.

Zmiany klimatu inwestycyjnego w małopolskich gminach w latach 2006–2012

W okresie 2006–2012 większość wskaźników uległa znaczącej poprawie (np. wykształcenie, poziom wyposażenia mieszkań, dostępność transportowa) i można zaryzykować twierdzenie, że w żadnej gminie nie nastąpiło ogólne pogorszenie klimatu inwestycyjnego. Różne tempo zmian oznacza natomiast, że względnie w odniesieniu do wzorca (wskaźnik syntetyczny) czy w odniesieniu do wszystkich gmin (lokaty) mogło nastąpić pogorszenie, które należy interpretować nie jako obniżenie klimatu, a jedynie obniżenie konkurencyjności tych gmin.

Mapa 38. Zmiany lokat gmin pod względem wartości wskaźnika syntetycznego klimatu inwestycyjnego w latach 2006–2012

Źródło: *Klimat inwestycyjny w Małopolsce*, Małopolskie Obserwatorium Gospodarki, Kraków 2012

7. Handel zagraniczny

Eksport

Po silnym załamaniu w 2009 roku, w 2010 roku polscy eksporterzy zintensyfikowali kontakty handlowe z zagranicą i udało im się odrobić spadek. Lata 2011–2012 to kontynuacja tendencji wzrostowej w polskim eksporcie. W 2011 roku wzrost wyniósł 14,2%, a wartość wywozu 135,2 mld euro. W 2012 roku dynamika wzrostu wyhamowała do 5%, ale wartość eksportu wzrosła do 151,8 mld euro.

więcej informacji

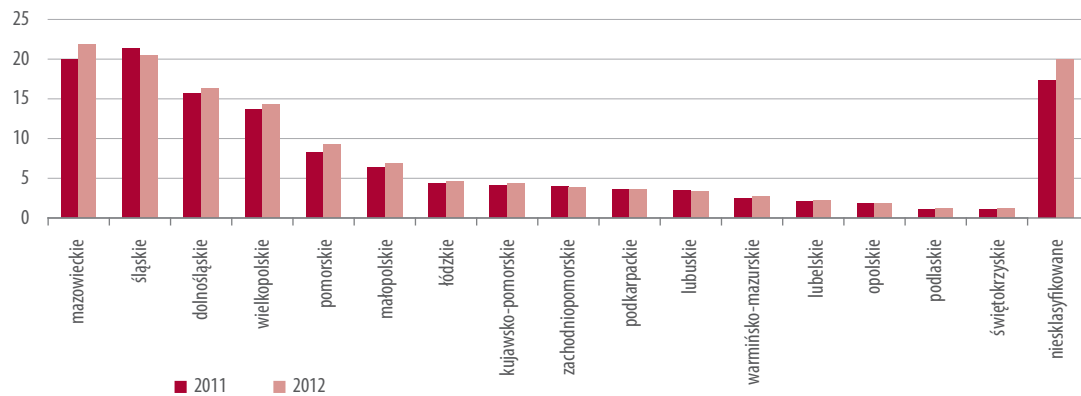
Małopolskie Obserwatorium Gospodarki
<http://mog.malopolska.pl>

W tym samym czasie podobnym zmianom ulegał małopolski eksport. W 2009 roku nastąpiło załamanie. W 2010 roku wartość małopolskiego eksportu ponownie wzrosła i rok zamknął się dla województwa wynikiem

5,7 mld euro. Rok 2011 to okres kolejnego wzrostu wywozu, który wyniósł 6,8 mld euro. Rok 2012 to kontynuacja tendencji wzrostowej w małopolskim eksporcie – rósł on w tym samym tempie (5%) co eksport ogólnokrajowy; wartość małopolskiego eksportu wyniosła niecałe 7,2 mld euro.

W rankingu wartości eksportu w województwach Małopolska niezmiennie od kilku lat zajmuje 6. pozycję. Sześć największych województw-eksporterów skumulowało w 2012 roku prawie 64% krajowego eksportu. W porównaniu z poprzednimi latami udział tych 6 województw w krajowym eksporcie zmniejsza się.

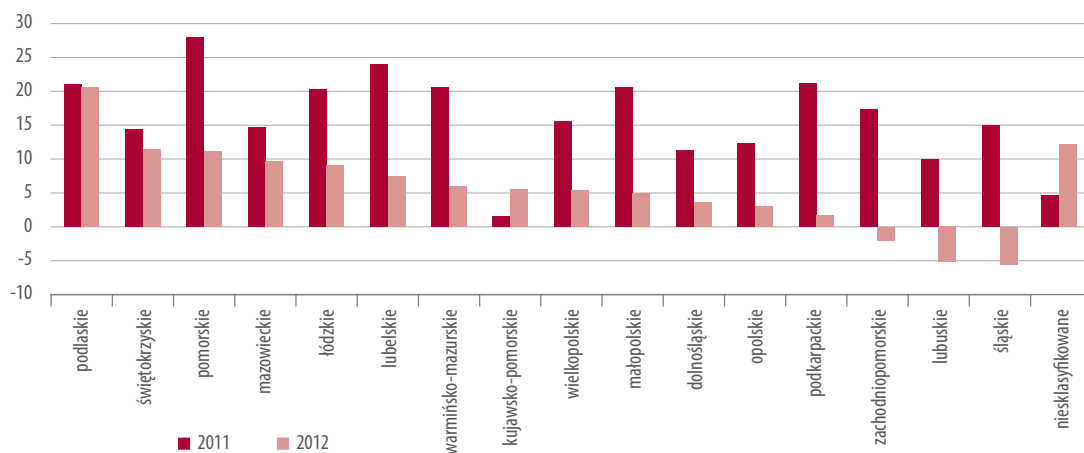
Wykres 87. Wartość eksportu województw w latach 2011–2012 (w mld euro)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pochodzących z Izby Celnej w Warszawie

Taka sytuacja jest spowodowana m.in. ujemną dynamiką wzrostu Śląska w 2012 roku (-6%). Do grupy województw, w których nie odnotowano wzrostu eksportu, dołączyły lubuskie (-5%) i zachodniopomorskie (-2%). W przypadku 10 regionów dynamika wzrostu eksportu była wyższa lub równa ogólnopolskiej, w 3 województwach, w tym w Małopolsce, zbliżona do ogólnopolskiej⁵, w takiej samej liczbie regionów dynamika była niższa od ogólnokrajowej, jednak wciąż dodatnia.

Wykres 88. Dynamika eksportu w województwach w latach 2011–2012 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pochodzących z Izby Celnej w Warszawie

5. Rzeczywisty udział Małopolski w krajowym handlu zagranicznym najprawdopodobniej jest wyższy ze względu na fakt przyrostu udziału wymiany handlowej nieprzypisywanej żadnemu województwu – jest to wynikiem aktywności zagranicznej firm działających w Polsce na poziomie ponadwojewódzkim. Ponieważ jednak nie można ustalić, jaka część tego eksportu przypada firmom małopolskim, powiększa się luka niepewności co do faktycznego udziału województwa w polskim handlu zagranicznym. Uzasadnione jest w tej sytuacji przypuszczenie, że wartość wskaźników dla małopolskiego, a tym samym dla innych województw eksportu, jest delikatnie заниżona.

Import

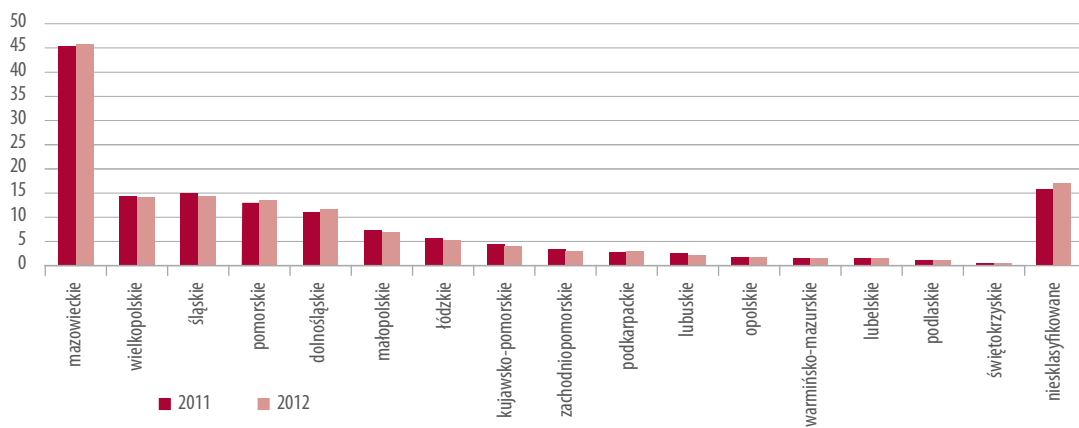
Tak jak w przypadku eksportu, tak i dla importu rok 2009 był okresem silnego spadku; odbicie zarówno dla polskiego, jak i małopolskiego importu miało miejsce w 2010 roku. Rok 2011 został zamknięty wartością 150,3 mld euro dla polskiego importu, a w 2012 roku wzrósł on o niecały 1% względem 2011 roku i osiągnął wartość 151,8 mld euro.

Wartość importu do Małopolski w 2010 roku wyniosła 6,5 mld euro. W 2011 roku wartość importu do województwa małopolskiego wyniosła 7,8 mld euro – wzrost o 20,2% względem 2010 roku. W 2012 roku po raz pierwszy wzrostowej dynamice eksportu towarzyszyła spadkowa tendencja w imporcie. Spadek wyniósł 2% i import osiągnął wartość 7,7 mld euro.

W rankingu wartości importu wśród poszczególnych województw Małopolska niezmiennie od kilku lat, tak jak w przypadku eksportu, zajmuje 6. pozycję.

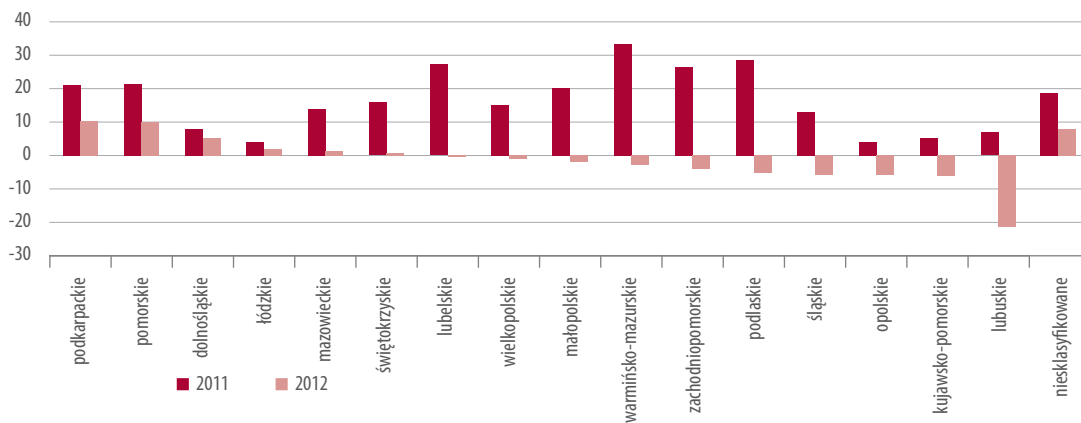
2012 rok był specyficzny dla importu, gdyż w większości województw (10) dynamika importu była ujemna, najwyższa została odnotowana w regionie lubuskim (-22%). Najsilniejszy 10% wzrost importu został odnotowany w dwóch regionach: podkarpackim i pomorskim.

Wykres 89. Wartość importu w poszczególnych województwach w latach 2011–2012 (w mld euro)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pochodzących z Izby Celnej w Warszawie

Wykres 90. Dynamika importu w województwach w latach 2011–2012 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pochodzących z Izby Celnej w Warszawie

Udział małopolskiego eksportu i importu

Najwyższa kontrybucja Małopolski do krajowego importu i eksportu miała miejsce w 2007 roku – odpowiednio 5,6% i 5,4%. W latach 2009–2010 wkład uległ zmniejszeniu. W 2011 roku udział Małopolski w krajowym eksporcie i imporcie zaczął ponownie wzrastać – eksport osiągnął 5,1%, a import 5,2%. Były to pierwsze wzrosty od 4 lat i województwo zaczęło odrabiać straty do regionów, które przodują w eksporcie i imporcie. Rok 2012 to okres stabilizacji, kiedy udział małopolskiego eksportu pozostał na poziomie 5,1%, a importu stopniął o 0,1% i tym samym wkład regionu w wartość krajowego importu zrównał się z wkładem w eksport.

Wykres 91. Udział Małopolski w eksporcie i imporcie krajowym w latach 2008–2012 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pochodzących z Izby Celnej w Warszawie

Rynek pracy

Opracowanie¹: Maria Leńczuk, Marek Marczyk, Antonina Michalska-Sabal, Agnieszka Słobodzian

— podsumowanie

- Rok 2012 przyniósł ponowne pogorszenie sytuacji na małopolskim rynku pracy. Liczne sygnały wskazują na pogłębienie się w tym okresie spowolnienia gospodarczego. Znacznie mniej korzystnie kształtowała się dynamika wskaźnika zatrudnienia, obserwowano też mocny wzrost liczby bezrobotnych i zwiększyła się liczba planowanych i zrealizowanych zwolnień grupowych.
- Spowolnienie gospodarcze w największym stopniu wpłynęło na kondycję branż tworzących największą liczbę miejsc pracy w Małopolsce: przetwórstwa przemysłowego, budownictwa, a w mniejszym stopniu handlu detalicznego i hurtowego. Najmniejsze konsekwencje pogorszenia koniunktury odczuwały branże usługowe.
- Problemy firm przełożyły się na ich politykę kadrową, która była bardzo ostrożna. Większość pracodawców nie zmieniła poziomu zatrudnienia w 2012 roku.
- W stosunku do 2011 roku nastąpił wzrost liczby ofert pracy zgłaszanych do powiatowych urzędów pracy oraz zwiększenie liczby podjęć pracy za ich pośrednictwem. W obydwu przypadkach wzrost dotyczył jednak jedynie subsydiowanych miejsc pracy i był możliwy dzięki zwiększeniu środków Funduszy Pracy w 2012 roku, natomiast liczba niesubsydiowanych ofert i podjęć pracy spadła.
- Z usług poradnictwa zawodowego świadczonych przez powiatowe urzędy pracy, korzystają przede wszystkim osoby zarejestrowane jako bezrobotne. Z kolei klientami Centrów Informacji i Planowania Kariery Zawodowej WUP Kraków są przeważnie osoby niezarejestrowane jako bezrobotne, czyli studenci, pracujący, niezarejestrowani niepracujący. W związku z tym istnieje potrzeba stworzenia różnorodnej oferty dla klientów w różnej sytuacji zawodowej.
- W okresie 2008–2012 w ramach projektów realizowanych ze środków Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki pomoc uzyskało już 457,5 tys. osób.

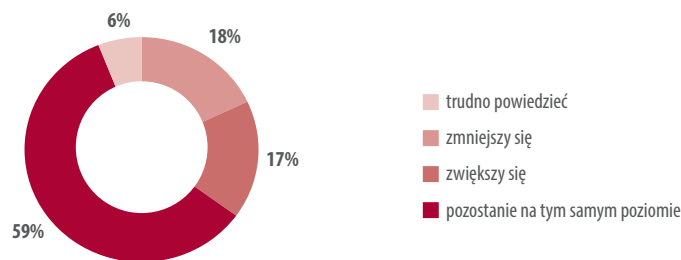
1. Nastroje pracodawców

Wyniki badania zapotrzebowania na pracowników wśród małopolskich pracodawców² potwierdzają, że 2012 rok był stagnacyjny. Pracodawcy wykazywali się umiarkowanym pesymizmem, jeśli chodzi o ocenę kondycji własnej firmy. W lepszej sytuacji znaleźli się ci pracodawcy, których działalność w małym stopniu zależy od bieżącej konsumpcji gospodarstw domowych (dostarczają dobra lub usługi uznawane za niezbędne – np. produkcja i zaopatrywanie w media). Gorzej radziły sobie firmy dostarczające usługi i produkty, których konsumpcja spada wraz z pogarszaniem się sytuacji ludności (m.in. na skutek wzrostu bezrobocia oraz zatrzymania wzrostu wynagrodzeń). U większości badanych pracodawców nie było ruchów kadrowych w roku poprzedzającym badanie. W drugiej połowie 2012 roku i w pierwszej połowie 2013 ponad połowa pracodawców również nie przewidywała zmian w poziomie zatrudnienia.

więcej informacji

Pełne wyniki badania zapotrzebowania na pracowników wśród małopolskich pracodawców można znaleźć w serwisie internetowym Małopolskiego Obserwatorium Rynku Pracy i Edukacji: www.obserwatorium.malopolska.pl

Wykres 92. Jak w następnym roku zmieni się zatrudnienie?

Źródło: Pracodawca – Rynek – Pracownik. Raport z badania zapotrzebowania na pracowników wśród małopolskich pracodawców 2012

2. Sytuacja na rynku pracy

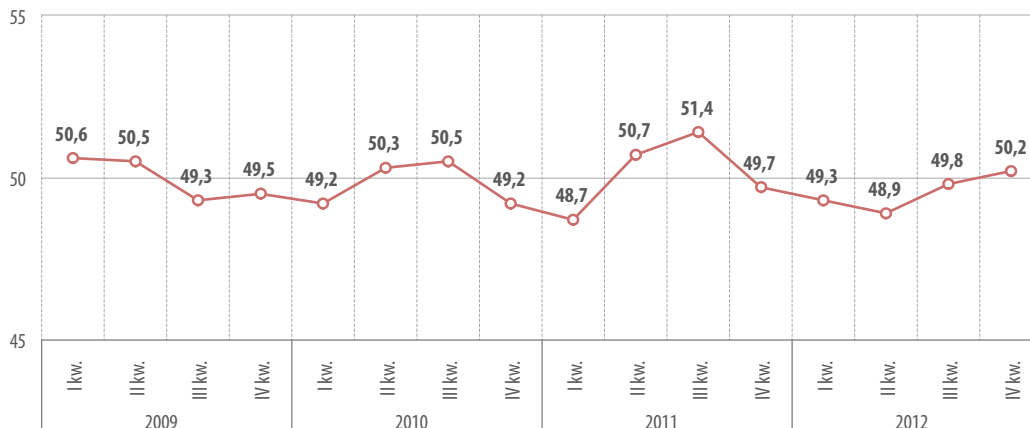
Wskaźniki rynku pracy pokazują te same tendencje, które wynikały z wypowiedzi pracodawców w badaniach. Rok 2012 był dla wielu z nich rokiem trudnym, w którym musieli podejmować ostrożne decyzje, aby nie narazić przedsiębiorstwa na straty lub wręcz uniknąć tych strat.

Obserwując kwartalne zmiany wskaźnika zatrudnienia, widać wyraźnie wpływ czynników sezonowych. Drugi i trzeci kwartał, ze względu na rozpoczynanie prac sezonowych, sprzyja wzrostowi wskaźnika zatrudnienia i spadkowi stopy bezrobocia. Ostatni i pierwszy kwartał roku to z kolei miesiące, w których sytuacja osób poszukujących zatrudnienia jest nieco trudniejsza. W 2012 roku dynamika wzrostu wskaźnika zatrudnienia była dużo mniejsza niż rok wcześniej. Wzrost zaobserwowano dopiero w trzecim kwartale i był on stosunkowo niewielki. Równocześnie spadek stopy bezrobocia (zwykle obserwowany z powodów sezonowych) w drugim i trzecim kwartale 2012 był prawie niezauważalny.

Więcej informacji o zmianach wskaźników rynku pracy można znaleźć w opracowaniu WUP w Krakowie: *Rynek pracy w Małopolsce 2012* (<http://wup-krakow.pl/malopolski-rynek-pracy/badania-i-analazy/analizy-tematyczne/sytuacja-na-malopolskim-ryнку-pracy>)

2. Por. Pracodawca – Rynek – Pracownik. Raport z badania zapotrzebowania na pracowników wśród małopolskich pracodawców 2012. Badanie zostało przeprowadzone w 2012 roku (2 edycje realizowane w okresie od marca do sierpnia) i objęto nim 2 586 małopolskich pracodawców. Pełne informacje o badaniu oraz jego wyniki można znaleźć pod adresem: <http://www.obserwatorium.malopolska.pl/pl/badania-i-analazy/badania-cykliczne/badanie-pracodawcow.html>.

Wykres 93. Kwartalne zmiany wskaźnika zatrudnienia w Małopolsce (w %)

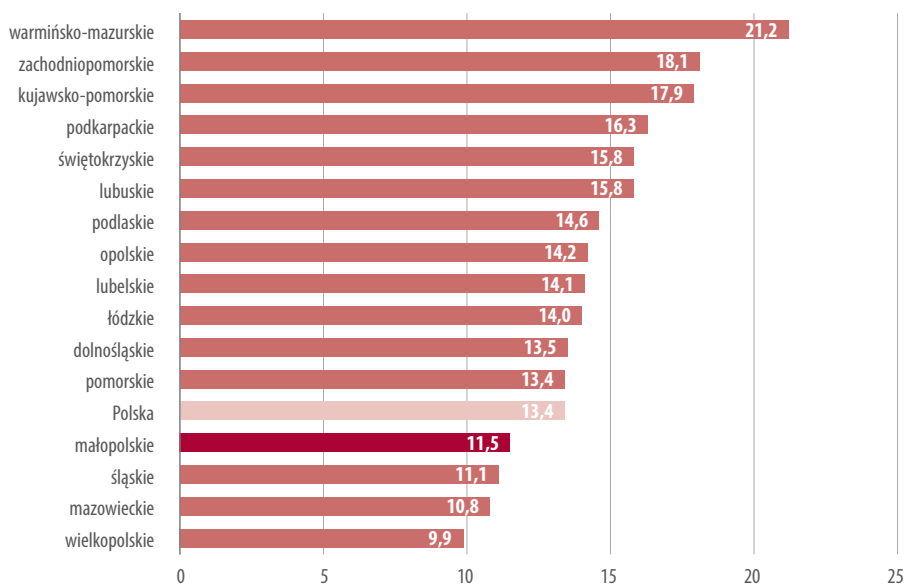
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności, GUS

3. Bezrobocie

W roku 2012 w rejestrach powiatowych urzędów pracy w Małopolsce zaobserwowano wzrost liczby osób bezrobotnych o 11%, a więc znacznie intensywniejszy niż w 2011 roku, kiedy bezrobocie wzrosło o 2%. Na koniec 2012 roku w PUP-ach zarejestrowanych było 161 161 osób bezrobotnych.

W omawianym czasie stopa bezrobocia rejestrowanego wzrosła o 1 punkt procentowy do poziomu 11,5%. Nadal jest to jednak niższa wartość niż średnio w kraju – 13,4%, gdyż zdecydowaną większość województw cechuje gorsza sytuacja niż Małopolskę.

Wykres 94. Stopa bezrobocia rejestrowanego na koniec 2012 roku (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

Bezrobocie jest również zróżnicowane terytorialnie wewnątrz województwa. Od lat najniższa stopa bezrobocia utrzymuje się w Krakowie (5,9% w 2012 roku). Podobnie jak rok wcześniej, powiatami o dobrym wyniku na koniec 2012 roku były: Tarnów, Nowy Sącz i powiat bocheński. Również w powiecie krakowskim odnotowano

wartość stopy poniżej średniej wojewódzkiej. Wzrost liczby osób bezrobotnych rejestrujących się w powiatowych urzędach pracy wystąpił jednak we wszystkich powiatach województwa.

4. Zapotrzebowanie na pracowników

W stosunku do 2011 roku zmieniła się struktura zapotrzebowania na zawody. W połowie 2012 roku³ poszukiwano przede wszystkim sprzedawców, przedstawicieli handlowych oraz innych pracowników na stanowiska związane ze sprzedażą (specjaliści ds. sprzedaży, marketingu itp.). Rzadziej wśród poszukiwanych zawodów pojawiali się robotnicy budowlani – najbardziej pożądanymi pracownikami w 2011 roku. W sytuacji spowolnienia gospodarczego, wzrostu bezrobocia i spadku realnych wynagrodzeń obniża się również konsumpcja indywidualna towarów i usług. Przedsiębiorcy kładą wówczas większy nacisk na efektywność sprzedaży, zdając sobie sprawę, że osoby o wysokich umiejętnościach sprzedażowych mogą wzmocnić konkurencyjność firmy na rynku.

Wyniki *Barometru zawodów 2013* dla Małopolski potwierdzają prognozy mówiące o dalszej stagnacji na rynku pracy. W stosunku do poprzedniej edycji badania zmniejszyła się liczba zawodów deficytowych, czyli takich, w których nie powinno być trudności ze znalezieniem zatrudnienia, gdyż zapotrzebowanie pracodawców będzie duże, a podaż pracowników o odpowiednich kwalifikacjach – niewielka. W związku z pogorszeniem sytuacji w branży budowlanej, z listy pracowników poświadczonych na rynku zniknęli m.in.: inżynierowie budownictwa, operatorzy koparek i zwalówek czy spawacze MIG/MAG (deficytowi w latach ubiegłych). Nadal za zawód deficytowy uznawani są kierownicy budowy. Takich specjalistów z uprawnieniami na rynku nie ma wielu, więc mimo stagnacji w branży budowlanej, popyt na nich wciąż przewyższa podaż. Z podobną sytuacją mamy do czynienia w przypadku samodzielnych księgowych. Na niewielką liczbę specjalistów w tym zawodzie ma wpływ konieczność posiadania wieloletniego doświadczenia i uprawnień, a także potrzeba ciągłej aktualizacji wiedzy ze względu na zmieniające się przepisy, połączona z wymaganiami dotyczącymi znajomości programów komputerowych. Deficyt występuje również w przypadku kierowców samochodów ciężarowych ze względu na konieczność posiadania uprawnień łączonych: prawo jazdy odpowiednich kategorii, uprawnienia na przewóz rzeczy itp. Poszukiwani są zwłaszcza kierowcy ze znajomością języków obcych – do pracy w transporcie międzynarodowym. W 2013 roku zapotrzebowanie wystąpi także na wykwalifikowanych przedstawicieli handlowych. Na rynku brakuje również szefów kuchni, a więc pracowników doświadczonych, o wysokich kwalifikacjach, którzy sami będą w stanie poprowadzić restaurację, oferując usługę gastronomiczną na odpowiednim poziomie.

Zdecydowanie więcej zawodów eksperci określili jako nadwyżkowe w prognozie na 2013 rok. W grupie zawodów nadwyżkowych, czyli takich, w których znalezienie pracy może być w Małopolsce trudniejsze, znaleźli się m.in. pracownicy średniego szczebla, o niedostatecznych umiejętnościach typowo zawodowych (np.: technicy budownictwa, technicy elektrycy / elektronicy, technicy informatycy), ale również absolwenci popularnych kierunków studiów, np. ekonomiści, specjaliści ds. marketingu, pedagodzy, politolodzy, socjologowie itp. Bardzo trudna będzie również sytuacja nauczycieli w nadchodzącym roku – do rozważenia zmiany kwalifikacji może zmusić ich malejąca liczba uczniów i ograniczenia etatów w szkołach.

Więcej informacji na temat zapotrzebowania na zawody można znaleźć w raporcie Małopolskiego Obserwatorium Rynku Pracy i Edukacji *Barometr zawodów* dostępnym na stronie: www.obserwatorium.malopolska.pl

5. Zatrudnienie

W porównaniu z poprzednimi latami zatrudnienie w województwie małopolskim odnotowało bardzo niewielki wzrost – o 0,5% (w 2011 roku było to aż 6,4%, a w 2010 1,2%). Nadal największym zatrudnieniem charakteryzowały się: przetwórstwo przemysłowe, handel; naprawa pojazdów samochodowych oraz budownictwo, ale przetwórstwo przemysłowe i budownictwo odnotowały spadek przeciętnego zatrudnienia. Wzrosty zatrudnienia miały miejsce przede wszystkim w branżach małych, z przeciętnym zatrudnieniem rzędu około 20 tys.

3. Por. *Pracodawca – Rynek – Pracownik...*, Źródło: <http://www.obserwatorium.malopolska.pl/pl/badania-i-analizy/badania-cykliczne/badanie-pracodawcow.html>.

osób i mniej, to jest w informacji i komunikacji, transporcie i gospodarce magazynowej, administrowaniu i działalności wspierającej, górnictwie i wydobywaniu oraz obsłudze rynku nieruchomości, jednak w liczbach bezwzględnych wzrosty wyniosły od około 200 do 1300 pełnych etatów. Największy spadek przeciętnego zatrudnienia miał miejsce w zakwaterowaniu i gastronomii.

Tabela 52. Wielkość branż według przeciętnego zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw w Małopolsce w 2012 roku

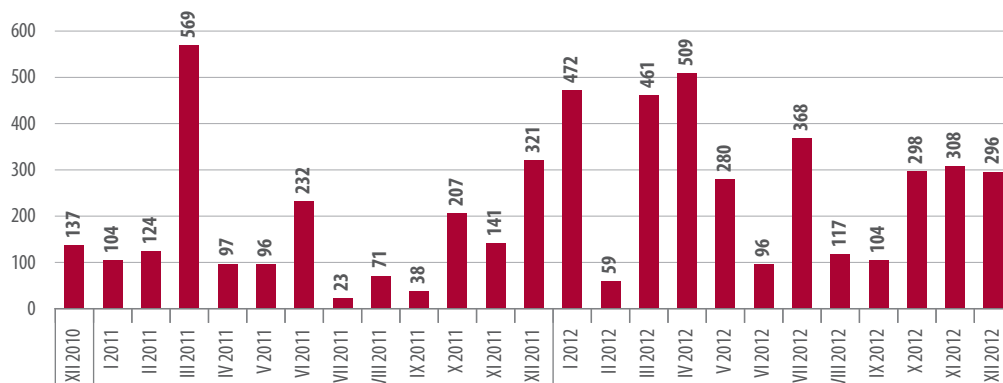
Wyszczególnienie	Przeciętne zatrudnienie (w tys.)	Rok poprzedni = 100%	Udział w przeciętnym zatrudnieniu w sektorze przedsiębiorstw (w %)
Ogółem	440,6	100,5%	x
Górnictwo i wydobywanie	3,7	104	0,8
Przetwórstwo przemysłowe	149,6	99,3	34
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, parę wodną i gorącą wodę	18,1	97,6	4,1
Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja	8,6	102,7	2
Budownictwo	45,6	99,6	10,3
Handel; naprawa pojazdów samochodowych	114,1	100,6	25,9
Transport i gospodarka magazynowa	19,5	107,2	4,4
Zakwaterowanie i gastronomia	12,2	91,4	2,8
Informacja i komunikacja	14,8	107,9	3,4
Obsługa rynku nieruchomości	5,9	103,8	1,3
Administrowanie i działalność wspierająca	20,3	104,7	4,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Biuletynu statystycznego województwa małopolskiego IV kwartał 2012*, Urząd Statystyczny w Krakowie, luty 2013

Firmy zatrudniające więcej niż 20 osób mają obowiązek zgłosić zamiar zwolnienia pracowników odpowiedniemu ze względu na siedzibę powiatowemu urzędowi pracy. Pozwala to publicznym służbom zatrudnienia odpowiednio wcześniej przygotować się do udzielenia wsparcia zwalnianym pracownikom, a także zaoferować pracodawcy przechodzącemu restrukturyzację wsparcie w tym procesie.

W roku 2012 zapowiedzi zwolnień zgłosiły 102 zakłady pracy i dotyczyły 3 368 osób, co w porównaniu do zapowiedzi z roku 2011, w którym zgłoszono 2 023 osoby, oznacza wyraźny wzrost – o 66%.

Wykres 95. Zapowiedzi zwolnień w Małopolsce z przyczyn zakładów pracy (liczba osób)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

W 2012 roku kolejność branż pod względem liczby zwolnień układała się inaczej niż w 2011 roku. W 2011 roku planowano zwolnić 2 023 osoby, z czego prawie połowę stanowili pracownicy dwóch branż: przetwórstwa przemysłowego (24%) i handlu (23%), czyli największych sekcji małopolskiej gospodarki. Planowani do zwolnienia pracownicy z branży produkcyjnej pracowali w firmach wytwarzających dobra inwestycyjne (produkcja maszyn, mebli biurowych, wyrobów stalowych) i w podmiotach produkujących dobra konsumpcyjne (produkcja wyrobów tekstylnych). W handlu zwolnienia planowano między innymi w jednej z największych sieci marketów oraz w sieci dystrybucji wyrobów alkoholowych. Kolejne branże, z udziałem w planowanych zwolnieniach po 9%, to: administracja publiczna, obrona narodowa i opieka zdrowotna oraz transport i inne usługi.

W 2012 roku plany zwolnień dotyczyły głównie branży budowlanej (31% zgłoszeń). Większość (900 osób) zgłoszonych w 2012 roku w branży budowlanej to efekt likwidacji trzech firm budowlanych: POLDIM z Tarnowa, ABM SOLID S.A. z Tarnowa oraz BUDOSTAL z Krakowa. Na drugim miejscu pod względem zgłoszonej liczby miejsc pracy planowanych do likwidacji było przetwórstwo przemysłowe. Największe zwolnienia zgłosiły m.in.: Fiat Auto Poland w Tychach (196 os.) i VESUVIUS Poland Sp. z o.o. ze Skawiny (93 osoby). 9% stanowiły osoby zatrudnione w firmach z branży transportowej (PKS Nowy Sącz, PKP InterCity).

Tabela 53. Plany zwolnień grupowych według branż, z których pochodzili pracodawcy

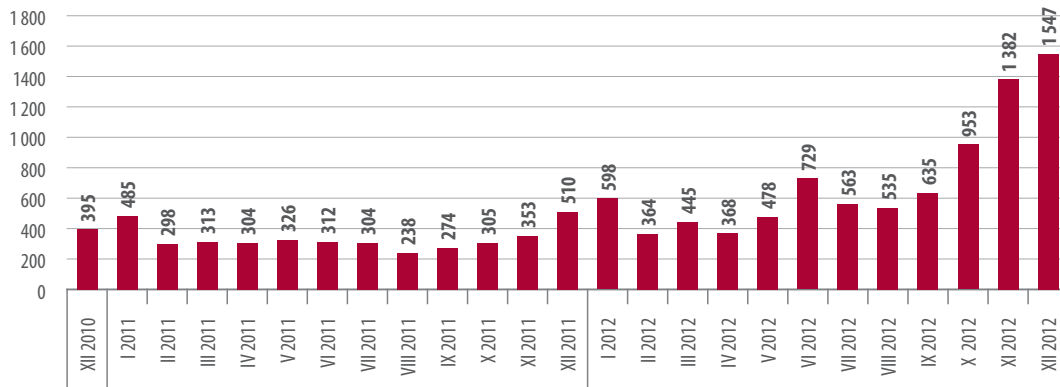
Branża	Liczba osób zgłoszonych do zwolnienia w roku 2011	Liczba osób zgłoszonych do zwolnienia w roku 2012
Budownictwo	117	1 058
Produkcja*	501	808
Transport	186	309
Telekomunikacja, media	184	294
Administracja publiczna, obrona narodowa, opieka zdrowotna i pomoc społeczna	189	250
Handel	468	230
Edukacja	71	142
Finanse – ubezpieczenia	153	99
Farmaceutyka – produkcja i dystrybucja	0	28
Działalności obsługi, wsparcia biznesu	0	41
Finanse – banki	43	47
Usługi czasu wolnego	95	32
Energetyka	16	30
Razem w Małopolsce	2 023	3 368

*w tym branża motoryzacyjna

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

W 2012 roku wzrosła liczba zrealizowanych zwolnień z przyczyn zakładu pracy. W 2012 roku do rejestrów urzędów pracy trafiło łącznie 8 597 osób zwalnianych z przyczyn leżących po stronie pracodawcy, podczas gdy w 2011 roku było ich niemal o połowę mniej – 4 022 osoby. Zjawisko nasiliło się szczególnie pod koniec roku, co było efektem m.in. kumulacji wcześniej zapowiedzianych zwolnień.

Wykres 96. Osoby bezrobotne w Małopolsce zwolnione z przyczyn zakładu pracy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

Wzrosła liczba firm, które ogłosiły upadłość. W Małopolsce ogłoszono upadłość 69 firm (w 2011 roku – 62). Z uwagi na dużą kwotę łącznego obrotu bankrutów – 2,3 mld zł i koncentrację upadłości przede wszystkim w jednej branży: budownictwie, wiązało się to z dużymi kosztami ekonomicznymi i społecznymi dla całego regionu i wspomnianą już dużą liczbą zwolnień.

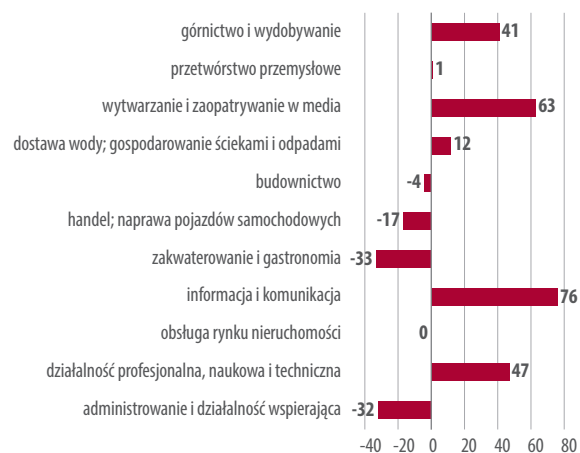
Rok 2012 był pod tym względem dla Polski rekordowy: według danych z Monitora Sądowego i Gospodarczego w stan upadłości postawiono 941 firm. To najwięcej od 2004 roku i aż o 28% więcej niż w roku 2011. Duża część polskich upadłości – 169 – dotyczyła postępowań układowych (z czego 28 zostało przekształconych w upadłość likwidacyjną). Według analiz firmy ubezpieczeniowej Euler Hermes⁴ główną przyczyną upadłości były problemy z płynnością finansową, pogarszane jeszcze przez utrudniony dostęp do kredytów bankowych, a także spadek zamówień oraz (szczególnie w handlu) zwiększenie konkurencji ze strony największych firm.

6. Wynagrodzenia

W 2012 roku wzrost wynagrodzeń był niższy niż w latach poprzednich. W sektorze przedsiębiorstw przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto wyniosło 3 393,36 zł, czyli o 2,4 % więcej niż w roku 2011. Największy wzrost wynagrodzeń nastąpił w sekcji administrowanie i działalność wspierająca (o 8,6%) oraz zakwaterowanie i gastronomia (o 4,5%), są to jednak najgorzej opłacane sekcje działalności gospodarczej. Nieco mniejszy wzrost wynagrodzeń nastąpił w sekcjach, w których płace utrzymują się zdecydowanie powyżej średniej wojewódzkiej: w dostawie wody; gospodarowaniu ściekami i odpadami (4,4%), w informacji i komunikacji (o 4%). Natomiast w budownictwie wynagrodzenia spadły (o 4,2% w stosunku do 2011 roku).

Malejące tempo wzrostu wynagrodzeń jest pochodną obniżania kosztów ponoszonych na wynagrodzenia przez pracodawców⁵: obniżanie wynagrodzeń jest coraz częściej stosowaną metodą redukcji kosztów działalności firm, także dla tych przedsiębiorstw, które

Wykres 97. Odchylenia przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń brutto od średniej płacy w przedsiębiorstwach w Małopolsce w 2012 roku (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

4. Informacja prasowa: Polska w 2012 roku znalazła się na podium europejskich upadłości z wynikiem 941 firm, Euler Hermes, Warszawa, 8 stycznia 2013 r., pobrano: 17.04.2013 r. http://www.eulerhermes.pl/pl/dokumenty/130108_eh_upadlosci_2012.pdf.
5. Badanie Ankiety Rynku Pracy 2012, NBP.

nie notują pogorszenia sytuacji finansowej. Odbywa się to poprzez ograniczanie bądź likwidację dodatkowych świadczeń (jak premie), renegocjacją warunków pracy i płacy oraz korzystanie z pracy tymczasowej, a także umów czasowych i innych charakteryzujących się niższymi kosztami po stronie pracodawcy.

7. Pośrednictwo pracy

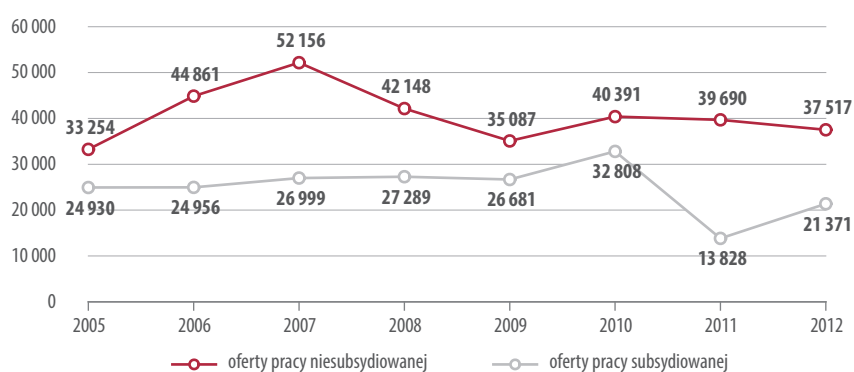
Do podstawowych form pomocy udzielanych bezrobotnym przez powiatowe urzędy pracy zalicza się usługi pośrednictwa pracy. Pod pojęciem usług pośrednictwa pracy rozumieć należy udzielanie pomocy osobom bezrobotnym i poszukującym pracy w uzyskaniu odpowiedniego zatrudnienia oraz pracodawcom w znalezieniu pracowników o odpowiednich kwalifikacjach. Z usług pośrednictwa pracy mogą korzystać wszyscy zarejestrowani w powiatowych urzędach pracy bezrobotni oraz poszukujący pracy.

Dzięki pośrednictwu powiatowych urzędów pracy w 2012 roku pracę podjęło prawie 32 tys. osób. Było to o 20,7% (prawie 5,5 tys. osób) więcej niż w 2011 roku. Zaznaczyć należy, że zwiększyła się jednak tylko grupa osób, które podjęły dzięki pomocy urzędu zatrudnienie w ramach subsydiowanych miejsc pracy – o 39,3% (ponad 6,8 tys. podjęć). Natomiast w zakresie podjęć pracy niesubsydiowanej odnotowany został spadek (o 16,6%, 1,5 tys. podjęć).

W 2012 roku zmniejszyła się również liczba bezrobotnych podejmujących zatrudnienie samodzielnie, bez pomocy urzędu pracy (o 3,3%, tj. 2,2 tys. osób). Może to być sygnałem ograniczeń po stronie podaży rynku pracy.

Powiatowe urzędy pracy pozyskały w 2012 roku prawie 59 tys. ofert pracy. W stosunku do 2011 roku liczba zgłoszeń o wolnych miejscach pracy była więc większa o 10% (5,3 tys. ofert). Zwiększeniu uległa jednak jedynie pula subsydiowanych miejsc pracy – o 54,5% (7,5 tys. ofert), co było efektem większych możliwości finansowania w 2012 roku przez urzędy pracy aktywizacji osób bezrobotnych. Natomiast liczba ofert niesubsydiowanych zmniejszyła się w stosunku do 2011 roku o 5,5% (2,1 tys. ofert), co może wskazywać, że sytuacja na rynku pracy uległa pogorszeniu.

Wykres 98. Oferty pracy pozyskane przez PUP

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

W puli ofert, którymi dysponują powiatowe urzędy pracy przeważają niesubsydiowane miejsca pracy (w 2012 roku – 63,7%). Udział miejsc subsydiowanych uzależniony jest w dużym stopniu od poziomu środków finansowych, jakie urzędy mają do dyspozycji na cele aktywizacji zawodowej. W 2012 roku dzięki wzrostowi poziomu tych środków wzrósł też odsetek ofert subsydiowanych.

W 2012 roku wzrosła zarówno liczba ofert, jak i liczba bezrobotnych klientów korzystających z usług powiatowych urzędów pracy. W związku z tym wskaźnik „liczba ofert na 1 bezrobotnego” kształtował się na takim samym poziomie jak w 2011 roku. Zarówno w 2011 roku, jak i w 2012 roku na 1 ofertę przypadało w Małopolsce średnio 6 osób.

8. Usługi Informacji i poradnictwa zawodowego

Poradnictwo zawodowe w ramach Publicznych Służb Zatrudnienia to usługa realizowana przez powiatowe urzędy pracy oraz Centra Informacji i Planowania Kariery Zawodowej w Wojewódzkim Urzędzie Pracy w Krakowie. Instytucje te powołane są szczególnie do pomocy osobom zarejestrowanym jako bezrobotne, ale również kierują swoją ofertą do szerokiego grona osób. Z ich oferty korzystać również mogą osoby pracujące, studenci oraz niepracujący niezarejestrowani. Ze względu na to, że z usług poradnictwa korzystają różne grupy odbiorców, oferta do nich skierowana jest sprofilowana tak, aby wszystkie te osoby mogły uzyskać wsparcie adekwatne do ich potrzeb. Jakkolwiek kluczową pomocą jest wsparcie w procesie poszukiwania pracy, dotyczyć ona może również takich kwestii jak: pomoc w poszukiwaniu i doborze szkoleń, określeniu potencjału zawodowego czy planowaniu kariery zawodowej.

Wykres 99. Usługi indywidualnego i grupowego poradnictwa zawodowego, indywidualnej i grupowej informacji zawodowej oraz zajęć aktywizacyjnych w całym województwie w 2012 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

W 2012 roku z usługi indywidualnego poradnictwa zawodowego skorzystało 45 937 osób, z czego blisko 95% to osoby zarejestrowane jako bezrobotne. W ramach indywidualnego poradnictwa zawodowego wykonano również łącznie 2 727 różnego rodzaju badań testowych. W Centrach Informacji i Planowania Kariery Zawodowej WUP Kraków najczęściej stosowano Kwestionariusz Zainteresowań Zawodowych. Określenie predyspozycji i zainteresowań zawodowych jest jednym z kluczowych etapów procesu tworzenia własnej ścieżki rozwoju edukacyjno-zawodowego.

Z grupowego poradnictwa zawodowego skorzystały 7 443 osoby, z tego blisko 92% to osoby bezrobotne. Warsztaty grupowego poradnictwa zawodowego tematycznie obejmują szeroki zakres tematów, niemniej najczęściej dotyczyły one: analizy umiejętności, potencjału zawodowego i predyspozycji zawodowych, podniesienia motywacji i samooceny, radzenia sobie ze stresem i asertywności oraz rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej.

Z usługi indywidualnej informacji zawodowej skorzystało 38 084 osoby, z czego prawie 53% to kobiety. W 2012 roku najczęściej udzielanymi indywidualnymi informacjami zawodowymi były informacje dotyczące: wzorów dokumentów aplikacyjnych, metod i sposobów poszukiwania pracy w kraju i za granicą, w tym przez sieć EURES, oraz warunków podejmowania działalności gospodarczej, w tym o przepisach prawnych oraz procedurze rejestracji działalności gospodarczej.

Tabela 54. Porównanie usługi indywidualnej informacji zawodowej na przestrzeni lat 2007–2012

Wyszczególnienie	Informacja zawodowa – liczba wizyt osób indywidualnych					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Razem	29 987	38 783	41 223	44 848	40 739	38 084
Kobiety	15 019	20 986	21 741	22 890	20 871	20 139

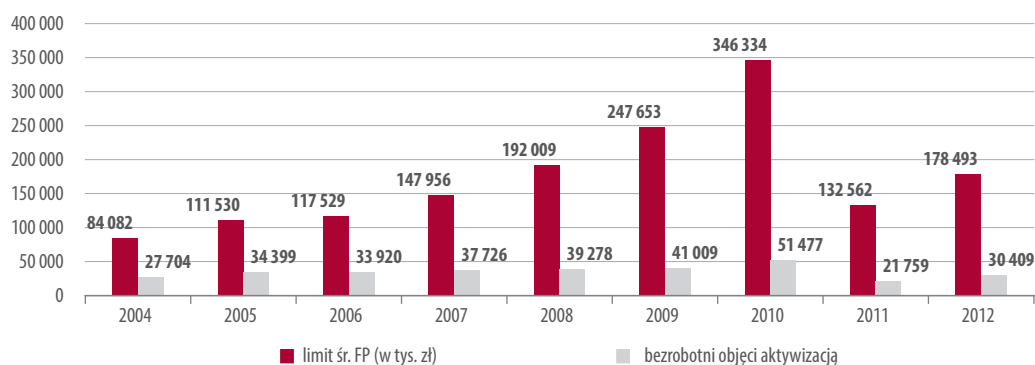
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

Z usługi grupowej informacji zawodowej skorzystały 20 453 osoby, z czego niemal 90% to osoby zarejestrowane jako bezrobotne. Najwięcej spotkań grupowej informacji zawodowej poświęconych było informacjom nt. usług i projektów realizowanych przez powiatowe urzędy pracy oraz sytuacji na lokalnym rynku pracy. Inne tematy, którym poświęcano grupowe spotkania informacyjne były związane z pozyskaniem dotacji i rozpoczęciem działalności gospodarczej, pracą za granicą, szkoleniami i podnoszeniem kwalifikacji

W zajęciach aktywizacyjnych uczestniczyło 12 249 osób, z czego 91% to osoby posiadające status bezrobotnego. W 2012 roku najwięcej zajęć aktywizacyjnych związanych było z doskonaleniem następujących umiejętności: tworzenie dokumentów aplikacyjnych, autoprezentacja i prowadzenie rozmowy kwalifikacyjnej oraz skuteczne poszukiwanie pracy.

9. Subsydiowane programy aktywizacji zawodowej

W odniesieniu do osób uznanych za znajdujące się w szczególnej sytuacji na rynku pracy, a więc do: osób niepełnosprawnych, osób do 25. r. ż., osób w wieku powyżej 50. r. ż., osób długotrwale bezrobotnych, kobiet, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka, osób samotnie wychowujących co najmniej 1 dziecko do lat 18, bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych, bez doświadczenia zawodowego lub bez wykształcenia średniego, powiatowe urzędy pracy dysponują możliwością zastosowania różnorodnych form wsparcia finansowanych ze środków Funduszu Pracy. Dla ułatwienia tym osobom wejścia na rynek pracy możliwe jest zapewnienie im pozyskania, podniesienia, aktualizacji kwalifikacji, zapewnienie możliwości zdobycia doświadczenia na stanowisku pracy, kontaktu ze środowiskiem pracy na subsydiowanym stanowisku oraz możliwości stworzenia sobie miejsca pracy dzięki udzieleniu środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej. W 2012 roku z tego typu pomocy świadczonej przez powiatowe urzędy pracy skorzystało 30 409 osób. W porównaniu z 2011 rokiem grupa ta była o 8 650 osób (40%) większa. Uczestnicy subsydiowanych programów rynku pracy stanowili w 2012 r. 9% ogółu obsługiwanych w tym czasie osób bezrobotnych. Było to nieco więcej niż w 2011 r. kiedy ze wsparcia skorzystało 7% ogółu klientów powiatowych urzędów pracy. Wzrost ten był możliwy dzięki zwiększeniu się puli środków Funduszu Pracy przeznaczonych na działania aktywizacyjne. Środki te w porównaniu z 2011 roku były o 34,1% (31 314,1 tys. zł) wyższe.

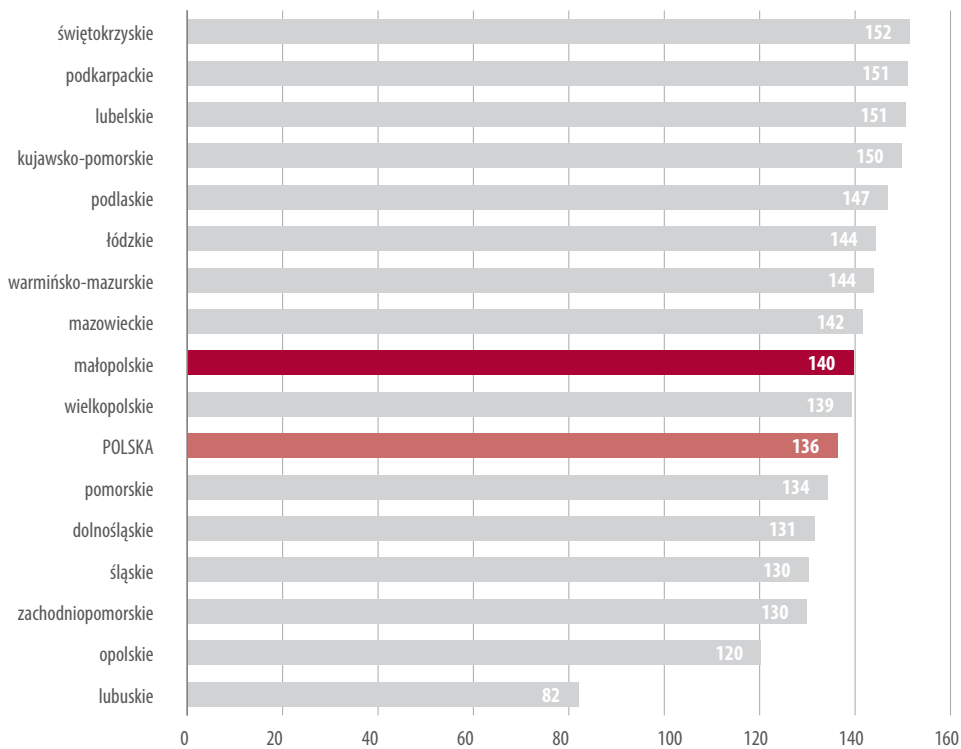
Wykres 100. Wysokość środków Funduszu Pracy na aktywizację bezrobotnych a liczba objętych aktywizacją

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

W największym stopniu zwiększyła się liczba uczestników staży (o 60%), liczebność osób, które otrzymały środki na podjęcie działalności gospodarczej (o 52%) oraz liczba osób, które skorzystały ze szkoleń (o 35%). W porównaniu z 2011 rokiem zmniejszyła się natomiast liczba uczestników przygotowania zawodowego dorosłych oraz osób zatrudnionych przez pracodawców w związku z uzyskaniem refundacji ZUS. Są to jednak formy o najmniejszym zakresie stosowania.

Zwiększenie liczebności osób objętych aktywizacją miało miejsce we wszystkich województwach za wyjątkiem województwa lubuskiego. Procent wzrostu liczby objętych wsparciem przez powiatowe urzędy pracy kształtował się w Małopolsce powyżej średniej dla kraju. Największe zwiększenia odnotowano w województwach: świętokrzyskim, podkarpackim i lubelskim.

Wykres 101. Zmiana osób objętych wsparciem przez PUP w 2012 roku w stosunku do 2011 roku (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

W strukturze uczestników programów realizowanych przez małopolskie powiatowe urzędy pracy największy udział mają osoby korzystające ze staży, uczestnicy szkoleń oraz osoby, które otrzymały środki na podjęcie działalności gospodarczej. Dominacja uczestników tych 3 form jest widoczna już od wielu lat. W przypadku tych instrumentów udział objętych nimi osób w strukturze wszystkich osób aktywizowanych w Małopolsce jest wyższy niż średnio w kraju. Tłumaczyć to można dostosowaniem form wsparcia do struktury bezrobotnych. Małopolska wyróżnia się na tle kraju dużym odsetkiem osób młodych, a tego typu instrumenty są dla tej grupy najlepszym rozwiązaniem.

W porównaniu z wartościami średnimi dla kraju, w Małopolsce mniejszy jest odsetek osób zaangażowanych w ramach prac społecznie użytecznych oraz refundacji kosztów doposażenia lub wyposażenia miejsc pracy oraz robót publicznych. Wyjaśnieniem niższego uczestnictwa w Małopolsce w pracach społecznie użytecznych i robót publicznych jest niższy niż w kraju odsetek osób starszych, które najczęściej korzystają z tego typu wsparcia.

Średnia efektywność zatrudnieniowa dla wszystkich programów zakończonych w 2012 roku wynosiła 49,8%. W porównaniu z 2011 rokiem wartość tego wskaźnika uległa obniżeniu (2011 rok – 56,1%). Jest to prawdopo-

dobnie związane z pogorszeniem się sytuacji na małopolskim rynku pracy w tym okresie. Spadek poziomu stopy zatrudnienia wystąpił w zdecydowanej większości powiatowych urzędów pracy. W przypadku poszczególnych form wsparcia sytuacja była zróżnicowana.

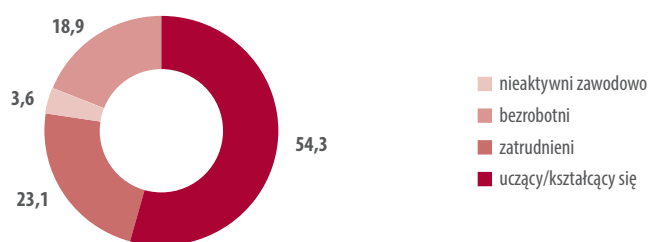
W 2012 roku mimo wzrostu poziomu środków na aktywizację zmniejszył się średni koszt wsparcia jednej osoby. Wyniósł on 5 805 zł, podczas gdy w 2011 roku kształtował się na poziomie 6 093 zł. Stało się tak dzięki temu, że wzrosła liczba osób aktywizowanych w ramach form wsparcia o stosunkowo niskim jednostkowym koszcie (staży i szkoleń). Dodatkowo też, w przypadku staży i prac interwencyjnych, jednostkowy koszt wsparcia uległ zmniejszeniu. Można więc przypuszczać, że powiatowe urzędy pracy kontynuowały działania związane ze skracaniem czasu trwania tych form. Jednostkowy koszt wsparcia w Małopolsce kształtuje się na poziomie niższym niż średni poziom w kraju. Najwyższy koszt wsparcia środkami Funduszu Pracy odnotowano w 2012 roku w województwach: mazowieckim, lubelskim i łódzkim.

10. Wsparcie małopolskiego rynku pracy w Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki

Rok 2012 był piątym rokiem wdrażania w Małopolsce Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (PO KL) współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, którego głównym celem jest wzrost zatrudnienia i spójności społecznej. Realizowane w ramach PO KL projekty są ukierunkowane na zwiększanie kompetencji osób pracujących, aktywizację osób bezrobotnych, zwiększenie poziomu i zakresu kształcenia, rozwój ekonomii społecznej, integrację społeczną, pobudzanie rozwoju przedsiębiorczości, rozwój wiedzy i innowacji.

W okresie 2008–2012 w Programie Operacyjnym Kapitał Ludzki podpisanych zostało 2,3 tys. umów na kwotę 2,1 mld zł. Wsparciem objęto w ten sposób 457,5 tys. osób (w tym 87 tys. dzieci do 12. roku życia), czyli 11% mieszkańców Małopolski. Województwo małopolskie zajmuje 1. miejsce w kraju pod względem zagospodarowania środków przeznaczonych na realizację PO KL – podpisane umowy wykorzystują 87,7% dostępnej puli (średnia dla Polski to 84%). Małopolska zajmuje 3. miejsce w rankingu wszystkich województw pod względem wartości umów, jak i wartości zatwierdzonych wniosków o płatność.

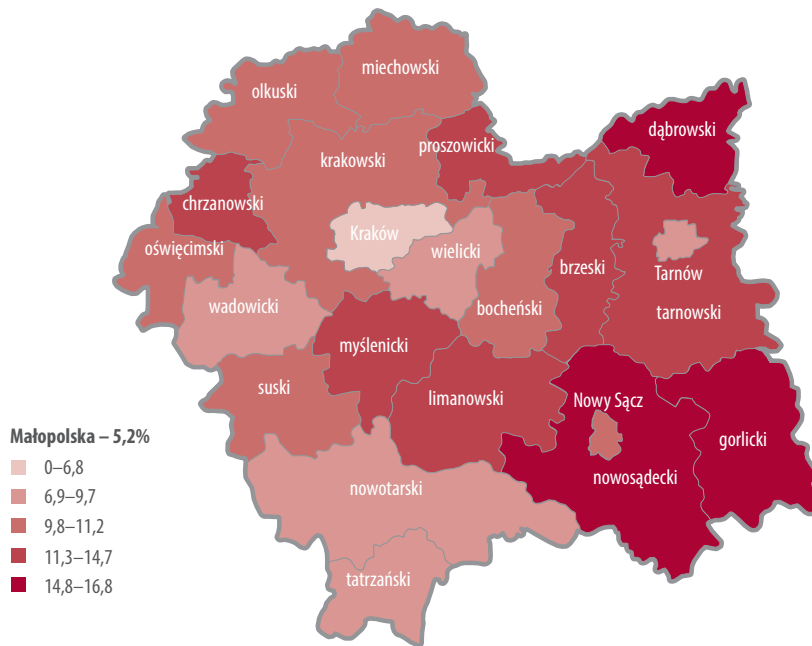
Wykres 102. Struktura uczestników projektów PO KL w latach 2008–2012 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie

Osoby kształcące / uczące się (w grupie tej ujęto również dzieci objęte opieką przedszkolną) stanowią ponad połowę odbiorców wsparcia w PO KL. Z kolei osoby zatrudnione i osoby nie uczestniczące aktywnie w rynku pracy (bezrobotni i nieaktywni zawodowo) w podobnym stopniu brały udział w projektach realizowanych w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Poziom uczestnictwa nie odzwierciedla struktury nakładów ponoszonych na wsparcie poszczególnych grup, ponieważ jednostkowe koszty wsparcia ze względu na jego różnorodny charakter były mocno zróżnicowane. Osoby kształcące / uczące się oraz zatrudnione korzystały przede wszystkim z różnych form edukacyjnych, natomiast w przypadku osób bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo wsparcie miało charakter kompleksowy, obejmujący szereg komplementarnych form. Osoby te miały też możliwość uzyskania dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej, a jednostkowy koszt takiej pomocy, w porównaniu do np. wsparcia o charakterze edukacyjnym, był bardzo wysoki.

Mapa 39. Odsetek mieszkańców objętych wsparciem PO KL

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy Podsystem monitorowania Europejskiego Funduszu Społecznego (PEFS)

W największym stopniu z uczestnictwa w projektach realizowanych w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki korzystali mieszkańcy powiatów zlokalizowanych we wschodniej części Małopolski. Największy odsetek uczestników tych projektów wśród mieszkańców odnotowano w powiatach: gorlickim, nowosądeckim i dąbrowskim, a więc w rejonach, gdzie występuje największe nasilenie problemów bezrobocia i wykluczenia społecznego. Można więc uznać, że wsparcie było właściwie adresowane.

Efekty realizacji Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki do końca 2012 roku:

- 86,6 tys. osób bezrobotnych zostało objętych pomocą aktywizacyjną,
- 53 tys. pracowników podniosło swoje kwalifikacje zawodowe,
- 38 tys. osób zagrożonych wykluczeniem społecznym skorzystało z pomocy PO KL,
- 10,6 tys. osób podjęło własną działalność gospodarczą,
- 7,5 tys. firm (w tym głównie mikroprzedsiębiorstw) zostało objętych szkoleniami,
- 1,6 tys. osób skorzystało ze szkoleń przygotowujących do założenia działalności gospodarczej typu *spin off* i *spin out*,
- w doskonaleniu zawodowym uczestniczyło ponad 8,5 tys. nauczycieli,
- 296 doktorantów uzyskało stypendia naukowe,
- 10,9 tys. dzieci w wieku szkolnym otrzymało stypendia.

Rolnictwo

Opracowanie: Maciej Antosiewicz, Aneta Bienias, Jan Grabski, Aneta Helak-Świechowska, Krzysztof Jabłoński, , Maciej Jezioro, Barbara Pławecka

podsumowanie

- Odnotowano zwiększenie powierzchni użytków rolnych w stosunku do roku 2011 o 1,95%. Użytki rolne obejmują 81,05% powierzchni gruntów w gospodarstwach rolnych. Zauważalna jest tendencja wzrostowa w stosunku do powierzchni użytków rolnych w ostatnich latach.
- W 2012 roku zwiększyło się o 6,46% w stosunku do roku poprzedniego pogłowie bydła oraz owiec o 8,1%. Podobnie jak w latach poprzednich, Małopolska charakteryzowała się największym udziałem w krajowym pogłowie owiec (27%).
- W 2012 roku 16 specjalów z Małopolski zostało wpisanych na Listę Produktów Tradycyjnych, a jeden produkt – jagnięcina podhalańska – została oznaczona jako produkt regionalny.

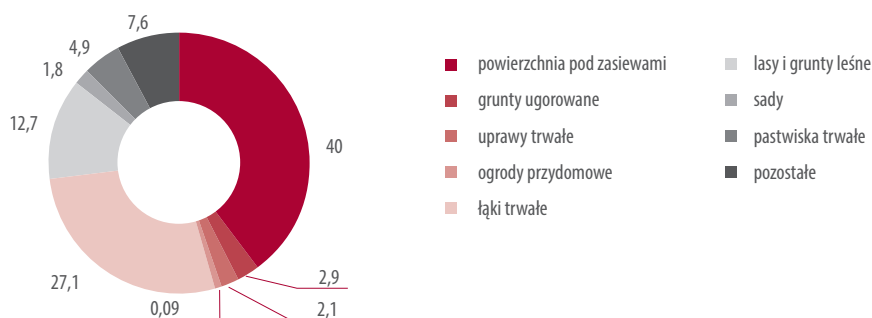
1. Zasoby rolnictwa

W ogólnej powierzchni województwa małopolskiego wynoszącej 15 182,87 km², w 2012 roku powierzchnia ogólna użytkowanych gruntów zajmowała 719 419 ha, co stanowi 47,3% całego obszaru.

Z całkowitej liczby 160 964 gospodarstw rolnych – 99,92% stanowią gospodarstwa indywidualne, to jest o 0,03% mniej niż w roku 2011. Dominują gospodarstwa rolne o niewielkiej powierzchni, w tym 9 324 gospodarstwa posiadające do 1 ha włącznie powierzchni użytków rolnych (są to wyłącznie gospodarstwa indywidualne). Kolejną grupę stanowią te o powierzchni od 2 ha do mniej niż 5 ha użytków rolnych, których w 2012 roku było 70 023. Natomiast przeciętna powierzchnia gospodarstwa indywidualnego o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych wynosiła w Małopolsce 3,7 ha (wzrost o 0,2 ha w porównaniu z rokiem ubiegłym), przy czym średnia krajowa wyniosła 9,2 ha.

Użytki rolne stanowią 81,05% powierzchni gruntów w gospodarstwach rolnych. Oznacza to wzrost powierzchni użytków rolnych o 1,95% w porównaniu z rokiem 2011 i o 3,15% w stosunku do 2010 roku.

Wykres 103. Użytkowanie gruntów w gospodarstwach rolnych wg rodzaju użytków rolnych (w dobrej kulturze) (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych, GUS

W województwie małopolskim w 2012 roku, w odniesieniu do lat 2010 i 2011, zmniejszyło się pogłowie następujących zwierząt gospodarskich:

- › trzody chlewnej: o 33,63% (2010 r.) i 28% (2011 r.), stan obecny: 213 437 szt.,
- › koni: o 35,15% i 15,82%, stan obecny: 18 814 szt.,
- › kóz: o 11,73% i 17,01%, stan obecny: 13 123 szt.,
- › drobiu kurzego: o 19,83% i 26,58%, stan obecny: 4 195 865 szt.,
- › gęsi: o 43,46% i 29,47%, stan obecny: 31 381 szt.,
- › kaczek: o 2,35% i 18,93%, stan obecny: 175 500 szt.

W stosunku do 2010 roku zmniejszeniu uległo także pogłowie bydła – o 4,01%, jednakże w odniesieniu do 2011 roku widać tendencję wzrostową (wzrost o 6,91%) i obecnie wynosi 178 826 sztuk.

Pogłowie owiec również wykazuje tendencję wzrostową o 8,54% w stosunku do 2010 roku oraz o 8,82% do 2011 roku i obecnie wynosi 59 220 szt. Udział województwa małopolskiego w krajowym pogłowie owiec wynosi 27%, tj. o 2% więcej niż w roku 2011.

Powierzchnia zasiewów (wg grup ziemiopłodów) w województwie stanowi 2,75% powierzchni zasiewów krajowych, co plasuje Małopolskę na 15. miejscu.

Struktura zasiewów w Małopolsce w 2012 roku przedstawiała się następująco:

- › powierzchnia zasiewów zbóż stanowiła 74,0% zasiewów województwa i była o 3% większa w porównaniu do 2011 roku,
- › powierzchnia upraw roślin strączkowych wyniosła 0,7% upraw województwa i była o 0,1% większa w stosunku do 2011 roku,
- › powierzchnia uprawy ziemniaków: 9,1 % – spadek o 0,6%,
- › powierzchnia upraw przemysłowych: 2,6 % – wzrost o 0,7% większa niż w 2011 roku,
- › powierzchnia upraw pastewnych: 7,7 % – spadek o 2,8%,
- › powierzchnia upraw pozostałych: 7,8 % – wzrost o 1,6%.

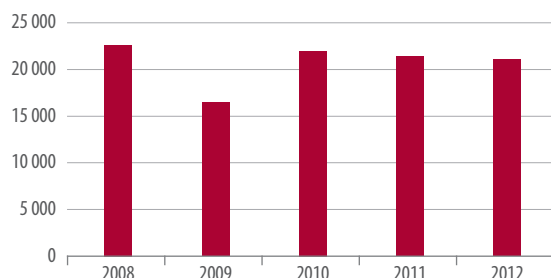
Rolnictwo ekologiczne w Małopolsce

Łączna powierzchnia ekologicznych użytków rolnych w 2012 roku wyniosła 21 049 ha. To o 346 ha mniej niż w roku poprzednim.

W ostatnich 3 latach zauważalna jest tendencja spadkowa w odniesieniu do liczby ekologicznych gospodarstw rolnych na terenie województwa małopolskiego. W porównaniu do roku 2011, w Małopolsce liczba ekologicznych gospodarstw rolnych spadła o 35 i obecnie wynosi 2 103 gospodarstwa. Przyczyn można upatrywać w: niedostatecznym zorganizowaniu rynku produktów rolnictwa ekologicznego, małym zróżnicowaniem w cenach między produktami rolnictwa ekologicznego i konwencjonalnego, małymi różnicami w dopłatach bezpośrednich, słabym oprzyrządowaniu gospodarstw spowodowanym wysokimi kosztami specjalistycznego sprzętu dla

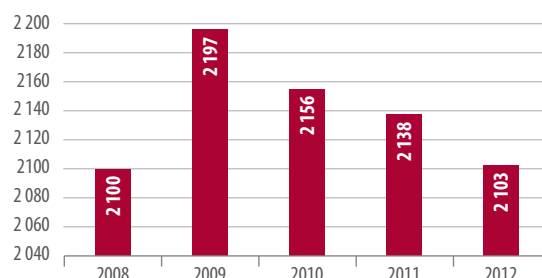
gospodarstw ekologicznych, represyjnych przepisach prawnych – sanitarnych i weterynaryjnych (dotyczących m.in. uboju, sprzedaży bezpośredniej).

Wykres 104. Powierzchnia ekologicznych użytków rolnych w województwie małopolskim w latach 2008–2012 (w ha)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z IJHARS

Wykres 105. Liczba gospodarstw ekologicznych prowadzących działalność w zakresie produkcji rolnej w województwie małopolskim w latach 2008–2012

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z IJHARS

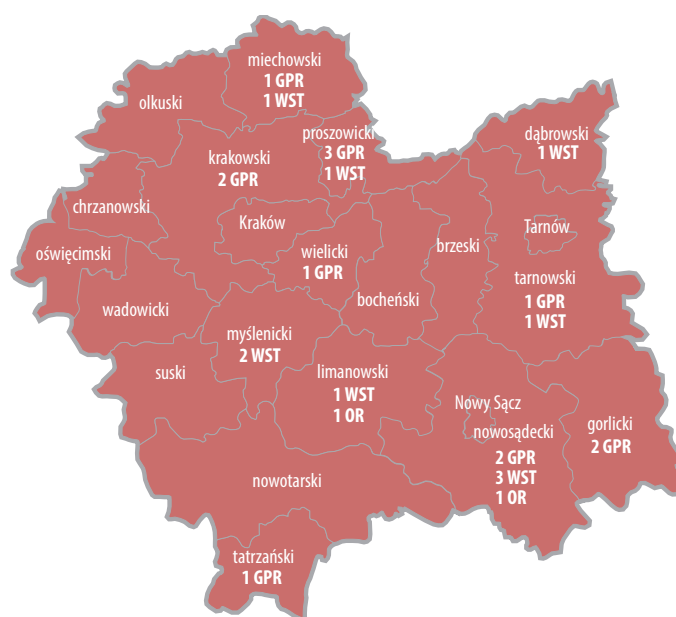
2. Grupy producentów rolnych

W 2012 roku nie została wydana żadna decyzja wstępnego uznania grup producentów. W 2012 roku na terenie województwa małopolskiego działało 10 wstępnie uznanych Grup Producentów Owoców i Warzyw oraz 2 uznane organizacje.

W porównaniu z rokiem 2011 liczba grup producentów rolnych wzrosła z 12 do 13 – wielkość ta plasuje Małopolskę na 15. miejscu pod względem liczby grup producentów rolnych.

Absorpcja środków z Programu Rozwoju Obszaru Wiejskich 2007–2013 przypadająca na Grupy Producentów Rolnych, Wstępnie Uznane Grupy Producentów Owoców i Warzyw i Organizacje Producentów Owoców i Warzyw w województwie małopolskim osiągnęła w 2012 roku łączną kwotę: 27 474 856,43 zł.

Mapa 40. Grupy Producentów Rolnych (GPR), Wstępnie Uznane Grupy Producentów Owoców i Warzyw (WST), Organizacje Producentów Owoców i Warzyw (OR) według powiatów

Źródło: opracowanie własne UMWM

3. Produkty Tradycyjne i Regionalne

Wytwarzanie, ochrona i promocja żywności wysokiej jakości odgrywają w państwach Unii Europejskiej coraz bardziej znaczącą rolę. Jednym z podstawowych sposobów realizacji polityki jakości we Wspólnocie jest wyróżnianie znakami potwierdzającymi wysoką jakość wyrobów rolno-spożywczych pochodzących z konkretnych regionów, jak też charakteryzujących się tradycyjną metodą produkcji. Komisja Europejska w roku 2012 zarejestrowała 1 produkt regionalny z Małopolski. Do oscypka, bryndzy podhalańskiej i redykołki, kiełbasy liseckiej, suski sechlońskiej, obwarzanka krakowskiego, jabłek łączkich, chleba prądnickiego, karpia zatorskiego, fasoli Piękny Jaś z Doliny Dunajca dołączyła jagnięcina podhalańska. W roku 2012 Rada ds. Produktów Tradycyjnych, będąca organem doradczym marszałka województwa w procedurze weryfikacji wniosków, pozytywnie zaopiniowała 16 produktów, które następnie zostały wpisane na Listę Produktów Tradycyjnych prowadzoną przez ministra rolnictwa i rozwoju wsi. Do końca roku 2012 na Liście Produktów Tradycyjnych znajdowało się 66 specjalów z terenu województwa małopolskiego.

Szczegóły na stronie:
www.zasmakujwmalopolsce.pl

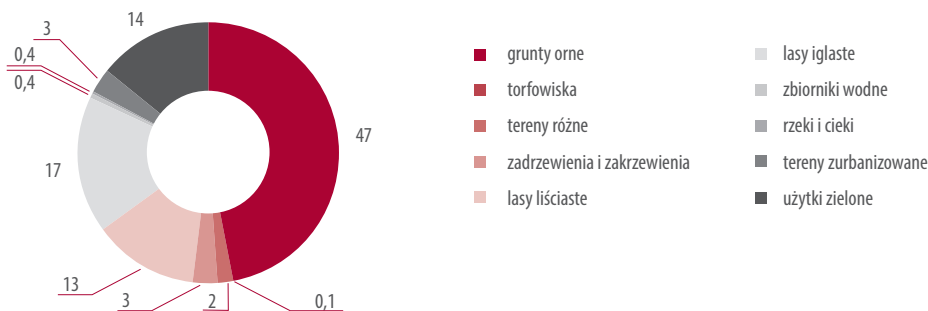
4. Ochrona Gruntów Rolnych

Działania w zakresie ochrony gruntów rolnych w Małopolsce dotyczyły w 2012 roku finansowania z budżetu województwa ich ochrony, rekultywacji i poprawy jakości, wypłat odszkodowań oraz innych zadań, w tym poprawy jakości sieci dróg dojazdowych do pól. W 2012 roku z dofinansowania w zakresie remontów dróg dojazdowych skorzystało 155 gmin. Przyznane na ten cel środki w wysokości 10,188 mln zł pozwoliły na remont 156 km dróg dojazdowych. Ujęte w gminnych planach zagospodarowania przestrzennego zmiany przeznaczenia gruntów rolnych klasy I–III oraz stanowiących własność Skarbu Państwa gruntów leśnych, na cele nierolnicze i nieleśne zostały zaopiniowane i rozpatrzone w 79 przypadkach. Zostało także wydanych 50 decyzji marszałka województwa w zakresie przyznania ulg w zobowiązaniach finansowych wobec budżetu województwa związanych z wyłączeniem z produkcji gruntów rolnych. Wydane w 2012 roku decyzje starostów o wyłączeniu gruntów z produkcji rolniczej objęły łącznie obszar 180 ha. W ramach przeprowadzonej kontroli, weryfikacją objęto 1 100 decyzji starostów oraz wydatkowanie środków w 9 gminach.

Zmiany w sposobie użytkowania gruntów

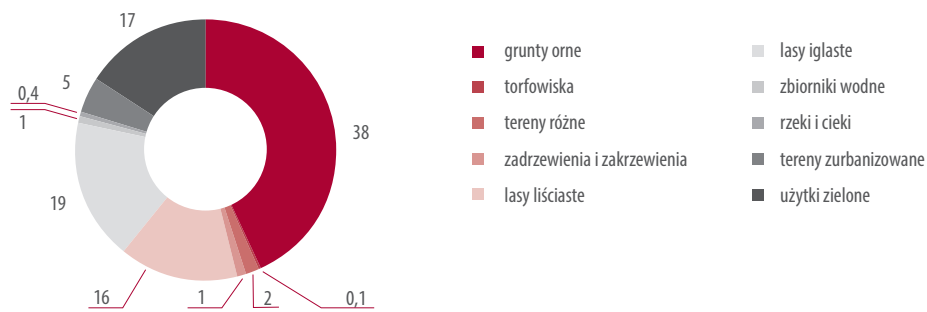
Określenie zmian zachodzących w sposobie użytkowania gruntów istotne jest w zakresie obserwacji generalnych tendencji oraz przeobrażeń struktury pokrycia i użytkowania terenu. Ocena zmian, jakie zaszły w latach 1986–2011 wskazuje na obszarze Małopolski na wzrost powierzchni głównie dwóch klas użytkowania terenu: lasów oraz obszarów zabudowanych (zurbanizowanych), kosztem powierzchni klasy gruntów rolnych oraz trwałych użytków zielonych. Obserwowane zaniechanie użytkowania rolniczego na części obszarów wpływa na wzrost powierzchni nieużytków, a w konsekwencji na wzrost powierzchni leśnej, związany m.in. z naturalną sukcesją roślinności o charakterze leśnym oraz prowadzonymi zalesieniami.

Wykres 106. Udział procentowy klas pokrycia terenu województwa małopolskiego w 1986 roku

Źródło: Opracowanie mapy zmian sposobu użytkowania gruntów dla województwa małopolskiego, Progea Consulting na zlecenie UMWM

Wykres 107. Udział procentowy klas pokrycia terenu województwa małopolskiego w 2011 roku

Źródło: Opracowanie mapy zmian sposobu użytkowania gruntów dla województwa małopolskiego, Progea Consulting na zlecenie UMWM

Wyraźny spadek arealu użytków rolnych związany jest ze zmianami zachodzącymi w lokalnych społecznościach, a zwłaszcza z migracją ludności do miast, odchodzeniem od rolnictwa i zmianą typu produkcji na ekstensywny. Obserwowane przechodzenie zadrzewień w klasę lasów (iglastych i liściastych) potwierdza tendencję do zwiększania się powierzchni leśnych. Widoczne jest przechodzenie części lasów iglastych w lasy liściaste, co związane jest ze różnicowaniem składów gatunkowych lasów, przez wprowadzanie głównie gatunków liściastych. Do zaobserwowania – głównie na obszarach podgórskich, jest także tendencja odwrotna, tj. zmiana składu gatunkowego z drzew liściastych na iglaste.

Scalenia gruntów

Scalenia gruntów są jednym z narzędzi do tworzenia podstaw do całościowego rozwoju wsi, gospodarstw rolnych, poprawy warunków życia i pracy ludności, ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego. Pozwalają m.in. na kształtowanie przestrzenne gruntów przewidywanych w planach zagospodarowania przestrzennego na cele budownictwa, dokonywanie niezbędnych korekt przebiegu granic nieruchomości terenów zainwestowania siedliskowego, powiększenie lub pomniejszenie gospodarstwa, zabezpieczenie niezbędnych gruntów na obiekty infrastruktury technicznej i społecznej, koncentrację rozproszonych działek ANR, SP i gminy pod inwestycje lub inne cele publiczne. Umożliwiają także likwidację niekorzystnych dla lokalnych społeczności efektów związanych z budową autostrady A-4 na odcinku Kraków – wschodnia granica województwa. Wykorzystując środki pomocowe Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013, w 2012 roku w województwie prowadzone były prace scaleniowe na obszarze ponad 5 700 ha, które objęły obiekty zlokalizowane w powiatach: suskim, brzeskim, tarnowskim oraz gorlickim.

5. Gospodarka łowiecka w Małopolsce

Gospodarka łowiecka zgodnie z ustawą Prawo łowieckie jest aktywnością w zakresie ochrony zwierząt łownych (31 gatunków łownych), realizowaną m.in. poprzez kształtowanie środowiska przyrodniczego i pozyskanie zwierzyny. Praktyczne wypełnianie ustawowej definicji gospodarowania łowieckiego z uwagi na rozproszenie zabudowy jest w wielu małopolskich obwodach bardzo trudne.

Gospodarka łowiecka realizowana jest przez ponad 7 tys. myśliwych zrzeszonych w Polskim Związku Łowieckim. W Małopolsce dominują obwody łowieckie o charakterze polnym (175), obwodów o lesistości wyższej niż 40% jest zaledwie 80. Ich średnia wielkość wynosi 5 800 ha.

Z ważniejszych gospodarczo zwierząt łownych zaliczanych do zwierzyny grubej w Małopolsce wymienić należy: jelenia szlachetnego, sarnę oraz dzika. Do ważniejszych łowiecko gatunków stanowiących zwierzynę drobną należą: lis, zając szarak, bażant, kuropatwa, kaczka krzyżówka. Od kilku lat obserwuje się wyraźny wzrost liczebności dzika (z 2 372 szt. w 2007 roku do 4 786 szt. w 2012 roku) i sarny (z 25 100 szt. w 2007 roku do 30 662 szt. w 2012 roku) przy równoczesnym spadku liczebności kuropatwy (z 17 764 szt. w 2007 roku do 12 735 w 2012 roku).

Zaobserwowany wzrost populacji dzików odpowiada tendencji utrzymującej się od wielu lat w kraju (gdzie w roku 2007 populacja liczyła ok. 157 tys. sztuk, podczas gdy pięć lat później już 231 tys. osobników), jak również w wielu krajach europejskich.

Od kilkunastu lat obserwuje się w kraju spadek liczebności kuropatwy i zająca. Wśród powodów utrzymywania się tej tendencji wymienia się wiele czynników. Do podstawowych należą: presja drapieżnictwa głównie ze strony lisa, choroby, zanik remiz śródpolnych stanowiących ostoje, mechanizacja i chemizacja rolnictwa. Polski Związek Łowiecki podejmuje wiele starań, aby zapobiec tej tendencji, należą do nich: walka z drapieżnictwem, utrzymanie właściwego biotopu – zakładanie remiz oraz introdukcje wybranych gatunków zwierzyny drobnej do łowisk.

Kolejnym niepożądanym zjawiskiem z punktu widzenia łowiectwa, które w swojej istocie oparte jest na optymalizacji zachowania zasobów przyrodniczych, są procesy utraty różnorodności biologicznej poprzez wieloaspektowe oddziaływanie obcych gatunków inwazyjnych w ekosystemach łowisk.

Antropogeniczna zmiana środowiska życia zwierząt polegająca na nasilającej się głównie w przestrzeni rolniczej urbanizacji powoduje fragmentację siedlisk i szlaków migracyjnych, zachodzi zatem potrzeba skupienia działań łagodzenia skutków barier ekologicznych i konfliktów zwierzyny z działalnością człowieka.

Pozyskanie łowieckie w regionie sięga około 680 ton dziczyzny rocznie. W aspekcie opłacalności gospodarki łowieckiej pożądanym jest rozwój rynku prowadzący do zwiększenia konsumpcji mięsa z dziczyzny.

6. Retencjonowanie wód

W ostatnim czasie odnotowano niskie wskaźniki opadów atmosferycznych w stosunku do średnich wieloletnich wartości, co przyczyniło się do znacznego wyczerpania zasobów wodnych w dorzeczu górnej Wisły i obniżenia zwierciadła wód podziemnych. Zjawisko koncentrowało się głównie w południowej części regionu.

Na podstawie sporządzonych przez Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowy Instytut Badawczy w Puławach w 2012 roku 13 okresów raportowania nie stwierdzono wystąpienia zagrożenia suszą rolniczą w województwie małopolskim. Wartości Klimatycznego Bilansu Wodnego (KBW), na podstawie których dokonano oceny stanu zagrożenia suszą, na przeważającym terytorium Polski były ujemne, ale znacznie wyższe od wartości krytycznych. Stwierdzono natomiast wystąpienie na terenie całego regionu zjawiska suszy hydrogeologicznej.

W celu zapobiegania deficytom wody zasadne jest podjęcie wszelkich działań zmierzających do spowolnienia spływu wód powierzchniowych i jednoczesnego ich retencjonowania. Mała retencja nie powinna opierać się wyłącznie na rozwiązaniach technicznych, ale także na retencji glebowej czy krajobrazowej. Dlatego zagadnienia związane z retencją powinny szczególnie uwzględniać inne formy retencji, które są jednocześnie bardzo przyjazne środowisku, oraz obejmować kwestie racjonalnego planowania przestrzennego oraz właściwego gospodarowania gruntami w przestrzeni rolniczej w celu ograniczenia wielkości spływów powierzchniowych.

Przemysł

Opracowanie: Michał Dulak

podsumowanie

- Dane z 2012 roku potwierdzają zapoczątkowany w 2011 roku spadek dynamiki produkcji sprzedanej w Małopolsce. Pomimo wzrostu wartości nominalnej produkcji sprzedanej zarówno w kraju, jak i w województwie małopolskim, w 2012 roku nastąpił znaczny spadek dynamiki produkcji sprzedanej przemysłu w cenach stałych.
- Rok 2012 jest trzecim z rzędu, w którym wartość przychodów ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów wzrosła w stosunku do roku poprzedniego. Wyniosła ona 78 714 mln zł, co stanowi wzrost o 3% w stosunku do 2011 roku.
- W 2012 r. nakłady inwestycyjne ogółem w województwie małopolskim wyniosły 7 498,5 mln zł. W porównaniu do poprzedniego roku wzrosły o 14,7%. Jest to jednak znacznie mniej niż w 2011 roku, kiedy to w stosunku do 2010 roku wzrost nakładów wyniósł 41,6%.

1. Produkcja sprzedana przemysłu

W 2012 roku po raz trzeci z rzędu wartość produkcji sprzedanej w województwie małopolskim wzrosła. Wyniosła 75 209,1 mln zł, co stanowiło kwotę większą o 3 805,8 mln zł w stosunku do roku poprzedniego (w cenach stałych – 3%). W skali kraju również odnotowano wzrost produkcji sprzedanej przemysłu w cenach bieżących (1 094,6 mld zł w 2011 roku do 1 138,8 mld zł na koniec 2012 roku). Pomimo wzrostu wartości nominalnej produkcji sprzedanej zarówno w kraju, jak i w województwie małopolskim, w 2012 roku nastąpił znaczny spadek dynamiki produkcji sprzedanej przemysłu w cenach stałych – z 15% (2011 r.) do 3% (2012 r.) w Małopolsce i z 7,7% (2011 r.) do 0,9% (2012 r.) w kraju.

Analizując wyniki produkcji sprzedanej przemysłu kwartał do kwartału poprzedniego roku, stała tendencja wzrostowa utrzymująca się od IV kwartału 2009 roku, wyraźnie zaczęła hamować po I kwartale 2011 roku. Dane z 2012 roku w rzeczywistości potwierdzają ciągle spadek dynamiki produkcji sprzedanej w Małopolsce. Wartość produkcji sprzedanej w układzie miesięcznym (miesiąc do miesiąca poprzedniego roku) pokazuje, że po raz pierwszy od 2009 roku odnotowano spadek analizowanego wskaźnika. Nastąpiło to we wrześniu i w grudniu 2012 roku.

W 2012 roku wzrost dynamiki produkcji nastąpił w dwóch sekcjach na cztery małopolskiego przemysłu.

Więcej na temat sytuacji w polskim przemyśle w 2012 roku znaleźć można w opracowaniu Ministerstwa Gospodarki *Ocena sytuacji w przemyśle w 2012 r.*, dostępnym na stronie: http://www.mg.gov.pl/files/upload/8436/syt_w_przemysle_2012.pdf

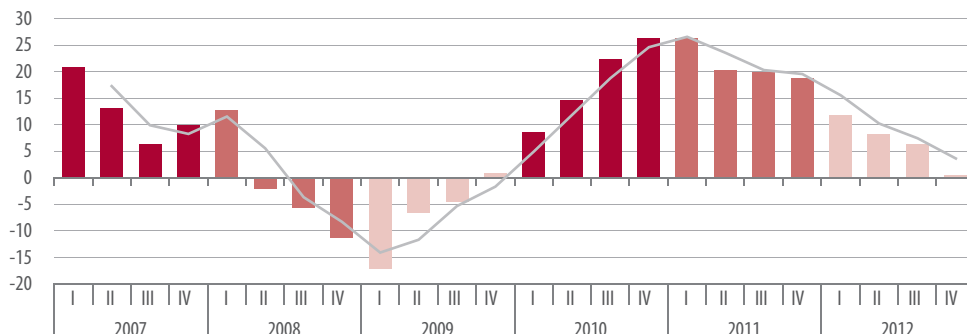
Najwyższy wzrost w cenach stałych odnotowały kategorie: „wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę” (o 12,2%) oraz „przetwórstwo przemysłowe” (o 2,2%). Największy spadek w cenach stałych odnotowało górnictwo i wydobywanie (o 8,5%). Mniejszą dynamikę niż w roku 2011 wykazała także kategoria „dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja” (o 1,4%).

Tabela 55. Produkcja sprzedana przemysłu według rodzajów działalności (sekcje PKD 2007) (w mln zł)

Wyszczególnienie	Lata					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Przemysł ogółem	53 487,10	53 060,20	49 609,8	58 266,7	71 403,3	75 209,1
Górnictwo i wydobywanie	1 043,50	952,4	917,5	1 202,7	1 447,5	1 324,4
Przetwórstwo przemysłowe	47 511,40	46 131,60	42 594,4	50 413,6	60 613,2	63 027,4
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz parę wodną i gorącą wodę	3 502,50	4 398,20	4 571,5	4 918,7	7 321,0	8 766,7
Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja	1 429,80	1 578,00	1 526,4	1 731,8	2 021,5	2 090,6

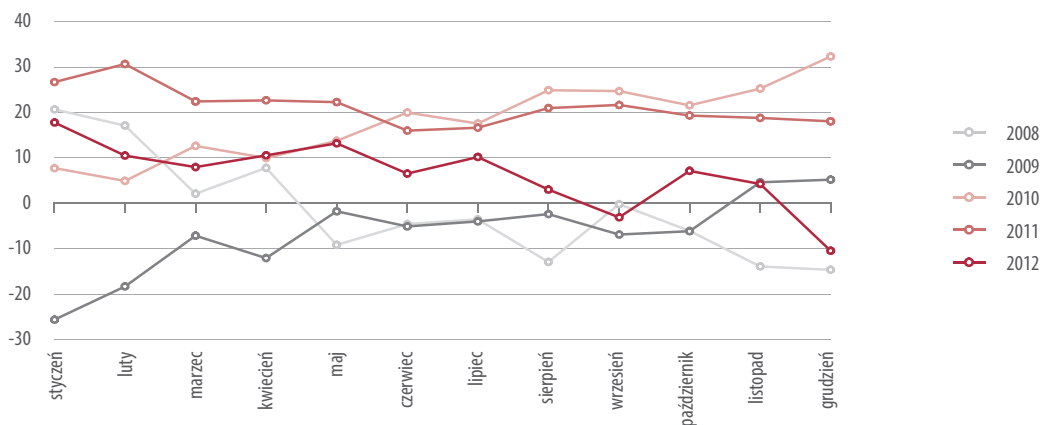
Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie: *Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego* I kw. 2008, 2009, 2010, 2011, 2012 oraz 2013

Wykres 108. Zmiany produkcji przemysłowej w Małopolsce w kolejnych kwartałach lat 2007–2012 (w %)

Źródło: GUS

Wykres 109. Zmiany produkcji przemysłowej w Małopolsce w kolejnych miesiącach lat 2008–2012 (w %)

Źródło: GUS

Tabela 56. Udział produkcji sprzedanej przemysłu na tle kraju według poszczególnych rodzajów działalności

Wyszczególnienie	Udział w produkcji krajowej (w %)							
	2003	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Ogółem przemysł	6,6	6,1	6,5	6,2	5,8	6,2	6,5	6,6
Górnictwo i wydobywanie	1,4	1,7	2,7	2,2	2,2	2,4	2,4	2,3
Przetwórstwo przemysłowe	7,2	6,5	6,8	6,4	6	6,4	6,6	6,6
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	4,7	5,0	4,8	5,6	5,2	5,5	7,7	8,7
Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja			9,4	9,1	8,3	8,3	8,6	8,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Głównego Urzędu Statystycznego *Biuletyn statystyczny* 2012 nr 6 oraz Urzędu Statystycznego w Krakowie *Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego* I kw. 2008, 2009, 2010, 2011, 2012 oraz 2013

W 2012 roku udział Małopolski w produkcji przemysłowej kraju wzrósł o 0,1 p.p. i tym samym powrócił do poziomu z roku 2003. Warto jednak zauważyć, że w większości analizowanych kategorii produkcja przemysłowa w województwie na tle kraju pozostała na tym samym poziomie jak w 2011 roku. Świadczyć to może o pojawieniu się pierwszych sygnałów stagnacji w regionalnym i krajowym przemyśle. Wyjątkiem na tym tle jest kategoria „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę”, która drugi rok z rzędu odnotowuje wyraźny wzrost – w 2011 roku o 2,2 p.p.; w 2012 roku o 1 p.p.

Udział przetwórstwa przemysłowego w 2012 roku w produkcji sprzedanej przemysłu w województwie ponownie zanotował spadek (2010 rok – 86,5%; 2011 rok – 84,8%; 2012 rok – 83,8%). Analiza struktury przetwórstwa przemysłowego w Małopolsce pokazuje, że pod względem wielkości sprzedaży w 2012 roku dominowały: produkcja artykułów spożywczych (18,8%), produkcja wyrobów z metali (9%), produkcja urządzeń elektrycznych (7,5%), oraz produkcja metali (6,9%).

Najwyższa dynamika sprzedaży w działach przetwórstwa przemysłowego w skali roku (ceny stałe) wystąpiła w kategorii „produkcja odzieży” (o 30,3%) oraz „produkcja wyrobów tekstylnych” (o 13,3%). W 2012 roku wysoka dynamika utrzymywała się także w produkcji komputerów (wzrost o 11,5%), produkcji artykułów spożywczych (wzrost o 11,3%) oraz produkcji maszyn i urządzeń (wzrost o 10,3%). Widoczne jest wyraźne zahamowanie dużej dynamiki z poprzedniego roku, a w niektórych przypadkach nawet spadek produkcji sprzedanej, np. produkcja mebli (spadek o 13,2%), produkcja skór (spadek o 11,7%), produkcja urządzeń elektrycznych (spadek o 9,4%). Powyższe dane wskazują na przeniesienie zainteresowania konsumentów z produktów droższych i ponadpodstawowych na dobra podstawowe i szybciej zbywalne.

2. Rozmieszczenie przestrzenne podmiotów prowadzących działalność przemysłową

Liczba podmiotów zarejestrowanych w systemie REGON prowadzących działalność przemysłową wyniosła na koniec 2012 roku 35 600. W porównaniu do poprzedniego roku wzrosła o 1200 podmiotów, co jest o tyle ciekawe, że w 2011 roku liczba podmiotów działających w przemyśle zmniejszyła się o 185. Dla porównania w 2010 roku w Małopolsce było zarejestrowanych 34 400 podmiotów prowadzących działalność przemysłową, w 2009 roku – 32 647, w 2008 roku – 33 331, a w 2007 roku – 33 485.

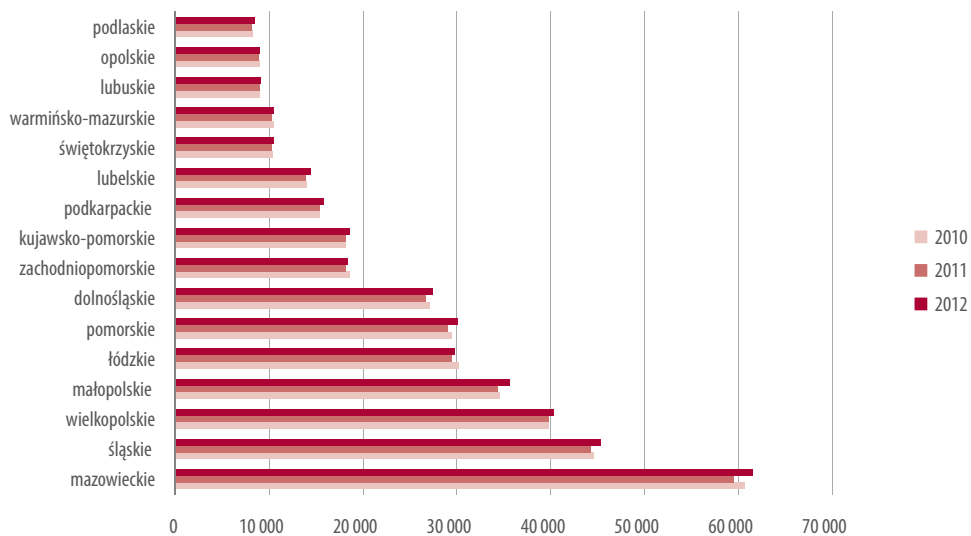
Tendencja spadkowa liczby podmiotów prowadzących działalność przemysłową, która była widoczna w 2011 roku¹ została przełamana w 2012 roku. We wszystkich województwach odnotowano wzrost omawianego wskaźnika.

1. Por. *Raport o stanie Województwa Małopolskiego 2012*, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2012, s. 153.

Pozytywna sytuacja w kraju, jeżeli chodzi o wzrost liczby podmiotów prowadzących działalność przemysłową, przekłada się także na dobrą koniunkturę w Małopolsce. Jedynie w powiecie dąbrowskim odnotowano spadek firm przemysłowych (o 8). W pozostałych powiatach liczba firm wzrosła, przy czym najwięcej w Krakowie (o 577), powiecie krakowskim (o 107), wielickim (o 52), tatrzańskim (o 52), tarnowskim (o 51). Warto zwrócić uwagę, że na terenie powiatu tatrzańskiego w skali roku nastąpił największy wzrost liczby firm przemysłowych (o 8,2%).

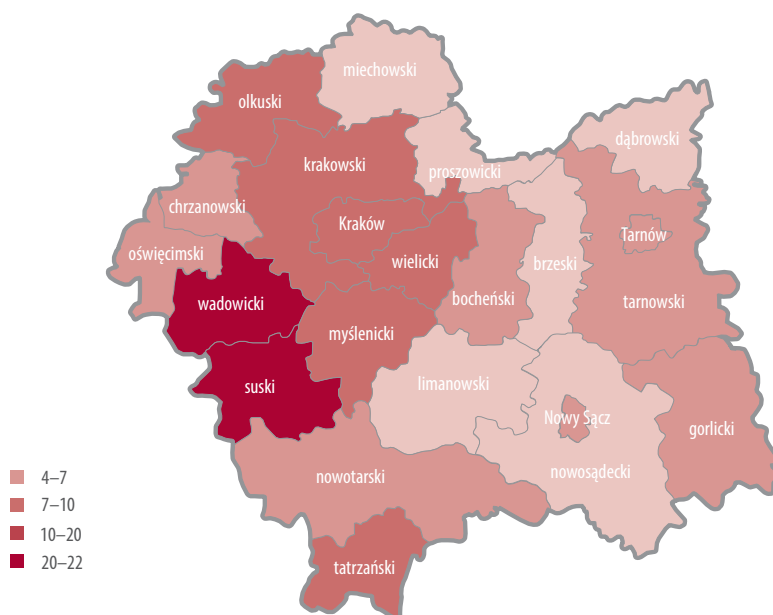
W ujęciu statystycznym o poziomie przedsiębiorczości świadczy liczba jednostek na 1 tys. ludności zamieszkałej na danym obszarze. W tym kontekście, najwyższy wskaźnik koncentracji podmiotów przemysłowych występuje niezmiennie od wielu lat w powiecie wadowickim (21), suskim (20), myślenickim (13), olkuskim (11) oraz w Krakowie (12). Średnia dla województwa wynosi natomiast 10,6 podmiotu przemysłowego na 1 tys. ludności.

Wykres 110. Podmioty prowadzące działalność przemysłową zarejestrowane w systemie REGON w ujęciu wojewódzkim w latach 2009–2011

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych (GUS)

Mapa 41. Podmioty przemysłowe zarejestrowane w systemie REGON na 1 tys. mieszkańców (stan na 31.12.2012)

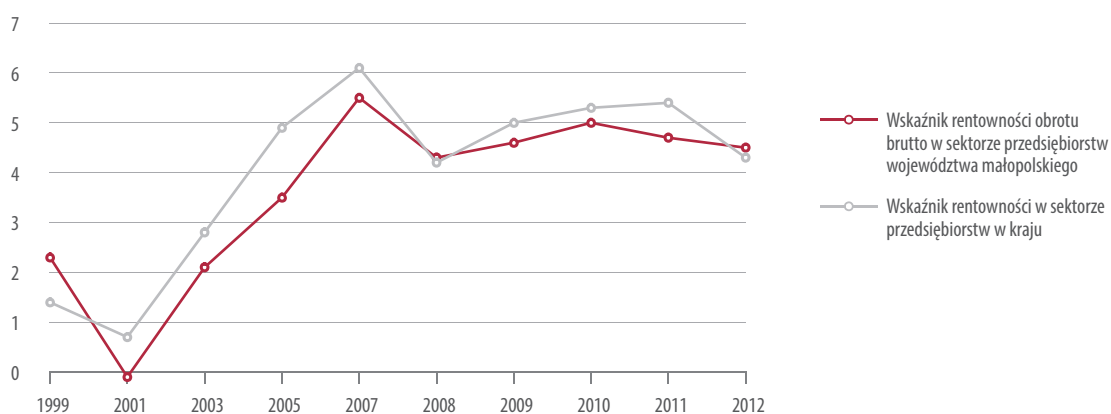
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

3. Wyniki ekonomiczne przemysłu

Rok 2012 jest trzecim z rzędu, w którym wartość przychodów ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów wzrosła w stosunku do roku poprzedniego. Wyniosła ona 78 714 mln zł, co stanowi wzrost o 3% w stosunku do 2011 roku. W tym miejscu warto przypomnieć, że w 2011 roku wzrost przychodów ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów przemysłowych wyniósł 23%, a rok wcześniej 13%. Dane z 2012 roku są kolejnymi sygnałami, obok produkcji sprzedanej przemysłu, że ten dział gospodarki wchodzi w okres spowolnienia.

W 2012 roku po raz pierwszy od 2009 roku wyniki finansowe netto i brutto przedsiębiorstw przemysłowych okazały się mniejsze niż w roku poprzednim. Odnotowano wzrost jedynie w 2 z 4 sekcji przemysłu, tj. „wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę” oraz sekcji „dostawa wody; gospodarowania ściekami i odpadami; rekultywacja”.

Wykres 111. Wskaźnik rentowności w sektorze przedsiębiorstw w Polsce i Małopolsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Głównego Urzędu Statystycznego *Biuletyn statystyczny* 2012 nr 6 oraz Urzędu Statystycznego w Krakowie *Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego* styczeń 2000, kwiecień 2002, I kw. 2004, 2006, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012 oraz 2013

4. Inwestycje w przemyśle

W 2012 roku nakłady inwestycyjne ogółem w województwie małopolskim wyniosły 7 498,5 mln zł. W porównaniu do poprzedniego roku wzrosły o 962,1 mln zł. Jest to znacznie mniej niż w 2011 roku kiedy to w stosunku do 2010 roku wzrost nakładów wynosił aż 1 919,7 mln zł. Podobną tendencję we wzroście nakładów inwestycyjnych można było zaobserwować także w małopolskim przemyśle. W 2012 roku wyniosły one 5 231,7 mln zł i w porównaniu do roku ubiegłego wzrosły o 925 mln zł. W 2011 roku wzrost ten wynosił aż 1 504,6 mln zł. Większe inwestycje odnotowano w 3 na 4 sekcje przemysłu: w przetwórstwie przemysłowym (o 19,2%); w wytwarzaniu i zaopatrywaniu w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (o 31,4%) oraz w przypadku dostaw wody; gospodarowania ściekami i odpadami; rekultywacji (o 18,8 %). Spadek o 50,7% nastąpił w górnictwie i wydobywaniu, który to dział rok wcześniej odnotował największy wzrost – o 106%.

Struktura nakładów inwestycyjnych ogółem poniesionych w Małopolsce w 2012 roku wyglądała następująco: 48% – zakup oraz modernizacja maszyn, urządzeń technicznych i narzędzi; 44% – realizacja budynków i budowli oraz 8% – zakup środków transportowych.

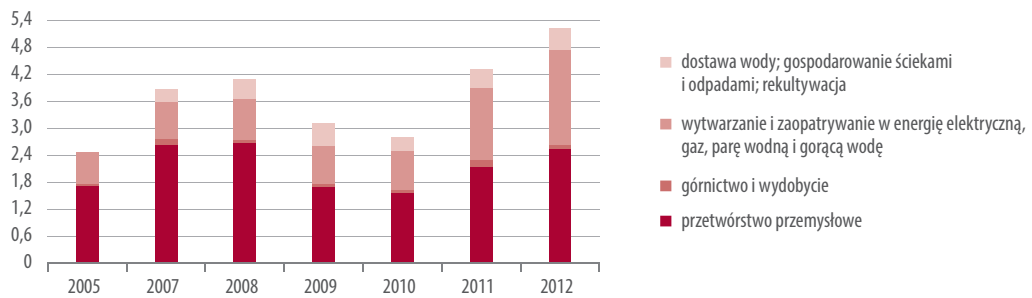
W 2012 roku udział nakładów inwestycyjnych w przemyśle w stosunku do ogólnych nakładów w Małopolsce wyniósł 69,7%. Tym samym zwiększył się on o 3,8 p.p. w porównaniu do 2011 roku. Z kolei udział nakładów inwestycyjnych w małopolskim przemyśle wyniósł w 2012 roku 5,2% nakładów krajowych (wobec 7,3% w 2010). Oznacza to, że nastąpił ponowny spadek i osiągnięcie podobnego poziomu jak w roku 2009 (5,3%).

Wykres 112. Wielkość nakładów inwestycyjnych (w mld zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie *Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego* kwiecień 2002, I kw. 2004, 2006, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012 oraz 2013

Wykres 113. Wielkość nakładów inwestycyjnych w przemyśle w Małopolsce (w mld zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego w Krakowie *Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego* kwiecień 2002, I kw. 2004, 2006, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012 oraz 2013

Budownictwo

Opracowanie: Kinga Krasoń-Pilch

podsumowanie

- Rok 2012 był trudny dla branży budowlanej w Małopolsce. Spadła produkcja sprzedana, zmniejszyło się zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw budowlanych, spadły również wynagrodzenia w tej branży. Jedynym wskaźnikiem, który odnotował wzrost była produkcja budowlano-montażowa.
- W budownictwie mieszkaniowym liczba mieszkań oddanych do użytkowania wzrosła o 21%, równocześnie nastąpił jednak spadek liczby mieszkań, których budowę rozpoczęto oraz tych, na których budowę wydano pozwolenia (5,8% pozwoleń na budowę mniej niż w roku poprzednim). Czynnikiem wpływającym na to były m.in. pogarszająca się sytuacja makroekonomiczna, w tym negatywna koniunktura na rynku pracy i brak perspektyw do jej szybkiej poprawy, zaostrzenie warunków udzielania kredytów oraz wejście w życie z końcem kwietnia tzw. „ustawy deweloperskiej”.
- Z końcem grudnia 2012 roku wygasł program rządowy „Rodzina na Swoim”, który pozwolił wielu rodzinom na kupno mieszkania lub domu. Większość wykonawców w branży budowlanej intensyfikowała sprzedaż mieszkań przed końcem ww. programu, dzięki czemu w IV kwartale 2012 roku znacznie wzrosła liczba mieszkań oddanych do użytkowania. W nowym programie rządowym – „Mieszkanie dla Młodych” będzie można wziąć udział dopiero od 2014 roku.

1. Sytuacja na rynku budowlanym

Rok 2012 w Polsce i w Europie był okresem trudnym dla branży budowlanej. W Polsce spadły, w porównaniu z 2011 rokiem, przychody w budownictwie z całokształtu działalności (o 8%) oraz wartość dodana brutto (o 0,5%). Niewiele zmieniło się przeciętne zatrudnienie w branży budowlanej (2% wzrost) oraz liczba podmiotów gospodarczych w budownictwie, jednak branża zanotowała wysokie tempo upadłości (w okresie od stycznia do grudnia upadło 218 firm budowlanych) i zaczęły wyhamowywać inwestycje publiczne związane z przygotowaniem w Polsce piłkarskich Mistrzostw Europy.

Nowych inwestycji nie przybywało, a te, które się już rozpoczęły, zaczęły się powoli kończyć. Po pierwszej połowie, w lipcu, ruszył rynek prywatny – wtedy też budownictwo osiągnęło swój szczytowy moment i najwyższe ceny usług, szczególnie wykończeniowych i instalacyjnych. Jednak, ze względu na zaostrzoną politykę kredytową banków i niepewny rozwój sytuacji finansowej, odsunięto w czasie rozpoczęcie nowych inwestycji w budownictwie indywidualnym. W jesieni załamało się tzw. „duże budownictwo” ze względu na mniejszą liczbę inwestycji publicznych.

Produkcja budowlano-montażowa zrealizowana w 2012 roku na terenie kraju była o 6,6% niższa niż w 2011 roku.

Według danych GUS, w 2012 roku – po trzech latach spadku – odnotowano wzrost liczby mieszkań oddanych do użytkowania. Ukończono budowę 152,5 tys. mieszkań, czyli o 16,5% więcej niż w 2011 roku. Prawdopodobnie do tego wzrostu przyczynił się fakt, że z końcem grudnia wygasł program „Rodzina na Swoim”, a w nowym, „Mieszkanie dla Młodych”, będzie można wziąć udział dopiero od 2014 roku. Osoby korzystające z programu „RnS” dostali pomoc w postaci preferencyjnego kredytu z dopłatami do oprocentowania na zakup lub budowę domu bądź lokalu mieszkalnego przez pierwszych 8 lat spłaty kredytu. Powierzchnia użytkowa kredytowanego lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego nie mogła przekraczać odpowiednio 75 m² i 140 m². W ramach programu do końca czerwca 2013 roku (program wygasł w 2012 roku, ale umowy były jeszcze podpisywane) banki udzieliły 192 tys. kredytów na kwotę prawie 35 mld zł.

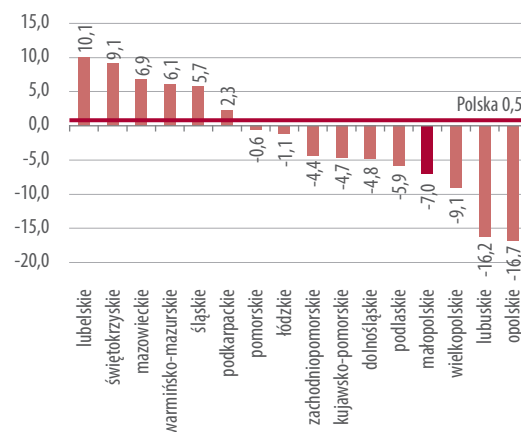
Przy wzroście liczby mieszkań oddanych do użytkowania, jednocześnie zaczęły spadać: liczba mieszkań, których budowę rozpoczęto (spadek 12%) oraz liczba mieszkań, na które wydano pozwolenia (spadek 10%). Wpłynęło na to m.in.: pogarszająca się sytuacja makroekonomiczna, w tym negatywna koniunktura na rynku pracy i brak perspektyw do jej szybkiej poprawy, zaostrzenie warunków udzielania kredytów oraz wejście w życie z końcem kwietnia tzw. „ustawy deweloperskiej”.

Ustawa deweloperska weszła w życie 29 kwietnia 2012 roku. Jednym z głównym celów ustawy było zwiększenie bezpieczeństwa klientów na rynku budowlanym poprzez wprowadzenie obowiązku posiadania przez deweloperów rachunków powierniczych dla swoich inwestycji. W związku z tym, że jest to dość duże utrudnienie dla deweloperów, odnotowano spadki w zakresie liczby nowo rozpoczynanych budów.

Konsekwencją zapisów ustawy może być wyeliminowanie z rynku deweloperskiego małych firm, które przynajmniej częściowo finansowały budowy z wpłat od kupujących. Taka sytuacja może doprowadzić do konsolidacji rynku deweloperskiego. Z jednej strony oznaczać to będzie większe bezpieczeństwo – realizacją inwestycji zajmować się będą tylko doświadczone i zabezpieczone finansowo spółki, ale z drugiej każda konsolidacja rynku to mniejsza konkurencja, a w konsekwencji ryzyko wyższych cen dla klienta

Podobnie jak w Polsce – trudna sytuacja w branży budowlanej była również w Europie – w latach 2009–2012 poziom inwestycji budowlanych w Unii Europejskiej zmniejszył się odpowiednio o 9,9%, 3,2%, 0,2% oraz 2,8%. Duże firmy europejskie (wśród nich, według raportu *Europejskie potęgi budowlane* opublikowanego przez firmę doradczą Deloitte – Budimex S.A. na 40. miejscu [ze wzrostem przychodów w stosunku do 2011 roku na poziomie 8%] oraz Polimex Mostostal S.A. na 50. miejscu [ze wzrostem na poziomie 16%]) zaczęły poszerzać swoją działalność na inną niż budowlana. Niektóre ponad 50% przychodów z działalności prowadzonej na rynkach międzynarodowych zaczęły czerpać z rynków innych niż budowlany. Według prognoz Komisji Europejskiej dopiero w 2014 roku spodziewane są wzrosty w tej branży.

Wykres 114. Wzrost/spadek wartości produkcji sprzedanej budownictwa w stosunku do 2011 roku w poszczególnych województwach (w %)

W Małopolsce odnotowano spadek produkcji sprzedanej w odniesieniu do roku poprzedniego o 7% (wo-

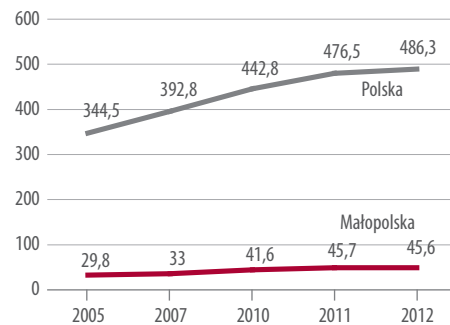
Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS

bec wzrostu o 0,5% w Polsce) oraz spadek wartości produkcji sprzedanej budownictwa w przeliczeniu na 1 zatrudnionego w budownictwie – o 6,6%.

Malejącej produkcji sprzedanej budownictwa towarzyszyło zmniejszenie przeciętnego zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw w budownictwie (o 0,4% wobec wzrostu o 2,1% w skali kraju).

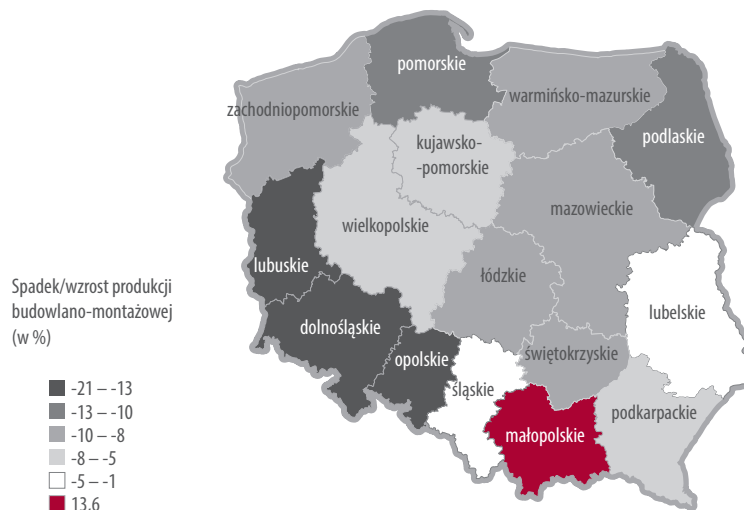
Wzrost odnotowano w produkcji budowlano-montażowej w województwie (jedyne województwo w kraju, gdzie nie było spadku) – była ona o 13,6% wyższa niż przed rokiem. W Małopolsce produkcja ta w analizowanym okresie wyniosła 10 855,5 mln zł.

Wykres 115. Przeciętne zatrudnienie w budownictwie (w tys.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS

Mapa 42. Spadek/wzrost produkcji budowlano-montażowej w województwach w 2012 roku w jednostkach budowlanych o liczbie pracujących powyżej 9 osób

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS

W porównaniu do roku 2011 mniej firm z Małopolski działających w branży budowlanej ogłosiło upadłość – 18, co daje spadek o 10% (w 2011 roku upadło 20 firm budowlanych, w 2010 – 14). Na tle kraju, w którym nastąpił wzrost upadłości o ponad 52%, Małopolska wypada dobrze. Trzeba jednak wziąć pod uwagę fakt, że „małopolskie” upadłości były znaczące – m.in. spółki Poldim, która była jednym z wykonawców autostrady A4 między Brzeskiem i Wierzchosławicami w Małopolsce, oraz firmy AMB Solid, działającej we wszystkich podstawowych segmentach branży budowlanej.

Tabela 57. Wynik finansowy ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów budownictwa w Polsce i województwach w latach 2007–2012 (w tys. zł)

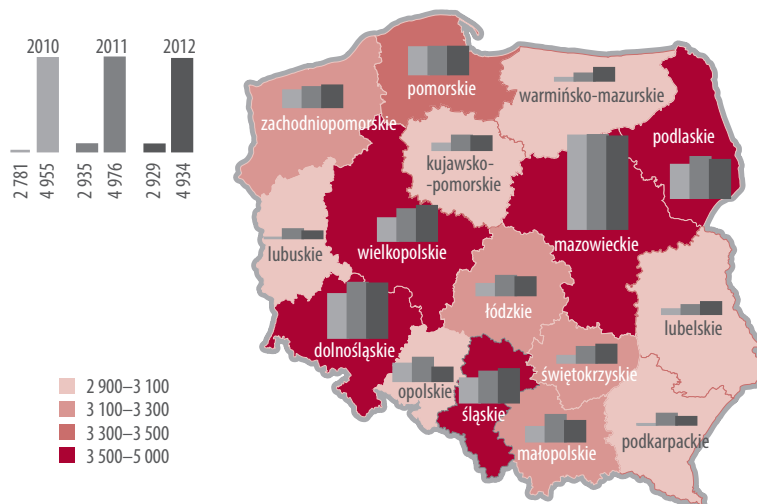
Jednostka terytorialna	Wynik finansowy ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów						Wzrost/spadek w 2012 roku w stosunku do 2011 roku	Wzrost/spadek w 2012 roku w stosunku do 2007 roku
	2007	2008	2009	2010	2011	2012		
Polska	4 460 778	6 726 740	7 426 073	5 357 354	4 211 020	559 249	-86,7	-87,5
łódzkie	303 259	425 619	220 064	230 869	208 382	174 014	-16,5	-42,6
mazowieckie	1 129 368	2 094 008	2 459 917	1 862 371	1 639 010	246 814	-84,9	-78,1
małopolskie	429 926	601 133	564 255	459 286	367 850	119 193	-67,6	-72,3

Jednostka terytorialna	Wynik finansowy ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów						Wzrost/spadek w 2012 roku w stosunku do 2011 roku	Wzrost/spadek w 2012 roku w stosunku do 2007 roku
	2007	2008	2009	2010	2011	2012		
śląskie	451 775	643 606	727 744	570 507	399 048	-366 795	-191,9	-181,2
lubelskie	125 522	154 101	135 747	120 481	72 309	36 423	-49,6	-71,0
podkarpackie	60 319	131 556	193 278	129 452	5 521	97 778	1 671,0	62,1
podlaskie	114 553	235 401	169 994	129 619	84 588	70 248	-17,0	-38,7
świętokrzyskie	109 557	221 470	214 627	150 246	96 090	92 074	-4,2	-16,0
lubuskie	40 410	75 966	95 136	29 697	16 126	2 274	-85,9	-94,4
wielkopolskie	482 020	553 707	758 708	412 346	436 804	-33 2339	-176,1	-168,9
zachodniopomorskie	95 623	152 715	283 791	188 703	107 148	65 082	-39,3	-31,9
dolnośląskie	344 387	311 091	416 465	400 382	273 569	-12 7229	-146,5	-136,9
opolskie	68 019	101 053	93 667	52 290	41 852	-35 970	-185,9	-152,9
kujawsko-pomorskie	232 393	316 603	339 914	154 126	113 499	40 278	-64,5	-82,7
pomorskie	375 921	550 133	569 228	340 206	284 155	413 392	45,5	10,0
warmińsko-mazurskie	97 726	158 578	183 538	126 773	65 069	64 012	-1,6	-34,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS

W 7 województwach nastąpił wzrost przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń w budownictwie. W pozostałych 9 wynagrodzenia spadły, m.in. w Małopolsce (o 4,2%) do poziomu 3 246,36 zł. Gorzej na tym tle wypada jedynie województwo opolskie z 7% spadkiem.

Mapa 43. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w budownictwie (w zł)

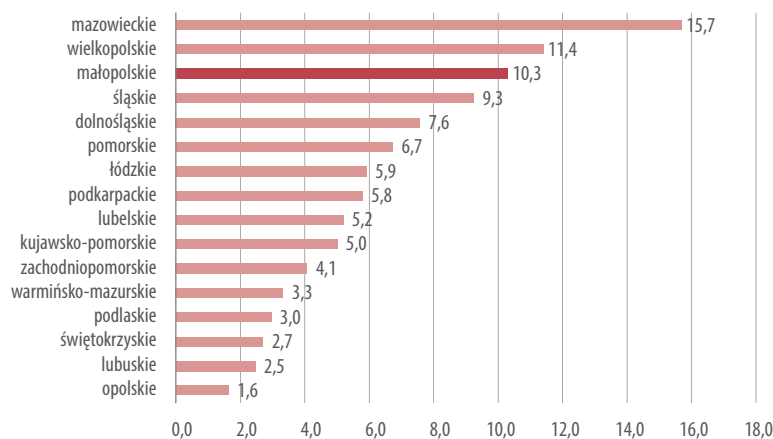
Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS

2. Budynki oddane do użytku

W 2012 roku w Małopolsce przekazano do użytkowania 9 495 nowych budynków (wzrost w porównaniu z 2011 rokiem o 8%), w tym 7 965 budynków mieszkalnych (wzrost o ponad 8%). Kubatura nowych budynków

ogółem wyniosła 12 231,2 tys. m³ (wzrost o ponad 11%). W małopolskich miastach oddano do użytkowania 2 224 budynki mieszkalne (27,9% budynków mieszkalnych), a na terenach wiejskich – 5 741 budynków (72,1%).

Wykres 116. Odsetek nowych budynków mieszkalnych oddanych do użytkowania w województwach w 2012 roku w stosunku do oddanych w kraju

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS

W budownictwie indywidualnym w województwie małopolskim zrealizowano w 2012 roku 7 389 nowych inwestycji stałego zamieszkania o przeciętnej kubaturze – 735 m³ (przy czym największa przeciętna kubatura była w województwie pomorskim – 763 m³, a najniższa – w lubuskim – 630 m³). Udział tego rodzaju budownictwa w ogólnej liczbie nowych budynków mieszkalnych stałego zamieszkania wyniósł 92,7%, a w ogólnej kubaturze – 73,5%. Oddawano głównie budynki dwukondygnacyjne (83% ogólnej liczby budynków wybudowanych w budownictwie indywidualnym) i jednomieszkaniowe (98,2%). W budownictwie indywidualnym 7 091 nowych budynków wybudowano na potrzeby własne, a 248 – na sprzedaż lub wynajem. Przeciętny czas trwania budowy obiektów oddanych do użytkowania w 2012 roku wyniósł 72,5 miesiąca (w 2011 roku – 71,5 miesiąca).

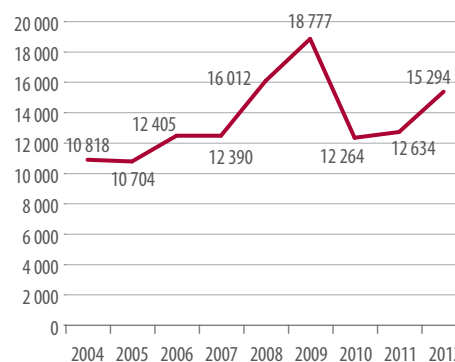
Poza budownictwem indywidualnym w 2012 roku zrealizowano 576 budynków mieszkalnych o przeciętnej kubaturze 3 377,7 m³ (w 2011 roku – 475 budynków o przeciętnej kubaturze 3 212,5 m³). Były to głównie (98,3%) budynki przeznaczone na sprzedaż lub wynajem.

3. Mieszkalnictwo

W budownictwie mieszkaniowym województwa dominowały budynki jednorodzinne, które stanowiły 95,3% przekazanych do użytkowania w 2 012 roku nowych budynków mieszkalnych (spadek o 0,8 p.p. w porównaniu z 2011 rokiem). W miastach odsetek ten wyniósł 85,3%, a na terenach wiejskich – 99,2%.

Spośród ogółu mieszkań przekazanych do użytkowania w kraju, 10% stanowiły te, które zostały oddane w Małopolsce (2. lokata wśród 16 województw). Udział mieszkań oddanych do użytkowania w miastach stanowił 61,1% mieszkań przekazanych do użytkowania w województwie ogółem. Wzrosła liczba mieszkań zrealizowanych w ramach budownictwa indywidualnego (o 682, tj. o 8,8%) oraz komunalnego (o 108, tj. dziesięciokrotnie więcej). W 2012 roku na terenie woje-

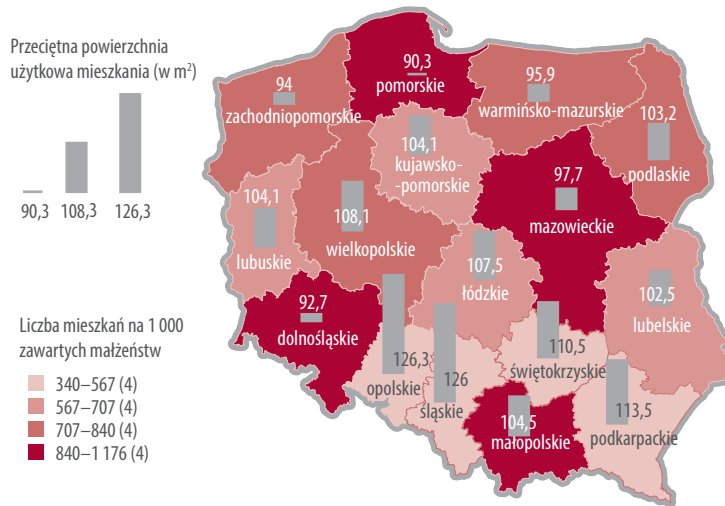
Wykres 117. Liczba mieszkań oddanych do użytkowania w Małopolsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS

wództwa małopolskiego nie oddano do użytkowania żadnego mieszkania w budownictwie spółdzielczym, podobnie jak w roku poprzednim.

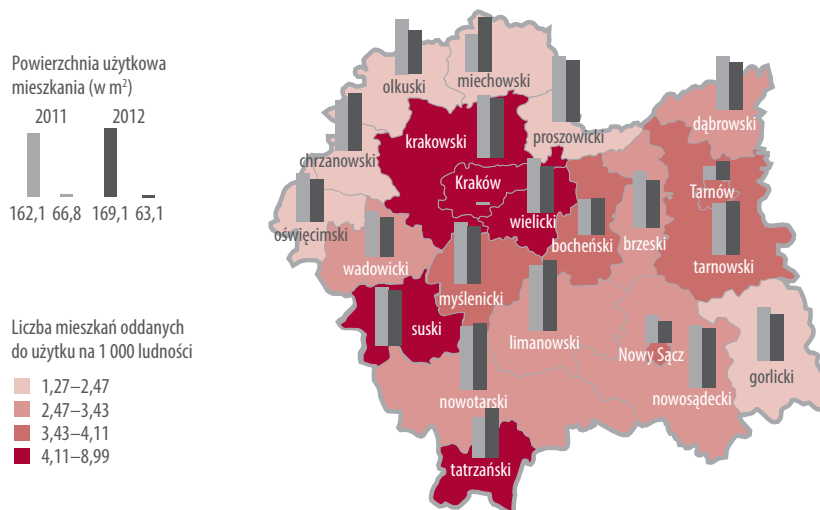
Mapa 44. Mieszkania oddane do użytkowania w 2012 roku w województwach

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS

Przeciętna wielkość oddanych mieszkań obniżyła się ze 112,1 m² do 104,5 m². Mniejsze mieszkania budowano zarówno w budownictwie indywidualnym (o 2,9 m²), jak i budownictwie przeznaczonym na sprzedaż i wynajem (o 1,7 m²). Średnia powierzchnia użytkowa mieszkań oddanych do użytkowania w miastach obniżyła się o 6,6 m², a na terenach wiejskich – o 1,5 m².

Mapa 45. Mieszkania oddane do użytkowania w 2012 roku w powiatach województwa małopolskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS

Największe mieszkania przekazano do użytkowania, podobnie jak w poprzednim roku, w powiatach: limanowskim (o przeciętnej powierzchni użytkowej wynoszącej 169,1 m², większej o 7,0 m² niż w 2011 roku) i nowotarskim (162,8 m², wzrost o 4,4 m²), a najmniejsze – w Krakowie (63,1 m², spadek o 3,7 m² w stosunku do 2011 roku). W porównaniu do poprzedniego roku, spadek przeciętnej powierzchni użytkowej oddawa-

nych mieszkań wystąpił w 14 powiatach (największy w powiecie olkuskim – o 16,9 m², brzeskim – o 13,9 m² oraz wielickim o 12,7 m²). Znacznie większe mieszkania niż przed rokiem oddano w powiecie miechowskim (o 25,8 m²) oraz tatrzańskim (o 14,0 m²).

W 6 powiatach województwa małopolskiego liczba oddanych mieszkań była niższa niż w 2011 roku. Największy spadek odnotowano w powiatach: proszowickim (o 25,5%) i tatrzańskim (o 21,5%), natomiast największy wzrost w Krakowie (o 40,6%) oraz powiatach: dąbrowskim (o 58,9%), nowotarskim (o 38,2%) i oświęcimskim (o 36,2%). Mieszkania oddane w Krakowie i powiecie krakowskim stanowiły ponad połowę (52,7%) wszystkich mieszkań oddanych do użytkowania w 2012 roku w województwie małopolskim.

Ponadto w 2012 roku oddano 48 mieszkań społecznych czynszowych (czterokrotny spadek w porównaniu z 2011 rokiem) i 3 mieszkania zakładowe (w poprzednim roku – 1).

Mieszkania oddane do użytkowania w Małopolsce w 2012 roku składały się przeciętnie z 4,3 izby (z 4,5 w 2011 roku), przy czym w miastach średnio z 3,3 izby (3,5 w poprzednim roku), a na terenach wiejskich – 5,8 (wobec 5,9 w 2011 roku). Najwięcej izb posiadały mieszkania realizowane w ramach budownictwa indywidualnego – 88% tych mieszkań składało się z 4 izb i więcej (w miastach – 71,5%, na wsi – 96%). Mieszkania oddane do użytkowania przez pozostałych inwestorów były najczęściej 2- i 3-izbowe (odpowiednio 39% i 31,6%).

Średnia powierzchnia użytkowa mieszkania w budownictwie indywidualnym wyniosła 141,9 m², natomiast najmniejszą przeciętną powierzchnią charakteryzowały się mieszkania komunalne (38,9 m²).

„Rodzina na Swoim” w Małopolsce

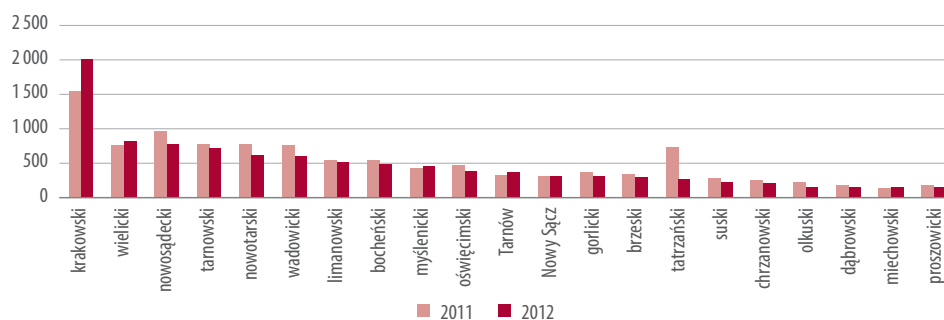
W programie rządowym „Rodzina na Swoim”, który wszedł w życie w 2006 roku, można było uzyskać pomoc w zdobyciu własnego mieszkania. Państwo finansowało około połowę odsetek płaconych przez pierwszych 8 lat spłaty kredytu. Program wygasł w 2012, ale umowy kredytowe są nadal podpisywane.

W Małopolsce udzielono 12 616 kredytów preferencyjnych o wartości ponad 2,5 mld zł, co stanowi ponad 7,3% udziału w programie. Tym samym województwo małopolskie wraz z Krakowem znalazło się na 6. miejscu w rankingu regionów (za mazowieckim, wielkopolskim, dolnośląskim, pomorskim i śląskim). Najmniej z programu skorzystali mieszkańcy województw: opolskiego, świętokrzyskiego i podlaskiego.

4. Nowe inwestycje

W okresie styczeń – grudzień 2012 roku w województwie wydano pozwolenia na budowę 18 433 mieszkań, tj. o 5,8% mniej niż rok wcześniej i o 43,5% więcej niż w 2005 roku. W skali kraju odnotowano odpowiednio spadek o 10,2% w stosunku do roku poprzedniego i wzrost o 31,9% w porównaniu z 2005 rokiem.

Wykres 118. Liczba mieszkań w powiatach województwa małopolskiego, na które wydano pozwolenia w 2012 roku (bez powiatu grodzkiego Krakowa, gdzie wydano 8 620 pozwoleń w 2011 roku i 8 466 w 2012)

W województwie małopolskim w 2012 roku prawie 46% pozwoleń na budowę mieszkań wydano w Krakowie. Na 2. i 3. pozycji w województwie znalazły się: powiat krakowski (prawie 11%) oraz wielicki (4,5%). Podobnie jak poprzednim roku, w przypadku liczby pozwoleń na budowę mieszkań indywidualnych na 1. miejscu uplasował się powiat krakowski (20%), za nim powiat nowosądecki (8%), a Kraków dopiero na 7. miejscu (5%).

W konsekwencji pozwoleń wydanych w 2012 roku, w województwie małopolskim powstaną w przyszłości łącznie 18 434 mieszkania (11,2% liczby mieszkań, na budowę których wydano pozwolenia w kraju; 2. lokata po województwie mazowieckim). W 17 powiatach nastąpił spadek – w porównaniu do poprzedniego roku – liczby mieszkań, na budowę których wydano pozwolenia, a najgłębszy w powiecie tatrzańskim. Więcej pozwoleń niż przed rokiem wydano w Tarnowie oraz w powiatach: krakowskim, wielickim, myślenickim i miechowskim.

W 2012 roku na terenie województwa małopolskiego inwestorzy rozpoczęli realizację 18 090 mieszkań (o 8,5% mniej niż w 2011 roku). W skali kraju liczba ta dała 2. lokatę i stanowiła 12,8% ogólnej liczby mieszkań, których budowę rozpoczęto. Ponad połowę mieszkań, tj. 9 208 (51%) realizowano w ramach budownictwa indywidualnego (spadek o 11,8% w stosunku do 2011 roku). Poza budownictwem indywidualnym rozpoczęto budowę 8 803 mieszkań realizowanych w ramach budownictwa przeznaczonego na sprzedaż i wynajem, 78 mieszkań komunalnych i 1 mieszkania spółdzielczego.

— więcej informacji

- *Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa małopolskiego w 2012 r.* (maj 2013), Urząd Statystyczny w Krakowie
- *Budownictwo mieszkaniowe w województwie małopolskim w 2012 r.* (lipiec 2012), Informacja sygnałna nr 8, Urząd Statystyczny w Krakowie
- *Raport Coface nt. upadłości firm w Polsce w 2012 roku*
- *Budownictwo – wyniki działalności w 2012 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2013

Turystyka

Opracowanie: Bogna Stonawska, Ewa Poniatowska

podsumowanie

- Województwo małopolskie jest nadal jednym z najbardziej atrakcyjnych pod względem turystycznym województw. W roku 2012 Małopolska była najchętniej odwiedzanym regionem w Polsce, z szacowaną liczbą odwiedzających 12,1 mln, o 2,1% większą w stosunku do roku 2011. Jak wynika z badań ruchu turystycznego przyjazdowego w województwie małopolskim, satysfakcja z pobytu w Małopolsce wśród gości odwiedzających region oceniana w skali 5-punktowej została oceniona średnio na 4,2 pkt. Jak ocenia ponad 85% małopolskich przedsiębiorców, na dobry wizerunek regionu istotny wpływ miał także fakt zorganizowania w Polsce Mistrzostw Europy w piłce nożnej EURO 2012.
- Wielkość szacunkowych wydatków gości odwiedzających region w roku 2012 utrzymywała się na poziomie porównywalnym z rokiem 2011 i wynosiła prawie 11 mld zł, pozostając na tym samym najwyższym poziomie od roku 2003, początku cyklicznych badań ruchu turystycznego w Małopolsce.
- W celu podniesienia komfortu planowania podróży po Małopolsce, przy dofinansowaniu ze środków unijnych, utworzony został w 2012 roku Małopolski System Informacji Turystycznej. W ramach projektu powstała sieć 33 zintegrowanych jednostek świadczących usługi informacji turystycznej w regionie, w tym dla osób niewidomych i słabowidzących.

Zrównoważony i kompleksowy rozwój turystyki w regionie to zadanie – w dobie powszechnego dostępu do usług turystycznych i rosnącej pozycji turystyki w sektorze gospodarki – istotne nie tylko ze względu na aspekt ekonomiczny, ale również, a może przede wszystkim na wykreowanie atrakcyjnej i dobrze kojarzonej marki regionu. Nie sposób nie docenić potencjału turystycznego województwa małopolskiego. Liczba obiektów zabytkowych, walory przyrodniczo-kulturowe oraz bogactwo tradycji stawiają Małopolskę w czołówce najbardziej atrakcyjnych regionów Polski. Optymalne wykorzystanie tych walorów wiąże się jednak z prowadzeniem racjonalnej polityki – zarówno przez władze regionalne, jak i szczebla lokalnego – opartej na przesłankach obiektywnych oraz spójnej

Program strategiczny pn. „Dziedzictwo i Przemysł Czasu Wolnego” obejmuje analizę pozycji i potencjału Małopolski w zakresie atrakcyjności turystycznej, formułuje cele i kierunki rozwoju turystyki w regionie oraz koncepcję kierunków promocji turystycznej Małopolski w perspektywie do roku 2020. Program jest kontynuacją polityki w zakresie rozwoju turystyki w regionie zawartego w dokumencie: „Kierunki Rozwoju Turystyki dla Województwa Małopolskiego na lata 2008–2013”. Więcej o programie na stronie www.malopolskie.pl w zakładce „Rozwój Regionalny”.

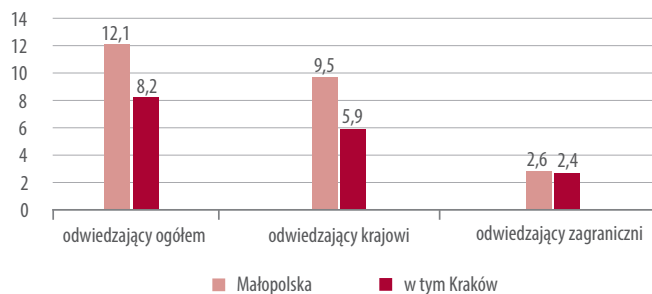
z ogólnymi założeniami strategii rozwoju kraju. Wykładnia tej polityki zawarta jest w dokumentach strategicznych Województwa Małopolskiego: „Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011–2020”, w „Kierunkach Rozwoju Turystyki Województwa Małopolskiego na lata 2008–2013” oraz w przygotowywanym aktualnie programie strategicznym pn. „Dziedzictwo i Przemysł Czasu Wolnego”, wyznaczającym najważniejsze kierunki działań dla małopolskiej turystyki w perspektywie do 2020 roku.

1. Ruch turystyczny w regionie

Wielkość ruchu turystycznego

Ruch turystyczny w Małopolsce od roku 2003 wykazuje stałą tendencję wzrostową, z wyjątkiem lat 2008–2009, kiedy to w wyniku wpływu światowego kryzysu gospodarczego uległ niewielkiemu spadkowi. W 2012 roku województwo małopolskie odwiedziło 12,1 mln osób, to jest o 2,1% więcej niż w 2011 roku. W tym samym czasie Kraków odwiedziło 8,2 mln osób, to jest o 2,2% więcej niż w roku poprzednim.

Wykres 119. Szacunkowa liczba odwiedzających¹ Małopolskę w 2012 roku (w mln)

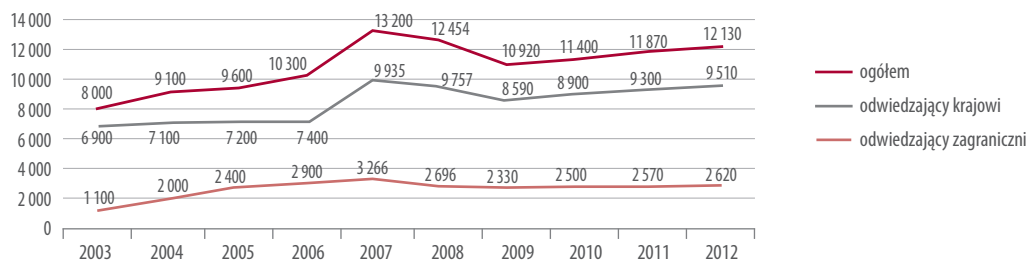
Źródło: opracowanie własne na podstawie *Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim w 2012 roku* (EU Consult Sp. z o.o., 2012)

Tabela 58. Szacunkowa liczba odwiedzających¹ Małopolskę w latach 2009–2012

Kategoria odwiedzających	Liczba odwiedzających (w tys.)				
	2009	2010	2011	2012	% 2011/2012
Małopolska					
odwiedzający ogółem	10 920	11 400	11 870	12 130	2,1%
odwiedzający krajowi	8 590	8 900	9 300	9 510	2,3%
odwiedzający zagraniczni	2 330	2 500	2 570	2 620	1,9%
w tym Kraków					
odwiedzający ogółem	7 300	7 700	8 050	8 225	2,2%
odwiedzający krajowi	5 200	5 400	5 730	5 850	2%
odwiedzający zagraniczni	2 100	2 200	2 320	2 375	2,4%

Źródło: *Badanie ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim w 2012 roku* (EU Consult Sp. z o.o., 2012)

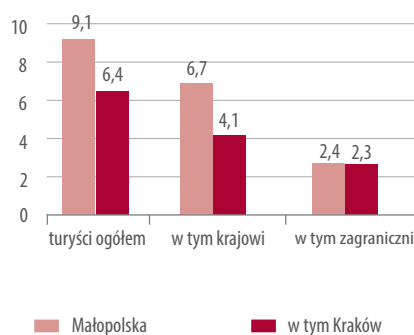
1. *Odwiedzający to osoby czasowo przebywające poza miejscem stałego zamieszkania lub pracy, nie dłużej niż 12 miesięcy (nocujące lub nie), natomiast turyści to osoby czasowo przebywające poza miejscem stałego zamieszkania lub pracy, nie dłużej niż 12 miesięcy, którzy zatrzymują się na co najmniej jedną noc w danej lokalizacji podczas podróży.*

Wykres 120. Ruch turystyczny odwiedzających krajowych oraz zagranicznych w latach 2003–2012 (w tys.)

Źródło: Badanie ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim w 2012 roku (EU Consult Sp. z o.o., 2012)

Zwiększenie ogólnej liczby odwiedzających Małopolskę w 2012 roku było spowodowane przede wszystkim poprawą koniunktury na rynku światowym. Zdarzeniem, które mogło mieć wpływ na zwiększenie liczby wizyt gości zagranicznych odwiedzających Małopolskę były Mistrzostwa Europy w piłce nożnej – EURO 2012. Pomimo tego, że Kraków nie pełnił funkcji miasta – gospodarza, Małopolska była bazą noclegową dla drużyn piłkarskich oraz kibiców. Nie bez znaczenia dla wielkości ruchu turystycznego jest również czynnik techniczny związany z łatwością transportu oraz dostępnością tanich, międzynarodowych połączeń lotniczych.

Podobne tendencje dotyczą liczby turystów przebywających w regionie. Ich liczba stale rośnie, z wyjątkiem lat 2008–2009, kiedy miał miejsce spadek przyjazdów do Małopolski, spowodowany ogólnoswiatowym spadkiem koniunktury na rynku gospodarczym.

Wykres 121. Szacunkowa liczba turystów w Małopolsce w 2012 roku (w mln)

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Badania ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim w 2012 roku* (EU Consult Sp. z o.o., 2012)

Tabela 59. Szacunkowa liczba turystów w Małopolsce w latach 2009–2012

Kategoria turystów	Liczba turystów (w tys.)				
	2009	2010	2011	2012	% 2011/2012
Małopolska					
turyści ogółem	8 540	8 700	8 970	9 110	1,6%
turyści krajowi	6 385	6 400	6 600	6 710	1,7%
turyści zagraniczni	2 155	2 300	2 370	2 400	1,3%
w tym Kraków					
turyści ogółem	5 850	6 200	6 350	6 400	0,7%
turyści krajowi	3 900	4 000	4 130	4 150	0,5%
turyści zagraniczni	1 950	2 200	2 220	2 250	1,4%

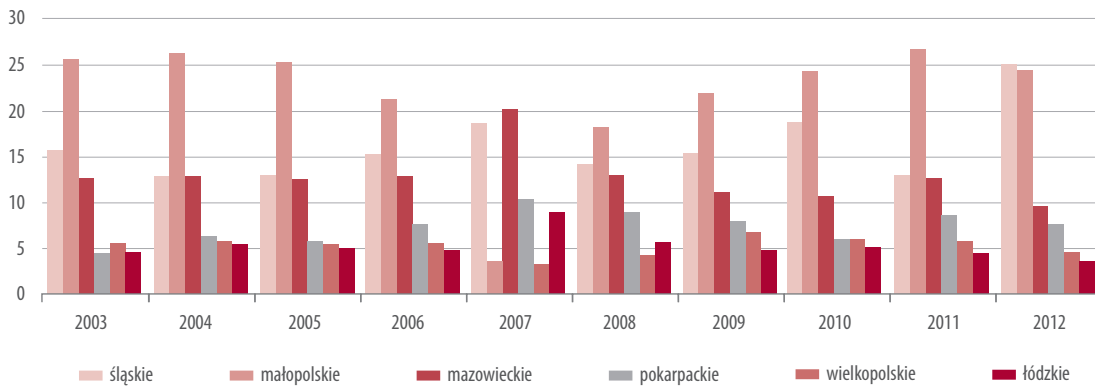
Źródło: *Badanie ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim w 2012 roku* (EU Consult Sp. z o.o., 2012)

Charakterystyka gości odwiedzających region

Struktura przyjazdów do Małopolski ze względu na pochodzenie gości od wielu lat kształtuje się na podobnym poziomie. Spośród turystów krajowych Małopolskę najczęściej odwiedzają mieszkańcy Śląska oraz województw:

mazowieckiego, podkarpackiego oraz wielkopolskiego i pomorskiego. Warto zwrócić uwagę, że w roku 2012 liczba odwiedzających ze Śląska oraz Małopolski zrównała się, co świadczy o dużej mobilności mieszkańców województwa śląskiego oraz zwiększonym zainteresowaniu ofertą województwa małopolskiego.

Wykres 122. Struktura przyjazdów odwiedzających krajowych do Małopolski (w %)

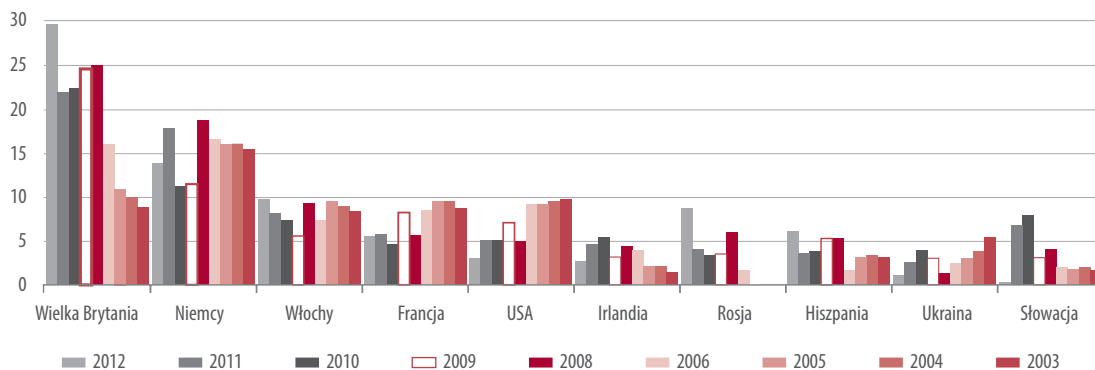

Źródło: Badanie ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim w 2012 roku (EU Consult Sp. z o.o., 2012)

Struktura pochodzenia odwiedzających zagranicznych od kilku ostatnich lat utrzymuje się w podobnym układzie – w grupie najchętniej przyjeżdżających do Małopolski przeważają goście z Wielkiej Brytanii i Niemiec. W stosunku do roku 2011 w strukturze gości zagranicznych znacznie zwiększył się udział mieszkańców Wielkiej Brytanii, Rosji i Hiszpanii. Zwiększenie udziału liczby Brytyjczyków w strukturze pochodzenia gości zagranicznych wynika m.in. z dobrej sieci bezpośrednich połączeń lotniczych między Krakowem i Londynem oraz dużego ruchu samych obywateli polskich mieszkających na Wyspach Brytyjskich. Hiszpanie to naród znany ze swojej miłości do piłki nożnej, więc wzrost liczby tej grupy odwiedzających mógł być spowodowany zainteresowaniem naszym krajem jako gospodarzem Euro 2012, co mogło wpłynąć na ich częstsze podróże do Małopolski, jako jednego z bardziej popularnych regionów w kraju, również po zakończeniu mistrzostw Europy. Z kolei zwiększenie udziału gości rosyjskich mogło być spowodowane uruchomieniem w roku 2012 bezpośredniego połączenia lotniczego w relacji Moskwa–Kraków, co w znaczny sposób skróciło czas oraz podniosło komfort podróży do Małopolski.

Więcej na temat badań ruchu turystycznego w województwie małopolskim w latach 2003–2012 znajduje się na stronie: <http://www.małopolskie.pl/Turystyka/Turystyci/>

Wykres 123. Struktura przyjazdów odwiedzających zagranicznych do Małopolski (w %)

Źródło: Badanie ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim w 2012 roku (EU Consult Sp. z o.o., 2012)

Zarówno goście krajowi, jak i zagraniczni najchętniej wybierają wielodniowe pobyty w Małopolsce o długości 4–7 nocy. Turyści zagraniczni przyjeżdżają do Małopolski głównie jednokrotnie, w celu poznania regionu (ponad 80%), natomiast turyści krajowi mają tendencję do powracania w te same miejsca wielokrotnie.

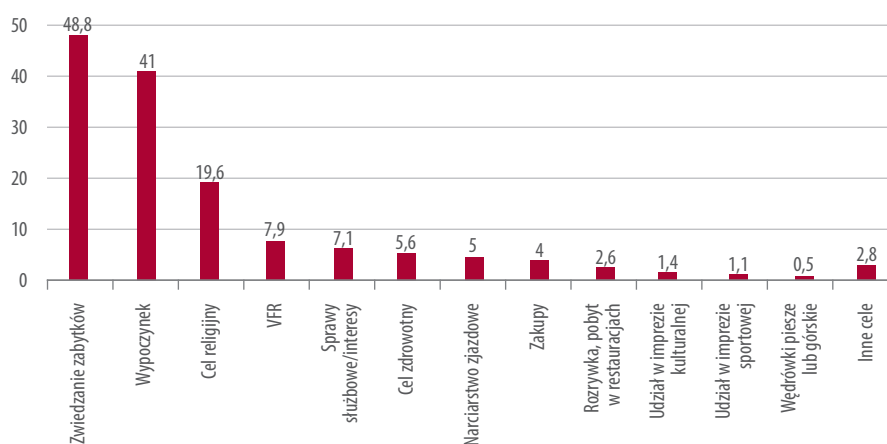
Turyści krajowi nadal preferują podróże organizowane indywidualnie przez siebie (ponad 95%), wybierając samochód jako podstawowy środek transportu (79%), zatrzymując się na noc w kwaterach prywatnych i obiektach agroturystycznych (43,6%), u znajomych (24%) oraz w pensjonatach (21%). Jeśli nocują w hotelach (9%), wybierają najczęściej kategorię trzygwiazdkową.

Także turyści zagraniczni częściej wybierają przyjazdy indywidualne (69%) – udział tego rodzaju organizacji podróży zmniejszył się znacznie w stosunku do roku ubiegłego, kiedy wynosił 84%. Korzystają najchętniej z noclegów w hotelach trzygwiazdkowych (15%) oraz czterogwiazdkowych (14%), schronisk (13%) oraz kwater prywatnych i obiektów agroturystycznych (8%). Podróżują najchętniej samolotem (39%) oraz własnym samochodem (44%).

Dwa najczęściej wskazywane przez turystów cele przyjazdów do Małopolski – zarówno krajowych, jak i zagranicznych – to wypoczynek i zwiedzanie zabytków. Nadal popularnym celem przyjazdu do Małopolski jest odwiedzanie krewnych i znajomych oraz pobyty w celach zdrowotnych. W ostatnim roku dość dużą dynamikę wzrostu zarówno wśród turystów krajowych jak i zagranicznych wykazały także religijne pobudki podróży. Wśród turystów zagranicznych popularnym celem podróży do Małopolski jest także rozrywka i pobyt w restauracjach – a to za sprawą dominującej w strukturze pochodzenia gości zagranicznych mieszkańców Wielkiej Brytanii, przylatujących tanimi liniami do Krakowa na weekendowe pobyty rozrywkowe.

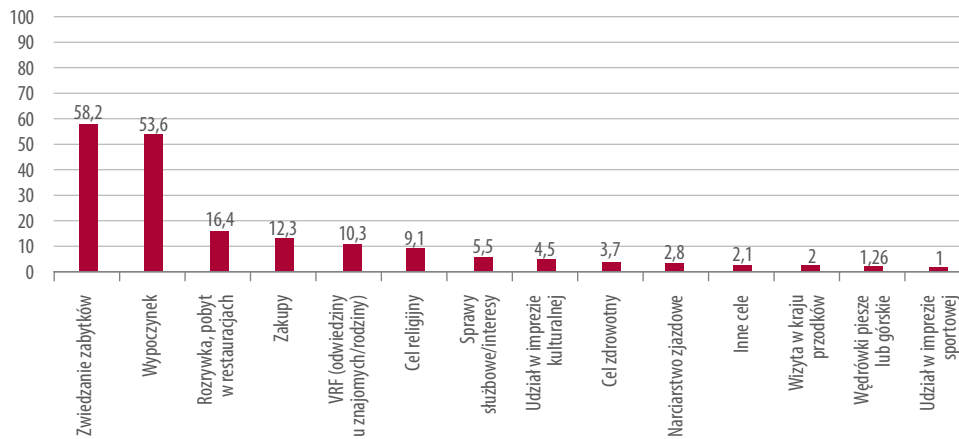
Jako największe atrakcje regionu postrzegane są wśród odwiedzających krajowych: Kraków, Wieliczka, Zakopane oraz Wadowice i Kalwaria Zebrzydowska. Należy podkreślić zaobserwowany na przestrzeni ostatnich lat znaczny wzrost popularności wśród turystów krajowych Kopalni Soli w Wieliczce, Wadowic oraz Kalwarii Zebrzydowskiej. Wśród odwiedzających zagranicznych największą popularnością cieszą się: Kraków, Kopalnia Soli w Wieliczce, Muzeum Pamięci i Muzeum Auschwitz Birkenau w Oświęcimiu oraz Zakopane.

Wykres 124. Cel wizyty w Małopolsce deklarowany przez odwiedzających krajowych w 2012 roku (w %)

Źródło: Badanie ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim w 2012 roku (EU Consult Sp. z o.o., 2012)

Wykres 125. Cel wizyty w Małopolsce deklarowany przez odwiedzających zagranicznych w 2012 roku (w %)

Źródło: Badanie ruchu turystycznego w Województwie Małopolskim w 2012 roku (EU Consult Sp. z o.o., 2012)

Wielkość wydatków zarówno turystów krajowych, jak i zagranicznych kształtowała się w roku 2012 na podobnym poziomie do roku wcześniejszego i wyniosła łącznie ok 10,6 mld. zł. Biorąc pod uwagę jednak stałą tendencję wzrostową ruchu turystycznego, należy odnotować lekki, relatywny spadek wydatków turystów podczas podróży.

Turyści krajowi wydali podczas swojego pobytu w Małopolsce w roku 2011 średnio 697,5 zł na osobę, natomiast turyści zagraniczni 2 116,5 zł na osobę, w obu kategoriach wielkość wydatków podczas pobytu obniżyła się o kilka punktów procentowych, co świadczyć może o staranniejszym wydatkowaniu pieniędzy podczas podróży w dobie trwającego kryzysu gospodarczego.

Podstawowym źródłem informacji o Małopolsce w roku 2012, zarówno dla turystów krajowych, jak i zagranicznych były internet oraz foldery i ulotki. Wśród Polaków ważną rolę odgrywa także telewizja i billboardy, wśród turystów zagranicznych – prasa.

Zdecydowana większość turystów odwiedzających region, podobnie jak w latach poprzednich, bardzo wysoko oceniła swój pobyt w Małopolsce. Ponad 90% odwiedzających krajowych oraz zagranicznych odczuwało satysfakcję z pobytu w Małopolsce. Wartością najwyżej ocenianą przez odwiedzających krajowych i zagranicznych jest duża liczba atrakcji turystycznych, krajobrazy górskie, miła atmosfera i gościnność mieszkańców oraz dobra infrastruktura turystyczna. Do słabych stron małopolskiej turystyki zaliczane są niewystarczająco rozbudowana sieć infrastruktury drogowej i publicznej (głównie parkingów).

2. Baza hotelarska regionu

Na koniec 2012 roku Ewidencja Obiektów Hotelarskich Marszałka Województwa Małopolskiego zawierała 466 obiektów hotelarskich (łącznie z 26 promesami, tj. przyrzeczeniem zaszeregowania do odpowiedniego rodzaju i kategorii).

Wśród obiektów hotelarskich najwięcej jest hoteli (307), które stanowią prawie 70% skategoryzowanej bazy hotelarskiej, a następnie pensjonatów (75), które stanowią 17% wszystkich obiektów hotelarskich w województwie. Pozostałe obiekty hotelarskie stanowią niewielką część skategoryzowanej bazy noclegowej (od 1,4 do 5,2%).

Tabela 60. Obiekty hotelarskie

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Hotele	142	174	195	217	244	260	276	303	307
Motele	13	13	13	15	14	12	12	11	11
Pensjonaty	39	51	55	63	67	69	70	74	75
Kempingi	9	10	10	10	10	12	11	11	11
Domy Wycieczkowe	13	10	10	9	9	7	7	7	7
Schroniska	5	18	22	22	21	21	23	23	23
Schroniska Młodzieżowe	5	5	5	5	5	5	6	6	6
Razem	226	281	310	341	370	386	405	435	440

Źródło: Ewidencja Obiektów Hotelarskich Marszałka Województwa Małopolskiego

Tabela 61. Hotele w podziale na kategorie (stan na 31.12.2012)

	Hotele 5*		Hotele 4*		Hotele 3*		Hotele 2*		Hotele 1*		Razem	
	liczba	miejsca nocleg.	liczba	miejsca nocleg.	liczba	miejsca nocleg.	liczba	miejsca nocleg.	liczba	miejsca nocleg.	liczba	miejsca nocleg.
Województwo małopolskie	14	1 944	50	7 586	175	12 493	54	3 713	14	1 080	307	26 816
Udział w całości (w %)	4,6	7,2	16,3	28,3	57,0	46,6	17,6	13,8	4,6	4,0		
Kraków	10	1 748	26	4 483	71	5 832	20	2 122	6	809	133	14 994
Udział w całości (w %)	7,5	11,6	19,5	29,9	53,4	38,9	15,0	14,1	4,5	5,4		

Źródło: Ewidencja Obiektów Hotelarskich Marszałka Województwa Małopolskiego

Struktura miejsc noclegowych

Wszystkie hotele w województwie małopolskim dysponują w sumie 26 816 miejscami noclegowymi. Prawie połowa wszystkich miejsc noclegowych (12 493) znajduje się w hotelach trzygwiazdkowych. Najmniej miejsc noclegowych (1 080, tj. 4% wszystkich miejsc noclegowych wśród hoteli w województwie) jest w hotelach o najniższej kategorii (jedna gwiazdka). Aż 7,2% całości stanowią miejsca noclegowe w hotelach o najwyższej kategorii (1 944). Hotele dwu- i czterogwiazdkowe posiadają odpowiednio: 3 713 (13,8%) i 7 586 (28,3%) miejsc noclegowych. Średnio hotel dysponuje 87,3 miejscami noclegowymi. W stosunku do 2011 roku zmniejszył się udział miejsc noclegowych w hotelach trzygwiazdkowych, który wyniósł 46,6%, oraz dwugwiazdkowych (13,8%), a zwiększył w hotelach czterogwiazdkowych (28,3%).

W Krakowie standard hoteli jest wyższy w stosunku do całego województwa, 19,5% wszystkich hoteli stanowią hotele czterogwiazdkowe, a 7,5% hotele pięciogwiazdkowe. W Krakowie udział procentowy hoteli różnych kategorii w ogólnej liczbie miejsc noclegowych kształtuje się podobnie jak w całym województwie. Zasadnicza zmiana dotyczy hoteli pięciogwiazdkowych, gdyż większość znajdujących się w województwie małopolskim leży na terenie Krakowa, stąd udział ich miejsc noclegowych w całości miejsc noclegowych w hotelach w Krakowie wynosi 11,6%. Z kolei hotele o najniższej kategorii (jedno- i dwugwiazdkowe) dysponują dużo mniejszą liczbą miejsc noclegowych (2 931) w stosunku do hoteli najwyższej kategorii (cztero- i pięciogwiazdkowych – 6 231). W stosunku do 2011 roku zmniejszył się udział miejsc noclegowych w hotelach trzygwiazdkowych, który wyniósł w Krakowie 38,9%, a zwiększył w hotelach dwugwiazdkowych (14,1%) oraz jednogwiazdkowych (5,4%).

Tabela 62. Hotele w podziale na kategorie (dane na koniec roku)

Rok	Hotele 5*	Hotele 4*	Hotele 3*	Hotele 2*	Hotele 1*	Razem
2006	6	17	97	60	16	196
2007	6	22	114	60	15	217
2008	8	25	134	61	16	244
2009	10	30	146	60	14	260
2010	14	35	153	59	15	276
2011	14	46	170	59	14	303
2012	14	50	175	54	14	307

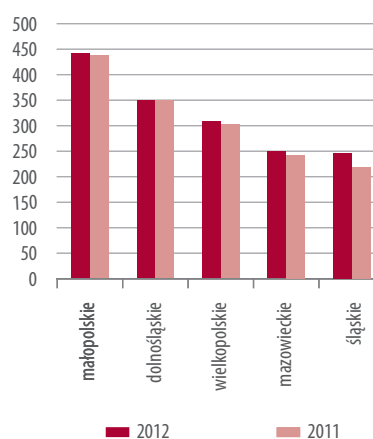
Źródło: Ewidencja Obiektów Hotelarskich Marszałka Województwa Małopolskiego

Rozmieszczenie obiektów hotelarskich w województwie

Najwięcej obiektów hotelarskich zlokalizowanych jest w Krakowie i są to w 90,5% hotele. W powiatach wokół Krakowa również przeważają hotele – powiat krakowski (14), powiat wielicki (17). Najmniej skategoryzowanych obiektów hotelarskich znajduje się na terenie powiatu dąbrowskiego (1), powiatu olkuskiego (2) oraz powiatu miechowskiego, chrzanowskiego i Miasta Nowy Sącz (po 3). W południowej części województwa działa spora część obiektów hotelarskich. W tym regionie najwięcej z nich znajduje się w powiecie tatrzańskim, gdzie blisko połowę stanowią pensjonaty (29). W powiecie tatrzańskim jak i nowotarskim najwięcej jest schronisk.

Województwo małopolskie posiada największą skategoryzowaną bazę obiektów hotelarskich wśród wszystkich województw. W dalszej kolejności znajduje się województwo dolnośląskie, następnie wielkopolskie, mazowieckie i śląskie.

Wykres 126. Liczba obiektów hotelarskich w wybranych województwach bez uwzględnienia promes w latach 2011–2012

Źródło: Ewidencja Obiektów Hotelarskich Marszałków Województw

3. Organizatorzy turystyki i pośrednicy turystyczni

Pod koniec 2012 roku na terenie województwa małopolskiego posiadało swoją siedzibę 437 przedsiębiorców wpisanych do Rejestru Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych Marszałka Województwa Małopolskiego, to jest o 10,7 % więcej niż w roku 2011.

W ciągu 2012 roku 76 nowych przedsiębiorców zostało wpisanych do Rejestru, przy 41 wykreślonych z Rejestru i 4, którzy otrzymali zakaz prowadzenia działalności gospodarczej w zakresie organizowania imprez turystycznych i/lub pośredniczenia na zlecenie klientów w zawieraniu umów o świadczenie usług turystycznych.

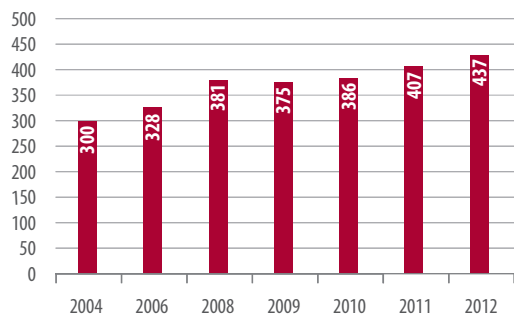
Małopolska zajmuje 2. miejsce w Polsce pod względem liczby wpisów do Rejestru Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych.

Rok 2012 na rynku usług turystycznych był rokiem trudnym z uwagi na problemy organizatorów turystyki i pośredników turystycznych związane z realizacją zobowiązań wobec klientów. W Polsce 15 organizatorów turystyki i pośredników turystycznych ogłosiło niewypłacalność, w tym 2 w Małopolsce. Główną przyczyną

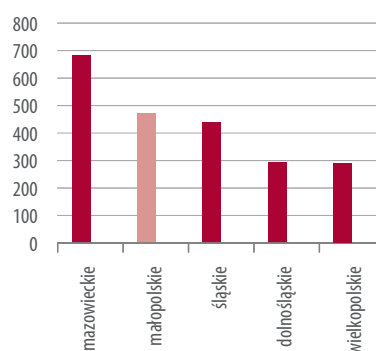
niewypłacalności były opóźnienia w płatnościach, spowodowane m.in. spowolnieniem gospodarczym, skutkujące problemami z zachowaniem płynności finansowej.

Wykres 127. Liczba organizatorów i pośredników turystycznych w województwie małopolskim

Źródło: Rejestr Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych Marszałka Województwa Małopolskiego (stan na 31.12.2012)

Wykres 128. Województwa o największej liczbie wpisów do Rejestru Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych

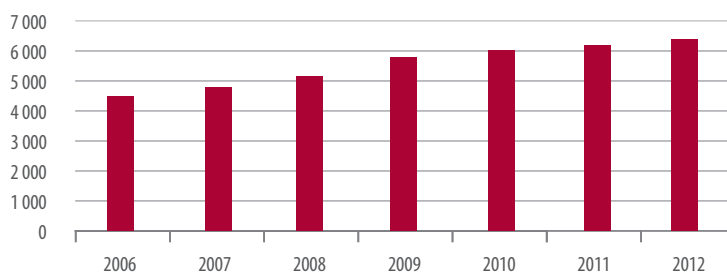
Źródło: Centralna Ewidencja Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych (stan na 31.12.2012)

4. Przewodnicy turystyczni i piloci wycieczek

Nadawanie uprawnień

W 2012 roku marszałek województwa małopolskiego wydał 252 uprawnienia pilotom wycieczek i/lub przewodnikom turystycznym, co oznacza, iż w 2012 roku 7 685 osób posiadało uprawnienia pilota wycieczek i/lub przewodnika turystycznego.

Wykres 129. Nadawanie uprawnień – liczba pilotów wycieczek

Źródło: Ewidencja Przewodników Turystycznych i Pilotów Wycieczek Marszałka Województwa Małopolskiego

Tabela 63. Liczba przewodników turystycznych (z rozbiem na poszczególne kategorie) i pilotów wycieczek posiadających uprawnienia w latach 2006–2012

Rok	PW	PGB	PGT	PGS	PT	PM
2006	4 448	1 160	527	2	855	909
2007	4 815	1 254	543	2	859	1 011
2008	5 209	1 296	559	4	870	1 053
2009	5 661	1 309	573	4	875	1 102
2010	5 983	1 362	578	5	876	1 162

	PW	PGB	PGT	PGS	PT	PM
2011	6 209	1 395	604	5	899	1 199
2012	6 461	1 421	619	5	907	1 259

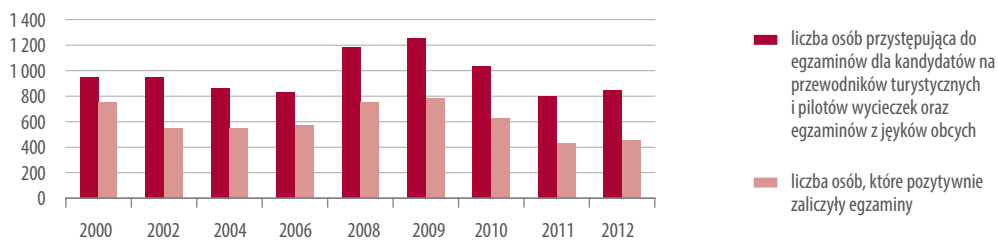
Źródło: Ewidencja Przewodników Turystycznych i Pilotów Wycieczek Marszałka Województwa Małopolskiego

W przeciągu 7 lat (2006–2012) obserwujemy wzrost liczby osób posiadających uprawnienia przewodnika turystycznego i pilota wycieczek. Ponadto należy zauważyć, iż Marszałek Województwa Małopolskiego w roku 2012 wydał 18 uprawnień Międzynarodowym Przewodnikom Turystycznym Wysokogórskim.

Egzaminy

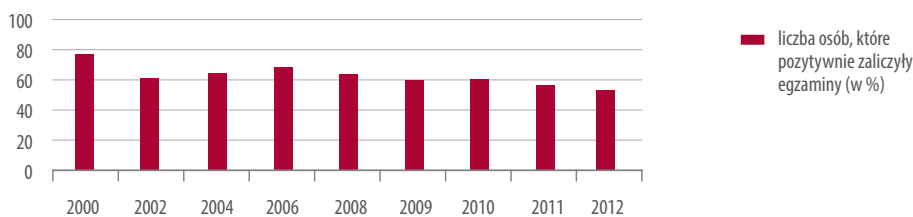
Porównując rok 2012 do roku 2011 wzrosła liczba przeprowadzanych przez Marszałka Województwa Małopolskiego egzaminów dla kandydatów na pilotów wycieczek, przewodników turystycznych miejskich po Krakowie, oraz egzaminów z języków obcych dla przewodników turystycznych i pilotów wycieczek, natomiast zmalała liczba przeprowadzonych egzaminów dla kandydatów na przewodników turystycznych górskich.

Wykres 130. Porównanie łącznej liczby osób przystępujących do egzaminów dla kandydatów na przewodników turystycznych i pilotów wycieczek oraz egzaminów z języków obcych dla przewodników turystycznych i pilotów wycieczek w latach 2000–2012 z liczbą osób, która pozytywnie zaliczyła egzamin

Źródło: protokoły egzaminacyjne z przeprowadzonych egzaminów w latach 2000–2012

Wykres 131. Procentowa liczba osób, które pozytywnie zaliczyły egzaminy dla kandydatów na przewodników turystycznych i pilotów wycieczek oraz z języków obcych dla przewodników turystycznych i pilotów wycieczek w latach 2000–2012

Źródło: protokoły egzaminacyjne z przeprowadzonych egzaminów w latach 2000–2012

**ŚRODOWISKO
GOSPODARCZE**

Rozdział I

Baza podatkowa

Opracowanie: Joanna Fudalej, Katarzyna Jureczko-Tylek

Dochody realizowane przez Urzędy Skarbowe i Urzędy Celne stanowiące dochody budżetu państwa i budżetów jednostek samorządu terytorialnego Województwa Małopolskiego w rozbiu na rodzaje podatków przedstawiają się następująco:

Tabela 64. Dochody realizowane przez urzędy skarbowe i urzędy celne

Rodzaj należności	2003	2005	2007	2009	2011	2012	Dynamika 2012/2011	Struktura w 2012 r.
	w mln zł						w %	
Podatek dochodowy od osób prawnych	627	1 068	2 164	1 589	1 539	1 518	98,6	6,00
Podatek dochodowy od osób fizycznych	2 199	2 673	4 054	4 233	4 690	4 834	103,1	19,10
Podatek zryczałtowany	352	349	427	372	390	443	113,6	1,75
Podatek od towarów i usług	3 651	5 560	7 039	7 942	8 431	9 209	109,2	36,39
Podatek akcyzowy	5 168	7 499	9 139	9 540	8 554	9 054	105,8	35,78
Podatek od gier	14	20	36	50	58		0,0	0,00
Odsetki od nieterminowych wpłat	22	31	-14	30	65	81	124,6	0,32
Karta podatkowa	13	11	10	9	9	8	88,9	0,03
Podatek od darowizn i spadków	18	23	34	30	29	31	106,9	0,12
Opłata skarbową	-0,1	0,6		0,1				
Wpłaty jednostek budżetowych	475							
Podatki zniesione, pozostałe wpłaty	37	40	39	5	12	9	75,0	0,04
Podatek od czynności cywilnoprawnych	82	86	189	129	137	119	86,9	0,47
Ogółem	12 658	17 361	23 117	23 929	23 914	25 306	105,8	100,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Izby Skarbowej i Izby Celnej w Krakowie

Dochody podatkowe z terenu województwa małopolskiego w 2012 roku wyniosły 25 306 mln zł i były wyższe w stosunku do 2011 roku o 1 392 mln zł, tj. o 5,8%. Głównym źródłem dochodów realizowanych na terenie województwa małopolskiego są podatki pośrednie – łącznie 72,17% i podatki dochodowe od osób fizycznych i prawnych – łącznie 25,10%. Wpływy z CIT w latach 2009–2012 nadal wykazują tendencję zniżkową, nie osiągnęły poziomu z 2007 roku, pozostałe wpływy z głównych źródeł dochodów wzrosły w stosunku do roku ubiegłego.

Budżety jednostek samorządu terytorialnego

Opracowanie: Joanna Fudalej, Katarzyna Jureczko-Tylek

W 2012 roku dochody jednostek samorządu terytorialnego kształtowały się na poziomie 14 453 mln zł, natomiast wydatki wyniosły 14 616 mln zł. Dochody ogółem wszystkich jednostek w województwie małopolskim spadły w porównaniu do roku 2011 roku o 2,6 mln zł, w tym dochody własne pozostały na podobnym poziomie, dotacje spadły o 5,3%, natomiast subwencje wzrosły o 4,0%.

Wzrost dochodów odnotowały gminy i miasta na prawach powiatu, natomiast powiaty i Województwo Małopolskie zanotowały ich spadek. Wydatki ogółem w 2012 roku zmalały o 3,0% w stosunku do roku 2011, przy czym wydatki bieżące wzrosły o 4,3%, a wydatki majątkowe zmalały o 25,4%.

W miastach na prawach powiatu wydatki wzrosły o 4,3%, natomiast w gminach, powiatach i Województwie spadły odpowiednio o 2,9%, 7,9% i 18,6%. Zmianie uległ wynik wykonania budżetów jednostek w 2012 roku. Zmniejszył się niedobór o 385 mln zł (tj. o 54,0%), jednocześnie zwiększyła się nadwyżka budżetowa w porównaniu do 2011 roku o 70 mln zł (tj. o 74,6%). Ogółem budżety wszystkich jednostek ostatecznie zamknęły się niedoborem w wysokości 163 mln zł (spadek w stosunku do 2011 roku o 73,7%).

Gminy osiągnęły dochody ogółem w wysokości 7 095 mln zł i zrealizowały wydatki w kwocie 7 243 mln zł, deficyt ukształtował się na poziomie 149 mln zł. Ostatecznie dochody gmin wzrosły w stosunku do 2011 roku odpowiednio o 1,5%, natomiast wydatki spadły o 2,9%, a ujemny wynik finansowy zmalał o 68,8%.

Powiaty osiągnęły dochody w kwocie 1 864 mln zł, natomiast wydatki zrealizowały w wysokości 1 836 mln zł. W rezultacie ich budżety zamknęły się nadwyżką w wysokości 28 mln zł, podczas gdy w 2011 roku – deficytem w wysokości 60 mln zł.

podsumowanie

- W 2012 roku, po raz pierwszy od 1999 roku, odnotowano ujemną dynamikę wzrostu zarówno dochodów jak i wydatków wśród JST. Dochody spadły przeciętnie o 0,02% w ciągu roku, a wydatki o 3,04%. Pozytywnym aspektem jest stosunkowo niewielki (w porównaniu do ostatnich lat) deficyt sektora samorządowego.
- Nieznacznie poprawiła się sytuacja gmin, w których dochody wzrosły, a ich struktura zmieniła się na korzyść dochodów własnych i subwencji. Dzięki obniżeniu wydatków ogółem, znacznie zmniejszyła się sumaryczna wielkość deficytu (w porównaniu do roku ubiegłego 19 gmin mniej odnotowało deficyt).
- Pomimo zmniejszenia dochodów w powiatach, w tym dochodów własnych o 4,06%, obniżono również wydatki i w konsekwencji budżet powiatów ogółem zamknął się nadwyżką (ostatni raz dodatni wynik odnotowano w 2004 roku).
- Miasta na prawach powiatu: Tarnów i Nowy Sącz zamknęły swe budżety nadwyżką, natomiast Kraków, po dwóch latach z dodatnim wynikiem, ponownie zakończył rok deficytem.
- Dla Województwa rok 2012 nie był najlepszy. Dochody ogółem były niższe od dochodów uzyskanych w 2011 roku o 13,31%, w tym dochody własne – o 26,96%, natomiast wydatki spadły o 18,62%. Pozytywnym skutkiem ograniczenia wydatków było znaczne obniżenie deficytu z prawie 90 mln zł w 2011 roku do niecałych 3 mln zł w 2012 roku.

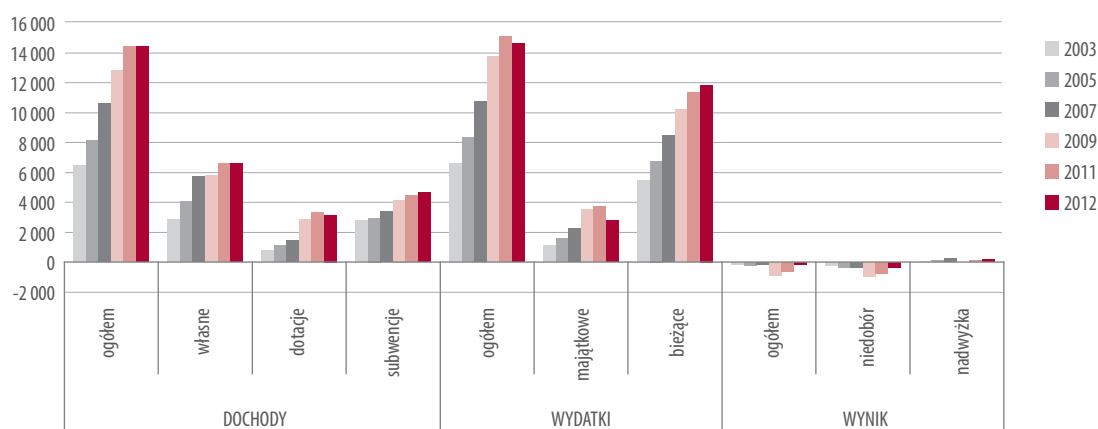
W strukturze dochodów powiatów dochody własne stanowiły 31,2%, a dotacje i subwencje odpowiednio: 23,5% i 45,3%. Udział dochodów własnych i dotacji w dochodach ogółem zwiększył się odpowiednio o 0,2 i 1,3 p.p., natomiast udział subwencji spadł o 1,4 p.p. w stosunku do roku 2011.

W 2012 roku w porównaniu do roku 2011 wydatki ogółem powiatów zmniejszyły się o 7,9%, w tym wydatki majątkowe o 41,0%, natomiast wydatki bieżące wzrosły o 1,0%. W strukturze wydatków ogółem wydatki majątkowe stanowiły 13,5%, natomiast na wydatki bieżące powiaty przeznaczyły 86,5% wydatków ogółem.

W 2012 roku miasta na prawach powiatu osiągnęły dochody w kwocie 4 354 mln zł, tj. o 3,2% wyższe niż w 2011 roku, natomiast wydatki zrealizowały w wysokości 4 394 mln zł (wzrost o 4,3%). W rezultacie budżety miast na prawach powiatu zamknęły się deficytem w wysokości 39 mln zł (w 2011 roku – nadwyżką w wysokości 8 mln zł).

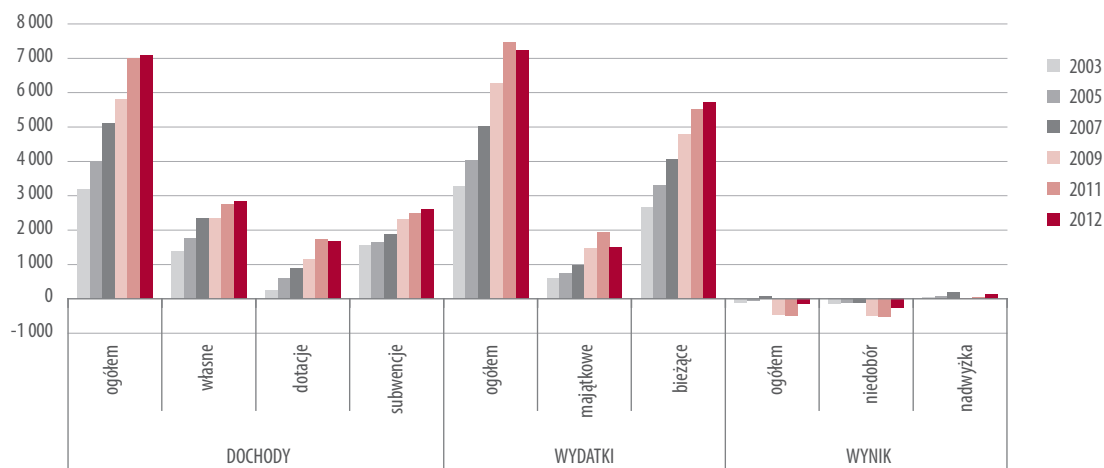
Spadek dochodów zanotowało Województwo Małopolskie – o 13,3%, w tym dochody własne o 20,7% i dotacje o 12,3%, natomiast subwencje wzrosły o 12,5%. Na wydatki majątkowe Województwo przeznaczyło o 26,8% mniej środków niż w 2011 roku, w strukturze wydatków ogółem ich udział zmalował o 11,6 p.p. W 2012 roku budżet Województwa Małopolskiego zamknął się deficytem w wysokości 3 mln zł.

Wykres 132. Dochody i wydatki oraz wynik wykonania budżetu jednostek samorządu terytorialnego w latach: 2003, 2005, 2007, 2009, 2011, 2012 (w mln zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Wykres 133. Dochody i wydatki oraz wynik wykonania budżetu gmin w latach: 2003, 2005, 2007, 2009, 2011, 2012 (w mln zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela 65. Wynik wykonania budżetu jednostek samorządu terytorialnego (w zł)

Rok	DOCHODY				WYDATKI				WYNIK		
	Ogółem	w tym:			Ogółem	w tym:			Ogółem	nieobór	nadwyżka
		własne	dotacje	subwencje		majątkowe	bieżące				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
2003	6 441 055 081	2 859 526 229	773 996 346	2 807 532 506	6 601 096 007	1 156 093 117	5 445 002 890	-160 040 926	-202 223 143	42 182 217	
2005	8 122 819 832	4 037 165 487	1 134 391 981	2 951 262 364	8 355 721 000	1 607 126 829	6 748 594 171	-232 901 168	-323 949 067	91 047 899	
2007	10 614 425 749	5 747 140 425	1 467 033 212	3 400 252 112	10 741 496 202	2 282 562 071	8 458 934 130	-127 070 453	-358 875 670	231 805 217	
2009	12 823 626 034	5 798 404 752	2 851 327 913	4 173 893 369	13 738 941 679	3 531 402 125	10 207 539 554	-915 315 645	-947 232 022	31 916 377	
2011	14 455 455 305	6 622 150 742	3 345 741 437	4 487 563 126	15 073 382 920	3 710 728 373	11 362 654 547	-617 927 616	-712 368 112	94 440 496	
2012	14 452 857 296	6 620 630 724	3 167 092 290	4 665 134 283	14 615 668 541	2 769 941 581	11 845 726 960	-162 811 245	-327 734 611	164 923 366	
DYNAMIKA (2012–2011)	100,0%	100,0%	94,7%	104,0%	97,0%	74,6%	104,3%	26,3%	46,0%	174,6%	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela 66. Wynik wykonania budżetu gmin (w zł)

Rok	DOCHODY				WYDATKI				WYNIK		
	Ogółem	w tym:			Ogółem	w tym:			Ogółem	nieobór	nadwyżka
		własne	dotacje	subwencje		majątkowe	bieżące				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
2003	3 174 452 116	1 375 375 581	236 417 386	1 562 659 149	3 281 463 966	609 243 890	2 672 220 076	-107 011 850	-142 133 678	35 121 828	
2005	4 010 746 179	1 774 885 179	583 722 504	1 652 138 496	4 049 208 780	756 545 633	3 292 663 147	-38 462 601	-124 684 091	86 221 490	
2007	5 105 600 594	2 337 737 268	876 810 270	1 891 053 056	5 034 112 564	962 968 681	4 071 143 883	71 488 030	-121 180 264	192 668 294	
2009	5 800 380 916	2 334 083 567	1 142 313 279	2 323 984 070	6 259 756 228	1 469 549 411	4 790 206 817	-459 375 312	-491 180 076	31 804 764	
2011	6 987 303 316	2 768 929 130	1 732 093 386	2 486 280 800	7 463 370 501	1 943 585 131	5 519 785 370	-476 067 184	-532 903 123	56 835 939	
2012	7 094 642 924	2 827 376 497	1 671 154 914	2 596 111 513	7 243 223 998	1 512 134 332	5 731 089 666	-148 581 074	-266 301 176	117 720 103	
DYNAMIKA (2012–2011)	101,5%	102,1%	96,5%	104,4%	97,1%	77,8%	103,8%	31,2%	50,0%	207,1%	

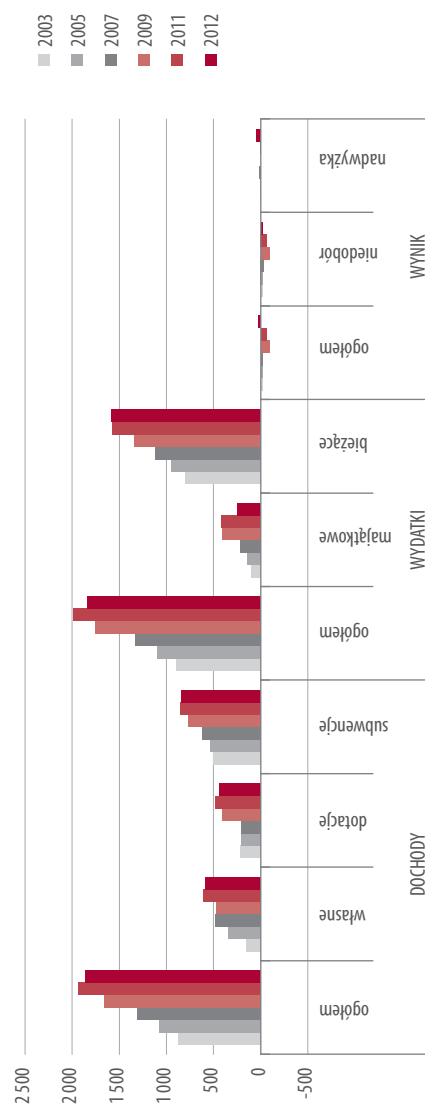
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela 67. Wynik wykonania budżetu powiatów (w zł)

Rok	DOCHODY				WYDATKI				WYNIK		
	Ogółem	własne	w tym:		Ogółem	subwencje	w tym:		Ogółem	nieдобór	nadwyżka
			dotacje	dotacje			majątkowe	bieżące			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
2003	879 886 774	154 493 819	218 745 205	506 647 750	899 790 256	100 543 388	799 246 868	-19 903 482	-22 768 306	2 864 824	
2005	1 074 782 216	337 720 790	204 728 058	532 333 368	1 096 308 334	145 851 716	950 456 618	-21 526 118	-26 352 527	4 826 409	
2007	1 310 120 548	486 340 461	203 204 015	620 576 072	1 331 576 019	214 931 672	1 116 644 347	-21 455 471	-35 633 961	14 178 490	
2009	1 657 735 387	474 158 401	410 787 920	772 789 066	1 750 999 578	405 034 537	1 345 965 041	-93 264 191	-93 375 804	111 613	
2011	1 933 253 309	605 247 369	479 848 842	848 157 099	1 993 752 289	420 730 646	1 573 021 642	-60 498 980	-67 823 840	7 324 860	
2012	1 863 643 689	580 665 728	438 706 103	844 271 858	1 836 017 930	248 123 663	1 587 894 267	27 625 759	-16 307 814	43 933 573	
DYNAMIKA (2012–2011)	96,4%	95,9%	91,4%	99,5%	92,1%	59,0%	100,9%	-45,7%	24,0%	599,8%	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Wykres 134. Dochody i wydatki oraz wynik wykonania budżetu powiatów w latach: 2003, 2005, 2007, 2009, 2011, 2012 (w mln zł)

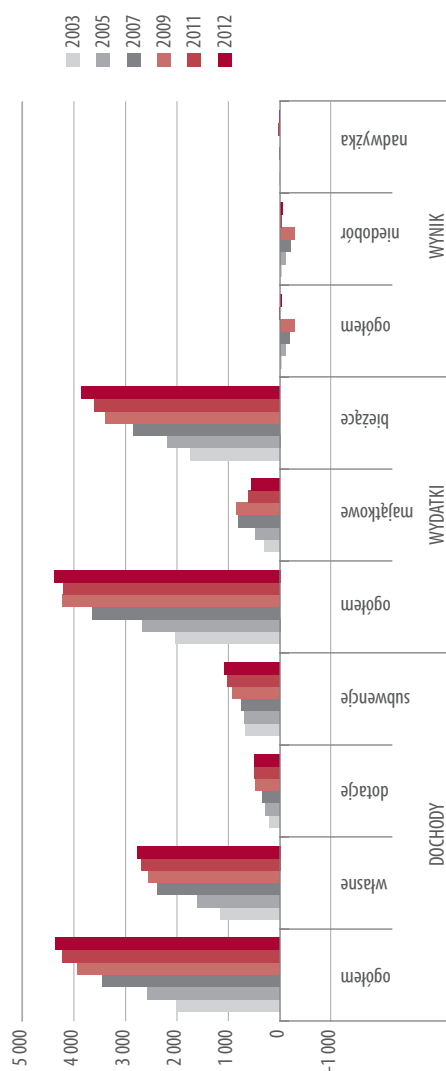
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela 68. Wynik wykonania budżetu miast na prawach powiatu (w zł)

Rok	DOCHODY			WYDATKI			WYNIK			
	Ogółem	w tym:		Ogółem	w tym:		Ogółem	niedobór	nadwyżka	
		własne	dotacje		subwencje	majątkowe				bieżące
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2003	2 015 992 271	1 146 749 687	207 314 600	661 927 984	2 037 068 963	298 968 506	1 738 100 457	-21 076 692	-25 272 257	4 195 565
2005	2 567 571 810	1 602 341 460	282 147 097	683 083 253	2 675 946 835	478 767 593	2 197 179 242	-108 375 025	-108 375 025	
2007	3 452 721 780	2 371 582 717	333 599 621	747 539 442	3 649 614 895	806 273 792	2 843 341 103	-196 896 115	-202 061 445	5 168 330
2009	3 935 271 998	2 544 589 225	466 095 756	924 587 017	4 229 722 812	839 330 428	3 390 392 384	-294 450 814	-294 450 814	
2011	4 219 630 331	2 701 255 816	497 401 329	1 020 973 186	4 211 792 995	614 481 543	3 597 311 452	7 837 336	-22 442 361	30 279 697
2012	4 354 349 291	2 779 191 881	499 043 431	1 076 113 978	4 393 530 409	547 084 380	3 846 446 029	-39 181 119	-42 450 810	3 269 691
DYNAMIKA (2012–2011)	103,2%	102,9%	100,3%	105,4%	104,3%	89,0%	106,9%	-499,9%	189,2%	10,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Wykres 135. Dochody i wydatki oraz wynik wykonania budżetu miast na prawach powiatu w latach: 2003, 2005, 2007, 2009, 2011, 2012 (w mln zł)

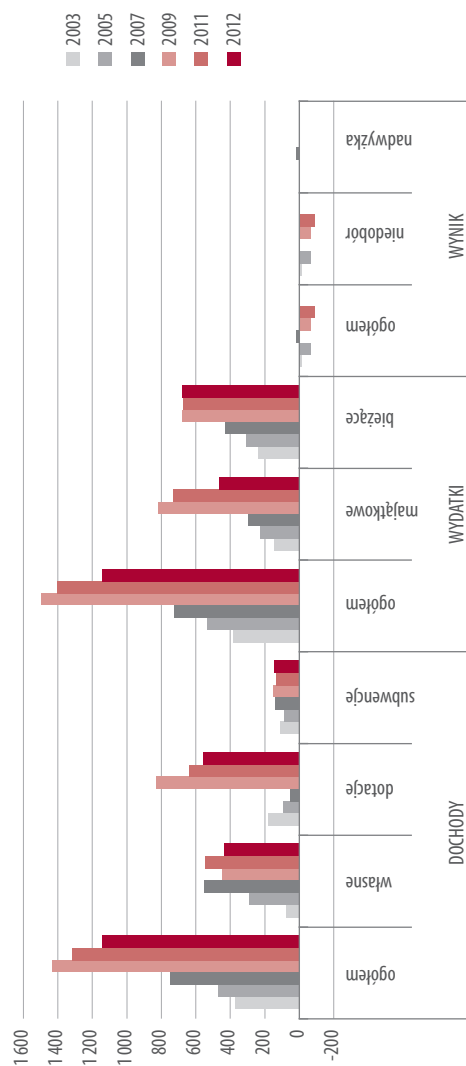

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela 69. Wynik wykonania budżetu Województwa Małopolskiego (w zł)

Rok	DOCHODY			WYDATKI			WYNIK		
	Ogółem	w tym:		Ogółem	w tym:		Ogółem	nieobór	nadwyżka
		własne	dotacje		subwencje	dotacje			
2003	370 723 920	77 225 647	181 979 118	111 519 155	382 772 822	147 337 333	235 435 489	-12 048 902	
2005	469 719 627	288 713 314	91 798 855	89 207 247	534 257 051	225 961 887	308 295 164	-64 537 424	
2007	745 982 827	551 479 979	53 419 306	141 083 542	726 192 723	298 387 926	427 804 798	19 790 104	
2009	1 430 237 733	445 573 559	832 130 958	152 533 216	1 498 463 061	817 487 749	680 975 312	-68 225 328	
2011	1 315 268 349	546 718 428	636 397 880	132 152 041	1 404 467 136	731 931 053	672 536 084	-89 198 788	
2012	1 140 221 392	433 396 617	558 187 841	148 636 934	1 142 896 204	462 599 207	680 296 997	-2 674 812	
DYNAMIKA (2012–2011)	86,7%	79,3%	87,7%	112,5%	81,4%	63,2%	101,2%	3,0%	3,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Wykres 136. Dochody i wydatki oraz wynik wykonania budżetu Województwa Małopolskiego w latach: 2003, 2005, 2007, 2009, 2011, 2012 (w mln zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych otrzymanych z Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

1. Budżety gmin

Dochody gmin ogółem w 2012 roku wyniosły 7 095 mln zł i wzrosły w stosunku do 2011 roku o 1,5%. Najistotniejszą pozycję w strukturze dochodów ogółem gmin, podobnie jak w roku poprzednim, stanowiły dochody własne – 39,9% ogółu dochodów, ich udział w stosunku do 2011 roku wzrósł o 0,2 p.p. W strukturze dochodów wzrósł także udział subwencji o 1,0 p.p, natomiast udział dotacji spadł o 1,2 p.p.

Wśród wszystkich gmin województwa małopolskiego najwyższą dynamikę dochodów ogółem (wzrost o 29%) osiągnęła gmina Siepraw, a dochodów własnych (wzrost o 76 %) gmina Raclawice. Natomiast najwyższe dochody bez dotacji na jednego mieszkańca (3 806,9 zł) zanotowała gmina Trzciana. Największy spadek dochodów ogółem w stosunku do 2011 roku odnotowała gmina Lanckorona (o 42%), a dochodów własnych gmina Bolesław (o 74%). Dochody ogółem gmin bez dotacji, przeliczone na 1 mieszkańca wskazują na duże zróżnicowanie w poszczególnych gminach i kształtują się na poziomie od ok. 1,8 tys. zł do ok. 3,8 tys. zł.

Wydatki gmin w 2012 roku zmalały w stosunku do 2011 roku o 2,9%. Wydatki majątkowe były niższe o 22,2% i stanowiły 20,9% wydatków ogółem (spadek o 5,2 p.p. w odniesieniu do roku ubiegłego). Na wydatki bieżące gminy przeznaczyły o 3,8% środków więcej niż w roku poprzednim. Duży wzrost wydatków majątkowych w stosunku do roku 2011 odnotowała gmina Mucharz – o 197,21%, natomiast największy spadek odnotowała gmina Wierzchosławice – o 90,46%.

W 2012 roku liczba gmin, które odnotowały deficyt budżetowy wyniosła 108, czyli o 19 gmin mniej niż w 2011 roku. Najwyższą nadwyżką budżetową zamknęła się gmina Wadowice (6,1 mln zł), natomiast największy deficyt budżetowy osiągnęła gmina Myślenice (25,7 mln zł).

Tabela 70. Dynamika dochodów gmin oraz dochody na 1 mieszkańca w latach: 2003, 2005, 2007, 2009, 2011, 2012 (w zł)

Lp.	Wyszczególnienie	2003			2005			2007			2009			2011			2012			Dynamika dochodów ogółem w % na 1 mieszkańca (13:11)		
		3	4	5	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20		
1.	Alwernia	15 580 490	7 860 642	18 534 532	9 451 123	22 802 622	12 379 990	24 860 091	13 247 984	26 275 824	14 438 100	30 524 898	17 149 940	116	1 340,4							
2.	Andrychów	52 421 870	24 899 081	67 246 531	32 121 305	85 186 678	41 418 444	92 977 810	45 365 099	103 745 379	50 535 217	106 124 547	50 189 770	102	1 143,3							
3.	Babice	10 223 838	3 764 604	12 626 716	5 002 866	15 659 892	6 809 905	17 882 964	7 329 142	19 696 903	8 681 625	20 939 908	9 657 808	106	1 075,7							
4.	Biały Dunajec	8 686 071	2 115 562	10 991 127	2 848 040	14 571 115	4 445 610	15 300 076	4 000 216	16 992 439	3 934 648	18 842 056	4 448 694	111	6 29,0							
5.	Biecz	20 709 402	6 572 546	25 179 012	6 609 149	31 244 256	8 084 120	36 869 177	9 667 576	50 806 934	13 122 359	51 076 788	15 674 698	101	918,9							
6.	Biskupice	10 541 312	3 352 400	14 108 773	4 609 700	17 793 486	6 075 579	20 415 675	6 118 713	23 662 836	7 720 902	24 440 226	8 376 798	103	889,3							
7.	Bobowa	13 066 171	2 061 835	16 235 599	2 665 446	21 813 341	4 293 659	30 144 542	5 648 170	40 033 493	7 746 361	31 916 142	5 048 285	80	529,3							
8.	Bochnia g.	23 465 304	8 494 563	30 589 042	10 874 494	34 955 477	11 289 644	41 851 773	13 118 851	48 446 221	16 596 347	49 507 675	15 980 093	102	840,4							
9.	Bochnia m.	40 374 600	25 982 772	49 154 097	32 359 880	64 190 676	43 500 284	75 366 945	47 089 944	73 697 469	47 944 595	88 586 108	59 606 618	120	1 966,6							
10.	Bolesław (pow. dąbrowski)	3 498 038	833 596	4 369 385	1 099 104	5 280 509	1 403 387	6 777 206	1 250 768	10 454 810	4 932 702	8 289 268	1 274 665	79	453,8							
11.	Bolesław (pow. olkusi)	12 749 721	8 512 632	16 095 929	11 029 114	20 007 568	14 483 092	21 512 790	14 554 906	26 825 456	18 942 654	25 486 838	18 010 855	95	2 286,2							
12.	Borzęcin	11 247 494	3 849 601	13 081 078	3 516 650	16 512 884	4 557 774	21 839 665	6 131 419	34 039 796	11 479 775	34 523 892	8 524 301	101	1 012,9							
13.	Brzeško	46 893 958	26 407 992	67 339 820	42 702 978	66 760 630	36 834 629	82 102 594	40 801 345	87 141 476	46 373 978	86 478 945	47 998 339	99	1 320,5							
14.	Brzeszcze	28 212 219	17 609 149	42 795 810	31 329 930	45 521 560	31 792 810	43 781 447	27 955 296	50 840 761	35 046 294	51 299 026	34 156 117	101	1 573,4							
15.	Brzeźnica	12 831 622	3 873 978	16 682 627	5 546 726	19 005 885	5 763 759	22 849 074	7 170 392	24 396 980	7 616 675	29 212 290	10 562 356	120	1 057,1							
16.	Budzów	11 823 736	2 745 680	14 093 672	2 927 511	18 028 387	3 616 577	21 822 009	4 017 756	23 733 250	4 511 869	25 766 474	5 000 014	109	576,7							
17.	Bukowina Tatrzańska	16 711 780	4 546 739	19 841 948	5 763 995	25 864 964	7 545 846	31 843 950	9 994 411	37 042 297	13 594 117	36 791 934	13 794 041	99	1 062,5							
18.	Bukowno	18 916 677	13 976 407	19 330 551	14 318 000	24 089 827	18 302 926	26 160 377	19 098 324	33 544 126	22 422 912	33 973 364	22 199 719	101	2 117,1							

Lp.	Wyszczególnienie	2003			2005			2007			2009			2011			2012		Dynamika dochodów ogółem w % na 1 mieszkańca (13:11)	Dochody własne w 2012 roku
		Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne			
1		3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16					
19.	Bystra-Sidzina	8 606 470	1 695 667	11 296 119	2 455 754	14 591 847	2 752 377	18 021 573	3 394 613	18 762 088	3 582 858	19 998 783	3 900 136	107	578,3					
20.	Charsznica	10 200 001	3 720 006	15 219 307	7 271 946	14 514 872	5 077 381	15 934 255	4 150 082	19 533 556	7 314 145	21 962 897	8 684 046	112	1 131,2					
21.	Chełmek	16 239 275	8 084 980	19 671 133	11 686 259	22 780 133	14 594 106	24 045 354	13 676 417	29 532 908	16 985 014	34 994 146	19 599 024	118	1 499,1					
22.	Chełmiec	33 822 964	9 516 303	43 681 086	12 231 369	54 375 100	16 095 973	73 122 728	26 933 548	83 881 617	30 986 514	90 190 868	34 870 061	108	1 303,3					
23.	Chrzanów	67 671 683	43 357 733	85 281 437	57 966 249	109 610 819	77 734 706	119 326 011	75 936 994	154 006 907	86 310 604	148 510 722	84 415 514	96	1 732,3					
24.	Ciężkowice	16 103 237	4 334 762	20 245 328	5 561 094	24 198 995	5 828 335	27 785 912	5 391 938	37 393 451	7 956 471	37 280 874	7 613 064	100	676,3					
25.	Czarny Dunajec	25 770 780	6 151 227	35 644 389	8 456 992	44 457 900	9 729 799	51 909 259	7 841 157	61 344 986	10 765 963	66 969 830	14 832 001	109	674,0					
26.	Czuchów	15 120 373	5 987 086	17 718 227	6 118 557	26 138 020	11 984 118	22 784 035	5 956 105	28 369 667	7 850 498	33 291 944	12 542 591	117	1 305,4					
27.	Czernichów	16 298 508	5 920 031	22 055 285	9 599 022	26 322 061	11 573 052	29 193 067	11 415 860	36 941 831	16 917 742	36 814 690	15 297 450	100	1 109,2					
28.	Czorsztyn	10 644 921	4 514 051	12 446 315	4 751 949	15 164 864	4 510 525	17 616 771	4 640 954	23 752 008	5 391 788	19 661 409	5 638 714	83	758,3					
29.	Dąbrowa Tarnowska	25 055 441	9 013 254	30 385 803	10 667 880	37 822 423	13 862 319	46 877 235	16 129 953	61 979 126	18 749 082	55 411 251	18 248 443	89	867,4					
30.	Dębno	18 347 388	4 335 546	23 224 323	7 475 514	26 591 876	8 214 861	30 723 313	7 604 438	32 248 637	8 064 871	33 063 077	8 639 006	103	599,3					
31.	Dobczyce	20 957 831	12 210 552	32 636 777	21 417 094	34 487 340	21 158 166	42 946 526	23 447 835	63 641 797	26 329 874	56 476 796	25 651 175	89	1 714,9					
32.	Dobra	13 695 625	4 218 086	15 614 985	3 447 807	21 701 823	5 705 459	27 539 144	5 926 117	29 748 241	6 103 428	28 382 242	6 306 586	95	649,6					
33.	Drwina	9 032 715	3 784 087	10 861 459	3 965 114	12 620 067	4 090 542	14 210 310	4 217 391	17 410 884	5 901 180	21 041 067	5 480 182	121	845,4					
34.	Gdów	20 772 108	7 295 542	28 151 066	10 175 961	34 242 059	11 930 280	42 064 637	13 151 676	46 125 208	13 573 123	45 940 774	15 077 048	100	873,6					
35.	Gnojnik	9 392 491	2 129 231	12 510 227	3 425 263	17 014 991	5 886 153	19 870 670	4 348 395	24 902 558	8 224 186	23 653 262	5 260 457	95	681,3					
36.	Gołcza	8 279 148	2 659 603	9 488 918	3 007 708	13 523 538	5 440 661	15 230 884	3 972 943	16 362 256	4 918 042	17 636 937	5 372 137	108	866,2					
37.	Gołtze g.	21 537 035	6 402 984	29 767 158	9 757 274	36 596 210	11 041 615	40 740 476	9 258 153	49 430 876	10 806 764	49 450 699	12 347 501	100	724,3					
38.	Gołtze m.	42 079 911	26 097 982	56 725 629	37 622 100	62 506 270	40 050 233	66 993 627	40 167 598	89 124 672	47 155 766	76 737 302	43 320 482	86	1 513,2					

Lp.	Wyszczególnienie	2003												2005			2007			2009			2011			2012			Dynamika dochodów ogółem w % (13:11)	Dochody własne na 1 mieszkańca w 2012 roku
		2003		2005		2007		2009		2011		2012		2003		2005		2007		2009		2011		2012						
		Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16															
39.	Gręboszów	4 848 855	1 340 556	5 396 798	1 126 422	6 754 942	1 376 323	7 851 533	1 527 425	12 285 383	2 216 294	11 542 900	2 017 993	94	582,9															
40.	Gromnik	11 493 993	1 823 013	15 644 020	3 808 413	18 000 671	3 145 378	23 059 708	3 044 405	27 779 398	5 143 618	29 034 893	7 620 594	105	875,3															
41.	Gródek n. Dunajcem	16 414 145	8 992 963	16 135 723	6 161 905	22 680 996	9 250 595	24 991 220	6 837 193	38 962 886	7 808 099	32 508 650	8 705 922	83	949,7															
42.	Grybów g.	30 281 621	6 507 919	40 366 148	8 628 870	49 531 026	9 659 910	58 774 336	9 373 791	70 496 542	13 094 530	78 321 804	13 644 121	111	565,9															
43.	Grybów m.	8 456 527	2 432 485	11 369 949	4 371 224	12 470 462	3 793 531	14 775 295	3 907 472	21 516 840	5 828 140	26 128 170	6 392 826	121	1 028,6															
44.	Igołomia- -Wawrzętczyce	9 626 609	2 846 333	10 868 315	3 555 736	14 664 505	5 463 751	18 843 748	6 993 417	23 882 102	9 658 627	20 867 446	6 755 788	87	871,6															
45.	Iwanowice	11 750 948	4 319 418	13 398 196	4 305 732	16 723 235	5 830 237	19 549 152	6 073 932	22 920 825	7 630 903	24 018 760	7 998 619	105	920,1															
46.	Iwkowa	8 603 664	2 380 050	11 206 944	3 322 596	13 809 241	3 472 081	16 431 083	3 134 107	19 196 399	3 764 064	20 500 640	4 283 619	107	687,0															
47.	Jablonka	21 691 767	4 780 290	29 493 687	7 803 306	35 479 267	7 563 566	47 303 930	12 621 567	55 987 306	15 805 900	52 776 933	12 661 411	94	710,2															
48.	Jerzmanowice- -Przegonia	13 279 961	3 330 879	15 685 334	4 534 934	21 155 652	7 146 242	22 966 198	6 243 220	29 804 427	10 895 574	28 003 867	8 113 157	94	761,3															
49.	Jodłownik	11 755 508	2 597 369	14 588 305	3 088 706	18 493 684	4 313 999	21 661 764	4 514 581	33 040 530	8 609 430	32 836 087	7 792 187	99	932,7															
50.	Jordanów g.	14 660 902	3 483 777	17 476 561	4 289 215	24 780 955	7 312 737	27 219 354	5 313 344	28 658 425	5 900 844	32 389 073	9 746 484	113	902,0															
51.	Jordanów m.	9 211 026	5 235 250	8 537 935	5 124 091	9 796 705	5 657 914	13 879 858	8 448 164	14 966 837	7 532 603	14 628 435	8 906 521	98	1 665,7															
52.	Kalwaria -Zebrzydowska	22 679 502	9 757 760	29 613 730	11 860 313	36 381 763	14 769 010	42 916 487	16 166 454	48 450 835	18 868 443	50 845 559	18 329 447	105	926,6															
53.	Kamienica	11 944 541	3 681 840	14 585 878	3 314 055	17 536 889	3 155 456	20 054 275	3 165 671	25 063 119	6 067 255	25 790 175	4 300 212	103	559,5															
54.	Kamionka Wielka	12 026 886	2 855 484	18 085 427	6 074 415	21 472 175	6 355 982	22 952 660	4 959 898	31 832 490	7 591 926	28 448 482	5 418 357	89	549,9															
55.	Kęty	42 426 550	23 279 169	52 312 446	30 740 737	61 380 721	36 152 586	73 498 333	40 470 073	77 095 750	42 260 145	80 848 032	46 062 876	105	1 345,3															
56.	Klucze	21 966 989	12 501 558	28 227 356	16 231 022	32 195 002	18 576 801	33 620 180	18 180 025	40 143 570	21 285 610	39 525 134	20 704 807	98	1 352,6															

Lp.	Wyszczególnienie	2003			2005			2007			2009			2011			2012			Dynamika dochodów ogółem w % (13:11)	Dochody własne w 2012 roku
		Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16						
76.	Lisja Góra	19 235 412	5 374 072	23 071 862	6 408 067	29 272 318	8 427 568	32 764 475	7 533 217	37 798 712	10 211 553	39 613 465	10 383 292	105	711,8						
77.	Liszki	20 251 472	8 510 064	24 627 869	10 539 877	28 936 062	12 184 258	38 572 943	20 648 145	35 227 165	14 944 594	41 657 443	21 827 345	118	1 335,9						
78.	Lubień	11 810 813	2 141 462	14 170 183	2 819 284	18 704 978	3 934 648	23 573 848	4 730 620	27 026 542	4 934 560	26 294 998	4 793 321	97	488,6						
79.	Łabowa	7 880 036	1 939 554	10 216 628	2 435 697	13 607 116	3 340 993	17 111 465	4 204 674	21 320 347	3 982 081	20 215 013	5 016 307	95	880,4						
80.	Łapanów	10 224 827	3 026 212	13 105 348	3 600 987	17 392 921	5 703 286	21 882 802	5 586 130	31 729 203	12 374 320	37 512 201	14 774 511	118	1 900,7						
81.	Łapsze Niżne	11 707 272	5 382 061	15 300 245	6 222 870	19 403 710	6 901 787	28 519 163	10 985 628	25 639 642	8 190 540	29 850 291	8 449 287	116	927,1						
82.	Łącko	22 637 722	6 086 257	27 225 351	5 854 154	34 730 933	7 759 752	40 663 631	6 484 878	54 333 052	10 699 606	50 113 393	9 799 142	92	618,8						
83.	Łososina Dolna	13 194 375	3 448 799	17 313 671	4 449 178	22 585 018	6 715 811	25 810 953	6 141 970	34 294 026	6 853 751	36 214 051	7 462 306	106	707,1						
84.	Łukowica	15 638 113	4 353 546	17 574 853	2 311 659	22 556 430	3 241 682	26 933 867	4 486 903	32 537 011	4 975 166	32 945 940	4 195 664	101	431,8						
85.	Łuzna	11 568 741	3 093 767	13 575 181	2 643 443	17 750 496	4 106 068	21 221 313	3 469 439	23 399 401	4 673 983	25 717 178	4 827 225	110	575,3						
86.	Maków Podhalanski	20 214 681	9 071 653	25 357 465	10 723 272	33 835 145	15 598 859	33 614 276	13 209 064	41 784 808	15 285 745	40 108 400	14 559 437	96	890,0						
87.	Mędrzechów	4 445 110	1 068 384	5 345 195	1 103 389	7 582 513	2 105 289	10 568 774	2 361 650	10 518 940	2 094 453	10 616 006	1 555 373	101	437,5						
88.	Michałowice	9 262 270	3 554 652	11 489 356	4 716 581	18 242 229	9 553 691	20 351 587	9 811 333	21 407 030	10 221 718	24 793 202	11 844 338	116	1 256,7						
89.	Miechów	23 444 091	11 076 287	33 847 973	19 318 675	35 702 787	17 475 485	42 556 455	20 773 389	51 544 102	23 749 011	50 552 818	22 318 852	98	1 117,0						
90.	Mogilany	17 411 591	9 370 015	19 972 660	9 429 115	29 394 333	16 860 968	29 537 829	17 573 031	32 347 161	19 008 314	35 589 239	20 053 959	110	1 568,9						
91.	Moszczenica	6 855 717	1 977 830	7 273 418	1 508 455	9 919 937	2 060 532	14 193 437	3 896 724	16 298 522	3 924 301	17 279 590	2 806 639	106	576,1						
92.	Miszana Dolna g.	10 146 684	4 565 478	30 218 367	6 715 936	38 055 644	8 367 368	46 787 404	9 085 229	45 123 717	8 270 121	50 144 854	11 047 772	111	642,1						
93.	Miszana Dolna m.	23 497 615	6 761 060	12 409 655	5 395 260	16 546 123	7 661 290	22 788 556	10 484 447	29 721 382	12 287 837	23 910 257	10 272 689	80	1 306,1						
94.	Mucharz	5 505 405	1 989 013	8 548 978	3 937 840	10 820 725	5 880 345	9 987 222	3 801 144	12 811 931	6 141 506	13 365 887	4 430 921	104	1 106,9						
95.	Muszyna	22 830 499	15 544 373	23 092 362	12 607 873	38 607 181	24 170 940	43 173 957	15 800 798	47 693 855	22 062 712	53 616 496	18 207 976	112	1 552,8						

Rozdział II Budżety jednostek samorządu terytorialnego

Lp.	Wyszczególnienie	2003			2005			2007			2009			2011			2012			Dynamika dochodów ogółem w % na 1 mieszkańca (13:11)	Dochody własne w 2012 roku
		Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne				
1		3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16						
96.	Myślenice	50 584 144	26 236 326	63 126 188	33 190 377	100 761 426	59 978 112	91 201 234	48 181 435	163 704 723	114 378 348	149 702 350	98 141 906	91	2 294,4						
97.	Nawojowa	11 624 763	3 743 647	14 757 879	4 280 564	17 053 821	4 019 126	21 315 245	3 969 198	26 307 334	6 294 722	24 873 448	7 046 505	95	854,8						
98.	Niedźwiedź	11 424 716	4 046 809	15 197 700	4 980 790	17 070 637	4 880 065	19 949 768	3 168 406	24 781 229	5 733 478	23 265 113	4 125 673	94	575,9						
99.	Niepołomice	41 864 055	26 338 738	55 032 973	33 260 653	93 924 339	68 774 030	91 311 522	63 150 726	118 243 801	65 087 812	89 995 130	49 376 411	76	1 983,7						
100.	Nowe Brzesko	8 564 765	3 631 837	9 646 348	3 631 579	11 184 673	3 567 750	14 278 236	3 236 078	21 999 395	4 346 102	21 166 755	4 551 282	96	780,3						
101.	Nowy Targ g.	27 764 246	5 885 834	35 484 696	7 282 530	46 350 236	8 358 668	57 240 886	10 838 213	64 669 923	10 975 914	64 836 845	10 334 481	100	442,2						
102.	Nowy Targ m.	42 828 242	26 336 660	55 743 578	34 501 321	64 745 885	39 660 989	70 173 551	42 956 092	84 017 277	49 883 477	101 332 084	59 538 948	121	1 760,4						
103.	Nowy Wiśnicz	16 523 427	4 724 500	20 089 479	5 106 534	26 249 841	7 454 760	30 001 747	8 569 267	37 212 248	13 104 240	40 935 811	17 261 181	110	1 286,9						
104.	Ochothnica Dolna	13 564 883	4 266 161	17 891 394	5 544 443	19 545 110	3 937 022	31 946 789	9 264 215	27 988 775	6 608 632	28 564 239	5 909 461	102	711,0						
105.	Olesno	9 314 191	1 884 442	12 032 165	2 613 775	18 846 169	6 932 402	18 321 294	3 211 438	19 998 726	3 767 591	24 481 480	4 307 470	122	547,1						
106.	Olkusz	62 086 980	37 370 543	73 915 389	45 665 050	98 905 679	64 070 309	98 902 209	62 067 797	114 506 614	68 094 397	123 003 589	74 716 795	107	1 486,7						
107.	Osiek	15 003 198	8 583 292	11 661 145	4 433 638	15 342 044	6 255 306	18 264 265	5 980 796	22 233 333	8 369 672	22 972 315	9 197 301	103	1 140,4						
108.	Oświęcim g.	20 447 878	11 161 519	24 943 910	14 326 923	31 104 772	18 396 825	37 695 243	21 108 488	40 799 032	20 697 363	46 976 867	24 964 763	115	1 410,5						
109.	Oświęcim m.	70 465 552	49 071 362	88 628 547	63 819 101	111 334 054	81 564 621	116 609 762	79 692 384	128 272 012	85 333 188	135 075 069	88 090 106	105	2 204,4						
110.	Palecznica	5 236 607	2 042 011	8 560 325	4 225 229	7 187 621	1 771 159	11 286 724	2 046 399	15 335 121	2 257 078	11 983 183	2 674 323	78	726,9						
111.	Pćim	13 562 447	3 585 217	16 993 437	5 049 246	21 225 920	5 445 011	26 173 002	6 007 794	32 915 853	7 358 741	31 575 347	9 181 507	96	849,2						
112.	Piwniczna-Zdrój	16 510 614	6 622 314	19 045 819	6 786 504	23 735 135	8 506 997	27 892 453	8 592 408	36 956 789	16 670 196	40 343 112	18 122 020	109	1 696,5						
113.	Pieśna	14 630 320	3 237 571	18 277 392	4 187 234	22 788 578	5 418 723	26 764 322	5 547 457	39 426 951	6 419 282	30 892 497	6 665 285	78	564,9						
114.	Podgrodzie	18 521 787	5 846 654	20 098 329	4 779 055	25 153 221	5 030 590	30 755 549	6 123 016	36 405 757	6 974 467	40 157 501	10 821 772	110	869,4						
115.	Polanka Wielka	5 548 755	2 290 941	6 231 501	2 713 331	8 031 310	3 505 616	9 702 282	3 424 570	10 067 338	4 179 844	11 213 896	4 362 253	111	1 026,7						

Lp.	Wyszczególnienie	2003			2005			2007			2009			2011			2012			Dynamika dochodów ogółem w % (13:11)	Dochody własne na 1 mieszkańca w 2012 roku
		Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16						
116.	Poronin	13 173 039	4 117 213	16 288 694	4 655 411	21 697 338	6 436 358	28 239 912	6 850 528	28 938 284	8 130 219	29 856 061	9 513 642	103	844,6						
117.	Proszowice	19 586 641	7 487 765	25 096 169	9 828 359	34 032 513	15 217 003	35 242 234	13 656 598	40 784 968	16 837 732	41 738 318	16 893 084	102	1 025,6						
118.	Przedcziszów	8 880 549	3 533 378	11 504 175	5 493 582	11 540 331	4 310 143	13 543 117	5 004 550	18 003 336	6 522 626	19 479 417	6 033 483	108	892,4						
119.	Raba Wyżna	17 743 196	4 349 839	20 794 767	4 964 268	27 856 024	6 290 509	37 527 644	9 265 289	35 049 479	7 918 680	36 077 230	7 713 290	103	534,2						
120.	Rabka-Zdrój	21 428 365	9 783 870	27 338 737	12 114 958	36 110 144	17 768 384	38 984 418	16 471 895	46 701 556	19 557 500	46 563 754	20 102 357	100	1 148,9						
121.	Raciechowice	10 376 411	3 400 478	11 605 383	2 537 928	15 514 598	3 629 983	18 671 729	3 986 202	23 362 469	5 089 195	25 120 769	5 778 094	108	947,5						
122.	Radawice	3 917 777	1 422 553	4 294 459	1 163 788	5 802 473	1 989 041	6 514 630	1 408 408	7 890 850	1 738 033	10 062 069	3 054 526	128	1 220,3						
123.	Radgoszcz	12 242 797	3 518 693	14 844 252	4 388 130	15 899 896	2 267 972	21 181 109	2 572 408	26 563 688	3 127 712	28 280 627	2 646 888	106	359,8						
124.	Radłów	13 165 951	4 282 133	14 884 909	4 312 725	18 890 776	5 725 555	20 675 271	5 753 934	25 271 993	6 945 780	32 018 554	8 230 685	127	843,8						
125.	Radziemice	4 167 990	1 388 552	5 645 427	1 787 181	6 822 548	2 299 068	8 710 839	2 322 913	9 275 414	2 343 068	11 031 000	2 880 775	119	828,8						
126.	Ropa	7 646 002	1 558 732	9 994 825	2 315 755	11 456 915	2 188 210	14 731 681	1 989 981	16 896 056	2 026 926	19 250 459	2 316 812	114	435,8						
127.	Ryglice	14 428 918	2 972 105	19 796 274	4 501 078	23 586 945	4 543 052	28 723 598	4 231 859	35 723 574	6 596 368	36 623 503	5 907 735	103	504,8						
128.	Rytro	5 511 730	1 536 741	8 260 663	3 462 653	8 423 208	2 610 152	9 342 161	2 757 900	14 522 355	7 126 075	11 835 943	3 166 215	82	827,6						
129.	Rzepiennik Strzyżewski	8 822 816	1 614 401	11 225 742	2 262 656	15 084 295	2 945 569	17 414 557	2 380 913	21 537 267	3 011 266	20 845 883	2 946 612	97	432,0						
130.	Rzezawa	17 948 124	7 282 658	19 337 292	6 794 899	20 449 995	4 697 585	26 403 615	7 750 718	28 901 076	9 237 819	31 626 702	9 684 677	109	878,4						
131.	Sękowa	7 851 848	2 523 138	9 291 063	2 615 813	11 897 617	3 433 725	15 689 944	4 666 494	17 252 271	4 738 287	22 052 618	8 011 034	128	1 635,2						
132.	Siepraw	11 166 380	4 527 691	13 701 480	5 616 790	16 178 877	6 212 531	19 322 290	8 007 013	24 263 258	9 865 272	31 218 429	9 285 507	129	1 113,1						
133.	Skala	12 952 492	5 722 852	14 673 853	5 976 789	20 320 533	9 406 114	23 271 479	10 648 790	25 300 361	11 446 497	30 031 724	10 823 076	119	1 056,7						
134.	Skawina	58 673 424	35 681 285	71 042 987	43 927 669	92 770 369	60 939 444	118 962 260	80 785 012	132 958 065	78 285 796	150 687 638	85 582 825	113	1 994,6						

Lp.	Wyszczególnienie	2003			2005			2007			2009			2011			2012			Dynamika dochodów ogółem w % na 1 mieszkańca (13:11)	Dochody własne w 2012 roku
		3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16						
135.	Skrzyszów	17 964 995	6 189 851	22 066 182	8 138 132	26 149 272	8 536 179	31 725 118	9 969 527	33 846 064	12 274 645	35 915 155	13 193 729	106	960,0						
136.	Słaboszów	4 275 849	1 337 293	5 699 675	2 000 398	6 663 248	1 958 037	8 326 099	2 385 768	8 953 805	2 071 762	9 725 761	2 913 914	109	780,0						
137.	Słomniki	18 664 094	6 241 960	22 113 687	7 292 385	27 781 321	9 802 109	35 199 493	12 609 408	37 118 771	12 760 213	39 788 270	13 412 354	107	972,0						
138.	Słopnice	7 980 949	1 190 212	10 734 015	1 359 724	14 387 527	2 010 194	18 376 583	2 277 242	22 583 852	3 537 356	23 580 278	5 306 413	104	835,5						
139.	Spytkowo (pow. nowotarski)	5 892 987	2 273 202	7 321 350	2 584 919	8 322 491	2 646 430	10 692 911	2 837 195	14 078 317	4 857 306	12 721 591	3 523 487	90	807,6						
140.	Spytkowo (pow. wadowicki)	12 167 827	3 578 662	16 302 202	6 438 362	19 618 882	6 951 996	23 208 316	8 163 575	25 333 341	9 562 348	27 386 360	9 931 921	108	980,0						
141.	Stary Sącz	27 910 358	8 591 978	36 252 008	11 308 915	45 820 378	15 299 616	58 057 931	15 045 261	61 913 092	15 598 242	63 677 481	18 739 055	103	807,3						
142.	Stryszawa	15 020 713	4 256 324	23 708 351	10 220 554	25 244 562	9 692 778	25 967 842	8 378 155	31 153 945	9 814 528	32 352 368	10 490 801	104	891,2						
143.	Stryszów	8 981 562	2 899 804	23 849 480	16 261 440	30 077 180	20 908 298	15 344 351	4 074 895	16 851 265	4 987 310	21 165 814	8 171 863	126	1 198,9						
144.	Sucha Beskidzka	13 115 675	8 169 086	18 404 369	12 046 351	20 193 688	13 794 302	19 176 873	11 943 719	24 292 038	14 727 632	25 299 369	15 478 717	104	1 617,1						
145.	Sułkowice	17 728 324	6 095 282	24 942 736	11 026 192	26 288 520	9 146 866	30 138 098	9 735 255	39 219 901	13 444 084	45 159 085	12 236 538	115	843,9						
146.	Sułoszowa	8 685 399	2 776 126	11 417 125	4 533 972	13 928 441	5 109 122	18 246 084	6 709 307	17 576 311	4 147 306	18 666 127	4 002 571	106	687,1						
147.	Szaflary	12 181 527	2 927 710	17 085 341	4 255 190	20 442 696	4 899 493	28 151 080	4 998 851	31 223 416	5 336 092	29 902 228	5 625 439	96	524,0						
148.	Szczawnica	9 880 148	5 085 459	13 796 292	7 024 359	16 589 486	9 397 983	24 399 472	9 282 361	31 208 439	11 219 679	23 838 966	10 113 421	76	1 360,8						
149.	Szczucin	20 434 545	7 111 351	30 622 946	14 432 807	29 892 379	9 897 698	49 243 312	15 806 747	41 373 386	7 995 530	50 623 582	8 842 627	122	662,7						
150.	Szczurowa	13 127 118	4 394 667	17 607 862	6 764 574	19 337 394	5 233 806	23 679 089	5 267 869	43 016 870	14 405 113	34 935 419	6 633 567	81	680,1						
151.	Szerzyny	10 406 015	1 604 641	12 416 487	1 852 432	17 773 100	4 000 230	23 403 491	5 103 626	25 000 923	4 293 892	22 760 211	3 176 754	91	394,7						
152.	Świątki Górne	12 113 508	5 365 565	14 250 978	6 098 468	18 068 511	7 908 625	21 793 222	8 713 098	25 088 646	10 530 836	29 125 331	13 425 557	116	1 418,9						
153.	Tamów	26 569 695	12 837 754	37 461 535	17 484 276	46 722 580	22 106 493	56 230 887	24 194 280	61 395 425	26 270 093	68 099 353	29 347 441	111	1 189,1						

Lp.	Wyszczególnienie	2003			2005			2007			2009			2011			2012			Dynamika dochodów ogółem w % (13:11)	Dochody własne na 1 mieszkanca w 2012 roku
		Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16						
154.	Tokarnia	11 095 090	2 487 784	13 042 729	2 582 062	17 910 274	3 516 116	22 298 825	4 240 563	25 416 727	4 409 257	25 591 875	5 172 322	101	604,4						
155.	Tomice	9 811 822	3 925 443	10 568 857	3 320 272	14 669 307	5 029 556	16 186 751	5 191 621	17 574 573	5 308 199	19 177 393	6 345 962	109	823,2						
156.	Trzciana	7 658 351	1 792 518	11 707 285	4 699 013	11 505 242	3 125 574	13 110 716	2 857 835	19 702 463	6 939 414	24 114 882	11 578 419	122	2 190,4						
157.	Trzebinia	54 712 568	38 724 982	63 569 733	45 370 435	88 512 761	67 954 980	81 724 125	56 987 942	94 244 042	64 358 308	97 985 871	65 358 005	104	1 898,1						
158.	Trzyciąż	7 935 224	2 007 818	10 890 400	3 084 899	13 219 674	3 440 383	17 590 902	4 094 964	20 665 677	6 620 629	22 281 991	7 275 491	108	1 020,5						
159.	Tuchów	23 218 541	7 460 744	27 764 436	8 182 788	33 599 411	9 407 956	38 828 251	9 133 688	46 942 546	11 329 265	47 070 186	10 963 141	100	605,8						
160.	Tymbark	9 339 775	3 953 329	11 698 629	3 985 831	14 654 281	5 959 558	17 104 878	5 949 146	20 046 041	8 263 517	21 269 583	7 893 164	106	1 224,9						
161.	Uście Gorlickie	12 969 852	5 282 197	15 566 307	4 577 853	23 390 638	9 927 243	25 447 734	6 974 207	27 873 274	6 860 238	30 215 656	7 277 793	108	1 086,6						
162.	Wadowice	47 142 808	26 452 449	60 661 720	35 924 117	74 585 139	43 133 359	82 059 960	46 251 341	91 760 871	49 437 583	102 843 019	50 180 800	112	1 321,0						
163.	Wieliczka	57 721 267	30 932 283	73 145 451	37 436 689	96 511 081	52 993 738	112 669 930	63 247 197	148 117 288	72 622 947	138 512 606	72 170 041	94	1 335,7						
164.	Wielka Wieś	9 822 302	5 330 345	15 817 088	10 433 954	99 459 719	93 350 680	28 170 479	17 688 123	33 875 828	18 837 064	30 883 883	19 853 373	91	1 877,6						
165.	Wierprz	14 686 961	4 939 883	19 182 428	6 998 149	22 985 874	7 397 117	26 111 159	7 788 388	35 426 208	9 490 247	33 011 009	9 697 041	93	806,7						
166.	Wierzchosławice	12 405 238	4 786 512	24 340 715	15 153 636	18 781 450	8 068 001	23 032 173	8 010 462	42 223 296	10 846 923	26 295 803	11 129 533	62	1 046,0						
167.	Wietrzychowice	5 203 922	1 142 628	6 433 920	1 501 596	10 194 291	4 090 169	9 594 344	1 670 297	11 650 724	2 484 191	11 837 183	2 120 842	102	518,5						
168.	Wiśniowa	10 118 363	2 960 091	13 373 421	4 893 992	14 863 253	4 100 917	20 923 517	5 076 459	21 555 276	6 436 729	20 967 054	5 534 574	97	777,7						
169.	Wojnicz	16 787 996	4 368 039	20 273 859	6 149 999	26 238 700	8 689 907	31 521 211	9 607 592	32 767 999	10 650 873	37 723 265	12 122 915	115	913,4						
170.	Wolbrom	29 223 806	13 766 461	33 169 479	16 322 532	42 961 371	21 290 569	47 663 056	23 676 556	54 394 768	26 961 877	56 295 128	26 508 029	103	1 128,3						
171.	Zabierzów	27 614 162	15 603 921	33 433 124	19 584 690	45 377 519	28 515 773	59 807 228	37 649 877	70 565 343	44 101 295	67 156 594	40 941 229	95	1 660,2						
172.	Zakliczyn	16 815 711	4 134 494	19 939 690	5 431 360	25 110 350	6 796 529	29 553 616	6 237 489	37 833 442	7 457 412	36 417 552	8 560 549	96	690,9						
173.	Zakopane	53 636 303	40 582 126	62 311 271	46 939 802	74 300 304	57 993 823	82 152 386	63 794 485	91 361 011	71 891 905	94 082 982	67 106 109	103	2 412,2						

Lp.	Wyszczególnienie	2003		2005		2007		2009		2011		2012		Dynamika dochodów ogółem w % na 1 mieszkańca (13:11)	Dochody własne w 2012 roku	
		3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14			
1														15	16	
174.	Zator	13 588 101	6 822 967	14 763 290	5 940 081	18 797 327	8 749 340	22 900 450	10 171 476	42 177 120	11 535 155	31 806 047	15 755 543	75	1 701,6	
175.	Zawoja	11 702 661	3 344 398	15 740 982	5 292 312	18 753 252	5 720 737	22 265 709	6 154 462	26 319 001	6 602 569	25 707 173	6 587 503	98	723,3	
176.	Zembrzyce	7 589 020	2 692 832	17 826 596	11 773 789	22 429 099	15 952 491	12 281 877	3 706 544	16 989 000	5 498 649	14 224 136	4 308 824	84	762,1	
177.	Zielonki	25 398 693	17 750 546	25 174 229	15 190 557	41 731 150	30 246 886	41 068 994	25 707 869	50 038 357	30 028 133	50 475 762	31 806 331	101	1 636,4	
178.	Żabno	22 264 620	7 863 234	28 735 520	10 916 763	36 501 596	15 194 473	40 750 094	14 707 913	54 114 870	18 268 218	65 999 806	18 477 381	122	969,4	
179.	Żegocina	9 201 716	2 802 841	11 706 348	3 545 207	13 381 963	4 089 538	16 684 352	4 449 706	19 409 814	4 440 296	19 056 958	3 531 034	98	676,6	
Średnia dla wszystkich gmin w województwie															105	1 066,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela 71. Dochody gmin (w zł) – dynamika dochodów ogółem w latach 2011–2012

Lp.	Wyszczególnienie	2011 rok		2012 rok		Dynamika dochodów ogółem w % (5:3)
		Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	
1	2	3	4	5	6	7
I Gminy o najwyższej dynamice dochodów ogółem w 2012 roku						
1.	Siepraw	24 263 258	9 865 272	31 218 429	9 285 507	129
2.	Sękowa	17 252 271	4 738 287	22 052 618	8 011 034	128
3.	Račławice	7 890 850	1 738 033	10 062 069	3 054 526	128
4.	Radów	25 271 993	6 945 780	32 018 554	8 230 685	127
5.	Stryszów	16 851 265	4 987 310	21 165 814	8 171 863	126
6.	Olesno	19 998 726	3 767 591	24 481 480	4 307 470	122
7.	Trzciana	19 702 463	6 939 414	24 114 882	11 578 419	122
8.	Szczucin	41 373 386	7 995 530	50 623 582	8 842 627	122
9.	Żabno	54 114 870	18 268 218	65 999 806	18 477 381	122
10.	Grybów	21 516 840	5 828 140	26 128 170	6 392 826	121
II Gminy o najniższej dynamice dochodów ogółem w 2012 roku						
1.	Lanckorona	29 886 160	6 091 655	17 323 146	5 082 397	58
2.	Wierzchosławice	42 223 296	10 846 923	26 295 803	11 129 533	62
3.	Laskowa	35 760 968	6 042 512	26 900 554	4 916 081	75
4.	Zator	42 177 120	11 535 155	31 806 047	15 755 543	75
5.	Niepołomice	118 243 801	65 087 812	89 995 130	49 376 411	76
6.	Szczawnica	31 208 439	11 219 679	23 838 966	10 113 421	76
7.	Pałecznica	15 335 121	2 257 078	11 983 183	2 674 323	78
8.	Pleśna	39 426 951	6 419 282	30 892 497	6 665 285	78
9.	Bolesław	10 454 810	4 932 702	8 289 268	1 274 665	79
10.	Bobowa	40 033 493	7 746 361	31 916 142	5 048 285	80
Średnia dla wszystkich gmin województwa w 2012 roku						103

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela 72. Gminy o najwyższych i najniższych dochodach bez dotacji na 1 mieszkańca w 2012 roku (w zł)

Lp.	Wyszczególnienie	Dochody ogółem	Dotacje	Dochody (3 – 4)	Liczba ludności	Kwota na 1 mieszkańca w zł (5:6)
I Gminy o najwyższych dochodach na 1 mieszkańca						
1.	Trzciana	24 114 882	3 991 802	20 123 080	5286	3 806,9
2.	Łapanów	37 512 201	9 743 030	27 769 171	7773	3 572,5
3.	Krynica-Zdrój	78 727 837	22 132 186	56 595 651	17013	3 326,6
4.	Myślenice	149 702 350	16 277 155	133 425 195	42775	3 119,2

Rozdział II Budżety jednostek samorządu terytorialnego

Lp.	Wyszczególnienie	Dochody ogółem	Dotacje	Dochody (3 – 4)	Liczba ludności	Kwota na	
						1 mieszkańca w zł (5:6)	
1	2	3	4	5	6	7	
5.	Koszyce	21 061 376	3 256 064	17 805 312	5710	3 118,3	
6.	Sękowa	22 052 618	6 966 701	15 085 917	4899	3 079,4	
7.	Bolesław (pow. olkuski)	25 486 838	2 053 947	23 432 891	7878	2 974,5	
8.	Piwniczna-Zdrój	40 343 112	9 180 867	31 162 245	10682	2 917,3	
9.	Niepołomice	89 995 130	18 162 139	71 832 991	24891	2 885,9	
10.	Czchów	33 291 944	6 005 471	27 286 473	9608	2 840,0	
II	Gminy o najniższych dochodach na 1 mieszkańca						
1.	Gręboszów	11 542 900	5 308 606	6 234 294	3462	1 800,8	
2.	Bolesław (pow. dąbrowski)	8 289 268	3 186 376	5 102 892	2809	1 816,6	
3.	Kocmyrzów-Luborzyca	34 634 066	8 304 266	26 329 800	14416	1 826,4	
4.	Miechów	50 552 818	13 804 074	36 748 744	19981	1 839,2	
5.	Maków Podhalański	40 108 400	9 894 856	30 213 544	16358	1 847,0	
6.	Dębno	33 063 077	6 368 138	26 694 939	14415	1 851,9	
7.	Biały Dunajec	18 842 056	5 657 450	13 184 606	7073	1 864,1	
8.	Dąbrowa Tarnowska	55 411 251	15 749 863	39 661 388	21039	1 885,1	
9.	Wolbrom	56 295 128	11 771 332	44 523 796	23493	1 895,2	
10.	Tuchów	47 070 186	12 391 580	34 678 606	18098	1 916,2	
III	Średnia na 1 mieszkańca dla wszystkich gmin w województwie						2 276,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela 73. Dochody gmin – dynamika dochodów własnych w latach 2011–2012 (w zł)

Lp.	Wyszczególnienie	2011		2012		Dynamika dochodów własnych w % (6:4)
		Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	
1	2	3	4	5	6	7
I	Gminy o najwyższej dynamice dochodów własnych w 2012 roku					
1.	Raławice	7 890 850	1 738 033	10 062 069	3 054 526	176
2.	Sękowa	17 252 271	4 738 287	22 052 618	8 011 034	169
3.	Trzciana	19 702 463	6 939 414	24 114 882	11 578 419	167
4.	Jordanów	28 658 425	5 900 844	32 389 073	9 746 484	165
5.	Stryków	16 851 265	4 987 310	21 165 814	8 171 863	164
6.	Czchów	28 369 667	7 850 498	33 291 944	12 542 591	160
7.	Podegrodzie	36 405 757	6 974 467	40 157 501	10 821 772	155
8.	Słupnice	22 583 852	3 537 356	23 580 278	5 306 413	150
9.	Gromnik	27 779 398	5 143 618	29 034 893	7 620 594	148
10.	Liszki	35 227 165	14 944 594	41 657 443	21 827 345	146

Lp.	Wyszczególnienie	2011		2012		Dynamika dochodów własnych w % (6:4)
		Dochody ogółem	Dochody własne	Dochody ogółem	Dochody własne	
1	2	3	4	5	6	7
II Gminy o najniższej dynamice dochodów własnych w 2012 roku						
1.	Bolesław	10 454 810	4 932 702	8 289 268	1 274 665	26
2.	Rytro	14 522 355	7 126 075	11 835 943	3 166 215	44
3.	Szczurowa	43 016 870	14 405 113	34 935 419	6 633 567	46
4.	Lipnica Wielka	19 701 435	4 390 976	21 833 741	2 721 861	62
5.	Gnojnik	24 902 558	8 224 186	23 653 262	5 260 457	64
6.	Bobowa	40 033 493	7 746 361	31 916 142	5 048 285	65
7.	Igołomia- -Wawrzeńczyce	23 882 102	9 658 627	20 867 446	6 755 788	70
8.	Kamienica	25 063 119	6 067 255	25 790 175	4 300 212	71
9.	Kamionka Wielka	31 832 490	7 591 926	28 448 482	5 418 357	71
10.	Moszczenica	16 298 522	3 924 301	17 279 590	2 806 639	72
III Średnia dla wszystkich gmin województwa w 2012 roku						

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela 74. Wydatki majątkowe gmin w latach 2003, 2005, 2007, 2009, 2011, 2012 (w zł)

Lp.	Wyszczególnienie	2003			2005			2007			2009			2011			2012		
		wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14						
1.	Bochnia	9 594 578	21,70	7 738 425	15,67	14 234 055	22,82	36 562 793	39,41	9 160 821	12,14	10 820 245	12,94						
2.	Bukowno	2 784 339	14,01	836 531	4,34	1 454 368	6,48	5 059 850	17,86	13 029 119	34,26	11 327 328	30,04						
3.	Gorlice	4 091 287	9,86	11 236 351	21,10	18 020 623	27,20	15 852 026	22,38	41 854 802	39,84	18 394 228	22,82						
4.	Grybów	1 782 354	18,80	2 387 745	20,23	670 124	5,66	2 743 618	17,82	8 646 977	37,18	12 570 858	45,10						
5.	Jordanów	3 188 375	30,31	746 204	9,47	491 593	5,51	1 747 971	12,64	912 448	6,02	631 392	4,69						
6.	Limanowa	4 407 713	16,91	4 935 637	14,94	10 111 801	23,36	7 683 162	16,35	7 629 134	15,94	12 075 501	22,49						
7.	Mszana Dolna	1 353 668	13,09	838 271	6,77	3 559 744	18,75	7 810 120	31,35	11 692 709	41,09	5 328 552	22,41						
8.	Nowy Targ	9 026 153	21,35	13 389 798	24,88	18 366 101	27,96	25 075 252	30,19	43 725 319	40,05	36 926 234	34,08						
9.	Oświęcim	12 967 981	17,18	12 903 766	13,92	13 211 437	12,66	19 996 261	16,84	19 582 641	15,21	24 949 571	17,67						
10.	Sucha Beskidzka	3 287 096	24,73	5 652 279	29,34	7 566 770	34,34	4 270 695	20,58	4 539 881	19,05	3 647 085	15,26						
11.	Zakopane	9 626 695	19,02	9 790 133	16,28	15 436 722	21,83	9 368 049	11,26	12 825 513	14,36	26 950 160	25,03						
Razem miasta		63 947 397	18,09	70 455 140	14,75	103 123 338	17,21	136 169 797	22,74	173 599 364	22,93	163 621 154	21,04						
12.	Alwernia	2 583 830	14,93	785 831	4,40	1 286 451	5,89	4 411 217	15,88	7 980 135	29,08	3 384 821	10,68						
13.	Andrychów	7 729 218	14,73	20 772 860	26,45	7 406 887	9,59	11 247 326	12,06	27 531 959	27,18	17 023 262	15,96						
14.	Biecz	2 806 535	13,08	2 044 398	8,08	2 148 212	6,65	5 724 062	15,12	23 695 570	53,78	10 936 345	20,12						
15.	Bobowa	777 388	5,99	948 696	6,23	4 303 595	19,64	8 222 286	37,53	13 784 219	47,91	9 868 256	30,80						
16.	Brzesko	6 684 262	13,85	28 373 588	36,42	5 792 379	8,86	17 738 778	19,67	15 669 622	18,98	7 870 774	9,12						
17.	Brzeszcze	4 089 383	12,65	8 730 082	19,85	7 221 030	15,13	5 122 750	10,24	1 967 768	3,93	3 410 292	6,62						

Lp.	Wyszczególnienie	2003			2005			2007			2009			2011			2012		
		wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14						
18.	Chełmek	2 491 004	14,36	6 191 037	26,93	2 874 683	12,81	6 234 520	21,76	5 718 534	19,43	11 433 143	31,71						
19.	Chrzanów	7 149 874	10,70	9 116 956	10,73	7 996 021	7,95	31 903 302	23,80	50 460 802	44,43	34 407 247	23,73						
20.	Ciężkowice	1 631 078	9,98	2 581 066	13,19	2 901 963	11,96	5 500 009	18,87	11 556 833	34,35	6 894 964	18,78						
21.	Czchów	6 048 029	34,90	3 371 633	18,32	4 604 309	16,91	3 548 225	14,79	5 543 436	19,70	6 328 946	18,58						
22.	Dąbrowa Tarnowska	5 946 739	22,91	8 978 195	26,93	3 487 698	9,86	14 294 119	28,43	31 448 964	63,53	8 659 315	15,29						
23.	Dobczyce	4 099 274	18,40	12 707 758	35,72	8 262 547	22,88	13 286 960	29,03	37 700 363	87,27	19 968 561	35,23						
24.	Kalwaria Zebrzydowska	858 111	3,70	1 872 348	6,54	2 450 848	6,93	3 400 453	7,98	3 920 420	8,09	10 741 492	20,72						
25.	Kęty	6 429 252	15,67	15 240 696	27,03	10 728 958	18,23	22 824 598	27,75	23 487 908	30,78	13 180 117	15,49						
26.	Krynica-Zdrój	9 098 978	28,79	7 966 357	22,22	13 222 039	27,30	25 779 705	34,90	48 202 377	73,28	28 680 109	34,89						
27.	Krzyszowice	7 669 337	18,91	7 109 698	15,14	6 107 123	11,12	16 592 865	22,56	22 294 976	32,16	16 211 593	20,41						
28.	Libiąż	1 732 513	5,71	5 336 587	13,67	2 661 985	6,35	1 383 222	3,20	4 536 659	9,61	6 424 116	12,93						
29.	Maków Podhalanski	4 232 329	19,77	4 318 384	17,05	8 006 320	23,14	3 138 867	9,25	5 440 829	13,51	3 478 974	8,41						
30.	Miechów	2 529 020	10,97	13 211 393	34,85	5 433 221	15,60	9 979 431	21,87	16 530 976	34,79	9 082 593	17,18						
31.	Muszyna	10 135 343	41,28	5 536 872	24,14	17 564 174	44,71	23 408 251	47,74	16 245 184	47,24	21 129 700	37,45						
32.	Myslenice	6 297 990	12,35	13 783 638	19,93	38 240 365	35,99	38 775 040	33,14	99 186 248	91,13	74 609 744	50,00						
33.	Niepołomice	13 774 527	29,36	18 585 560	28,89	44 147 891	45,05	50 702 786	43,10	40 601 373	49,05	20 384 087	22,00						
34.	Nowe Brzesko	2 941 373	33,46	1 065 813	12,58	1 284 218	11,79	5 088 167	30,44	5 892 717	31,59	8 619 012	36,65						

Lp.	Wyszczególnienie	2003			2005			2007			2009			2011			2012		
		wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14						
35.	Nowy Wiśnicz	5 350 777	27,05	2 539 079	12,07	3 492 620	13,41	4 225 454	13,09	9 130 909	24,32	6 267 213	13,95						
36.	Olkusz	3 943 672	6,41	7 544 071	10,21	13 791 463	14,89	11 268 501	10,35	22 332 384	19,71	13 480 145	10,77						
37.	Piwniczna-Zdrój	4 413 700	24,10	897 665	5,03	1 939 415	8,41	2 001 293	7,38	12 100 104	39,85	17 857 284	39,18						
38.	Proszowice	1 677 056	8,15	749 554	3,20	7 795 385	21,13	3 176 412	8,50	6 937 450	17,13	2 960 811	6,53						
39.	Rabka-Zdrój	1 350 159	6,38	6 094 836	22,59	15 343 070	38,02	10 691 201	25,11	15 122 409	35,21	10 405 065	21,65						
40.	Radłów	1 683 413	12,99	1 832 468	11,85	3 519 921	17,49	1 444 823	6,64	7 470 410	27,69	1 714 379	5,28						
41.	Ryglice	2 594 186	17,76	4 080 261	20,49	5 017 634	19,40	5 404 892	18,60	6 638 681	20,62	9 030 959	24,64						
42.	Skala	1 228 277	10,16	1 892 416	12,82	5 674 940	26,48	4 173 215	17,53	6 301 117	23,67	3 359 325	10,77						
43.	Skawina	9 764 782	16,09	15 514 166	20,00	20 052 606	21,65	30 503 984	24,31	36 097 044	30,49	45 216 263	30,59						
44.	Ślommiki	2 539 443	13,98	3 612 765	15,72	3 668 466	13,82	6 740 097	19,70	5 430 472	14,90	8 683 871	21,52						
45.	Stary Sącz	3 911 890	14,05	5 237 351	15,11	8 638 140	19,18	11 864 045	21,79	19 564 972	33,15	13 737 465	21,44						
46.	Sufkowice	3 131 657	18,18	5 470 097	24,44	5 155 940	19,45	15 615 128	37,48	6 157 270	17,22	10 296 983	22,61						
47.	Szczawnica	1 837 158	18,55	2 645 485	19,93	4 618 269	27,74	13 313 920	49,26	15 842 408	82,23	10 867 182	37,85						
48.	Szczucin	7 287 621	31,67	10 646 931	36,21	6 838 504	23,31	24 882 502	48,95	7 152 509	22,10	20 947 722	41,20						
49.	Świątynki Górne	2 256 623	19,07	2 157 175	15,08	3 078 247	17,66	5 270 545	22,29	6 744 882	24,68	5 074 235	17,03						
50.	Trzebinia	4 245 328	8,00	8 239 545	12,26	19 895 050	21,43	13 321 183	14,71	19 061 105	21,18	14 925 887	15,29						
51.	Tuchów	5 160 571	21,39	3 759 712	14,15	6 167 979	18,03	7 092 310	18,13	8 734 373	20,96	10 429 239	22,18						
52.	Wadowice	4 293 389	9,49	14 500 568	22,78	11 723 205	16,52	23 162 895	25,69	11 939 077	13,26	14 785 285	14,50						

Lp.	Wyszczególnienie	2003			2005			2007			2009			2011			2012		
		wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14						
53.	Wieliczka	7 465 933	13,96	11 312 095	15,54	19 563 612	19,65	36 100 988	27,25	58 007 190	45,25	22 450 692	15,86						
54.	Wojnicz	738 347	4,34	1 187 847	5,86	3 066 724	11,57	5 862 596	16,48	4 175 646	12,65	5 863 047	15,42						
55.	Wolbrom	2 760 507	8,68	747 899	2,34	3 517 445	8,23	4 688 450	9,68	4 416 955	8,26	4 608 831	8,07						
56.	Zakliczyn	1 997 026	11,94	3 131 864	15,43	4 433 086	16,87	4 921 135	16,21	9 985 372	31,65	10 552 758	29,61						
57.	Zator	3 970 285	28,37	1 926 658	13,69	3 148 277	18,13	11 658 330	41,27	30 280 189	133,27	13 937 041	43,83						
58.	Żabno	2 961 672	12,87	5 256 422	18,45	6 462 154	18,43	9 926 454	23,41	26 069 370	56,72	21 485 953	31,80						
Razem miasta – gminy		204 298 859	15,33	319 606 376	22,02	394 735 069	22,97	595 617 291	23,40	875 090 171	42,58	651 665 096	27,39						
59.	Babice	3 188 206	24,43	923 809	7,49	1 831 214	11,54	3 332 860	16,19	1 375 774	7,18	1 407 941	7,29						
60.	Biały Dunajec	466 079	5,77	1 933 224	17,62	2 523 768	18,09	4 800 214	26,40	1 621 421	9,04	3 300 606	15,02						
61.	Biskupice	1 623 392	15,35	1 119 333	8,45	4 388 883	21,86	4 432 837	20,00	1 827 301	8,09	2 359 579	10,10						
62.	Bochnia	5 244 701	22,63	4 538 071	15,80	7 576 964	20,21	9 409 626	20,85	4 939 224	9,86	3 569 068	7,79						
63.	Bolesław (pow. dąbrowski)	187 039	5,23	285 686	6,86	654 189	12,64	1 850 604	25,33	3 615 156	37,11	2 545 492	30,32						
64.	Bolesław (pow. olkuski)	8 812 260	42,98	1 740 758	11,71	2 803 022	15,59	3 983 778	16,53	3 504 511	12,05	1 554 970	6,00						
65.	Borzęcin	1 971 737	17,30	1 817 756	13,31	2 882 983	16,13	7 032 882	28,22	19 625 230	48,67	17 609 078	44,01						
66.	Brzeźnica	956 657	7,40	1 113 529	6,94	1 015 277	5,39	4 312 381	16,88	2 895 024	11,19	3 347 318	11,47						
67.	Budzów	3 577 539	28,83	2 928 584	20,82	3 572 322	20,08	5 327 511	24,55	1 794 185	8,11	3 889 297	15,18						
68.	Bukowina Tatrzańska	2 336 930	14,55	2 929 460	15,25	4 186 757	17,43	3 734 548	13,58	4 998 770	14,89	3 761 181	10,94						

Lp.	Wyszczególnienie	2003			2005			2007			2009			2011			2012		
		wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14						
69.	Bystra-Sidzina	872 415	10,19	1 962 384	17,44	1 371 677	10,10	3 627 758	19,44	2 745 115	13,91	1 172 169	6,16						
70.	Charsznica	2 468 075	22,10	5 116 758	34,29	1 339 577	9,91	2 684 866	16,65	5 159 651	24,75	5 601 107	24,37						
71.	Chełmiec	10 532 453	27,33	10 216 985	22,28	8 520 560	16,16	18 601 252	25,38	14 331 940	16,71	16 662 901	19,01						
72.	Czarny Dunajec	4 541 718	17,84	7 691 940	21,85	7 563 519	17,19	9 950 275	18,43	23 989 766	33,65	17 920 025	26,38						
73.	Czernichów	2 973 787	17,95	3 651 679	18,08	3 037 979	12,37	7 375 608	20,56	7 096 996	19,61	7 125 174	18,82						
74.	Czorsztyn	2 141 728	19,19	1 060 229	8,32	2 361 512	14,91	1 987 811	11,76	7 805 897	31,56	3 637 973	17,48						
75.	Dębno	1 662 722	9,52	1 617 462	7,59	6 168 087	21,73	5 612 193	17,75	5 209 107	15,41	7 724 390	20,88						
76.	Dobra	3 753 704	25,91	988 928	6,94	2 175 001	11,13	9 247 351	31,47	7 794 007	24,15	4 804 375	16,07						
77.	Drwinia	2 180 002	22,99	1 814 221	16,82	1 948 459	15,28	1 291 463	9,33	2 647 035	14,16	4 283 727	20,40						
78.	Gdów	1 553 850	7,53	7 284 999	23,54	2 298 021	7,08	10 122 152	22,32	6 068 161	12,92	3 422 266	7,50						
79.	Gnojnik	2 010 865	19,66	2 686 723	20,80	3 682 581	22,19	5 709 888	28,74	10 343 504	37,45	4 688 731	20,18						
80.	Gołcza	773 794	9,78	1 487 541	15,45	3 017 436	23,18	6 205 708	35,50	5 081 416	28,69	3 572 489	22,69						
81.	Gołtce	3 497 491	15,99	5 405 457	18,72	6 049 814	16,85	11 425 840	25,09	11 706 036	22,75	7 074 669	13,98						
82.	Gręboszów	937 852	18,55	51 769	0,95	368 403	5,63	668 876	8,64	4 964 218	41,30	4 387 580	30,31						
83.	Gromnik	900 510	8,05	1 188 298	8,92	3 488 743	19,08	5 403 322	23,91	11 347 016	33,86	4 445 580	16,84						
84.	Gródek n. Dunajcem	7 542 411	41,24	3 314 851	19,99	5 654 667	24,20	7 173 206	27,38	17 495 976	38,58	9 579 987	27,73						
85.	Grybów	2 759 697	9,42	4 291 674	11,04	7 921 314	15,95	9 428 737	16,07	11 459 202	15,70	13 957 322	18,26						
86.	Igołomia-Mawroczyce	502 272	5,25	568 597	5,22	1 599 594	11,12	4 024 945	20,87	2 546 846	11,86	4 669 576	20,34						

Lp.	Wyszczególnienie	2003			2005			2007			2009			2011			2012		
		wydatki majątkowe	% udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14						
87.	Iwanowice	3 884 142	29,69	2 529 098	18,94	1 331 238	8,74	4 902 696	22,40	8 044 583	29,33	2 704 987	11,18						
88.	Iwkowa	1 377 071	15,35	343 158	3,27	719 358	5,41	1 842 564	10,72	2 942 870	14,55	5 941 585	25,97						
89.	Jablonka	2 237 681	10,68	4 676 241	16,36	3 552 265	10,76	21 700 778	38,79	14 107 032	25,69	16 224 562	28,39						
90.	Jerzmanowice-Przeźmienia	5 637 421	32,29	1 594 410	10,52	3 864 449	18,56	3 845 709	15,71	4 587 653	16,24	2 058 661	7,63						
91.	Jodłownik	1 232 539	10,09	3 210 362	19,91	2 909 629	14,95	2 763 008	12,87	15 304 248	41,71	8 826 786	28,67						
92.	Jordanów	3 014 590	19,74	2 788 467	16,60	10 969 495	38,01	7 042 208	25,24	8 692 868	26,20	5 849 750	19,18						
93.	Kamienica	3 141 289	27,17	2 929 673	20,32	2 757 020	16,19	4 438 021	21,21	3 989 040	16,51	4 978 122	19,11						
94.	Kamionka Wielka	1 818 180	14,83	4 011 298	22,97	3 790 256	18,24	2 661 173	11,53	5 718 714	16,76	4 097 087	14,00						
95.	Klucze	2 527 097	11,13	1 890 281	6,90	1 149 999	3,64	3 430 418	9,88	5 789 669	13,70	3 318 280	7,68						
96.	Kłaj	4 085 201	22,77	2 263 661	13,53	3 204 049	14,82	4 426 775	17,94	4 045 720	15,53	6 535 817	21,28						
97.	Kocmyrzów-Luborzyca	2 691 954	18,45	1 886 985	10,77	6 262 203	25,08	8 295 294	27,75	17 832 347	41,82	12 252 899	31,50						
98.	Koniusza	3 629 316	27,63	3 653 486	26,27	2 592 468	16,43	5 387 795	25,63	4 985 675	21,97	4 774 822	20,80						
99.	Korzenna	2 294 791	12,35	1 301 800	5,52	4 267 923	13,66	7 065 256	18,70	8 903 616	20,09	9 932 200	20,08						
100.	Koszyce	1 021 248	14,22	838 420	11,24	5 514 275	39,99	5 348 291	33,82	7 349 831	38,05	9 500 957	43,89						
101.	Kościelisko	1 221 807	13,04	3 302 662	24,41	4 481 132	23,43	9 889 674	35,87	7 419 182	27,69	5 846 773	23,39						
102.	Kozłów	435 035	7,45	289 129	4,41	188 773	2,29	1 849 705	16,12	5 870 510	35,39	1 931 040	16,94						
103.	Krościenko n. Dunajcem	1 939 077	21,76	1 811 275	17,29	2 882 184	20,07	3 604 674	20,09	1 903 637	10,64	3 616 788	18,05						
104.	Książ Wielki	1 651 913	20,11	888 932	11,03	966 668	8,80	3 673 737	23,24	6 882 467	33,29	2 188 794	13,86						

Lp.	Wyszczególnienie	2003			2005			2007			2009			2011			2012		
		3	4	5	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	12	13	14	
		wydatki majątkowe	% udział wydatków majątkowych ogółem	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątkowych ogółem	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątkowych ogółem	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątkowych ogółem	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątkowych ogółem	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątkowych ogółem	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątkowych ogółem	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątkowych ogółem		
1	2																		
105.	Lanckorona	1 678 907	19,45	3 696 465	32,12	4 556 755	31,08	2 206 360	14,86	11 247 220	36,71	3 814 036	19,66						
106.	Laskowa	3 008 662	24,34	1 676 161	12,15	3 453 278	18,19	5 830 859	23,81	18 369 741	42,62	4 584 940	17,00						
107.	Limanowa	4 280 049	15,69	12 093 490	28,76	6 929 269	15,36	20 075 858	32,34	27 157 480	34,94	15 872 687	22,70						
108.	Lipinki	2 664 821	26,32	3 523 737	27,25	1 995 379	14,75	4 989 258	26,67	2 370 138	12,72	2 158 274	10,95						
109.	Lipnica Muruwana	2 249 095	22,97	1 516 171	15,67	847 224	7,51	1 370 358	9,74	1 955 022	12,37	6 088 611	28,95						
110.	Lipnica Wielka	614 123	7,15	1 932 648	16,67	750 102	6,09	1 983 528	13,15	5 914 574	28,13	6 903 199	30,64						
111.	Lisja Góra	3 991 456	21,09	3 977 835	17,39	5 034 138	17,20	8 492 459	24,10	9 691 995	23,92	5 851 665	14,74						
112.	Liszki	6 620 677	29,56	3 982 805	17,67	5 239 976	18,63	11 064 562	28,74	10 505 291	25,30	10 774 629	25,15						
113.	Lubień	788 738	7,24	881 096	6,66	1 842 803	9,82	4 777 339	19,23	5 468 236	19,13	2 713 173	10,21						
114.	Łabowa	1 096 498	13,49	1 471 720	13,30	3 629 574	22,99	949 620	5,96	2 806 107	12,94	1 046 747	5,47						
115.	Łapanów	2 276 533	18,96	1 473 984	10,67	3 213 879	17,56	3 932 977	16,16	12 540 446	32,70	9 608 342	24,92						
116.	Łapsze Niżne	1 912 725	16,40	3 262 976	20,53	2 996 807	15,76	11 405 255	37,25	7 551 064	26,99	9 405 528	31,77						
117.	Łącko	6 289 988	25,46	2 974 577	11,24	7 947 184	21,94	9 050 402	20,93	17 590 933	30,39	4 540 042	9,47						
118.	Łososina Dolna	1 558 338	11,70	2 160 405	12,76	4 188 081	18,77	4 516 000	17,14	8 068 603	21,44	11 590 524	30,70						
119.	Łukowica	4 091 350	26,42	670 320	3,82	1 094 608	4,87	4 465 897	16,28	4 049 368	12,73	4 394 947	12,96						
120.	Łuzna	2 112 769	18,32	1 078 949	7,93	2 962 112	16,57	2 160 120	9,97	4 879 660	18,80	3 829 392	14,99						
121.	Mędrzechów	319 690	7,12	90 450	1,75	2 277 528	26,92	3 354 380	31,01	2 067 767	19,97	1 976 672	18,91						
122.	Michałowice	1 637 118	18,01	3 531 148	26,45	2 650 139	16,88	6 942 676	30,94	4 891 863	21,38	5 841 877	23,21						

Lp.	Wyszczególnienie	2003			2005			2007			2009			2011			2012		
		wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14						
123.	Mogilany	5 651 452	30,08	1 732 660	9,24	10 413 994	30,40	5 758 622	18,41	4 023 718	12,08	5 608 069	15,10						
124.	Moszczenica	1 644 340	23,00	508 772	7,20	1 406 926	13,92	6 963 744	41,69	7 847 642	40,39	4 361 250	26,29						
125.	Mszana Dolna	6 430 249	26,78	11 162 726	32,40	9 645 301	24,89	14 628 893	29,67	6 293 403	14,31	3 894 109	8,82						
126.	Mucharz	135 588	2,43	1 728 223	21,30	2 858 672	27,34	1 815 545	16,26	1 279 085	10,63	3 801 561	24,55						
127.	Nawojowa	3 282 978	28,25	2 104 423	15,69	1 591 733	9,66	6 479 530	29,96	9 882 592	35,52	3 699 197	16,71						
128.	Niedzwiedz	3 931 631	31,65	2 979 596	21,30	4 469 421	24,53	3 835 973	18,83	3 815 084	15,62	4 976 583	19,70						
129.	Nowy Targ	5 286 970	18,43	8 560 783	22,96	7 295 363	15,52	17 020 308	28,62	13 924 935	21,95	13 757 280	20,89						
130.	Ochoznica Dolna	6 345 845	40,70	4 963 012	29,55	5 990 922	28,94	12 591 166	41,20	8 536 206	29,97	10 934 961	34,50						
131.	Olesno	1 321 271	14,51	1 726 432	15,07	6 230 884	32,51	3 179 894	17,58	8 875 763	35,36	4 006 573	19,20						
132.	Osiek	7 526 250	46,04	659 166	5,96	2 695 960	16,92	3 397 729	17,40	4 150 162	19,01	3 433 275	15,49						
133.	Oświęcim	2 540 129	10,79	1 927 950	8,04	6 823 254	21,56	3 619 696	10,73	16 382 635	31,56	9 046 809	18,76						
134.	Pałacznica	1 301 196	24,25	2 854 239	36,99	7 307 723	10,74	3 716 025	32,37	6 253 198	40,23	1 917 468	15,69						
135.	Pćim	2 182 850	16,37	4 573 063	23,63	4 058 294	17,62	5 721 724	19,92	3 412 680	9,96	2 496 131	8,04						
136.	Plesna	1 586 443	10,99	2 688 931	14,40	1 880 257	8,73	6 079 868	20,63	6 977 292	17,90	5 859 301	18,14						
137.	Podegrodzie	7 862 397	36,60	1 201 052	6,54	1 043 502	4,56	5 038 820	16,87	8 697 183	23,02	9 417 631	23,37						
138.	Polanka Wielka	1 417 734	23,25	597 565	9,56	513 248	7,11	2 692 585	24,18	1 052 375	10,67	2 158 959	18,93						
139.	Poronin	2 190 044	16,34	2 755 815	16,28	3 871 944	17,35	10 309 645	31,76	1 951 783	6,53	2 860 292	9,97						
140.	Przedciszów	1 919 015	21,46	3 796 552	32,11	2 61 549	2,45	1 507 285	11,35	6 263 384	33,47	11 304 086	45,56						

Lp.	Wyszczególnienie	2003			2005			2007			2009			2011			2012		
		3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18		
		wydatki majątkowe	% udział wydatków majątkowych ogółem	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątkowych ogółem	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątkowych ogółem	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątkowych ogółem	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątkowych ogółem	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątkowych ogółem	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątkowych ogółem	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątkowych ogółem		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18		
141.	Raba Wyżna	4 804 772	25,58	2 494 131	12,26	7 414 796	23,49	15 812 522	36,86	3 164 766	9,17	2 527 820	7,36						
142.	Raciborowice	2 239 019	20,06	495 365	4,22	2 463 400	13,85	967 765	4,66	1 274 426	5,31	817 457	3,11						
143.	Racławice	1 225 555	29,23	514 072	12,50	1 423 132	23,92	1 025 355	15,44	4 208 973	40,08	2 147 439	24,62						
144.	Radgoszcz	4 839 130	37,02	1 844 474	14,43	2 881 011	16,89	4 198 126	18,23	7 863 130	29,63	6 583 289	26,47						
145.	Radziemice	423 427	10,13	683 913	12,48	1 125 094	16,03	2 446 062	25,37	3 213 826	27,83	613 009	6,79						
146.	Ropa	1 693 406	20,49	2 417 161	24,39	1 386 356	12,81	2 078 593	14,86	3 429 093	19,34	4 678 699	24,22						
147.	Rytko	2 034 253	32,19	3 108 746	36,23	284 808	3,91	434 950	4,81	7 587 306	42,26	3 547 947	24,88						
148.	Rzeplennik Strzyżewski	310 685	3,49	1 264 540	11,57	1 956 165	13,13	1 767 102	10,40	5 504 397	22,74	3 803 174	17,24						
149.	Rzezawa	11 225 317	48,55	5 205 648	27,69	2 459 330	12,14	3 195 093	11,96	5 368 959	17,35	3 559 168	11,73						
150.	Sękowa	1 001 164	12,62	693 329	7,86	2 029 242	15,70	2 711 519	17,74	10 437 656	44,90	7 551 496	36,67						
151.	Siepraw	3 347 876	28,53	1 353 582	11,25	5 010 205	27,42	2 473 552	13,04	7 339 835	26,02	11 087 601	34,66						
152.	Skrzyszów	5 614 688	29,19	4 092 732	19,13	2 994 226	11,89	7 391 052	21,58	7 179 756	19,96	8 533 908	22,51						
153.	Ślaboszów	242 315	6,00	1 561 064	25,77	1 255 926	18,41	867 146	10,34	3 143 096	28,50	657 408	7,50						
154.	Słopnice	1 649 322	21,45	1 803 286	16,61	1 945 829	14,12	3 808 910	21,10	7 083 757	29,18	3 923 731	17,82						
155.	Spytkiwice (pow. nowotarski)	911 587	16,42	935 073	13,51	575 866	7,20	2 271 951	21,01	2 461 121	19,55	5 114 811	32,51						
156.	Spytkiwice (pow. wadowicki)	830 717	7,20	1 495 605	9,98	5 835 234	26,47	3 051 429	14,09	2 687 540	10,97	1 892 852	7,34						
157.	Stryszawa	2 554 002	17,38	5 558 162	25,45	5 202 938	20,49	4 561 931	15,99	3 120 543	10,52	4 140 163	13,14						
158.	Stryszów	1 679 329	19,37	14 311 366	60,01	19 906 778	63,15	3 013 594	18,47	4 216 414	22,50	4 806 105	23,60						

Lp.	Wyszczególnienie	2003			2005			2007			2009			2011			2012		
		wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział w wydatkach ogółem		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14						
159.	Sułoszowa	2 236 529	26,30	2 698 121	27,67	4 533 555	34,25	11 404 699	52,66	3 516 438	21,32	5 603 934	28,39						
160.	Szaflary	1 118 238	9,12	2 814 103	16,49	2 845 323	13,85	15 547 744	42,82	8 046 161	25,17	4 367 439	14,97						
161.	Szczurowa	2 879 022	21,91	5 450 843	30,72	3 815 846	19,42	2 936 416	12,87	23 044 489	49,31	10 696 807	31,36						
162.	Szerzyny	941 999	8,88	749 252	6,17	1 038 991	6,69	9 739 031	36,97	4 756 849	18,36	4 729 972	19,53						
163.	Tarnów	4 473 403	16,75	7 245 497	19,78	14 274 770	26,47	15 879 428	26,49	13 620 733	21,00	14 397 551	21,26						
164.	Tokamia	1 686 573	15,19	1 572 914	11,73	791 184	4,65	3 450 948	15,21	5 891 731	21,48	5 173 227	18,66						
165.	Tomice	3 991 099	32,48	18 210	0,19	2 336 685	16,29	2 355 653	14,16	2 107 985	10,57	4 441 892	19,26						
166.	Trzciana	1 202 366	15,51	3 910 041	32,81	811 875	7,45	1 716 940	13,38	11 967 301	46,08	6 656 514	31,11						
167.	Trzyce	392 318	5,38	2 054 159	19,17	981 267	8,04	2 898 419	18,53	5 071 708	24,81	3 987 246	21,79						
168.	Tymbark	2 672 936	26,04	2 348 796	19,06	2 099 875	14,77	2 478 828	14,13	1 480 792	8,21	3 743 799	17,21						
169.	Uście Gorlickie	2 807 485	22,95	3 459 003	22,69	3 138 536	15,07	7 596 768	29,10	10 871 388	33,24	11 110 288	33,78						
170.	Wielka Wieś	1 337 684	12,72	6 139 115	35,57	9 841 705	36,02	27 395 577	57,81	17 882 591	42,57	11 137 074	31,07						
171.	Wieprz	2 779 363	18,83	3 537 464	19,28	2 369 289	10,89	5 446 578	19,79	7 494 491	22,36	5 585 972	16,53						
172.	Wierzchosławice	1 241 835	10,44	14 336 698	51,45	2 987 829	15,06	8 066 822	29,02	27 118 186	56,06	2 587 657	10,18						
173.	Wietrzychowice	29 689	0,59	751 546	11,18	3 297 375	32,12	1 787 179	17,80	3 503 510	27,47	1 132 059	10,66						
174.	Wiśniowa	1 673 286	15,96	2 134 948	16,25	3 884 133	22,19	5 046 786	24,26	3 198 992	15,17	1 251 997	6,19						
175.	Zabierzów	13 921 483	39,15	10 231 884	27,48	13 551 940	28,16	24 752 864	35,67	18 096 958	24,63	11 115 710	15,97						
176.	Zawoja	676 817	6,33	4 536 590	25,36	2 477 123	12,80	3 137 954	14,19	4 198 241	15,02	2 005 511	7,46						
177.	Zembrzyce	1 090 073	14,38	9 619 543	55,86	12 676 837	56,59	411 114	3,69	1 645 771	10,07	2 043 714	13,68						

Lp.	Wyszczególnienie	2003		2005		2007		2009		2011		2012	
		3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
		wydatki majątkowe	% udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem	wydatki majątkowe	% udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem
178.	Zielonki	13 470 128	49,77	3 761 000	16,91	14 397 083	38,65	25 311 503	45,15	13 948 951	26,66	11 198 936	21,47
179.	Żegocina	2 027 745	21,65	2 826 201	23,55	2 012 231	15,59	5 473 190	30,53	3 045 017	16,70	4 711 406	23,09
Razem gminy		342 834 792	20,98	366 484 117	16,60	465 110 278	17,55	737 762 324	23,51	894 895 596	22,46	696 848 081	19,38
Ogółem		611 081 048	18,57	756 545 633	18,68	962 968 685	19,13	1 469 549 412	23,39	1 943 585 131	51,41	1 512 134 331	20,99

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Izby Obradunkowej w Krakowie

Tabela 75. Wynik wykonania budżetu gmin w 2011 roku (w zł)

Wyszczególnienie	Dochody ogółem	Wydatki ogółem	Wynik wykonania budżetu
I	Gminy o najwyższej nadwyżce budżetowej		
1. Bukowina Tatrzańska	37 042 297	33 573 984	3 468 313
2. Niepołomice	118 243 801	114 983 257	3 260 544
3. Bobowa	40 033 493	37 244 083	2 789 410
4. Igołomia-Wawrzeńczyce	23 882 102	21 468 850	2 413 252
5. Korzenna	46 569 251	44 317 271	2 251 980
6. Zakopane	91 361 011	89 303 129	2 057 882
7. Tymbark	20 046 041	18 037 021	2 009 020
8. Wolbrom	54 394 768	52 411 178	1 983 590
9. Wieprz	35 426 208	33 522 816	1 903 392
10. Libiąż	50 104 132	48 331 948	1 772 184
II	Gminy o najwyższym deficycie budżetowym		
1. Mysłenice	163 704 723	190 790 727	-27 086 004
2. Wieliczka	148 117 288	173 542 775	-25 425 487
3. Nowy Targ	84 017 277	109 182 364	-25 165 087
4. Gorlice	89 124 672	105 044 554	-15 919 882
5. Olkusz	114 506 614	129 838 703	-15 332 089
6. Kęty	77 095 750	92 153 299	-15 057 549
7. Andrychów	103 745 379	118 697 012	-14 951 633
8. Krynica-Zdrój	90 522 350	104 798 738	-14 276 388
9. Biecz	50 806 934	62 636 634	-11 829 700
10. Oświęcim	40 799 032	51 916 524	-11 117 492

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela 76. Wynik wykonania budżetu gmin w 2012 roku (w zł)

Wyszczególnienie	Dochody ogółem	Wydatki ogółem	Wynik wykonania budżetu
I	Gminy o najwyższej nadwyżce budżetowej		
1. Wadowice	102 843 019	96 741 088	6 101 931
2. Mszana Dolna	50 144 854	44 157 166	5 987 688
3. Bochnia m.	88 586 108	83 627 224	4 958 884
4. Radłów	32 018 554	27 176 855	4 841 699
5. Chrzanów	148 510 722	144 064 207	4 446 515
6. Trzyciąż	22 281 991	18 298 937	3 983 054
7. Bochnia g.	49 507 675	45 790 900	3 716 775

Wyszczególnienie	Dochody ogółem	Wydatki ogółem	Wynik wykonania budżetu
8. Olesno	24 481 480	20 867 982	3 613 498
9. Radgoszcz	28 280 627	24 870 689	3 409 938
10. Nowy Wiśnicz	40 935 811	38 041 565	2 894 246
II	Gminy o najwyższym deficycie budżetowym		
1. Myślenice	149 702 350	175 367 803	-25 665 453
2. Zakopane	94 082 982	107 668 615	-13 585 633
3. Krynica-Zdrój	78 727 837	89 893 641	-11 165 804
4. Nowy Targ	101 332 084	108 339 035	-7 006 951
5. Piwniczna-Zdrój	40 343 112	47 123 670	-6 780 558
6. Kalwaria Zebrzydowska	50 845 559	57 222 218	-6 376 659
7. Oświęcim	135 075 069	141 184 861	-6 109 792
8. Niepołomice	89 995 130	95 836 872	-5 841 742
9. Skawina	156 687 638	156 322 190	-5 634 552
10. Kęty	80 848 032	86 451 789	-5 603 757

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

2. Budżety powiatów

W porównaniu do 2011 roku dochody powiatów zmniejszyły się o 69,6 mln zł, tj. o 3,6 %. Spośród 19 powiatów województwa małopolskiego 13 powiatów odnotowało ich spadek – wielkość dochodów uzyskanych przez poszczególne powiaty przedstawia Tabela nr 77. Największy wzrost dochodów osiągnął powiat suski – o 19,5%, największy spadek – powiat limanowski – o 13,0%.

W 2012 roku wydatki zrealizowane przez powiaty ukształtowały się na poziomie 1 836 mln zł i były niższe niż w 2011 roku o 7,9%. Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem powiatów był o 7,6 p.p. niższy niż w roku poprzednim (dane dotyczące zrealizowania wydatków w poszczególnych powiatach zostały przedstawione w Tabeli nr 78). Największy udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem (28,6%) wystąpił w powiecie nowotarskim, natomiast najmniejszy w powiecie tarnowskim (3,8%). Podobnie jak w latach poprzednich, najwyższe wydatki ogółem poniósł powiat nowotarski (155,8 mln zł), a najniższe powiat proszowski (35,0 mln zł).

W odróżnieniu od lat poprzednich, w 2012 roku budżety większości powiatów zamknęły się nadwyżką, jedynie w 7 powiatach: bocheńskim, brzeskim, dąbrowskim, gorlickim, myślenickim, olkuskim i wielickim wystąpił deficyt. W konsekwencji wynik wykonania budżetu wszystkich powiatów (zbiorczo) w 2012 roku był dodatni (nadwyżka) i wyniósł 27,6 mln zł.

Tabela 77. Dochody powiatów – dynamika dochodów ogółem w latach 2003–2012 (w zł)

Lp.	Wyszczególnienie	2003		2005		2007		2009		2011		2012		Dynamika dochodów ogółem w % (13:11)
		dochody ogółem	dochody własne	dochody ogółem	dochody własne	dochody ogółem	dochody własne	dochody ogółem	dochody własne	dochody ogółem	dochody własne	dochody ogółem	dochody własne	
		3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Ogółem	879 886 774	154 493 819	1 074 782 216	337 720 790	1 313 120 547	486 340 461	1 657 735 387	474 158 401	1 933 253 310	605 247 369	1 863 643 690	580 665 728	96,4	
1. bocheński	41 674 973	7 066 819	50 871 985	14 106 987	59 905 341	17 393 232	81 303 394	20 604 396	95 842 223	23 778 280	87 560 234	23 710 492	91,4	
2. brzeski	32 472 040	3 255 981	41 428 137	10 239 466	53 421 324	18 631 328	58 232 077	13 293 632	77 736 637	20 977 235	75 443 156	17 490 345	97,0	
3. chrzanowski	43 474 777	4 279 731	56 430 534	20 670 237	64 825 534	29 220 177	80 552 908	29 350 398	90 568 231	35 512 556	86 738 666	33 065 960	95,8	
4. dąbrowski	22 100 308	2 469 776	25 207 994	5 084 718	27 853 779	6 514 654	42 984 098	6 264 369	54 294 692	9 310 656	49 326 594	9 098 145	90,8	
5. gorlicki	55 585 134	6 380 414	64 347 669	16 311 524	74 460 471	19 576 963	103 946 194	21 933 036	109 688 322	27 078 255	108 216 139	24 639 931	98,7	
6. krakowski	68 101 656	12 316 129	85 895 380	39 334 195	115 970 602	64 362 224	132 704 088	68 872 798	170 029 837	87 977 108	155 924 657	78 369 745	91,7	
7. limanowski	50 496 928	10 989 873	66 954 970	25 313 093	83 356 792	34 223 655	103 461 513	28 226 013	128 567 606	40 365 983	111 919 093	30 220 714	87,1	
8. miechowski	29 932 694	3 568 013	36 180 186	7 432 634	44 492 239	12 012 636	56 233 927	11 702 480	60 481 602	12 858 367	59 153 662	15 542 491	97,8	
9. myślenicki	43 067 385	5 663 345	55 143 635	17 429 282	66 750 991	22 456 714	89 033 956	25 091 413	97 212 437	30 233 214	101 482 912	29 748 996	104,4	
10. nowosądecki	56 906 563	10 736 785	73 572 334	23 340 219	99 274 029	39 070 857	128 686 833	35 272 986	152 192 524	53 587 387	134 068 823	41 142 011	88,1	
11. nowotarski	85 752 393	34 594 723	80 250 585	19 690 682	99 322 037	33 647 190	134 553 859	38 898 382	166 379 434	38 300 744	169 554 815	57 912 319	101,9	
12. olkusi	48 798 598	5 259 622	57 793 562	17 746 470	67 072 708	24 776 237	81 432 986	25 741 482	93 131 242	31 136 645	91 624 497	31 764 668	98,4	
13. oświęcimski	72 749 818	8 773 788	94 211 466	32 867 086	115 143 925	46 140 645	127 222 529	39 421 103	147 513 666	48 337 398	139 018 353	41 087 689	94,2	
14. proszowicki	17 944 230	2 832 892	23 210 050	6 618 147	24 622 652	6 453 862	31 094 427	6 392 875	35 964 050	8 931 786	35 621 317	10 024 992	99,0	
15. suski	38 886 311	7 686 787	46 123 368	12 239 402	51 324 549	14 679 608	64 350 673	13 894 528	77 719 313	19 336 954	92 874 490	18 188 889	119,5	
16. tarnowski	52 471 461	10 134 187	71 590 647	24 107 919	88 557 166	31 776 424	104 821 566	26 883 950	130 085 011	37 987 423	115 761 763	39 185 851	89,0	
17. tatrzański	31 770 355	5 928 154	36 878 338	9 684 688	46 123 274	15 433 103	72 239 148	15 586 160	62 636 532	18 526 440	62 834 467	16 783 293	100,3	
18. wadowicki	64 447 215	8 741 166	75 182 534	20 399 416	88 971 402	30 684 761	108 221 054	27 961 336	123 206 521	35 394 438	125 956 060	36 706 069	102,2	
19. wielicki	23 253 935	3 815 634	33 508 842	15 104 625	41 671 732	19 286 191	56 660 157	18 767 064	60 003 430	25 616 500	60 563 992	25 983 128	100,9	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela 78. Udział wydatków majątkowych powiatów w wydatkach ogółem w latach: 2003, 2005, 2007, 2009, 2011, 2012 (w zł)

Lp.	Wyszczególnienie	2003			2005			2007			2009			2011			2012		
		3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Ogółem		899 790 256	100 543 388	11,2	1 096 308 334	145 851 716	13,3	1 331 576 017	214 931 672	16,1	1 750 999 578	405 034 537	23,1	1 993 752 289	420 730 649	21,1	1 836 017 930	248 123 662	13,5
1. bocheński		40 949 593	3 124 316	7,6	51 576 979	6 687 088	13,0	57 981 787	7 476 140	12,9	83 985 814	19 884 269	23,7	103 556 722	19 897 870	19,2	89 272 826	11 139 022	12,5
2. bżeski		33 991 544	3 008 630	8,9	40 863 227	3 193 485	7,8	50 514 602	6 470 300	12,8	60 590 594	6 879 263	11,4	80 533 307	16 275 106	20,2	77 451 444	9 847 081	12,7
3. chrzanowski		47 215 296	3 052 541	6,5	55 458 985	5 826 743	10,5	64 482 786	8 590 823	13,3	94 936 755	27 609 573	29,1	92 107 717	16 288 700	17,7	86 558 711	6 765 302	7,8
4. dąbrowski		24 274 548	3 088 400	12,7	23 540 716	1 517 949	6,4	28 435 582	4 173 934	14,7	42 872 485	10 056 483	23,5	55 127 856	11 715 940	21,3	49 485 415	7 766 133	15,7
5. gorlicki		56 494 629	4 158 982	7,4	65 087 489	8 617 356	13,2	73 352 220	5 214 932	7,1	109 179 685	28 112 775	25,7	116 833 826	26 116 848	22,4	111 648 648	21 522 965	19,3
6. krakowski		67 747 506	2 433 242	3,6	90 305 349	7 237 325	8,0	111 083 169	13 963 803	12,6	141 509 731	27 039 495	19,1	179 265 914	55 378 799	30,9	149 853 260	17 873 407	11,9
7. limanowski		51 702 014	8 938 085	17,3	70 389 789	22 226 164	31,6	91 980 797	33 466 766	36,4	108 863 290	31 497 208	28,9	139 283 156	45 241 794	32,5	107 293 864	12 025 287	11,2
8. miechowski		29 480 283	864 556	2,9	37 013 639	3 346 056	9,0	47 127 389	7 861 497	16,7	60 119 227	16 580 692	27,6	62 517 175	14 187 643	22,7	57 588 542	2 470 543	4,3
9. myślenicki		43 231 174	3 052 448	7,1	55 004 293	5 907 590	10,7	70 242 284	10 336 400	14,7	93 439 158	17 465 686	18,7	96 548 211	14 728 343	15,3	102 751 240	20 636 849	20,1
10. nowosądecki		61 097 239	7 561 011	12,4	80 408 848	12 903 622	16,0	104 641 352	22 026 925	21,0	139 737 729	38 818 594	27,8	159 955 908	23 325 503	14,6	130 483 904	5 445 675	4,2
11. nowotarski		86 622 901	31 418 709	36,3	78 911 660	15 739 324	19,9	107 762 289	25 026 889	23,2	142 140 245	47 769 421	33,6	172 136 249	58 862 672	34,2	155 850 107	44 514 014	28,6
12. olkusi		48 362 779	1 514 077	3,1	61 140 258	4 986 924	8,2	68 248 896	4 584 742	6,7	82 192 877	3 991 610	4,9	99 680 207	15 045 528	15,1	95 423 068	5 114 177	5,4
13. oświęcimski		71 914 157	3 878 677	5,4	94 236 832	12 938 819	13,7	117 625 352	26 019 506	22,1	132 895 199	27 981 548	21,1	147 697 060	26 664 330	18,1	135 022 826	13 252 151	9,8
14. proszowicki		21 061 813	4 366 973	20,7	23 066 718	2 852 435	12,4	24 982 684	2 824 857	11,3	31 721 016	6 849 483	21,6	35 331 886	8 008 232	22,7	35 022 203	6 955 791	19,9
15. suski		40 764 612	5 138 019	12,6	47 654 949	4 871 706	10,2	51 045 081	2 729 288	5,3	65 340 433	6 316 627	9,7	80 956 203	16 543 573	20,4	92 285 260	23 302 955	25,3

Lp.	Wyszczególnienie	2003			2005			2007			2009			2011			2012		
		3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
16.	tarnowski	55 400 918	7 453 999	13,5	76 090 392	15 144 994	19,9	85 940 513	11 735 283	13,7	112 091 557	23 185 594	20,7	128 665 703	18 988 556	14,8	110 970 517	4 259 009	3,8
17.	tatrzański	31 747 934	2 359 902	7,4	36 877 265	2 611 704	7,1	47 523 315	5 306 895	11,2	77 554 465	26 655 891	34,4	61 064 896	6 180 297	10,1	61 212 491	6 362 986	10,4
18.	wadowicki	64 516 363	3 860 392	6,0	76 168 082	5 670 306	7,4	87 434 091	9 417 937	10,8	114 048 078	21 945 175	19,2	120 168 995	14 534 811	12,1	123 350 910	14 962 416	12,1
19.	wielicki	23 214 953	1 270 429	5,5	32 512 864	3 572 126	11,0	41 171 828	7 704 755	18,7	57 781 240	16 395 150	28,4	62 321 298	12 746 104	20,5	64 492 694	13 907 898	21,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela 79. Wynik wykonania budżetu powiatów w latach: 2003, 2005, 2007, 2009, 2011, 2012 (w zł)

Lp.	Wyszczególnienie	2003			2005			2007			2009			2011			2012		
		Dochody	Wydatki	Wynik wykonania budżetu	Dochody	Wydatki	Wynik wykonania budżetu	Dochody	Wydatki	Wynik wykonania budżetu	Dochody	Wydatki	Wynik wykonania budżetu	Dochody	Wydatki	Wynik wykonania budżetu	Dochody	Wydatki	Wynik wykonania budżetu
Ogółem powiaty		879 886 774	899 790 256	-19 903 482	1 074 782 216	1 096 308 334	-21 526 118	1 310 120 546	1 331 576 015	-21 455 469	1 657 735 387	1 750 999 578	-93 264 191	1 933 253 310	1 993 752 289	-60 498 979	1 863 643 690	1 836 017 930	27 625 760
1.	bocheński	41 674 973	40 949 593	725 380	50 871 985	51 576 979	-704 994	56 905 341	57 981 787	-1 076 446	81 303 394	83 985 814	-2 682 420	95 842 223	103 556 722	-7 714 499	87 560 234	89 272 826	-1 712 592
2.	brzeski	32 472 040	33 991 544	-1 519 504	41 428 137	40 863 227	564 910	53 421 324	50 514 602	2 906 722	58 232 077	60 590 594	-2 358 517	77 736 637	80 533 307	-2 796 670	75 443 156	77 451 444	-2 008 288
3.	chrzanowski	43 474 777	47 215 296	-3 740 519	56 430 534	55 458 985	971 549	64 825 533	64 482 786	342 747	80 552 908	94 936 755	-14 383 847	90 568 231	92 107 717	-1 539 486	86 738 666	86 558 711	179 955
4.	dąbrowski	22 100 308	24 274 548	-2 174 240	25 207 994	23 540 716	1 667 278	27 853 779	28 435 582	-581 803	42 984 098	42 872 485	111 613	54 294 692	55 127 856	-833 164	49 326 594	49 485 415	-158 821
5.	gorlicki	55 585 134	56 494 629	-909 495	64 347 669	65 087 489	-739 820	74 460 471	73 352 219	1 108 252	103 946 194	109 179 685	-5 233 491	109 688 322	116 833 826	-7 145 504	108 216 139	111 648 648	-3 432 509
6.	krakowski	68 101 656	67 747 506	354 150	85 895 380	90 305 349	-4 409 969	115 970 602	111 083 169	4 887 433	132 704 088	141 509 731	-8 805 643	170 029 837	179 265 914	-9 236 077	155 924 657	149 853 260	6 071 397
7.	limanowski	50 496 928	51 702 014	-1 205 086	66 954 970	70 389 789	-3 434 819	83 356 792	91 980 797	-8 624 005	103 461 513	108 863 290	-5 401 777	128 567 606	139 283 156	-10 715 550	111 919 093	107 293 864	4 625 229
8.	miechowski	29 932 694	29 480 283	452 411	36 180 186	37 013 639	-833 453	44 492 239	47 127 389	-2 635 150	56 233 927	60 119 227	-3 885 300	60 481 602	62 517 175	-2 035 573	59 153 662	57 588 542	1 565 120
9.	myslenicki	43 067 385	43 231 174	-163 789	55 143 635	55 004 293	139 342	66 750 991	70 242 284	-3 491 293	89 033 956	93 439 158	-4 405 202	97 212 437	96 548 211	664 226	101 482 912	102 751 240	-1 268 328
10.	nowosądecki	56 906 563	61 097 239	-4 190 676	73 572 334	80 408 848	-6 836 514	99 274 029	104 641 352	-5 367 323	128 686 833	139 737 729	-11 050 896	152 192 524	159 955 908	-7 763 384	134 068 823	130 483 904	3 584 919
11.	nowotarski	85 752 393	86 622 901	-870 508	80 250 585	78 911 660	1 338 925	99 322 037	107 762 289	-8 440 252	134 553 859	142 140 245	-7 586 386	166 379 434	172 136 249	-5 756 815	169 554 815	155 850 107	13 704 708
12.	olkuski	48 798 598	48 362 779	435 819	57 793 562	61 140 258	-3 346 696	67 072 708	68 248 895	-1 176 187	81 432 986	82 192 877	-759 891	93 131 242	99 680 207	-6 548 965	91 624 497	95 423 068	-3 798 571
13.	oswięcimski	72 749 818	71 914 157	835 661	94 211 466	94 236 832	-25 366	115 143 925	117 625 352	-2 481 427	127 222 529	132 895 199	-5 672 670	147 513 666	147 697 060	-183 394	139 018 353	135 022 826	3 995 527
14.	proszowicki	17 944 230	21 061 813	-3 117 583	23 210 050	23 066 718	143 332	24 622 652	24 982 684	-360 032	31 094 427	31 721 016	-626 589	35 964 050	35 331 886	632 164	35 621 317	35 022 203	599 114
15.	suski	38 886 311	40 764 612	-1 878 301	46 123 368	47 654 949	-1 531 581	51 324 549	51 045 081	279 468	64 350 673	65 340 433	-989 760	77 719 313	80 956 203	-3 236 890	92 874 490	92 285 260	589 230
16.	tarnowski	52 471 461	55 400 918	-2 929 457	71 590 647	76 090 392	-4 499 745	88 557 166	85 940 513	2 616 653	104 821 566	112 091 557	-7 269 991	130 085 011	128 665 703	1 419 308	115 761 763	110 970 517	4 791 246
17.	tatrzański	31 770 355	31 747 934	22 421	36 878 338	36 877 265	1 073	46 123 274	47 523 315	-1 400 041	72 239 148	77 554 465	-5 315 317	62 636 532	61 064 896	1 571 636	62 834 467	61 212 491	1 621 976
18.	wadowicki	64 447 215	64 516 363	-69 148	75 182 534	76 168 082	-985 548	88 971 402	87 434 091	1 537 311	108 221 054	114 048 078	-5 827 024	123 206 521	120 168 995	3 037 526	125 956 060	123 350 910	2 605 150
19.	wielicki	23 253 935	23 214 953	38 982	33 508 842	32 512 864	995 978	41 671 732	41 171 828	499 904	56 660 157	57 781 240	-1 121 083	60 003 430	62 321 298	-2 317 868	60 563 992	64 492 694	-3 928 702

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

3. Budżety miast na prawach powiatu

Dochody ogółem miast na prawach powiatu w 2012 roku ukształtowały się na poziomie 4 354 mln zł. Największy udział w dochodach ogółem miast na prawach powiatu mają dochody własne (63,8% ogółu dochodów). W strukturze dochodów ogółem, podobnie jak w roku poprzednim, dotacje stanowią 11,5%, natomiast subwencje 24,7%.

Wydatki ogółem miast na prawach powiatu w 2012 roku wyniosły 4 394 mln zł, z czego 12,5% stanowiły wydatki majątkowe (547 mln zł). W strukturze wydatków ogółem, zrealizowanych przez miasta na prawach powiatu w 2012 roku, udział wydatków majątkowych zmniejszył się o 2,1 p.p. w porównaniu do 2011 roku. Wydatki na zadania bieżące poniesione przez miasta na prawach powiatu wyniosły 3 846 mln zł i stanowiły 87,6% ogólnej kwoty wydatków poniesionych przez te jednostki.

Miasto Nowy Sącz odnotowało spadek dochodów i wydatków odpowiednio o 4,0% i 1,1%, natomiast Miasto Kraków i Miasto Tarnów – wzrost.

Wynik wykonania budżetów miast na prawach powiatu jest ujemny i wynosi 39 mln zł (w poprzednim roku miasta odnotowały nadwyżkę w kwocie 8 mln zł). Dwa miasta na prawach powiatu województwa małopolskiego zanotowały nadwyżkę w 2012 roku – Nowy Sącz (1 mln zł) i Tarnów (2 mln zł), natomiast budżet Miasta Krakowa zamknął się deficytem w wysokości 42 mln zł.

Tabela 80. Miasta na prawach powiatu: wynik wykonania budżetu za 2011 rok (w zł)

Wyszczególnienie	Dochody	Wydatki	Wynik wykonania budżetu	w tym:	
				nadwyżka „+”	niedobór „-”
Ogółem	4 219 630 330	4 211 792 994	7 837 336	30 279 697	-22 442 361
Kraków	3 336 490 733	3 319 300 471	17 190 262	17 190 262	
Nowy Sącz	397 695 002	384 605 567	13 089 435	13 089 435	
Tarnów	485 444 595	507 886 956	-22 442 361		-22 442 361

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

Tabela 81. Miasta na prawach powiatu: wynik wykonania budżetu za 2012 rok (w zł)

Wyszczególnienie	Dochody	Wydatki	Wynik wykonania budżetu	w tym:	
				nadwyżka „+”	niedobór „-”
Ogółem	4 354 349 291	4 393 530 409	-39 181 118	3 269 691	-42 450 810
Kraków	3 445 907 817	3 488 358 626	-42 450 809		-42 450 810
Nowy Sącz	381 645 504	380 297 191	1 348 313	1 348 313	
Tarnów	526 795 970	524 874 592	1 921 378	1 921 378	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Regionalnej Izby Obrachunkowej w Krakowie

4. Budżet Województwa Małopolskiego

W 2012 roku w budżecie Województwa Małopolskiego osiągnięto mniejsze dochody w stosunku do 2011 roku o 175 mln zł (tj. 13,3%), w tym z tytułu dochodów własnych i dotacji były niższe niż w roku 2011 odpowiednio o 20,7% i 12,3%, natomiast z tytułu subwencji ogólnej wyższe o 12,5%. W strukturze dochodów ogółem największy udział miały dotacje (49,0%), natomiast dochody własne – 38,0% i subwencje – 13,0%.

W strukturze dotacji celowych największą pozycję stanowiły dotacje celowe w ramach programów finansowanych z udziałem środków europejskich (62,2% ogółu dotacji celowych i 30,5% dochodów ogółem), a następnie

na zadania zlecone z zakresu administracji rządowej (21,4%). W porównaniu z rokiem wcześniejszym (2011) dotacje z funduszy celowych wzrosły o 14,6%, natomiast spadły dotacje celowe na zadania zlecone o 9,6%, dotacje celowe na zadania własne (o 77,9%), realizowane na podstawie porozumień (o 51,3%) i w ramach programów finansowanych z udziałem środków europejskich (o 12,4%).

Dynamika dochodów budżetu Województwa Małopolskiego według poszczególnych źródeł powstawania została przedstawiona w tabeli poniżej.

Wydatki ogółem budżetu Województwa Małopolskiego spadły w porównaniu do roku 2011 o 262 mln zł, tj. o 18,6%. W strukturze wydatków ogółem wydatki majątkowe stanowiły 40,5% (spadek w stosunku do 2011 roku o 36,8 p.p.). Główne kierunki wydatków budżetu Województwa to wydatki na realizację zadań z zakresu: transportu, które nadal są wydatkami priorytetowymi (35,4% ogółu wydatków, spadek o 6,4 p.p. w stosunku do 2011 roku), rolnictwa i łowiectwa (13,6%, spadek o 4,0 p.p. w stosunku do 2011 roku), kultury i ochrony dziedzictwa narodowego (10,3%, wzrost o 2,6 p.p. w stosunku do 2011 roku), pozostałych zadań w zakresie polityki społecznej (8,3%), oświaty i wychowania (8,2%), przetwórstwa przemysłowego (5,7%), ochrony zdrowia (4,2%). Pozostałe wydatki stanowią 14,3% ogółu wydatków budżetu Województwa.

W 2012 roku budżet Województwa Małopolskiego zamknął się deficytem w wysokości 3 mln zł (spadek deficytu w stosunku do 2011 roku o 87 mln zł).

Tabela 82. Dochody Województwa Małopolskiego według ważniejszych źródeł powstawania (w zł)

Wyszczególnienie	Dochody ogółem						Dynamika 2012/2011 (w %)
	2003	2005	2007	2009	2011	2012	
OGÓŁEM	370 723 920	469 719 416	745 982 827	1 430 237 733	1 315 268 349	1 140 221 392	86,7
A. Dochody własne Województwa	77 225 647	288 713 314	492 617 177	429 594 622	521 897 455	433 396 617	83,0
› w tym: udziały w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa	39 039 161	213 045 865	375 870 417	355 615 663	353 861 956	345 775 409	97,7
B. Subwencje i dotacje	293 498 273	181 006 102	253 365 650	1 000 643 111	793 370 894	706 824 775	89,1
I. Subwencja ogólna	111 519 155	89 207 247	141 083 542	152 533 216	132 152 041	148 636 934	112,5
› część oświatowa	34 078 332	44 480 936	46 660 393	55 307 053	60 008 797	61 448 752	102,4
› część wyrównawcza	25 057 351	37 844 809	86 720 531	84 331 559	62 099 828	77 146 375	124,2
› część drogowa	52 383 472						
› część regionalna		1 381 502	4 702 618	7 798 104	8 940 463	6 983 007	78,1
› uzupełnienie subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego		5 500 000	3 000 000	5 096 500	1 102 953	3 058 800	277,3
II. Dotacje	181 979 118	91 798 855	112 282 108	848 109 895	661 218 853	558 187 841	84,4
1) dotacje na zadania zlecone	85 576 158	33 326 863	60 789 914	80 292 257	132 381 724	119 671 684	90,4
› bieżące	42 814 901	19 631 684	30 459 218	41 187 478	58 868 270	68 241 504	115,9
› inwestycyjne	42 761 257	13 695 179	30 330 696	39 104 779	73 513 454	51 430 180	70,0
2) dotacje na zadania własne	74 142 894	37 468 258	21 424 785	12 587 074	46 952 956	10 389 005	22,1
› bieżące	29 894 852	7 694 062	16 055 266	4 856 893	23 625 700	683 312	2,9
› inwestycyjne	44 248 042	29 774 196	5 369 519	7 730 181	23 327 256	9 705 693	41,6
3) dotacje na zadania realizowane na podstawie porozumień	12 258 500	13 438 744	20 542 932	23 897 896	26 207 739	12 769 555	48,7

Wyszczególnienie	Dochody ogółem						Dynamika 2012/2011 (w %)
	2003	2005	2007	2009	2011	2012	
› bieżące	3 587 870	6 694 380	9 201 966	5 650 021	6 014 352	6 194 563	103,0
› inwestycje	8 670 630	6 744 364	11 340 966	18 247 875	20 193 387	6 574 992	32,6
4) dotacje z funduszy celowych	10 001 566	7 564 990	6 542 834	7 371 603	59 350 040	68 022 153	114,6
› bieżące	270 910	361 953	259 192	1 166 847	9 302 302	22 586 412	242,8
› inwestycje	9 730 656	7 203 037	6 283 642	6 204 756	50 047 738	45 435 741	90,8
5) dotacje rozwojowe/dotacje celowe w ramach programów finansowanych z udziałem środków europejskich			2 981 643	723 961 065	396 326 394	347 335 444	87,6
› bieżące			2 828 643	190 345 790	159 111 643	156 071 925	98,1
› inwestycje			153 000	533 615 275	237 214 751	191 263 519	80,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań rocznych z przebiegu wykonania budżetu Województwa Małopolskiego

Tabela 83. Struktura wydatków budżetu Województwa Małopolskiego według działów klasyfikacji budżetowej (w zł)

Dział	Wyszczególnienie	2003	Struktura (w%)	2005	Struktura (w%)	2007	Struktura (w%)	2009	Struktura (w%)	2011	Struktura (w%)	2012	Struktura (w%)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
010	Rolnictwo i łowiectwo	62 662 552	16,4	32 649 887	6,1	63 863 677	8,8	71 109 272	4,7	246 901 103	17,6	155 034 113	13,6
	» w tym inwestycje	50 488 781	-	21 108 584	-	38 013 419	-	50 505 420	-	204 393 604	-	107 978 071	-
050	Rybołówstwo i rybactwo							539 377	0,0	831 727	0,1		
150	Przetwórstwo przemysłowe	6 732 421	1,8	5 986 376	1,1	25 372 225	3,5	101 183 594	6,8	59 144 747	4,2	64 576 328	5,7
	» w tym inwestycje	1 628 568	-	5 047	-	8 962 125	-	34 009 133	-	17 986 077	-	18 219 907	-
400	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę			9 383		18 251							
600	Transport i łączność	139 291 997	36,4	238 372 458	44,6	280 401 478	38,6	566 183 913	37,8	586 919 677	41,8	404 181 435	35,4
	» w tym inwestycje	66 759 178	-	131 276 853	-	154 755 647	-	392 637 872	-	404 407 980	-	201 587 802	-
630	Turystyka	1 048 461	0,3	1 807 875	0,3	1 902 106	0,3	5 931 066	0,4	16 005 484	1,1	7 880 438	0,7
	» w tym inwestycje	78 952	-	-	-	-	-	2 029 027	-	12 431 535	-	5 529 240	-
700	Gospodarka mieszkaniowa	334 649	0,1	1 002 359	0,2	1 076 550	0,1	4 713 581	0,3	3 350 354	0,2	2 300 879	0,2
	» w tym inwestycje		-	212 691	-	159 660	-	3 514 580	-	148 550	-	93 739	-
710	Działalność usługowa	1 254 887	0,3	2 216 529	0,4	1 725 065	0,2	2 161 487	0,1	4 250 458	0,3	3 302 905	0,3
	» w tym inwestycje	9 620	-	35 424	-	-	-	-	-	7 200	-	298 840	-
720	Informatyka		-	891 305	0,2	6 007 670	0,8	1 575 104	0,1	13 089 761	0,9	5 977 684	0,5
	» w tym inwestycje		-	468 881	-	5 320 161	-	955 740	-	11 808 263	-	4 301 748	-
750	Administracja publiczna	24 643 626	6,4	32 357 228	6,1	58 923 467	8,1	86 539 712	5,8	91 536 446	6,5	92 157 133	8,1
	» w tym inwestycje	2 159 846	-	1 330 304	-	14 345 885	-	3 851 442	-	1 272 660	-	2 260 918	-
752	Obrona narodowa					2 999		10 789	-	2 800	-	4 000	-

Dział	Wyszczególnienie	2003	Struktura (w%)	2005	Struktura (w%)	2007	Struktura (w%)	2009	Struktura (w%)	2011	Struktura (w%)	2012	Struktura (w%)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
754	Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa		-		-		-	3 047 384	-	4 439 573	-	5 010 851	-
	» w tym inwestycje							2 109 484	-	3 370 782	-	4 193 254	-
757	Obsługa długu publicznego	5 247 851	1,4	7 245 964	1,4	6 535 650	0,9	10 275 914	0,7	12 077 387	0,9	11 305 068	1,0
801	Oświata i wychowanie	36 109 072	9,4	47 953 842	9,0	47 544 442	6,5	60 244 273	4,0	52 104 384	3,7	93 224 288	8,2
	» w tym inwestycje	800 640	-	7 679 384	-	5 640 979	-	10 266 039	-	204 585	-	38 947 312	-
803	Szkolnictwo wyższe	1 687 339	0,4	10 752 877	2,0	9 026 985	1,2	34 943 292	2,3	1 094 446	0,1	473 545	0,0
	» w tym inwestycje	1 519 682	-	8 272 559	-	702 700	-	34 931 752	-	1 085 188	-	357 397	-
851	Ochrona zdrowia	25 968 507	6,8	41 525 815	7,8	57 518 040	7,9	96 501 572	6,4	73 699 411	5,2	47 437 786	4,2
	» w tym inwestycje	3 812 632	-	22 129 694	-	39 884 084	-	89 327 257	-	38 934 979	-	36 824 019	-
852	Pomoc społeczna	525 434	0,1	2 296 272	0,4	5 405 195	0,7	2 245 300	0,1	3 339 265	0,2	5 535 210	0,5
	» w tym inwestycje		-	96 673	-	12 288	-	-	-	1 108 315	-	109 899	-
853	Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	5 876 609	1,5	16 245 031	3,0	39 892 340	5,5	129 110 357	8,6	100 669 788	7,2	95 205 326	8,3
	» w tym inwestycje	904 568	-	433 257	-	351 402	-	3 055 918	-	580 994	-	290 789	-
854	Edukacyjna opieka wychowawcza	3 349 245	0,9	16 050 727	3,0	19 547 276	2,7	13 975 238	0,9	7 741 908	0,6	8 392 539	0,7
	» w tym inwestycje			805 268	-	2 030 479	-	845 138	-	5 658	-	-	-
900	Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	9 169 801	2,4	3 982 419	0,7	640 298	0,1	35 263 057	2,4	4 952 118	0,4	7 442 374	0,7
	» w tym inwestycje	8 793 600	-	3 532 873	-	215 671	-	33 364 128	-	3 639 734	-	6 254 764	-
921	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	57 549 113	15	70 598 500	13,2	97 128 514	13,4	232 262 627	15,5	108 111 646	7,7	117 717 717	10,3
	» w tym inwestycje	10 029 566	-	14 924 643	-	24 510 051	-	121 653 940	-	15 275 065	-	24 800 126	-

Tabela 84. Wydatki Województwa Małopolskiego w latach: 2003, 2005, 2007, 2009, 2011, 2012 (w zł)

Rok	Ogółem (w zł)	Wzrost do roku poprzedniego (w %)	Wskaźnik inflacji (w %)	Przyrost realny (w%)
2003	382 772 822	4,8	0,8	4,0
2005	534 257 051	26,1	2,1	24,0
2007	726 192 723	15,6	2,5	13,1
2009	1 498 463 061	62,3	3,5	58,8
2011	1 404 467 136	17,2	4,3	12,9
2012	1 142 896 204	-18,6	3,7	-22,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań rocznych z przebiegu wykonania budżetu Województwa Małopolskiego oraz danych GUS

Tabela 85. Wydatki Województwa Małopolskiego na inwestycje w latach: 2003, 2005, 2007, 2009, 2011, 2012 (w zł)

Rok	Ogółem wydatki na inwestycje (w zł)	Wzrost do roku poprzedniego (w %)	Wskaźnik inflacji (w %)	Przyrost realny (w%)
2003	146 985 633	14,0	0,8	13,2
2005	212 961 087	55,3	2,1	53,2
2007	295 354 425	30,6	2,5	28,1
2009	817 123 749	94,9	3,5	91,4
2011	727 862 183	26,6	4,3	22,3
2012	459 824 851	-36,8	3,7	-40,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań rocznych z przebiegu wykonania budżetu Województwa Małopolskiego oraz danych GUS

Tabela 86. Wynik wykonania budżetu Województwa Małopolskiego w latach: 2003, 2005, 2007, 2009, 2011, 2012 (w zł)

Wyszczególnienie	2003	2005	2007	2009	2011	2012
Dochody	370 723 920	469 719 416	745 982 827	1 430 237 733	1 315 268 349	1 140 221 392
Wydatki	382 772 822	534 257 051	726 192 723	1 498 463 061	1 404 467 136	1 142 896 204
Wynik wykonania budżetu	-12 048 902	-64 537 635	19 790 104	-68 225 328	-89 198 787	-2 674 812
w tym: nadwyżka „+”			19 790 104			
niedobór „-”	-12 048 902	-64 537 635		-68 225 328	-89 198 787	-2 674 812

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań rocznych z przebiegu wykonania budżetu Województwa Małopolskiego

Projekty współfinansowane ze środków europejskich

Opracowanie: Andrzej Binda

— podsumowanie

- W roku 2012 w województwie małopolskim rozpoczęto realizację 1 160 projektów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej, o łącznej wartości ponad 3,7 mld zł. W wartości ogółem przeszło 1,3 mld zł zawarto w ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego, a ponad 378 mln zł w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.
- Ze środków Unii Europejskiej wypłacono beneficjentom realizującym projekty na terenie województwa małopolskiego łącznie od 2007 roku prawie 9 mld zł, z tego ponad 3,1 mld zł dla beneficjentów realizujących projekty w ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego.
- Według szacunków Instytutu Badań Strukturalnych (model EUImpactModIII) fundusze europejskie przyniosły województwu małopolskiemu w 2012 roku wzrost PKB w cenach bieżących o 5,2%, poziomu PKB *per capita* względem UE27 o 5,2%, liczby pracujących o 4,9%, nakładów brutto na środki trwałe w cenach bieżących o 29,8%.

Opracowanie dotyczy projektów współfinansowanych ze środków europejskich służących realizacji polityki spójności oraz Wspólnej Polityki Rolnej.

Prezentowane informacje dotyczące polityki spójności opracowane zostały w oparciu o raporty miesięczne z systemu SIMIK07–13 publikowane przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, natomiast informacje dotyczące programów rolniczych z raportów Agencji Rozwoju i Modernizacji Rolnictwa.

Zgodnie z przyjętą metodologią wartość projektów finansowanych z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności przypisana jest do zadeklarowanego województwa/powiatu/gminy proporcjonalnie do liczby wskazanych we wniosku o dofinansowanie projektu jednostek samorządu terytorialnego.

1. Polityka spójności

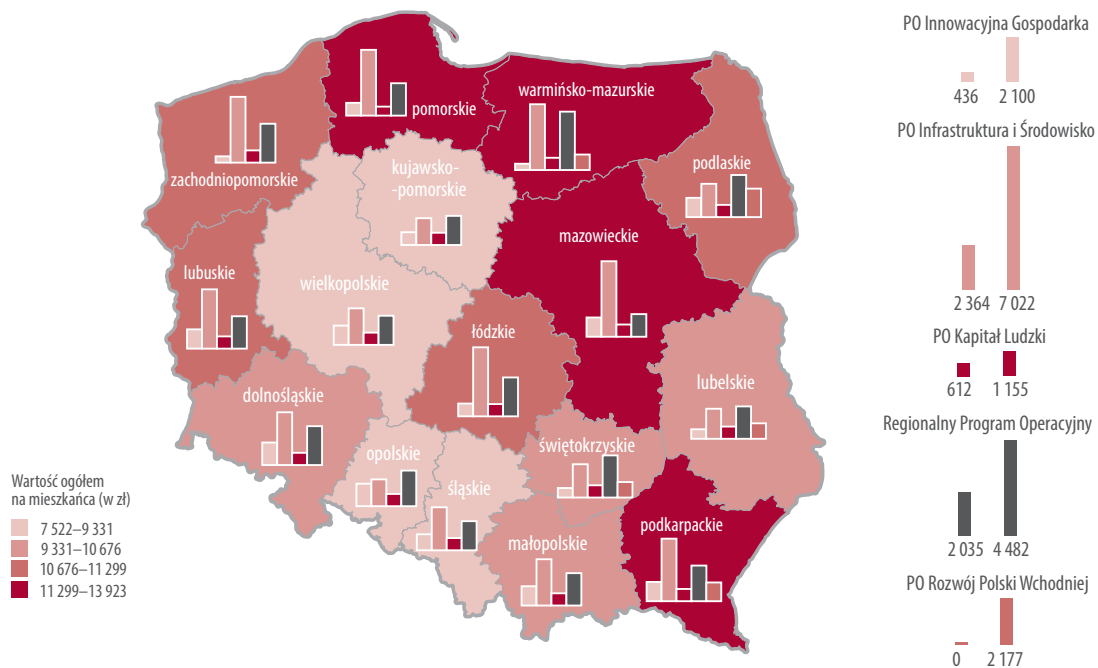
Polityka spójności na lata 2007–2013 ma na celu zwiększenie wzrostu gospodarczego i zatrudnienia we wszystkich regionach i miastach Unii Europejskiej. Realizowana jest dzięki Funduszowi Spójności oraz dwóm funduszom strukturalnym: Europejskiemu Funduszowi Społecznemu i Europejskiemu Funduszowi Rozwoju Regionalnego w ramach programów operacyjnych:

- › Infrastruktura i Środowisko,
- › Innowacyjna Gospodarka,
- › Kapitał Ludzki,
- › Regionalny Program Operacyjny.

Według stanu na 31 grudnia 2012 roku wartość podpisanych umów na realizację projektów współfinansowanych ze środków europejskich – bez funduszy przeznaczonych na realizację Europejskiej Współpracy Terytorialnej oraz Wspólnej Polityki Rolnej – w skali kraju wyniosła 418,6 mld zł, przy dofinansowaniu ze środków UE w wysokości 234,0 mld zł. W przeliczeniu na mieszkańca wielkości te wynoszą ogółem 10 863 zł, a samo dofinansowanie – 6 074 zł. Z wielkości ogółem ponad 93% wartości projektów przypisanych jest do województw. W dalszej części opracowania wszelkie porównania województwa do średniej krajowej będą odnosić się do wartości pomniejszych o projekty ogólnokrajowe.

W województwie małopolskim na koniec 2012 roku realizowanych było 6 630 projektów o łącznej wartości 31,3 mld zł, tj. ok. 8,0% wartości ogólnopolskiej, ustępując jedynie województwom: mazowieckiemu (63,5 mld zł) i śląskiemu (37,8 mld zł). W ciągu roku nastąpił wzrost wartości realizowanych projektów o prawie 13,4%, co okazuje się być jedną z najniższych dynamik w kraju (13. miejsce). W konsekwencji tych zmian w przeliczeniu na mieszkańca Małopolska z kwotą 9 332 zł zajmuje 12. miejsce w kraju.

Mapa 46. Wartość projektów współfinansowanych z funduszy europejskich w przeliczeniu na mieszkańca wg województw (w zł)

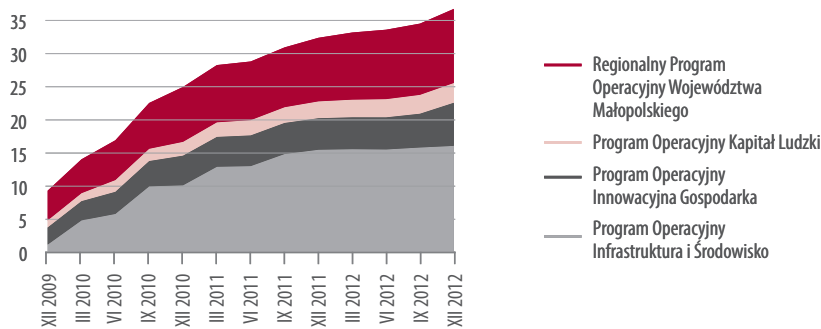
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MRR

Tabela 87. Liczba i wartość projektów realizowanych na terenie województwa małopolskiego wg programów operacyjnych (stan na 31.12.2012)

	Liczba projektów		Wartość ogółem		Dofinansowanie UE	
	Stan	2011 = 100	w mld zł	2011 = 100	w mld zł	2011 = 100
Ogółem	6 630	121,2	31,30	113,4	16,10	102,1
PO Infrastruktura i Środowisko	146	112,3	13,74	103,7	6,64	86,4
PO Innowacyjna Gospodarka	1 289	126,7	5,51	136,8	2,53	126,3
PO Kapitał Ludzki	2 613	120,9	2,55	117,4	2,11	117,5
Małopolski Regionalny Program Operacyjny	2 577	119,5	9,49	116,5	4,81	112,4

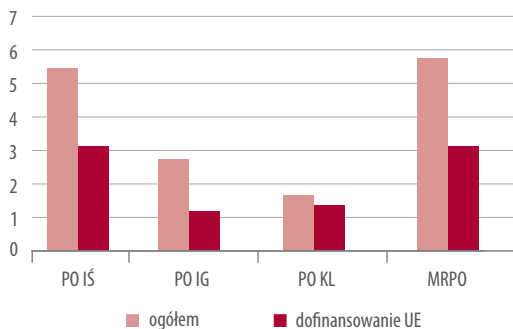
W 2012 roku rozpoczęto realizację 1 160 projektów, z tego 420 w ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego, 451 w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, 272 finansowanych z Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka oraz 16 z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko.

Wykres 137. Przyrost wartości projektów w województwie małopolskim wg programów (w mld zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MRR

Wykres 138. Wartość złożonych wniosków o płatność projektów realizowanych na terenie województwa małopolskiego wg programów operacyjnych (stan na 31.12.2012) (w mld zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MRR

Na koniec 2012 roku zakończonych było 3 585 projektów: 34 w ramach PO Infrastruktura i Środowisko, 667 w ramach PO Innowacyjna Gospodarka, 1 546 w ramach PO Kapitał Ludzki i 1 334 realizowanych w ramach MRPO. W ciągu roku zakończono realizację 936 projektów. Łączna wartość zakończonych przedsięwzięć wyniosła 5,5 mld zł przy dofinansowaniu z Unii w kwocie 3,0 mld zł. Natomiast łączna wartość wszystkich wniosków o płatność na koniec 2012 roku wyniosła 15,7 mld zł, przy zaangażowaniu środków unijnych w wysokości 9,0 mld zł.

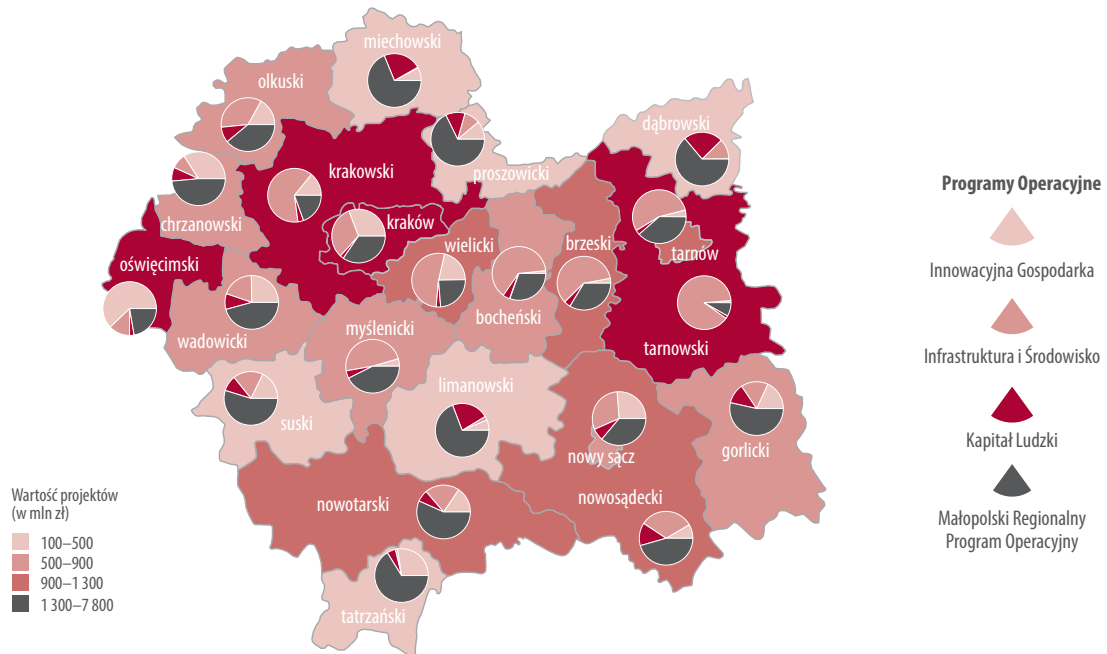
2012 rok upłynął głównie na kończeniu projektów rozpoczętych w latach ubiegłych, na ogół o niezbyt dużej, co najwyżej kilkumilionowej wartości. W pierwszej dziesiątce zakończonych projektów pod względem wartości było 6 projektów z PO Innowacyjna Gospodarka i 4 z PO Kapitał Ludzki. Rozpoczynane projekty związane były na ogół ze wsparciem przedsiębiorstw.

więcej informacji

- projekty współfinansowane ze środków unijnych realizowane na terenie województwa małopolskiego – Raporty Roczne Małopolskiego Obserwatorium Polityki Rozwoju: <http://politykarozwoju.obserwatoria.malopolska.pl/CmsContent.mvc/GetNewsList/51/1>
- wykorzystanie funduszy europejskich w skali ogólnopolskiej: <http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/AnalizyRaportyPodsumowania/Strony/default.aspx>
- programy wdrażane na poziomie regionalnym: <http://www.fundusze.malopolska.pl/Strony/default.aspx>
- dane liczbowe dotyczące wartości realizowanych projektów wg programów operacyjnych w układzie gminnym i powiatowym: <http://www.bir.malopolska.pl/>
- realizacja projektów objętych Wspólną Polityką Rolną: <http://www.arimr.gov.pl/pomoc-unijna/wdrazane-programy-i-dzialania-dane-liczbowe.html>

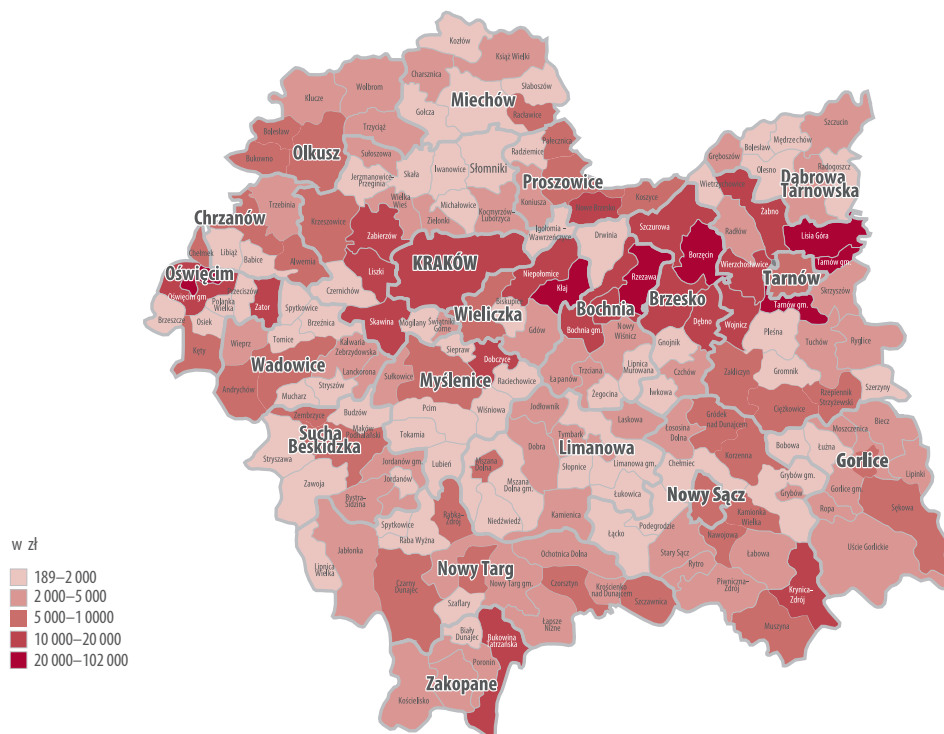
W przekroju według powiatów i gmin województwa małopolskiego wartości projektów *per capita* są zniekształcone przez dwie główne inwestycje realizowane na terenie województwa małopolskiego, tj. budowę autostrady A4 i modernizacji linii kolejowej Kraków–Tarnów–Rzeszów. Na te wielkości nakłada się koncentracja projektów z Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka realizowanych w Krakowie.

Mapa 47. Wartość projektów realizowanych na terenie powiatów województwa małopolskiego i ich struktura wg wartości

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MRR

Mapa 48. Wartość na mieszkańca projektów realizowanych na terenie gmin województwa małopolskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MRR

2. Wspólna Polityka Rolna

Głównym celem prowadzenia Wspólnej Polityki Rolnej jest finansowe wspieranie rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich w państwach członkowskich UE, mające prowadzić do: zwiększenia wydajności rolnictwa, podniesienia poziomu życia ludności wiejskiej, stabilizacji rynków rolnych, bezpieczeństwa dostaw produktów rolnych, zapewnienia rozsądnych cen produktów rolnych dla konsumentów.

Wspólna Polityka Rolna finansowana jest z dwóch funduszy: Europejskiego Funduszu Gwarancji Rolnej oraz Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich. W opracowaniu ujęte zostały projekty realizowane w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013, płatności obszarowe i wsparcie dla producentów rolnych.

Płatności bezpośrednie

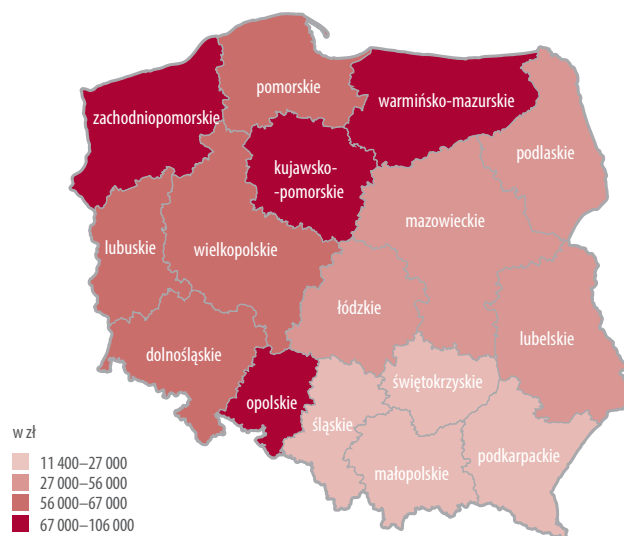
Płatność w ramach systemów wsparcia bezpośredniego przyznawana jest na wniosek zainteresowana rolnika, posiadającego gospodarstwo rolne o powierzchni nie mniejszej niż 1 ha. Rolnicy mogą ubiegać się o przyznanie dofinansowania w ramach następujących płatności:

- 1) jednolita płatność obszarowa (JPO),
- 2) krajowe uzupełniające płatności obszarowe (UPO), w tym:
  - › uzupełniająca płatność podstawowa – do powierzchni innych roślin i do powierzchni gruntów ornych, na których nie jest prowadzona uprawa roślin,
  - › płatność uzupełniająca do powierzchni uprawy chmielu, do której przyznano płatność uzupełniająca do powierzchni uprawy chmielu za 2006 roku (płatność niezwiązana z produkcją),
  - › płatność do powierzchni roślin przeznaczonych na paszę, uprawianych na trwałych użytkach zielonych (płatności zwierzęce),
- 3) krajowe płatności uzupełniające, w tym:
  - › płatność uzupełniająca dla producentów surowca tytoniowego (płatność niezwiązana do tytoniu),
  - › płatność uzupełniająca w zakresie produkcji ziemniaka skrobiowego (płatność niezwiązana ze skrobią),
- 4) oddzielna płatność z tytułu owoców i warzyw (płatność do pomidorów),
- 5) oddzielna płatność z tytułu owoców miękkich,
- 6) płatność cukrowa,
- 7) płatność do surowca tytoniowego (płatność do tytoniu),
- 8) płatność do krów i owiec,
- 9) specjalna płatność obszarowa do powierzchni uprawy roślin strączkowych i motylkowatych drobnosiennych.

Łączne zrealizowane płatności bezpośrednie w okresie 2007–2012 wyniosły dla województwa małopolskiego 1 835,0 mln zł, w tym 577,1 mln zł z tytułu krajowych płatności uzupełniających. W przeliczeniu na 1 indywidualne gospodarstwo rolne wyniosły one 11,4 tys. zł, wobec 36,2 tys. zł średniej krajowej. Tak niskie płatności są efektem największego rozdrobnienia małopolskich gospodarstw rolnych w kraju.

Wartość dokonanych płatności w Małopolsce w 2012 roku wyniosła 338,9 mln zł, czyli ok. 2,1 tys. zł na indywidualne gospodarstwo rolne.

Od momentu przystąpienia Polski do Unii Europejskiej do rąk rolników z terenu województwa małopolskiego trafiło w formie dopłat bezpośrednich ok. 2,5 mld zł, z czego prawie 63% stanowiły środki unijne.

Mapa 49. Wartość zrealizowanych płatności obszarowych ogółem w okresie 2007–2013 w przeliczeniu na 1 indywidualne gospodarstwo rolne (IGR)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ARiMR

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007–2013

Pomoc finansowa z PROW 2007–13 udzielana: rolnikom, przedsiębiorcom i lokalnym samorządom oraz właścicielom lasów przeznaczana jest na budowę nowoczesnego, konkurencyjnego sektora rolno-spożywczego i leśnictwa, prowadzenie działalności rolniczej zgodnej z ochroną środowiska naturalnego, na rozwój kultury i zachowanie tradycji na wsi oraz działania na rzecz podniesienia jakości życia mieszkańców wsi i ich aktywizacji gospodarczej.

Główne cele, których realizację ułatwia pomoc finansowa udzielana z PROW 2007–2013 to:

- › przyspieszanie modernizacji gospodarstw rolnych,
- › podwyższanie konkurencyjności przetwórstwa spożywczego i jakości żywności,
- › ożywienie przemian w rolnictwie i rynku ziemi przez przyznawanie rent strukturalnych oraz premii ułatwiających start zawodowy młodym rolnikom i finansowanie scalania gruntów,
- › zachęcanie rolników do gospodarowania w sposób przyjazny środowisku oraz do zachowania rodzimych ras i cennych przyrodniczo siedlisk roślin,
- › wspieranie dopłatami ONW działalności rolniczej na terenach górskich i innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania,
- › polepszanie lesistości kraju przez udzielanie pomocy finansowej na zalesianie gruntów o małej przydatności rolniczej,
- › pobudzanie przedsiębiorczości i tworzenie nowych miejsc pracy na terenach wiejskich,
- › odnowa wsi, rozbudzenie aktywności jej mieszkańców i budowa kapitału społecznego na wsi,
- › podwyższanie kwalifikacji rolników i właścicieli lasów oraz ułatwianie im dostępu do płatnych usług doradczych,
- › polepszanie jakości życia na terenach wiejskich.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich podzielony został na 23 działania, z czego 6 zarządzanych jest przez samorządy wojewódzkie.

Do końca 2012 roku wypłacono w ramach PROW 2007–13 w województwie małopolskim ok. 1 200,1 mln zł, ponadto z tytułu realizacji zobowiązań z lat 2004–2006 wypłacono w tym okresie ponad 0,5 mld zł.

Tabela 88. Zrealizowane płatności w ramach PROW 2007–2013 (stan na 31.12.2012)

Działanie	Zrealizowane płatności z tytułu zobowiązań z okresu 2007–2013 (w mln zł)	Zrealizowane płatności z tytułu zobowiązań na lata 2004–2006 (w mln zł)
RAZEM, w tym:	1 200,08	500,38
› Renty strukturalne	52,60	234,59
› Wspieranie gospodarowania na obszarach górskich i innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania PROW 2007–2013	298,01	0
› Modernizacja gospodarstw rolnych	196,23	0
› Program rolno-środowiskowy	82,00	58,71
› Zwiększanie wartości dodanej podstawowej produkcji rolniczej i leśnej	90,19	0
› Ułatwianie startu młodym rolnikom	40,83	0
› Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	41,29	0
› Wspieranie gospodarstw niskotowarowych	0	202,54
› Odnowa i rozwój wsi	70,71	0
› Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej	144,54	0
› Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	71,12	0
› Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju – Odnowa i rozwój wsi	33,77	0

Współpraca i promocja

Opracowanie: Jerzy Fugas, Agnieszka Jureczko-Knera, Rafał Kocot, Edyta Mazur, Magdalena Zawada

podsumowanie

- W 2012 roku IV Forum Regionów Polski i Rosji po raz pierwszy odbyło się w Małopolsce.
- Samorząd Województwa Małopolskiego był partnerem obchodów XX-lecia działalności Fundacji Instytut Studiów Strategicznych, z udziałem ważnych osobistości ze świata polityki i ekonomii, a także gościł szefów misji dyplomatycznych, akredytowanych w Polsce.
- Był to również rok ważnych konferencji gospodarczych: Kurdyjsko-Małopolskiego Dnia Gospodarczego i III Polsko-Ukraińskiej Konferencji Gospodarczej.
- W Forum Ekonomicznym w Krynicy wzięło udział około 2 tys. uczestników, reprezentujących około 60 krajów Europy, Ameryki i Azji. Zorganizowano 7 sesji plenarnych, ponad 150 paneli dyskusyjnych i wydarzeń specjalnych z udziałem ponad 900 panelistów. Obrady relacjonowało niemal 500 dziennikarzy z ponad 200 redakcji zagranicznych, ogólnopolskich i lokalnych.
- Pierwsza połowa 2012 roku to działania promocyjne związane z EURO 2012. Z uwagi na wyjątkowość, rangę wydarzenia oraz bardzo wysoki ruch turystyczny, jaki jest generowany w związku z Mistrzostwami Europy w piłce nożnej, Województwo Małopolskie oraz Gmina Miejska Kraków podjęły decyzję o wspólnej promocji Regionu, która odbywała się pod hasłem „WAY TO GO! MAŁOPOLSKA, KRAKÓW DOBRZE TRAFISZ!”.
- 2012 rok to dla Województwa Małopolskiego czas nowych inicjatyw promocyjnych. W tym okresie powstały nowe programy, dzięki którym będzie promowana marka „Małopolska”. Województwo Małopolskie chcąc czynnie brać udział w realizacji renomowanych imprez odbywających się w Regionie, a dzięki temu realizować własne cele promocyjne, postanowiło stworzyć program „Małopolska. I wszystko gra”. Promocja marki „Małopolska” będzie się odbywać również z wykorzystaniem produkcji filmowych. W tym celu powstał Program Filmoteka Małopolska, w ramach którego Województwo zakupiło usługi promocyjne w filmach dokumentujących wydarzenia, miejsca oraz ludzi związanych z Małopolską.
- Druga połowa roku to kampanie promocyjne Województwa z wykorzystaniem niestandardowych środków komunikacji (ambient media, instalacje przestrzenne) zamiast tradycyjnych nośników reklamowych – Kampania letnia – KORALE XXL oraz Zimowa kampania promocyjna „Małopolska. Zaskakuje”.

1. Współpraca międzynarodowa

IV Forum Regionów Polski i Rosji

Forum Regionów Polska–Rosja jest platformą wzajemnej prezentacji województw i regionów, prawnych uwarunkowań, specyfiki i możliwości administracji samorządowych. Celem inicjatywy jest zacieśnienie stosunków dwustronnych na szczeblu regionalnym, wymiana doświadczeń i nawiązanie bezpośrednich kontaktów.

Forum odbyło się po raz czwarty, a po raz pierwszy w Małopolsce, w dniach 21–22 maja 2012 roku. W obradach uczestniczyła przewodnicząca Rady Federacji Rosyjskiej Walentyna Matwijenko. Czwarte Forum poświęcone było ochronie środowiska, jako czynnikowi rozwoju regionalnego, technologiom miejskim i firmom komunalnym, które mogą stanowić narzędzie rozwoju regionu, a także ustawodawstwu w dziedzinie funkcjonowania sfery komunalnej.

Podczas dyskusji polscy i rosyjscy specjaliści przedstawili najnowsze rozwiązania technologiczne w dziedzinie gospodarki komunalnej i mieszkalnictwa. Zadeklarowano chęć kontynuacji dialogu i współpracy pomiędzy regionami obydwu krajów. Ustalono również, że kolejne forum odbędzie się w Rosji, a wśród głównych tematów rozmów znajdują się zagadnienia z obszarów edukacji, kultury i nauki.

XX-lecie działalności Fundacji Instytut Studiów Strategicznych pn. „Polska i świat w XXI wieku”

Samorząd Województwa Małopolskiego był partnerem obchodów XX-lecia działalności Fundacji Instytut Studiów Strategicznych, zatytułowanych „Polska i świat w XXI wieku”. Z tej okazji 8 grudnia odbyło się uroczyste spotkanie władz Województwa z przedstawicielami świata polityki i ekonomii, nie tylko z całej Polski, ale i z Europy i świata. W spotkaniu wzięli udział m.in. Mikheil Saakashvili, Prezydent Gruzji oraz Hans-Gert Pottering, były Przewodniczący Parlamentu Europejskiego.

Wizyta w Małopolsce Szefów Misji Dyplomatycznych akredytowanych w Polsce

W dniach 26–28 maja 2012 roku w Małopolsce gościli szefowie misji dyplomatycznych akredytowanych w Polsce. Ambasadorowie przyjechali do Małopolski w ramach tzw. wizyt promocyjnych regionów, organizowanych we współpracy z Ministerstwem Spraw Zagranicznych. Wizyty, prezentujące poszczególne regiony Polski zagranicznym dyplomatom, akredytowanym w Polsce, są organizowane od roku 2000. Z wizytą przybyli szefowie bądź przedstawiciele misji dyplomatycznych: Albanii, Australii, Belgii, Bośni i Hercegowiny, Chorwacji, Egiptu, Ekwadoru, Finlandii, Gruzji, Hiszpanii, Indonezji, Iraku, Japonii, Jemenu, Kolumbii, Kongo, Republiki Korei, Kuby, Kuwejtu, Łotwy, Mołdawii, Nigerii, Panamy, RPA, Słowenii, Szwajcarii, Tajlandii, Wenezueli i Wietnamu.

Konferencja „Rola Kościoła Katolickiego w procesie integracji europejskiej”

14 września 2012 roku odbyło się uroczyste spotkanie przedstawicieli samorządu Województwa Małopolskiego z uczestnikami XII Międzynarodowej Konferencji z cyklu „Rola Kościoła Katolickiego w procesie integracji europejskiej” pt. „Chrześcijańskie oczekiwania wobec kształtu Europy”. Hierarchowie Kościoła, przedstawiciele rządu, parlamentarzyści europejscy oraz publicyści podkreślali, że aby przezwyciężyć kryzys, Europa potrzebuje poszanowania wartości etycznych i duchowych. Konferencja odbywała się w Centrum Konferencyjnym „Dwór w Tomaszowicach”. Inicjatorem spotkań był bp Tadeusz Pieronek.

Wizyta gości z regionów partnerskich na Forum Ekonomicznym w Krynicy i Forum Regionów w Muszynie

Na zaproszenie Województwa Małopolskiego w Forum wzięli udział przedstawiciele regionów partnerskich Małopolski z Obwodu Lwowskiego, Regionu Rhône-Alpes (Francja), Regionu Kurdystanu (Irak), Klużu (Rumunia), a także z Obwodu Iwanofrankińskiego (Ukraina). Przewodniczący delegacji Kurdystanu, minister planowania w rządzie Regionu Kurdystanu dr Ali Sindi wygłosił wykład „Perspektywy współpracy gospodarczej Regionu Kurdystanu z europejskimi regionami”, a Herish Muharram, szef Kurdyjskiej Izby Inwestycyjnej wzięł udział w panelu dyskusyjnym „Euroazjatycki most transportowy: prawdziwe możliwości i perspektywy”. Przewodniczący delegacji Regionu Rhône-Alpes, Wiceprzewodniczący ds. Gospodarki i Zatrudnienia, Jean-Michel Creisson wzięł udział w panelu dyskusyjnym „Podnoszenie zdolności innowacyjnej regionów – moda czy konieczność?”.

III Polsko-Ukraińska Konferencja Gospodarcza

17 maja 2012 roku w Muzeum Lotnictwa odbyła się III Polsko-Ukraińska Konferencja Gospodarcza. Uczestniczyli w niej m.in. przedstawiciele firm oraz izb handlowych z Polski i Ukrainy. Gośćmi konferencji byli: Konsul Generalny Ukrainy w Krakowie Vitalij Maksymenko, reprezentujący Ministra Gospodarki radca Andrzej Perlik, prezydent Izby Przemysłowo-Handlowej Andrzej Zdebski oraz Gubernator Obwodu Iwanofrankiwskiego. Uczestnicy spotkania rozmawiali o polsko-ukraińskich stosunkach gospodarczych, w tym m.in. o wymianie handlowej pomiędzy Małopolską a Ukrainą, kredytach dla przedsiębiorców z Polski oraz ułatwieniach w obsłudze celnej między Polską a wschodnim sąsiadem. W trakcie konferencji odbyło się także dwustronne spotkanie Marszałka Województwa Małopolskiego Marka Sowy z Gubernatorem Obwodu Iwanofrankiwskiego, podczas którego rozmawiano o zacieśnieniu współpracy między Małopolską a ukraińskim regionem. W drugiej części konferencji odbyły się dyskusje panelowe z udziałem przedstawicieli izb handlowych oraz firm polskich i ukraińskich z branży budowlanej i spożywczej.

Kurdyjsko-Małopolski Dzień Gospodarczy

27 stycznia 2012 roku w Krakowie odbyła się giełda kooperacyjna z przedsiębiorcami z Małopolski, w której udział wzięło ok. 30 firm m.in. z branży budowlanej, inżynierii wodnej i architektury przemysłowej. Giełdę poprzedziła konferencja poświęcona współpracy gospodarczej Małopolski i Kurdystanu. W konferencji oprócz przedsiębiorców udział wzięli m.in. Wicemarszałek Województwa Małopolskiego Wojciech Kozak, Przedstawiciel Rządu Regionalnego Kurdystanu Ziyad Raoof, Prezes Małopolskiej Agencji Rozwoju Regionalnego Wiesław Bury i Radca Ambasady RP w Bagdadzie Jerzy Zieliński. Polskie firmy zyskały zapewnienie o możliwości uczestniczenia w przetargach na irackim rynku. Na współpracy skorzystać mogą też uczelnie, których studenci będą mogli wyjechać na praktyki, zaś do Polski mogliby przyjechać studenci z Kurdystanu.

6. Edycja „Dni Małopolski w Brukseli”

Przez kilka dni września 2012 roku Bruksela po raz szósty gościła Dni Małopolski, wydarzenie promujące nasz Region w Belgii. Tym razem mieszkańcy europejskiej stolicy mieli okazję poznawać Małopolskę wszystkimi zmysłami, a to dzięki koncertowi Music for Sólaris – głównej atrakcji Dni Małopolski, oraz instalacji artystycznej „Powiązania”. Wydarzenie zainaugurował koncert w prestiżowym Centrum Sztuki BOZAR. Daniel Bjarnason wraz z Benem Frostem oraz Sinfonietta Cracovia prezentowali przed ponad 800-osobową publicznością muzykę zainspirowaną filmem Andrieja Tarkowskiego, opartym na powieści Stanisława Lema. Kolejnym elementem programu Dni Małopolski w Brukseli była instalacja artystyczna „Powiązania”, która przez kilkanaście dni zdobiła wzgórze Mont des Arts w centrum miasta.

Warsztat w ramach Open Days – Europejskiego Tygodnia Regionów i Miast

9 października 2012 roku odbył się współorganizowany przez Przedstawicielstwo Małopolski warsztat „Od dzisiejszej praktyki do jutrzejszej polityki: Euroregiony osiągają konkretne rezultaty dla dobra spójności regionalnej i innowacji po roku 2013”. Przygotowany przez międzynarodowy zespół 11 przedstawicieli europejskich regionów, w tym z Małopolski warsztat pozwolił ekspertom z różnych stron Europy spotkać się i debatować nad rolą współpracy terytorialnej w zakresie innowacji i wymiany wiedzy. Wśród nich znalazł się prof. Tomasz Szmuc, Rektor AGH, reprezentujący Małopolskę. Profesor Szmuc mówił na temat funkcjonowania Wspólnoty Wiedzy i Innowacji „Zrównoważona Energia” i jej krakowskiego węzła CC PolandPlus.

Spotkania „Klubu Małopolanina” w Brukseli

Zainaugurowany podczas Polskiej Prezydencji w Radzie UE, w ramach 5. edycji Dni Małopolski w Brukseli, Klub Małopolanina jest nieformalnym zrzeszeniem osób wywodzących się z Małopolski oraz jej sympatyków. Celem działania Klubu jest tworzenie i podtrzymywanie wśród osób mieszkających w Brukseli poczucia przynależności do wspólnoty Małopolan oraz podejmowanie wspólnych działań na rzecz Małopolski, służących wzmocnieniu jej roli wśród regionów Europy. Spotkania Klubu Małopolanina, które uświetniają osobowości ze świata nauki i kultury, wywodzące się z naszego regionu lub z nim związane, organizowane są kilka razy w roku przez Przedstawicielstwo Małopolski w Brukseli.

W roku 2012 odbyły się trzy spotkania Klubu Małopolanina. Pierwsze, z udziałem oo. Leona Knabita OSB, zorganizowane przez Zarząd Województwa Małopolskiego oraz posłów do Parlamentu Europejskiego z Małopolski: Różę Thun, Czesława Siekierskiego, Pawła Kowala i Bogusława Sonika, odbyło się 8 maja 2012 roku w Parlamencie Europejskim. Drugie spotkanie, zorganizowane podczas Dni Małopolski, w celu uczczenia jubileuszu 10-lecia

działalności Przedstawicielstwa Małopolski, z udziałem Artura Harazima, Ambasadora RP przy Królestwie Belgii, Róży Thun, poseł do Parlamentu Europejskiego, odbyło się 19 września 2012 roku w nowej siedzibie brukselskiego biura. Celem trzeciego spotkania, które odbyło się 6 grudnia 2012 roku była dyskusja i przywołanie wspomnień związanych z procesem akcesji Polski do Unii Europejskiej, a gośćmi specjalnymi byli Marek Grela, pierwszy w historii Polski pełniący funkcję Ambasadora RP przy UE, oraz Bogusław Sonik, poseł do Parlamentu Europejskiego, były Dyrektor Instytutu Kultury Polskiej w Paryżu.

2. Współpraca regionalna

Forum Wójtów, Burmistrzów i Prezydentów Małopolski

Członkowie Zarządu Województwa Małopolskiego – jak co roku – aktywnie uczestniczyli w spotkaniach z przedstawicielami jednostek samorządu terytorialnego w ramach konferencji organizowanych przez Małopolski Instytut Samorządu Terytorialnego i Administracji. Cykliczne spotkania poświęcone były ważnym dla regionu kwestiom, którymi byli zainteresowani przedstawiciele samorządu terytorialnego z Małopolski. Podczas spotkań na bieżąco informowali na temat wykorzystania Funduszy Europejskich w Małopolsce poprzez wdrażanie programów: MRPO, PROW i PO KL. Ponadto ważnym tematem poruszonym podczas posiedzeń była Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego, założenia Regionalnej Strategii Innowacji oraz Program *Transport i komunikacja*. Motywem przewodnim spotkań był rozwój lokalny w kontekście Strategii Województwa Małopolskiego. Poruszana była również sytuacja na małopolskim rynku pracy.

Konwent Starostów

Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego, polityka przestrzenna oraz nowelizacja prawa budowlanego przyjaznego dla inwestorów znalazły się w kręgu tematów poruszanych na posiedzeniach Konwentu Starostów Województwa Małopolskiego, w których uczestniczyli przedstawiciele ZWM. Konwent Starostów tworzą starostowie powiatów z województwa małopolskiego i prezydenci miast na prawach powiatu. Reprezentuje on interesy członków Związku Powiatów Polskich z obszaru Małopolski.

Spotkania z parlamentarzystami regionu

W 2012 roku odbyło się spotkanie Zarządu Województwa Małopolskiego z Wojewodą Małopolskim oraz parlamentarzystami regionu. Podczas spotkania małopolskim posłom i senatorom zostały przybliżone założenia *Programu ochrony przed powodzią w dorzeczu górnej Wisły* oraz *Program zagospodarowania odpadami komunalnymi*. Podczas spotkania dyskutowano również nad kluczowymi dla Małopolski kwestiami, w szczególności z obszaru infrastruktury drogowej i kolejowej oraz kultury.

3. Współpraca na forum ogólnopolskim

W 2012 roku członkowie ZWM brali aktywny udział w pracach Konwentu Marszałków Województw RP, Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego oraz Związku Województw RP.

Od stycznia do grudnia 2012 roku z udziałem przedstawicieli Województwa Małopolskiego odbyło się w sumie 6 spotkań Konwentu Marszałków (w województwie podkarpackim i lubuskim). Podczas obrad podejmowano m.in. tematykę: polityki regionalnej, przyszłego okresu programowania funduszy europejskich 2014–2020, ochrony zdrowia oraz ochrony środowiska.

Z ramienia Związku Województw RP (korporacji samorządowej reprezentującej interesy polskich regionów w kraju i na arenie międzynarodowej) dwóch przedstawicieli Zarządu Województwa Małopolskiego uczestniczyło w 2012 roku w pracach Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego, biorąc aktywny udział m.in. w procesie konsultacji projektów nowych aktów prawnych, związanych z funkcjonowaniem samorządów terytorialnych. Marszałek Województwa Małopolskiego Marek Sowa reprezentował ZWRP w zespole plenarnym KWRIŚT oraz w Zespole KWRIŚT ds. Systemu Finansów Publicznych, a wicemarszałek Roman Ciepela w zespole KWRIŚT ds. Infrastruktury, Rozwoju Lokalnego, Polityki Regionalnej oraz Środowiska.

W lutym 2012 roku Małopolska była gospodarzem XXIII Zgromadzenia Ogólnego Związku Województw RP. Gośćmi przedstawiciele regionów byli m.in. Elżbieta Bieńkowska, minister rozwoju regionalnego oraz Michał Boni, minister administracji i cyfryzacji.

4. Nagrody i odznaczenia

Medal Honorowy za Zasługi dla Województwa Małopolskiego

6 czerwca 2012 roku zostały wręczone Medale Honorowe za Zasługi dla Województwa Małopolskiego dla osób i organizacji, które poprzez swoje działania zasłużyły się dla rozwoju regionu. Uroczystość odbyła się podczas Święta Małopolski w trakcie uroczystej sesji Sejmiku Województwa Małopolskiego.

Tabela 89. Laureaci medalu Honorowego za Zasługi dla Województwa Małopolskiego w 2012 roku

Lp.	Wyróżnieni	Stopień Medalu
1.	ks. kardynał Stanisław Dziwisz	Złoty Medal
2.	Wisława Szymborska	Złoty Medal (odznaczenie pośmiertne)
3.	prof. dr hab. Karol Musioł	Srebrny Medal
4.	ks. biskup Wiktor Skworc	Srebrny Medal
5.	śp. prof. dr hab. Andrzej Szczeklik	Srebrny Medal (odznaczenie pośmiertne)
6.	prof. dr hab. inż. Antoni Tajduś	Srebrny Medal
7.	prof. dr hab. inż. Janusz Żmija	Srebrny Medal
8.	Michał Biernacki	Brązowy Medal
9.	dr Kazimierz Kotwica	Brązowy Medal
10.	August Kowalczyk	Brązowy Medal
11.	dr Krzysztof Pawłowski	Brązowy Medal
12.	Małopolski Cech Rzemieślników i Przedsiębiorców Budowlanych w Krakowie	Brązowy Medal
13.	Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej Małopolski Instytut Samorządu Terytorialnego i Administracji	Brązowy Medal
14.	Grupa Podhalańska – Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe	Brązowy Medal

Źródło: opracowanie własne

Najlepszy Sołtys Województwa Małopolskiego

Konkurs na najlepszego sołtysa Małopolski organizowany jest przez Małopolskie Stowarzyszenie Sołtysów przy współpracy z Województwem Małopolskim, które obejmuje objęcie honorowym patronatem oraz funduje nagrodę główną w wysokości 50 tys. zł. Nagroda przekazywana jest na wsparcie inicjatyw lokalnych w tym sołectwie. Jest to jedna z form uznania pracy sołtysa na rzecz swojej lokalnej społeczności, a także okazja do rozpowszechnienia dobrych praktyk. Ocenie podlegają osiągnięcia inwestycyjne realizowane dzięki zaangażowaniu sołtysa, współpraca z mieszkańcami i samorządem gminnym, jego zaangażowanie w zakresie realizacji inicjatyw lokalnych oraz promocji sołectwa. W 2012 roku tytuł najlepszego sołtysa AD 2011 otrzymał Andrzej Krawczyk, sołtys Zelkowa w gminie Zabierzów (powiat krakowski).

Najlepsza Jednostka Ochotniczej Straży Pożarnej Województwa Małopolskiego

Konkurs organizowany jest corocznie przez Oddział Wojewódzki Związku Ochotniczych Straży Pożarnych RP Krakowie we współpracy z Województwem Małopolskim. Nagrodą główną w konkursie jest ufundowana przez Województwo Małopolskie nagroda pieniężna w wysokości 50 tys. zł. Zwycięzca Konkursu może przeznaczyć nagrodę na wyposażenie Ochotniczej Straży Pożarnej w sprzęt pożarniczy, wyposażenie ochrony osobistej

strażaka, samochody pożarnicze lub na poprawę stanu technicznego bazy OSP. Tytuł „Najlepszej Ochotniczej Straży Pożarnej w Województwie Małopolskim” w 2012 roku otrzymała Ochotnicza Straż Pożarna w Zawadzie w gminie Myślenice.

5. Promocja

Działania promocyjne w związku z EURO 2012

Organizacja w Polsce Mistrzostw Europy w piłce nożnej – EURO 2012 stanowiła doskonałą okazję do intensyfikacji działań promocyjnych w kreowaniu wizerunku Małopolski. W kwietniu ruszyła kampania wprowadzająca „JESTEŚMY GOTOWI. MAŁOPOLSKA, KRAKÓW” niosąca przekaz o gotowości Małopolskiego Systemu Informacji Turystycznej do profesjonalnej obsługi gości odwiedzających Małopolskę. Dwutygodniowa kampania na nośnikach Grupy Ströer była nagrodą dla Województwa Małopolskiego w konkursie Złote Formaty organizowanym w ramach Festiwalu Promocji Miast i Regionów. Obejmowała outdoor w Małopolsce (Kraków, Tarnów, Zakopane) oraz w miastach, gdzie w czerwcu zaplanowano rozgrywki EURO 2012 (Warszawa, Gdańsk, Poznań, Wrocław), a także reklamę na prestiżowych nośnikach INFOSCREEN w warszawskim metrze.

Kolejną odsłoną kampanii promocyjnej Regionu, która wystartowała w momencie największego zainteresowania Polską była kampania pod hasłem „WAY TO GO! MAŁOPOLSKA, KRAKÓW DOBRZE TRAFISZ!”. Trwała przez cały okres piłkarskich rozgrywek. Komunikat marketingowy skupił się na zaprezentowaniu Małopolski jako regionu bogatego w atrakcje turystyczne oraz przygotowanego na profesjonalną obsługę wzmożonego ruchu turystycznego. Grupami docelowymi byli kibice odwiedzający Małopolskę podczas EURO 2012 oraz mieszkańcy Regionu i goście krajowi planujący pobyt turystyczny w Małopolsce. Kampanię outdoorową zaplanowano w Małopolsce oraz Warszawie, Gdańsku, Poznaniu i Wrocławiu. W obsłudze wzmożonego ruchu turystycznego w czasie trwania EURO pomagała grupa 200 wolontariuszy, którzy widoczni byli w Krakowie, Wieliczce oraz w Międzynarodowym Porcie Lotniczym w Balicach. W centrum Krakowa zamontowano tablice promocyjne Małopolskiego Systemu Informacji Turystycznej, ułatwiające kierowanie ruchem turystycznym, oraz zorganizowano biuro prasowe obsługujące przedstawicieli mediów. Dopelnieniem kampanii była promocja w internecie. Ruszył serwis www.visitmalopolska.pl w nowej odsłonie, ponadto Małopolska promowała się na oficjalnym portalu Euro 2012 – www.polishguide2012.pl oraz na portalach społecznościowych w Anglii, Holandii i we Włoszech.

Kampanie promocyjne Regionu

Kampania letnia – KORALE XXL

Województwo Małopolskie organizuje kampanie wizerunkowe, zmierzające do wykreowania pożądanego postrzegania Małopolski w grupach docelowych, a także do wywołania pozytywnych skojarzeń z Regionem. Letnia kampania promocyjna, która miała miejsce w miesiącach sierpień–wrzesień odbywała się z wykorzystaniem instalacji przestrzennej w postaci sznura czerwonych koralików składających się z ponad 30 kul (koralików).

Celem przedsięwzięcia była promocja Małopolski i jej atrakcyjności przy pomocy Korala, kojarzącego się z małopolskim strojem ludowym. Motyw ten już od kilku lat wykorzystywany jest do promocji Małopolski. Ta niestandardowa forma promocji miała podkreślić, że Małopolska docenia kreatywne rozwiązania i jest otwarta na nowe inicjatywy. Kampania odbyła się w Krakowie, Warszawie oraz Krynicy-Zdroju. Część spośród koralików stanowiła ekspozycję trójwymiarowych zdjęć prezentujących małopolskie skarby (kopalnia soli w Wieliczce i Bochni, jaskinie Ojcowskiego Parku Narodowego, tatrzańskie szczyty i przełęcze, czy specjały regionalnej kuchni). Twarzą kampanii była aktorka Anna Cieślak, która uczestniczyła w inauguracji kampanii na krakowskim Rynku oraz w Warszawie pod Pałacem Kultury i Nauki.

Kampania Zimowa – „Małopolska. Zaskakuje”

Województwo Małopolskie wspólnie z Tatrzańskim Związkiem Narciarskim zorganizowało zimową kampanię pod hasłem „Małopolska. Zaskakuje”, promującą małopolskie atrakcje zimowe oraz ideę skoków narciarskich. W trzech miastach Polski – Warszawie, Łodzi i Krakowie, na mobilnej miniskoczni narciarskiej K4, każdy mógł spróbować swoich sił w roli „prawdziwego” zawodnika. Jako pierwszy swoich sił spróbował w Warszawie znany aktor Piotr Cyrwus. Wydarzeniu towarzyszyły konkursy sportowe, a najlepsi zawodnicy otrzymali m.in. bilety

wstępu na zawody Pucharu Świata w Zakopanem oraz wejściówki do Termy Bukovina w Bukowinie Tatrzańskiej. 15 grudnia miniskocznia towarzyszyła otwarciu sezonu narciarskiego na Polanie Szymoszkowej w Zakopanem. Po zakończeniu akcji skocznia służy do szkolenia młodych adeptów skoków narciarskich. W ramach kampanii wyprodukowany został krótki film *Małopolska. Zaskakuje* promujący atrakcje regionu z lotu ptaka oraz dźwięki Małopolski.

Inicjatywy partnerskie jako mechanizmy promocji Regionu

„Małopolska. I wszystko gra!”

Na przestrzeni lat wiele wydarzeń muzycznych i sportowych mających miejsce w Małopolsce zyskało uznanie, nie tylko w regionie, ale również w kraju i poza jego granicami. Wydarzenia te stworzyły wyjątkową możliwość promocji regionu. Województwo Małopolskie, chcąc wykorzystać tę szansę, postanowiło stworzyć Program „Małopolska. I wszystko gra”, celem którego jest upowszechnianie wizerunku Województwa jako regionu angażującego się w rozwój inicjatyw kulturalnych, artystycznych i sportowych. Projekt „Małopolska. I wszystko gra!” w 2012 roku objął 15 wydarzeń kulturalnych i sportowych, jak np. Life Festival Oświęcim, Festiwal Kultury Żydowskiej w Krakowie, Puchar Świata w Skokach Narciarskich w Zakopanem czy 69. Tour de Pologne.

Więcej na: www.wszystkogra.malopolska.pl

Filmoteka Małopolska

W 2012 roku odbyła się pierwsza edycja programu Filmoteka Małopolska, którego celem jest wzmocnienie poczucia tożsamości regionalnej wśród mieszkańców Województwa Małopolskiego oraz budowanie marki „Małopolska”. Program realizowany jest poprzez zakup usług promocyjnych w filmach dokumentujących wydarzenia, miejsca oraz ludzi związanych z Małopolską, wyprodukowanych na podstawie konspektów scenariuszy zgłoszonych i wybranych w Programie. W 2012 roku nabór odbywał się w dwóch kategoriach: „Małopolska dawniej” i „Małopolska dziś”. Zakupiono usługi promocyjne w 9 filmach, które następnie wyemitowane zostały na antenie Telewizji Kraków.

Promocja inicjatyw społeczności lokalnych

Program „Małopolska. Nasz Region Nasza Szansa”

Wzmocnienie poczucia tożsamości regionalnej wśród mieszkańców Województwa oraz budowanie silnej marki „Małopolska” jest celem realizowanym przez program „Małopolska. Nasz Region Nasza Szansa”. Co roku zgłaszane są do programu przedsięwzięcia, organizowane na terenie województwa małopolskiego, w kraju lub poza jego granicami. W 2012 roku zgłoszenia przyjmowane były w ramach dwóch naborów w następujących kategoriach: Małopolska tradycyjna, Małopolska kreatywna, Małopolska społecznie oraz Małopolska pełna smaku. Łącznie zakupiono usługi promocyjne podczas 131 wydarzeń.

Promocja Watorów Gospodarczych

Forum Ekonomiczne w Krynicy

Forum Ekonomiczne w Krynicy jest uznanym wydarzeniem w Europie Środkowej i Wschodniej, gromadzącym ponad 2,5 tys. liderów życia politycznego, gospodarczego i społecznego. W 2012 roku uczestnicy Forum mieli okazję obejrzeć instalację przestrzenną „Sznur Koralí”, składającą się z 35 ogromnych czerwonych kul. Województwo Małopolskie zorganizowało wystawę „Małopolska Przemiana”, prezentującą projekty, które otrzymały dofinansowanie z funduszy Unii Europejskiej, oraz spotkanie z laureatem nagrody Forum Ekonomicznego „Nowa Kultura Nowej Europy” Martinem Pollackiem. Województwo promowało gospodarkę Małopolski i ofertę Centrum Business in Małopolska z wykorzystaniem multimedialnej ekspozycji – Małopolskiego Drzewa Inwestycji i Innowacji. Drugi dzień Forum zakończył Wieczór Krakowsko-Małopolski, którego gwiazdą wieczoru był Maciej Maleńczuk. Wydarzeniom Forum (4–6 września) towarzyszyły: Forum Regionów, Forum Inwestycyjne, Forum Ekonomiczne Młodych Liderów oraz Forum III Wieku.

Promocja Kulinarnego Dziedzictwa Regionu

8. Małopolski Festiwal Smaku

8. Małopolski Festiwal Smaku został zainaugurowany na Rynku Głównym w Krakowie. Od 30 marca do 1 kwietnia świąteczna odsłona Festiwalu pod nazwą Wielkanocny Małopolski Smak towarzyszyła corocznym Targom Wielkanocnym. W wydarzeniu wzięło udział 12 producentów żywności z całej Małopolski, którzy zaprezentowali unikalne dania i potrawy charakterystyczne dla okresu Wielkiej Nocy.

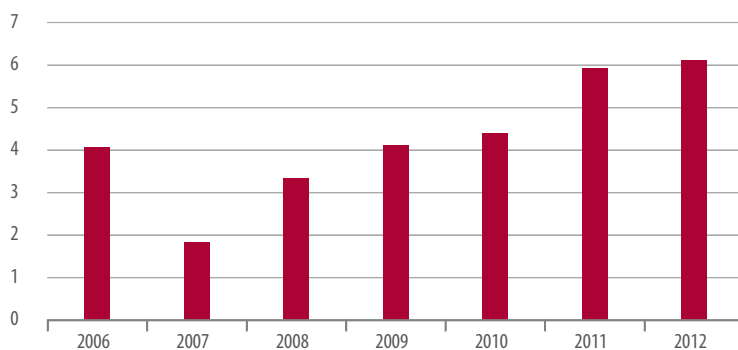
3 czerwca rozpoczęła się letnia edycja Małopolskiego Festiwalu Smaku promującego najlepsze małopolskie produkty tradycyjne, regionalne i lokalne. W siedmiu półfinałach, które odbyły się w: Oświęcimiu, Krakowie, Tarnowie, Wadowicach, Nowym Sączu, Nowym Targu i Miechowie oraz w wielkim finale w Krakowie wzięło udział ponad 150 producentów żywności. Ponad 500 tys. osób – mieszkańców regionu i turystów – odwiedziło zorganizowane wspólnie z samorządami miast i miejskimi ośrodkami kultury imprezy, a w zorganizowanym dla publiczności plebiscycie oddano ponad 100 tys. głosów.

Wydarzenie obsługiwane było przez ogólnopolską stację telewizyjną – TVN (program *Wyjazdowa Prognoza Pogody*) i krakowski oddział TVP3 (program *Smakowanie Małopolski*). Promocję Festiwalu uzupełniono zewnętrzną ekspozycją na nośnikach reklamowych: citylighty (400 sztuk w Krakowie i na Śląsku), plakaty (1 200 sztuk na całej Małopolsce), serię druków (ulotki), gadżetami promocyjnymi i upominkami.

W dniach 14 do 16 grudnia na Rynku Głównym corocznym Targom Bożonarodzeniowym towarzyszył Wigilijny Małopolski Smak. 12 producentów żywności z całego regionu zaprezentowało dania i potrawy charakterystyczne dla okresu Świąt Bożego Narodzenia.

Więcej na: www.smak.malopolska.pl

Wykres 139. Wysokość środków przeznaczonych na promocję województwa w latach 2006–2012 (w mln zł)

Źródło: UMWM

SYSTEMY TECHNICZNE

Transport

Opracowanie: Paweł Rogala, Katarzyna Siuda, Mirosław Tomaszewski

podsumowanie

- W listopadzie 2012 roku został otwarty odcinek autostrady A4 Szarów–Tarnów (węzeł Krzyż) o długości 58,5 km. W związku z tym powstało autostradowe połączenie na odcinku Kraków – Tarnów. Autostrada A4 ma docelowo prowadzić dalej do Rzeszowa i dotrzeć do granicy z Ukrainą.
- Liczba pasażerów odprawionych przez Port Lotniczy Kraków Balice osiągnęła rekordowy wynik i wynosiła 3 438 758. Wzrosła również liczba operacji lotniczych – 39 355 (20% więcej niż w roku 2011).

1. Infrastruktura drogowa

Sieć drogowa na terenie województwa małopolskiego składa się z dróg krajowych, wojewódzkich, powiatowych i gminnych o łącznej długości 28 060 km. W stosunku do ubiegłego roku łączna długość dróg krajowych wzrosła o 58,5 km, natomiast wojewódzkich o 1,9 km.

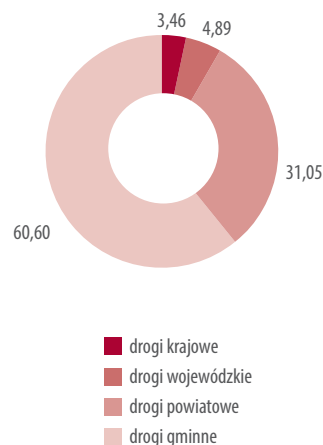
Drogi krajowe

W 2012 roku na inwestycje i utrzymanie dróg krajowych w Małopolsce GDDKiA wydała 1,482 mld zł. Przeciętnie na każdy kilometr przeznaczono 1,53 mln zł co jest kwotą wyższą o 0,33 mln zł na kilometr niż wydatki poniesione w 2011 roku.

Rok 2012 był rekordowy pod względem liczby wybudowanych i odebranych mostów w Małopolsce. Na drogach krajowych powstało ich aż 18, za łączną kwotę prawie 119 mln zł. Pobity został tym samym rekord z roku 2010, kiedy odebrano 10 nowych mostów.

W 2012 roku wybudowany został nowy most o konstrukcji łukowej nad Jarem w ciągu drogi krajowej nr 28 w km 72+283 w Rabce o długości całkowitej 65,7 m. Wybudowanych zostało 13 nowych obiektów mostowych na drogach zniszczonych lub uszkodzonych na skutek powodzi:

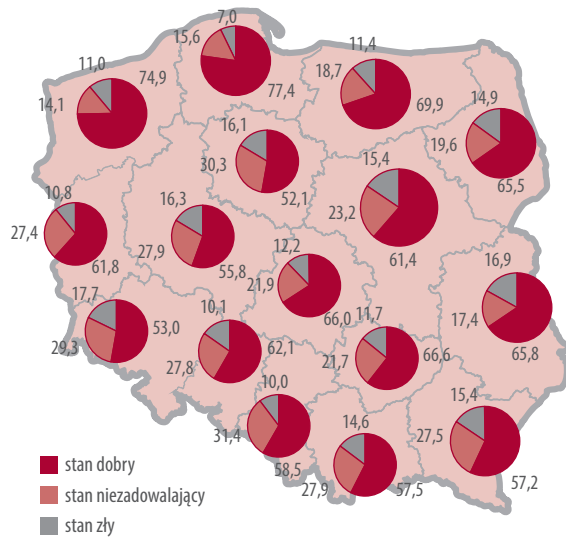
Wykres 140. Sieć drogowa w Małopolsce (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GDDKiA, ZDW oraz GUS

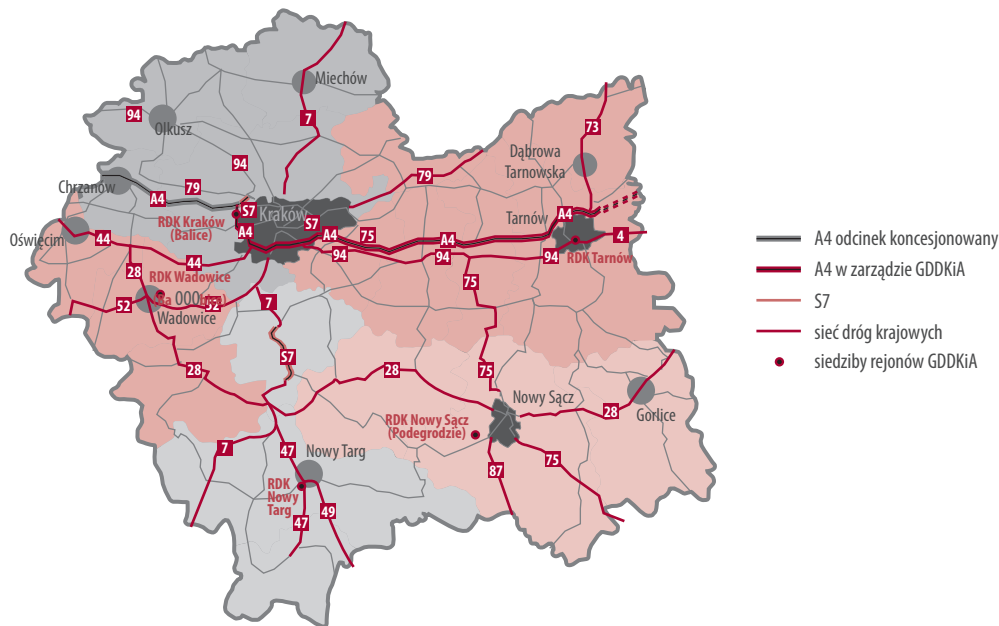
- ▶ most w Suchej Beskidzkiej o długości 122,4 m w ciągu drogi krajowej nr 28,
- ▶ most w Makowie Podhalańskim o długości 117,40m w ciągu drogi krajowej nr 28,
- ▶ most w Mszanie Dolnej o długości 77,6 m w ciągu drogi krajowej nr 28,
- ▶ most w Grybowie o długości 36,90 m w ciągu drogi krajowej nr 28,
- ▶ most w Gronkowie o długości 50,35 m w ciągu drogi krajowej nr 49,
- ▶ most w m. Frycowa o długości 54,76 m w ciągu drogi krajowej nr 75,
- ▶ w ciągu drogi krajowej nr 75 wybudowano dwa mosty w Nowej Wsi o długości 19,31 m oraz o długości 21,67 m,
- ▶ w ciągu drogi krajowej nr 75 w Roztoce wybudowano dwa mosty o długości 14,413 m oraz o długości 24,46 m,
- ▶ most w Zabierzowie o długości 24,25 m w ciągu drogi krajowej nr 79,
- ▶ most w Dulowej o długości 13,70 m w ciągu drogi krajowej nr 79.

Mapa 50. Ocena stanu nawierzchni dróg krajowych w poszczególnych województwach (w %)

Źródło: GDDKiA (Raport o stanie technicznym sieci dróg krajowych na koniec 2012 roku)

Mapa 51. Drogi krajowe w Małopolsce

Źródło: GDDKiA

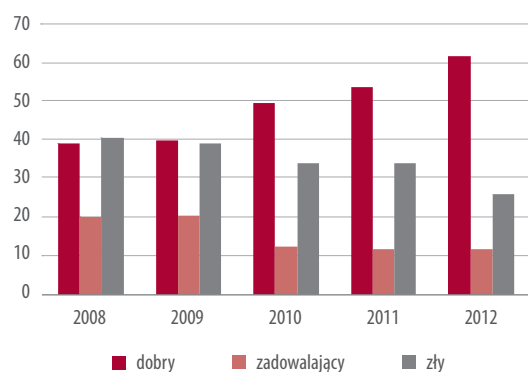
Porównanie stanu technicznego dróg krajowych w poszczególnych województwach pokazuje, że nawierzchnia dróg krajowych w Małopolsce jest przeciętnie w nieco gorszym stanie niż w pozostałych częściach kraju. Ocena stanu nawierzchni sieci drogowej w poszczególnych województwach zaprezentowana została na powyższej mapie. Prezentowane wyniki potwierdzają fakt zróżnicowania stanu technicznego sieci dróg krajowych.

Drogi wojewódzkie

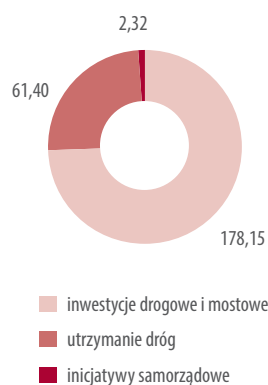
Łączna długość dróg wojewódzkich w Małopolsce wynosi 1 373 km. Na sieci małopolskich dróg wojewódzkich zlokalizowanych jest 328 obiektów mostowych o łącznej długości 11 484 m + 1 prom. W ramach przeglądu technicznego dróg w 2012 roku dokonano oceny stanu technicznego. Globalnie spośród wszystkich odcinków

dróg wojewódzkich ok. 62% posiada nawierzchnię bez uszkodzeń, która nie wymaga żadnych prac niezwiązanych z utrzymaniem. Kolejna część odcinków dróg posiada nawierzchnię w zadowalającym stanie (ok. 12%), która wymaga już pewnych prac i korekt stanu istniejącego. Pozostała część sieci dróg wojewódzkich (ok. 26%) posiada nawierzchnię dróg w złym stanie technicznym. Wymaga ona przeprowadzenia szybkich prac modernizacyjnych.

Wykres 141. Stan techniczny dróg wojewódzkich w latach 2008–2012 (w %)

Wykres 142. Łączne wydatki na drogi wojewódzkie w 2012 roku (w mln zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zarządu Dróg Wojewódzkich

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zarządu Dróg Wojewódzkich

Wykres 143. Nakłady finansowe przeznaczone na drogi wojewódzkie w latach 2007–2012 (w mld zł)

Źródło: Dane Zarządu Dróg Wojewódzkich

Łączne wydatki Zarządu Dróg Wojewódzkich w Krakowie w 2012 roku na drogi wojewódzkie wyniosły ponad 241 mln zł. ZDW realizowało 15 projektów infrastrukturalnych współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej. Łączna wartość realizowanych projektów wyniosła ponad 92 mln zł przy poziomie dofinansowania około 72 mln zł.

Szczegółowe informacje o inwestycjach na drogach krajowych i wojewódzkich, a także mapy obrazujące przebieg dróg oraz kamery na drogach znajdują się na stronach:

- drogi wojewódzkie – Zarząd Dróg Wojewódzkich: <http://www.zdw.krakow.pl/>
- drogi krajowe – Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych Oddział Kraków: <http://www.krakow.gddkia.gov.pl/>

Do najważniejszych inwestycji zrealizowanych w 2012 roku na drogach wojewódzkich zaliczyć należy między innymi duże projekty infrastrukturalne współfinansowane ze środków Unii Europejskiej:

- › budowa obwodnicy Dobczyc,
- › rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 967 na podjazdach pod górę Borzęcką,
- › budowa mostu wraz z dojazdami w ciągu DW 969 w m. Kluszkowce,
- › likwidacja skutków powodzi w zakresie drogi wojewódzkiej DW 982 na obszarze Gminy Szczucin,
- › Orawska droga – projekt współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Rzeczpospolita Polska Republika Słowacja 2007–2013, realizowany wspólnie przez: Województwo Małopolskie (208 558,53 euro), Żyliński Kraj Samorządowy (96 521,49 euro), Gminę Bobrov (34 738,91 euro). W dniu 15 maja 2012 roku dokonano odbioru końcowego robót po stronie polskiej.

Pozostałe ważniejsze zadania inwestycyjne realizowane w 2012 roku:

- › modernizacja DW nr 794 (Etap I) na odcinku granica województwa – Wolbrom – Trzyciąż – Skąła – Zielonki,
- › przebudowa obiektów mostowych w ciągu DW 780 w m. Chełmek i DW 975 w m. Zakliczyn,
- › przebudowa DW nr 783 na odcinku Olkusz – Wolbrom,
- › przebudowa DW nr 783 na odcinku Wolbrom – Miechów,
- › modernizacja drogi woj. nr 776 Kraków – Proszowice – Ostrów,
- › likwidacja skutków powodzi w zakresie dróg wojewódzkich nr 768 i 964 na obszarze Gminy Szczurowa,
- › System Zarządzania Drogami Województwa Małopolskiego,
- › obwodnica Olkusza – Etap I,
- › obwodnica Wojnicza – Indykatorywny Plan Inwestycyjny MRPO.

Dodatkowo w 2012 roku realizowano szereg zadań, dzięki którym odbudowano i zmodernizowano ponad 36 km dróg, przebudowano 9 obiektów mostowych oraz wybudowano stanowisko do ważenia pojazdów.

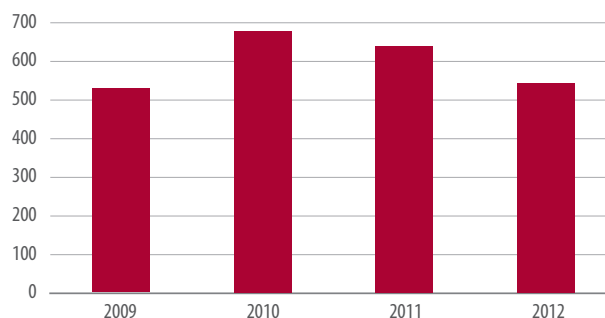
W trybie Inicjatyw Samorządowych zrealizowano w 2012 roku 51 zadań, w ramach których wykonano około 12 km chodników, ponad 4 km kanalizacji oraz 13 szt. zatok autobusowych.

2. Transport kolejowy

W województwie kontynuowane są prace modernizacyjne odcinka magistrali kolejowej E-30 Katowice – Kraków Dworzec Towarowy – Podłęże – Rzeszów. Przeprowadzono ponadto prace naprawcze na linii kolejowej nr 94 na odcinku Skawina – Oświęcim.

Regionalne przewozy pasażerskie na terenie województwa są organizowane i dotowane przez Województwo Małopolskie. Przewozy te realizują „Przewozy Regionalne” Sp. z o.o., Małopolski Zakład Przewozów Regionalnych w Krakowie.

Wykres 144. Praca przewozowa na terenie województwa małopolskiego (w mln pasażerokilometrów)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Przewozów Regionalnych Sp. z o.o.

Z usług realizowanych przez Małopolski Zakład Przewozów Regionalnych w roku 2012 skorzystało 10,19 mln pasażerów. Średnia odległość przewozu osób w pociągach osobowych w odniesieniu do roku 2011 zwiększyła się z 36,0 do 45,4 km. W pociągach interREGIO odległość ta wzrosła z 147,6 km do 189,7 km.

Tabela 90. Zestawienie środków finansowych przeznaczonych na realizację zadań związanych z organizowaniem i dotowaniem regionalnych, kolejowych przewozów pasażerskich (w zł)

Rok	Przeznaczenie środków		
	Dotowanie i organizowanie przewozów pasażerskich	Nabywanie pojazdów szynowych	RAZEM
2009	61 643 568	4 871 167	66 514 735
2010	69 000 000	12 164 917	81 164 917
2011	77 578 456	88 838 037	166 416 493
2012	92 000 000	4 936 787	96 936 787

Źródło: opracowanie własne

Tabela 91. Zestawienie rentowności regionalnych pociągów osobowych na terenie województwa małopolskiego

Rok	Łączna liczba pociągów	Liczba pociągów w podziale według stopnia pokrycia kosztów przychodami				
		od 0% do 30%	od 31% do 50%	od 51% do 75%	od 76% do 100%	powyżej 100%
2009	328	186	53	50	22	17
2010	350	201	58	41	27	23
2011	311	149	67	46	29	20
2012	316	151	64	41	25	35

Źródło: Dane Przewozów Regionalnych Sp. z o.o.

W roku 2012 zwiększyła się liczba uruchamianych pociągów osobowych na terenie województwa małopolskiego. Zwiększyła się również liczba pociągów najbardziej frekwencyjnych, dla których stopień pokrycia kosztów przychodami przekracza 100%.

Począwszy od roku 2003, Województwo Małopolskie dokonuje zakupu taboru do realizacji regionalnych przewozów kolejowych. Do roku 2012 zakupionych i wprowadzonych do eksploatacji zostało 15 nowych pojazdów: 10 autobusów szynowych (4 z napędem spalinowym i 6 z napędem elektrycznym) oraz 5 elektrycznych zespołów trakcyjnych.

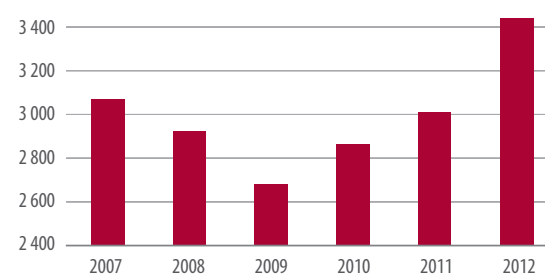
3. Transport lotniczy

W 2012 roku Port Lotniczy Kraków–Balice odnotował rekordowy wynik pod względem liczby obsłużonych pasażerów – 3 438 758. Stanowi to wzrost w stosunku do roku poprzedniego o 14%. Liczba operacji lotniczych wynosiła 39 355 (średnio 108 dziennie, co stanowi wzrost o ok. 20% w stosunku do roku 2011).

Procentowy udział przewoźników w ruchu pasażerskim przedstawiał się następująco:

- › przewoźnicy tradycyjni (ruch rozkładowy) 34%,
- › przewoźnicy niskokosztowi (ruch rozkładowy) 61%,
- › przewoźnicy czarterowi 4,5%,
- › pozostały ruch nierozkładowy (w tym General Aviation) 0,5%.

Wykres 145. Przewozy pasażerów w Międzynarodowym Porcie Lotniczym Kraków Airport (w tys.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Międzynarodowego Portu Lotniczego im. Jana Pawła II Kraków–Balice

W roku 2012 Kraków Airport miał połączenia z 60 portami w 24 krajach. Największa liczba pasażerów krakowskiego lotniska odprawiona została do Londynu (11%), kolejne najpopularniejsze cele podróży to: Warszawa (8%), Monachium (6%), Frankfurt (6%), Oslo (5%), Paryż (5%), Dublin (5%), Edynburg (3%), Liverpool (3%), Mediolan (3%).

W roku 2012 zakończono realizację następujących inwestycji:

- › budowa stacji transformatorowej ST-12 – wartość – 3 680 376,10 zł.

Inwestycja polegała na budowie obiektu nowej stacji zasilania elektroenergetycznego:

- › punkt pomiarowy na wejściu do potoku olszanickiego,
- › wykonanie dokumentacji uzupełniającej dla Rozbudowy PPS w części północno-wschodniej polegającej na zaprojektowaniu układu pomiarowego na wejściu potoku olszanickiego – wartość 307 183,92 zł.

Infrastruktura energetyczna

Opracowanie: Katarzyna Jasińska

— podsumowanie

- Województwo Małopolskie zajmuje 9. pozycję w Polsce pod względem produkcji energii elektrycznej (6 384,5 GWh).
- Zestawienie możliwości produkcyjnych producentów energii elektrycznej na terenie Małopolski z jej zużyciem wykazują, że Małopolska jest regionem-konsumentem energii.
- Gospodarstwa domowe są największym konsumentem w strukturze finalnego zużycia energii elektrycznej. W przypadku Małopolski zużycie to wynosi ok. 20% w ogólnej wielkości zużycia.
- Ocenia się, że w najgorszym stanie znajduje się infrastruktura energetyczna średniego i niskiego napięcia na terenach wiejskich, budowana w latach 50. i 60. XX wieku.
- Głównym paliwem wykorzystywanym do produkcji energii cieplnej jest w dalszym ciągu, podobnie jak w skali kraju, węgiel kamienny, z którego pochodzi około 80% wytworzonej w województwie energii.
- Ze względu na lokalny charakter ciepłownictwa, w tym także ciepłownictwa systemowego, liczba systemów przesyłowych jest zbliżona do liczby miejscowości, w których znajdują się ciepłownie. W związku z tym operatorami sieci są głównie miejscowe przedsiębiorstwa ciepłownicze.
- Stopień gazyfikacji gmin w województwie małopolskim wynosi 63%. W ostatnich kilku latach zauważalny jest systematyczny wzrost długości sieci gazowej oraz wzrost zużycia gazu w gospodarstwach domowych.
- Województwo Małopolskie zajmuje 7. pozycję w Polsce pod względem produkcji energii elektrycznej z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii. Udział OZE w tej produkcji wynosi 13,9%.
- Produkcja energii odnawialnej w województwie opiera się głównie na elektrowniach wodnych (188,8 MW) i w niewielkim stopniu na pozyskiwaniu energii z biogazu (6,8 MW), wiatru (3 MW) oraz słońca (1,1 MW).

1. Elektroenergetyka

Produkcja i zużycie energii elektrycznej

Produkcja energii elektrycznej w Małopolsce opiera się w dużej mierze na energetyce zawodowej. W Małopolsce funkcjonuje 12 podmiotów produkujących energię elektryczną, posiadających koncesje na wytwarzanie energii o mocy powyżej 5MW. Zdecydowana większość producentów wykorzystuje paliwa konwencjonalne (węgiel kamienny), jedna trzecia z nich opiera swoją działalność na źródłach odnawialnych i alternatywnych energii, głównie energii wody¹. Firmy te wyprodukowały w 2012 roku łącznie około 6 384,5 GWh energii elektrycznej, co dało województwu 9. pozycję w Polsce.

Tabela 92. Produkcja energii elektrycznej w latach 2009–2012 (w GWh)

Rodzaj źródła	2009	2010	2011	2012
Ogółem	6 278,9	6 859,4	6 984,8	6 384,5
z odnawialnych nośników energii	692,5	783,8	868,6	886,3

Źródło: Urząd Statystyczny w Krakowie, Bank Danych Lokalnych

Zestawienie możliwości produkcyjnych producentów energii elektrycznej na terenie Małopolski z jej zużyciem wykazuje niedobór podaży producentów znajdujących się na terenie województwa w stosunku do zużycia energii w wysokości ok. 5 800 GWh (2011 roku)². Wynika z tego, że Małopolska jest regionem–konsumentem energii.

Tabela 93. Zużycie energii elektrycznej wg sektorów ekonomicznych (w GWh)

Sektory	2009	2010	2011
Ogółem	11 445	12 184	12 750
sektor przemysłowy	3 559	3 820	4 157
sektor energetyczny	1 076	1 084	1 166
sektor transportowy	354	387	321
gospodarstwa domowe	2 533	2 673	2 605
rolnictwo	113	115	114
pozostałe zużycie	3 811	4 106	4 387

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS 2012 (dane za rok 2012 nie są jeszcze dostępne w BDL)

W Polsce gospodarstwa domowe są największym konsumentem w strukturze finalnego zużycia energii³. W przypadku Małopolski zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych wynosi 2 711 407 MWh, co daje 3. miejsce pod względem wielkości zużycia.

Tabela 94. Odbiorcy energii elektrycznej oraz zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011
Odbiorcy energii elektrycznej w gospodarstwach domowych (w tys.)	1 160,7	1 174,5	1 190,0	1 199,4	1 207,4
Dynamika	100	101,2	102,5	103,3	104

1. *Inwentaryzacja stanu produkcji i dystrybucji energii elektrycznej i ciepła w Województwie Małopolskim*, IGSMiE PAN, Kraków 2011.
 2. *Projekt Regionalnego Planu Energetycznego dla województwa małopolskiego na lata 2013–2020*.
 3. *Efektywność wykorzystania energii w latach 2000–2010*, GUS, Warszawa 2012.

Wyszczególnienie	2007	2008	2009	2010	2011
› w tym w miastach	650,8	659,9	672,4	681,4	685,6
Dynamika	100	101,4	103,3	104,7	105,3
› w tym na wsiach	510,0	514,6	517,6	518,0	521,8
Dynamika	100	100,9	101,5	101,6	102,3
Zużycie energii elektrycznej (w ciągu roku) w gospodarstwach domowych (GWh)	2 504,0	2 635,2	2 639,2	2 775,0	2 711,4
Dynamika	100	105,2	105,4	110,8	108,3
› w tym w miastach	1 364,5	1 440,3	1 430,6	1 506,0	1 463,6
Dynamika	100	105,6	104,8	110,4	107,3
› w tym na wsiach	1 139,5	1 194,9	1 208,6	1 269,0	1 248,1
Dynamika	100	104,9	106,1	111,4	109,5

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS 2012 (dane za rok 2012 nie są jeszcze dostępne w BDL)

Infrastruktura sieciowa

W Małopolsce operatorem systemów przesyłowych jest przedsiębiorstwo PSE Operator S.A., natomiast operatorów systemów dystrybucyjnych (OSD) zidentyfikowano na podstawie listy przedsiębiorstw posiadających koncesję na dystrybucję energii na terenie województwa małopolskiego (dane URE). Są to:

- › Tauron Dystrybucja S.A.,
- › PGE Dystrybucja S.A.,
- › PKP Energetyka S.A.,
- › Zespół Elektrowni Wodnych Niedzica S.A.,
- › Synthos Dwory Sp. z o.o.,
- › Zakłady Azotowe w Tarnowie-Mościcach S.A.,
- › Energomedia Sp. z o.o.,
- › Zakłady Górniczo-Hutnicze Bolesław S.A.,
- › Grupa Kęty S.A.

System zaopatrzenia w energię elektryczną, jako część systemu krajowego, generalnie zapewnia dostawę energii dla odbiorców w całym województwie, co nie jest równoznaczne z zapewnieniem energii elektrycznej dla niektórych gmin ze względu na zły stan sieci energetycznych średnich i niskich napięć. Sytuacja taka jest wynikiem niedoinwestowania w sieci i w stacje elektroenergetyczne. Problemem w systemie elektroenergetycznym jest wiek sieci elektrycznych i awaryjność transformatorów, szczególnie na obszarach wiejskich. Ocenia się, że w najgorszym stanie znajduje się sieć średniego i niskiego napięcia na terenach wiejskich, budowana w latach 50./60. Niedoinwestowanie Krajowego Systemu Przesyłowego powoduje zwiększenie strat sieciowych. Straty te w krajowym systemie elektroenergetycznym są znaczne i wynoszą rocznie około 14 TWh.

Możliwości przesyłowe sieci nie pozwalają również na rozwój nowych mocy energetycznych, natomiast zapotrzebowanie na energię rośnie i przewiduje się, że będzie się stale zwiększać. Podejmowane działania inwestycyjne mają często na celu utrzymanie i konserwację bieżącej infrastruktury, natomiast rzadko wymienia się ją na nową ze względu na duże koszty i wysokie ryzyko inwestycji.

2. Sieć ciepła

Produkcja i zużycie energii cieplnej

W 2012 roku w Małopolsce wytworzono 24 218 TJ ciepła. Około 44% sprzedawanego ciepła realizowane było bezpośrednio ze źródeł wytwarzania, natomiast pozostałe 56% za pośrednictwem sieci ciepłowniczych.

W Małopolsce funkcjonuje 25 firm posiadających koncesję na przesył lub dystrybucję ciepła⁴. Do największych producentów energii elektrycznej i ciepła w Małopolsce należą duże zakłady energetyki zawodowej. Zalicza się do nich: Elektrownię Skawina (CEZ Polska Sp. z o.o.), Elektrownię Siersza (Tauron Wytwarzanie S.A.), Elektrociepłownię Kraków S.A. oraz Elektrociepłownię Andrychów Sp. z o.o.

Znaczącymi wytwórcami przemysłowymi odprowadzającymi media energetyczne do sieci w województwie małopolskim są: Energomedia Sp. z o.o. (Grupa Kapitałowa Rafineria Trzebinia S.A.), Synthos Dwory Sp. z o.o. oraz Nadwiślańska Spółka Energetyczna Sp. z o.o. zarządzająca Zakładem Ciepłowniczym w ZG Janina w Libiążu oraz Zakładem Ciepłowniczym w ZG Brzeszcze. Kluczowe znaczenie dla energetyki cieplnej oprócz dużych zakładów energetyki zawodowej mają też Miejskie Zakłady Energetyki Ciepłej zlokalizowane w poszczególnych miastach Małopolski. Zaliczamy do nich: MPEC Sp. z o.o.: Bochnia, Brzesko, Nowy Sącz, Dąbrowa Tarnowska, Nowy Targ, Tarnów; Elektrociepłownie Sp. z o.o.: Wolbrom, Gorlice, PEC TERMOWAD Sp. z o.o. Wadowice, PPU KZGM Sp. z o.o. Proszowice, Dalkia Chrzanów Sp. z o.o., PECiGWŚEnwos Sp. z o.o. Chełmek, PEC Geotermia Podhalańska S.A. Ciepłownie te charakteryzują się różną mocą osiągalną od 10 do 90 MWt.

Głównym paliwem wykorzystywanym do produkcji energii cieplnej jest w dalszym ciągu, podobnie jak w skali kraju, węgiel kamienny, z którego pochodzi około 80% wytworzonej w województwie energii. W pozostałych 20% udziału paliw istotną rolę odgrywa gaz wysokometanowy, z którego pochodzi ponad 7% wyprodukowanej energii, oraz biomasa, na którą przypada ok. 5,5% produkcji. Pozostałe nośniki stanowią znikomą część w produkcji energii w Małopolsce.

Moc osiągalna przedsiębiorstw ciepłowniczych działających w Małopolsce w roku 2012 wyniosła około 4 046,8 MW (przy 4 284,6 MW mocy zainstalowanej), co stanowi ok. 7,1% mocy osiągalnej w Polsce⁵.

Tabela 95. Produkcja ciepła w województwie małopolskim w 2012 roku

Produkcja ciepła ogółem, w tym:	24 218 [TJ]
› kogeneracja	17 652,2
› ciepło z odzysku	4 582,6
› zużycie ciepła na potrzeby własne	10 534,3
› ciepło oddane do sieci	18266,3
› straty ciepła	2 275,6
› ciepło dostarczone do odbiorców przyłączonych do sieci	15 990,7

Źródło: *Energetyka ciepła 2012*, URE

W województwie małopolskim obserwuje się, podobnie jak w Polsce, tendencję zmniejszania zużycia energii, która podyktowana jest ogólnie pojętą realizacją działań na rzecz efektywnego wykorzystania energii. Zabiegi termomodernizacyjne obiektów, inwestycje przedsiębiorstw mające na celu poprawę sprawności wytwarzania i przesyłu energii, a także zwiększona świadomość społeczeństwa dotycząca racjonalnego wykorzystania energii i płynących z tego oszczędności niosą za sobą powolny, lecz sukcesywny spadek zużycia energii cieplnej.

4. *Energetyka ciepła 2012*, URE.

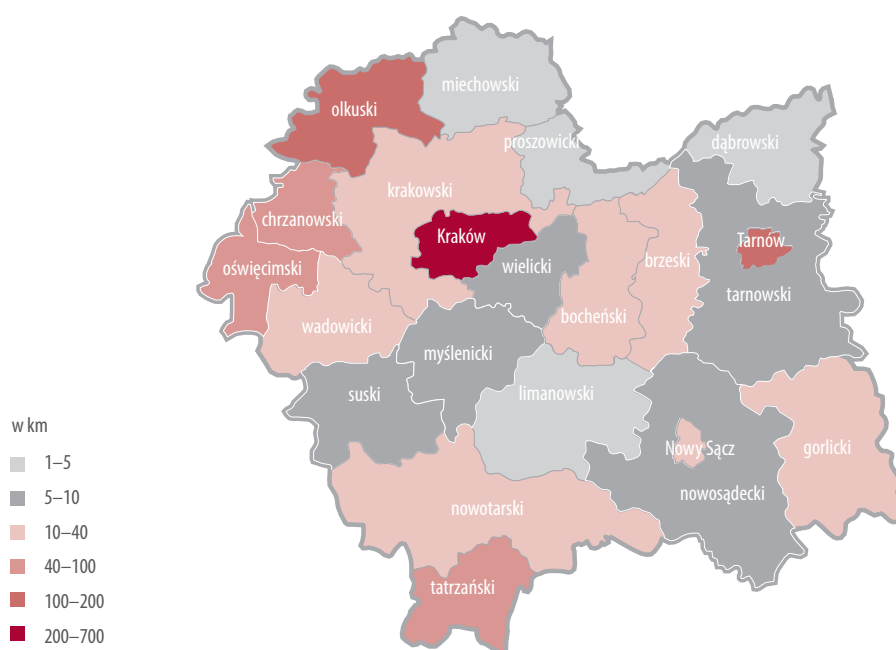
5. Tamże.

Infrastruktura ciepłownicza

Długość sieci ciepłej na terenie województwa małopolskiego w 2012 roku wg GUS wynosiła łącznie 1 889 km, w tym 1 363 km sieci ciepłej przesyłowej i 526,3 km sieci ciepłej przyłączy do budynków i innych obiektów. Większość długości sieci ogółem (724,9 km) przypadała na Kraków, który posiada drugi co do długości system ciepłowniczy w Polsce. Na drugim miejscu znajduje się Tarnów z udziałem 165,5 km, następnie zaznacza się udział powiatu olkuskiego (104 km), oświęcimskiego (66,9 km), chrzanowskiego (64,5 km) i tatrzańskiego (42,3 km). Sieć o długości poniżej 10 km mają powiaty: bocheński, miechowski, dąbrowski, limanowski, proszowicki, myślenicki, suski, tarnowski, wielicki i nowosądecki. Ze względu na lokalny charakter ciepłownictwa, w tym także ciepłownictwa systemowego, liczba systemów przesyłowych jest zbliżona do liczby miejscowości, w których znajdują się ciepłownie. W związku z tym operatorami sieci są głównie miejscowe przedsiębiorstwa ciepłownicze.

Sieć ciepłownicza w Małopolsce jest nieustannie modernizowana, co ma wpływ zarówno na sprawność wytwarzania (85,4%), jak i przesyłania (87,8%) w systemie zawodowym. System ciepłowniczy w województwie małopolskim posiada wystarczające rezerwy mocy, aby móc podłączyć nowych odbiorców w obszarze swojego działania. Znaczne rezerwy występują zarówno w źródłach ciepła, jak i w przepustowości systemów przesyłowych.

Mapa 52. Długość sieci ciepłowniczej w powiatach województwa małopolskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

3. Gazownictwo

W województwie małopolskim transportem gazu i eksploatacją systemu przesyłowego (gazociągi wysokiego ciśnienia, tłocznie gazu, stacje rozdzielczo-pomiarowe, stacje gazowe I stopnia, stacje centralnego nawaniania) zajmuje się Operator Gazociągów Przesyłowych GAZ-SYSTEM S.A. oraz Karpacka Spółka Gazownictwa Sp. z o.o. należąca do grupy kapitałowej Polskiego Górnictwa Naftowego i Gazownictwa S.A. (koncesja wydana dnia 30 kwietnia 2001 roku i ważna do 31 grudnia 2030 roku).

Infrastruktura gazownicza

Stopień gazyfikacji gmin w województwie małopolskim wynosi 63% (dane: GUS, 2010). Na terenie województwa występuje rozbudowana infrastruktura gazownicza. Znajdują się tu:

- › gazociągi wysokiego ciśnienia (powyżej 1,6 MPa),
- › gazociągi podwyższonego średniego ciśnienia (od 0,5 do 1,6 MPa włącznie),
- › gazociągi średniego ciśnienia (od 10 kPa do 0,5 MPa włącznie),
- › gazociągi średniego ciśnienia (od 10 kPa włącznie),
- › stacje redukcyjno-pomiarowe I stopnia,
- › stacje redukcyjno-pomiarowe II stopnia.

Stan techniczny sieci gazowej na terenie województwa jest dość zróżnicowany. Zależy on przede wszystkim od czasu i warunków, w jakich jest eksploatowana. W ostatnich latach operatorzy sukcesywnie modernizują najstarsze i najbardziej wyeksploatowane odcinki sieci zgodnie ze swoimi planami inwestycyjnymi. Żeliwne gazociągi są zastępowane polietylenowymi. Remonty sieci oraz unowocześnianie stacji redukcyjno-pomiarowych mają wpływ na zmniejszenie strat przesyłowych oraz ogólnie na poprawę jakości usług dla odbiorców⁶.

Tabela 96. Długość sieci gazowej na terenie województwa małopolskiego

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012
Długość sieci gazowej (w km)	22 032,2	22 123,1	22 227,9	22 351,9
Dynamika	100,6	101	101,5	102
› w tym w miastach	5 280,4	5 348,7	5 384,9	5 427,5
Dynamika	102,1	103,5	104,1	104,9
› w tym na wsiach	16 751,8	16 774,4	16 843,0	16 924,4
Dynamika	100,1	100,2	100,6	101

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Bank Danych Lokalnych, GUS 2012

Według danych Urzędu Statystycznego w Krakowie przeciętne zużycie gazu (*per capita*) wyniosło w 2012 roku 124,4 m³. Największym zużyciem gazu z sieci był odbiorca mieszkający na terenie powiatu wielickiego (zużycie na 1 mieszkańca 217 m³), najmniejszym zaś mieszkaniec powiatu miechowskiego (11,2 m³ na 1 mieszkańca) oraz suskiego (11,4 m³).

Tabela 97. Zaopatrzenie gospodarstw domowych w gaz ziemny

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012
Odbiorcy gazu ogółem (w tys.)	690,8	693,8	695,9	701,2
Dynamika	100,5	100,9	101,3	102,1
› w tym w miastach	470,3	471,9	467,9	470,5
Dynamika	100,7	101,1	100,2	100,8
› w tym na wsiach	220,5	221,9	228	230,7
Dynamika	100,1	100,7	103,5	104,7
Zużycie gazu ogółem w hm ³	391,9	411,4	392,5	416,9
Dynamika	97,6	102,5	97,8	103,9
› w tym w miastach	261,1	272,3	249,7	269,9
Dynamika	97,7	101,9	93,4	101

6. *Diagnoza stanu gospodarki energetycznej i założenia do Regionalnego Planu Energetycznego (RPE) dla województwa małopolskiego na lata 2012–2032, październik 2011, MAEŚ.*

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012
› w tym na wsiach	130,8	139,1	142,8	147,0
Dynamika	97,5	103,7	106,5	109,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych US w Krakowie

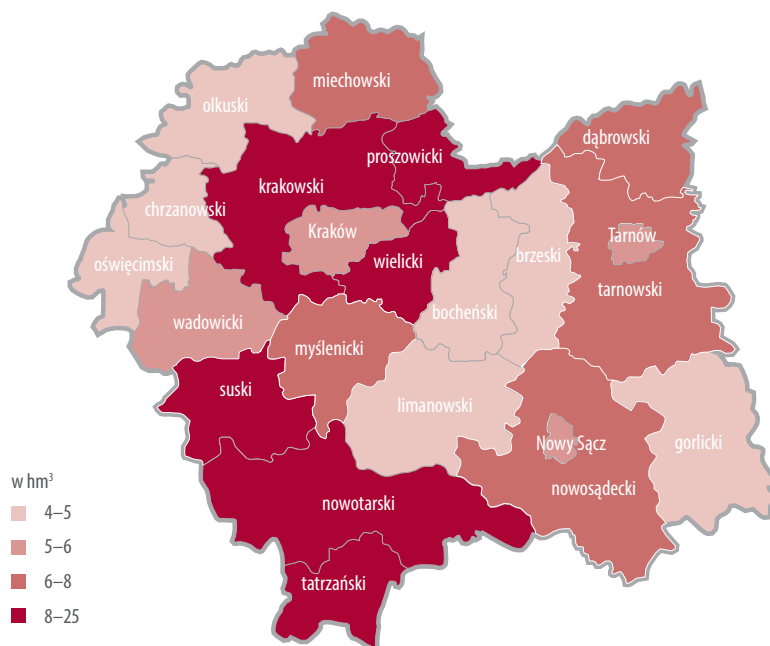
Tabela 98. Odbiorcy gazu i zużycie gazu w gospodarstwach domowych

Wyszczególnienie		2009	2010	2011	2012
a – odbiorcy gazu z sieci (w tys.)					
b – zużycie gazu (w hm ³)					
województwo małopolskie	a	690,8	680,3	695,9	701,2
	b	391,9	398,0	392,5	416,9
bocheński	a	23,5	23,2	24,6	24,7
	b	12,7	12,9	14,7	14,7
brzeski	a	19,0	18,6	19,2	19,3
	b	10,6	10,4	11,1	11,2
chrzanowski	a	30,8	30,6	31,0	31,1
	b	13,4	12,1	12,2	12,9
dąbrowski	a	9,4	9,2	9,6	9,6
	b	5,4	5,5	5,8	5,9
gorlicki	a	21,5	21,4	21,6	21,7
	b	11,0	12,1	11,0	10,7
krakowski	a	52,6	50,4	55,7	56,5
	b	40,9	39,0	45,5	48,9
limanowski	a	15,6	15,2	16,0	16,2
	b	9,0	9,2	9,1	9,7
miechowski	a	0,6	0,6	0,7	0,7
	b	0,4	0,3	0,5	0,6
myślenicki	a	17,6	17,2	18,2	18,4
	b	11,3	11,2	11,6	12,5
nowosądecki	a	24,6	24,3	24,9	25,1
	b	15,9	16,4	16,2	15,8
nowotarski	a	4,5	4,2	4,8	4,9
	b	5,3	5,5	4,7	6,3
olkuski	a	25,5	25,1	25,9	26,1
	b	11,0	10,7	11,1	11,7
oświęcimski	a	39,5	39,3	39,6	39,8
	b	18,0	19,0	17,0	17,0
proszowicki	a	1,4	1,3	1,5	1,5
	b	1,0	1,0	1,2	1,3

Wyszczególnienie a – odbiorcy gazu z sieci (w tys.) b – zużycie gazu (w hm ³)		2009	2010	2011	2012
suski	a	0,7	0,7	0,8	0,8
	b	0,7	0,7	0,9	1,0
tarnowski	a	33,7	32,9	34,5	34,8
	b	20,1	20,2	22,3	22,6
tatrzański	a	0,9	0,8	1,0	1,1
	b	2,2	2,3	2,2	2,7
wadowicki	a	28,6	28,2	28,9	29,2
	b	15,7	16,5	15,1	15,3
wielicki	a	27,5	26,7	28,8	29,1
	b	20,9	21,0	22,8	25,2
Kraków	a	250,5	248,3	249,4	250,5
	b	135,7	137,8	124,6	139,8
Nowy sącz	a	24,6	24,4	24,8	25,0
	b	13,7	15,1	14,2	13,8
Tarnów	a	38,3	37,7	34,6	34,8
	b	17,0	18,9	18,7	17,6

Źródło: dane GUS (Bank Danych Lokalnych)

Mapa 53. Przeciętne zużycie gazu sieciowego na odbiorcę w 2012 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

4. Odnawialne źródła energii

W ostatnich latach widoczny jest wzrost znaczenia energii elektrycznej i ciepłej pochodzącej z odnawialnych źródeł. Polityka Energetyczna Polski zakłada, że w 2020 roku udział odnawialnych źródeł energii w zużyciu energii w Polsce wyniesie 15%. Udział ten w 2012 roku wynosił 10,4%. Województwo małopolskie zajmuje 7. pozycję w Polsce pod względem produkcji energii elektrycznej z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii w wysokości 886,3 GWh. Od 2008 r. udział ten w Małopolsce systematycznie wzrasta: 2008 rok – 4,2%; 2009 rok – 6,6%, 2010 rok – 11,4%; 2011 rok – 12,4% i 2012 rok – 13,9%⁷.

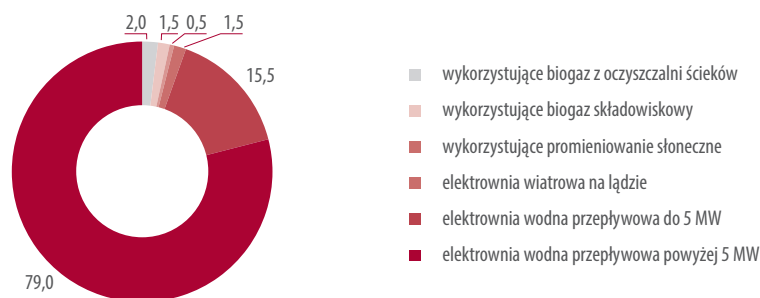
Łączna moc koncesjonowanych instalacji wytwarzających energię elektryczną z odnawialnych źródeł energii w Małopolsce wynosi obecnie ok. 199,7 MW⁸. Produkcja energii odnawialnej w województwie opiera się głównie na elektrowniach wodnych (188,8 MW) i w niewielkim stopniu na pozyskiwaniu energii z biogazu (6,8 MW), wiatru (3 MW) oraz słońca (1,1 MW). Źródła te można uznać za potencjały województwa, w oparciu o które planowane będzie inwestowanie w wytwarzanie energii z odnawialnych źródeł. Rozmieszczenie przestrzenne źródeł odnawialnych jest bardzo nierównomierne. Najwięcej energii elektrycznej produkowane jest w powiecie nowotarskim (elektrownia wodna Niedzica) oraz nowosądeckim (elektrownia wodna Rożnów – 50 MW).

Tabela 99. Instalacje produkujące energię elektryczną z OZE w Małopolsce (źródła koncesjonowane)

Typ instalacji	Liczba instalacji	Moc (w MW)
wytwarzające z biogazu z oczyszczalni ścieków	7	3,91
wytwarzające z biogazu składowiskowego	6	2,93
wytwarzające z promieniowania słonecznego	3	1,10
elektrownia wiatrowa na lądzie	11	2,97
elektrownia wodna przepływowa do 0,3 MW	34	3,23
elektrownia wodna przepływowa do 1 MW	8	4,48
elektrownia wodna przepływowa do 5 MW	9	23,30
elektrownia wodna przepływowa do 10 MW	1	9,00
elektrownia wodna przepływowa powyżej 10 MW	1	56,00
elektrownia wodna szczytowa-pompowa lub przepływowa z członem pompowym	1	92,75
realizujące technologię współspalania (paliwa kopalne i biomasa)	4	0,00

Źródło URE, data aktualizacji danych: 30.09.2013

Wykres 146. Instalacje produkujące energię elektryczną z OZE w Małopolsce (źródła koncesjonowane) (w %)

Źródło URE, data aktualizacji danych: 30.09.2013

7. GUS, 2012.
8. URE, 30.09.2013 r.

Energia wodna

W porównaniu z innymi regionami Polski województwo małopolskie posiada dosyć bogate zasoby wód powierzchniowych. Szacunkowe dane wskazują, że zasoby te wynoszą 4 916,5 m³/rok. Najzasobniejszy w wodę, z dopływów Wisły, jest Dunajec, następnie Soła, a w dalszej kolejności Skawa i Raba. Do zasobów wodnych można zaliczyć również pojemność użytkową zbiorników retencyjnych wynoszącą około 310,6 mln m³. Województwo małopolskie zajmuje 2. miejsce w Polsce pod względem produkcji energii elektrycznej, gdzie źródłem energii jest energia wody. Na terenie województwa łączna moc zainstalowana elektrowni wodnych według danych URE wynosi ok. 188,8 MW, w tym moc małych elektrowni wodnych (MEW o mocy zainstalowanej poniżej 5 MW) to 31 MW.

W Małopolsce do produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych wykorzystuje się głównie energię rzek. W województwie małopolskim małe elektrownie wodne działają m.in. na terenie gminy Zakopane, Myślenice, Nowy Targ (Waksmund), Zawoja oraz Kraków.

Tabela 100. Moc elektrowni wodnych w Małopolsce w 2013 roku

Rodzaje elektrowni wodnych	Liczba	Moc (w MW)
elektrownia wodna przepływowa do 0,3 MW	34	3,23
elektrownia wodna przepływowa do 1 MW	8	4,48
elektrownia wodna przepływowa do 5 MW	9	23,30
elektrownia wodna przepływowa do 10 MW	1	9,00
elektrownia wodna przepływowa powyżej 10 MW	1	56,00
elektrownia wodna szczytowo-pompowa lub przepływowa z członem pompowym	1	92,75

Źródło URE, data aktualizacji danych: 30.09.2013

Energia wiatru

Elektrownie wiatrowe wykorzystują moc wiatru w zakresie jego prędkości od 4 do 25 m/s. Przy prędkości wiatru mniejszej od 4 m/s moc wiatru jest niewielka, a przy prędkościach powyżej 25 m/s ze względów bezpieczeństwa elektrownia jest zatrzymywana. Województwo małopolskie zlokalizowane jest w strefie niekorzystnej, o małych zasobach energetycznych wiatru. Jednakże na terenach o bogatej rzeźbie terenu, a taka występuje w południowej części województwa, istnieją lokalne strefy, w których wiatry mają korzystne własności energetyczne. Lokalne warunki klimatyczne i terenowe, sprzyjające rozwojowi energetyki wiatrowej, występują m.in. na Przysłopie w Zawoi oraz na terenie gminy Rytro (powiat nowosądecki)

Zgodnie z danymi URE, na dzień 30 września 2013 roku, moc elektrowni wiatrowych w Małopolsce wynosiła ok. 3 MW.

Energia słoneczna

Małopolska znajduje się w rejonie Polski o dość dobrej potencjalnej użytecznej energii słonecznej, bo tylko o ok. 9% mniejszej od rejonów o największym nasłonecznieniu. Stosowanie tego typu źródeł energii jest w regionie coraz bardziej popularne.

Region charakteryzuje się jednak bardzo nierównomiernym rozkładem promieniowania słonecznego (80% całkowitej rocznej sumy nasłonecznienia przypada na 6 miesięcy sezonu wiosenno-letniego). Najczęściej stosowane są kolektory słoneczne w połączeniu z pompami ciepła. Widoczny jest wzrost wykorzystywania energii słonecznej w budynkach użyteczności publicznej.

Fotowoltaika

Obecnie w Małopolsce działa jedna farma fotowoltaiczna o mocy 1 MW i produkcji 1,1 GWh energii elektrycznej rocznie. Ze względu na rosnącą popularność produkcji energii elektrycznej przy wykorzystaniu ogniw fotowoltaicznych spółka Energia Wierchosławice Sp. z o.o. planuje rozbudowę mocy elektrowni. Jednak, ze względu na wysokie koszty inwestycyjne, są to jak dotąd tylko pojedyncze przykłady.

Energia geotermalna

Na głębokości 1600–2600 m znajdują się ogromne pokłady wód geotermalnych w powiatach: tatrzańskim, nowotarskim, krakowskim, myślenickim, brzeskim, proszowickim, bocheńskim i miechowskim, a także w Krakowie – w rejonie Przyłasku czy ul. Tetmajera. Zasoby gorącej wody wynoszą ok. miliard metrów sześciennych, a wydajność do 800 m³/h. Jako czysty ekologicznie nośnik energii, wody geotermalne mogą odegrać ważną rolę na obszarach o unikatowych walorach przyrodniczych (parki narodowe i krajobrazowe) oraz w miastach, w których zanieczyszczenie gazowo–pyłowe jest szczególnie uciążliwe wskutek wykorzystywania tradycyjnych nośników energii (Zakopane, Nowy Targ). W województwie małopolskim energię geotermalną wykorzystuje się od 1994 roku. Pierwsza instalacja powstała w latach 1989–1993 w miejscowości Bańska Niżna pn.: Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Geotermia Podhalańska S.A.

Z raportu Polskiej Akademii Nauk wynika, że Małopolska nie wykorzystuje w pełni swego naturalnego bogactwa, jakim są wody geotermalne. Na bazie analiz i ocen warunków geologicznych poszczególnych pięter hydrogeologicznych, na obszarze województwa małopolskiego wydzielone zostały 92 obiekty – strefy możliwego wykorzystania energii geotermalnej. W 40 przypadkach byłoby to opłacalne dla miejscowej społeczności, w postaci basenów cieplicowych albo jako magistrała ciepłownicza.

Geotermia – Geotermia Podhalańska

W Małopolsce energię ze źródeł geotermalnych produkuje PEC Geotermia Podhalańska S.A., powstała jako jedna z pierwszych instalacji wykorzystujących odnawialne zasoby geotermalne w Polsce. Od 2005 roku Spółka jest członkiem systemu handlu emisjami. Do eksploatowanej przez Spółkę sieci ciepłowniczej wciąż są przyłączani nowi odbiorcy ciepła, co skutkuje znacznym ograniczeniem niskiej emisji, pochodzącej ze spalania węgla, koksu, ropy naftowej i gazu ziemnego w przydomowych kotłowniach.

W końcu 2010 roku z usług Spółki korzystało 1 467 odbiorców na terenie gmin: Szaflary, Biały Dunajec, Poronin i Miasta Zakopane. Roczna sprzedaż ciepła osiągnęła 376 tys. GJ⁹, z tego 76,82% pochodziło z energii geotermalnej – 288 843,2 GJ.

Energia biomasy

Określenie pojęcia biomasy zostało wprowadzone przez Unię Europejską (THERMIE, 1995) i wskazuje, że biomasa obejmuje wszelką substancję organiczną pochodzenia roślinnego lub zwierzęcego, jak też wszelkie pochodne substancje uzyskane z transformacji surowców pochodzenia roślinnego i zwierzęcego. Do substratów zalicza się między innymi: drewno z plantacji drzew szybko rosnących, drewno odpadowe w leśnictwie i drzewnictwie, gnojowicę i obornik z hodowli zwierząt, słomę w produkcji zbożowej oraz odpady organiczne w przemyśle rolno-spożywczym. Do biomasy zalicza się również substancje organiczne występujące w osadach ściekowych w komunalnych oczyszczalniach ścieków. Biomasa może też pozyskiwać z rolnictwa (słoma, biogaz z gnojowicy), z leśnictwa i drzewiarstwa (drewno odpadowe), z gospodarki komunalnej (makulatura, biogaz z wysypisk lub oczyszczalni ścieków) albo z przemysłu (odpady przemysłu celulozowo-papierniczego, przemysłu tekstylnego, przemysłu spożywczego itp.).

1,5 Mg suchego drewna (wartość opałowa 15,5 MJ/kg) lub 2,0 Mg słomy (13,0 MJ/kg) są równoważne energetycznie około 1,0 Mg węgla (wartość opałowa 25,0 MJ/kg), a 1 m³ biogazu jest równoważny 1 kg węgla. Polski węgiel ma na ogół parametry 25/22/0,8 (25 MJ/kg, 22% popiołu, 0,8% siarki), natomiast biomasa roślinna (drewno lub słoma) 13/3/0,3. W suchych osadach ściekowych mamy parametry 14/45/0,8, co przypomina nieco parametry mułów odpadowych powstających przy płukaniu węgla lub parametry węgla brunatnego. Ten gorszy surowiec może być jednak również w miarę potrzeby wykorzystywany energetycznie.

Wykorzystanie biomasy do celów energetycznych następuje przez bezpośrednie spalanie drewna, słomy, odpadków produkcji roślinnej lub roślin energetycznych (specjalnego gatunku wierzby oraz tzw. malwy pensylwańskiej itp.).

9. Czesław Ślimak, PEC Geotermia Podhalańska S.A., *Technika Poszukiwań Geologicznych Geotermia*, „Zrównoważony Rozwój” nr 1–2/2011.

Drewno

Według danych GUS 2011 w Małopolsce pozyskano 97 536 t drewna na cele energetyczne. W bilansie uwzględniono również odpady drewniane z drewna do celów przemysłowych w ilości ok. 15% wagi. Roczna produkcja ciepła z tych ilości wynosi 3 178 637,16 GJ. Dane z GUS nie uwzględniają importu drewna spoza granic województwa ani sprzedaży gotowego opału w postaci drewna kominkowego oraz pelletu.

Biogazownie rolnicze

Małopolskę zaliczyć należy do województw o średnim potencjale biogazu rolniczego (3,97% potencjału krajowego). Całkowity potencjał województwa w produkcji biogazu wynosi 1 025 216 000 m³¹⁰.

Głównym substratem biogazowni rolniczych będą odpady z produkcji rolnej i zwierzęcej. Według danych GUS za rok 2010 produkcja rolna w Małopolsce kształtowała się następująco:

- › bydło – 200 tys. szt.,
- › trzoda chlewna – 360 tys. szt.,
- › drób – 6,3 tys. szt.,
- › słoma ze zbóż – 600 tys t.

Przy założeniu wykorzystania 10% powyższych wielkości na cele energetyczne wyprodukowana energia docelowo może wynosić 96 GWh energii elektrycznej oraz 288 000 GJ energii cieplnej.

Biogazownie z oczyszczalni ścieków

Potencjał techniczny dla wykorzystania biogazu z oczyszczalni ścieków do celów energetycznych jest bardzo wysoki. Standardowo z 1 m³ osadu (4–5% suchej masy) można uzyskać 10–20 m³ biogazu o zawartości ok. 60% metanu. Do bezpośredniej produkcji biogazu najlepiej dostosowane są oczyszczalnie biologiczne, które mają zastosowanie we wszystkich oczyszczalniach ścieków komunalnych oraz w części oczyszczalni przemysłowych. Ponieważ oczyszczalnie ścieków mają stosunkowo wysokie zapotrzebowanie własne zarówno na energię cieplną, jak i elektryczną, energetyczne wykorzystanie biogazu z fermentacji osadów ściekowych może w istotny sposób poprawić rentowność tych usług komunalnych.

Ze względów ekonomicznych pozyskanie biogazu do celów energetycznych jest uzasadnione tylko na większych oczyszczalniach ścieków przyjmujących średnio ponad 8 tys.–10 tys. m³/dobę. Wg danych GUS 2011 w Małopolsce znajduje się 6 instalacji do produkcji energii elektrycznej z biogazu z oczyszczalni ścieków o mocy 3,7 MW, z roczną produkcją energii elektrycznej na poziomie 22,2 GWh i produkcją ciepła 66 600 GJ.

Przykładem są oczyszczalnie ścieków Płaszów i Kujawy zarządzane przez Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji S.A z produkcją roczną energii elektrycznej i ciepła wynoszącą 12 550 MWh.

Gaz ze składowisk odpadów

Odpady organiczne stanowią jeden z głównych składników odpadów komunalnych. Ulegają one naturalnemu procesowi biodegradacji, czyli rozkładowi na proste związki organiczne. W warunkach optymalnych z jednej tony odpadów komunalnych może powstać około 400–500 m³ biogazu. Dlatego też przyjmuje się, że z jednej tony odpadów można pozyskać maksymalnie do 200 m³ biogazu.

Składowiska przyjmujące powyżej 10 tys. t/rok odpadów powinny być wyposażone w instalacje neutralizujące biogaz. Wypuszczanie biogazu bezpośrednio do atmosfery, bez spalania w pochodni lub innego sposobu utylizacji, jest dziś, w świetle umów międzynarodowych i przepisów obowiązujących w Unii Europejskiej, niedopuszczalne. Jest to również niezgodne ze zobowiązaniami Protokołu z Kioto.

Do głównych producentów energii elektrycznej z biogazu należą: MPO Sp. z o.o. w Krakowie (składowisko odpadów komunalnych w Baryczy – produkcja ok. 8,5 tys. MWh energii/rok), ZGK Bolesław sp. z o.o. (składowisko odpadów komunalnych koło Olkusza – produkcja 2 tys. MWh energii/rok) oraz Nova sp. z o.o. (gmina Nowy Sącz – produkcja 1 223 MWh energii elektrycznej oraz 4 890 GJ ciepła/rok).

10. Paulina Łyko, *Potencjał produkcji biogazu w Małopolsce*, AGH.

Współspalanie biomasy

Współspalanie biomasy odbywa się w trzech największych elektrociepłowniach w Małopolsce. Elektrociepłownie Siersza, Skawina i Kraków współspalają rocznie ok. 300 tys. ton biomasy, co przy kaloryczności 14 GJ/t daje 3 793 154,40 GJ rocznie.

Infrastruktura sanitarna

Opracowanie: Agnieszka Sienicka

podsumowanie

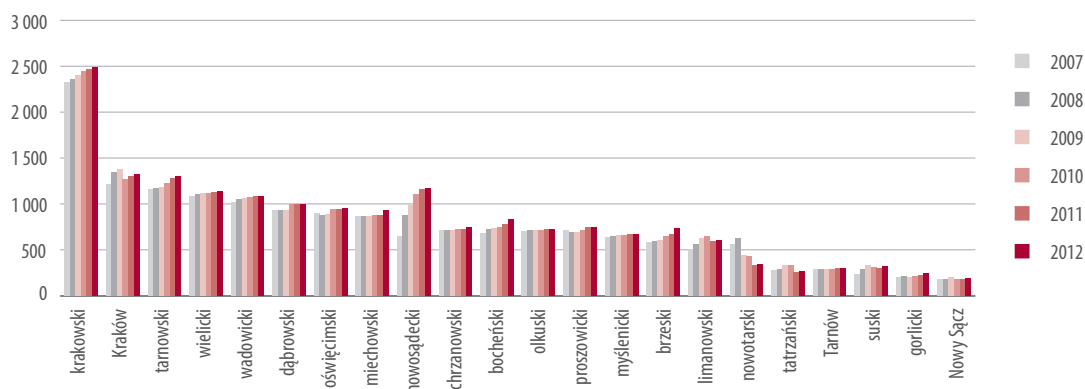
Na przestrzeni ostatnich 7 lat obserwuje się stałą tendencję wzrostową w długości budowanej sieci kanalizacyjnej. Średni przyrost tej sieci wynosił 6,9% rocznie. W przypadku sieci wodociągowej przyrost ten jest mniejszy i wynosi 2% rocznie. Najwięcej sieci kanalizacyjnej w 2012 roku wybudowano na terenie miasta i gminy Myślenice – 62,1 km. Wodociągów najwięcej wybudowano w gminie Kozłów – 47,4 km sieci.

1. Wodociągi

Zasoby wodne Małopolski zaspokajają z nadwyżką jej potrzeby, jednak konieczne jest wyrównywanie poziomu zaopatrzenia w wodę na całym obszarze województwa przy pomocy środków technicznych. W tym celu woda pobierana jest z obszarów bogatych na potrzeby obszarów ubogich w zasoby i przesyłana systemami wodociągów nawet na znaczne odległości. Przykładem może być Kraków, dla którego woda pobierana jest ze zbiornika w Dobczycach i transportowana rurociągiem na odległość ok. 20 km.

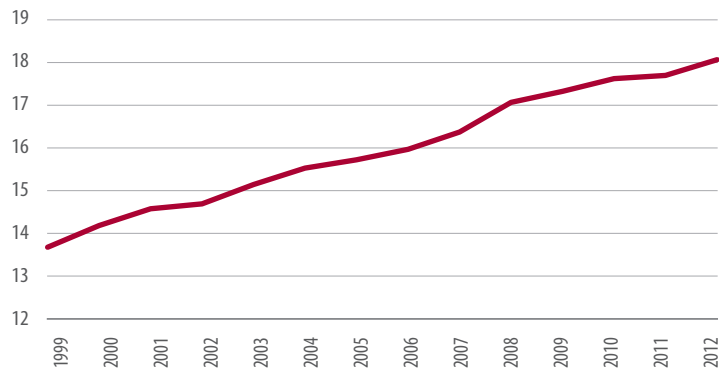
Według danych Urzędu Statystycznego (US) w Krakowie w 2012 roku na terenie województwa małopolskiego przybyło 368,6 km wodociągów (długość sieci wyniosła 18 066,5 km).

Wykres 147. Długość sieci wodociągowej w latach 2007–2012 (w km)

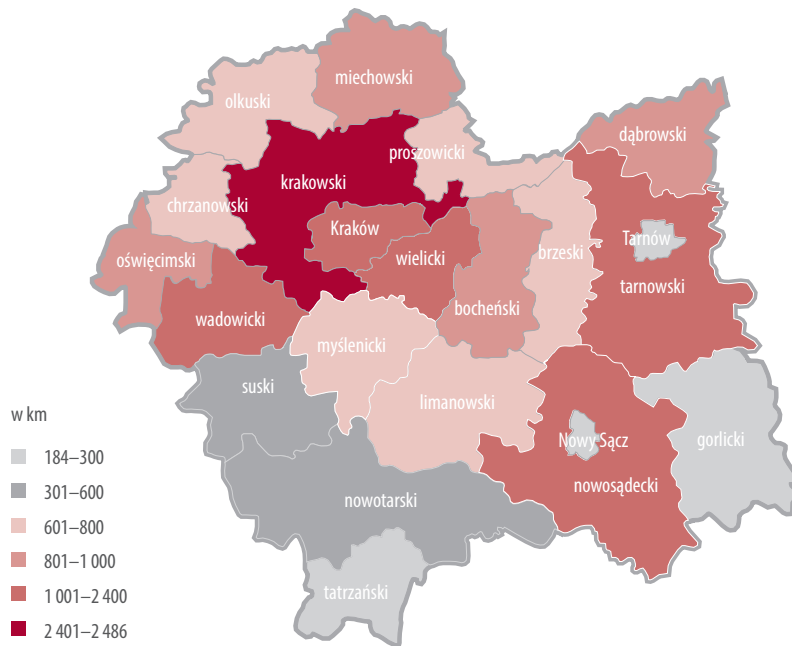
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Wykres 148. Przyrost sieci wodociągowej w województwie małopolskim w latach 1999–2012 (w tys. km)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Mapa 54. Długość sieci wodociągowej w województwie małopolskim w 2012 roku

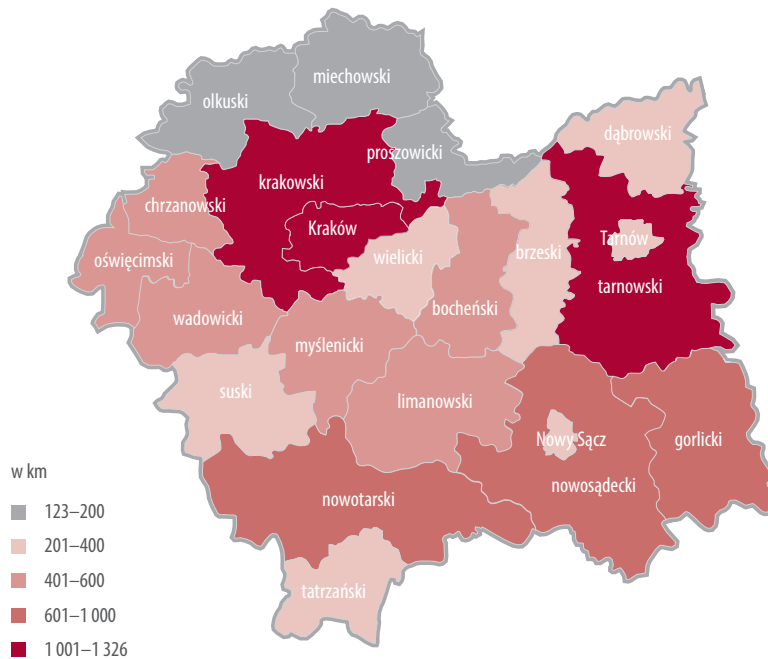
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

2. Kanalizacje

Rozwój sieci kanalizacyjnej nie był w Małopolsce tak gwałtowny jak rozwój wodociągów. Dopiero w latach 2005–2012 przyrost sieci kanalizacyjnej był większy od przyrostu sieci wodociągowej.

Według danych US w Krakowie w 2012 roku przybyło w Małopolsce 741,3 km sieci kanalizacyjnej (długość kanalizacji wyniosła 11 390,4 km), podczas gdy w 2011 roku przyrost ten wyniósł 640,9 km.

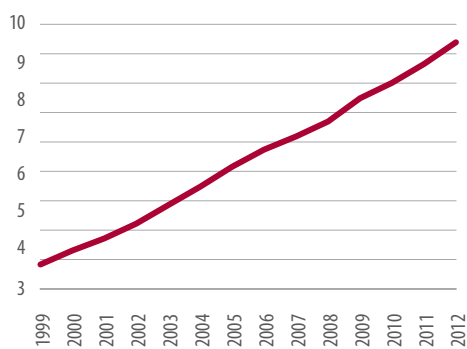
Mapa 55. Długość sieci kanalizacyjnej w województwie małopolskim w 2012 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

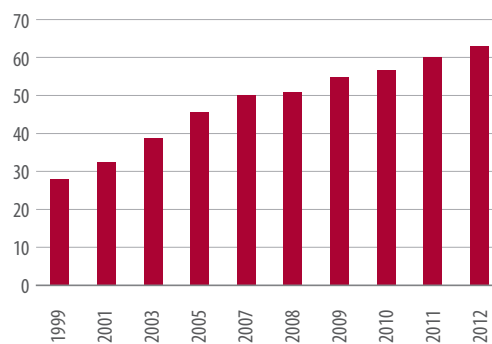
W województwie małopolskim występuje nadal dysproporcja pomiędzy długością sieci kanalizacyjnej w miastach i na wsi, chociaż sytuacja ta ulega poprawie. W 2005 roku kanalizacje wiejskie stanowiły 51,9% ogółu długości sieci kanalizacyjnej, natomiast w 2012 roku kanalizacje na wsi stanowiły już 60,5% ogółu długości sieci kanalizacyjnej województwa.

Wykres 149. Przyrost sieci kanalizacyjnej w województwie małopolskim w latach 1999–2012 (w tys. km)

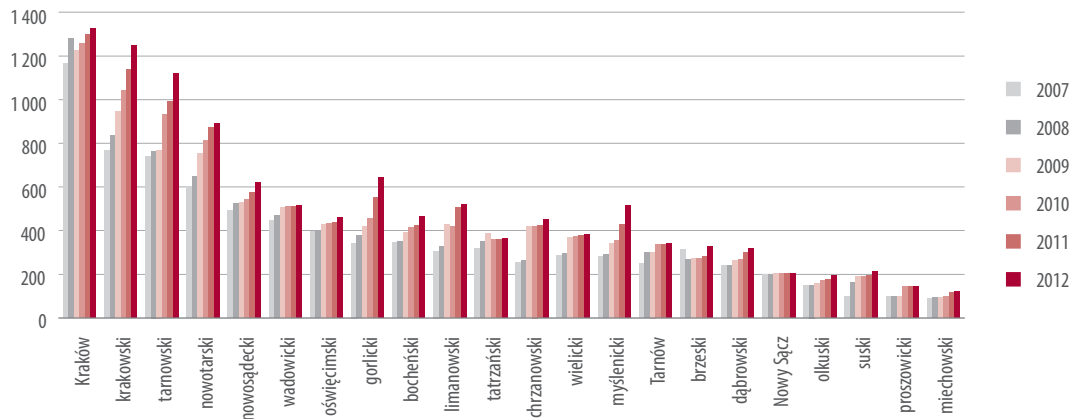
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Wykres 150. Stosunek długości sieci kanalizacyjnej do wodociągowej w latach 1999–2012 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

Wykres 151. Długość sieci kanalizacyjnej w latach 2007–2012 (w km)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie

case study

W 2012 roku zmodernizowano oczyszczalnię ścieków w gminie Ochotnica Dolna do przepustowości 1000 m³/dobę, gminie Lipnica Murowana do przepustowości 281 m³/dobę oraz w gminie Szczurowa do przepustowości 870 m³/dobę. Koszt modernizacji trzech oczyszczalni ścieków wyniósł około 9,6 mln zł.

Wybudowano oczyszczalnię ścieków w gminie Trzciana o przepustowości 263 m³/dobę, oraz w gminie Lanckorona o przepustowości 150 m³/dobę. Koszt budowy dwóch oczyszczalni ścieków wyniósł około 3,5 mln zł. Łączny koszt ww. inwestycji wyniósł około 13,1 mln zł.

Liczba oczyszczalni komunalnych w województwie małopolskim wynosi 238, w tym:

- › mechanicznych – 0,
- › biologicznych – 181,
- › z podwyższonym usuwaniem biogenów – 57.

Budowa, rozbudowa i modernizacja oczyszczalni ścieków komunalnych oraz budowa i modernizacja zbiorczych systemów kanalizacyjnych na terenie gmin realizowana jest w ramach Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK). Program ten zakłada wyposażenie aglomeracji¹ w infrastrukturę sanitarną do końca 2015 roku.

więcej informacji

Więcej informacji o KPOŚK na stronie:
<http://www.kzgw.gov.pl>

1. Aglomeracja oznacza teren (w obszarze jednej lub wielu gmin), na którym zaludnienie lub działalność gospodarcza jest wystarczająco skoncentrowana, aby ścieki komunalne były zbierane i przekazywane systemem kanalizacyjnym do oczyszczalni ścieków.

Społeczeństwo informacyjne

Opracowanie: Beata Bańdura

— podsumowanie

- **Rozwój kompetencji mieszkańców regionu dzięki poprawie dostępu mieszkańców Małopolski do bazy dydaktycznej i oferty szkoleniowej:** w 2012 uruchomiono Centrum Informatyki Akademii Górniczo-Hutniczej, jeden z najnowocześniejszych obiektów dydaktyczno-naukowych w Europie oraz jedno z pierwszych w Polsce „żywych laboratoriów”. Ponadto realizowane są szkolenia podnoszące umiejętności IT mieszkańców regionu, pozwalające na korzystanie z coraz bogatszej oferty e-usług, udostępnionych dzięki realizacji projektów w Małopolsce.
- **Rozwój sektora usług biznesowych – Kraków liderem Europy Środkowo-Wschodniej.** To jedno z 10 najatrakcyjniejszych miast na świecie dla outsourcingu usług biznesowych, wg rankingu „Tholons Top Outsourcing Destinations 2013”. W krakowskich centrach usług z kapitałem zagranicznym zatrudnionych jest ponad 25 tys. osób, co stanowi 23% ogółu pracowników sektora w Polsce. Krakowskie centra usług specjalizują się w usługach informatycznych. Wzrostowi zatrudnienia w tym sektorze sprzyja m.in. duża liczba dobrze przygotowanych absolwentów szkół wyższych.

Społeczeństwo informacyjne funkcjonuje w oparciu o szybką wymianę informacji, a podstawowym warunkiem jego rozwoju jest dostęp do nowoczesnej sieci teleinformatycznej oraz umiejętność wykorzystania technologii informacyjnych we wszystkich aspektach życia gospodarczego i społecznego. Umiejętność gromadzenia, przetwarzania i przekazywania informacji z wykorzystaniem nowoczesnych technologii wpływa na rozwój gospodarczy całego regionu.

1. Wybrane projekty w zakresie społeczeństwa informacyjnego realizowane w Małopolsce

Regionalny portal internetowy Wrota Małopolski

Przed portalem Wrota Małopolski stoi zadanie umacniania pozycji lidera wśród serwisów informacyjnych w naszym regionie. Obok funkcji, jaką spełnia od wielu lat (integracja systemów informatycznych instytucji i urzędów administracji publicznej, obywateli i podmiotów prawnych) portal podkreśla swoją rolę jako jedno z głównych źródeł informacji na temat wydarzeń

Regionalny Portal Internetowy Wrota Małopolski współorganizatorem kampanii społecznej „Miejsce Przyjazne Maluchom”

Akcja identyfikowana dotychczas wyłącznie ze stolicą Małopolski, dzięki zaangażowaniu Redakcji portalu zyskała charakter regionalny. Teraz o certyfikat miejsca przyjaznego maluchom mogą ubiegać się instytucje publiczne i prywatne – nie tylko z Krakowa, ale także z całej Małopolski.

lokalnych i regionalnych. Nie można zapomnieć, że portal jest także miejscem, w którym prezentowane są długofalowe inicjatywy władz Małopolski i środowisk lokalnych. Dzięki odpowiednim narzędziom i opiece merytorycznej portalu tworzone są nowe serwisy przydatne dla mieszkańców. Wystarczy wymienić: „Eko-prognoza”, „Małopolska Janowi Pawłowi II”, „Odpowiedzialna Małopolska” dotycząca tematu społecznej odpowiedzialności biznesu w naszym regionie (ewenement w skali województwa), „Małopolska. I wszystko gra”, która prezentuje główne festiwale odbywające się w regionie, czy „Specjalny Serwis Świąteczny”, przybliżający świąteczne zwyczaje Małopolan sprzed lat. Najpoważniejsze wyzwania, jakie stoją przed tym serwisem, to odpowiedź na potrzeby mieszkańców w zakresie usług elektronicznych oraz szukanie nowoczesnych i atrakcyjnych form prezentacji informacji z regionu.

Rozwój dostępu do usług elektronicznych w Małopolsce

W ramach projektu następuje przebudowa Cyfrowego Urzędu, która pozwoli na utrzymywanie kontaktu on-line z użytkownikami systemu oraz umożliwi świadczenie e-usług przez jednostki administracji publicznej na rzecz przedsiębiorców, inwestorów oraz obywateli. Projekt zakłada również przebudowę Regionalnego Systemu Biuletynów Informacji Publicznej w kierunku zastosowania innowacyjnych rozwiązań w prezentacji informacji publicznych oraz wprowadza nowy sposób zarządzania treścią. Od 2011 roku trwają prace nad utworzeniem nowego Regionalnego Systemu Biuletynów Informacji Publicznej oraz Cyfrowego Urzędu. Więcej informacji o projekcie znajduje się na stronie www.malopolskie.pl/Informatyka/Inicjatywy/?id=2205.

Podwyższanie kwalifikacji mieszkańców Małopolski w zakresie IT

Projekt, zrealizowany w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, koncentrował się na kluczowych zagadnieniach dla przyszłości regionu: zdiagnozowaniu rynku edukacji IT oraz opracowaniu założeń kompleksowego systemu edukacji w zakresie IT dla Małopolski. W 2009 roku przeprowadzono diagnozę rynku edukacji IT w Małopolsce. Na przełomie 2011 i 2012 roku opracowano system podnoszenia kompetencji IT mieszkańców Małopolski. Kolejnym etapem było przeprowadzenie w 2012 roku szkoleń informatycznych, na różnych poziomach zaawansowania, dla 284 osób z 10 miejscowości z terenu Małopolski, w wieku od 18 do ponad 70 lat. 219 uczestników szkoleń potwierdziło swoje umiejętności niezależnym, międzynarodowym certyfikatem. Więcej informacji o projekcie oraz dokumenty: *Diagnoza rynku edukacji IT w Małopolsce* i *System podwyższania kwalifikacji IT mieszkańców Małopolski* znajdują się na stronie www.kompetencjeIT.malopolska.pl.

Wirtualne Muzea Małopolski

Innowacyjny projekt realizowany przez Województwo Małopolskie oraz Małopolski Instytut Kultury od 2010 roku w ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007–2013. W ramach projektu tworzony jest regionalny system digitalizacji obiektów zabytkowych, obejmujący:

- › utworzenie Regionalnej Pracowni Digitalizacji,
- › zdigitalizowanie 700 najciekawszych i najcenniejszych dla dziedzictwa kulturowego obiektów z 35 małopolskich muzeów,
- › utworzenie portalu, na którym cyfrowe zbiory zostaną zaprezentowane w formie fotorealistycznych modeli 3D, wirtualnych wystaw i interaktywnych prezentacji.

Projekt umożliwi zachowanie, utrwalanie i upowszechnienie pełnego obrazu dziedzictwa kulturowego Małopolski, z uwzględnieniem perspektywy ogólnopolskiej i europejskiej. Więcej informacji o projekcie znajduje się na stronie www.muzea.malopolska.pl.

Centrum Informatyki Akademii Górniczo-Hutniczej

Projekt zrealizowano w ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007–2013. Podając za AGH, Centrum, umożliwiający kształcenie studentów w zakresie najnowszych technologii, jest jednym z najnowocześniejszych obiektów dydaktyczno-naukowych w Europie oraz jednym z pierwszych w Polsce „żywych laboratoriów”. Jego infrastruktura teleinformatyczna może być wykorzystywana w celach edukacyjnych i demonstracyjnych. W budynku znajdują się m.in.:

- › 2 amfiteatralne sale wykładowe (na 150 i 250 osób) wyposażone w najnowsze systemy telekonferencyjne, umożliwiające bezpośrednie połączenia z innymi uniwersytetami i organizację wykładów wybitnych specjalistów, oraz uniwersalna sala wykładowo-konferencyjna na 200 osób,
- › 15 nowoczesnych laboratoriów specjalistycznych (wirtualnej rzeczywistości i wizualizacji 3D; sieciowych systemów multimedialnych; systemów mobilnych; sieci komputerowych).

Dzięki najnowocześniejszej infrastrukturze informatycznej możliwe jest skonfigurowanie każdego laboratorium „na żądanie”, zgodnie z wymaganiami prowadzących oraz potrzebami studentów.

Małopolska Infrastruktura Informacji Przestrzennej

Małopolska Infrastruktura Informacji Przestrzennej (<http://miip.geomalopolska.pl>) zapewnia publiczny dostęp do danych przestrzennych z obszaru województwa, skierowana jest w szczególności do administracji publicznej. Jest przykładem współpracy administracji samorządowej, obecnie na szczęblu Gminy Miejskiej Kraków oraz Województwa Małopolskiego.

Szeroki zakres informacyjny i funkcjonalny MIIP pozwala na jej różnorodne wykorzystanie, m.in. wyszukanie numerów adresowych, wgląd w mapy akustyczne, mapy emisji zanieczyszczeń dla obszaru województwa, przeglądanie aktualnych danych ewidencji gruntów i budynków dla obszaru miasta Krakowa. Pomimo krótkiego okresu funkcjonowania, MIIP stała się platformą wykorzystywaną jako węzeł rozpowszechniający informację przestrzenną na potrzeby lokalnych serwisów mapowych. Z roku na rok, MIIP otrzymuje wyróżnienia w konkursach internetowych map i stała się rozwiązaniem wyznaczającym kierunki rozwoju dla tego typu systemów. W 2012 roku liczba odwiedzających wyniosła 83 tys. osób.

2. Umiejętności i infrastruktura IT w Małopolsce

W województwie małopolskim dynamicznie rozwija się branża informatyczna oraz rynek nowoczesnych usług biznesowych. Firmy BPO świadczą usługi informatyczne, finansowo-księgowe, badań i rozwoju oraz logistyczno-magazynowe. Jak wynika z raportu Związku Liderów Sektora Usług Biznesowych ASDL pn. *Sektor nowoczesnych usług biznesowych w Polsce 2013*, średnioroczny wzrost zatrudnienia w sektorze w Polsce w ostatnich kilku latach utrzymuje się na poziomie około 20% i charakteryzuje się największą stabilnością wśród wszystkich państw regionu. Polska wyróżnia się na tle regionu dużą liczbą i stopniem rozwoju ośrodków dla nowoczesnych usług biznesowych. Niektóre miasta w kraju wykorzystują swój potencjał i zdobywają silną pozycję w skali globalnej. Wśród centrów usług z kapitałem zagranicznym, największym zatrudnieniem charakteryzuje się Kraków, w którym zagraniczne centra usług zatrudniają nieco ponad 25 tys. osób, co stanowi 23% ogółu pracowników sektora w Polsce. Krakowskie centra usług specjalizują się w usługach informatycznych. Kraków znalazł się wśród 10 najatrakcyjniejszych miast na świecie dla outsourcingu usług biznesowych w najnowszym rankingu „Tholons Top Outsourcing Destinations 2013”. W ciągu roku miasto awansowało z miejsca 11. na 10. Kraków stał się tym samym pierwszym ośrodkiem z Europy Środkowo-Wschodniej w Top 10 tego rankingu.

Nadal prognozuje się wzrost zatrudnienia, czemu, według autorów opracowania *Barometr Zawodów 2013*, sprzyja duża liczba dobrze przygotowanych absolwentów szkół wyższych oraz coraz powszechniejsze korzystanie przedsiębiorstw zagranicznych z usług podmiotów specjalizujących się w obsłudze procesów niezwiązanych z główną działalnością klientów. Warto zaznaczyć, że centra podejmują współpracę ze szkołami wyższymi, aby przygotować studentów do wejścia na rynek pracy. Przykładem może być współpraca z Uniwersytetem Ekonomicznym w Krakowie, realizującym programy szkoleniowe, tzw. akademie firmowe, prowadzone wspólnie przez UEK i firmy partnerskie. Program akademii zawiera cykl szkoleń i warsztatów, prowadzonych przez doświadczonych trenerów, oraz praktyki w firmach partnerskich. Wielu spośród uczestników akademii znajduje później w nich zatrudnienie.

Więcej informacji o raporcie *Sektor nowoczesnych usług biznesowych w Polsce 2013* znajduje się na stronie <http://www.absl2013.epublish24.com/ABSL2013/assets/basic-html/page1.html>

Więcej informacji o raporcie WUP *Barometr Zawodów 2013* znajduje się na stronie <http://www.obserwatorium.malopolska.pl/files/common/raporty-z-badan/barometr-zawodow/barometr-zawodow-2013.pdf>

Badania na temat rynku pracy (uwzględniające również specjalistów IT) prowadzono w ramach analiz Małopolskiego Obserwatorium Rynku Pracy i Edukacji dla Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Krakowie. Wyniki za 2012 rok, przedstawione w opracowaniu *Barometr Zawodów 2013*, wskazują, że w Małopolsce zmieniło się zapotrzebowanie na pracowników i wśród zawodów deficytowych nie wymienia się już tych wymienionych w roku ubiegłym (graficy komputerowi, programiści, projektanci stron internetowych – zawody deficytowe w 10 powiatach, oraz projektanci i administratorzy systemów komputerowych – zawód deficytowy w 8 powiatach). Ponadto w grupie zawodów nadwyżkowych, czyli takich, w których znalezienie pracy może być w Małopolsce trudniejsze, znaleźli się m.in. pracownicy średniego szczebla, o niedostatecznych umiejętnościach typowo zawodowych (np.: technicy elektrycy / elektronicy, technicy informatycy). Dla Krakowa wyniki są nieco inne ze względu na wciąż rozwijający się rynek usług wspierających biznes, na którym potrzebni są także specjaliści z zakresu IT. Wśród zawodów deficytowych w Krakowie znaleźli się: programiści i administratorzy stron internetowych, projektanci i administratorzy baz danych, specjaliści ds. zastosowań informatyki. Poszukiwani są specjaliści m.in. ze znajomością języków Java, C++ oraz technologii .NET. Cenieni są również pracownicy z doświadczeniem, dlatego firmy konkurują o jak najlepszego specjalistę poprzez oferowanie mu wyższych zarobków.

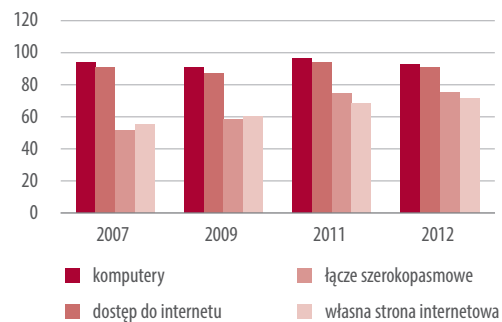
Według opracowania WUP *Pracodawca – Rynek – Pracownik. Raport z badania zapotrzebowania na pracowników wśród małopolskich pracodawców 2012*, wśród zawodów poszukiwanych w ubiegłym roku znaleźli się specjaliści nauk fizycznych, matematycznych i technicznych (10%), średni personel nauk fizycznych, chemicznych i technicznych (8%), elektrycy i elektronicy (7%), specjaliści ds. technologii informacyjno-komunikacyjnych (4%).

Komputery w przedsiębiorstwach

Poziom wykorzystania komputerów oraz dostępu do internetu w małopolskich przedsiębiorstwach jest stosunkowo wysoki, ale w 2012 roku spadło zarówno wyposażenie przedsiębiorstw w komputery z 96,1% w 2011 roku do 92,8% w 2012 roku oraz poziom dostępu do internetu z 94% w 2011 roku do 90,7% w 2012 roku. Jak podaje Główny Urząd Statystyczny, w Polsce w 2012 roku w porównaniu z rokiem poprzednim nastąpił wzrost liczby przedsiębiorstw korzystających z połączeń szerokopasmowych, a także bezprzewodowych łącz 3G. Największy wzrost dostępności do Internetu poprzez łącze szerokopasmowe odnotowano wśród przedsiębiorstw małych. Wzrasta liczba małopolskich firm posiadających własne strony internetowe, od prostych prezentujących katalogi wyrobów lub cenniki po strony umożliwiające składanie zamówień, rezerwacje on-line, dokonanie płatności lub uzyskanie, za pośrednictwem komunikatora, pomocy w trakcie dokonywania zakupów. W 2010 roku 15,1% przedsiębiorstw w Małopolsce składało zamówienia przez sieci komputerowe. Rok później było to 18,8%. Pasuje to Małopolskę poniżej średniej krajowej, osiągającej odpowiednio 16,4% i 19,3%. Natomiast otrzymywanie zamówień przez sieci komputerowe w Małopolsce było w 2010 roku na poziomie 10,9% i 11% w 2011 roku, czyli nieznacznie powyżej średniej dla Polski wynoszącej odpowiednio 10% i 10,9%. Z badań przeprowadzonych przez GUS wynika, że przedsiębiorstwa, szczególnie te duże, coraz chętniej korzystają z e-administracji, czyli możliwości wypełnienia i wysyłania dokumentów on-line do urzędów administracji publicznej. Pozwala to zaoszczędzić czas, a zamieszczanie informacji na stronach publicznych, ułatwia śledzenia zmian w przepisach. Dane dla Małopolski sytuują region poniżej średniej krajowej.

Więcej informacji o raporcie WUP *Pracodawca – Rynek – Pracownik. Raport z badania zapotrzebowania na pracowników wśród małopolskich pracodawców 2012* znajduje się na stronie http://obserwatorium.malopolska.pl/files/common/raporty-z-badan/badanie-pracodawcow/pracodawca_rynek_pracownik_2012.pdf

Wykres 152. Przedsiębiorstwa w Małopolsce wykorzystujące wybrane technologie teleinformatyczne (w %)

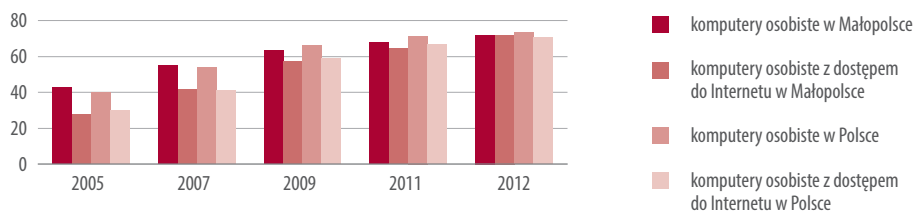
Zródło: opracowanie własne na podstawie danych US w Krakowie

Coraz częściej firmy sięgają po zaawansowane rozwiązania biznesowe, np. *cloud computing* – przetwarzanie w chmurze, polegające na użytkowaniu usług dostarczonych przez zewnętrzne organizacje. Podając za „Dziennikiem Gazeta Prawna”, na rozwój rynku *cloud computing*, oprócz poszukiwania oszczędności przez klientów końcowych, wpływa między innymi wzrost popularności mobilnego internetu i aplikacji mobilnych. W dalszej kolejności wymieniane są: bezpieczeństwo i coraz większa ilość przetwarzanych danych.

Komputery w gospodarstwach domowych

Równoległe ze wzrostem wykorzystania technologii teleinformatycznych w przedsiębiorstwach stale rośnie liczba indywidualnych jej użytkowników. Jak podaje Główny Urząd Statystyczny w opracowaniu *Społeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2008–2012* ponad siedem na dziesięć gospodarstw domowych miało w domu przynajmniej jeden komputer. W latach 2008–2012 udział gospodarstw domowych posiadających szerokopasmowy dostęp do Internetu rósł szybciej niż w przypadku dostępu do sieci ogółem, osiągając poziom 67,0% w 2012 roku. Z Internetu regularnie korzystało 58,7% osób w wieku 16–74 lata. Najwięcej regularnych użytkowników jest wśród uczniów i studentów (97,2%), osób pracujących na własny rachunek (83,8%), a także mieszkańców dużych miast (71,6%), osób z wyższym wykształceniem (91,9%). Poziom ten był najwyższy w Polsce centralnej, a najniższy – w Polsce wschodniej. Na stopień wyposażenia gospodarstwa domowego mają wpływ m.in. typ gospodarstwa, stopień urbanizacji, miejsce zamieszkania, wysokość dochodów oraz, w bardzo dużym stopniu, posiadanie dzieci na utrzymaniu.

Wykres 153. Liczba komputerów osobistych na 100 gospodarstw domowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i US w Krakowie

Według podziału na region wschodni, centralny i zachodni, przyjętego w opracowaniu GUS, Małopolska została zaliczona do regionu centralnego, wraz z województwami: kujawsko-pomorskim, łódzkim, mazowieckim, pomorskim i śląskim. W Polsce w 2012 roku liczba osób korzystających z komputera wyniosła 19,4 mln, spośród których 18,3 mln stanowili regularni użytkownicy komputera. Pod względem odsetka osób regularnie korzystających z komputera, Polska centralna dominuje wśród trzech regionów. W regionie tym regularni użytkownicy komputera w 2012 roku stanowili 63,3% badanej populacji. Z kolei, w podziale na regiony NTS1, gdzie Małopolska została zaliczona wraz ze Śląskiem do regionu południowego, w 2012 roku gospodarstwa domowe posiadające w domu komputer stanowiły największy odsetek wśród gospodarstw domowych z regionu południowego kraju (76,3%).

Więcej informacji o opracowaniu *Społeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2008–2012* wydanych przez Główny Urząd Statystyczny znajduje się na stronie http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/nts_spolecz_inform_w_polsce_2008-2012.pdf

W Polsce w 2012 roku dostęp do Internetu w domu posiadało 70,5% gospodarstw domowych. Odsetek ten był wyższy o 3,9 p.p. niż w poprzednim roku. Gospodarstwa domowe z Polski centralnej (72,1%) posiadały dostęp do Internetu w domu częściej niż gospodarstwa we wschodniej (68,9%) i zachodniej części kraju (68,3%). W 2012 roku, w Polsce 67,0% ogółu gospodarstw domowych miało w domu szerokopasmowy dostęp do Internetu. W porównaniu do 2008 roku, odsetek ten wzrósł o 29,1 p.p. Co roku wzrasta liczba gospodarstw domowych mających w domu szerokopasmowe połączenia z siecią. W 2008 roku gospodarstwa te stanowiły 82,2% ogółu gospodarstw domowych posiadających dostęp do Internetu, a w 2012 roku – już 95,0%. W Polsce centralnej i zachodniej na terenach o wysokim stopniu zurbanizowania oraz we wschodniej – na terenach o średnim

stopniu zurbanizowania w 2012 roku odsetek gospodarstw domowych posiadających szerokopasmowe łącza internetowe w domu przekroczył 70%. Najmniej gospodarstw domowych (poniżej 60%) wyposażonych w szerokopasmowy dostęp do Internetu było z terenów o niskim stopniu urbanizacji w Polsce wschodniej.

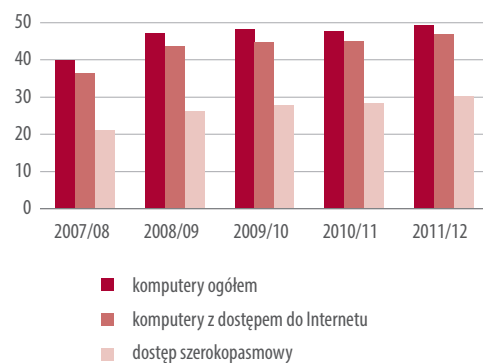
Systematycznie wzrasta w Polsce odsetek osób posiadających umiejętności korzystania z komputera i Internetu. Zwiększa się zakres posiadanej wiedzy. Podając za dokumentem *System podwyższania kwalifikacji IT mieszkańców Małopolski*, na terenie Małopolski widoczne jest zróżnicowanie stopnia zaawansowania umiejętności posługiwania się IT wśród mieszkańców. Największe braki w zakresie umiejętności komputerowych oraz korzystania z Internetu widoczne są w grupie wiekowej 50+. W Małopolsce, podobnie jak w całym kraju, zróżnicowanie stopnia zaawansowania umiejętności posługiwania się IT widoczne jest nie tylko między mieszkańcami miast i wsi, lecz także między mieszkańcami miast dużych (powyżej 100 tys. mieszkańców) i małych (poniżej 100 tys. mieszkańców). Podobne tendencje zaobserwowano w odniesieniu do umiejętności korzystania z Internetu. Różnice widoczne były w przypadku czynności wymagających umiejętności podstawowych, jak i w przypadku czynności wymagających umiejętności zaawansowanych. Małopolska to region o dużym potencjale w zakresie kształcenia, zwłaszcza na poziomie szkolnictwa wyższego na kierunkach i specjalnościach informatycznych, co wpływa na stopniową poprawę umiejętności IT mieszkańców województwa. Z danych zebranych do raportu podsumowującego realizację szkoleń w ramach projektu „Podwyższanie kwalifikacji mieszkańców Małopolski w zakresie IT” wynika, że zainteresowanie szkoleniami informatycznymi jest bardzo duże, szczególnie na terenach wiejskich, gdzie oferta szkoleniowa nie jest zbyt bogata. Dodatkowo, chęć uczestniczenia w szkoleniach, przede wszystkim dofinansowanych, deklarują osoby w wieku 60+, będące na emeryturze. Poszukiwane są szkolenia skierowane wyłącznie do emerytów, dostosowane metodologicznie i tematycznie do ich wieku (poszukiwanie informacji w Internecie na temat zdrowia, załatwianie różnych spraw urzędowych lub związanych z życiem codziennym, np. zakupy). W starzejącym się społeczeństwie to zagadnienie będzie zyskiwać na znaczeniu.

Więcej informacji o projekcie oraz dokumenty: *Diagnoza rynku edukacji IT w Małopolsce i System podwyższania kwalifikacji IT mieszkańców Małopolski* znajdują się na stronie: www.kompetencjeIT.malopolska.pl

Komputery w szkołach

W rozwoju dzieci i młodzieży duże znaczenie ma dostęp do komputerów i szkolna edukacja informatyczna. Według danych Urzędu Statystycznego w Krakowie w roku szkolnym 2011/2012 wzrosła liczba komputerów i aż 97,3% szkół podstawowych posiadało komputery, a ponad 92,5% komputerów przeznaczonych do użytku uczniów posiadało dostęp do Internetu. Z grupy szkół ponadgimnazjalnych najwięcej placówek wyposażonych w komputery stanowią technika (81,4%), na drugim miejscu są licea ogólnokształcące, wśród których 79,6% posiada komputery. Najgorzej sytuacja wygląda w zasadniczych szkołach zawodowych, wyposażonych w komputery jest tylko 35% placówek. Większość szkół i placówek edukacyjnych w Małopolsce posiada własne strony internetowe, które służą jako wizytówka szkoły, źródło informacji, a także do świadczenia elektronicznych usług, wspierania procesu dydaktycznego oraz rekrutacji.

Wykres 154. Liczba komputerów w szkołach podstawowych, średnich oraz politechnicznych w Małopolsce (w tys.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i US w Krakowie

Dostęp do internetu

Na terenie województwa małopolskiego działa wielu dostawców usług internetowych. Największe znaczenie posiadają jednak operatorzy ogólnopolscy. Podając za *Raportem o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w 2012 roku*, opracowanym przez Urząd Komunikacji Elektronicznej, pod względem dostępu do Internetu (zarówno stacjonarnego, jak i mobilnego), liderem na rynku z największą liczbą abonentów stała się PTK Centertel. Przy rozróżnieniu na usługi mobilne oraz stacjonarne, największe udziały posiadały odpowiednio Polkomtel

oraz Telekomunikacja Polska. W 2012 roku nasycenie usługami Internetu w przeliczeniu na gospodarstwa domowe osiągnęło poziom 83,5%, odnotowując wzrost o ponad 8% w przypadku usług stacjonarnych, natomiast aż o 21% w odniesieniu do dostępu mobilnego. Najpopularniejszą formą dostępu były modemy 2G/3G – korzystało z nich blisko 35% wszystkich odbiorców usługi. Niemal 1/3 ogółu łączy charakteryzowało się prędkością większą lub równą 10 Mb/s, a ich liczba wzrosła w porównaniu do 2011 roku o około 60%. Jednym z charakterystycznych trendów dla rynku dostępu do Internetu był utrzymujący się wzrost przepływności łączy szerokopasmowych. Polska wyróżniała się na tle krajów europejskich wysokim nasyceniem usługami mobilnego Internetu, które utrzymywało się powyżej średniej unijnej. Wskaźnik dla dostępu stacjonarnego należał natomiast do najniższych w UE.

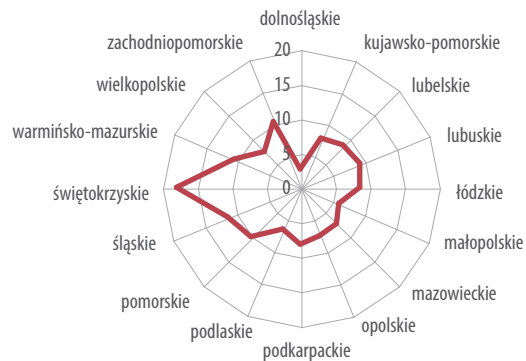
Urząd Komunikacji Elektronicznej w *Raporcie pokrycia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej istniejącą infrastrukturą telekomunikacyjną, zrealizowanymi w 2012 r. i planowanymi w 2013 r. inwestycjami oraz budynkami umożliwiającymi kolokację*, prezentuje dane dla Małopolski, w tym szczegółową mapę zakończeń sieci światłowodowych, występowanie optycznych punktów styku pomiędzy publicznymi sieciami telekomunikacyjnymi, węzły sieci telekomunikacyjnych, węzły dostępowe, zasięgi działania sieci kablowych i bezprzewodowych. Porównano także procent miejscowości, w których żaden przedsiębiorca nie zadeklarował zasięgu sieci stacjonarnych i radiowych. I tak w Małopolsce 6% miejscowości nie ma zasięgu. Trzeba zaznaczyć, że w tej kategorii Małopolska zajmuje bardzo dobre 2. miejsce, po województwie dolnośląskim, gdzie tylko 2,68% miejscowości pozbawionych jest dostępu do sieci. Najgorzej sytuacja wygląda w świętokrzyskim, gdzie aż 17,85% miejscowości pozbawionych jest dostępu do sieci.

W wielu miejscach publicznych w Małopolsce można korzystać z Internetu za pomocą bezprzewodowej sieci (WiFi). Najczęściej punkty dostępu znajdują się w hotelach, restauracjach, centrach handlowych, bibliotekach, a także centrach miast. Z danych zamieszczonych w raporcie *Przeprowadzenie inwentaryzacji publicznych punktów dostępu do internetu w Polsce* wynika, że w Małopolsce zlokalizowanych jest 186 publicznych punktów dostępu do Internetu, co stanowi 10% wszystkich punktów w Polsce i plasuje Małopolskę na 2. miejscu po województwie mazowieckim. Jednocześnie jednak, to właśnie w Małopolsce na jedno stanowisko komputerowe w PIAP przypada najwięcej, bo 6 026 osób, podczas gdy średnia w Polsce wynosi 3 030 osób.

Internauci a miejsce zamieszkania

Internet szczególnie dobrze rozwija się w dużych aglomeracjach i na terenach o dobrze rozwiniętej infrastrukturze telekomunikacyjnej. Z danych, przedstawionych w Raporcie strategicznym IAB Polska *Internet 2012* wynika, że województwo małopolskie z 10% udziałem internautów zajmuje stabilne 3. miejsce pod względem liczby użytkowników Internetu w Polsce. Przed nim, z największą liczbą internautów znajduje się mazowieckie (15%) i śląskie (12%). Na kolejnych miejscach znajdują się województwa: wielkopolskie (9%) i dolnośląskie (8%). Najmniej internautów jest w województwach: lubuskim, warmińsko-mazurskim, opolskim (po 2%), świętokrzyskim i podlaskim (po 3%).

Wykres 155. Porównanie odsetka miejscowości, w których żaden przedsiębiorca nie zadeklarował zasięgu sieci stacjonarnych i radiowych w 2012 roku

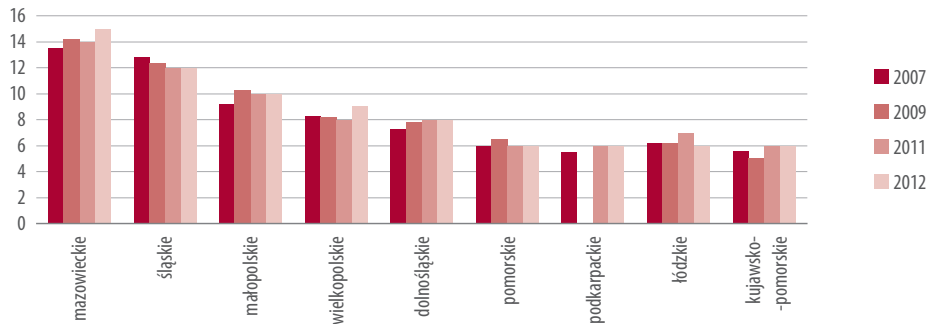

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UKE

Więcej informacji o *Raporcie o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w 2012 roku* wydanym przez Urząd Komunikacji Elektronicznej znajduje się na stronie: http://www.uke.gov.pl/files/?id_plik=13332

Więcej informacji o *Raporcie pokrycia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej istniejącą infrastrukturą telekomunikacyjną, zrealizowanymi w 2012 r. i planowanymi w 2013 r. inwestycjami oraz budynkami umożliwiającymi kolokację* wydanym przez Urząd Komunikacji Elektronicznej znajduje się na stronie: http://www.uke.gov.pl/files/?id_plik=13815

Wykres 156. Województwa z największą liczbą użytkowników Internetu w Polsce (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportów strategicznych IAB Polska: *Internet Polska – Europa – Świat* za lata 2007–2012

3. Łączność telefoniczna

Z danych Urzędu Komunikacji Elektronicznej dotyczących preferencji konsumentów w latach 2009–2012, wynika, że wśród klientów indywidualnych występuje wysokie nasycenie usługami telekomunikacyjnymi – 88% posiada telefon komórkowy, 62% dostęp do Internetu, a 31% telefon stacjonarny. Korzystanie z telefonów komórkowych jest rozpowszechnione we wszystkich grupach bez względu na cechy społeczno-demograficzne. Natomiast posiadanie telefonu stacjonarnego jest charakterystyczne dla osób starszych (powyżej 60. roku życia) oraz wieloosobowych gospodarstw domowych (5 lub więcej osób).

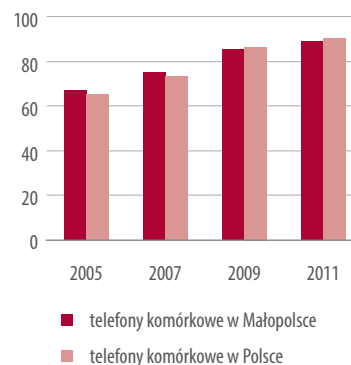
W ostatnich latach zauważalny jest trend rezygnowania konsumentów z posiadania telefonu stacjonarnego. Na przestrzeni 4 lat liczba użytkowników telefonii stacjonarnej spadła o 20 p.p. W 2012 roku spadek popularności telefonii stacjonarnej wyniósł 6,3%. Co ciekawe, choć spadek odnotowuje telefonia oparta na tradycyjnych formach dostępu przez łącza PSTN, to operatorzy TVK (televizja kablowa) odnotowali wzrost liczby łączący o ponad 24% w stosunku do 2011 roku.

Telefonia stacjonarna

W całym kraju jak i w Małopolsce stale ubywa abonentów telefonii stacjonarnej. Największą ich liczbę odnotowano w 2003 roku – 1 mln 52 tys. osób. Według Rocznika Statystycznego Województwa Małopolskiego z 2012 roku, liczba abonentów na koniec 2011 roku spadła poniżej 596 tys. Spadają również przychody operatorów, co może oznaczać, że mimo posiadania telefonu stacjonarnego, jego wykorzystanie jest coraz mniejsze.

Telefonia komórkowa

Dzięki wprowadzeniu na rynek telefonii mobilnej większość mieszkańców Polski uzyskała dostęp do usług telekomunikacyjnych niezależnie od miejsca przebywania. Według danych UKE zamieszczonych w *Raporcie o stanie rynku telekomunikacyjnego w 2012 roku* w Polsce aktywnych było ponad 53,9 mln kart SIM, co oznacza penetrację usługą na poziomie 140%. Użytkownicy telefonii ruchomej coraz częściej korzystali z usług transmisji danych w swoich telefonach. Corocznie ilość przesłanych danych podwaja się. W 2012 roku wolumen transmitowanych danych wyniósł 156,9 mld MB, stanowiło to wzrost względem roku poprzedniego o 113,2%. Z raportu UKE wynika, że usługi telefonii ruchomej w Polsce w 2012 roku świadczyło 26 operatorów, z czego 7 to podmioty działające w oparciu o model MNO (sieci wirtualne). Nadal zauważalny był

Wykres 157. Liczba telefonów komórkowych na 100 gospodarstw domowych w Małopolsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i US w Krakowie

trend spadku cen i większej dostępności usług. Spadły średnie ceny krajowych usług telefonii ruchomej, w tym cena MMS o 13,3%, a SMS o 11,1%.

Wśród najważniejszych trendów na polskim rynku telekomunikacyjnym są spadające ceny, sprzedaż usług w pakietach, postępujący spadek wartości rynku telefonii stacjonarnej oraz wzrost liczby łączy szerokopasmowych. Wśród trendów obecnych na rynku telekomunikacyjnym jest rosnąca popularność usług mobilnych, zarówno głosowych jak i internetowych. Nowym zjawiskiem na rynku telefonii ruchomej jest wprowadzenie abonamentów opartych na opłatach ryczałtowych.

ANEKS

Tabela 1. Pozycja Małopolski na tle kraju i innych województw

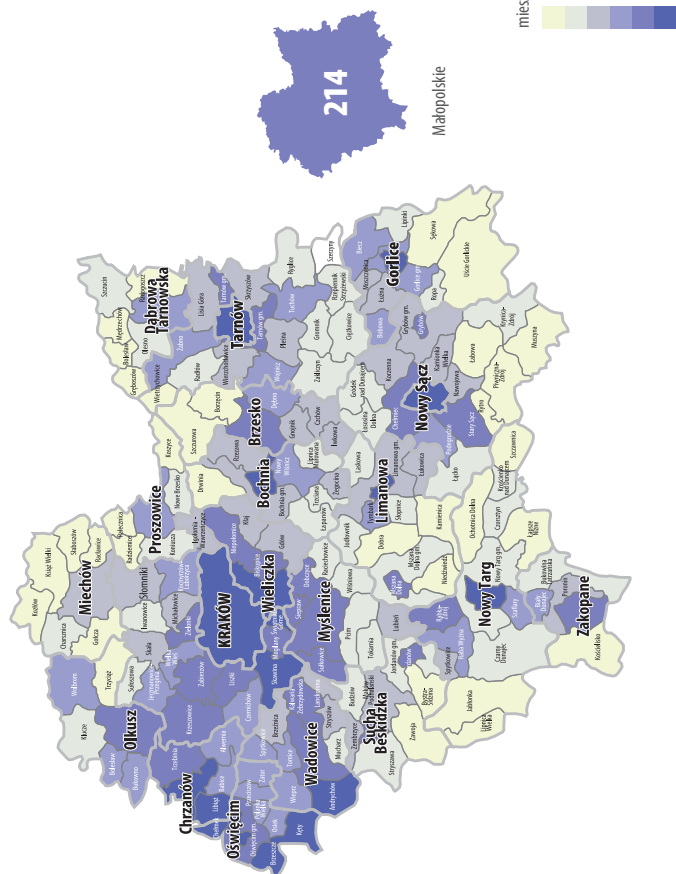
	Województwa										Lokata			
	Polska	małopolskie	wielkopolskie	dolnośląskie	Pomorskie	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2012		
Ludność w tys.	38 533	3 354	3 462	2 914	2 290	4.	4.	4.	4.	4.	4.	4.		
Gęstość zaludnienia na km ²	123	221	116	146	125	2.	2.	2.	2.	2.	2.	2.		
Wskaźnik urbanizacji	60,6	48,9	55,5	69,6	65,4	13.	13.	13.	13.	13.	13.	13.		
Przyrost naturalny na 1 000 mieszkańców	0,0	1,4	1,8	-1,1	2,0	4.	4.	4.	5.	3.-4.	3.	3.		
Saldo migracji wew. i zagr. na pobyt stały na 1 000 mieszkańców	-0,2	1,1	0,2	0,3	0,9	2	2	2	1	2.	2	2.		
Stopa bezrobocia rejestrowanego na koniec roku	13,4	11,5	9,9	13,5	13,4	2.	2.	1.	2	4.	4.	4.		
Liczba bezrobotnych na 1 ofertę pracy (stan na XII)	92	85	73	61	102	8.	2.	1.	4.	2.	4	5.		
Przemysł														
› Produkcja sprzedana w mln zł	1 138 861	75 209	120 247	104 511	79 686	5.	5.	5.	5.	6.	6.	6.		
› Dynamika produkcji	101	102,6	103,6	101,8	105,2	10.	13.	4.	5.	14.	3.	6.		
› Dynamika przeciętnego zatrudnienia	99	99,4	98,4	99,8	97,3	9..	9.	3.	12.	3.	2	11.		
Budownictwo														
› Produkcja sprzedana w mln zł	189 076,7	15 554,9	18 394,2	12 304,8	9 724,2	4.	4.	4.	4.	4.	4.	4.		
› Dynamika produkcji	100,5	93	90,9	95,2	99,4	13.	8.	6.	10.	13.	6.	13.		
› Dynamika przeciętnego zatrudnienia	102,1	99,6	98,9	97,6	96,3	11.	6.	4.	12.	6.	4.	12.		
Mieszkania oddane do użytku	131 721	12 827	13 815	10 521	11 958	2.	2.	3.	3.	2.	3.	3.		
Przeciętna pow. użytkowa mieszkań na 1 osobę*	25,9	25,3	26,3	27	25	10.	9.	9.	9.	9.	11.	10.		
Łóżka w szpitalach na 10 tys. mieszkańców	46,9	42,9	45,2	48,4	37,4	9.	12.	12.	12.	13.	12.	14.		
Podmioty gospodarki narodowej w systemie REGON	3 975 334	343 375	387 977	336 928	265 033	5.	5.	5.	5.	5.	4.	4.		

	Polska	Województwa					Lokata						
		małopolskie	wielkopolskie	dolnośląskie	Pomorskie	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2012	
Wyszczególnienie													
→ w tym spółki prawa handlowego	348 952	26 714	33 057	28 485	24 565	6	6	6	6	6	5	5	5
→ z tego z udziałem kapitału zagranicznego	74 729	4 186	6 339	6 918	4 382	6	7	7	7	7	7	7	7
Powierzchnia użytków rolnych w tys. ha	15 050,3	583,1	1 801,5	957,1	750,0	12	11	12	12	12	12	12	12
Plony zbóż podstawowych z 1 ha w dt	35,4	34,3	36,3	41,7	38,4	11	7	7	8	11	10	10	10
Plony ziemniaków z 1 ha w dt	242	219	273	278	255	16	10	9	15	15	9	12	12
Bydło na 100 ha w szt.	38,4	32,7	47,8	10,7	26,5	4	4	7	7	8	9	8	8
Trzoda chlewna na 100 ha w szt.	77	40,2	212	24,5	99,3	11	10	12	13	11	12	11	11
Miejsca noclegowe w obiektach noclegowych turystyki	675 433	84 713	42 278	59 072	92 541	3	3	3	3	3	3	3	3
Dochody budżetów gmin w mln zł	78 407,5	7 095,2	7 842,2	6 634,8	4 671,5	3	3	4	3	3	3	3	3
Dochody budżetów powiatów i miast na prawach powiatów w mln zł	83 769,9	6 217,7	6 098,2	6 311,7	6 087,0	5	4	5	3	3	4	4	4
Dochody budżetów województw w mln zł	152 361,1	1 140,2	1 099,7	1 674,2	887,1	5	4	5	5	5	3	4	4
Nakłady na działalność badawczą i rozwojową w mln zł*	11 686,7	1 210,5	910,1	725,2	625,3	2	2	2	2	2	2	2	bd
Produkt krajowy brutto w mln zł*	1 344 505	113 948	142 445	131 098	86 206	5	5	6	5	5	5	5	bd
→ na 1 mieszkańca w zł*	39 665	34 107	41 285	44 961	37 822	10	9	9	8	8	7	7	bd

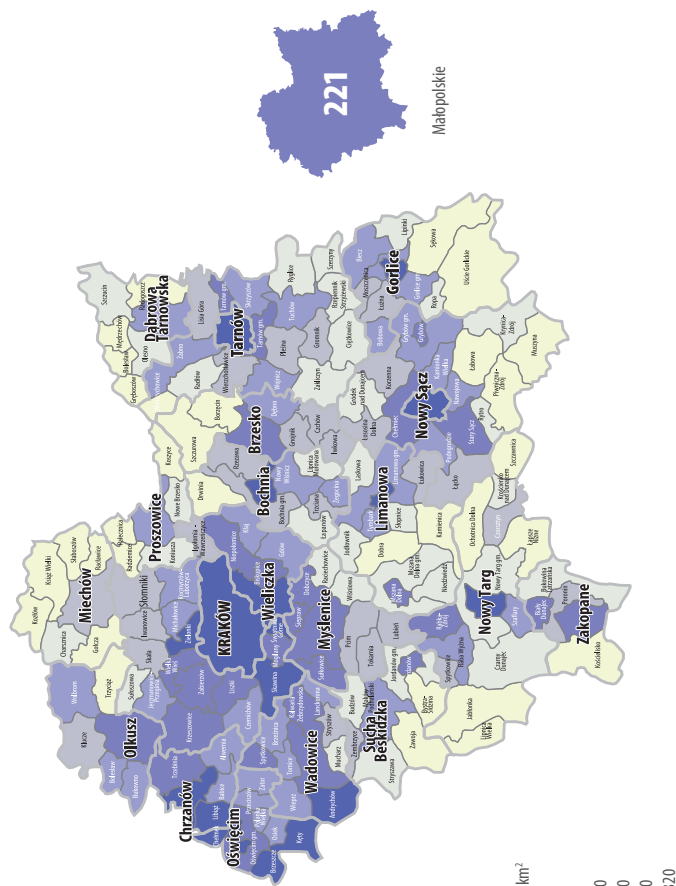
* dane za 2011 rok

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Mapa I. Gęstość zaludnienia w gminach w 2002 roku

Mapa II. Gęstość zaludnienia w gminach w 2012 roku

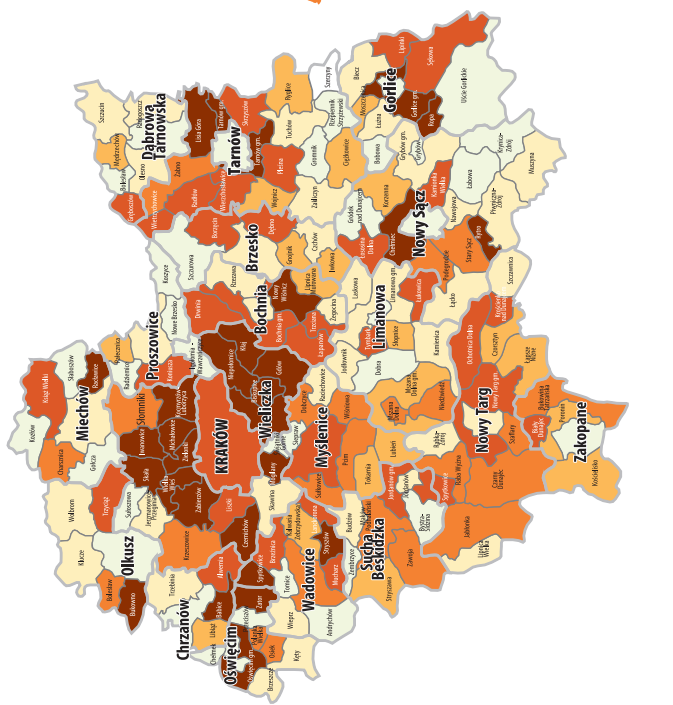

Brak danych dla gminy Szerzyny
 – w 2002 roku gmina znajdowała się w granicach administracyjnych województwa podkarpackiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

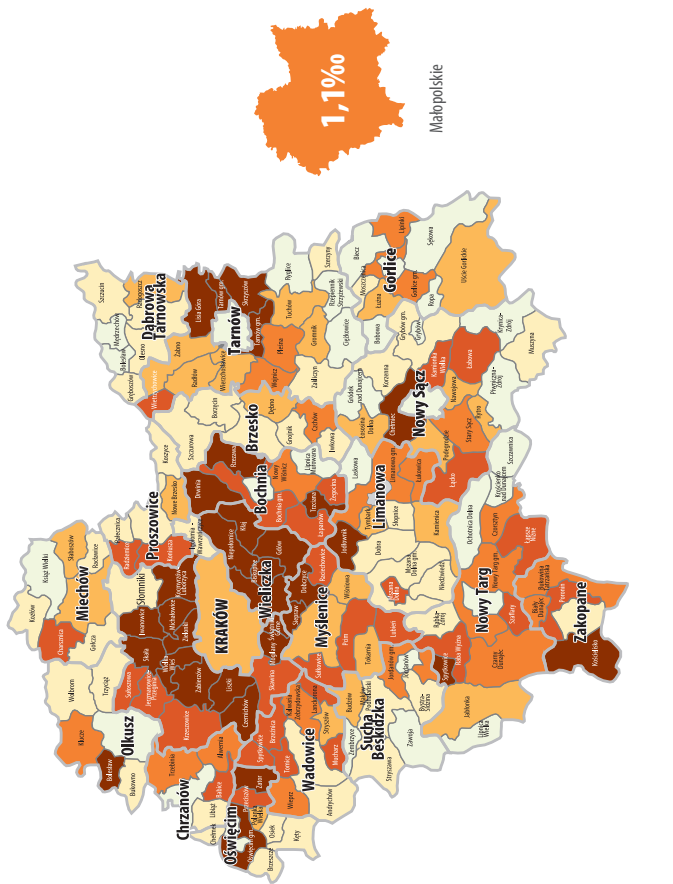
Mapa III. Saldo migracji w gminach na 1 000 mieszkańców w 2002 roku

Brak danych dla gminy Szerzyny
— w 2002 roku gmina znajdowała się w granicach administracyjnych województwa podkarpackiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

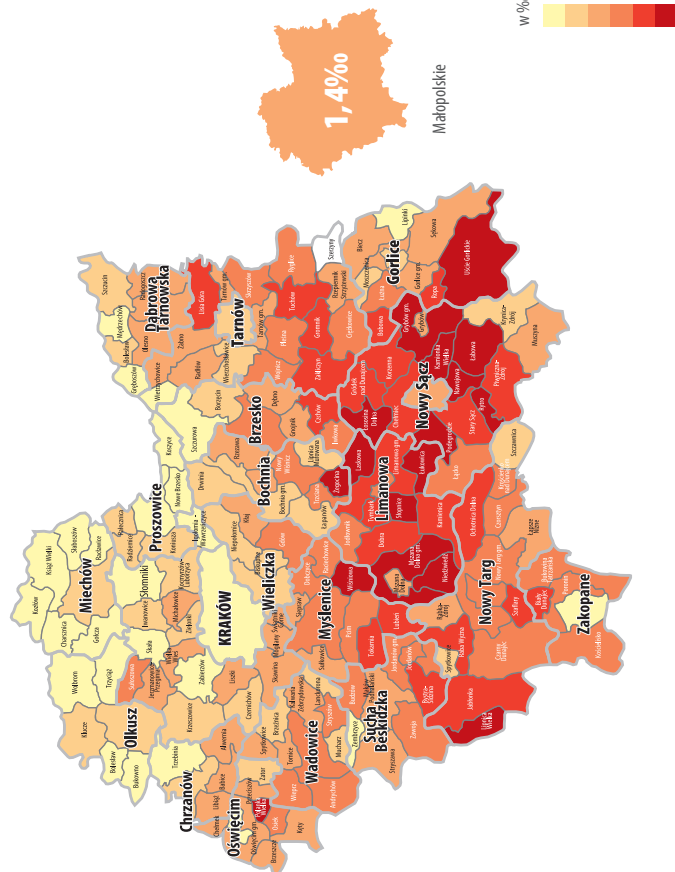
Mapa IV. Saldo migracji w gminach na 1 000 mieszkańców w 2012 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

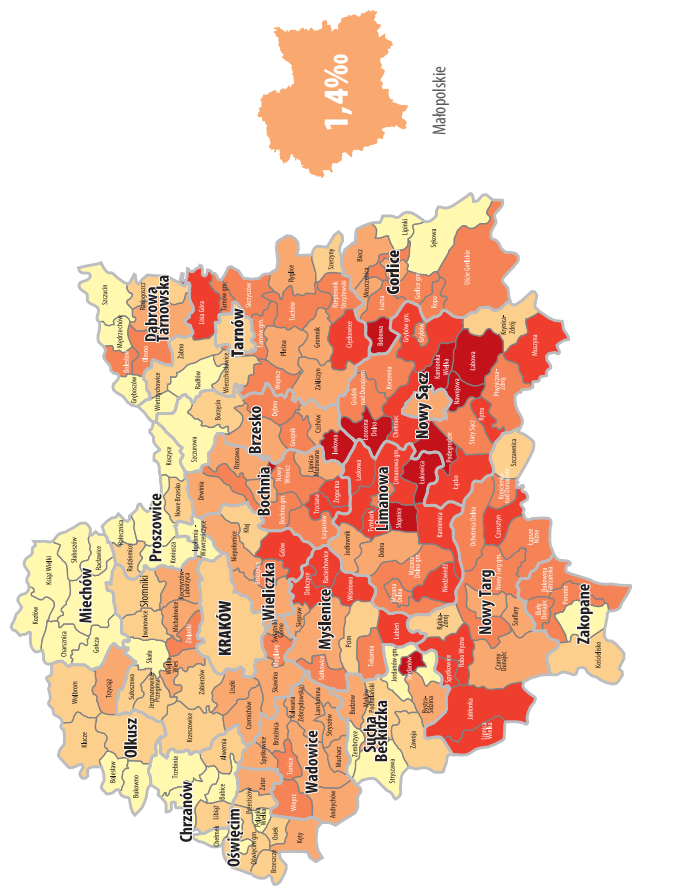
Mapa V. Przyrost naturalny na 1 000 mieszkańców w gminach w 2002 roku

Brak danych dla gminy Szerzyny
— w 2002 roku gmina znajdowała się w granicach administracyjnych województwa podkarpackiego

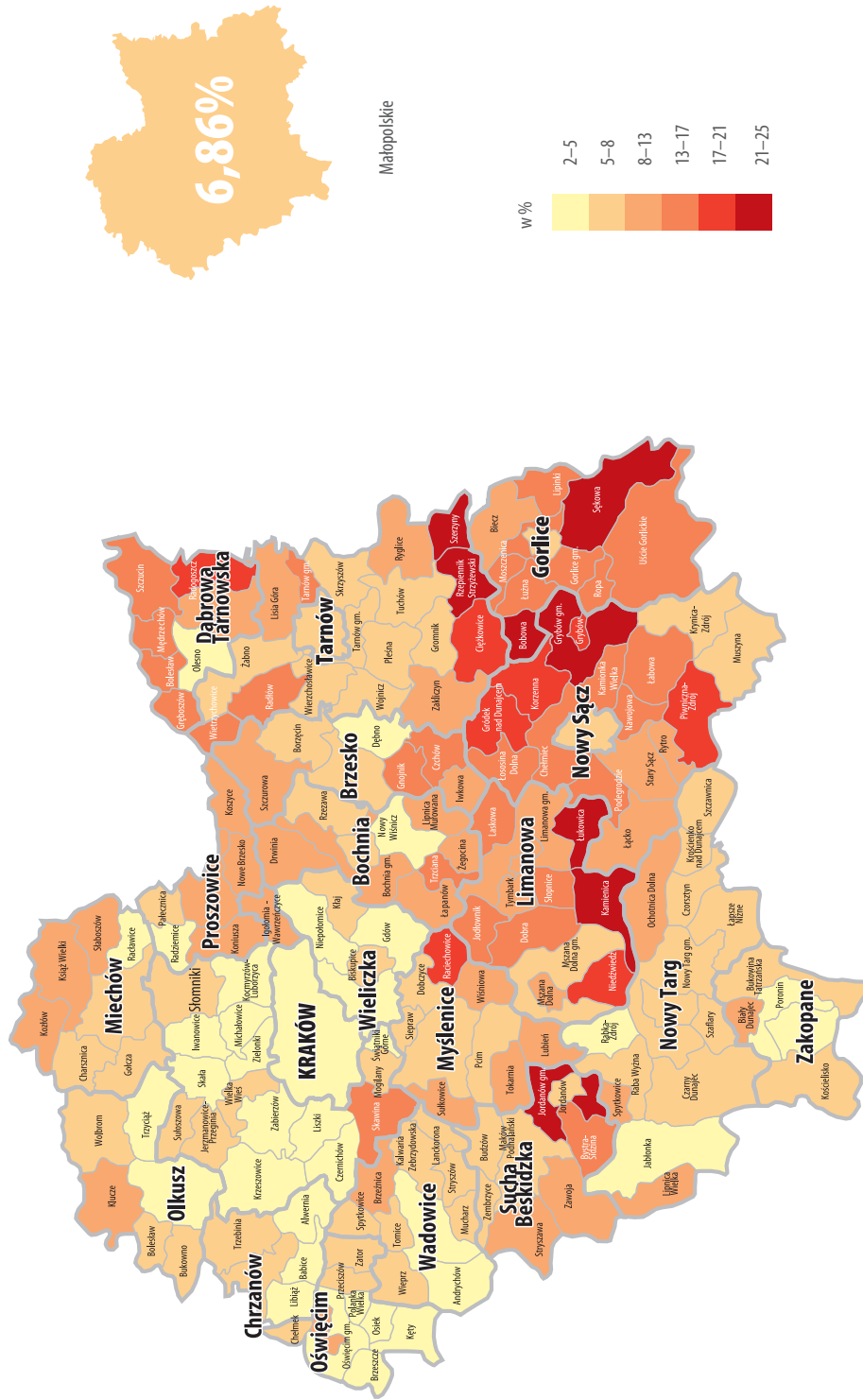
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

Mapa VI. Przyrost naturalny na 1 000 mieszkańców w gminach w 2012 roku

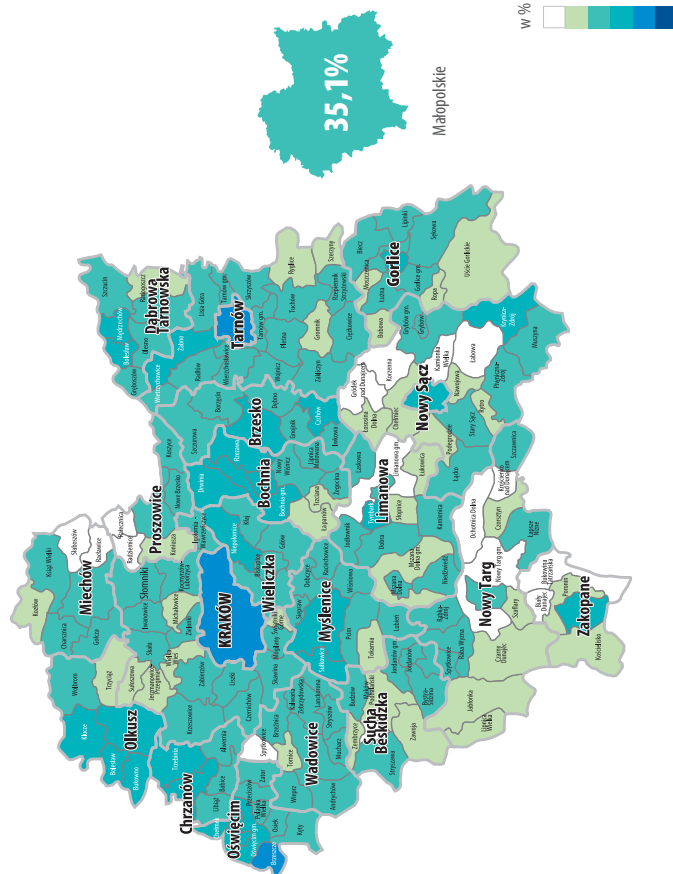
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

Mapa VII. Korzystający z polityki społecznej na 100 mieszkańców w gminach w 2012 roku

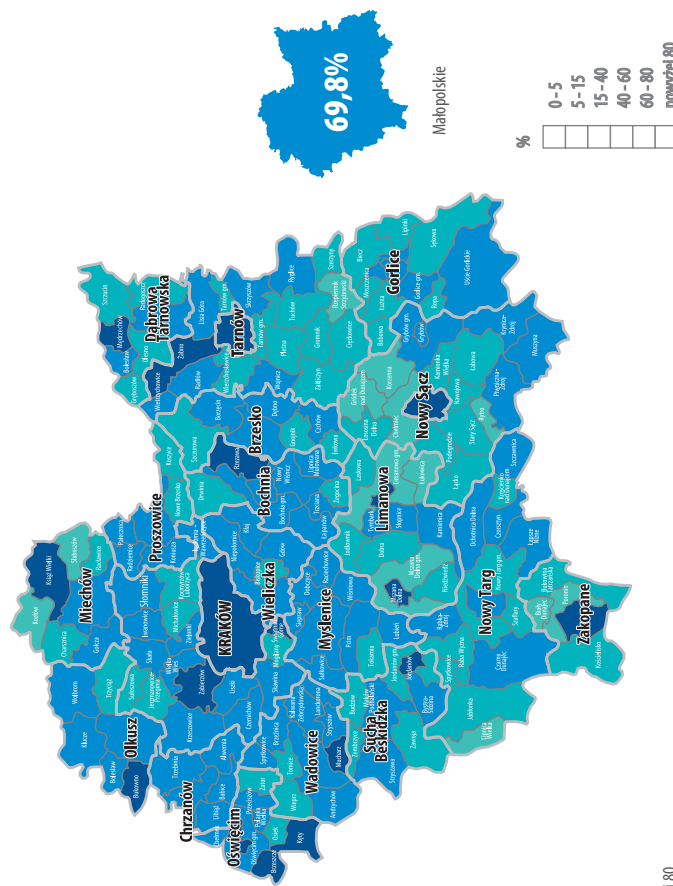
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych sprawozdania MPIPS-03

Mapa VIII. Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat uczęszczających do przedszkoli w 2003 roku

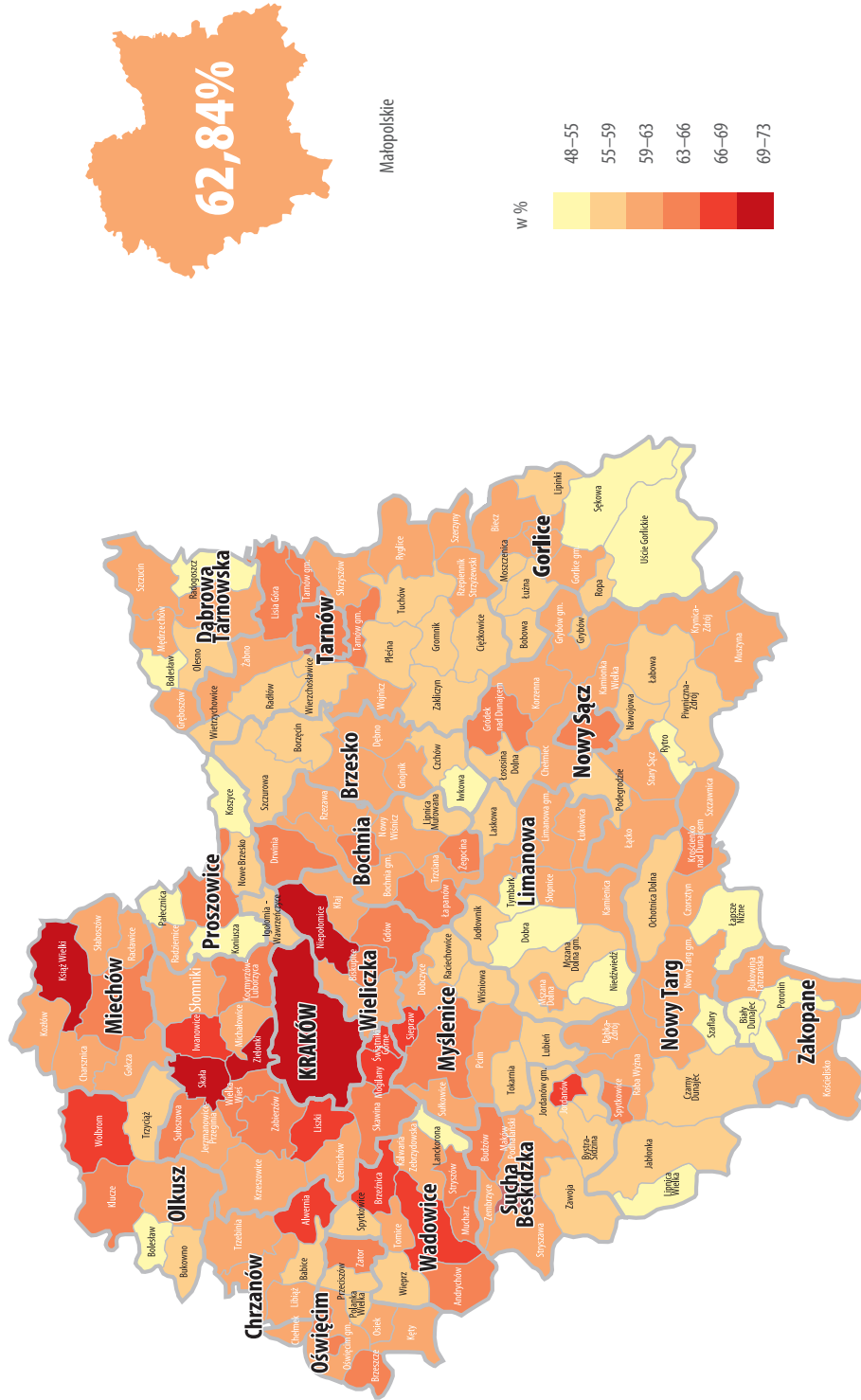

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

Mapa IX. Odsetek dzieci w wieku 3-5 lat uczęszczających do przedszkoli w 2012 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

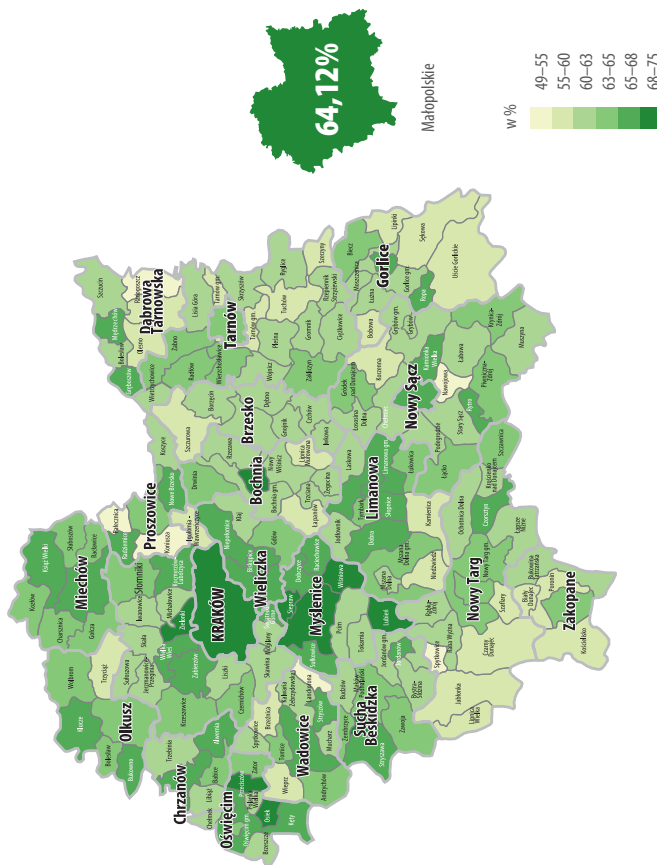

Mapa X. Wyniki sprawdzianu 6-klasisty w gminach w 2013 roku

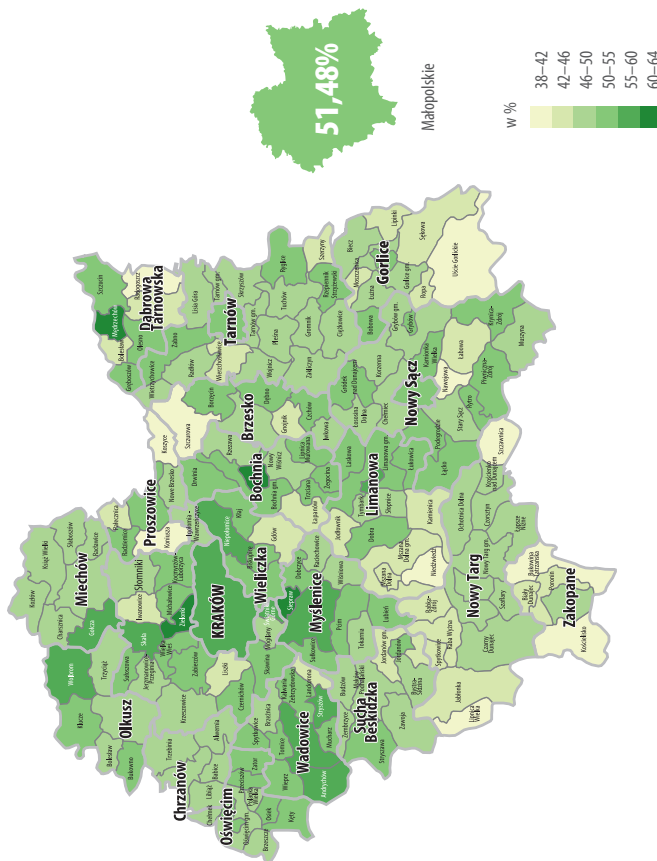
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Krajowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie

Mapa XI. Średnie wyniki uczniów z egzaminów gimnazjalnych w gminach w 2013 roku

język polski

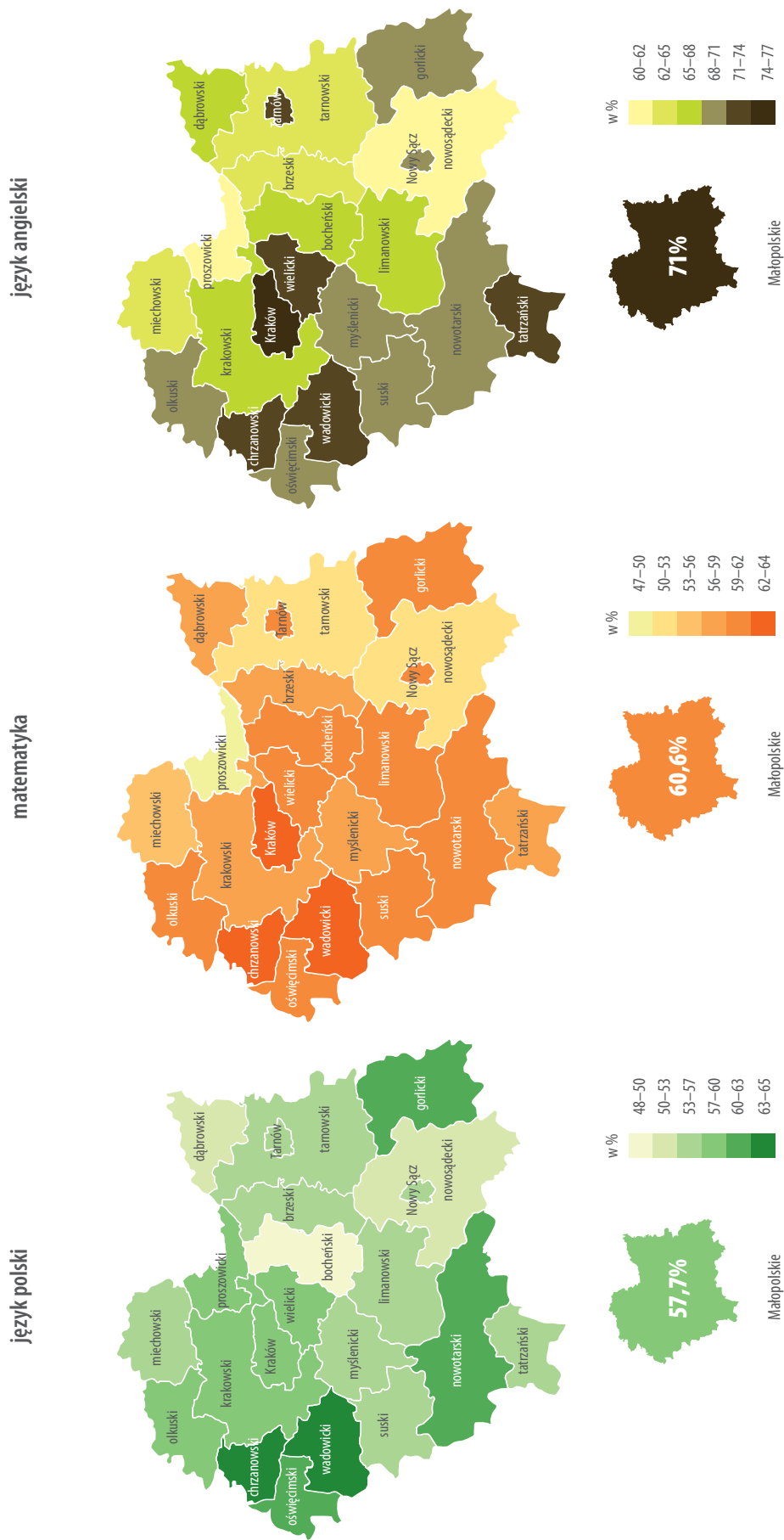

matematyka

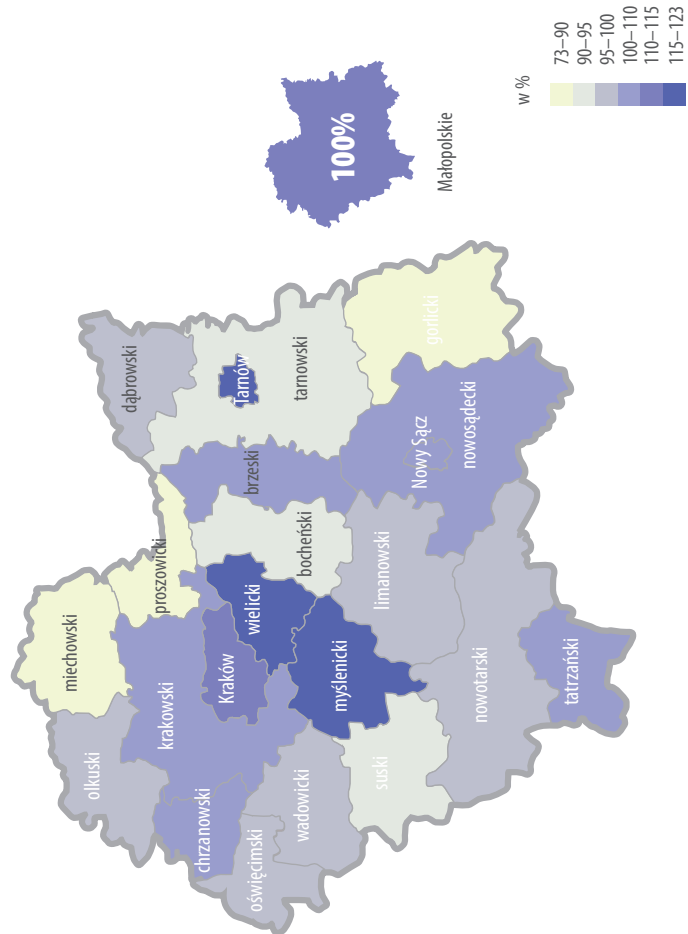
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie

Mapa XII. Średnie wyniki egzaminów maturalnych w powiatach w 2013 roku – zdający maturę pierwszy raz w terminie głównym, jako przedmiot obowiązkowy, na poziomie podstawowym

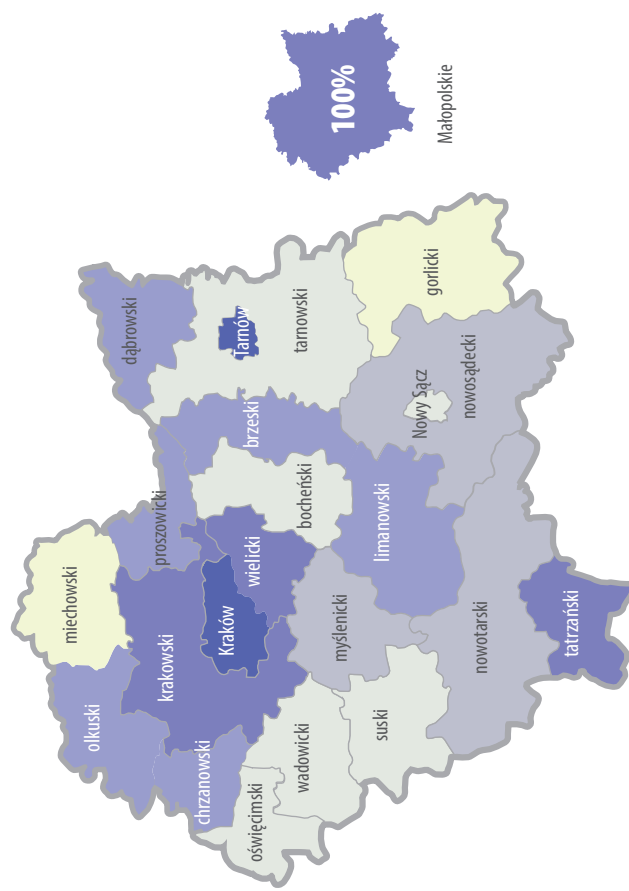

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie

Mapa XIII. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w relacji do średniej wojewódzkiej w 2002 roku

Mapa XIV. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w relacji do średniej wojewódzkiej w 2012 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

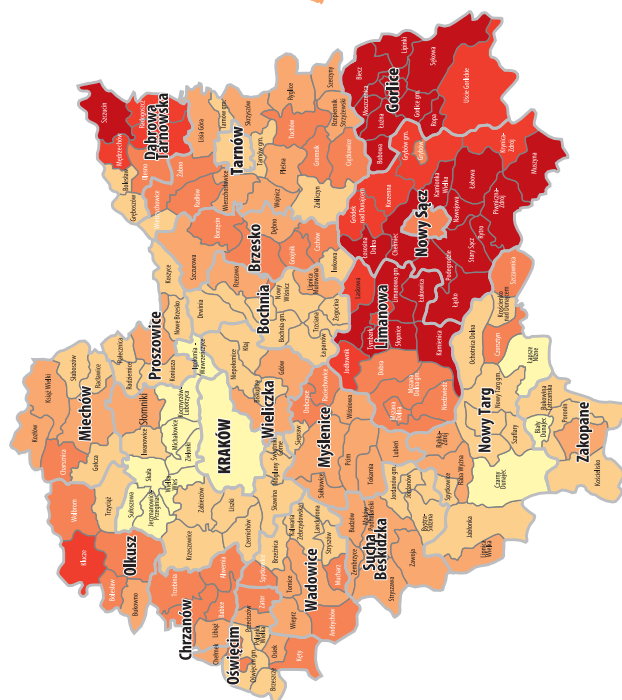
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

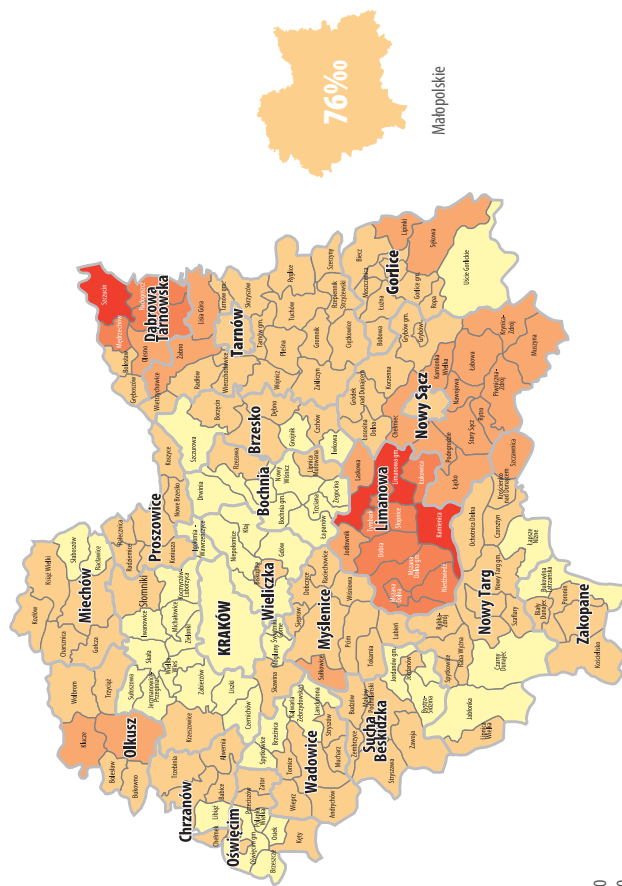

Mapa XVI. Zarejestrowani bezrobotni na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2003 roku

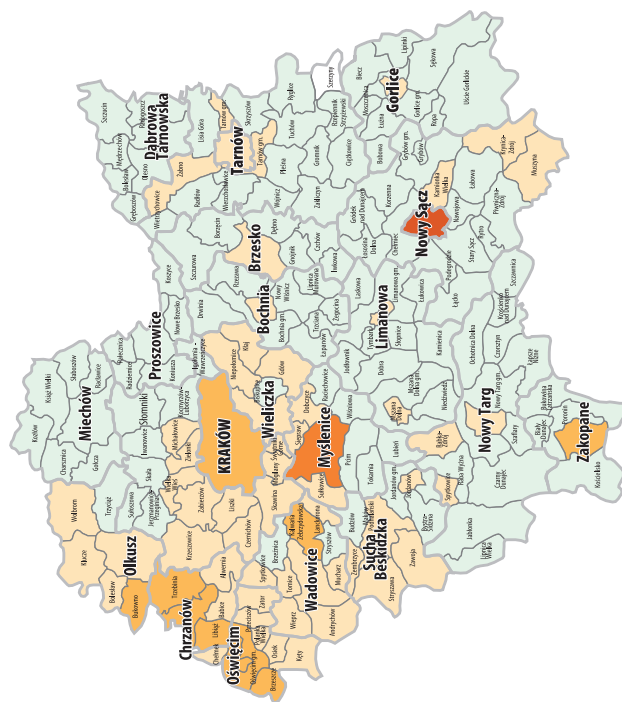
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

Mapa XVII. Zarejestrowani bezrobotni na 1 000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2012 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

Mapa XVIII. Dochody gmin z PIT na 1 osobę w wieku produkcyjnym w 2002 roku

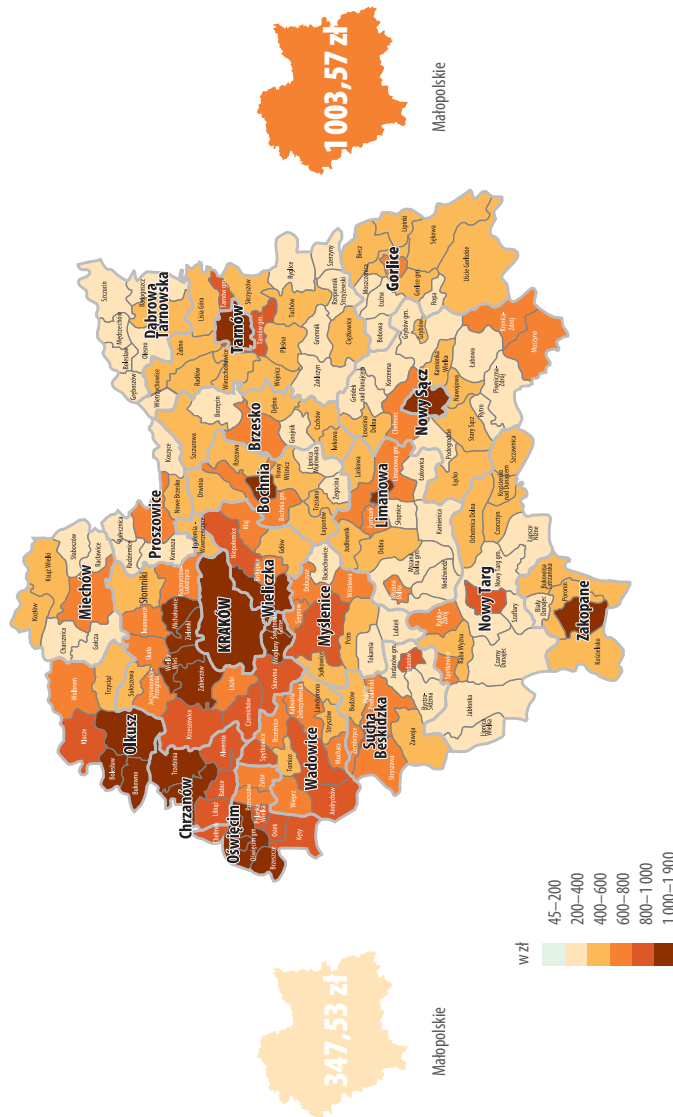

Brak danych dla gminy Szerzyny

— w 2002 roku gmina znajdowała się w granicach administracyjnych województwa podkarpackiego

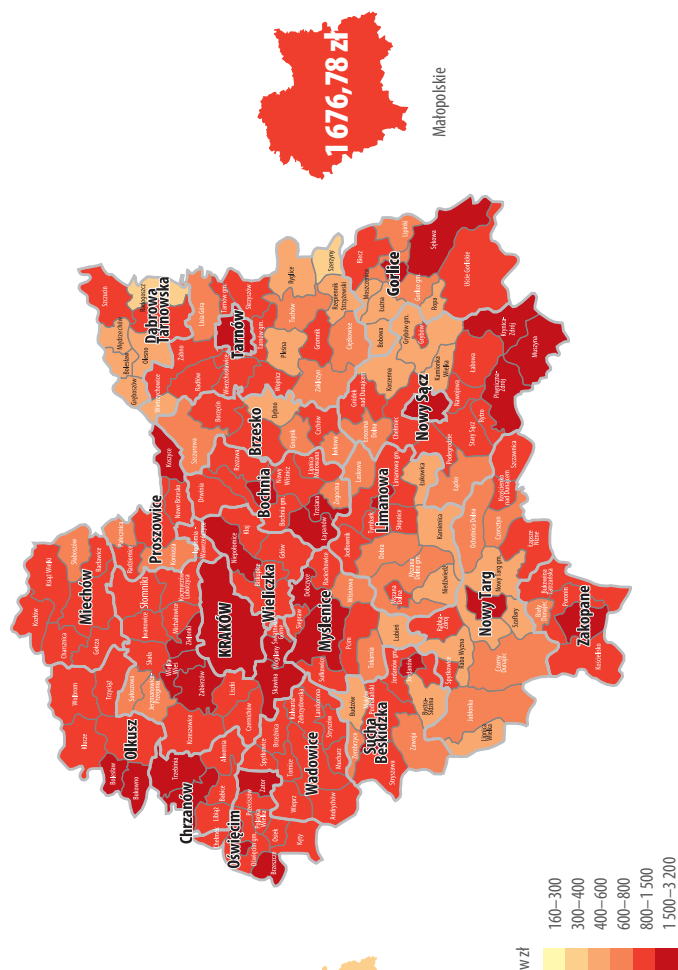
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

Mapa XIX. Dochody gmin z PIT na 1 osobę w wieku produkcyjnym w 2012 roku

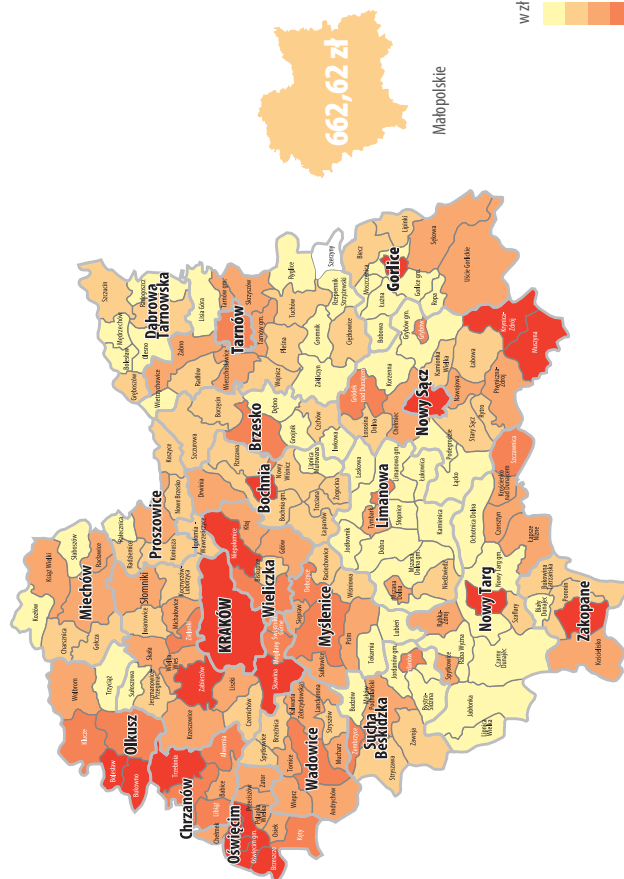
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

Mapa XXI. Dochody własne budżetów gmin na 1 mieszkańca w 2012 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

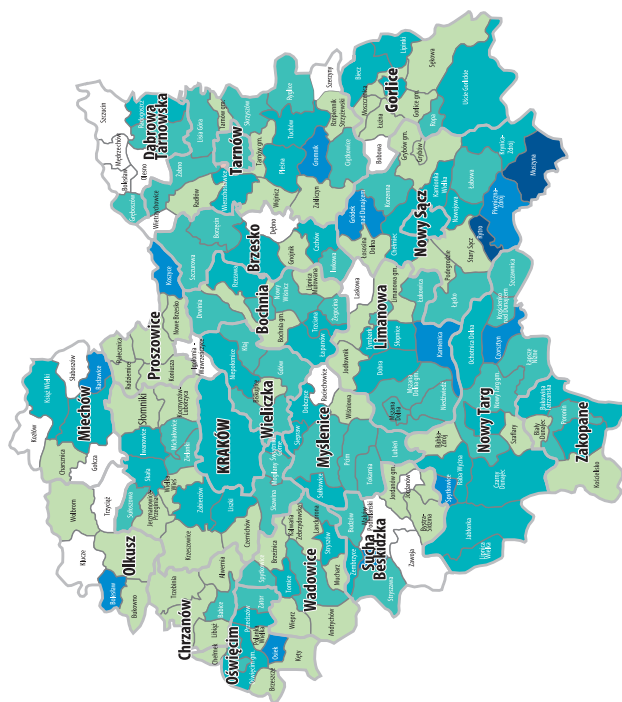
Mapa XX. Dochody własne budżetów gmin na 1 mieszkańca w 2002 roku

Brak danych dla gminy Szerzyny
 – w 2002 roku gmina znajdowała się w granicach administracyjnych województwa podkarpackiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

Mapa XXII. Wydatki majątkowe gmin na 1 mieszkańca w 2002 roku

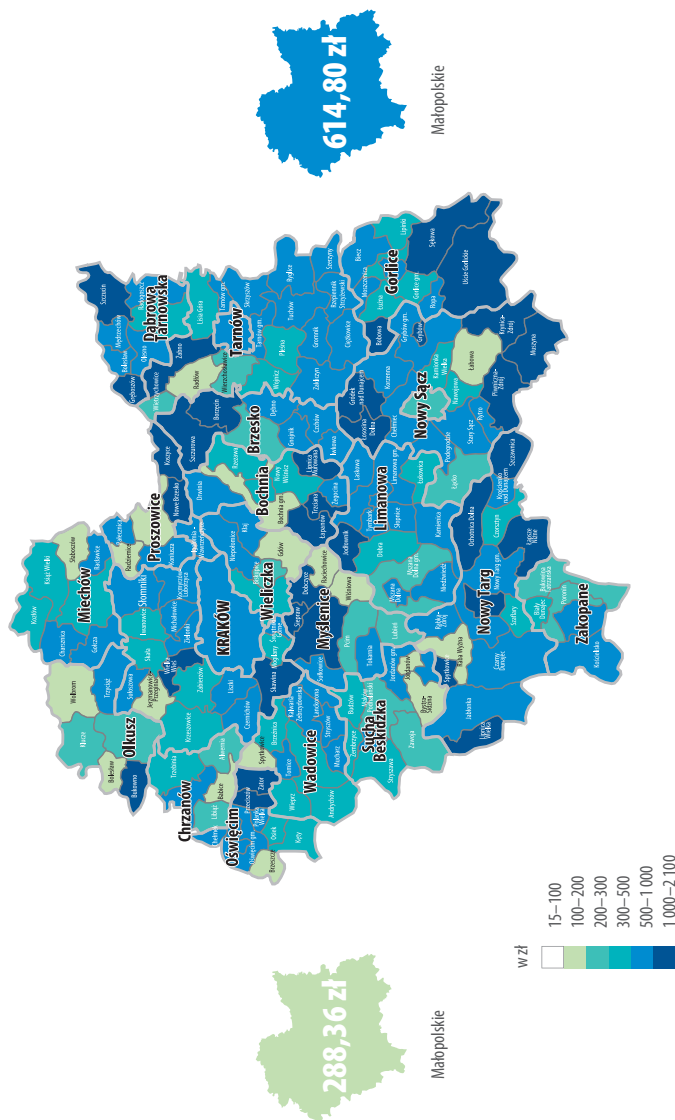

Brak danych dla gminy Szerzyny

— w 2002 roku gmina znajdowała się w granicach administracyjnych województwa podkarpackiego

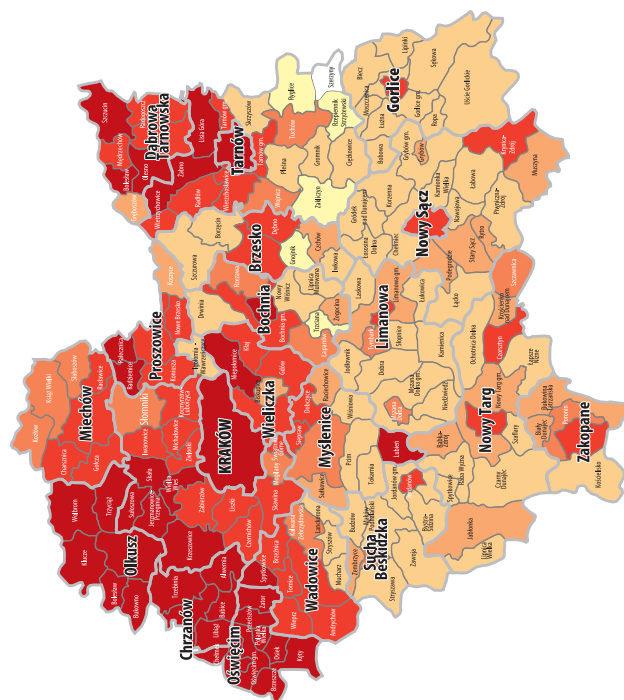
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

Mapa XXIII. Wydatki majątkowe gmin na 1 mieszkańca w 2012 roku

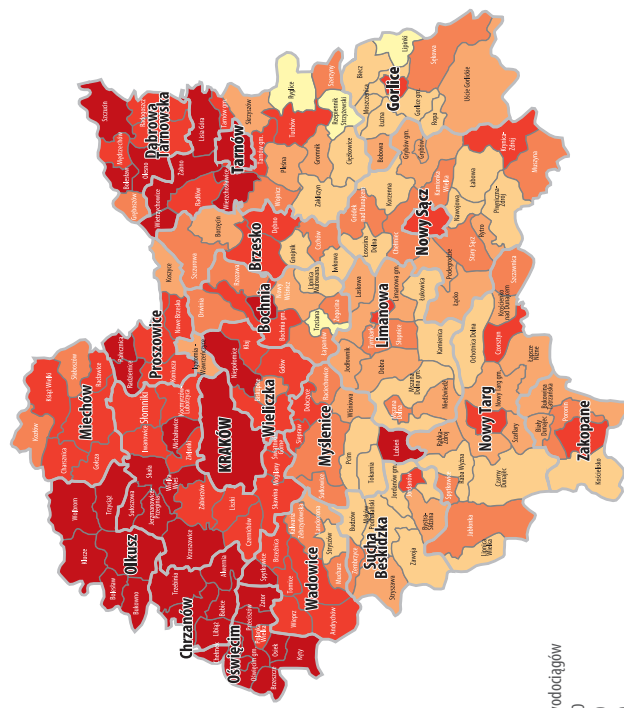
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

Mapa XXIV. Korzystający z wodociągów w 2002 roku

70,5%
Małopolskie

Mapa XXV. Korzystający z wodociągów w 2011 roku

76,0%
Małopolskie

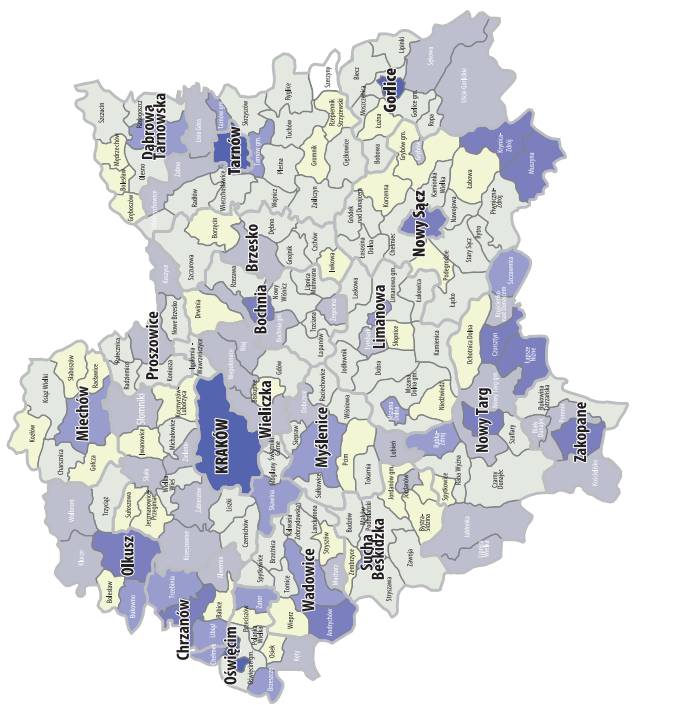
Biak danych dla gminy Szerzyny
— w 2002 roku gmina znajdowała się w granicach administracyjnych województwa podkarpackiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

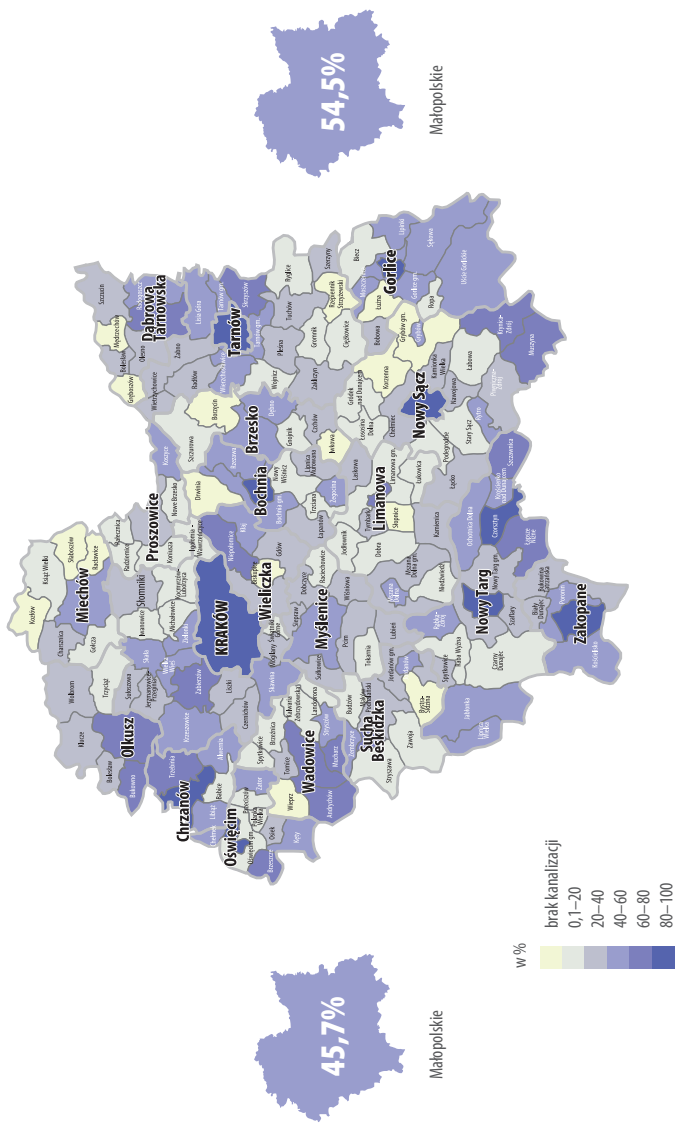

Mapa XXVI. Korzystający z kanalizacji w 2002 roku

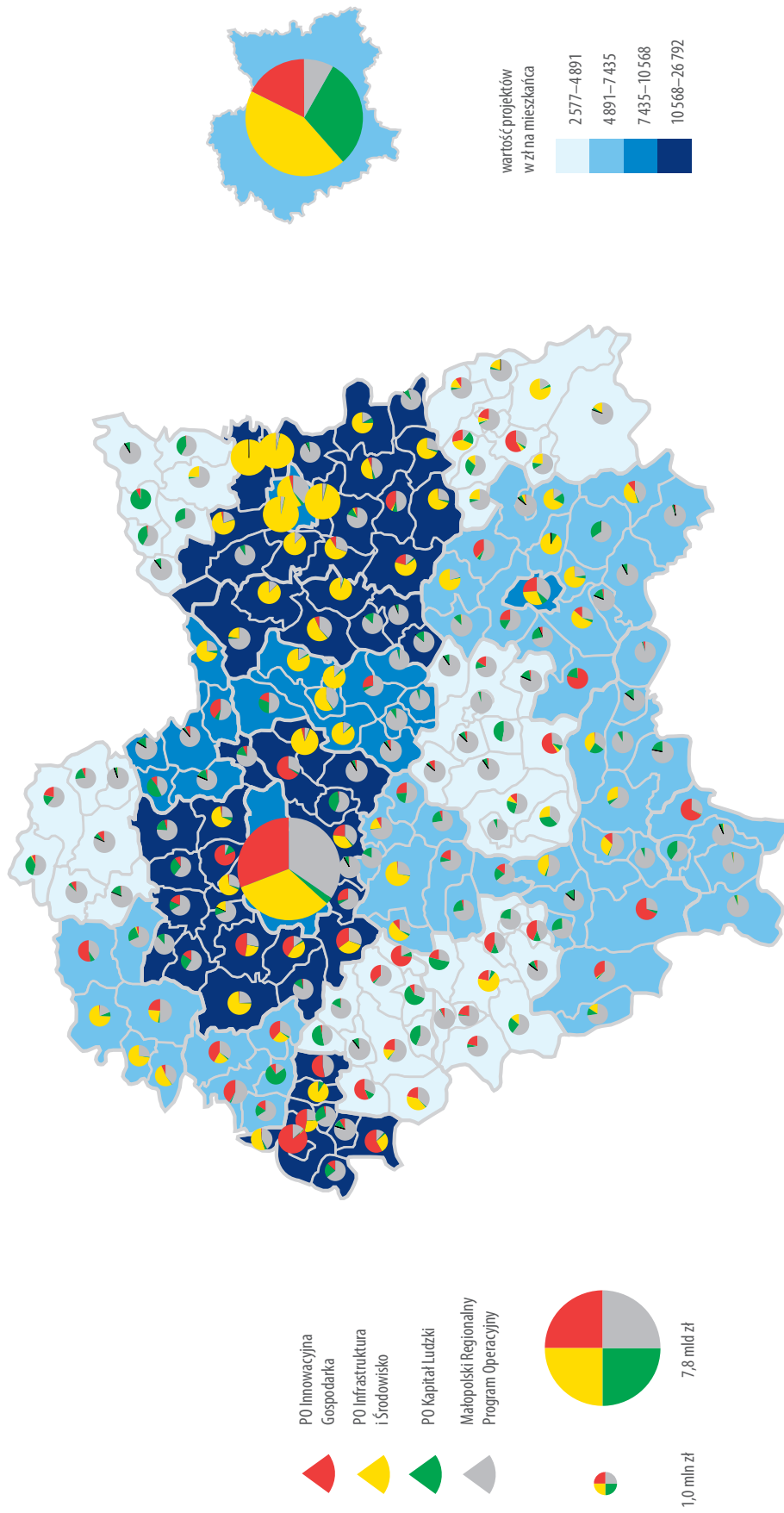
Brak danych dla gminy Szerzyny
 – w 2002 roku gmina znajdowała się w granicach administracyjnych województwa podkarpackiego
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

Mapa XXVII. Korzystający z kanalizacji w 2011 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

Mapa XXVIII. Fundusze UE na mieszkańca w 2012 roku

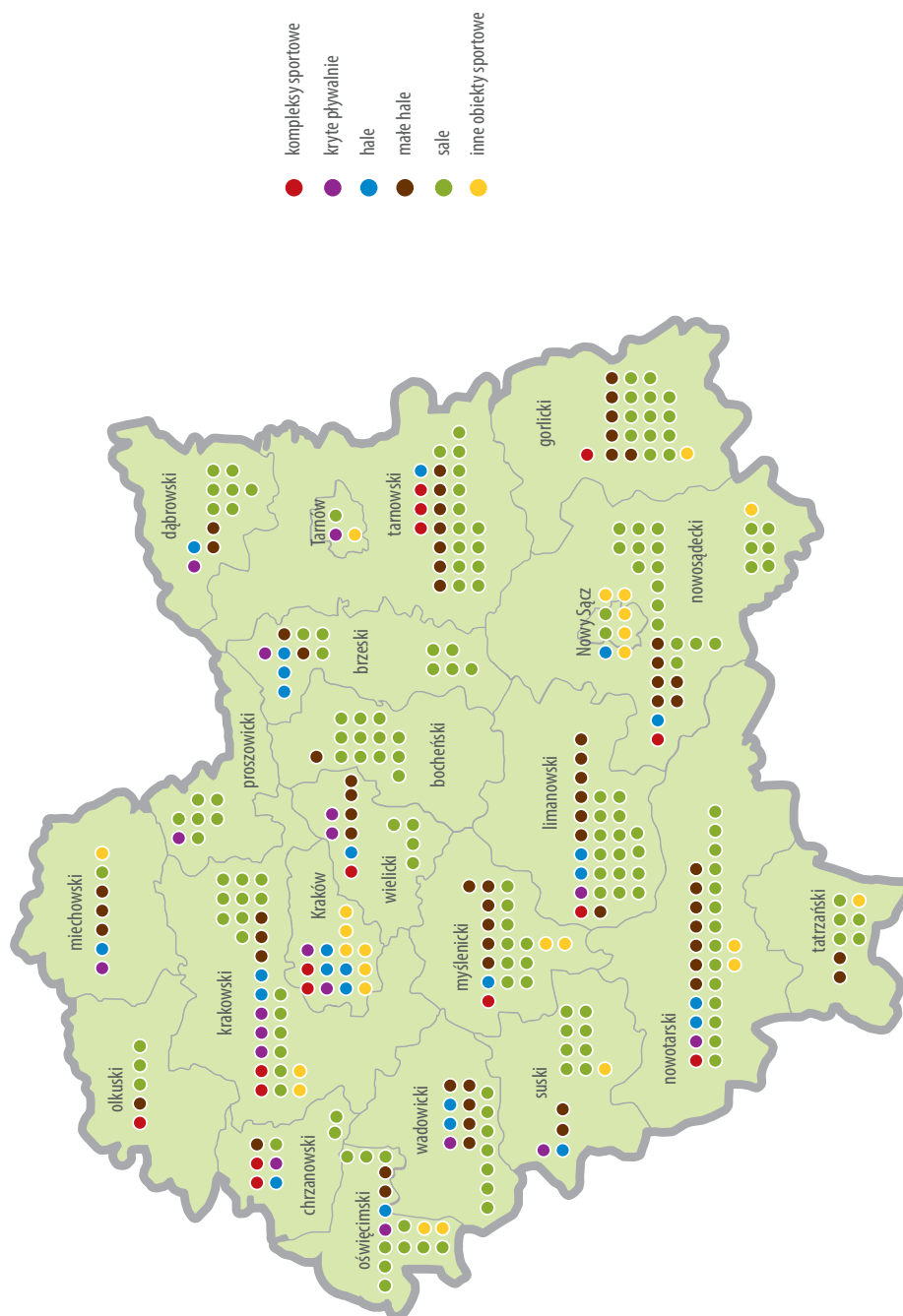

Źródło: opracowanie własne

Mapa XXX. Inwestycje sportowe dofinansowane z funduszu rozwoju kultury fizycznej w ramach wieloletniego programu rozwoju bazy sportowej województwa małopolskiego w latach 1999–2012 w podziale na powiaty

Źródło: opracowanie własne

WYDAWCA:

URZĄD MARSZAŁKOWSKI WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

UL. BASZTOWA 22, 31-156 KRAKÓW

ADRES DO KORESPONDENCJI: UL. RACŁAWICKA 56, 30-017 KRAKÓW

WWW. MALOPOLSKIE.PL

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

ISSN: 1730-9301